CODEX BRABANTICUS,

SEU

CORPUS JURIS EDICTALIS BRABANTIÆ ET LIMBURGIÆ,

In materiarum quarumque tractatulos, ordine alphabetico dispositos, redactum,

Simul etiam

INDICIS

Vice in Edictorum Brabanticorum collectiones & alia plura monumenta vulgata perfungens,

REDACTORE

JOANNE CHRYSOSTOMO VERLOO,

Ad Supremum Brabantiæ Consilium Advocato.

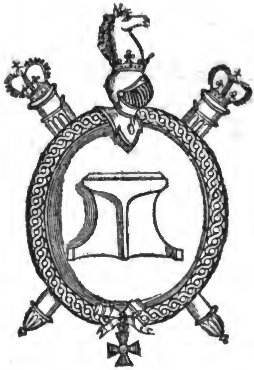
Statuo esse optimè constitutam rempublicam, quæ ex tribus generibus illis, Regali, Optimatum, & Populari confusa modicè, nec puniendo irritet animum immanem ac ferum, nec omnia prætermittendo, licentiâ civeis deteriores reddat.

Fragm. Cicer. ex 2. de Rep.

BRUXELLIS,

Typis G. PAUWELS, Civitatis Typographi, in Foro magno.

Cum Privilegio & Approbatione.

ILLUSTRISSIMO DOMINO
JOSEPHO
DE CRUMPIPEN,
REGII ORDINIS S. STEPHANI EQUITI,
CÆSAREÆ REGIÆQUE MAJESTATIS
CONSILIARIO STATUS,
BRABANTIÆ CANCELLARIO &c.

SI præſens hoc ſæculum, VIR ILLUSTRISSIME, quicquam habet proprium ac memorabile; id hoc inprimis eſt, quòd nulla ferè ſit Europæ natio, quæ non aliquod modò conamen ad leges ſuas aptiore monumento redigendas ediderit. Nuſquam ea fuit hodiernis, quæ olim priſcis, legum parcitas & in ipſis brevitas: nuſquam prævia illa trinundinalis promulgatio, ferendarumque ex univerſi populi concurſu celebritas: nuſquam ille columnis publicis incidendarum ritus. ubique nationum in enormem increverant maſſam, & publicè igno-

rabantur. Aetas tandem politior sui sensum, diuturno barbarieï stupore alienatum, recuperavit: eamdem ubique constitutionis suæ ægritudinem sensit; eadem quoque unanimi consilio remedia delegit. Leges suas populo in promptum dare universale nationum fuit votum. Hoc autem quam fuerit prudens sanæque rationi congruum, ipsa voti arguit universalitas. Deïndè leges publicè sciri necesse est. sunt enim præcepta officiorum civicorum, quæ ab unoquoque civium necessariò exiguntur. nec sciri tantùm, sed & sciri non difficulter posse, oportet. non enim justum est officia exigere, quorum præcepta arduum sit novisse. nec certò è republicâ est negociorum casuumque quotidianorum jura longis lucubrationibus esse quærenda, strepituve statim forensi disceptanda. Præterеà, quantum commodi societati hominum confert rationis progressus; tantum reipublicæ conferre necesse est majorem in populo legum notitiam, venerationem. ut enim ratio hominis, sic leges civis officia præscribunt: & ab illâ quisque quid hominibus, ab his verò quid reipublicæ debeat, monetur. Quid autem societati hominum præstet ratio, factis manifestissimis natura ipsa convincit. Videmus scilicet illas hodiè nationes, quibus amplior viget rationi, notionibus humanis, scientiis artibusque libertas vel & præsidium, infinitâ populi frequentiâ, tamquam in almum naturæ sinum soboles humana confluat, invalescere, optimèque se habitum hominem crescendo testari: illis contrà nationibus, quæ inversis politices agunt scitis, speciem humanam, quasi infaustis malè habitam terris, deperire, regionesque anteà cultissimas, cæli solique benignitate beatas, horridæ vastitati reddere, & tamquam aërem naturæ suæ perniciosum fugere: ut sic aut vigeat, aut tabidus labet hominum cœtus, prout ipse aut meliùs, aut pejùs habuerit divinæ hanc facultatis particulam: & esse tandem homo desinat, si desierit esse id, quod illum natura jubet, quo homo est, quo uno aptus est societati, rationalis. Pari prorsùs ratione, malè habitis, contemptis, neglectis, ignoratis legibus, labefactari rempublicam necesse est.

MONITA LECTORI.

INDEX ad edictorum nostrorum collectiones jam diu desideratur. ac persimilem omninò illi, qui prodiit ad edicta Flandriæ, practici optabant. absolutissimum quidem eum nemo neget. sed hi si tantùm Indicem desiderent; hìc non minùs Flandrico illo habebunt justum & locupletem. at eo etiam pleniorem, quo ultrà edictorum nostrorum collectiones extenditur. sed, quod præcipuum, nominique indito dedit argumentum; est hìc insuper, Benevole Lector, ad exemplum juris diplomatici Romani, Codice Justinianæo contenti, etiam jus diplomaticum Brabantiæ & Limburgiæ ordine quodam digestum: collectumque non tantùm ex edictorum Brabanticorum undecim voluminibus; sed etiam ex collectione edictorum Flandriæ, ex operibus Anselmi, Butkens, Loovens, Luyster van Braband, ex consuetudinum Brabanticarum codice, aliisque. continentur quoque recentiora quæ post ultimam edictorum editionem ad hunc usque diem prodierunt: quin & antiquiora quædam ex manu scriptis tabulisque vagis eruta.

Quidquid minùs est publicum, & rebus, personis locisve singularibus, præcipuè ignobilioribus peculiare; item quidquid liquidò apparuit exoletum, momentaneum, aut quotidianis mutationibus obnoxium; id non insertionibus redditum, sed citationibus assignatum est. Hinc tamen ne quis inferat pro vigenti & usitato obtrudi quidquid insertum est. nam ratio quandoque suasit minùs recta non omittere. non enim interpretari, sed fideliter quæque reddere fuit propositi. ubique tamen brevitati, non insertis sed citatis tantùm, ut monui, quæ liquidò constaret inutilia, consultum est.

Insertiones eâ factæ sunt linguâ, qua monumenta quæque extarent. Siquid & Flandricâ & Gallicâ simul extaret; illud extractum est, quod aptissimè & magis propriè exprimeret, quod magis videretur genuinum, minimùmque translationis videretur suspectum. quod si discrimen nullum appareret, favore linguæ patriæ Flandrica prælata est. Quidquid à redactore est, Latinum est, ac aliâ litterarum formâ distinctum.

Inutile etiam visum est omnia ad litteram describere. Cum enim pleraque ex monumentis nostris publicis liqueat

plena esse mendis; hoc potiùs fuisset descriptorum & librariorum errores conservare, quam fideliter omnia reddere. Voces ergò & vocum soni, etiamsi exotici & antiqui, exprimuntur: ortographia, seu litterarum ordinandarum ratio quoad licuit, itemque interpunctio, nostra est.

Cum ex illis edictis, quæ singula diversas tractant materias, plura diversis locis inseri oporteret; ne ad singulos inserendos ex his articulos edicti initium, epilogus seu mandamentum, subsignationes &c. repetenda forent, certis edicta illa signis, singulæ partium insertioni præfixis, significantur. Signa autem illa sunt, aut litteræ majusculæ alphabeti A. B. C. &c. aut dies, mensis & annus edicti dati, ut 12. Jul. 1611. *Hanc posteriorem signorum speciem per totum opus sparsam reperies, litterarum verò signa solùm in Inaugurationibus. cujus differentiæ ratio initio Inaugurationum explicatur. Unum tamen monumentum celebrius, nempe instructio præcipua Consilii supremi Brabantiæ, vulgariter appellata,* d'Ordonnantië van den Raed van Braband, *sæpissimè citanda, brevitatis gratiâ insignitur mutilatâ voce* Ordonn. *Ad explicanda hæc signa, utque sciri queant, quæ forsan de ipsis edictis significatis scienda sint; ad caput statim operis signorum illorum tabula præmittitur chronico-alphabetica.*

Quæ clausa sunt parenthesi quadratâ [*hoc modo*] *à redactore interserta sunt. quæ si litteris pronis sint excusa; omninò redactoris sunt: sin litteris rectis; ex alio ipsius monumenti loco illuc translata sunt.*

Citationes factæ litteris P. L. T. C. *hoc est, Parte, Libro, Titulo, Capite, spectant ad solam edictorum Brabanticorum collectionem. Citare non licuit paginarum numeris, quod priorum voluminum diversæ editiones non eosdem pro subjectis materiis notatos paginarum gerant numeros. Ne quis etiam pravè citatos Inaugurationum articulos culpet; observet ordinem illum in diversis editionibus diversum notari. Notandum denique in citationibus ex edictis Flandriæ per vocem* Parte *ut in collectione Brabanticâ intelligi* Volumine.

NOTETUR, nullum exemplar habendum genuinum, redactorisve operâ editum, quod hoc loco ab ipso non sit subsignatum.

J. B. C. Verlooy
1759.

Aegritudinem quamdam etiam nos in præcipuâ juris noſtri parte, nempè diplomaticâ, perſenſeramus. ſolus hic juris noſtri triens in undecim majuſcula jam creverat volumina, eo quidem defectuoſiora, quòd non modò multa alibi quærenda relinquant, ſed & inutilia multa, malè deſcripta, mutila, & cuncta ferè aut rudi, aut nullo ordine concumulent. hæc noſtra ſunt pro tabulis eburneïs, pro columnis publicis, legum repoſitoria, aut potiùs reconditoria.

Remedium malo vulgus deſtinaverat indicem collectioni edictorum noſtrorum adaptatum. omnibus deſideratum, pluribus tentatum opus. ſed quantulum morbi hæc medela profligaſſet? hoc fuerat conſulere ſolummodò ſcientiæ illorum, quos officium aut peculiare ſtudium negociis forenſibus penitiorive juris cognitioni addixiſſet: non verò inſtructioni publicæ civium, tot prætorum, ſeptemvirorum, graphiariorum, ſecretariorum, tabellionum, parochorum, privati cujuſque prudentioris, & aliorum, quibus illud diplomaticum chaos adjecto indice non minùs apparuiſſet turbulentum. quorum plerumque res familiaris non ferat tanti comparâſſe collectionem cujus ignorarent uſum, cui ob defectum etiam Flandrica adjicienda ſit, quæ in ſingula jam decennia ſingulis creſcat voluminibus, poſt unum hinc ſæculum tomorum numero & emptionis pretio duplanda. Hos tamen non minùs reipublicæ expedit officiorum ſuorum non eſſe rudes, quam multò minorem juriſperitorum claſſem.

Convenienter ergò univerſali illi nationum voto, convenienter rationibus antè deductis, præſtitit inſtruere populum jurium & officiorum ſuorum civilium & quotidianorum: præſtitit conſulere potiùs juriſprudentiæ illi inferiori ac plebeiæ, quæ certè non minus bono publico ferat momenti, quàm hominum ſocietati ſapientia illa vulgarior & civilis. huc omni incumbens nixu, hocce meum Populo Brabantico, Patriæ chariſſimæ, labore ſanè non modico officiorum civicorum redegi enchiridium, aptum inſuper ſchema conſtitutionis noſtræ præſtantiſſimæ. Præſtantiſſimæ, inquam, & omnium, hercle, hujus ævi rerumpublicarum præmiſſo Ciceronis de optimâ reipublicæ formâ ſcito, maximè conformis.

Hujus demum lucubrationum mearum fœtûs ſiquod ſacrificium faciendum eſt; nemini profectò id magis deberi viſum, quàm VENERANDO TIBI SENATUS ejus SACRI, JURIS LIBERTATISQUE PATRIÆ CONSERVATORIS, PRÆSULI DIGNISSIMO. Si quod verò patrocinium implorandum eſt; quis præſentior legum huic patriarum congeſtui patronus deſideretur, quam legum ſummus miniſter & cuſtos? ſiquis tandem honor, honoris causâ publicis monumentis inſcriptum habere nomen; meretur ſummus in Patriâ Magiſtratus: meretur illa, quæ ſola prudentioribus populiſque olim præſtantiſſimis cognita, nempe ex honoribus muniiſve parentum ſummis, hæreditaria nobilitas: meretur ſcilicet PATRIS ILLUSTRISSIMI, Belgis æquè, ac auguſtæ Auſtriadum Familiæ æternùm veneranda memoria: accedit digniſſimus, Paternis honoribus ſucceſſor FRATER, Cæſareæ Regiæque Majeſtati CONSILIARIUS ET A SECRETIS STATUS ET BELLI. Siquis tandem viciſſim operi privato honos, inſcriptum gerere virorum principum nomen; inſcribi hìc, confido, non dedignabitur cognitus ille in fovendas artes conatuſque generoſos animus.

Litet ergo gratumque ſit hoc ex manibus noviciis, VIR ILLUSTRISSIME, ſacrificium, ut felici hoc in primiciis omine pariter proſperè cedant ſuſcepti jam alii, nec intermittendi poſthac patriæ bono labores. Patriæ, inquam; cujus me totum commodis, VESTRO paratiſſimus obſequio, ſubmiſſuſque devoveo.

J. C. VERLOO.

TABULA

Ordine Chronico dispositâ, in quâ quæsitis aut litteris majusculis, aut die, mense & anno edicti dati, quæ articulis quibusdam intrà hoc opus præfixa sunt, invenitur, quodnam sit illud monumentum, undè articulus, sic præsignatus, desumptus est, ubi extet, item id quod super ipso edicto forsan constitutum est, & plura.

A. Quæ hâc litterâ præsignantur desumpta sunt ex testamento Ducis Henrici III. condito Lovanii mense Februario, sabbato post diem B. Mathiæ Apost. anno 1260. Extat P. 1. L. 1. T. 5. C. 1.

B. Tabula Cortebergensis, *Charter van Kortenberg*, Joannis II. data die Mercurii antè festum S. Bavonis 1312. Extat P. 1. L. 2. T. 1. C. 2.

C. 1.° Una ex tabulis Gallicis, *Walschen Charter*, quæ extat P. 1. L. 2. T. 1. C. 3. item P. 1. pag. 79. Luyster van Braband dispari prorsùs traductione. undè manifesto constat illam Gallicâ linguâ conceptam & meritò tabulam Gallicam appellari. Data fuit die veneris post octavam SS. Petri & Pauli anno 1313.

C. 2.° Altera ex tabulis Gallicis data eodem die ac antecedens. Extat eod. Luyster van Braband P. 1. pag. 77. & tom. 1. Loovens pag. 34.

D. Iuauguratio Ducum Joannæ & Wenceslai, facta Lovanii die 3. Janu. 1355. P. 1. L. 2. T. 1. C. 4.

E. Tabula quædam eorumdem Wenceslai & Joannæ, data die festo S. Lamberti anno 1372. Extat P. 1. L. 2. T. 1. C. 5.

F. Alia quædam Joannæ, data 12. Janu. 1385. P. 1. L. 2. T. 3. C. 2.

G. Inauguratio Ducis Anthonii facta Lovanii 18. Decemb. 1406. P. 1. L. 2. T. 1. C. 6.

H. Novum regimen Joannis IV. seu id, quod idem Dux neglectis longâ absentiâ rebus, resumpturus reïpublicæ habenas populo offenso dedit & promisit. datum est Lovanii 12. Maii 1422. P. 4. L. 4. T. 1. C. 1.

I. Inauguratio Philippi I. Vilvordiæ 23. Maii 1427. P. 1. L. 2. T. 1. C. 8.

K. Inauguratio Philippi boni, Lovanii 5. Octob. 1430. P. 1. L. 2. T. 1. C. 9.

L. Ejusdem Philippi boni ad Inaugurationem suam litteræ adjectitiæ, datæ simul eâdem 5. Oct. 1430. quæ singulis etiam hodiernis Inaugurationibus articulo penultimo renovantur his verbis, *Ende bezonder den toebrief by wylen Hertoge Philips verleent ten tyde van zynder inkoomste, van der date dat die brieven van der zelver inkoomste zyn.* Extant parte 8. ed. Brab. pag. 113.

18. Nov. 1446. Quæ hoc signo notata sunt, desumuntur ex edic-
* * *

to Philippi Boni in gratiam præcipuè Curiarum feudalium Bruxellis edito. Extat P. 1. L. 2 T. 5. C. 2.

M. Sunt binæ litteræ ad Inaugurationes adjectitiæ ejusdem Philippi boni, dierum 20. Sept. 1451. & 28. Nov. 1457. quæ etiam hodiernis Inaugurationibus art. penult. confirmantur his verbis, *Desgelyks twee andere brieven hen by den voorf. wylen Hertog verleent, den eenen van der date &c.* Extant eodem unitæ monumento P. 8. L. 2. T. 5. C. 1. pag. 119. item P. 4. L. 4. T. 1. C. 2. disjunctæ aut mutilatæ P. 1. L. 2. T. 3. C. 4. & P. 1. L. 1. T. 1. C. 4.

14. Aug. 1459. Ejusdem Ducis edictum quoddam peramplum, quo multa statuuntur in varia delicta, mendicos, desidiosos &c. P. 4. L. 4. T. 1. C. 3.

N. Inauguratio Caroli Audacis data in Heverle propè Lovanium die 12. Julii 1467. P. 1. L. 2. T. 1. C. 10.

O. Hoc monumentum est Maximiliani. quod an simul cum inauguratione Mariæ per eam clausulam Inaugurationis Philippi Pulchri, quam infrà ad finem Inaugurationum reperias, sit abrogatum, judicandum relinquitur tum ex dictâ illâ clausulâ, tum ex ipso hujus monumenti principio. datum est 3. Januarii 1478. & extat tomo 3. Loovens pag. 83. ubi perperam datum fertur anno 1477. extat item ad ann. 1478. Luyster van Brab.

P. Inauguratio Philippi pulchri data in Heverle prope Lovanium 9. Septembris 1494. extat P. 1. L. 2. T. 1. C. 12.

Q. Hoc Philippi monumentum anni 1496. nihil continet, quod postea non sit in ipsas hodiernas Inaugurationes, litteris TT. signatas, translatum. Extat P. 1. L. 2. T. 1. C. 13.

R. Priores ex litteris ad Inaugurationem adjectitiis Caroli V. Imperatoris, datæ Gandavi die 12. Aprilis 1515. quæ simul cum litteris, de quibus mox, singulis Inaugurationibus renovantur his verbis, *Ende desgelyks die twee additiën van de blyde Inkoomst van wylen den Kyzer Karel den vyfden enz.* Extant P. 1. L. 2. T. 1. C. 16.

S. Alteræ ex litteris adjectitiis Caroli V. de quibus hìc antè. datæ sunt Brugis 26. Aprilis 1515. P. 1. L. 2. T. 1. C. 17. item P. 4. L. 4. T. 1. C. 5.

19. Octob. 1520 Edictum Caroli V. quo quædam de amortizationibus & feudis cauta. P. 1. L. 1. T. 4. C. 4.

17. Jul. 1523. Ejusdem Caroli V. de feudis. Mandamentum dirigitur ad Consilium Brab. Tabularium computuum, Curiam feudalem, prætores Lovanii Bruxellarum &c. P. 1. L. 2. T. 5. C. 3. Huc spectat art. 20. Consuet. Curiæ feudalis Brab.

4. Octob. 1540. Ejusdem Caroli V. cujus epilogus est talis, *Ontbieden daerom onzen Secreten en Grooten Raden, Raed in Brabant &c. dat zy deze onderhauden voor eeuwige wet niet tegenstaende privilegiën of costumen ter contrarië en dat zy deze doen kondigen, procederende tegen d'overtreders by vaste executië reëel van de penen hier boven verhaelt.* Geg.

in Brussel, 4. *Oct.* 1540. *By den Keyzer in zynen Rade* VERREYCKEN. Extat P. 1. L. 3. rub. 1. pag. 767. ed. Fland.

TT. His litteris conjunctis notatum est, quidquid desumptum est ex Inaugurationibus quas ad hæc usque tempora singuli nostri Duces, in principatûs ingressu, jurato observare promittunt sunt autem eædem, quæ ante Caroli V. & Philippi II. regis Hisp. conjunctam Inaugurationem operâ & consensu Ordinum correctæ & redactæ sunt. Quæ Caroli & Philippi Inauguratio facta Lovanii 5. Jul. 1549. Extat P. 1. L. 2. T. 1. C. 15. Alberti & Isabellæ extat cap. 18. eod. T. Philippi IV. regis Hisp. P. 4. L. 4. T. 1. C. 15. Philippi V. P. 5. L. 2. T. 1. C. 3. Inauguratio autem Augustæ Mariæ Theresiæ extat P. 8. L. 2. cap. unico. Harum omnium principium in hunc sensum conceptum est. *Willende de goede luyden van Braband hunne regten en vryheden onderhauden, zonderlingen aenziende de groote diensten en trauwe die zy aen de voorzaten Hertogen gedaen hebben; geven hun ook zulke privilegiën en punten van rechte als hier volgen, hen belovende ende zweerende die te hauden en te doen hauden vast en gestadig zonder breken ten eeuwigen dage.* quomodo finiant, vide infrà ad finem Inaug.

5. Jul. 1570. Id Philippi II. monumentum valde prolixum, quod tendit maximè in magistratus judicesque meliores habendos, justitiæque præcipuè criminalis meliorem & expeditiorem ministrationem, estque editum in omnes simul provincias Belgicas. Extat P. 2. L. 2. T. 3. C. 1. monumento primo.

9. Jul. 1570. Altera & præcipua instructio pro judiciis criminalibus sub eod. Philippo edita. cujus articulus 60. cavet, ne hæc instructio locum habeat in crimina hæreseos læsæ maj. aut rebellionis, sed ut in crimina ejusmodi procedatur secundum edicta in illas res specialiter edita. dirigitur itidem in omnes Belgii provincias & jura contraria locorum singularium enervantur. Extat eod. cap. monumento ult.

23. Sept. 1595. 1.° Ed. Philippi II. Finit sic, *Donné en saint Laurent le royal en Castille le* 23. *Sept.* 1595. *N. D. Vt.* PHILIPPE *A.* DE LA *Loo. scellé du gr. scel du Roy &c.* P. 3. L. 4. T. 1. C. 4.

23. Sept. 1595. 2.° Ejusdem Philippi. Datum eod. die & loco, & iisdem munitum subsignationibus. Extat P. 2. L. 2. T. 4. C. 1.

Ordonn. hoc signo notatur id quod appellamus d'*Ordonnantie van den Raed van Braband.* Editum est Bruxellis die 13. Aprilis 1604. Ducibus Alberto & Isabella. Extat ad calcem Partis 1. Ed. Brab.

12. Jul. 1611. Id quod vulgariter appellant Edictum perpetuum: editum iisdem Ducibus. Extat P. 4. L. 5. T. 1. C. 1. Nota super hoc edicto rescriptum esse art. 8. ejus monumenti, dieï 28. Nov. 1611. de quo mox, hoc modo. *Et comme au thiois de la dite ordondance y a quelques obscurités advenues, en*

faisant le translat du François ; leurs dites Altesses entendent, qu'ès difficultés qui pourront advenir a cette occasion, l'on aura recours audit texte François.

De eodem item nota, P. 4. L. 5. T. 1. C. 1. ad art. XXX. rescribi hæc. *Ce Placcard est general, & comprend toutes personnes aussi bien militaires, qu'autres. Fait à Bruxelles, le 21. d'Avril 1614.*

28. Nov. 1611. incipit hoc modo. *Sur ce qui a été representé aux Archiducs nos princes par leur Grand Conseil & aucuns magistrats de leurs villes principales, qu'en leur edit perp. du 12. Juillet dernier se rencontroient aucunes doutes ; leurs Altesses font les interpretations, qui s'ensuivent.* Finiunt hoc modo. *Fait à Mariemont 28. Nov. 1611. G. Vt. T. ALBERT. A. ISABEL. Par ord. de leurs Alt.* VERREYCKEN. Extat P. 4. L. 5. T. 1. C. 1. ad finem.

11. Mar. 1616. Incipit, *DIE EERDSHERTOGEN. Onze Meyer van Loven, Amman van Brussel &c. Alzoo wy geadverteert zyn van de excessen in 't drukken en verkoopen van verschyde boeken, referynen en beelden niet alleen contrarieerende tegens ons hylig geloof maer ook tegen alle goede manieren.* Finit sic. *Geg. in Brussel 11. Meert 1616. Pe. Vt. By de Eerdshertogen in hunnen Raed.* DE WITTE. P. 1. L. 3. T. 7. C. 3.

14. Dec. 1616. Alberti & Isabellæ. ad finem jubetur procedi in contraventores paratâ executione. Datum Bruxellis his subsignationib. *M. Vt. By de Eerdshert. in hunnen Raede.* VERREYCKEN. P. 2. L. 2. T. 4. C. 3.

29. Oct. 1626. Incipit, BY DEN KONING. Cæterùm initium & finem habet ut penultimò antecedens quod est dieï 11. Mar. 1616. hanc habet subsignationem, *By den Kon. in zynen Raede.* DE WITTE. P. 1. L. 3. T. 7. C. 4.

20. Feb. 1652. Philippi IV. Regis Hisp. dirigitur in omne Belgium. indicitur executio parata. his munitur subsignationib. *Ho. Vt. By den Ko. in zynen Raede.* VERREYCKEN. P. 3. L. 4. T. 4. C. 10.

21. Maii 1653. Ed. Consilii Brab. super procuratoribus. P. 4. L. 2. T. 1. C. 8.

16. Jan. 1659. Instructio pro viatoribus Consilii Brab. P. 4. L. 2. T. 6. C. 4.

16. Jun. 1668. super modo litigandi in Consilio Brab. P. 4. L. 2. T. 3. C. 1.

13. Sept. 1687. Caroli II. Regis Hisp. instructio pro tributis data Bruxellis his munita subsignationibus, *Chris. Vt. By den Koning.* BODRY. P. 6. L. 2. T. 1. C. 14.

6. Mar. 1691. Instructio celebris pro formâ judiciariâ Consilii Brab. data Bruxellis, his munita subsignationibus, *Herz Vt. By den Koning.* BODRY. P. 6. L. 1. T. 2. C. 5.

23. Dec. 1697. Edictum Maximiliani Emanuelis Ducis Bavariæ Guber-

Gubernatoris gen. Datum Brux. his ſubſignationibus. *Herz Vt. M. EMANUEL. Ter ord. v. zyne keurvorſtlyke Hooghyd*, *A. V. GHINDERTALEN.* P. 5. L. 4. T. 6. C. 7.

21. Aug. 1702. Ed. Gubernatoris Yſidori de la Cueba, Marchionis de Bedmar. Datum Bruxellis his ſubſign. *El Marquez de Bedmar. Nederwaerts*, *Comte De Bergeyck.* P. 5. L. 4. T. 6. C. 11.

23. Jun. 1729. Caroli VI. Imp. dirigitur ad Conſilium Brab. prætores urbium primariarum &c. Datum Brux. his ſubſignationib. V. Hag. Vt. *By den Kyzer en Koning.* J. F. De Vos. P. 5. L. 4. T. 1. C. 14.

9. Jul. 1731. Incipit, *Op het vertoog van de Boekdrukkers &c.* finit, V. Hag. Vt. MARIE ELISABETH. *Ter ord. v. H. doorl. Hoogh.* G. Schouten, P. 5. L. 4. T. 1. C. 15.

12. Jan. 1734. Caroli VI. Imp. datum Bruxellis his ſubſignationibus. V. Hag. Vt. *By den Kyzer en Ko.* G. Schouten. P. 5. monum. ult.

3. Mar. 1736. Caroli VI. Imp. Editum fuit primo pro Militiâ Germano-auſtriaca die 15. Nov. 1732. his ſubſignationib. CHARLES *in 't midden was den zegel van z. Maj. Alnog ondert.* Eugene de Savoye. *Leeger ſt. ter ord. v. z. Kyz. en Cath. Maj.* Ign. de Koch. Deinde hoc idem Imperator in Belgium extendit & promulgari juſſit decreto ſuo dato Viennæ die 3. Martii 1736. his ſubſign. Roc.ti Vt. CHARLES *Ter ord. van z. Maj* A. F. Baron de Kurz. P. 7. L. 3. T. 1. C. 25.

31. Jul. 1738. Ejuſdem Imp. Datum Bruxellis his ſubſignationibus, Hag. Vt *By den Kyzer en Koning* J. F. De Vos. P. 7. L. 3. T. 3. C. 15.

14. Jul. 1540. Ejuſdem Imp. datum Brux. ſignatum Schoc. Vt. *By den Kyzer en Ko.* G. Schouten. P. 9. L. 1. T. 4. C. 1.

12. Jun. 1741. Edictum Mariæ Thereſiæ datum Bruxellis, ſignatum *Schoc. Vt. By de Koninginne. J. F. De Vos.* P. 9. L. 2. T. 3. C. 8.

24. April 1742. Edictum ejuſdem in cujus principio hæc habentur. *Om dat wy onderrigt zyn, dat 'er in veele Raden zoodanig gebrek is geweeſt van concours der onderzaten, bekwaem tot de nominatie der zelve vaceerende plaetſen, dat men genoodzaekt is geweeſt te verlengen, zelfs by diverſche ryzen den dag ten diën eynde geſtelt, niet tegenſtaende dat den nomber der advocaten vermeerdert is; Wy verklaren.* Dirigitur in Brabantiam & Limburgiam. datum eſt Bruxellis. ſubnotatur, *Schoc. Vt. By de Koninginne. J. F. De Vos.* P. 10. L. 2. T. 16. C. 2.

26. Jul. 1749. Ejuſdem edictum, directum in Brabantiam, datum Bruxellis, his ſubſignationibus, *Schoc. Vt. By de Kyzerinne Koninginne in haren Rade. J. F. De Vos.* P. 9. L. 1. T. 5. C. 5.

12. Aug. 1749. Ejuſdem Imperatricis edictum datum Bruxellis, ſignatum, *Shoc. Vt. J. F. De Vos.* P. 9. L. 3. T. 1. C. 2.

* * * *

29. Dec. 1752. Edictum ejusdem pro Consilio supremo Brabantiæ. subsignatum, *Schoc. Vt. P. Van Cutshem.* P. 10. L. 2. T. 40. C. 1.

20. Janu. 1753. Ed. ejusd. datum Bruxellis & munitum his signationibus *Schoc. Vt. P. Van Cutshem.* P. 10. L. 1. T. 3. C. 1.

24. Dec. 1755. Ed. ejusd. datum priùs Viennæ 11. Dec. 1754. subsignationibus *Dr de Sil^a v^t. Maria Theresia. By de Kyzerinne Koninginne. Cornelius De Neny.* Deinde cum epilogo in totam Brabantiam, Limburgiam, Falcoburgum &c. die 24. Dec. 1755. Bruxellis editum fuit, his subsignationibus, *Geparapheert Va. Vt. By de Kyzerinne Koninginne in haren Rade. J. F. De Vos.* P. 10. L. 1. T. 2. C. 2.

28. Sept 1759. Instructio pro negocio judiciario Consilii Supr. Brab. his subsignationibus, *Rob. Vt. P. Van Cutshem* P. 10. L. 2. T. 16. C. 1.

3. Mar. 1762. Edictum Mariæ Theresiæ pro viis publicis in septem quarteriis Antverpiæ & territorio Lyrano; *Byvang van Lier.* in cujus principio maximè reprehenditur toparcharum in viarum spatiis censui edendis abusus. Datum est Bruxellis, & his munitur subsignationibus *Rob. Vt. By de Kyzerinne ende Koninginne in haren Raede F. Lanne'* P. 8. L. 6. T. 3. C. 2.

21. Dec. 1765. Ed. ejusd. extenditur in Brabantiam & Limburgum. datum est Bruxellis cum his subsignationibus *Streith Vt. By de Kyzerinne* Douairiere *ende Koninginne in haren Raede E. De Robiano.* P. 9. L. 1. T. 4. C. 6.

CODEX

BRABANTICUS.

Abbatiæ, Prioratus, Episcopatuum erectiones, ac eorum ex mensis Abbatialibus dotationes.

Nominationes ad Prælaturas Principibus concessæ.

C*AROLUS V. Imperator 2. idus Junii 1515. P. 1. L. 1. T. 7. C. 2. à Leone X. PP. sibi ad vitam impetrat nominationem ad omnes hujus ditionis prælaturas monasteriales: reliquas verò dignitates nulli, nisi sibi subdito, &, ut exprimitur, sibi grato & accepto, conferendas obtinet. Quod idem postea 6. Octob. 1640. Urbanus VIII. Philippo IV. Regi Hisp. etiam ad vitam tantùm dedit. P. 3. L. 1. Rubr. 2. Ed. Fland. ubi etiam refertur, idipsum Philippo II. fuisse datum. Quod idem etiam patet ex monumento 30. Jul. 1564. de quo infrà.*

Commendæ.

Continent insuper hæ Leonis litteræ aliquam commendarum, ac mandatorum Apostolicorum juxta formam capituli MANDATUM & duarum decretalium immediatè sequentium, *remissionem aut abolitionem. sed hæc an etiam in perpetuum, an tantùm ad vitam obtinentis; studiosiores ex ipsis judicent. ad quam rem etiam spectat infrà inscriptio 21. Inaugurationum.*

Subortâ deinde super hac Sedis Apostolicæ gratiâ inter Principem & Abbatias difficultate; contendentibus his, electionem suam liberam & consuetam litteris illis pontificalibus potiùs confirmari, & tantùm jura Sedis Apostolicæ remitti; 12. Febr. 1521. compromissum fuit in sex arbitros: interim tamen sua Abbatiis electio concessa est his verbis.

Ende hier toe heeft den Keyzer uyt zonderlinge gratie, zonder prejudicie nogtans van zynen gepretendeerden rechte in 't principael, de Prelaten, Prelaterssen, Prioors, Priorinnen en Con-

venten in Brabant verleent, dat zy binnen middelen tyde, en tot er tyd, die voorſ. arbiters heure uytſpraek gepronunciëert zullen hebben, die voorſ. heure gepretendeerde electie vry en onbelet hebben en gebruyken zullen: en tot alle de voorſ. prelaturen en dignityten, die binnen middelen tyd vaceeren, zullen zy mogen kiezen, als zy hier vorens, aleer die Kyzer die voorſ. Bulle geobtineerd hadde, gedaen hebben. Ingevalle oft die zelve arbiters in de pronunciatie van heuren vonniſſe lang vertrek nemen zauden; dat men die Prelaten 't zelve vertrek niet imputeeren en zal, en dat die hun geenſints prejudiciëeren en zal. Bruſſel 12. Febr. 1521. L. Du Blioul. *Extat P. 4. L. 4. T. 1. C. 6.* Vide *Van Eſpen Part. 1. T. 31. C. 8. N. 27. & ſeqq. Item monumentum ſub litt. O deſignatum Art. 25.*

Electio libera Abbatiis conceſſa.

P. 2. L. 1. Rubr. 2. Pag. 39. novi in Belgio Epiſcopatus inſtituuntur, ipſorum inter ſe ſubordinatio conſtituitur, ab antiquis Leodienſi, Colonienſi, Cameracenſi &c. cum juribus, menſis, decimis, emolumentiſque epiſcopalibus, archiepiſcopalibus & capitularibus ſeparantur, dotis eorum modus determinatur, & Principi ad ipſos nominatio conceditur, ſanciente Paulo IV. PP. quarto id. Maias 1559.

Epiſcopatuum erectiones.

Epiſcopatûs Antverpienſis dotationem & inſtitutionem vide P. 1. L. 1. T. 1. C. 10. an. 1560.

Franciſcum Sonnium Antverpienſibus Epiſcopum recognoſci mandatum vide ibid. Cap. 11.

Extat P. 4. L. 4. T. 1. C. 12. Reſcriptum Philippi II. Hiſp. Regis datum Madriti 30. Jul. 1564. quo ad ſupplicationem Abbatum & Prælatorum Brabantiæ Rex hic unionem Abbatiarum ſub primo ſtatu comprehenſarum in curiæ Romanæ regiſtris caſſandam, ſimileſque nec alias dictarum Abbatiarum incorporationes concedendas, *promittit*, nec hujuſmodi Abbatias certâ aliquâ ſummâ pecuniariâ, penſione, aut reditu annuo, aut aliâ diminutione fructuûm de cætero gravandas *ſpondet*, niſi de conſenſu Prælati benedicti & conventûs: *ſic tamen ut Prælati Epiſcopatibus aſſererent reditum annuum octo millium florenorum. deinde Rex ſic pergit.* Et, quo deïnceps prædictæ Abbatiæ in meliori ſtatu queant conſervari; ſi quando aliquam earum aut aliarum vacare contigerit; mittemus quamprimùm, ſine præjudicio tamen litiſpendentiæ ſuprà commemoratæ [*intelligitur compromiſſum, de quo antè*] aliquos commiſſarios, qui ſuper idoneïtate & qualitate religioſorum ejuſdem monaſterii diligenter inquirant, ac informationem ſuam in ſcriptis nobis cum ſuo adviſo remittant: ut deinde eum, quem maximè inveniemus idoneum, ſi quis modò idoneus reperietur, deſumamus: habitâ ratione tam adviſi eorum commiſſariorum, quam vitæ, converſationis, & idoneïtatis electorum: idque ex depoſitionibus eligentium: ex quibus conſtabit, quis ex electis, in ſpiritualibus & temporalibus, ſit magis idoneus. Et deputabimus pro dictis commiſſariis duos ex Abbatibus Brabantiæ ejuſdem ordinis, quatenus reperiantur, & quos

Sponſio principis de Abbatiis non incorporandis, onerandis.

Earum electionis forma.

judicabimus magis idoneos: aut alterius ordinis, illis deficientibus, unà cum aliquo tertio commissario. Et casu, quo aliquod canonicum, seu legitimum obstiterit impedimentum contra hujusmodi electos, seu, ut præfertur, per religiosos designatos; curabimus novam informationem capi, tam super ejusdem monasterii, quam aliorum ejusdem ordinis in Brabantiâ successivè religiosis, ad finem ut ex designatis eum desumamus, seu approbemus, quem reperiemus magis idoneum. Quâ quidem informatione ad nos transmissâ; mox sine morâ ac dilatione aliquâ faciemus, ne ob diutinam vacationem monasteria magno aliquo damno, ut sæpe fit, afficiantur. Datum in Oppido nostro Madrito 30. Jul. 1564.

Plura ulteriùs ad Abbatias ordinesque religiosos spectantia vide sub voce Monasteria.

Academia Lovaniensis.

Redactionis forma.

EX hac materiâ amplâ & arduâ, & cæteroquin peculiari, pluribusque libellis singularibus ex professo tractatâ, nihil ampliùs insertionibus hìc reddi oportere visum est, quàm quod publicè sciri magìs intersit. Reliqua, ubi reperiantur, sufficiat assignâsse.

Acad. institutio.

Academiam anno 1426. publicè enunciari institutam, vide P. 3. L. 1. T. 5. C. 1.

Visitatio Universitatis, ejus regimen, justitia, scholæ, gradus.

Id, quod appellant Visitationem Universitatis, quodque est Archiducum Alberti & Isabellæ, 18. Apri. 1617. vide P. 3. L. 1. T. 5. C. 24. ubi de Universitatis Rectore, Cancellario, Promotore, justitiâ criminali, de tumultibus, insolentiis & abnoctationibus studiosorum compescendis & plectendis, de ærario quodam Universitatis & civitatis communi, de admissione in Universitatem, & quinam pro veris Academiæ subjectis sint habendi, item de lectionibus, professoribus, scholis, collegiis & graduum in quâque facultate collatione.

Fori privilegia.

De conservatoriâ Universitatis, privilegio tractùs, sive ut Universitatis suppositi suos quosque debitores actione personali coram Conservatore convenire & attrahere possint, & ipsi contrà nullâ quâvis actione personali extra urbis muros coram ullo judice aut tribunali, seu ecclesiastico seu sæculari, & vel ipso Principe, aut summo Pontifice citari queant, vide P. 1. L. 1. T. 6. C. 1. item Cap. 2. eod. Tit. quod est dieï 7. Nov. 1426. Cap. 3. dieï 7. Maii 1469. & Cap. 4. dieï 19. Febr. 1447. & P. 3. L. 1. T. 5. C. 8. dieï 21. Dec. 1500. Cap. 9. dieï 3. Dec. 1504. & Cap. 10. dieï 6. Aug. 1495. confirmatum 8. Dec. 1515. & Cap. 11. dierum 6. Aug. 1495. & 20. Aprilis 1518. & Cap. 14. dieï 27. Nov. 1537. & Cap. 15. dierum 7. Nov. 1426. & . . .. Nov. 1531. & . . . Maii 1556. & P. 1. L. 5. T. 1. Cap. 23. dieï 27. Nov. 1615. pauca etiam P. 1. L. 1. T. 6. C. 5.

Privil. nomin. ad benef. *Privilegium nominationis stabilitur & circumscribitur P. 3. L. 1. T. 5. C. 18. kal. Dec. 1616. & Cap. seq. item Cap. 12. eod. T. die 16. Martii 1529. & Cap. 13. die 12. Maii 1531. & Cap. 16. die 22. Sept. 1573. & Cap. 17. die 23. Sept. 1573. & P. 1. L. 5. T. 1. C. 23. die 27. Nov. 1615. Recentiora hanc in rem extant P. 8. L. 1. T. 3. C. 1. in iis decretis quæ sunt dieï 2. Dec. 1745. dieï 11. Martii 1749. dieï 4. Dec. 1750. dieï 17. Febr. & 2. Jul. 1759.*

Privil. fori & nomin. simul. *Et præcipuè quidem fori & nominationum privilegia in sanctione noviori 10. Octob. 1673. Clementis X. PP. vide Ed. Fland. P. 3. L. 1. Rubr. 5. Pag. 56.*

Judiciorum forma. *De formâ judiciorum, seu stylo procedendi in tribunalibus Universitatis, vide P. 3. L. 1. T. 5. C. 30. 31. 32. 33. & 34.*

Lectionum collatio. *Super collatione lectionum magistratui Lovaniensi aut consulibus competente, vide P. 3. L. 1. T. 5. C. 24. 25. 26. 27. 28. & 29.*

Bursarum delatio & tabulæ. *Ut quivis bursarum in Universitate fundatarum collatores, administratores & receptores earumdem descriptionem deferant, eæque in tabulam quamdam referantur, &c., vide P. 3. L. 1. T. 5. C. 24. An. 1617. & P. 8. L. 1. T. 3. C. 1. diei 4. Jul. 1761.*

Mandatum Episcopo Gandensi missum. *Interdictum Episcopo Gandensi renuere alumnis Academiæ Lovaniensis ideo conferre Ordines sacros, quòd in seminario Gandensi non habitassent, vide P. 8. L. 1. T. 3. C. 1. diei 23. Febr. 1750.*

Super privilegiis Universitatis intra ditionem Leodicam. *Conventionem Leodiensium cum civitate & Academiâ Lovaniensi super fructibus beneficiorum ab absentibus doctoribus, magistris & studiosis percipiendis, & super jurisdictione ordinariorum in ejusmodi beneficiatos absentes, confirmatam á Papâ 4. kal. Aug. 1431. vide P. 1. L. 1. T. 6. C. 5. Idem extensum ad magistros & studiosos facultatis Theologicæ, posteà institutæ, idib. April. 1443. vide P. 1. L. 1. T. 7. C. 4.*

Immunitates. *Universitatensium immunitatem á repressaliis & vectigalibus; seu teloniis, vide P. 3. L. 1. T. 5. C. 2. 3. 15. á pensis limitaneis, Cap. 21. á tributis, Cap. 20.*

De immunitate ab hospitiis copiarum vide P. 7. L. 3. T. 2. C. 1. 7. 12. 21.

In earumd. abusus. *Ne vendito non immunibus vino aut cerevisiâ ex apothecis aut cellis immunibus Universitatis, officiatur assisiorum & tributi annonarii perceptioni, ac civium commercio, cautum vide 27. Aug. 1675. P. 6. L. 2. T. 1. C. 1.*

Universitatem sub Ducis patrocinio seu salvâ gardiâ, vide P. 3. L. 1. T. 5. C. 7. An. 1487.

De jure fisci in illegitimorum successiones. *Cum sæpenumero quidam officiarii bona Universitatensium extra hanc ditionem genitorum, & quorum familia ignorabatur, decedentium, tamquam in securitatem fisci annotarent ac detinerent, donec deïnceps constaret, defunctum fuisse legitimum, placitum fuit ut Universitatensibus etiam illegitimis, spuriis & ex damnato coitu genitis liceat de mobilibus suis testari: neve quisquam ad ejusmodi bonorum inventarium faciendum procedat, præter*

ter confervatorem. Sancitum item, ut & Univerfitatenfes illegitimi noftrates aliquam habeant teftamenti factionem. 1. *Martii* 1470. *P.* 3. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 5.

MARIA THERESIA &c. *Art.* 1. Wy verbieden aen alle onze onderzaten van courfen van Philofophie elders te gaen doen, 't zy publiekelyk oft in 't geheym, als in onze Univerfiteyt van Loven, oft in andere Univerfiteyten ftaende onder onze gehoorzaemheyd, zonder eenen fpecialen ende fchriftelyken oorlof van ons, ofte van onzen Stadhouder Gouverneur ende Capityn Generael van de Nederlanden, op pene tegen de overtreders, van eene amende van twee duyzent guldens, ende van verklaert te worden onbekwaem om oyt eenige digniteyt, officie oft beneficie te bezitten, 't zy geeftelyke oft wereldlyke, oft om de profeffie van Medecynen te bedienen.

Philofophiæ incumbere in fcholis extraneis, vetitum fub pœnâ &c.

II. De dignityten, officien ofte beneficien, 't zy geeftelyke oft weireldlyke, die aen iemandt, in cas wezende van ons tegenwoordig Edict te hebben overtreden, mogten zyn vergeven geweeft, zullen t'allen tyde verwervelyk zyn, niet tegenftaende de prefcriptie oft alle andere exceptie, die men daer tegens zaude konnen opponeeren.

Et vel incapacitatis ad beneficia & officia.

III. In de gevallen van minderjarighyd, zullen de penen ten eerften Artikel geftatueërt ftad grypen folidairelyk tegen de magen, voogden oft andere perfoonen, aen wie den laft der kinderen vertrauwt is: ende boven diën zullen zy moeten verantwoorden van alle fchaden en intereften ontrent de zelve kinderen. Bruffel 22. Decemb. 1755. SCHOC. Vt. J. F. DE VOS. *Extat P.* 8. *L.* 1. *T.* 3. *C.* 1.

Studiofis ætate minoribus aliò miffis, pœnæ incumbunt mittentibus.

Sæpius prohibitum ordinibus religiofis aliifque quemquam ad lectiones Philofophicas audiendas admittere, præter eos, qui ejufdem effent ordinis, vide P. 3. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 22. *P.* 5. *L.* 1. *T.* 3. *C.* 1. 5. 6. *Idem de fcholis Theologicis cautum* 11. *Dec.* 1641. *vide P.* 3. *Ed. Fland. Pag.* 53.

Ne religiofi ad philofophiam au theologiam alios admittant.

MARIE THERESE Imp. &c. Nous de l'avis de notre Conf. ordonné en Brab. ordonnons & ftatuons les points & art. fuivans.

I. Perfonne ne féra réçu à s'infcrire dans les facultés de Théologie, de Droit ou de Médecine, pendant qu'il étudie en Philofophie, ou dans les humanités, à peine de nullité de l'infcription, & de devoir démeurer à Louvain une année de plus qu'il n'eft ftatué çi-après pour les études de chaque faculté.

In facultates fuperiores admiffio feu infcriptio.

II. Les termes ftatués pour les difputes & actes académiques dans la faculté de Théologie par les Art. 66. & 67. du Réglément des Archiducs de l'an 1617. émané en confequence de la vifite de l'Univerfité, féront exactement obfervés, de même que les termes & les intervalles préfcrits Art. 100. & 109. pour le Baccalauréat & l'examen des Licences en Droit, & par l'Art. 119. pour le Baccalauréat en Médecine.

Facultatum altiorum curfus terminati.

III. Perfonne ne féra reçu à prendre le dégré de Licence en

Et speciatim juris & medicinæ.

Droits ou en Médecine, qu'après avoir demeuré à Louvain & étudié en Droit ou en Médecine pendant trente-six mois entiers & effectifs, soit de suite, ou par intervalles, à compter du jour de l'inscription dans l'une ou l'autre de ces facultés: sans que les absences faites pendant le tems des vacances ordinaires, non plus que les absences extraordinaires, puissent être comptées, ou faire partie desdits trente-six mois.

Remissio pro locis in promotione philos. obtentis.

IV. Ceux qui dans la promotion générale de la Philosophie auront obtenu une place entre les trente-six premiers, qui composent ce que l'on nomme les trois lignes, ou entre les douze qui suivent les lignes; de même que ceux qui auront souténu publiquement & avec approbation des théses générales de Philosophie à Louvain; séront dispensés d'un quart des mois d'habitation déterminés ci-dessus pour les facultés de Droit & de Médecine.

Testimonia super habitationis tempore.

V. Le candidat qui se présentera pour les examens de Licence, soit en Droit ou en Médecine, séra ténu de produire aux examinateurs un acte du président du collége, ou du particulier chez qui il aura démeuré, contenant un détail exact du tems de son habitation pendant chaque année dépuis l'inscription, ainsi que le détail de chaque absence qu'il aura faite, dès qu'elle passéra les huit jours. défendons tant aux présidens des colléges, qu'aux particuliers, qui logent des écoliers, de donner des déclarations fausses ou déguisées, à peine de cinq cent florins d'amende: dont la moitié séra au profit du dénonciateur, & l'autre moitié au profit de l'officier, qui aura poursuivi le contrévénant.

Et super lectionum frequentatione.

VI. Personne ne sera admis aux examens de Licence, qu'en faisant conster par les certificats des professeurs, qu'il a fréquenté les léçons sur le pied porté par les réglémens, nommément par celui de l'an 1617. & ces certificats, aussi bien que ceux d'habitation, séront consérvés parmi les actes de la faculté, pour qu'il puisse y être pris recours en cas de besoin.

Habitationis remissio Principi reservata.

VII. Nous réservons à nous & à notre Lieutenant Gouverneur & Capitaine Général le droit de dispenser des tems d'habitation, préscrits pour les dégrés des facultés de Théologie, de Droit & de Médecine, dans les cas ou la capacité supérieure du candidat, ou d'autres circonstances particulieres, pourroient donner lieu à une pareille grace.

Ne qui ad gradum lic. admittantur, nisi secundum præscripta, & idonei.

VIII. Nous interdisons très sérieusément aux examinateurs établis dans les mêmes facultés, d'admettre qui que ce soit, au dégré de Licence, qu'aux termes & suivant les précautions préscrites ci-dessus: à peine de cinq cent florins d'amende contre chacun de ceux d'entre eux, qui aura concouru à une pareille contravention. Et nous entendons d'ailleurs, qu'ils n'y admettent, que ceux, en qui ils auront réconnu la capacité réquise, ainsi que des connoissances proportionnées au tems d'habitation & d'étude, préscrit pour chaque faculté, de quoi nous chargeons la con-

ſcience deſdits examinateurs. Bruxell. 13. Febr. 1755. SCHOC. Vt. J. F. DE VOS. *Extat P. 8. L. 1. T. 3. C. 1. Pag. 53.*

Eodem hoc edicto etiam ſtabiliuntur certa jura & expenſæ pro quâvis re & graduum collatione, ab inſcriptione ad doctoratum uſque, in ſingulâ trium illarum facultatum ſolvenda & ſerenda: & tabula eorumdem ſpecifica ſubnexa eſt: quam ullatenus excedere prohibetur. Sympoſia & comeſſationes, poſt diſputationes dari ſolita, ſeu, ut aiunt, conſequentiæ, pluresque ſolemnitates & conſuetudines in Licentiis inutiles & ſumptuoſæ, proſcribuntur: Doctoratuum ſolemnia, ſumptus & convivia moderantur.

Expenſæ in gradus academicos fixæ.

Item ſumptus inutiles reciſi.

Anteriùs inſertis etiam multa conſonant eod. C. 1. Pag. 47. P. 3. L. 1. T. 5. C. 24. P. 10. L. 2. T. 16. C. 2. P. 5. L. 1. T. 3. C. 7. & 8.

P. 3. L. 1. T. 5. C. 4. anno 1466. cautum vide, ne quis ab ullo univerſitatis ſtudioſo libros emat, aut mutuatâ pecuniâ pignori recipiat, ſub pœnâ publicationis receptorum, & pecuniæ datæ &c.

Prohibitum emere a ſtudioſis libros.

Plura de Medicis vide ſub voce Medici.

De geſtandis palliis, & honeſto ſtudioſorum veſtitu, vide P. 5. L. 1. T. 3. C. 2. anni 1678.

Studioſorum veſtitus.

Quædam porrò, quæ forſan huc ſpectare videantur, vide ſub voce Scholæ.

Aegyptii.

HOs noviſſimè proſcriptos vide P. 5. L. 4. T. 6. C. 25. anno 1725.

Aggeres.

HAc ſuper re vide P. 2. L. 1. T. 8.

Alea, Aleatores, Waeg-Spelen.

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne &c. Wy verbieden aen alle onze onderzaten als ook aen alle vremdelingen die zig in de zelve [deze landen] zullen bevinden de Waeg-ſpelen, 't zy met kaerten oft teerlingen, namentlyk de gene die men noemd de Baſſette, Pharaon, Lands-knecht, Berlan, Paſſedix, Raeffel, ende andere diergelyke, op de verbeurte van eene geld-boete van vyf honderd guldens tot laſte van ideren perſoon, die de zelve zal geſpeeld hebben.

Ludi prohibiti.

I. Wy verbieden aen alle ſoorten van perſoonen, van directelyk oft indirectelyk de voorſ. Waeg-ſpelen in hunne huyzen toe te laten oft te gedoogen, op de zelve verbeurte van vyf honderd guldens amende voor idere overtredinge.

Ne quis in domo ſua tales permittat.

Qui permiserit, anno tabernam claudat.

II. Wy willen voorders, dat in de voorvallen, in de welke de gene, die het zullen toegelaeten ofte gedoogd hebben, het zy herbergiers, tafel-houders, cabarettiers, caffe-huys-houders, liqueur-verkoopers oft andere, diergelyke neiring doende, hun verboden zy voor den tydt van een jaer hunne neiringe niet te mogen oeffenen oft exerceren.

Ne quis lud. vetitis instrumentum suppeditet.

III. Wy verbieden aen een ieder te geven ofte te verleenen, aen wie het zaude mogen wezen, eenige kaerten oft teerlingen, dienstig tot de voorf. Waeg-spelen, op de verbeurte van dry honderd guldens van amende voor idere contraventie.

Nulla ex ludis prohibitis obligatio.

IV. Wy verklaeren, dat van de voorf. Waeg-spelen niet en is geresulteert voor het gepasseerde, ende niet en zal resulteren voor het toekomende eenige obligatie nogte in regte nog in het point van eere.

Ne quid indè exigatur aut solvatur.

V. Wy verbieden zelfs zeer scherpelyk aen alle de gene, die by de voorf. Waeg-spelen hebben gewonnen oft verloren, van daer van de winste op te eysschen, oft het verlies te betalen, op de verbeurte van dry honderd guldens van amende.

Litteræ cambiales, in hunc finem confectæ, sunt invalidæ.

VI. Wy verklaeren alle obligatien oft wissel-brieven, resulteerende uyt de voorf. spelen, voor nul en geender weerde: alwaer 't zoo dat in de zelve daer van geene mentie en waere gemaekt, ofte dat die behelsden eene andere clausule.

Ut & oppignerationes rerum.

VII. Wy hauden eensgelykx voor nul ende van geender weerde alle verpandingen van juweelen ofte kostelykhyd, zilverwerk ende andere effecten, hoedanig die mogten wezen, geschied om het verlies der voorz. Waeg-spelen. Willende, dat de gene die diergelyke panden in handen zullen hebben, de zelve wederom geven aen de gene, van wie zy die hebben ontfangen, zonder eenige betalinge te mogen eysschen van het gezyd verlies, op de pene van het vier dobbel van de weerde der effecten, waer van zy de restitutie zullen wygeren.

Præmia delatoribus.

VIII. Om des te meer aen te moedigen alle de gene die eenige kennisse zullen hebben van de voorvallen, in de welke men zal overtreden hebben de eene ofte de andere dispositie in deze tegenwoordige begrepen, om de selve over te brengen; wy vergunnen hun de twee derde deelen van de amenden die daer uyt zullen voorts gekomen zyn: het resterende derde deel blyvende tot profyt van den Officier exploitant.

Ut officiarii invigilent.

IX. Ende voor zoo veel wy onderrigt zyn, dat de menigvuldige overtredingen die daer geweest zyn aen onze voorgaende ordonnantien, naementlyk moeten toegeëygent worden aen de Officieren, aen wie het toestond daer op te letten; wy gebieden zeer scherpelyk van allen hunnen iever aen te wenden, op dat deze onze tegenwoordige stiptelyk ende strengelyk worde onderhouden ende achtervolgd, op pene van opgeschorst te worden van hunne ampten, ende zelfs daer van ontrooft, volgens den eysch ende omstandigheden van zake. Bruss. 29. Nov. 1745. Schoc. Vt. J. F. De Vos. *Extat P.* 8. *L.* 1. *T.* 8. *C.* 1. & 2.

Plura

Plura huic ferè consona edicta extant P. 5. L. 1. T. 8. C. 1. anni 1699. Cap. 2. 1704. Cap. 3. 1713. Cap. 4. 1730. quæ nihil continent, quod eo, quod hîc insertum est, non comprehendatur: nisi, quod ea, quæ sunt annorum 1699. 1704. 1713. & 1730. enumerationi ludorum prohibitorum addant, En andere van stoeffen ende verhoogen, *Gallicè* & autres de renvie.

Quid in aliis edictis de hac re agentib.

Prætereà id quod est anni 1699. ultra mulctam pecuniariam jubet etiam aleatores esse infames. Insuper 1704. 1713. & 1730. decernunt pœnarum executionem promptam & paratam.

Die 11. Aug. 1764. P. 8. L. 1. T. 4. C. 2. edictum superiùs insertum Bruxellis denuò promulgari jussum est, & ludi prohibiti sic repetiti, den Pharaon, Lands-quenet ofte quindeci ofte vyftien, ende alle andere Waeg-speelen zonder onderschyd van grootte oft klynigheyd van 't spel.

Eodem etiam exceptio & privilegium continebatur in gratiam solius Theatri Bruxellensis. sed id denuò revocatum fuit Capp. seqq..

P. 5. L. 1. T. 8. C. ult. 1699. prohibitio extenditur etiam in eos, qui sunt conditionis militaris.

Cap. 6. in append. Part. 7. prohibetur het Roulette-spel op pene dat de gene die daer mede zullen gespeeld oft te speelen gegeven hebben, zullen vervallen in d'amende gestatuëert tegens de gene die speelen verbode ende Waeg-speelen. Brussel 27. Febr. 1738. HAG. Vt. Ondert. MARIA ELISABETH. Tegenget. G. SCHOUTEN.

Antiqua alia prohibitio An. 1459. extat P. 4. L. 4. T. 1. C. 3. Art. 2.

Alumen.

QUæ constituta sunt ad conservanda jura, seu emolumenta dominialia, quæ ex alumine petuntur, vide P. 1. L. 3. T. 8, & P. 4. L. 1. T. 6.

Amortizationes Manus mortuæ.

HUc refer Inscrip. 23. Inaugurationum.

MARIA THERESIA &c. *Art.* 1. Wy statuëeren dat alle de ordonnantien, verboden ende inhibitien van de Princen onze voorzaten, namentlyk het edict van den Kyzer Karel den V. van den 9. Oct. 1520. ponctuëelyk zullen achtervolgt worden, voor zoo veel daer aen by dezen niet en is gederogeerd.

Anteriora edicta observantor.

II. Ingevolge de voorf. edicten verbieden wy abdyen, capittelen, conventen, collegien, hospitalen oft andere gods-huyzen, beneficien, officien, kerken, capellen ofte fondatien,

Erectiones novæ prohibitæ.

broederſchappen, corpora, geeſtelyke oft weireldlyke gemeynſchappen in onze provincien van de Nederlanden op te regten oft te ſtigten zonder ons conſent.

Delatio bonorum manibus mortuis indicta.

III. De abdyen, conventen, capittelen, collegien, hoſpitalen, kerken, capellen, beneficien, broederſchappen ofte andere fondatien, en generalyk alle de gene wezende van doode hand, zullen gehouden wezen nauwkeurige ende geſpecificeerde liſten te maken, inhoudende ieder partye van land, bemd, wyde, boſch, hyde en vyver, die zy verkregen hebben, bezitten, houden ofte defructuëeren, 't zy by hun, hunne pagters oft by andere geïnterponeerde perſoonen, niet zynde geamortizeerd, met uytdrukking van de plaetſen daer die gelegen zyn, van de palen ende regenoten, ende van de grootte van iedere partye, ende met de namen van de pagters oft ontfangers, indiën daer eenige zyn. De zelve liſten zullen ook moeten behelzen de molens, kammen, huyzen, tienden, cynsboeken oft leen-boeken, tollen oft andere onroerende regten, niet geamortizeerd wezende, met uytdrukking der gelegendheden der zelver ende der namen der pagters oft ontfangers. Zy zullen inſgelykx moeten begrypen de niet geamortizeerde renten, die zy voor onlosbaer oft onkwytbaer hauden, ende die zy ontfangen, 't zy in geld, in granen oft in andere waren, met uytdrukking van de wooning van de ſchuldenaren. Wy ordonneren hun, die voorſ. liſten tuſſchen dry maenden naer de publicatie van dit tegenwoordig edict, te ſtellen in handen van de Fiſcalen, onder wiëns reſſorten die voorſ. niet geamortizeerde goederen, renten oft andere onroerende regten zyn liggende. Aen de welke zy ook gehauden zullen zyn, des verzogt zynde, inſpectie ende copyen autentiek te geven van de diſpoſitien causâ mortis, donatien, koopen, verpandingen, wiſſelingen, aenſlagingen, immiſſien, erfpagten, conſolidatiën, confiſcatiën, pagten, oft andere titelen ende middelen, uyt kragte van welke zy die bezitten, hauden oft defructuëeren, by hun, hunne pagters oft by geïnterponeerde perſoonen: op pene van confiſcatie der partyen die in de liſten niet geſpecificeerd en zullen zyn, oft waer van de titels verzwegen zullen zyn.

De ead. re.

IV. Wy ordonneren hun te ſtellen in handen van de Fiſcalen, tuſſchen dry maenden als boven, gelyke liſten van alle de partyen van goederen, onkwytbare renten, oft andere onroerende regten niet geamortizeerd, die zy verkogt hebben uyter hand oft zonder aggreatie van de zelve Fiſcalen, oft die zy anderſints in levende handen geſtelt hebben by wiſſelingen, erf-pagten, verpagtingen voor langdurigen termyn, oft by anderen titel 't ſedert twintig jaren herrewaerts. Ende de acten daer van zynde, zullen zy aen de voorſ. liſten voegen by copye authentiek: op pene van confiſcatie van den prys, ende van de daedelyke weerde der verzwegene partyen.

Idem.

V. Alle de niet geamortizeerde goederen, onkwytbare renten oft andere onroerende regten die zy bezitten oft defructuëeren, door hun, hunne pagters, geïnterponeerde persoonen, oft op geleende namen, 't zy by dispositien van uytterften wille, donatien, koopen, wisselingen, verpandingen, haudingen voor schulden, consolidatien van dienst-schuldige goederen, confiscatien, vernaderingen, uytwinningen, faisine, defaisissement van partyen beset oft bepand voor renten, erf-pagtingen, verpagtingen oft andersints, zullen zy gehauden zyn publikelyk te verkoopen op de conditien voor-te-schryven oft te approbeeren door de Fiscalen onder wiëns ressort de zelve goederen gelegen zyn binnen het jaer van de publicatie van dit tegenwoordig edict, op pene van confiscatie.

Ut quæ non sunt amortizata, vendantur.

VI. Zy zullen ook afstaen van de defructuatie der goederen die zy in pagte hauden ende dit binnen dry jaren naer de publicatie van het tegenwoordig edict, op pene van confiscatie van de weerde der goederen t'hunnen laste, ende op gelyke pene tot laste van de gene, die hun de zelve goederen langer in pagte zullen laten. Verbiedende aen de voorf. doode handen, in het toekomende eenige goederen in pagt te aenveerden op gelyke pene als boven.

Ne manus mortuæ bona soli conducta teneant.

VII. Ende alzoo wy vernomen hebben dat menige goederen verkregen zyn geweest, ende gehouden oft gedefructueert worden ten profyte van doode handen op geleende namen, oft door geïnterponeerde persoonen; wy ordonneeren, dat alle de gene, de welke die goederen verkregen hebben, oft die de zelve ten profyte van doode handen defructuëeren, gehauden zullen zyn alles, zonder eenige reserve, te verklaren aen de Raden Fiscalen, onder wiëns ressort die goederen gelegen zyn, met uytdrukking van de qualityt, quantityt, gelegentyt, koop-somme, verpanding, wisseling, pagt oft andere conventie, met de date der contracten, ende voor wie die gepasseert zyn geweest: alles binnen dry maenden, op pene van confiscatie van de weerde der verzwegene partyen tot hunnen laste, ende van arbitraire correctie tot laste van de gene de welke niet in staet en zullen zyn die weerde te betalen: willende dat hunne declaratie secreet gehouden worde, ende dat hun toegewezen worde het derde deel der weerde van de partyen die zy daer inne gespecificeert zullen hebben, ende de welke, als niet begrepen zynde geweest in de listen van de doode handen, in confiscatie vervallen zullen zyn.

Ut qui mutuato nomine pro manibus mortuis bona tenent, ea deferant.

VIII. De verkrygingen van die voorf. goederen, de welke de doode handen in 't toekomende zauden tragten te doen, op wat maniere oft pretext dat het zyn mag, zelfs van de goederen die voormaels deel van hunne eerste fondatie zauden gemaekt hebben, zullen als nul ende van geender weerde gehauden worden: ende alle die verkrygingen zullen insgelyks aen de confiscatie onderworpen zyn, naer het jaer dat de

Nulla manibus mortuis acquisitio sub pœna confiscationis.

doode handen de zelve zullen bezeten hebben, 't zy door hun zelve oft door geïnterponeerde persoonen.

Ut, quæ veniam impetrârunt ad acquirendum usque ad certam quantitatem, litteras veniæ & acquisitiones factas, deferant.

IX. Onderrigt zynde dat sommige conventen, collegien oft andere doode handen octroyen oft generaele permissien bekomen hebben om onroerende goederen tot zekere quantityt, oft ter concurrentie van zekere jaerlyksche inkomen te mogen verkrygen ofte bezitten; wy ordonneren hun, zonder distinctie nogte exceptie, van binnen dry maenden ter hand te stellen van onze Raden Fiscalen van het ressort van hunne woonplaetse, copyen authentiek der zelve octroyen met gespecificeerde listen, als in den derden artikel, van alle de goederen die zy verkregen hebben oft bezitten door hun zelven oft door hunne pagters ingevolge die gezyde octroyen; ende van daer aen te voegen copyen authentiek van hunne verkrygingen, op pene dat die goederen gehauden zullen zyn voor niet geamortizeert ende onderworpen aen de confiscatie hier voren gecommineert: gelyk ook zullen zyn de niet geamortizeerde, die zy verzwegen zullen hebben.

Præmia delatoribus.

X. Ende op dat de verkrygingen, verzwygingen ende bezittingen der niet-geamortizeerde goederen des te beter ter kennisse van de voorf. Raden Fiscalen mogen geraken, verklaren wy, dat het aen alle particuliere geoorloft zal zyn van alle de voors. onbehoorlyke verkrygingen ende bezittingen, van die doode handen bekent te maken: ende om de zelve aen te porren van zulks te doen, zal hun het derde deel der goederen die geconfisqueert zullen worden, aengewezen worden voor loon van hunne aenbrenging: ende zal hunnen naem secreet gehauden worden.

Nulla præscriptio contra invaliditatem aut retractum.

XI. Voorders verklaren wy, dat geenen laps van tyd eenige prescriptie en heeft mogen, nog zal mogen inbrengen, nogte doen pretexteeren tegens de nullityten der verkrygingen van onroerende goederen, gedaen oft te doen door de doode handen, nog tegens andere verboden gedragen by het edict van 19. October 1720. ende dat, mits weder gevende oft betalende het gene dat zaude moeten weder gegeven oft betaelt worden in de voorvallen van wettelyke vernaderingen, de verkoopers oft andere die eenig onroerende goed aen doode handen overgedragen hebben, hunne erfgenaemen ofte actie hebbende, hebben mogen, ende altyd zullen mogen die goederen weder nemen. 'T gene ook Leen-heeren zullen mogen doen, oft andere die het regt van wettelyke vernaederinge genieten. Ende het zal aen hun alle gepermitteert zyn van in de possessie te treden van zulkdanige onbehoorlyk geacquireerde partyen, ende van die te hauden, niet tegenstaende dat die t'onzen behoeve zauden hebben moeten aengeslagen zyn geweest. Maer zy zullen moeten consigneeren den prys ofte weerde dier, de welke geconfisqueert zullen worden in plaets van de zelve goederen, in de gevallen daer de confiscatie stat

grypen

grypen zaude. Ende de gene die eenige partyen van de zelve goederen by middele voorschreven zullen lossen, zullen aenstonds, op pene van arbitraire correctie, 't zelve moeten ter kennisse brengen van den Rade van Finantiën, op dat by den zelven voorzien worde tot het innen der penningen, in de gevallen daer confiscatie viel.

XII. Al is 't, dat by het edict van den jare 1520. verkryginge van kwytbare renten aen de doode handen verboden is, gelyk de gene van andere goederen; des niet tegenstaende willende wel in de tegenwoordige omstandigheden des aengaende eenige moderatie gebruyken; verklaren wy, dat het hun by provisië ende tot naerdere dispositië gepermitteert zal zyn van kwytbare renten te verkrygen, op den voet gelyk onze andere onderzaten: wel verstaende, dat zoo wanneer by gebrek van betalinge van de jaerlyksche croisen oft andersints de goederen, voor de zelve renten bepand, in hunne handen oft bezittinge kwaemen, op wat titel dat het zyn mag, zy gehauden zullen zyn de zelve binnen 's jaers in levende handen te stellen, altoos op de zelve pene van confiscatie.

Ut manib. mort. reditus redimibiles acquirere liceat.

XIII. Wy verbieden nogtans aen de doode handen van eenige kwytbare renten te verkrygen oft te doen constitueeren, op de goederen de welke zy uyt kragte dezer gehauden zullen zyn in levende handen te stellen, op pene van nullityt, ende dat de gene daer aen contraveniërende, die renten alzoo geconstituëerd, zullen verbeuren.

Non tamen in bona ab ipsis divendenda.

XIV. Wy verbieden aen de Notarissen, Wethauderen, Leenmannen ende aen alle andere, die het aengaen mag, eenig contract, transport, erfenisse oft andere wettelyke bescheeden te passeeren oft aenveerden ten behoeve van de doode handen tegens den inhaud van het tegenwoordig edict, op pene van nullityt, ende van vyf honderd guldens amende, te verbeuren solidairelyk by alle de gene, die daer inne gecoöpereerd, ofte daer aen geassisteert zullen hebben.

Ne quis contractibus aut mancipationibus pro manibus mort. assistat.

XV. De Magistraeten, Wethauderen ofte Leen-mannen en zullen voortaen geen transport, erffenisse ende onterffenisse van onroerlyke goederen aenveerden; ten zy onder eed, zoo van den genen die het transport doet, als van den genen, die het zelve verkrygt, behelzende dat het zelve directelyk nog indirectelyk niet en is ten behoeve van eenige doode hand. Van welken eed note gehauden zal worden in den act oft transportbrief: alles op de pene van vyf hondert guldens amende, te verbeuren by ieder der Officieren, Schepenen, Leen-mannen, Greffiers oft Secretarissen, die daer aen gecontraveniëerd zullen hebben.

Jusjurandum in mancipationibus.

XVI. Wy verklaren dat de gene, die in het toekomende hunnen naem zullen geleend hebben aen de doode handen om onroerende goederen, oft die voor alzulke geagt worden, in den zin van het tegenwoordig edict, te bezitten; ende de welke zig zoo verre vergeten zullen hebben van den eed in den

Qui mutuato nomine pro manibus mortuis possederint, perjurii plectuntor.

vorigen artikel voorgeſchreven te preſteeren;geſtraft zullen worden als myneedige, volgens rigeur der wetten daer over zynde.

XVII. Wy willen dat alle donatien ende erfgiften in contant geld, ende van mobiliaire goederen ende effecten, ofte die voor alzulke gehauden worden, gemaekt ten behoeve van de doode handen, oft van eenigen perſoon lid makende van eene religiëuſe gemeynte, al waren de zelve gemaekt op zekere laſten, oft by forme van fondatiën, onderworpen worden ende blyven aen de ordinariſſe ſolemnityten, die verzogt worden tot de beſtandighyd der acten inter vivos, ofte van uytterſten wille reſpectivelyk. Ordonneeren voorts, dat alle de voorſ. diſpoſitiën, alſwanneer eene, oft meer ſamen door den zelven perſoon gedaen, zullen excedeeren de weerde van vyf hondert guldens eens, ofte van vyf en twintig guldens 's jaers, genotificeerd ende geënregiſtreerd zullen moeten worden voor den regter der domicilie van den genen, die de zelve gemaekt zal hebben: ende dit binnen zyn leven: op pene van abſolute nullityt. Ten welken effecte wy ordonneeren aen alle de magiſtraten ende wethauderen, van zig inſtantelyk te verzien van eenen particulieren regiſter om te dienen tot de regiſtreringe der zelve acten, die daer inne in 't geheel zullen moeten geënregiſtreerd worden: inſgelyks op pene van nullityt. Ende aengaende de diſpoſitiën alhier vermeld, die alleen ofte vele ſamen excedeeren zullen de ſomme van duyzent guldens eens, ofte van vyftig guldens 's jaers, zal het noodig zyn daer over onze brieven van octroy te verkrygen, daer op gehoord onze Raden Fiſcalen: ende dat binnen het leven van den genen, die alzoo gediſponeerd zal hebben: inſgelyks op pene van abſolute nullityt.

Quantum rerum mobilium in manus mortuas conferre liceat, & cum regiſtratione.

De reditibus vitalitiis pro religioſis conſtitutis, vide Monaſteria.

XVIII. 'T en zal nogtans niet noodig zyn die regiſtreringe te doen, nog octroy te bekomen aengaende de diſpoſitiën in geld oft van mobiliaire effecten, die excedeeren zullen de voorſ. ſomme, alſwanneer die zullen gemaekt worden tot onderhaud van den armen in de hoſpitalen, gods-huyzen, lazeryen, ofte voor de diſſchen van de armen der parochiën, arme ſcholen, oft ten behoeve van d'Univerſityt van Loven, voor d'onderwyzinge ende ſtudie der kinderen, ofte ten behoeve van edificiën, huyzingen ende emplacementen der ſteden voor het gemeyn beſt.

Exceptio pro hoſpitalibus, pauperibus, ſcholis.

XIX. Eyndelyk op dat in zyn geheel blyve het patrimonium der Kerken, armen ende aude fondatiën; waer van ons de bewaerniſſe ende beſcherminge toekoomt; hebben wy vernieuwt, gelyk wy vernieuwen mits dezen, de verboden gedaen door onze voorzaten, van in geender maniere de behoorlyk geamortizeerde goederen te vervremden oft te vermangelen: verklaren zelfs, dat men in cas van noode, oft van klaer blykende voordeel, geen' ſoorte van veraliënatie der zelve goederen en zal mogen doen, in 't geheel ofte ten deele, zonder onderhauden te hebben de devoiren voorgeſchreven met de voorgaende edicten,

Amortizata ne alienantor.

namentlyk niet zonder daer over verworven te hebben onze brieven van octroy: de welke maer en zullen verleend worden naer gehoord te hebben onze Raden Fiscalen: die wy belasten, als ook alle andere onze officieren van justitie, bezonderlyk te zorgen voor de observantie van dezen artikel, ende van den geheelen inhaud van het tegenwoordig plakaert. Brussel 15. Sept. 1753. SCHOC. Vt. P. VAN CUTSHEM. *P.* 8. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 4. *edicto primo.*

MARIA THERESIA Rooms Keyzerinne &c. onderrigt zynde, dat, alhoewel ons edict van den 15. September 1753. rakende de acquisitiën van immeubele goederen by doode handen, genoegzaem bevat de gemyntens ende andere weireldlyke corpora; deze bevatting nogtans in twyffel wierd gestelt; zoo is 't, dat wy verklaren, dat des aengaende noyt verschil te maken is geweest tusschen de voorz. corpora en weireldlyke gemyntens met de andere doode handen. Brussel den 25. Junii 1764. STREITH. Vt. F. LANNE'. *Extat P.* 8. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 4. *edicto tertio.*

Etiam quævis corpora laïca esse manus mortuas.

MARIA THERESIA Rooms Keyzerinne &c. Alzoo aengelegen is, dat het edict van den 15. September 1753. ten spoedigste uytgewerkt worde; zoo ordonneeren aen alle de gene, aen wie wy wel zullen willen amortizatiën verleenen, van de acten die daer over gedepecheert zullen worden, te ligten binnen de vyftien dagen naer d'expeditie der zelve. willende, dat in cas dat die ligting niet en geschiedde op diën gestelden tyd; zy die goederen, in de zelve acten begrepen, zullen hebben te verkoopen binnen den tyd van zes weken, op pene van de verbeurte der zelve naer dat diën tyd van zes weken verschenen zal zyn.

Ut qui ex dispositione ed. 1753. amortizationes impetrant, earumd. litteras tempestivè solvant & recipiant.

Eyndelyk ordonneren wy, dat alle de grond-goederen, oft die voor zulke gehauden zyn, de welke wy zullen goedvinden te amortizeeren, onderworpen blyven aen alle de publike lasten ende impositiën, alreede gezet ende alnog te zetten, als of zy niet geamortizeerd en waren: mitsgaders aen alle heerlyke regten, leen-regten, ceyns-geldingen, pond-penningen, ende alle andere herkentenissen, van wat natuere die zyn, op dat niemands regt daer door verkort en worde. Tot welken eynde wy hebben goed gevonden, van den tyd, op den welken die regten zauden moeten betaelt worden, te fixeren op 40. jaren, mits de helligt der zelve avancerende van twintig tot twintig jaren: behaudens in de plaetsen, alwaer den termyn daer toe staende anders gereguleerd is by de coustume ofte by eenige bezondere wet. Brussel 14. Jul. 1755. SCHOC. Vt. VAN CUTSHEM. *P.* 8. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 4. *ed.* 2.

Ut quævis amortizanda tributis aliisque jurib. fundiariis obnoxia maneant, & pensiones earumque termini figuntur.

19. *Octob.* 1520. Dat voortaen niemand en zal mogen transporteeren eenige onberuerlyke goeden gelegen in Brabant ende Overmaze, onder ons, onze vassalen ende steden van den zelven lande tot behoef van eenige kloosteren ende in doode hand, zonder expres en-

Quorum consensus ad amortizationem requisitus.

de gemeyn consent, wille ende wete van ons, van de voors. vassalen ende van de Wethauderen van de Hooft-steden, daer onder zulke goeden gelegen zauden wezen. *Plura quidem hoc edictum tractat antecedentibus assona; sed quorum nihil hîc prætereà inseri oportere visum est.*

Item de consensu urbium primariarum.

Die 22. *Decemb.* 1759. *P.* 8. *L.* 2. *T.* 5. *in fine, transactione judiciali, decretoque Consilii Brab. sublatum fuit aliud decretum, quo videbatur innui consensum Magistratuum urbium capitalium requiri tantùm in amortizationes bonorum intra ipsas urbes earumve pomæria sitorum, non pro aliis sub ipsarum districtu sitis: quam eamdem difficultatem etiam olim motam apparet ex ipso d. Ed.* 19. *Oct.* 1520.

Amortizatio generalis Caroli audacis.

Corporibus ecclesiasticis nostratibus 8. *Julii* 1475. *à Carolo audace pro certâ pecuniæ summâ amortizatio concessa fuit omnium acquisitionum ipsis tum ab annis sexaginta factarum. vide P.* 1. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 1. & *P.* 3. *L.* 1. *T.* 10. *C.* 2. *quo posteriori loco amortizationem illam Carolus V. Imp. approbat adjectâ clausulâ, quâ factas acquisitiones in tabularium computuum deferri jubet.*

Capitulum S. Petri Lovanii P. 1. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 20. *enunciat penes se existere ejusdem amortizationis generalis litteras originales: easque omnium, quorum intersit, usui præstandas prædicat.*

Anno 1487. *P.* 3. *L.* 1. *T.* 10. *C.* 1. *Capitulum D. Virg. Namurcense petit & impetrat sibi ejusdem amortizationis Carolinæ gratiam.*

Redituum acquisitio.

Variationes quasdam prohibitæ manibus mortuis fundorum, & præcipuè redituum acquisitionis, vide P. 1. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 2. *An.* 1516. *C.* 3. 1515. *C.* 5. & 6. 1521.

Cassationes.

Cassationes eorum, quæ contra has leges tum in hac, tum in aliis provinciis commissa fuerant, & similia, vide P. 3. *L.* 1. *T.* 10. *C.* 7. 8. 9. 10. 11. 12. *vide etiam C.* 3. *eod. T.*

Jesuitæ.

Super amortizationibus patribus Societatis Jesu concessis quædam vide C. 4. & 5. *eod. T.*

Montes pietatis.

Montes pietatis declarantur amortizati P. 3. *L.* 1. *T.* 11. *C.* 2. *Art.* 4.

In erectiones prohibitio Papalis.

Sanctionem 28. *Aug.* 1628. *Urbani PP. qua corporibus ecclesiasticis prohibetur, ne nova monasteria, conventus, domos, collegia erigant, vide Ed. Fland. P.* 3. *L.* 1 *Rubr.* 4. *Pag.* 49. *ubi placetum subsequitur.*

Antiquitas prohibitæ manib. mort. acquisitionis.

Bona soli quam pridem sint manibus mortuis acquiri vetita, vide pro Lovanio quidem Annal. Lov. Divæi ad An. 1306. *pro urbe Bruxellensi Loovens Tom.* 3. *Pag.* 1. *Ann.* 1229. *pro Ammaniâ verò Bruxellensi Pag.* 13. *eod. Tomo Ann.* 1292. *quod quidem ultimum videri queat in universam hac in re loqui Brabantiam, ut ex ipso monumento apparet. Extant hæc etiam Parte* 1. *Pagg.* 37. & 56. *Luyster van Brab.*

Id quod appellant den Charter van Brabant, *anni* 1312. *P.* 1. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 1. *Art.* 12. *hæc habet*: en geenerhande geordende lieden nog poorteren van buyten onzen lande nog van binnen en mogen onder ons erfagtig goed verkrygen, 't en zy by onzen

zen oorlove. *An hoc ecclesiasticos & plebem arcet acquisitione quorumcumque fundorum; an tantùm feudis primariis ab ipso Duce relevantibus? posterius præplacet.*

Annonæ Flagellatores, Monopolæ.

Ne quis omnem ejusdem speciei annonam coëmat.

WY ordonneeren en statuëeren, dat geenen koopman oft anderen hem voordere te maken contract, pactie oft appointement, smakende monopolie, oft prejudiciabel der gemeene welvaert: gelyk, te koopen alle de koopmanschap van eene soort, om die onder hem te bewaren, ende daer naer die te verkoopen tot excessiven prys, ende andere gelyke: op de pene van confiscatie van de goeden en koopmanschap alzoo gekogt, en bovendiën arbitraire correctie: verbiedende alle steden, gemeynten, lighamen van ambagten oft gulden, en alle andere, te maken eenige statuten smakende monopolie of prejudiciabel der gemeyne welvaert. 4. *Octob.* 1540. *Art. IV. idem ferè habet ed.* 7. *Oct.* 1531. *P.* 1. *L.* 3. *Rubr.* 1. *Pag.* 751. *Ed. Fland.*

In eos quos appellamus *Voorkoopers*, ne ruri annonam majori coëmant copiâ.

BY DEN KONING. Onze zeer lieve ende getrouwe, die Cancellier ende luyden van onzen Rade van Brabant. Wy verbieden aen alle ende eeniegelyk eenigerhande provisiën van leeftogten te koopen oft verkoopen ten platten lande, in 't gros oft in meerdere menigte, dan hy voor zynen slete behoeven zal, omme die uyt den lande oft in beslotene steden te voeren ende verkoopen, mitsgaders alle manieren van contracten die de voorkoopers oft andere met de landslieden oft andere mogen gemaekt hebben ter cause van de voorf. leeftogten, zoo wy ook verbieden de landslieden, oft andere naer de merkt komende, tegens te loopen, oft eenige secrete contracten met hen te maken: maer ordonneeren dat de landsluyden de leeftogten zelve te merkt brengen zonder dat de voorf. grossiers oft voorkoopers de zelve zullen mogen koopen oft doen koopen, dan naer de klokke, die men luyden zal in den zomer ten tien uren, ende in den winter ten elf uren voor den noen. Verbiedende de voorf. grossiers oft voorkoopers hen-lieden te vinden op ofte ontrent de merkten voor 't luyden van de voorf. klok. Alle welke pointen wy willen puntelyk geobserveert te worden, op pene dat zulke contracten niet alleenelyk zullen gehauden worden voor nul ende van onweerde; maer ook, dat zoo wel den kooper, belover, bespreker, als den verkooper, ende alle de gene die eenigsints de bovengef. pointen contrariëeren zullen, elk verbeuren 't goed daer aen klevende oft de weerde van diën, ende voorts de boete van 24. guldens voor d'eerste ryze, te bedeelen het derde t'onzen profyte, 't tweede derde tot profyt van den aenbrenger, ende het resie-

Quâ horâ mercatoribus annonariis in foris emere licitum.

rende tot behoef van de officiers, ende voor de tweede ryze dobbele pene, ende boven diën arbitralyk gecorrigeert te worden. In den verstande nogtans, dat wy hier mede niet en verstaen te verbieden, dat de huyslieden, ten platten lande woonende, zauden mogen koopen twee oft dry beesten, geen groot hoorne-vee wezende, van andere van hun quartier, om op de merkten van de steden te verkoopen, oft aen de beenhauwers te leveren: behaudelyk dat zy die niet mogen koopen van de gene die daer mede te merkt komen. Ende aengaende d'officiers, bevelen wy hen de zelve ter executie te stellen zonder dissimulatie oft verdrag, op pene van gedestituëert te worden van hun officie, ten minsten gesuspendeert van 't bedienen diëre naer gelegentheyt van zake. Brussel den 20. April 1665. St. Vt. Le Mire. *Extat P.* 4. *L.* 3. *T.* 14. *C.* 3. *paria extant P.* 4. *L.* 1. *T.* 11. *C.* 4. *anni* 1649. *P.* 1. *L.* 3. *T.* 3. *C.* 8. *anni* 1598. *Ejusmodi antiquius quoddam denuò promulgari jussum fuit P.* 4. *L.* 1. *T.* 11. *C.* 4. *anno* 1649.

Exceptiones.

Utroque monumento ann. 1599. 1627. *P.* 1. *L.* 3. *T.* 3. *C. ult. lanionibus civitatum sua permittitur consueta pecudum coëmptio.*

Extat P. 9. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 1. *edictum* 10. *Maii* 1740. *in tum temporis annonæ populationes, quas egenum vulgus exerceret in tabernas pistorum & rusticos annonam advehentes.*

Annonæ populationes.

Arma vetita.

Karel Rooms Kyzer &c.. Wy verbieden aen alle ende een iegelyk, van wat qualityt zy mogen zyn, woonende oft hanterende in onze landen van herwaertsover, te hebben oft te dragen zak-pistoletten, oft dusdanige de welke men gemakkelyk verborgen draegd onder het kleedsel, oft andere lange vier-wapenen, gemaekt ende vermomd by forme van stokken, op de welke men kan vyzen den kolf, oft alzulke andere, die zy mogen zyn, die gedragen konnen worden zonder dat men die kan bespeuren. alles op pene van honderd guldens boete.

Prohibentur arma igniaria arcana.

Ende aengaende de gene, de welke geene middelen en hebben, ende die niet magtig en zyn van de voorf. amenden te voldoen; dusdanige, boven de confiscatie van de voorf. verbode wapenen, zullen gestraft worden met dry maenden gevankenisse te broode ende te water.

Is het zaken, niet tegenstaende ons voorf. verbod, imand zig vervoorderde dusdanige verborge wapenen te dragen; wy ordonneren dat den genen oft de gene, de welke uyt hunne zakken getrokken zullen hebben dusdanig zak-pistool, ofte den kolf gevyst op zulken vier-stok, drygende op iemand te willen schieten; al is 't dat zy effectivelyk niet gelost en hadden, zullen uyt alle de landen van ons gebied gebannen worden

Pœna iis qui talibus minati sunt.

voor den termyn van 20. jaren, met confiscatie van de helligt van hunne goederen.

Ende aengaende de gene, de welke geene goederen te verliezen en hebben, ofte de welke niet en zauden excedeeren de somme van duyzend guldens, de zelve zullen gestraft worden door de geesselinge, ende gebannen ten eeuwigen dage uyt alle de landen van ons gebied van herwaertsover, op pene van voordere lyffelyke straffe.

Qui jaculati sunt, nec nocuerunt.

Ende ten opzigte van den genen ofte de gene, de welke zullen geschoten hebben met dusdanige wapenen; al waer 't dat niemand daer van en zaude gekwetst zyn; die zullen gegeesseld ende gebrandmerkt worden onder de galge, ende vervolgens gebannen uyt alle de landen van ons voorz. gebied ten eeuwigen dage, met confiscatie van alle hunne goederen, op pene van den strop.

Qui læserunt.

Den genen oft de gene, de welke met dusdanige verbode wapenen zullen geschoten hebben op dusdanige maniere, dat den persoon, op den welken zy zullen geschoten hebben, oft andere daer tegenwoordig, eenigsints zaude ten bloede gekwetst zyn; zoo wynig als het zaude konnen zyn; zonder de minste apparentie, dat den gekwetsten daer van zaude konnen sterven; zullen gegeesseld, gebrandmerkt ende gebannen worden ten eeuwigen dage uyt onze voorf. landen op pene van den strop, ende bovendiën alle hunne goederen t'onzen profyte geconfisqueerd: ende dat, niet tegenstaende eenige costumen ende gebruyken ter contrarië, aen de welke wy hebben gederogeerd.

Gestus cultrorum acuminatorum.

Ordonneeren aen alle de gene, de welke in den zak messen dragen willen voor hun gebruyk, hun te verzien van de gene, die de punten gebroken hebben, ende gemaekt op zulke maniere, dat zy niet lichtelyk imand konnen doorsteken, op de boete van 25. guldens voor d'eerste ryze boven de confiscatie der voorf. messen, 100. guldens voor de tweede ryze, ende voor de derde ryze boven de amende van 300. guldens zullen zy gebannen worden uyt de landen van ons gebied voor den termyn van 5. jaren.

Plura sequuntur de vetito cultrorum acuminatorum usu & gestu, quæ hîc locum exigere non visa.

Sicæ, pugiones, cultri acuminati in rixis adhibiti sine vulneratione.

Ende aengaende de gene de welke eenige der voorf. instrumenten, wapenen [bajonnetten, moord-priemen, poignaerden] oft messen met punten zullen uytgetrokken hebben in eenigen twist oft krakeel; 't zy onder twee oft onder meerdere; al is 't dat zy niemand gekwetst zauden hebben; zy zullen zoo aenstonds gevangen worden, oft andersints volgens regte, ende gebannen voor den termyn van tien jaren, met eene confiscatie van de helligt van hunne goederen: ende is 't dat zy geene en hebben; oft is 't dat de zelve niet excedeeren in weerde de somme van 600. guldens; voor hun leven gedurende: ende is 't dat zy daer wederkeeren; gegeesseld, ende wederom gebannen worden ten eeuwigen dage op pene van den strop.

Idem cum vulneratione.

Ende ten opzigte van de gene, de welke in dusdanigen twist oft krakeel zullen iemand gekwetst hebben, al is 't ligtelyk, door de voorf. instrumenten ofte messen met punten, ende zelver zonder eenig het minste perykel oft wanhope van de dood van den gekwetsten; 't zy snydende oft stekende; die zullen gegeesseld ende gebrandmerkt worden, ende vervolgens gebannen ten eeuwigen dage uyt de landen van ons gebied, met confiscatie van alle hunne goederen.

De cultris non acuminatis in rixis.

Ende wy statuëeren dat den genen oft de gene, de welke in dusdanigen twist oft krakeel hun mes zonder punt zullen getrokken hebben, zonder dat zy aen iemand de minste kwetsure gegeven hebben; zullen gebannen worden voor den tyd van vyf jaren. Ende den genen, den welken met zulken mes zonder punt eenige kwetsure zal gegeven hebben met het scherp; zoo ligte als zy zaude konnen zyn, zonder schyn van verminkinge, ende nog minder van de dood; zal gestraft worden met een eeuwig bannissement ende confiscatie van alle zyne goederen: ende zal mogen zoo aenstonds by den kop gevat worden, ofte daer naer, volgens regte, als boven.

Iterum hîc plura de cultris acuminatis.

Multarum applicatio.

Wy verklaren dat alle de voorf. penen ende geld-boeten zullen verdeeld worden helligt voor helligt tusschen den officier ende den aenbrenger: verbiedende wel expresselyk aen alle onze officieren van over een te komen met de misdadige ten opzigte der voorf. penen ende lighamelyke ofte geld-boeten, op pene van 300. guldens, de helligt tot onzen profyte, ende het ander ten profyte van den aenbrenger, ende dat tot hunnen laste voorder zal verzien worden.

Parata executio, nantizatio.

Eyndelyk wy verklaren ende ordonneren, dat alle de voorf. geld-boeten zullen executabel wezen uyt kragte dezer tegenwoordige ordonnantie, zonder dat iemand in oppositie zal ontfangen worden zonder voorgaende verzekeringe. Brussel den 23. Meert 1734. V. Hag. Vt. J. F. De Vos. *Extat P. 7. L. 1. T. 5. C. 2.*

Aliqua ex antecedentibus etiam videre licet P. 4. L. 1. T. 19. C. 1. An. 1640. & P. 4. L. 4. T. 1. C. 3. Art. 16. 17. & 18. ubi Art. 16. ex numero illorum, quibus arma hæc prohibita sunt, excipit hos: den genen van onzen huysgezinne by ons in onzen huysgezinne zynde ende volgende, ende Officieren justicieren ende gezworene dieneren, ende ook de Smalreheeren hooge heerlykheyd hebbende ende heuren justicien vuerende, ende den genen met hem gaende om de justitie te exerceren, uytgeschyden.

Exceptiones.

Item præcitato Art. 18. videas licet ut magistratus urbium capitalium cognitâ necessitate permittant petentibus portare arma vetita.

Aliquid temporarium & peculiare Toparchiis Limburgicis Mortier & Boland vide P. 7. L. 1. T. 1. C. 1.

MARIA

MARIA THERESIA &c. Wy verklaren en ftatueëren, dat de Schilder-konft, Beldhauwery, het Plaet-fnyden ende de Bauw-kunde niet en derogeeren aen den edeldom, ende dat een ieder deze konften vryelyk mag oeffenen, ende zyn werken verkoopen, zonder gehauden te zyn zig te doen infchryven in eenige ambagten, corpora ofte gezelfchappen, welkdanige die zauden konnen wezen, ofte zig daer in te doen erkennen. Wel verftaende nogtans, dat den konftenaer zig bepaele aen de enkele oeffening van zyne konft, zonder zig te bemoeyen met eenige mekanike werken, oft met eenig debiet gereferveerd aen de ambagten. Wy verklaren daerenboven dat de Plaet-fnyders niet noodig en hebben onze brieven van octroy om hunne werken publiek te maken, maer dat zy gehauden zyn de zelve te onderwerpen aen de goedkeuring van onze Raden Fifcalen, aleer de zelve te mogen uytgeven. Bruffel 20. Meert 1773. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

Ne Pictura, Statuaria, Sculptura aut Architectura derogent nobilitati, fubfintve opificiorũ corporibus.

VERKLAREN VAN HARE MAJ. Op het vertoog, het welk ons is gedaen, dat de gene, de welke binnen Bruffel oeffenen het gieten van bronze oft koper, eygen aen de vry-konft der Beld-hauwerye, worden vermoyelykt door eenige ambagten; zoo verklaren wy dat die, de welke gieten de voormelde werken, moeten genieten alle de voordeelen, vergunt aen de vry-konften by ons reglement van 20. Meert 1773. onder de bepaeling daer in vervat. Bruffel 8. Julii 1776. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

Idem pro Fuforibus.

Afylum in locis facris.

AEngaende die immunityt ende vryhyd van de gewyde plaetfen; wy verklaren, dat in conformityt van veel' ordonnantiën, fententiën ende arreften, openbare dieven, roovers, ftraet-fchenders, doodflagers deur befpiedinge oft met gedelibereerden wille, kerk-roovers, ketters, criminele perfoonen læfæ Majeftatis, de gene die geaccufeerd zyn van openbare feditie ofte beruerte onder 't volk gemaekt te hebben, oft der kerke oft juftitie geweld gedaen, ook bankeroetiers, ende andere diergelyke, en zullen navolgende den regte, van de zelve immunityt der kerken niet genieten. 5. *Jul.* 1570. *Art.* 66.

Quinam rei jure afyli non gaudeant.

His confonat Art. 22. *Ed.* 22. *Jun.* 1589. *P.* 2. *L.* 1. *Rubr.* 4. *Ed. Fland. Item ferè fanctio quædam Pontificalis dieï* 9. *Kal. Jul.* 1591. *P.* 1. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 12. *quâ illi, quos extrahi fas fit, fic enumerantur.* Si fuerint publici latrones, viarumque graffatores, qui itinera frequentata vel publicas ftratas obfident, ac viatores ex infidiis aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quive homicidia & mutilationes membrorum in ipfis ecclefiis earumve cœmeteriis committere non verentur, aut qui proditoriè proximum fuum occiderint, aut affafini, vel hæretis, aut læfæ Maj. in perfonam ipfiusmet principis rei.

Idem ex conftitutione Papali.

FREDERIC, Comte d'Harrach, Gouverneur general &c. Messieurs, Feu S. M. Imp. & Catholique aiant écrit à feue la Serenissime Archiduchesse Gouvernante la lettre datée du 19. Juillet 1732. dont la teneur s'ensuit; L'EMPEREUR ET ROI. Madame, ma très-aimée Sœur, Votre Altesse me donne part &c.

Quid faciendum si dubitetur, an reo jus asyli competat? quis judex?

Quant à la question, Qui doit decider, si ce cas est, ou n'est pas de reserve, je veux bien faire connoître, que, suivant les Sacrés Canons, de même qu'en vertu des édits observés constamment en mes Pays-Bas, toutes les fois, qu'il conste au juge seculier, que le delit est de la qualité de ceux, qui sont exceptés de l'immunité; il lui est permis de tirer le delinquant de l'eglise, quoique l'ordinaire, après en avoir eté requis, feroit difficulté de le delivrer.

Et comme ma volonté est, que l'on observe exactement les édits & l'usage suivi jusqu'ici; il en resulte que le juge, à qui la connoissance du crime appartient, doit aussi juger, si le delinquant a commis, ou non, un crime de ceux, qui sont exceptés de l'immunité. à tant, Madame &c. Prague ce 19. Juillet 1732. Signé CHARLES &c. De quoi vous informerez les Magistrats des Villes de vôtre ressort. De Bruxelles le 10. Avril 1742. Steenh. Vt. Signé LE C. FREDERIC d'HARRACH. Par ordonn. de S. Ex. J. J. Le Roy. Vuë cette en plein Conseil; soient écrites lettres à l'effet repris dans ladite lettre aux Magistrats des villes. 28. Avril 1742. Signé J. F. De Vos. *Extat P.* 8. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 3.

Ut in locis ab Episcopali sede remotis Episcopus rogetur, sed fiat utique secura detentio.

BY DE KEYZERINNE DOUAIR. &c. Lieve ende Beminde. Onzen zeer beminden schoon-broeder ende kozyn, KAREL ALEXANDER. op 31. October hebbende gedragen het naervolgende Decreet; ALZOO is verklaerd dat den Bisschop moet worden aenzogt den misdadigen [uyt het aziel oft gevryde plaetse] over te leveren; aenzoekinge de welke in der daed maer en bestaet in eene beleefdhyd ende aendagt voor de Bisschoppelyke weerdighyd; alzoo, weder den ordinarius daer aen toestemd, weder niet, den weirelyken regter daerom niet min geregtigt is den misdadigen uyt te halen; waeromme willende verzien, dat de misdadige hun door voorvlugtighyd niet onttrekken aen de straffen; wy verklaren, dat als eenen persoon, pligtig zynde van een misdaed van de qualityt der gene, voor de welke 't regt van aziel geene plaetse en heeft, zig zal hebben vertrokken in een aziel ofte bevry-plaetse, gelegen buyten de residentie van den Bisschop; de Wethauderen hun sessens zullen moeten addresseren aen den Bisschop van het Diocese, om te bekomen de permissie van den zelven persoon daer uyt te halen: de welke den zelven, oft zyn vicariaet in zyne absentie, zal gehauden zyn toe te staen ten zelven stond als zy zal gevraegd worden, ingevalle de vrage mondelings zal gebeuren: ende ingevalle de vrage gedaen word in 't geschrift; zal de zelve moeten worden toegestaen binnen den tyd van 24. uren naer den

ontfang dier, op pene dat allen voorderen uytstel zal worden gehauden voor refues, ende dat de Wethauderen den misdadigen metter stond zullen mogen doen uythalen en in de gevangenis stellen. En op dat de misdadige ondertusschen niet en zauden konnen ontsnappen; wy authorizeeren alle Wethauderen van de plaetsen daer den Bisschop zyne residentie niet en heeft, de zelve te doen aenhauden, en hun van de zelve te verzekeren by provisie. ten welken eynde zy de bevry-plaetsen sullen mogen visiteeren, en in de zelve maken zulkdanige openingen, ende doen zoodanige perquisitien, als zy zullen noodig oordeelen om de pligtige, die in de zelve zullen gevlugt zyn, te ontdekken, en hun van hunnen persoon te verzekeren. Ordonneeren u daer naer stiptelyk te conformeeren. Brussel 5. Decemb. 1774. Crump. Vt. E. De Robiano. *Idem aliàs linguâ gallicâ editum vide P. 8. L. 1. T. 1. C. 3.*

Extractio eorum qui militaris sunt conditionis.

BY DE KEYZERINNE DOU. ENDE KO. Lieve ende wel beminde. Het groot getal van zwarigheden, de welke voorts koomen uyt het asiel, het welk men geeft aen Soldaten betigt met buytensporigheden oft misdaden, alswanneer de zelve hunnen toevlugt neemen binnen de plaetsen van bevryding oft immunityt, hebbende klaerlyk doen zien in verschyde voorvallen, dat dit gebruyk teenemael tegenstrydig is aen de handhaving van de krygs-tucht; zoo hebben wy vastgestelt van t'hunnen opzigte de zelve in 't geheel te vernietigen, en te verklaren, gelyk wy verklaren by dezen, dat voor het toekomende geenen krygsman, 't zy deserteur ofte geenen deserteur, in wat geval het zaude mogen wezen, en zal mogen genieten het recht van asiel. en ingevolge dier willen wy, dat, zulks voorvallende, men zig zal begeeven by den oversten van die gevryde plaetse, om hem t'aenzoeken d'overlevering te doen van den beschuldigden. waer aen den zelven oversten seffens zal moeten voldoen. faute dier; dat allen uytstel zal worden gehauden voor wygering, en dat den officier, belast met die uytwerking, aenstonds, en zonder eenige andere formalityt, den beschuldigden zal mogen doen uythalen: vermydende nogtans, voor zoo veel d'omstandigheden het zullen toelaten, alle gerucht, en waerneemende d'ure dat aldaer geen volk vergadert is. 't en waer het aenstaende perykel van voorvlugtighyd niet toe en liet van het zelve uyt te stellen. En alzoo wy willen, dat deze tegenwoordige dispositie diene voor algemynen regel; ende dat den zelven in alle diergelyke voorvallen worde onderhauden; zoo beveelen wy u alle 't zelve stiptelyk t'achtervolgen Brussel 20. Junii 1770. Crump. Vt. E. De Robiano.

Similia ferè de militiæ desertoribus extrahendis, vide in litteris 24. maii 1760. P. 8. L. 1. T. 1. C. 3. Pag. 9. Plura antiquiora generatim de extractionibus videre licet antè citatâ sanctione apostolicâ 9. Kal. Jul. 1591. Item ed. 5. Julii 1570. Art. 67. ubi constituitur, ut, renitentibus extractioni ecclesiasticis, pro-

F 2

cedatur eo modo, quo Imp. Carolus V. anno 1540. procedendum præscripsit.

Pœnæ in militiæ desertores extractos.

In pœnis contra militiæ desertores asylo extractos decernendis, meminerint judices decreti 8. Octob. 1770. in legionum duces seu commandantes directi, ac denique ad Episcopos reliquosque locorum sacrorum superiores, judices & magistratus litteris Consilii Brabantici 31. Octob. 1770. missi.

Aula, & Tribunal Aulicum.

L'IMPERATRICE REINE. Nous statuons par forme de reglement les points suivans.

Tribunalis Aulici descriptio, judices.

I. Que la jurisdiction de l'alcaldie sera unie à celle du grand Marechal. Qu'il n'y aura qu'un seul Tribunal, qu'on qualifiera ou nommera à l'avenir Tribunal Aulique: qui sera composé de deux assesseurs permanans, à prendre de notre Conseil Privé pour administrer la justice sous la présidence du grand Marechal, qui devra conclure selon leur opinion. Et le cas arrivant que les deux assesseurs ne seroient point de même sentiment; l'on en assumera un troisieme, aussi de notre Conseil Privé, pour decider les causes selon la pluralité des voix: voulant, qu'en absence du Grand Marechal, ou lorsque cette place ne sera point remplie, le plus ancien des assesseurs fasse toutes les fonctions du Président.

Forma judiciaria.

II. Dans la parinstruction des causes qui y seront traitées, l'on suivra, & l'on se conformera aux ordonnances du grand Conseil établi à Malines.

Advocati & Procuratores admissi.

III. Que personne n'y pourra instruire ou occuper dans aucune cause, soit comme avocat ou procureur, a moins d'être préallablement admis par ledit Tribunal.

Forum competens.

IV. Que tous les officiers & domestiques de la Cour, ou qui sont au service & aux gages de notre Lieutenant Gouverneur des Pays-bas, de même que tous les autres officiers, qui, quoi qu'à nos gages, sont néanmoins emploiés au service particulier de nôtre Gouverneur General ou de la Cour, seront soumis au même Tribunal Aulique. Y seront pareillement soumis ceux des deux compagnies des Archers & des hallebardiers, à l'exception des Capitaines & Lieutenans respectifs, que nous declarons justiciables pardevant ceux de nôtre grand Conseil.

Idem.

V. Les habitans du Borgendael, & ceux qui tiennent boutique ou qui font quelque commerce dans les Bailles de la Cour, & generalement tous ceux, qui ci-devant ressortissoient soit de l'alcaldie, soit du Grand Marechalat, seront également assujettis à la jurisdiction du dit Tribunal.

Appellationes ab illo.

VI. Et pour qu'il y ait desormais un pied fixe à l'égard des appels des sentences portées par le dit Tribunal; nous statuons &

& voulons, qu'aucun appel n'échera, que lorſque l'objet de la conteſtation entre les parties ou de la ſentence excédera la ſomme de quinze cent florins argent courant de Brabant: au quel cas, la partie condamnée pourra interjetter appel pardevant nôtre Conſëil Privé, en y obſervant & ſe conformant à ce qui eſt préſcrit, ordonné & ſtatué par les ordonnances de nôtre Grand Conſeil.

Forum competens in criminalibus, & forma judiciaria criminalis.

VII. Toutes les perſonnes, mentionnées ci-deſſus, ſeront également ſujettes à cette juriſdiction, & juſticiables pardevant ce Tribunal pour les actions criminelles: aux quels cas le Conſeiller commis aux cauſes fiſcales de nôtre Conſeil Privé prendra les informations préparatoires, & demandera proviſion de juſtice au cas appartenant. Et ſi le cas eſt de nature à être traité au grand criminel; notre Lieutenant Gouverneur General déleguera ou établira pour lors une commiſſion, comme cela s'eſt pratiqué ci-devant. Bien entendu néanmoins, que lorſque ce Tribunal Aulique aura decreté un arret ou priſe de corps à la charge de l'un ou de l'autre des ſuppots des Compagnies des Archers au Hallebardiers; il devra en faire part à nôtre Lieutenant Gouverneur General, ou en ſon abſence, au Miniſtre Plénipotentiaire, qui ordonnera enſuite à celui des Capitaines des dites compagnies, qu'il appartiendra, de faire apprêhender celui, dont il eſt queſtion de s'aſſurer. Voulons néanmoins, que la matiere purement correctionelle appartiendra aux grands officiers de la Cour, à l'égard de ceux qui ſont ſous leurs departemens reſpectifs, lorſqu'ils ont manqué dans leurs fonctions, ainſi qu'aux Capitaines ou Lieutenans, dans pareils cas, pour ceux des ſuſdites deux compagnies. Bruxelles le 5. May 1762. NE. Vt. P. MARIA. *Extat P. 10. L. 2. T. 23. C. 1.*

Aulicorum immunitates terminatæ.

Ne quicumque Aulici, aut Aulicis accenſiti, Aulicorum immunitatibus gaudeant, neve ullis civitatis oneribus eximantur, ſi extra aulæ clauſtra tabernas publicè habeant aut opificium exerceant, vide P. 3. L. 3. T. 1. C. 14. An. 1593. Cap. 15. An. 1595. P. 4. L. 3. T. 6. C. 3. An. 1673. quo pertinet P. 3. L. 3. T. 2. C. 3. An. 1569. ſub Duce Albano.

Reliquas Aulicorum immunitates ſub ſuis quibuſque materiis quære: ſic E. G. immunitates eorum à tributis annonariis quære ubi de illis tributis.

Aurifices.

PRænotandum, quatuor hâc ſuper re extare edicta longiora ſeu regulamenta. Primum extat P. 1. L. 3. T. 11. C. 1. An. 1551. alterum C. 2. eod. Tit. 1608. tertium P. 5. L. 2. T. 5. C. 1. An. 1688. quartum extat P. 8. L. 3. T. 1. C. 8. eſtque dieï 19. Sept. 1749. Quod ultimum hîc infrà inſeritur: antiquiora tacentur, niſi, ſiquid hæc ampliùs contineant.

Notandum etiam, illa, quæ ad regimen opificii seu corporis aurificum pertinent, & alia specialiora, hîc etiam non inseri, ut quæ minùs sint publica: sed quæ in suprà citatis edictis 19. Sept. 1749. & 24. Jul. 1688. & 20. Oct. 1608. datur reperire.

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne &c.

Ne quis alius, qui non sit de opificio, aureas argenteasve res venales habeat

I. Wy statuëren ende verbieden, dat geene aude-kleer-koopers, kremers, uytdragers, joden, kooplieden, ambagtslieden ende andere hoedanige persoonen, niet zynde meesters van het voorf. gaud-en-zilver-smeden-ambagt, oft hunne weduwen, oft lid van het voorf. ambagt, en zullen mogen verhandelen nogte te koop stellen in onze Nederlanden eenige gaud-oft-zilver-werken, groote oft klyne, 't zy de zelve onder ons gebied gemaekt zyn, oft in vremde landen, op pene van te verbeuren eene amende van vyftig guldens voor ieder stuk, dat hooger beloopen zal, als de weerde van hondert guldens: en van vyf-en-twintig guldens voor ider, dat van mindere consideratie zal zyn.

Nisi in auctionibus.

II. Wel verstaende, dat in de zelve niet en zyn begrepen de werken van gaud en zilver, die zullen te koop gestelt worden in publike verkoopingen van meubelen ende sterfhuyzen, ende andere die verkogt zullen worden met den stok-slag ende by wege van justitie.

Exceptis etiam minutiis, & operibus insertitiis, seu emblematibus.

III. Wel verstaende ook dat in dees ons verbod niet begrepen en zyn de klyne minuteryen ende fraeyigheden waer van het fatsoen veel hooger beloopt als de materie: als by exempel messen met zilvere banden, kokers van schildpadde, ende andere, zeyde stoffe met zilver gegarniert, dooskens van gelyke stoffe met zilvere nageltjens gegarniert, ende andere alzulke minuteryen.

Exceptio pro fabris horologiariis.

IV. En zyn ook in het voorf. gebod niet begrepen de gaude en zilvere zak-orlogiën, die de örlogië-makers ende kremers verkoopen, mits dat de materie van gaud en zilver van de zelve zak-orlogiën niet van minderen titel en zy, als den genen by dit tegenwoordig edict geordonneerd, ende dat zy met het poinçoen van de controlle geteekend zyn.

Alia pro minutiis exceptio

V. En zyn van gelyken in het voorzyd verbod niet begrepen de fraeyigheden van gaud en zilver, mits dat zy van den titel ende geteekent zyn gelyk het in den vorigen artikel gezyd is.

Super iisdem minutiis, horologiis, emblematis.

VI. Maer oft die voorf. zak-orlogiën en fraeyigheden van minderen titel als gezegd is bevonden wirden; de kremers, orlogië-makers ende andere die de zelve respectivelyk zullen te koop gestelt hebben, zullen de zelve amende verbeuren, de welke by den eersten artikel van deze ordonnantie gedecreteerd is tegens de gene die, niet gaud-en-zilver-smeden zynde, oft in hun ambagt niet geadmitteerd, zig vervoorderen van gaude en zilvere werken te koop te stellen.

VII. Wy permitteren aen de Dekens gezworene ende regeer-

ders van de respective ambagten van gaud-en-zilver-smeden van onze steden, dat zy de visitatie zullen mogen doen, ende aenslaen, gebruykende de gewoonelyke formalityten, alle werken van gaud en zilver, die zy zullen vinden te koop gesteld oft verkogt te zyn by persoonen in hun ambagt niet aengenomen, ende dat zy hun van de zelve zullen mogen doen betalen de amenden voorf. tot hunnen particulieren ende eygen profyte.

Ut opificii rectores explorationes & executiones faciant.

VIII. Ende zoo bevonden ware dat diergelyke persoonen hadden te koop gestelt ofte verkogt eenige werken van gaud oft zilver onder de titels ende remediën gestatuëerd by onze plakaerten; wy willen dat diergelyke werken zullen blyven geconfisqueerd boven de voorf. amenden.

Opera vilioris notæ vendita publicantor.

MARIA THERESIA &c. Wy statuëeren de volgende pointen.

I. Het zal vry wezen aen de Meers-lieden der verscheyde steden van onze gehoorzaemheyd in de Nederlanden, te ontbieden van elders, ende publiekelyk te koop te stellen in hunne winkels, alle soorten van gaude ende zilvere werken, 't zy groot ofte klyn: wel verstaende dat de stukken zullen moeten geteekent zyn met het poinçoen der plaets alwaer zy zullen gemaekt wezen, voor zoo veel de stukken nogtans niet al te klyn en zyn om aldus te konnen gemerkteekent worden.

Ut Mercatoribus bajulis *Meers-lieden*, etiam liceat venales habere merces argenteas & aureas.

II. 'T zy dat het werk geteekent zy met het teeken der controlle van de plaets alwaer het zal zyn gemaekt geweest; 't zy dat het zelve zal bevonden geweest zyn onbekwaem om aldus te konnen geteekent worden; den verkooper zal verpligt wezen aen den kooper te geven eene schriftelyke declaratie, by forme van borgblyvinge, nopende den titel ofte keur, nopende 't gewigt, ende nopende d'intrinseque weerde van elk stuk.

Ut tamen vendentes dent schedulas de pondere&qualitate.

III. Ende ten opzigte van de gaude en zilvere werken, de welke bovendiën bezet zullen zyn met gesteente, email, oft andere aenkleevende materie, hoedaenig die mogt wezen, zal de declaratie enkelyk moeten inne-houden de uytdrukkinge ende de verzekeringe van den keur ofte titel van het gaud ofte zilver het welk aen de zelve werken bevonden word.

De eâd. re

IV. Is 't dat den verkooper ten dien opzigte eenige ongetrauwighyd begaet, hy zal verpligt wezen den koop-prys te restituéren, ende het verkogt goed weder te nemen: daerenboven zal hy alnog over zyne ongetrauwigheyd naer eysch van zaeke worden gestraft, ten vervolge van 't officie publiek.

Pœna fallentibus.

V. Wy en verstaen nogtans niet den verkooper te verpligten eene diergelyke declaratie te geven ten opzigte van de werken van andere materie als van gaud ofte zilver, aen de welke deze metaelen niet en dienen als tot enkele versieringe, ten waere in den gevalle dat den kooper zulks zaude vereysschen. Brussel 20. Jan. 1779. CRUMP. Vt. F. HELMAN DE TERMEEREN.

Hæc non obtinent dum aurum argentumve est accessorium.

Ab art. 10. *edicti* 19. *Sept.* 1749. *usque ad* 18. *item articulo* 20. *certa decernitur materiis auri & argenti puritas & qualitas*,

Operum conflatorum ap-

probationes & notæ.

quam aurifices observare debeant. quo pertinet etiam edictum, quoddam recentius 3. Sept. 1772. quo ultimo etiam pœnæ in contraventores augentur.

Certas quasdam notas operibus tam ab ipsis aurificibus, quam ab opificii superioribus, imprimendas, & reliqua superiorum illorum in approbandis signandisque operibus officia, vide Art 19. 21. usq. ad 28. d. ed. 19. Sept. 1749.

Aurifices utuntor pondere Troïco, probato.

19. *Septemb.* 1749. *Art. XXIX.* Wy willen ende ordonneeren ook wel expresselyk, dat geen' gaud-of-zilver-smeden, nogte hunne weduwen en zullen mogen hebben oft onder hun hauden, oft hun bedienen in 't verkoopen, van andere gewigten, als van het Troysch gewigt, zulk ende gelyk men gebruykt in onze munten, wel ende deugdelyk geëykt ende gevisiteerd by den gezworen eyk-meester, van onzen 't wegen daer toe geordonneert oft gecommitteert in iedere stad oft land, oft alnog te committeeren conform den staper oft patroon van het zelve gewigt, berustende in onze reken-kamer.

Probisque lancibus.

XXX. En zullen ook mogen hebben oft onder hun hauden ofte hun bedienen als van goede ende regtveerdige balansen oft weegschalen, daer af de gene, dragende ende geladen zynde met 24. marken van weder-zyde, zullen moeten te kennen geven het regt gewigt van diën op eenen engelschen nae: de gene, dragende agt marken, op eenen halven engelschen nae, ende de gene van twee marken, op eenen vierling nae: ende diën volgende alle andere grootere ende klyndere naer advenant.

Sub pœnis.

XXXI. Ende ten opzigte van de voorf. gewigten, de meesters zullen betalen van alle de gene, die men zal bevinden te ligt of te zwaer van twee azen op het mark tot vier azen inclues, d'amende van hondert guldens voor iederen pyl-gewigte: ende van de gene bevonden nog ligter oft zwaerder als vier azen op het mark, zullen verbeuren het vier-dobbel van de voorf. amende, ende andere voordere correctie naer den eysch van zake. Ende zal dit eeniglyk verstaen worden in 't regard van de gewigten ende pylen van het mark opgaende van een tot twee, vier, agt oft zestien marken.

De iisdem rebus.

XXXII. Ende ten opzigte van d'andere grooter zynde; wy verstaen dat de zelve niet zwaerder nog ligter zullen mogen wezen, als op eenen engelschen nae van het regt gewigt op eenen pyl wegende 24. marken, ende op andere grootere oft klyndere naer advenant, op de zelve pene van hondert guldens voor een pyl-gewigt, dat zal bevonden worden zwaerder oft ligter van twee engelschen inclues: ende van het vier dobbel voor de gene, die zullen excedeeren twee engelschen: ende zullen insgelyks arbitrairelyk gecorrigeert worden naer gelegenthyd van zake.

MARIA THERESIA Rooms Kyz. &c. Wy statuëren dat de keuren en breuken over de contraventiën waer inne de gaud-

en-

en-zilver-smeden bevonden zyn geweest, ende alnog bevonden zullen worden, vervallen te zyn door de gedaene ende te doene visitatië by de controleurs, zoo generale als particuliere, ende de gecommitteerde, daer toe gestelt door de gewezene Intendent ende Raden generaele munt-meesters, gelyk ook by de gene gesteld oft alnog te stellen door de jointe, provisioneelyk geordonneerd voor de directië van de zaken der zelve munte, zullen vervolgd worden door de Raden Fiscael van de respective provinciën voor de Raden van Justitië aldaer aengesteld, de welke des aengaende zullen decideeren in eerste ende leste instantie zonder appel nogte revisië: wel verstaende dat de zelve Raden Fiscaelen daer toe alvorens zullen moeten geautorizeert worden door die van de voorf. jointe, die de rapporten van de controlleurs ende gecommitteerde zullen ontfangen hebben: ende die eerst examineeren zullen, of de materië daer toe gedisponeerd is, ende des noot zynde, daer over het advies van de zelve Raden Fiscalen vragen zullen.

Quomodo, per quos, quibus judicibus, mulctæ exigendæ.

De zaken van die nature, die door de Raden Fiscalen ondernomen zullen zyn; zullen voor commissarissen gehandelt worden sommairelyk, als zynde geprivilegiëerde zaken: ende zy zullen moeten vervolgt worden van dry tot dry dagen.

Wy ordonneeren dat niemand, van wat qualityt hy zy, en zal mogen maken oft ajusteren in 't toekomende eenige Troysche gewigten tot het gebruyk van de gaud-en-zilver-smeden, oft dienende tot het wegen der gaude ende zilvere materiën, ofte der speciën in onze Nederlanden cours hebbende, zonder daer toe behoorlyk geordonneerd ende gecommitteerd te zyn by die van de jointe provisioneelyk aengesteld voor de zaken van de munte, ende zonder ten diën eynde verzien te zyn van patroonen der zelve gewigten, geëykt conform den genen berustende in onze Reken-kamer, ende geteekent met het poinsoen der zelve kamer: op pene van hondert pattacons amende, ende van geïnterdiceerd te worden van d'exercitie van allen stiel ende koophandel gedurende den termyn van een jaer.

De ponderibus troïcis conficiendis, aptandis, vendendis.

Verbieden ook aen de kremers ende aen alle andere te verkoopen, oft te koop te stellen, zelfs niet ter geprivilegiëerde jaer-merkten, eenige andere bicquetten oft Troysche gewigten tot gebruyk van de gaud-en-zilver-smeden, oft dienende tot het wegen der speciën, als de gene die behoorelyk geëykt zullen zyn door eenen van de gezworene eykers van Troysche gewigten, ende met hun teeken verzien, op de zelve penen als boven.

De eâd. re.

Wy willen voorts, dat alle de gewigten, die de daer toe gecommitteerde van onzen 't wege te koop zullen stellen, verzien zullen zyn van hun teeken oft poinsoen particulier, ende dat zy geene andere en zullen mogen teekenen, als de gene, die wel ende behoorelyk aen hun lieden patroon geëykt zullen zyn, op pene dat die de welke eenige gewigten niet ge-

De eâd. re.

teekent, ofte niet exactelyk geëykt zynde, te koop zullen stellen, oft verkogt zullen hebben, zullen verbeuren eene amende van honderd guldens voor ider stuk waer aen gebrek zal bevonden worden. Ende zullen gehauden worden als te koop gesteld te zyn alle de gewigten met de teekenen der eykers verzien zynde, die in hunne huyzen zullen bevonden worden.

De eâd. re. Et ut aurifices ponderibus publicè probatis & notatis utantur.

Wy verklaren alnog by deze, dat alle de gaud-en-zilver-smeden ende andere persoonen, die zig met den koophandel van gaude en zilvere materiën geneiren, als ook alle rentmeesters, bankiers, kooplieden ende andere, by de welke men gewigten ende biquetten, niet geteekent ende geëykt als boven door eenen gezworen eyker, ende daer toe van onzen t' wegen gecommitteerd, bevinden zal, verbeuren zullen eene amende van hondert guldens boven de confiscatie van alzulke gewigten ende biquetten. Brussel 14. April 1751. SCHOC. Vt. P. VAN CUTSHEM. *Extat P. 8. L. 3. T. 1. C. 11. Ad finem prætereà hujus continetur tabula quædam pretiorum quibus pondera illa Troica vendere liceat. ultrà etiam statuitur, quomodo mulctæ hîc sancitæ sint dividendæ.*

Litteræ de rebus venditis ab aurificibus dandæ.

19. *Sept.* 1749. *Art. XXXIII.* Wy ordonneeren, dat voortaen alle gaud-en-zilver-smeden zullen gehauden zyn op de pene van vyftig guldens amende voor idere contraventie te geven een billet onder hun hand-teeken aen alle de gene, aen de welke zy zullen verkoopen oft leveren eenige werken van gaud oft zilver: alwaer het ook zoo, dat de koopers alzulke billetten niet en vraegden, de welke ten eersten zullen moeten inhauden de qualityt van de voorf. werken, ende de quantityt van het gewigt, ende daer naer distinctelyk den pryze die zy zullen hebben ontfangen, zoo voor de materie, als voor het fatsoen.

Decanorum explorationes executiones.

Articulis sequentibus ulteriora vide de decanorum explorationibus & executionibus, mulctarum applicatione, & ut, qui solvendo non sunt, ex arbitrio judicis plectantur fustigatione, exilio, aut aliter: neve decanorum explorationes minis, aliisve factis impediantur.

Juramenta aurificum & decanorum.

Articulis 42. 43. 44. 45 & 46. juramenta ab aurificibus eorumque decanis præstanda decernuntur, utque quivis aurifices hujus edicti exemplar domi habeant.

Articulo 47. pœna decanis conniventibus sancitur.

Multæ nantizandæ.

XLI. Om zoo de gaud-en-zilver-smeden, als de gene die juweelen ende frayigheden te koop stellen, zoo veel te beter in hun devoir te hauden: wy willen, dat zoo imand contravenieërende aen het tegenwoordig edict, oft andere geëmaneert op deze materie, op 't syt betrapt word, oft dat andersints consteeren zaude van zyne contraventie by de declaratie van twee getuygen; in diën gevalle den delinquant in oppositie niet ontfangen en worde zonder de penen ende amenden, by hem verbeurt, genamptizeert te hebben. Ordonneerende wel expresse-

lyk aen alle raden ende regters, die het aengaet, het zelve namptissement in alle cassen te ordonneeren, alwaer de beschuldigde zullen preparatoirelyk overwonnen zyn van hunne contraventiën, op pene dat t'hunnen laste verzien zal worden alzoo in justitie bevonden zal zyn te behooren.

XLVIII. Mits het precies onderhauden van alle 't gene hier boven gezyd is, de voorf. gaud-en-zilver-smeden zullen mogen verkoopen ider once van gaud van hunne werken, groot oft klyn, gemaekt, gekeurt ende geteekent alzoo het geordonneert is by de tegenwoordige ordonnantie, 42. guldens zeven stuyvers wissel-geld: het engelschen ende aes naer advenant: ende ieder once van zilver 59. stuyvers ½, het engelschen ende aes insgelyks naer advenant.

Pretium auri & argenti.

MARIA THERESIA &c. Wy hebben vastgestelt, gelyk wy vaststellen by deze onze tegenwoordige ordonnantie, den prys van een' once zilver, toegepast aen den titel voorgeschreven by de ordonnantie van 19. Sept. 1749. tot eenenfestig en halven stuyvers wisselgeld. Brussel 3. Sept. 1772. Crump. Vt. E. De Robiano. *Huc etiam spectat Art. 5. ed. 21. Aprilis 1755. P. 8. L. 3. T. 1. C. 19.*

Pretium argenti.

19. *Sept.* 1749. *Art. XLIX.* Ende oft eenige persoonen zig aen de gaud-en-zilver-smeden presenteerden om wederom te verkoopen oft te verwisselen eenige werken van gaud oft zilver gemaekt op den geordonneerden voet in gevolge van onze plakaerten; zy zullen verobligeert zyn daer van te betalen den regtveerdigen prys oft het equivalent in werken van gaud oft zilver gelyk by dit plakaert gereguleerd is, aftrekkende eeniglyk op de werken van gaud een en een quaert ten honderd, ofte tien stuyvers en halve par once, ende op de werken van zilver een en eenen halven ten honderd, ofte eenen stuyver par once.

Ut argentum aurumve aurifices á privatis oblatum justo pretio emant.

L. Wy ordonneeren aen de voorf. dekens gezworene ende regenten van voortaen te teekenen alle de werken die gemaekt zullen worden, met de gewoonelyke teekens, te weten met het poinsoen van de provincie, met het gene van de stad alwaer de voorf. werken zullen gemaekt zyn, ende met het poinsoen van den meester die de zelve zal gemaekt hebben: ende dat in plaetse van het poinsoen van den alphabet, met de welke men hier voren het jaer uytgedrukt heeft, zy die zullen moeten teekenen met een nieuw poinsoen uytdrukkende het jaer dat de voorf. werken zullen zyn gemaekt inder maniere hier gestelt voor dezen tegenwoordigen jare 49.* ende alzoo te vervolgen voor de toekomende eeuwe 1800. welke eeuwe zal moeten uytgedrukt worden in 't geheel, ende de naervolgende jaren enkelyk met hunnen nomber 1. 2. 3. 4. al-

Notæ rebus argenteis imprimendæ.

* N.ª Numero superiori 49. superponi formam Coronæ Imperialis latitudine ipsi numero æquali.

zoo het hier boven geordonneerd is voor de tegenwoordige loopende eeuwe, ende alzoo vervolgens tot den nomber van 99. inclus. Brussel den 19. Sept. 1749. GOCH. Vt. P. VAN CUTSHEM. *Extat P. 8. L. 3. T. 1. C. 8.*

Super importatione auri & argenti in has ditiones & exportatione ex iisdem, vide P. 5. L. 2. toto tit. 6. item P. 8. L. 3. T. 1. C. 6.

Quæ in antiquioribus edictis amplius quàm in hoc novissimo regulamento continentur, hæc sunt.

Lapilli falsi.

Primò quædam super adamantibus aliisque lapillis operi inserendis & falsò imitandis, ed. 24. Julii 1688. Art. 6. 7. 8 & ed. 20. Oct. 1608. Art. 5. 6. 7.

De rebus veteribus emptis palàm exponendis.

Secundò, ut, si aurifices res quasdam argenteas aureasve emant aut commutent, eas per dies sex palàm exponant, tumque à vindicantibus sint securi eod. ed. 24. Jul. Art. 21.

Tyrocinium.

Tertiò, ne quis ad aurificium ut Magister admittatur; nisi qui certa tyrocinii tempora in civitate quâdam exegerit &c. Art. 13. d. ed. 20. Oct. 1608.

Officiariis monetæ quidquam tributum autoritatis.

Quartò, ut etiam præfectis rei monetariæ quædam in aurificinam competat autoritas. Art. 24. ejusd. ed.

Baptismi, Obstetrices, Patrini & Matrinæ.

UT recens nati infantes fideliter ad baptismum ferantur & de obstetricibus quædam vide sub voce Concilia, *ubi de Synodo Mechliniensi Art. 8.*

Dona in baptismis.

Ne infantium baptizandorum susceptores seu patrini & matrinæ quicquam donent baptizato aut parentibus quod excedat valorem trium carolorum aureorum, sub pœna perdendi donata, & ut insuper donans & donatarius uterque mulctetur quadruplo donati, vide in ed. 30. Janu. 1545. P. 1. L. 3. Rub. 1. Pag. 782. Ed. Fland. item in ed. 7. Octob. 1531. eâd. Rubr. Pag. 762. Art. 12.

Baptismorum, Nuptiarum, & Funerum Tabulæ.

MARIA THERESIA &c. Wy statuëeren ende ordonneren de volgende pointen ende artikelen.

Singulis parochis habendæ triplices tabulæ.

I. De pastoors, onder-pastoors, ofte deservitores der parochiale kerken, gelegen binnen den omtrek van ons gebied in de Nederlanden, zullen zig jaerlyks moeten verzien van twee registers in 't-witte, bekwaem om'er in te schryven de acten van doopsels, hauwelyken ende begraeffenissen, de welke ieder jaer zullen voorvallen in hunne respective parochiën, welke registers ieder zullen worden verdeyld in dry deelen: waer van het een zal

zal dienen voor de acten van doopſels, 't ander voor de gene van hauwelyken, ende 't derde voor de gene van begraeffeniſſen.

II. De enregiſtreringe der acten van doopſels, hauwelyken ende begraeffeniſſen zal gedaen worden door den paſtoor, onder-paſtoor ofte deſervitor, de gene van doopſels ende hauwelyken, zoo haeſt de plegtigheden der zelve zullen zyn volbrogt: ende de gene van begraeffeniſſen, ten laetſten binnen de 24. uren naer dat de lighaemen ter aerde zullen zyn beſtelt. Alle welke enregiſtreringen zullen gedaen worden vervolgens, en zonder eenig wit te laeten in de deelen van de twee regiſters, de welke daer toe zyn gedeſtineert.

Regiſtrationes a parochis redigendæ.

III. In de acten van doopſels zal worden mentie gemackt van de plaetſe, van den dag ende van de ure der geboorte, van den naem den welken aen 't kind zal gegeven zyn, van den genen van deſzelfs vader ende moeder, peter ende meter, en van hunne reſpective woonplaetſen: ende de acten zullen onderteekent worden op de twee regiſters, zoo door den genen die het doopſel zal gedaen hebben, als door den vader, den peter ende de meter. en ingevalle den vader abſent ware, zal men daer van mentie maeken in den act.

In baptiſmorum regiſtrationibus quid annotandum.

IV. Waer het zacken dat den vader, den peter, de meter, ofte imand van hun niet en konde ſchryven; zal men in den act mentie maeken van de declaratie die zy daer van zullen doen: ende zy zullen onder den act op de twee regiſters ſtellen hun gewoonelyk merkteeken.

Subſignationes.

V. Alſwanneer een kind door nootzakelykhyd zal verzekert geweeſt zyn; den genen ofte de gene die de verzekeringe zal gedaen hebben, zal daer van den paſtoor, den onder-paſtoor ofte den deſervitor aenſtonds moeten verwittigen, om den act in de twee regiſters te ſchryven. in welken act zal mentie gemaekt worden van de plaets en van den dag der geboorte van het kind, van den naem van den vader, van de moeder, ende van den perſoon die de verzekering zal hebben gedaen. ende den zelven act zal onderteekent worden op de voorzeyde twee regiſters, zoo door den paſtoor, onder-paſtoor ofte deſervitor, als door den vader ende den genen ofte de gene, die de verzekering zal hebben gedaen. Ende wat aengaet de gene die niet en zullen konnen ſchryven; daer zal in den act mentie gemaekt worden van de declaratie die zy daer van zullen gedaen hebben: ende zy zullen hun teeken daer onder moeten ſtellen.

Quid ſi antè infans baptiſmo domeſticò baptizatus fuerit?

VI. Alſwanneer de plegtigheden van het doopſel zullen geſuppleert zyn; zal den act daer van opgeſtelt worden gelyk hier boven bevolen is voor het doopſel: ende men zal bovendiën in den zelven mentie maeken van den dag van de verzekeringe.

De eâd. re.

VII. Ingevalle het kind onwettig is; zal den paſtoor, onder-paſtoor ofte deſervitor daer van mentie maeken in den act van

Illegitimorum baptiſmi,

item expoſititiorum.

't doopſel, zonder dat hy, om die onwettighyd aen te wyzen, zig zal mogen bedienen van eenig merk ofte teeken: ende zonder dat hy ook zal vermogen te noemen den perſoon die men aen hem zaude verklaert hebben den vader te zyn; ten ware dat diën perſoon op den regiſter wilde teekenen. Ende waer 't zaken dat het kind een vondeling was; den paſtoor, onder-paſtoor ofte deſervitor zal die omſtandighyd in den act van het doopſel uytdrukken, ende hy zal daer en boven in den zelven aenteekenen de plaets en den dag op de welke het kind zal gevonden geweeſt zyn.

Nuptiarum regiſtrationes.

VIII. In de acten der celebreering van hauwelyken zullen geſchreven worden de naemen, toenaemen, qualityten, de geboorte ende woonplaetſe der contractanten, als ook de naemen, toenaemen, qualityten ende woonplaetſen van de getuygen de welke daer tegenwoordig zullen geweeſt zyn. welke acten op de twee regiſters zullen worden onderteekent door de contractanten, de getuygen, ende de paſtoors, onder-paſtoors ofte deſervitores. En wat aengaet die der contractanten oft der getuygen, de welke niet en zullen konnen teekenen; daer zal mentië gemaekt worden van het verklaren 't welk zy daer van zullen doen, ende zy zullen hun gewoonelyk merk-teeken ſtellen op de twee regiſters onder den act der voorſ. celebreering.

Mentio de die nuptiarum, contractarum, proclamationum, diſpenſationum.

IX. Daer zal in de voorzyde acten der celebreering van hauwelyken ook mentië gemaekt worden van den dag van het hauwelyk, oft de geboden daer van zyn uytgeroepen geweeſt: ende ingevalle men diſpenſatie van geboden bekomen heeft, zal men in de zelve acten uytdrukken, door wie zulke diſpenſatie is gegeven geweeſt.

Mentio de minori contrahentium ætate.

X. Ingevalle de gene, de welke in hauwelyk treden, ofte een van hun, den volkomen auderdom van 25. jaeren niet en hadde berykt; zal men van hunne minderjaerighyd mentië maeken in den act, ende in diën gevalle, zal in den zelven moeten worden uytgedrukt, of de minderjaerige contractanten geaſſiſteert zyn van hunne vader ende moeder, momboirs ofte curateurs: of zy van hun eene ſchriftelyke permiſſie bekomen hebben, ofte wel daer toe geautorizeert zyn by decreet van den regter. van welke permiſſiën ofte decreten den datum in de acten van trouw zal worden verklaert.

Ut & ſignent parentes & curatores.

XI. Alſwanneer in de gevallen, by den voorgaenden artikel vermeld, den vader, moeder, momboirs oft curateurs zullen tegenwoordig zyn in de celebreering van het hauwelyk; zullen zy ook teekenen met de getuygen op de twee regiſters den act die daer van zal worden opgeſtelt. Ende by aldiën dat zy niet en konden ſchryven, zal men 'er mentië van maeken in den act: aen welkens voet zy zullen ſtellen hun ordinair merk-teeken op de twee regiſters.

XII. Is 't dat het hauwelyk geſchied in de tegenwoordighyd van imand anders als den paſtoor van eenen der contractanten,

wy begeeren in diën gevalle, dat den pastoor, onder-pastoor ofte deservitor van de parochië alwaer het hauwelyk gebeurt, tegenwoordig zy aen de trouw: dat hy den act van de celebreering van 't hauwelyk schryft in de twee registers van de parochië, nauwkeuriglyk onderhaudende allen 't gene gestatuëert is by ons tegenwoordig edict. Van welken act hy aenstonds daer naer eene copye, door hem geauthenticeert, zal doen behandigen aen den pastoor van de bruyt: den welken seffens de zelve zal inschryven in de twee registers van zyne parochië, ende onderteekenen, naer verklaert te hebben, dat zulks conform is aen het gene aen hem toegezonden is geweest door den pastoor, onder-pastoor ofte deservitor van de parochië alwaer het hauwelyk is gecelebreert geweest.

Quid si nuptiæ coram alio quàm proprio parocho celebrentur.

XIII. In de acten van begraeffenissen zal mentië gemaekt worden van den dag, en de ure van het overlyden, van den naem, toenaem ende qualityten van den overledenen persoon, het welk zelfs zal onderhauden worden aengaende de kinderen, van wat auderdom zy mogen wezen: ende den act zal geschreven ende onderteekent worden in de twee registers, ten laetsten binnen den tyd van 24. uren, te rekenen van den genen der begraeffenisse, door den pastoor, onder-pastoor ofte deservitor ofte door den genen, die de plegtigheyd der begraeffenisse zal hebben verrigt.

Registrationes funerum.

XIV. Ingevalle van transporteeringe buyten de Parochië; zal den pastoor, onder-pastoor ofte deservitor van de parochië, van waer het lighaem getransporteert zal worden, daer van eenen act opstellen op de maniere uytgedrukt in den voorgaenden artikel. welken act hy zal teekenen in de twee registers, naer alvoorens daer inne mentië gemaekt te hebben van de plaetse der begraeffenisse.

Quid si aliò funus efferatur.

XV. De pastoors, onder-pastoors ofte deservitores zullen in het schryven op de twee registers van de acten van doopsels, hauwelyken ofte begraffenissen, aendagtig zyn wel te spellen de naemen ende toenaemen van de persoonen, ende de zelve acten geheel in 't lang te schryven, zoo leesbaerlyk ende zuyverlyk, als het hun mogelyk zal wezen, zonder eenige uytschrabbinge, renvoi ofte byvoeginge. Ende ingevalle het onnaelaetelyk was eenige uytschrabbinge, renvoi ofte byvoeginge te doen; zal men er mentië van maeken op 't eynde van den act voor de onderteekeningen. ende by aldiën de onderteekeningen reeds gestelt waeren, aleer dat men bemerktde de te doene correctiën ofte byvoegingen; de note des raekende zal nog eens moeten worden onderteekent door alle de gene die den act zullen hebben onderteekent.

Nomina familiarum integrè & justè perscribenda.

De interscriptionibus.

XVI. Wy willen, dat het gene gestatuëert is by ons tegenwoordig edict, nauwkeuriglyk ten opzigte van onze onderdaenen worde onderhauden door de pastoors, onder-pastoors ofte deservitores, die hunne verblyf plaetse hebben in vremde landen, en welkers parochiën hun voor een deel uytstrekken onder ons gebied.

Curiones extra hanc ditionem habitantes.

Tabulæ quotannis ad consilia provincialia mittendæ.

XVII. In de maend van Januarius van ieder jaer, te beginnen met de maend van Januarius zeventien hondert en tachentig, zal iederen pastoor, onder-pastoor ofte deservitor, eenen der voorzeyde twee registers zenden ter greffie van onzen raed der provincië in de welke de parochië gelegen is: maer wat aengaet de provincië van Limbourg; wy begeeren dat de registers zullen gezonden worden ter greffië van het hoofd-gerigt van diën naem.

Quid si parochia sub diversas provincias aut etiam in alienam ditionem sit extensa?

XVIII. Ingevalle eene parochië zig uytstrekt onder verschyde provinciën van ons gebied; den register zal gezonden worden ter greffië van den raed der provincië waer onder het pastoreel huys gelegen is. en alswanneer eene parochie eensdeels is onder ons gebiet en eensdeels onder een ander; den register raekende het deel het welk aen ons onderworpen is, zal overgelevert worden ter greffië van den raed der provincië in de welke het zelve deel is gelegen.

Salaria curionum.

XIX. Daer zal aen de pastoors, onder-pastoors ofte deservitores door de gemeynte van hunne respective parochiën, op den voet der binne-kosten ofte domiciliaire lasten, worden betaelt voor het hauden van het dobbel der zelve registers, twee oorden voor iederen act van doopsel, hauwelyk ofte begraefsenisse, waer onder ook zal begrepen wezen den onkost der registers. en daer zal hun boven diën op den zelven voet der domiciliaire lasten betaelt worden het gene zy verschoten zullen hebben voor het overzenden van het dobbel der registers ter greffië van den raed.

Catalogi tabularum Fiscalibus edendi.

XX. De greffiers der voorzyde tribunalen zullen jaerlyks in de maend van Februarius aen de raeden fiscaelen van de provincië overgeven eene nauwkeurige lyste van de registers die hun zullen behandigt geweest zyn, ten eynde de zelve raeden fiscaelen hun zauden konnen verzekeren van de overleveringen van alle de registers door de pastoors van het regtsgebied van de provincië.

Pœna tabularum non transmissarum.

XXI. De pastoors, onder-pastoors ofte deservitores, de welke zullen hebben nagelaeten de dobbels der registers over te leveren binnen den tyd ofte op de maniere in den 17.sten artikel gemeld, zullen ieder verbeuren eene amende van vyftig guldens: waer van de helft zal zyn ten behoeve van den armen van de parochië van den pastoor die zal zyn in gebrek, ende de andere helft ten profyte van den officier die de vervolging zal doen.

Catalogi omnium tabularum sub parochis existentium transmittendi.

XXII. Wy ordonneren boven diën aen de pastoors, onder-pastoors ende deservitores te voegen aen het dobbel der registers die zy zullen overleveren voor het jaer 1779., eene lyste van alle de registers van doopsels, dooden ende hauwelyken, die zy respectivelyk onder hun gezag hebben: in welke lyste zy zullen uytdrukken den datum van het beginsel, ende den genen van het eynde van ideren register: op pene, ingevalle van gebrek,

gebrek, van eene amende van vyftig guldens te verdeylen als boven: reserverende ons daer naer te disponeren op de overleveringe der voorgaende registers.

XXIII. De dekens van de capittels, aerts-priesters, pastoors der gast-huyzen, beggyn-hoven ofte alle andere die regt hebben van begraeffenisse; zullen zig nauwkeuriglyk conformeeren aen het tegenwoordig edict: en zullen ook binnen den tyd, en op de plaetse daer inne uytgedrukt, het dobbel van hunne registers van begraeffenissen overleveren, op pene van te verbeuren eene amende van vyftig guldens.

Tabulæ funerales capitulorum, nosocomiorũ, beginagiorum.

XXIV. Ende op dat het gene by het tegenwoordig edict is gestatuëert ponctuëlyk worde agtervolgt; wy willen dat er een afdruksel geafficheert worde in de sacristye van iedere parochië, ten eynde dat de pastoors, onder-pastoors ofte deservitores het zelve altyd zauden voor oogen hebben. Gebieden hun ook bezonderlyk aendagtig te zyn tot het bewaeren ende conserveeren der registers van doopsels, hauwelyken ende begraeffenissen, de welke zy zullen opgesloten hauden: verklarende dat zy zullen innestaen voor alle schaeden ende interesten die uyt hunne verzuymenissen zauden konnen volgen. Brussel 6. Augusti 1778. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

Hujus edicti exemplar in omnibus ecclesiis habendum.

Damna omissionum parochus luat.

Articulus vigesimus Edicti perp. 12. *Jul.* 1611. *postquam de tabulis conficiendis aliqua superioribus non obsona constituit, hæc addit.* Si ordonnons qu'aux dits registres & doubles d'iceux, ainsi levez & gardez, soit ajoutée pleine foi, sans que soit besoin aux parties d'en faire autre preuve.

Fides his tabulis tribuenda.

Hâc super materiâ etiam extat edictum 6. *Martii* 1754. *P.* 8. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 8. *superioribus contentum.*

Brabantia.

Brabantiæ Limburgique uniones, diremptiones, oppignerationes aliæque obligationes, & in Principatu successiones.

HUc refer Inaugurationes inscriptione tertiâ.

Anno 1549. *Carolus V. Imperator sanxit, ut in principatu omnium harum ditionum Belgicarum & Burgundiæ una sit & individua successio, eaque per repræsentationem pro masculis & feminis in lineâ rectâ & transversali P.* 4. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 8. & 9. *quod idem á Ferdinando Rege Rom. confirmatur Cap.* 10.

Una & individua omnium provinciarum successio.

Anno 1543. *die* 2. *Jan. initus est inter Carolum V. Imp. & Ducem Juliacensem tractatus Venloënsis; undè die* 12. *7bris. ejusdem anni idem Dux & Status Gelriæ & Zutphaniæ Carolum solemniter Principem Gelriæ & Zutphaniæ agnoscunt. P.* 1. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 31. & 32.

Ducatus Gelriæ reliquis his provinciis unitus.

Etiam successionis juribus.

Idem etiam ab eodem Carolo indivisibilis successionis jus extenditur ad Ducatum Gelriæ & Comitatum Zutphaniæ, An. 1549. *Cap.* 11. *eod. tit.*

Successio ead. individua & per repræsentationem.

Sextâ Dec. 1724. *hîc edita fuit sanctio pragmatica Caroli VI. Imp. quâ decernitur*, Que la succession de toutes nos Provinces des Païs-bas en une masse & indivisiblement échoira selon le droit de primogéniture & ordre de succession linéale, & restera à nos descendans mâles tant qu'il y en aura aucun: & au defaut de ceux-ci; aux filles, suivant l'ordre de primogéniture. Et au defaut de descendans de nous; aux filles de notre frere l'Empereur Joseph & à leurs descendans &c. *P.* 5. *L.* 4. *T.* 4. *C.* 4.

Philippus II. Hisp. Rex Belgium cedit filiæ Isabellæ. P. 4. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 14.

Pax Monasteriensis diremptio majoratus Sylvæducensis. Scaldis clausus.

Tractatus pacis Monasteriensis, inter Philippum IV. Regem Hispaniæ & Ordines Belgii Fœderati, quo hi agnoscuntur status liberi, ceduntur que illis totus Majoratus Sylvæducis, Marchionatus Montium ad Zomam, Baronia Bredana, Oppidum Mosæ-trajectense cum appendentiis & Comitatu dicto van 't Vroon-hof, *Oppidum Gravia, terra Kuyck, Hulst, Bailliage van Hulst, Hulster-ambagt, Axel-ambagt &c. placuit ut terræ Falcoburgicæ, Dalhemicæ & Rodæducenses divisim possessæ maneant sic, ut tum temporis erant: ut fluvius Scaldis á Fœderatis Ordinibus habeatur clausus: ut naves & mercimonia in ingressu & exitu portuum Flandriæ in tantum á Rege onerentur tributis limitaneis, quantum oneratæ erunt naves & merces per Scaldim devectæ: ut Gelriæ pars superior commutetur pro æquivalenti &c., extat P.* 1. *propè finem. dationis diem præfert* 30. *Janu.* 1648.

Divisio transmosanorum.

Die 26. *Dec.* 1661. *ex conventis in tractatu Monasteriensi, facta est divisio Falcoburgi, Dalhemii & Rodæducis. P.* 3. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 21.

In pacto confœderationis Caroli VI. Imp. cum Rege Magnæ Britanniæ inito Viennæ Austriacæ die 16. *Martii* 1731. *Princeps noster stipulatur sibi asseri executionem Pragmaticæ suæ Sanctionis de quâ suprà: á quo invicem Rex Britannus stipulatur*, De faire cesser pour toujours tout commerce & navigation aux Indes Orientales dans toute l'étenduë des Pays-Bas Autrichiens, & dans tous les autres pays qui du tems de Charles II. Roy Cath. d'Espagne etoient sous la domination d'Espagne: & que de bonne foi elle sera en sorte, que ni la compagnie d'Ostende, ni aucune autre soit dans les Pays-bas Autrichiens. *Cui pacto accessit Respublica Batava* 20. *Feb.* 1732. *P.* 7. *L.* 3. *T.* 8. *C.* 21.

Navigatio præclusa, societas Ostendana eversa.

Anno 1715. *die* 15. *Novembris Antverpiæ initum est inter Carolum VI. Imp. & Regem Britanniæ & Rempublicam Batavam pro communi securitate illud fœdus quod appellamus* Le traité des Barrieres. *Quo Imperator spondet, nullam unquam Belgii nostri Austriaci partem Regi Galliæ ejusve familiæ cedendam, donandam, ul-*

Traité des Barrieres. Nihil unquam ex his provinciis

tove alio titulo transferendam. convenit item, ut semper hæ Ditiones communi nostro & Batavorum præsidio, virorum circiter 30. aut 35. millium conserventur. quorum Batavi dent duas quintas, nos verò tres. ut privatim ad Batavorum præsidia pateant oppida & arces Namurcensia, Tornacensia, Menensia, Warnetensia, Iprensia, & Arx dicta Fort de Knok. *Ut Teneræmondæ sit præsidium commune ex militibus nostris & Batavis. Venloa, & plura ceduntur Batavis: limites describuntur: certæ pecuniæ summæ illis pendendæ spondentur: pro quarum securitate quædam in his provinciis domaniorum & tributorum emolumenta oppignerantur &c. Extat P. 7. L. 3. T. 8. C. 12. Ad hunc tractatum etiam spectant C. 15. & 16. eod. Tit.*

Regi Galliæ cessum iri: & commune pro his terris cum Batavis præsidium.

Aliarum provinciarum ab hâc ditione Belgicâ diremptiones vide in fœderibus pacis cum Regibus Gallorum initis, præcipuè posterioribus, quæ extant P. 7. L. 3. T. 8. passim.

Diremptiones in favorem Franciæ.

Complures etiam litteræ cassatoriæ subindè fuerunt editæ in illos, qui quicquam in ditionis hujus locis attentârant contra Principis nostri majestatem, quas vide P. 6. L. 3. T. 2. P. 10. L. 1. T. 4.

Cassatoriæ.

Terras liberas intra Brabantiam sitas, etiamsi à tributorum oneribus eximantur; tamen principum nostrorum edictis debere obtemperare: non enim illas ab aliis terris differre in iis, quæ ad politiam justitiamque pertinent, vide P. 6. L. 3. T. 5. C. 12. Art. Verklarende. 13. *Apr.* 1709.

Terræ liberæ edictis parento.

Ne quæ toparchiæ ad limites harum ditionum sitæ sine consensu Principis transferantur in extraneos, vide P. 7. L. 2. T. 3. C. 15.

In alienationes toparchiarum limitancarum.

Præterea plura pacta pacis, neutralitatis, commercii, confœderationes, inducias, bellorum indictiones & alia ejusmodi, vide P. 1. L. 5. T. 1. per tot. P. 3. L. 5. T. 1. per tot. P. 4. L. 3. T. 1. C. 2. P. 7. L. 3. T. 8. per tot.

Plura fœdera pacis induciarum &c.

Pacificationem Gandensem, & plura quæ ad revolutiones Belgicas attinent, vide P. 1. L. 5. T. 1. C. 14. & reliquis sequentibus: inter alia etiam capitulationes Provinciarum Walonicarum, urbium Bruxellarum & Antverpiæ capp. 17. 18. 19.

Ad revolutiones belgicas spectantia.

Anno 1251. inter Henricum Ducem Ordinesque nostros ex unâ, & cives Colonienses ex alterâ convenit, ne alteri alterorum bona aut personas arresto detineant. P. 1. L. 5. T. 1. C. 1.

De arrestis cum Coloniensibus.

Plura hujus generis, quæ magis ad historiographos spectant, quam ad juris nostri studiosos; quæque etiam sine historiarum lumine nihili videantur; hic congere non licuit. Extant autem aliqua eod. tit. 1. plura in Butkens & aliis. Quibus accensere liceat id, quo Brabanti cum Limburgis reliquisque Transmosanis paciscuntur & jurant se sibi mutuò semper conjunctos fore, mutuisque juribus & privilegiis tuendis opem laturos. 4. Nov. 1415. P. 1. L. 5. T. 1. C. 5. quemadmodum etiam sanctionem imperatoriam, quâ determinatur, in quantum hæc Belgica ditio subfutura esset Imperio Romano-Germanico. 26. Jun. 1548. P. 1. L. 5. T. 1. C. 12.

Historica.

Seu

Ne Brabanti extra patriam in jus vocentur.

CAROLUS Rom. & Bohemiæ Rex. Illustris Joannis Lotharingiæ, Brabantiæ & Limburgiæ Ducis, Sacri imp. Marchionis merita probitatis & fidei, quibus ipse unà cum suis progenitoribus sacrum Rom. Imperium honoravit, intuentes; sibi, hæredibus & successoribus suis in perpetuum hanc gratiam duximus faciendam, edicto perpetuo statuentes, quod nullus Archiepiscopus, Episcopus, Princeps, Comes, Baro, nobilis aut cujuscumque conditionis existat, ecclesiasticus, sive temporalis, in quibuscumque causis civilibus, criminalibus, realibus aut personalibus, aliquam jurisdictionem in subditos, dictorum Ducis, [*aut*] successorum ipsius infra Ducatus Lotaringiæ, Brabantiæ & Limburgiæ ac Marchionatum Imperii & eorum districtus, appendia & quascunque pertinentias constitutos, ad instantiam cujuscumque personæ, evocando, citando, appellando, proscribendo &c. aut per sententias interlocutorias, seu diffinitivas exercêre præsumat; nisi primitùs probetur, quòd à judicibus & officiariis Ducis justitia fuerit denegata, decernentes universas sententias, si quas adversus præsentis gratiæ indultum emanare contingeret, irritos penitùs & inanes. Abundantiùs illud statuendum duximus, ne aliquis subditus Ducis in quibuscumque terris, Sacro subjectis imperio, loco alterius de eodem dominio, quâcumque noxâ seu debito involuti, arrestari, impignorari seu detineri, rebus aut corpore molestari debeat: nisi fortassis reum vel debitorem hujus, qui vivâ voce, manualiter non tractus, sed sponte propriâ se debitis, seu delictis talibus obligâsset, absque aliorum præjudicio contingeret personaliter deprehendi. Si quis verò ausu temerario gratiis in præsenti contentis paginâ contraïre præsumeret, post pœnas indignationis, destitutionis & proscriptionis nostræ, & amissionis jurium suorum, honoris statûs & gradûs, quibus eumdem in casu prædicto declaramus privatum; in pœnam centum marcarum auri se noverit irremissibiliter incurrisse. quarum medietatem regalis nostri fisci & residuam partem injuriam passorum usibus decernimus applicandam. Datum Aquisgrani Anno 1349. indictione secundâ, 8. Kal. Aug. Sic scriptum per Dom. Cancellarium JOAN. MOMFORT. *Extat P. 1. L. 2. T. 2. C. 1.*

Constituit Imperator, ne qui sui subditi in Brabantos jurisdictionem ullam exerceant.

Neve alius Brabantus pro alio Brabanto conveniatur, detineatur &c.

Pœna.

SIGISMONDUS Rom. Rex. Nos Principum, Comitum, Procerum, nobilium ac fidelium nostrorum accedente consilio, domini genitoris nostri privilegium [*quod hîc præcedit*] confirmamus.

Quod confirmatur ab Imp. Sigismondo.

Cæterum de abundantioris gratiæ plenitudine hanc duximus gratiam facere specialem, quòd nec nostrâ, nec Sacri imperii, nostræque curiæ aut quâvis aliâ authoritate [*hîc diversitas est in editionibus, sed eòdem ferè tendunt*] subditi & inhabitatores Ducatuum Lotharingiæ, Brabantiæ & Limburgiæ & Marchionatûs imperii,

Et ne vel ipsius Imperatoris aut curiæ Imperialis authoritate extrà

imperii, ac dominiorum prædictorum ad judicium curiæ nostræ imperialis in causam trahi seu citari possunt pro quocumque debito & contractu, vel ex quâcumque causâ criminaliter vel civiliter, nisi primitùs legitimo probetur documento, quòd á judicibus ducatuum marchionatùs & dominiorum prædictorum justitia fuerit denegata [*sequuntur hîc iterum turbulenta quædam, sed quæ puto parvi momenti.*] Datum Budæ 6. Jan. 1424. Ad mandatum D. Regis. MICHAEL Præpositus Ril. *Extat ibidem & cap. seq.*

Brabantiam citentur, conveniantur &c.

MAXIMILIANUS electus Rom. Imperator &c. Consideratis præfatis privilegiis, ea in omnibus suis sententiis confirmamus, & ampliùs statuimus, quòd nullus ecclesiasticus aut sæcularis, in quibuscumque causis civilibus, criminalibus, realibus, personalibus, aut mixtis (illis, in quibus confessoriâ, seu negatoriâ, pro servitutibus aut actione hypothecariâ pro censu vel reditu annuo in loco rei sitæ de jure agi possit, dumtaxat exceptis) subditos dicti Ducis hæredumque, qui infra prædictos Lotharingiæ Brabantiæ, Limburgiæ Ducatus & Marchionatum Sacri imperii, terras seu dominia de Rode & Kerpen, nec non infra cæteros districtus, prædictis Ducatibus, Marchionatui, terris & dominiis appendentes, domicilium, aut aliam quamvis residentiam habent, aut pro tempore habebunt, ad judicium evocet, citet, banniat, proscribat, personas, bona, res, actiones vel jura eorum, etiam sub ejus districtu extra prædictos Ducatus, Marchionatum, Dominia, aut illorum appendentia reperta seu repertas arrestet, detineat, neque super illis, illarumve occasione contra hujusmodi personas procedat neque monitiones faciat, nisi primitùs legitimo documento probetur, quòd à præfato Duce seu judicibus ipsius justitia fuerit denegata.

Idem confirmat & auget Maximilianus Imp.

Ne vel bona Brabantorum intra imperium sita aut reperta arrestentur.

Itaque sententiæ latæ & ferendæ per Ducem, ejus Cancellarium, aliosve Consiliarios, authoritatem rei judicatæ & irretractabilem habeant firmitatem: & quòd ab illis neque ad nos neque ad judicium cameræ, aulæ, aut curiæ nostræ imperialis appellari aut provocari possit. Datum in Oppido Francfordiensi 5. Mart. 1512. MAXIMILIANUS. Ad mandatum &c. RENNER. *Extat P. 1. L. 2. T. 2. C. 1.*

Ne á supremò Brabantiæ Consilio appelletur ad Curias Imperiales.

CAROLUS quintus Rom. Imp. Principum, Comitum & Baronum nostrorum, & S. R. I. accedente consilio; prætacta omnia privilegia confirmamus. [*Tum Trajectum ad Mosam Brabantiæ unitur eodemque privilegio donatur*] statuentes ne incolæ, degentes, residentes aut habitatores prædictorum Ducatuum Lothar. Brab. & Limb. March. S. I. dominiorum De Rode & Kerpen, nec non oppidi Trajectensis &c. á nobis, neque successoribus nostris Rom. Impp. neque á quibuscumque aliis extra dictos Ducat. March. Dom. salvis exceptionibus in prioribus privilegiis comprehensis, in jus vocari, banniri, proscribi, arrestari, detineri, impignorari, neque quoque modo contra illorum res vel jura procedi possit [*deindè appellationes ad Imperii Rom. tribunalia prohi-*

Præmissa confirmantur & ad Mosæ-trajectum extenduntur.

bentur, & secùs facta nullius jubentur esse valoris] Et quo hæc nostra pagina firmitatis robore fulciatur, magnifico, honorabilibus, doctis, fidelibus nobis, dilectis Cancellario & Consiliariis Loth. Brab. & Limb. committimus & mandamus, eisdem nostras & successorum nostrorum in Sacro Imp. Rom. vices in hac parte committentes, quatenus, si ulli homines, cujuscumque conditionis prædictis privilegiis aut unioni quovis quæsito colore contravenire præsumant, contra eosdem & quemlibet eorum, uti nostro & S. R. Imp. Rebelles, authoritate Cæsareâ ad infrà scriptas pœnas & alias eorumdem arbitrio imponendas procedant, ac eosdem uti contumaces & rebelles & præsentis pag. nostræ infractores, declarent, banno Imp. proscribant, juribus, statu, gradibus, honoribus & famâ privent, & cæteris pœnis omnibus condemnent: statuentes, quidquid per præfatos Cancellarium & Consiliarios contra hujusmodi rebelles & infractores declaratum banno Imp. proscriptum & judicatum fuerit, tantum firmitatis habere debere, ac si á nobis aut successoribus nostris Rom. Impp. declaratum & judicatum esset. Nulli ergo liceat hanc paginam infringere, nisi nostram & S. R. Imp. indignationem & pœnam ducentarum marcarum auri puri, quarum centum fisco nostro cæsareo, centum verò Ducib. Lothar. Brab. & Limb. irremissibiliter applicare debebunt, maluerint incurrere. Augustæ 1. Julii 1530. CAROLUS &c. *Extat ibid.*

Et Consilio Brab. hâc in re Imperialis authoritas delegatur.

Etiam Cap. 8. ejusd. tit. extant Imperatoris litteræ executoriales, seu mandatum, quo omnibus Brabantiæ officiariis auctoritatem impertitur pœnas suprà decretas exequendi.

Horum indicta observatio.

COMME les Seren. Archiducs, Ducs de Brabant aient deputé Messires N. N. aiant du Prince Electeur de Cologne, Evêque & Prince de Liege été deputés Messires N. N. [*ils*] ont conclu & resolu ce que s'ensuit.

Premierement que les poursuites réeles, non procédantes d'actions personelles intentées, ou qui s'intenteront pardevant les juges & justices ordinaires dudict pays de Liege sur fonds y gisants & situés, ne seront doresnavant empêchées ny retardées par mandémens, cassatoires ou autres provisions du Conseil de Brabant, non obstant que les propriétaires desdits fonds soyent Brabançons. Mais leurs reçeveurs, serviteurs & fermiers de tels fonds ne pourront être convenus à raison des fruicts & levées d'iceux, si non pour autant qu'ils les auroient perceus depuis l'insinuation faicte à leurs personnes desdites procédures & poursuittes.

Ne Consilium Brabantiæ impediat jurisdictionem realem Leodiensium in bona Brabantorum sub Leodio sita.

L'on accordera aucunes lettres de cassation au préjudice de la jurisdiction dudit pays de Liege à personnes étrangeres n'ayans résidence ou domicile en Brabant.

Nec jurisdictionem eor. in eos qui non sint Brab. incolæ.

Les causes personnelles intentées contre ceux demeurans & residens actuellement au Pays de Liege, au temps de l'action encommencée, ne seront empêchées par provisions, cassatoires ou autres semblables dudit Conseil, encores que les adjournés se soyent depuis retirés, ou ayent prins résidence au pays de Brabant.

Nec impediat actiones personales in eos qui é terra Leod. in Brab. migrárint.

La reparation des dommages faicts par les bestiaux de Brabançons sur les fonds de Liege, & au contraire, appartiendra d'icy en avant à la connoissance des juges du fond ou le dommage aura eté fait.

Damna à pecore alterutrorum illata in ditione damni illati judicantor.

Les sentences des juges de l'un ou l'autre desdits pays, rendues contre Brabançons ou Liegeois, ayans reconnu & prorogué leur jurisdiction, sans que devant la prononciation d'icelles il y ait eu opposition de la part des Princes, sortiront leur plein & entier effect, sans prejudice de la jurisdiction desdits pays au regard d'autres parties.

Sententiæ latæ non opposità exceptione fori, utrimque validæ sunto.

Mais s'il arrive, que devant les sentences rendues l'un ou l'autre des Princes ait fait mettre empêchement à telles procedures, pour la conservation de sa jurisdiction, & que par ce moyen, la partie prorogante s'en veuille aussi deporter; elle ne pourra être reçeuë, qu'en payant à la partie adverse tous despens à la taxation du juge, pardevant lequel aura eté procedé.

Quid si, agnità jurisdictione & progressâ jam lite, Princeps causam evocet?

Les juges de l'un desdits pays étant requis de faire mettre à exécution les sentences des juges de l'autre, passées en force de chose jugée, les devront faire exécuter au plutôt selon les loix & coustumes du pays de l'exécution en vertu des lettres réquisitoriales, à eux addressées & delivrées, sans donner lieu aux difficultés ou débats, que les condamnés voudroient susciter contre lesdites exécutions soubs couleur de l'injustice ou iniquité desdites sentences, n'y d'exceptions de payement, quittance, compensation, ou autres semblables, pour lesquelles ils seront tenus de pourvoir pardevant les juges, ayants rendu les sentences. Et suffira, qu'il apparoist au juge requis, qu'il y a sentence depêchée en forme deüe & probante selon les loix & coustumes desdits pays. Que si toutes fois il y avoit de l'obscurité ésdites sentences; les juges requis renvoyeront ceux qui en poursuivront l'exécution pardevant les juges requerans pour y donner l'esclaircissement & interpretation que besoing sera.

Sententias judicum alterius terræ à judicibus alterius terræ exequendas, nec impediendas, interpretandas &c.

Ce que se gardera & observera aussi au regard des sentences, rendues par le Conservateur des privileges de l'université de Louvain, & mesmement de celles rendues en vertu du privilege accordé aux étudians de la dite université, que l'on appelle privilegium tractûs, aux restrictions que s'ensuyvent: à sçavoir, lorsque les cessions & transports, sur lesquels les sentences seront rendues, auront eté faits aux supposts de ladite université actuellement y étudians, pour continuation & en subside de leurs études par leurs parens en ligne directe, & non autrement: aussi que la somme soit aucunement proportionnée à la qualité de l'étudiant: & dont l'exaction n'auroit eté differée par l'espace de seize ans: que la cession soit de chose ou actions non defendues par le droit commun: & qu'il n'y ait simulation ni collusion.

Hæc omnia etiam quantum ad jurisdictionem universitatis Lovan. observantor.

Restringitur privilegium tractûs Academiæ.

Et tiendront lesdits commissaires de Brabant la main envers ceux de ladite université, qu'ils ayent à donner acte & declaration par escrit, qu'il n'entendent de se servir du privilege de

Nominationes ad beneficia ab universitatensibus ne

fient in præjudicium ordinariorum.

nomination au prejudice des prébendes & bénefices venans à vaquer és mois des ordinaires audit pays de Liege.

Leodienses curaturos, ne nominationi Universitatis noceatur collationibus apostolicis.

Comme aussi lesdits commissaires de Liege continueront de faire bons devoirs, que lesdits Eveque & Prince de Liege soit servi de faire instance envers Sa Sainctеté, de n'accorder à l'advenir aucuns brefs, ny autres lettres Apostoliques, en préjudice dudit privilege de nomination, & de l'exécution d'iceluy audit pays, selon qu'il se pratique à présent.

In flagranti delicto deprehensi in loco deprehensionis judicantor.

L'on ne pourra donner aucun empeschement aux juges dudit pays de Liege en l'administration & execution de la justice criminelle contre les delinquans Brabançons, saisis & apprehendez en iceluy pays de Liege en present mesfait, ou fraiche coulpe, ny reciproquement aux juges du pays de Brabant contre les delinquans Liegois aussi appréhendés en Brabant.

Quid si ab alterâ in alteram profugerint ditionem?

Et s'il advenoit que les delinquans se retirassent de l'un desdits pays, ou ils auront commis les délicts & maléfices, en l'obéissance de l'autre; en ce cas les officiers du lieu, ou les delicts auront eté commis & perpetrés, les pourront poursuivre, saisir & appréhender en l'obéissance de l'autre pays, où ils se seront retirés, en les delivrant à l'officier ou officiers, où ils seront trouvés & prins charges de leurs cas: lesquels officiers seront tenus en faire incontinent la punition & correction, selon les merites de malfaicteurs, sans port ou dissimulation, & à l'exemple des autres, selon ce qui en a cy devant eté accordé entre les deux Princes par le traicté du 12. de Novembre 1518.

Ainsi fait, avisé & conclu par lesdits commissaires des deux Princes soubs le bon plaisir d'iceux. 27. de Nov. 1615. Etoit signé BLOCQUERIE, PECQUIUS, BOCKHOLTZ, MALINEUS, FRAN. DIFFIUS, J. MASIUS. *Extat P. 1. L. 5. T. 1. C. 23.*

Infractiones Bullæ aureæ Principi Leod. prohibitæ.

Extant etiam P. 1. L. 2. T. 2. C. 7. & 9. duo Ann. 1349. & 1354. Imperatoris monumenta in Episcopum Leodiensem, qui in hoc Bullæ aureæ privilegium Brabantos ad duellum seu judicium pacis coram ipso duellique pacis judicibus provocando, banniendo, proscribendo *&c. impegerat.*

Virtus Bullæ aureæ in Flandriâ.

Quantum ad virtutem, quam obtinet Bulla nostra aurea intra provinciam Flandriæ; huc spectat rescriptum 14. Maii 1530. P. 4. L. 4. T. 1. C. 7. Arti. 1. & 6. ubi Consilium Brabantiæ Antverpiensem quemdam Gandæ arrestatum dimitti cogebat arrestato vicissim intra Brabantiam eo, qui Antverpiensem arresto detineret. quâ de re conquestis Flandriæ Ordinibus; Gubernatrix decrevit, arrestum in Gandensem concessum esse invalidum: & Consilio Brab. interdictum fuit, ne quas imposterum ejusmodi provisiones daret. vide P. 3. L. 1. Rubr. 8. Ed. Fland. Quâ de re invicem conquestis Brabantiæ Ordinibus; decretum tamen, Flandris concessum, durare jussum est. d. rescrip. 14. Maii 1530.

Contra magnum & secretum consilia &

Eodem ipso rescripto art. 2. & 7. fertur Secretum & Magnum Consilia jurisdictionem usurpare cœpisse in mercatores & extraneos intra Brabantiam versantes, sed extra Brabantiam natos: verùm

verùm decernitur, ne qui tales primâ instantiâ coram Secreto aut Magno Consilio sisti cogantur præter hos, Die Heeren van den bloede, die ridders ende officieren van der ordene, die officieren ende huysgezinne gerekent by den Escroy, die hoofden van officiën, de ambassadeurs ende andere uytlandige volgende 't hof, en de pensionarissen bewezen op den ontfanger generael, ende andere diergelyke geprivilegiëerde persoonen. *Idem hoc etiam extat P. 1. L. 2. T. 2. C. 4.*

de familiâ & cognatione regiâ, equitibus velleris aurei, legatis &c.

Extat P. 1. L. 2. T. 2. C. 5. libellus quidam supplex dieï 30. Maii 1543. quo Brabantiæ ordines queruntur de quâdam supplicatione nomine Hollandorum, quarumdam urbium Zelandiæ & Magistratûs Mechliniensis in Bullæ aureæ eversionem factâ &c. De exitu non constat.

Virtus Bullæ aureæ Mechlin., in Hollandiâ, Zelandiâ, Aquisgrani &c.

Amstelodamenses in urbe sua Bullæ aureæ virtutem decreto Consilii Brabantiæ anni 1643. agnoscere juberi vide P. 1. L. 2. T. 2. C. 6.

Hanc eamdem etiam Aquisgranenses anno 1604. revereri jussos, vide cap. 10.

Huc etiam spectant litteræ cassatoriæ in sententias, monitorias & decreta Episcopi Leodiensis & Coloniensis & curiæ Romanæ annis 1758. 1764. & 1753. datæ. Quarum illæ quæ spectant ad Curionem Kerpensem Heyblum notabiliores sunt. Extant P. 8. L. 1. T. 2. C. 2.

Cassationes.

Alias ejusmodi cassationes videre licet P. 3. L. 1. T. 4. C. 1. P. 5. L. 1. T. 2. C. 1. 2.

Vide ceterùm Inaugurationes inscrip. 1.

Bursa Antverpiensis.

P*Arte 4. L. 1. T. 1. C. 1. die 16. Jan. An. 1601. constitutum fuit, cum frequentes fuissent mercatorum oppressiones & turbæ, nequis armatus, seu clàm seu palàm, aut comitatus stipatoribus servisve ad hoc conductis in Bursam prodiret, neve talibus Bursæ aditus obsiderentur &c.*

Carceres, Carcerum Præfecti.

V*Ide hîc Inaugurationes inscriptione 9.*

ALZOO &c. hebben wy op 't stuk van de cipiers gestatuëerd die punten hier naer volgende.

In den eersten, dat niemand tot 't zelve officië ontfangen en zal worden, hy en zy bekend voor getrauwe, neerstig ende wel gequalificeerd tot zulken laste, ende stelle suffisante cautië in gelde, ende zwere hem te vuegen naer d'instructië ende ordonnantië die hem deshalven gegeven zal worden.

Præfectorum qualitates, jusjurandum.

Die dienaers van de voorz. cipiers zullen den officiers ende

Famuli. jugen gepresenteerd worden om te zien oft die zelve bekend, nut ende bequaem zyn: ende zullen gelyken eed doen als boven.

Ut habitent in carceribus. De voorz. cipiers zullen hun woonstede hauden ende slapen in de vangenisse, ende zullen zulke zorge dragen over die gevangene, dat er geene uyt en breken oft ontloopen.

Quid si quos sinant effringere? Ende indiën daer eenige uytbraeken oft ontliepen; oft datter eenige faute geschiedde deur onagtzaemhyd; zullen zy des gehauden wezen beschuldigd, ende zal tegens hen rigoureuzelyk geprocedeerd worden naer forme van regte.

Zullen ook gehauden zyn te verantwoorden voor die onagtzaemheyd oft schuld van hun knegten, ende domestiken naer dispositië van den regte.

Ne qua in carceribus tabernaria exerceatur. Dat men in de vangenissen geen tavernen, oft andere oneerlyke conversatiën hauden en zal: nog en zullen die cipiers met de gevangenen niet mogen eten, drinken oft spelen met kaerten oft andersints: nog ook de zelve verkoopen wyn, vleesch oft andere leeftogten.

Ut annotent captivos, eorum ingressum, res &c. Dat zy registers hauden zullen, en daer inne teekenen die namen ende toenamen van de gevangenen, wanneer, waerom, waer met zy ingekomen oft uytgegaen zyn: makende particulieren inventaris van de kleederen, geld ende andere dingen die de gevangenen over hen gehad zullen hebben, komende in de vangenisse.

Compede vinciendi. Dat de gevangenen om capitael criem in de vangenisse komende, in de boyen geslagen zullen worden: ende en zal men de zelve niet mogen afdoen zonder permissie van den juge.

De alimentis captivorum. Dat de cipiers geenen gevangenen t'eten en zullen geven; hy en zy arme: ende dat by last van den juge, ende na uytwyzen van den tax die daer op gemaekt zal worden.

Idem, & de salariis præfectorum. Middelertyd ordonneren wy den voorf. cipiers voor de bewaernisse ende ordinaris onderhoud van den armen gevangenen dry stuyvers onzer vlaemsche munte 's daegs. te weten vyf grooten voor 't voorz. onderhaud: waer op den voorf. cipier zal moeten leveren brood, potagie, bier, stroy ende 't gunt datter aenkleefd, ter arbiterscepe van den juge: ende den anderen halven stuyver zal wezen voor de bewaerenisse.

Cujusnam sumptibus? Ingevalle dat de gevangenen de magt niet en hebben om betalen; zal 't zelve genomen worden op de partië formele, indiën daer eenige is: des neen; t'onzen koste, oft van onze steden, na gewoonlyker manieren: ende en zullen de voorz. cipiers na de uytinge van den processe niet iet mogen eysschen, nog tot diëre oorzaken den persoon van den gevangenen ophauden, oft eenige van zyne kleederen.

Ende indiën den gevangenen niet arm en is, maer een uytlander oft vremdeling ware; zal den juge ordonneren, wie hem t'eten zal geven. ende zal daer op zulken tax stellen, als hy ten opziene van den gevangenen bevinden zal te behooren: ende andersints en zal de cipier niet mogen verhalen de kosten die hy gedaen zal hebben.

Dat de voorz. cipiers den gevangenen trouwelyk ende volkomelyk zoo 't behoord, uytryken ende furnieren zullen de leeftogt, onderhaud, ftroy ende andere noodlykheden, zoo zy fchuldig zyn van doene. ende zullen die plaetfen van der vangeniffe zuyverlyk onderhauden, weirende die vuylighyd op dat de vangeniffe niet en ftinke. waer op die officiers ende jugen regard zullen nemen, volgende onze ordonnantië.

Aliæ præftandæ necefſitates.

Dat voor 't regt van ingang oft uytgang van arme gevangenen, die cipiers niet hebben en zullen: maer zullen hun te vreden hauden met den falaris van 't onderhaud, ende 't regt van der daegelykfcher bewaereniffe.

Pendenda pro ingreffu & egreffu.

Ende aengaende die andere niet arm wezende; zal de cipier hebben van elken gevangenen voor den ingank eenen ftuyver munte voorf., ende eenen anderen gelyken ftuyver voor den uytgank. ende indiën den gevangenen geen eygen bedde en heeft, zal den voorz. cipier den zelven daer van verzien, tot zulken taxatie 's daegs, als die regter ordineren zal.

Lectus.

Dat zy van de voorz. gevangenen nog andere, directelyk nog indirectelyk, geenen falaris, gifte nog andere dingen hoedanig die zauden mogen wezen, nemen nog eyffchen en zullen: dan alleenelyk 't gene dat hen toekomt volgende de regten ende tax van hun cipiragië.

Ne quid præter falaria accipiant.

Aengaende der diftributië van de aelmoeffen die voor den armen gevangenen gegeven worden, verbieden wy den voorz. cipiers iet daer van te nemen tot heuren profyte. Waer op die jugen ende officiers toezigt nemen zullen, ende van gelyken op de aelmoeffeniers.

Stipes non avertendæ.

Als men den voorz. gevangenen ligt geven zal om eten tot zekere ure; 't zelve ligt zal hen afgenomen worden, zonder hen 't zelve te laten den geheelen nagt: 't en zy in eenige gemyne plaetfe. Ende en zullen hen geene meffen, yzers, oft andere inftrumenten gelaten worden, daer mede zy hen zauden mogen behelpen tot effractië oft anderfints om te mifdoene.

Lumen & inftrumenta captivis non concedenda.

Dat de voorz. cipiers vifiteeren zullen de vangeniffen ende gevangenen om op alles aenfchouw te nemen, zoo dikwils by dage ende by nagte, als 't van noode wezen zal.

Explorationes faciendæ.

Dat niemand den gevangenen en zal mogen aenfpreken, dan deur de venfters ende yzere trailliën van der vangeniffe, zonder binnen te mogen gaen, dan by oorlof van den cipier, die hem zulks niet accordeeren en zal, zonder verzekerd te zyn van de perfoonen die binnen gaen zullen, ende met permiffië van den juge oft officier. maer en zullen niemand laten flapen in der vangeniffe, nog ook de huyfvrouwe met heuren eygen man. Ende generalyken wezende iemand gevangen ter zaken van eenigen delicte; en zal niemand den zelven mogen aenfpreken, totter tyd toe dat hy by den juge geëxamineerd zy.

Nemo ad captivos intromittendus.

Dat de gevangenen van elkanderen gezet zullen worden, in diën 't doenelyk zy, regard nemende op de delicten ende perfoo-

Captivi feparatim habentor.

nen: zonderlinge dat die vrauwen gefepareerd worden van de mans.

Ne quis in custodiam recipiatur, eâve dimittatur injussu judicis.

De cipiers en zullen tot heuren laste geen' persoonen aenveerden oft ontfangen in vangenisse; 't en zy by expresse ordonnantië van den juge, oft wel van den officier, indiën hy by nagte oft ontyde eenigen kwaeddoender oft vagabond aengetast ende bekomen heeft. nog en zullen ook iemand mogen slaken zonder ordonnantië van den juge.

Hæc instructio in provincias mitti & divulgari jussa.

Zyne Excellentië gehoord hebbende die lecture van dezer instructië; heeft geordonneerd, dat die gezonden zal worden aen de Raden ende jugen herwaertsover presideerende, om de zelve te doen schikken in alle vlekken ende plaetsen onder hun ressort, ende aldaer geregistreerd ende naergevolgd te worden: ende dat noticië gehauden zal worden by de greffiers oft secretarissen dat de cipiers den eed, hier boven gementioneerd, gedaen zullen hebben. ende voor die prestatië van den zelven eede, en zullen zy niet mogen aenveerden die administratië van heure lasten, nog ook eenige wedden oft gagiën ontfangen. Aldus geordonneert by zyner voorz. Excellentië binnen Brussel den 19. Junii 1570. F. A. DUC D'ALVE. *Extat hæc instructio P. 2. L. 2. T. 3. C. 1. monumento quarto, & duabus instructionibus criminalibus tamquam earum sequela & in ipsis citata & promissa subnectitur.*

Carcerum visitationes.

Ut omnes officiarii cum duobus judicibus & graphiario singulis mensibus ad minimum visant carceres, interrogent captivos, &, num necessariis instructi sint, explorent; utque idem faciat procurator fiscalis; & singulis trimestribus illum comitentur duo consiliarii; vide 5. Jul. 1570. art 39. Plura minùs notabilia vide ibid. articulis anteced. & art. 80. & 81. Reliqua in judiciis criminalibus require.

Claustro dediti morum gratiâ.

BY DE KYZERINNE DOU. ENDE KO. Lieve ende beminde. Op de herhaelde klagten, die ons zyn gedaen geweest van de misbruyken de welke voortskomen uyt diën, dat verschyde gerigten toestaen den oorlof van innewoonders voor ongeregelthyd van zeden op te sluyten, tot den tyd hunner beternisse, ende zonder den zelven te bepaelen; hebben wy verklaert, gelyk wy verklaeren, onze intentië te wezen, dat er voortaen geene authorizatie meer en worde toegestaen, ten eynde van iemand ter zaeke van kwaed gedrag te colloqueren, zonder den tyd van de hegtenisse te bepaelen, ten minsten by provisie: zoo nogtans, dat den zelven termyn zal worden verlengt, als ten uytgaen diër aen den regter, op eene wettelyke wyze, zal blyken dat den gecolloqueerden zig niet en heeft gebetert. waer naer u in 't toekomende zult hebben te reguleeren. Brussel den 18. Nov. 1774. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

His vicina vide ubi de Ergastulo publico.

COMES-

Comessationes, Sympofia, Popinæ, Conventicula Cælibum, Nuptiarum & Exequiarum Convivia.

MARIA THERESIA, &c. Wy ftatuëren de pointen ende artikelen naervolgende.

I. Wy verbieden aen alle herbergiers van op zondaegen oft op hylig-dagen imand te ontfangen in de herbergen, oft voor hun te tappen wyn, bier, brandewyn, genyver oft iet diergelyks (uytgenomen de ryzende luyden) oft te hauden eenige fpelen oft danfen, geduerende den tyd dat men de hoog-miffe, fermoon oft vefperen is doende in de prochië daer onder deze herbergen zyn gelegen, op de boete van zes rins-guldens tot lafte van de weerden ofte weerdinnen, ende van dry guldens tot lafte van elken perfoon die aldaer zal gevonden worden.

Potationes in tabernis, choreæ, ludi, fub officio divino prohibentur.

II. Welk verbod wy ook verftaen, op de zelve pene te moeten plaetfe grypen ten opzigte van de danfen oft fpelen, die men buyten de herbergen op de ftraeten oft andere openbaere plaetfen gedurende den voornoemden tyd zal komen te hauden.

Et extra tabernas.

III. Infgelyks verbieden wy aen alle ongehauwde vrauw-perfoonen haer te vinden ter vergaderinge van de joengmans in de herbergen, oft ontrent de zelve, op zondagen, hylig-dagen oft werk-dagen, op wat ure het zaude mogen wezen, op pene van zes guldens amende tot lafte van ideren joengman ende van elke dogter: ende van diergelyke pene tot lafte van den weerd oft weerdinne voor d'eerfte ryze, ende arbitraire boete voor de tweede.

In conventicula cælibum utriufq. fexûs.

IV. Daer en boven verbieden wy aen d'ongetrauwde luyden te hauden eenige fpinningen, ende aen de meefters oft meefterffen van den huyze ofte plaetfe, van zulks te gedoogen, ook op pene van zes guldens amende tot lafte van idereen, die hier aen zal komen te contraveniëren.

Spinningen.

V. Wy verbieden aen alle nieuwe getrauwde, oft de gene ftaende te trauwen, oft hunne vrienden, te beloven, geven ofte te betalen eenig drinkgelag ofte Kwanfel-bier oft fchotel-fpyze, mitfgaders aen alle andere, van daer op te komen, het zelve te ontfangen oft te eyffchen, op wat pretext zulks ook zaude mogen wezen, voor oft naer het hauwelyk, op pene van vyf-en-twintig guldens amende by ider een in 't partikulier te misbeuren, vyftig voor de tweede, ende arbitraire correctie voor de derde ryze.

Kwanfel-bier.

VI. Interdiceren aen alle tappers, van binnen hunne huyzen oft daer buyten t'admitteren eenige joenghyd oft andere tot het drinken van het voorfchreve drink-gelag oft Kwanfel-bier, oft om de voorfchreve fchotel-fpyze te eten, ofte van de perfoonen, ftaende te trauwen ofte getrauwt zynde, ofte van hunne vrienden, directelyk oft indirectelyk t'ontfangen het geld van diergelyke verteerde oft te verteerene gelagen oft fchotel-fpyze, op gelyke pene als voren.

In eamd. rem.

Potationes nocturnæ in popinis ruralibus.

VII. Ook verbieden wy aen alle herbergiers ten platten lande oft in d'opene steden naer de negen uren 's avonds te tappen wyn, bier, brandewyn, genever oft diergelyke, voor wie het ook mogte wezen, uytgenomen voor vremde persoonen by hun gelogeert wezende, op pene van dry guldens amende. ordonneren aen alle de gene, die hun in de zelve herbergen zullen bevinden, van daer uyt ten voorschreven tyde te vertrekken, uytgenomen als vooren, ook op pene van dry guldens amende, ende aen de weerden ende weerdinnen, van de zelve alsdan te doen vertrekken, ende ingevalle van resistentië oft refus, daer van instantelyk d'advertentië te doen aen den officier, op pene van zes guldens amende.

Ut parentes, tutores, heri luant pro suis.

VIII. Verklaren dat alle de voorschreve amenden zullen vermogen verhaelt te worden tot laste van de auders voor hunne kinderen, van de momboirs voor hunne weezen, ende van de meesters ende meesterssen voor hunne knegten en meyssens.

Convivia nuptialia circumscripta.

IX. Wy willen ende bevelen, dat de gene die zullen bruyloft hauden, daer toe niet meer en zullen vermogen te nooden nogte t'admitteren, als ten getalle van veertig persoonen, ende dat de feest niet langer en zal mogen dueren als twee dagen, op pene van vyftig guldens amende t'hunnen laste, ende van zes guldens amende tot laste van ider-een, die in de feeste langer zal verblyven.

Item convivia in exequiis.

X. Daer en boven verbieden wy het hauden van alle maeltyden, zoo op den dag van d'uytvaerden, als 's daegs daer naer. maer indiën hun aldaer laeten vinden eenige persoonen gekomen van buyten de plaetse van de residentie van den overleden; wy permitteren, dat de weduwers, weduwen ofte erfgenaemen van den overleden, de zelve zullen mogen tracteren met alle maetighyd ende geschikthyd, op den dag van d'uytvaert, zonder daer by te mogen nooden oft admitteren imand van d'ingezetene, al waren die ook van hun maegschap, op pene van vyftig guldens amende t'hunnen laste, ende van zes guldens tot laste van d'ingezetene, ook van 't maegschap wezende, die aldaer zullen bevonden worden.

Ne adolescentes cælibes collegiis sacramento adstrictorum, *in de Gulden*, admittantur.

XI. Wy verbieden aen alle joengmans hun te begeven in eenige mans-gulden, op pene van vyf-en-twintig guldens amende voor idere contraventië, te verhalen tot laste van de overtreders, hunne vaders, moeders ende momboirs: ende aen de mans-guldens, van eenige joengmans daer inne aen te nemen, op pene van vyftig guldens amende voor idere contraventië tot laste van de hoofden van de guldens in hunnen eygen ende priveën naem.

Multarum applicatio.

XII. Alle deze amenden te verdeelen t'onzen behoeve voor een derde, het tweede voor den officier, ende het resterende voor den aenbrenger.

Ut hæc officiarii observari curent.

XIII. Wy bevelen aen een ider van hem hier naer te reguleren, ende aen d'Officiers van de respective plaetsen, deze onze ordonnantie exactelyk te doen agtervolgen, op pene van

hondert guldens amende t'hunnen laſte, voor ider gebrek oft oogluykinge, d'eene helligt t'onzen profyte, ende d'ander' helligt ten profyte van den aenlegger, [*anterioribus* aenbrenger.] Bruſſel 30. Meert 1778. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

Hoc quidem ſic dicto die pro ſolis prodiit terris Tranſmoſanis; ſed idem pro universâ jam Brabantiâ emanaverat 8. Jul. 1754. P. 8. L. 1. T. 1. C. 2. item anno 1714. & 1711. P. 5. L. 1. T. 1. C. 6. & 7.

Super conventiculis cælibum ſingulatim extat Cap. 2. eod. T. anni 1687.

Adoleſcentium collegia ſacramentis adſtricta, Gulden van joengmans, *prohibita vide Cap. 4. eod. T. anno* 1701.

Potationes in exequiis.

Cum in viciniâ pagi Wuſtwezel compotationes in exequiis inter ejuſdem pagi incolas immodicè fierent, idque permiſſum putaretur, quod non ederent, ſed tantùm potarent; edictis autem tantùm prohiberi crederetur & comedere & potare conjunctim; á Conſilio Brabantiæ reſcriptum & promulgari juſſum eſt, etiam potationes ſolas ſine cibo edictis prohiberi. Cap. 10. eod. Ann. 1735.

Concilia.

Litteræ ſuper promulgatione & executione Concilii Tridentini, á Gubernatrice Margaritâ ad Epiſcopos miſſæ, hæc præcipuè complectuntur.

Ut Concilium Trid. publicetur & executioni detur.

REVEREND Pere en Dieu, très-cher & bienamé. Nous vous avons par charge expreſſe d'icelle [Sa Maj.] bien voulu ecrire la préſente, pour vous requerir, & de part Sa Maj. enjoindre bien expreſſement, d'incontinent publier & faire publier le ſaint Concile de Trente en & par toutes les egliſes & endroits où beſoin ſera, & icelui faire accomplir & executer &c.

Salvis tamen juribus Principis, Statuum, &c. & conſuetudinib.

Et pour ce que entre les articles dudit ſaint Concile il y en a auſſi aucuns concernans les regales, droits, hauteurs & prééminences de ſadite Maj. ſes vaſſaux, états & ſujets, leſquels ne conviendroit innover; ſadite Maj. entend, qu'à ce regard l'on ſe conduiſe, comme juſqu'ores a eté fait comme dit eſt, de rien y changer ou innover: & ſpécialement en l'endroit de la juriſdiction laïcale juſqu'ores uſitée, enſemble du droit de patronage laïc avec l'indult & droit de nomination & connoiſſance de cauſe en matiere poſſeſſoire de benefices: auſſi des dîmes poſſedées ou pretendues des gens ſeculiers, y joint la ſuperintendance & adminiſtration juſqu'ores uſitée par ceux des loix, magiſtrats & autres gens laïcs, ſur les hôpitaux & autres fondations pieuſes. à tous leſquels droits & autres ſemblables que par ci-après vous feront nommés, ſi beſoin; & qui la touchent plus particulierement; ſadite Maj. n'entend être derogé par ledit Concile, ni que l'on doive changer aucune choſe. non point en intention de contrevenir audit Concile; mais pour tant mieux l'effectuer ſelon la

qualité & nature d'un chacun pays & province. A tant &c. Ecrit à Bruxelles le 11. juil. 1565. *Extat in Loovens, tomo 1. pag. 309.*

Litteræ ejusdem Gubernatricis hâc super re ad Consilia Provincialia missæ, erant tales.

MARGUERITE Regente & Gouvernante &c. Très-chers & bien amés. Aiant pleu au Roy Monseigneur nous ecrire, que le saint Concile general de Trente soit par moien des Archévêques & Evêques de pardeça publié & duement observé; dont avons averti lesdits Archevêques, Evêques & autres, selon que pourrez voir par la copie de nos lettres ci-jointe; & pour ce qu'esdites lettres il y a certains points qui vous touchent; nous vous avons bien voulu ecrire la présente pour vous requerir, & de la part de sadite Maj. ordonner, que pour effectuer ledit saint Concile, vous ayez à donner auxdites gens d'eglise toute aide & assistance par toutes les voies dues & raisonnables, toutes fois que requis en ferez. Et comme il pourroit advenir, que lesdites gens d'eglise ne fissent leur devoir quant à l'entretenement des decrets & canons dudit S. Concile, & mêmes quant aux ecoles, provision de bons curés, & faisans leurs visitations & autrement; nous vous ordonnons d'y avoir l'œil dessus: & y trouvant faute, les admonestez, ou faites admonester incontinent: ou en avertissez leurs supérieurs ecclésiastiques, pour y mettre remede. & si iceux supérieurs ne le font; nous en ecrirez, pour par nous y mettre remede, soit par saisissement de leur temporel &c. vous voulant néanmoins bien avertir, selon qu'il est mentioné en nos lettres auxdits Archevêques, Evêques & autres, l'intention de Sa Maj. être, que cette publication se fasse sans préjudice des hauteurs, droits, preéminences & jurisdiction d'icelle, ses vassaux, états & sujets. Lesquels l'on entend devoir demeurer en tel état, qu'ils ont eté jusques ores, sans rien y changer ou innover, mêmes quant à la jurisdiction laïcale, jusqu'à présent usitée sur les ecclésiastiques: aussi le droit de patronage laïcal, indult & droit de nomination, connoissance de cause en matiere possessoire de bénefices, & dîmes possédées ou prétendues, & administration jusques ores usitée par loix, magistrats, & autres gens laïs sur hôpitaux & fondations pieuses & autres choses semblables, plus amplement reprises par l'avis autrefois par vous donné sur le fait de l'acceptation generale dudit saint Concile. Lesquels avis aurez à revoir & visiter, & regarder, si en conformité d'icelui, & aussi selon autres nouvelles occurrences, depuis survenues, l'on vous pourroit sur ce donner quelqu'ordonnance ou instruction, & icelle entre vous conçevoir avec clause d'y pouvoir ajouter, diminuer, ou changer, selon qu'avec le tems sera trouvé convenir: tenans cependant bon soin, que rien soit changé ou innové, comme dessus. A tant &c. Ecrit à Bruxelles le 24. Juillet 1565. Signé MARGARITA. Plus bas, D'OVERLOOPE. La superscription etoit A nos gens du Conseil du Roy en . . . . . . *Extat P. 2. L. 1. Rubr. 2. Pag. 49. Ed. Fland.*

Ut officiarii executioni Cōcilii Trid. opē præstent.

Salvis item juribus & consuetudinibus ut antè.

Consul-

Consultum á Consilio Brabantiæ super hâc synodo habitum, extat, annotationibus ad singula concilii scita & placita appositis, in opere Ad.ti Loovens Tomo 1. Tit. 1. Cap. 1. Pag. 301. & seqq. Vide etiam hac super re Van Espen in princ. Juris eccles. univ. & ibi citatum Anselmum.

Senatûs Brab. consultum super Synodo Trid.

ALBERT en ISABEL &c. Alzoo den Eerw. Eerts-Bisschop van Mechelen en die andere Bisschoppen van zyne provincië ons hebben overgebragt de pointen en artikelen, by hun gedecreteert in het Synode provinciael tot Mechelen gehauden in junius en julius 1607. verzoekende daer toe te voegen onze autorityt; doen te weten, dat, hebbende alles doen rypelyk examineeren, in onze Raden, Secreten ende van Brabant; ende daer op gehad hun advies; willende zulk goed werk vervoorderen, ingevolge dat gedaen is geweest by den Koning Philippus II. onzen heere ende vader; ordonneeren ende statuëeren de pointen naervolgende om onderhauden te worden in alle de Bisdommen der provincië van Mechelen.

Placetum ad Synod. Mechliniensem.

In den eersten, dat niet geoorloft en zal wezen, aen wiën dat het ook zy, schole te hauden om te onderwyzen eenige kinderen; 't zy knegtjens oft dogterkens, aleer hy daer van oorlof zal hebben verkregen van den schoolaster der plaetse, indiën daer eenen is: ende elders, van den land-deken, en ook mede van onzen officier principael. Welke permissië niet en zal gegeven worden, dan aen alzulke persoonen, van wiëns goed leven, religië, nuthyd ende wyshyd zy volle satisfactië zullen hebben: ontfaende van hen ook de professië ende belydinge van geloove by 't voors. Synode geordonneert ende gestatuëert. *Hæc forma professionis huic monumento subserta est.*

Nulli ludimagistri sine veniâ.

II. Gelyke belydinge zullen doen in handen van den ordinaris, oft anderen daer toe gecommitteert, alle prenters, boek-drukkers oft verkoopers, daer toe behoorelyk geauthorizeert by ons, oft by onze officieren.

Jusjurandum Typographorum &c.

III. De welke zullen ook beloven ende zweeren by eed, dat zy geene verbode boeken en zullen doen inbrengen, verkoopen, vertieren, nog ook binden.

VII. Insgelyks ordonneeren wy, dat geene kamer-speelen, comediën, oft andere speelen van recreatië, dansen oft liedekens geprint oft gerepresenteert en zullen mogen worden; 't en zy naer behoorelyke visitatië ende voorgaende consent, gelyk daer op particulierelyk geordonneert is by onze brieven van plakaeten van den 25. Mey 1601.

Venia pro repræsentatione ludorum.

VIII. Ende om te voorkomen ende verhoeden d'abusen, die dikwils geschieden in het doopen van de kinderen, door de klyne experiëntië ende onwetenthyd van de vroedevrauwen; ordonneren wy wel ernstelyk, dat geene vrauwen hun zullen vervoorderen ofte begeven tot alzulken officië ende assistentië; ten zy dat zy daer toe te vorens geadmitteert zyn by den officier ende magistraet der plaetsen: de welke ook de zelve niet en zullen

Obstetrices admittendæ.

daer toe ontfangen zonder wel onderrigt te zyn van hunne nuthyd, bekwaemhyd ende religië by fchriftelyke atteftatië van den paftoor van hunne parochië. Ende worden de voorf. vroedevrauwen gehauden te geloven en zweeren in handen van den voorf. officier, getrauwelyk over te brengen de kinderen, tot er geborte van de welke zy zullen geroepen zyn geweeft, ende dat aen den paftoor, daer onder zy geboren zullen zyn binnen den derden dag van hunne geborte.

Sacram Communionē fupplicio damnatis dandam.

X. Beveelen insgelyks alle onze officieren ende regteren, ende die van onze vaffalen, zorge te dragen, dat de mifdadige, die ter dood verwezen zullen zyn, in tyds van hunne zalighyd vermaend mogen worden: ende dat zy geadminiftreert worden van het H. Sacrament des Autaers; niet tegenftaende dat van zulks tot nog toe geen gebruyk en is geweeft.

Bona in titulum patrimonialem ordinandis affignata.

XI. Verbieden een igelyk die de H. Orders oft wydinge ontfangen zullen hebben onder titel van patrimonië van veertig guldens 's jaers, wezende den taux daer van gedaen in 't voorf. Synode, het zelve af te gaen, revoceeren oft weg te geven, 't zy aen hunne vrienden oft andere, nog ook het zelve te verkoopen oft belaften.

Idem.

XII. Verklarende alle zoodanige ende diergelyke giften, verkoopingen, belaftingen, bezettingen oft andere difpofitiën van alzulke goeden, van geender weerden: 't en zy mits behaudende ende referveerende die togte, oft anderfints hem regulerende naer de folemnityten by de voorf. fynode geboden. Ende op dat daer inne geen misbruyk en gefchiede; ordonneeren wy, dat alzulke patrimoniale goeden zullen gefpecificeert worden in 't inftrument van hunnen titel, orden oft wydinge.

In fuperftitiones.

XIII. Ende willende voorts verhoeden ende voorkomen alle occafiën van fuperftitië; verbieden alle ende eenigelyk, hun te onderwinden oft moyen met waerzeggingen van toekomende, oft openbaringen van verborge zaken. Ende zoo verre deshalven eenige betigt oft fchuldig gevonden zauden worden; ordonneeren wel ernftelyk aen alle onze regteren, ende aen die van onze vaffallen, de zelve te bannen voor altoos buyten onze landen ende provinciën: ftraffende met groote boeten, oft anderfints, de gene die tot alzulke te rade gaen.

De portione congruâ curionum.

XV. Ende gelyk wy zeer nootelyk bevinden, dat in alder fpoed ende neerftighyd volbrogt ende geëxecuteert worde het gene by het H. Concilie van Trenten geordonneert ftaet nopende de competente portië van de paftoors; wy bevelen aen de raden en magiftraten onder de zelve provinciën, dat zy, hier op verzogt zynde by de voorf. Biffchoppen, hun alle behelp en affiftentië doen tot de executië van allen het gene dat diën aengaende by het voorf. Synode geftatuëert is: doende ook promptelyk depefcheeren hunne brieven van mandementen aen alle huiffiers ende fergeanten, om reëlyk te executeeren alle het gene dat by de voorf. Biffchoppen zal geordonneert zyn, het ware by maniere van provifië, oft diffinitivelyk.

XVI. Ende zoo verre dat door de voorf. middelen, by het Concilie van Trenten geordonneert, hier inne niet en zaude konnen verzien worden; de voorf. raden ende magiftraten zullen devoir doen om te vinden by opzettingen, collecten oft anderfints, het gene dat de voorfchreve Biffchoppen zullen verklaren te kort te komen over het behoorelyk onderhaud van de voorf. paftoors, volgens den taux daer van gedaen in het voorf. Synode. wezende onze intentië, dat, zoo wanneer de voorf. Ordinariffen zauden wezen in gebreke van te verzien aen de voorf. paftoors op de voorf. competentië; dat alfdan de zelve paftoors hun zullen mogen addrefferen aen onze raden van hunne diocefe refpectivelyk, om op hun beklag daer inne voorzien te worden, bezunder by interventië van onze fifcalen, indiën dies nood zy.

Idem.

XX. Ende alzoo het voorf. Synode heeft geftelt eenen zekeren termyn, die men zal moeten onderhauden in de verpagtinge van de goederen van capitulen, kloofters oft andere beneficiën, met zekere diftinctië aldaer geroert; zoo bevelen wy alle onze onderzaten hun daer naer te vuegen, en niet te pagten ofte aenveirden alzulke goederen, de voorf. capitulen, kloofters oft andere geeftelyke beneficiën toebehoorende, voor anderen langeren termyn, op pene van nullityt van hunne pagt.

In locandis bonis ædium facrarum aut piarum obfervandam Synodi difpofitionem.

XXIII. Wy ordonneren dat in alle fteden, dorpen en plaetfen van hun diocefe refpectivelyk, de voorf. Biffchoppen by hun, oft by degene die zy daer toe committeeren zullen, met interventië van de patroonen van de fondatiën, indiën daer eenige zyn, oft zulke andere die daer van hier te voren de zorge gedragen hebben, oft anderfints van den principalen officier van de plaetfen, inftellen ende prefigeeren eenen zekeren ordinariffen ende ftaenden dag t'elken jare, om by de ontfangers ende andere, handelinge hebbende van de goederen, innekomen en penningen de godshuyzen, gaft-huyzen, fabryken van de kerken, taeffelen van den H. Geeft, oft van de gemyne armen, huyzen van de arme kinderen, ende generalyk alle andere devote plaetfen toebehoorende, elken jare rekeninge by gefchrifte te doen van hunnen ontfang ende handelinge: verkiezende ende befluytende onderlinge den zelven dag, den welken zy verkondigen zullen aen de ontfangers, om ten zelven dage bereed te zyn t'elken jare, op alzulken boete van gelde, die daer toe geftelt zal worden, ten profyte van de zelve fondatië der goederen daer van zy den ontfang en handelinge zyn hebbende.

Ratio reddenda de adminiftrationibus rerum piarum.

XXIV. Ende indiën alzulke handelinge in eenige plaetfen oft vlekken by verfchyde perfoonen geadminiftreert word, als fomtyds gebeurd, door kerk-oft-caritaet-meefters; de welke hun, bezonder in de dorpen, gemynelyk d'een op den anderen zyn excuferende; de voorzyde Biffchoppen, hunne gecommitteerde, patroonen oft officieren, zullen onderlinge ramen ende overkomen, om tot de zelve adminiftratië te ftellen een oft twee van

Ut ex pluribus talium rerum præfectis unus gerat.

hun: blyvende nogtans d'andere mede verbonden ende reſponſabel in cas van inſolventië van de voorgaende hier boven geroert.

Rationes ab Epiſcopis gratis audiuntor, & de dubiis gerendiſq. decernitor.

XXV. Ten overbrengen ende in 't preſenteeren van de welke rekeninge, boven de gene die tot nog toe daer toe gevaceert hebben, 't zy van onzen oft van onze vaſſalen wegen; zoo is onze intentië, dat de voorſ. Biſſchoppen, oft hunne gecommitteerde, daer zullen interveniëeren zonder eenigen koſt van de voorſ. gods-huyzen, tot betere directie van de zaken, ende ten eynde dat de voorkomende zwarigheden beſligt mogen worden by gemynen adviſe van de gene, die over de voorſ. rekeninge zullen ſtaen.

Quid ſi quis gravamen queratur?

XXVI. Ende ingevalle dat door alzulke deciſië oft ordonnantië imand zaude willen pretendeeren bezwaert te wezen; zal hem dies mogen beklagen voor den weirelyken overſten regter der plaetſen van de fondatië, daer van d'adminiſtratië geëxerceert is: tot koſte van de welke fondatië zal alſdan geſuſtineert worden, 't gene by de auditeurs geordonneert zal zyn geweeſt.

Ut in ædium viſitationibus etiam rationes redditæ exhibeantur.

XXVII. Ende zoo wanneer de voorſ. gods-huyzen oft geeſtelyke plaetſen zullen geviſiteert worden by hunne vicariſſen oft andere daer van laſt hebbende; zullen alſdan hun ook aldaer laten vinden de voorſ. proviſeurs oft adminiſtrateurs, als zy daer van de wete zullen gehad hebben: doende hun communicatië van de rekeningen alreede gedaen ende geſloten, indiën zy dies verzogt worden.

Bona earum ne alienentur, oppignerentur.

XXVIII. Ende op dat de voorſ. goederen te beter geconſerveert ende by een mogen blyven; verbieden wy anderwerf wel ernſtelyk by dezen, agtervolgende zelfs de diſpoſitië van de geſchreve regten, alle aliënatië, vermangelinge, belaſtinge oft verpandinge van diër.

Niſi venia impetretur.

XXIX. Wel verſtaende, dat, ingevalle van merkelyken nood oft andere voordeelige oorzake, in conſideratië van welke men zaude mogen oft moeten daer toe verſtaen; zoo is onzen wille, dat alle 't zelve geëxamineert zal worden, ende daer op rypelyk gelet by de voorſ. Biſſchoppen, ende by alzulke andere daer men tot nog toe toevlugt genomen heeft, ende by ider van hun daer op reſpectivelyk geïnterpoſeert te worden hun conſent by geſchrifte.

Miniſtrorum infidelitates plectendæ.

XXX. Ende zoo wanneer by examinatië oft in 't verhooren van de voorzyde rekeningen oft anderſints de voorſ. Biſſchoppen oft hunne gecommitteerde zullen eenige notabele abuſen bevinden; zullen daer van onderrigten onze Fiſcalen van de reſpective raden van elke Dioceſe om daer in van-officië-halven verzien te worden naer behooren. Bruſſel 31. Aug. 1608. D'OVERLOOPE. *Extat Tom. 3. Loovens Pag. 244. item ad finem Rubr. 2. P. 2. L. 1. Pag. 125. Ed. Fland. Ubi etiam ipſa Synodus Mechlinienſis præcedit. Eâd. Rubricâ etiam habetur huc quidem non pertinens Synodus Cameracenſis Montibus Hannoniæ habita.*

Formula

Formula professionis fideï & jurisjurandi, de quibus antè; in ipsius Synodi tit. 1. cap. 4. sic exprimitur.

Juramentum Typographorum &c.

Ego N. omnia singula, quæ continentur in symbolo fideï, quo sancta Romana Ecclesia utitur, & quæ á sacris Canonibus, & generalibus Conciliis, ac præcipuè á Sacro-sanctâ Tridentinâ Synodo, tradita, definita & declarata fuerunt; indubitanter recipio atque profiteor: nec non Romano Pontifici, summo in terris Jesu Christi vicario, veram obedientiam spondeo ac juro: simulque hæreses omnes, ab Ecclesiâ damnatas & rejectas, ego pariter damno & rejicio. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

Consilia Statûs, Privatum & Financiarum, & Tabularium Computuum.

In tractatum singularem redacta est materia Consilii Brabantici, quam vide sub voce sequenti.

Consilia collateralia ex uno Consilio Statûs restituta.

CHARLES, Empereur &c. Les soins que nous avons pour le bon gouvernement de nos Païs-bas, nous ont porté à établir en l'an 1718. un seul Conseil sous le nom de Conseil d'État à la place des trois conseils collatéraux. Après meure délibération, nous avons résolu d'y faire rétablir les trois Conseils collatéraux, qu'il y a eu ancienement, ç'est à dire d'État, Privé, & des Finances, & de les composer sur le pied suivant, à savoir.

Consilium Statûs ex quibus constet.

I. Le Conseil d'État sera formé, quant à présent, des Ministres d'epée & de robe, qui composent le moderne Conseil d'État, tant de ceux qui ont été d'assistance réguliere, que de ceux qui ont été de convocation, avec les mêmes gages & appointemens, dont ils ont joui jusqu'ici.

Quinam ei assistant, & de sessionis ordine.

II. Le Grand-maitre de l'Archiducheſſe notre susdite sœur, & le commandant general de nos armes, y assisteront toutes les fois, qu'il sera trouvé necessaire. Et ceux qui se trouveront revêtus du caractère de Conseiller de notre Conseil d'État intime, y auront la préséance suivant le rang de leur ancienneté.

Duo Secretarii.

III. Il y aura dans ledit Conseil d'État deux Secretaires, qui jouiront aussi, quant à présent, des mêmes gages, dont ils jouissent actuellement suivant l'établissement de l'année 1718.

Convocatio competit Gubernatori.

IV. La susdite Archiducheſſe notre sœur sera faire la convocation de ce Conseil aux jours & heures qu'elle trouvera à propos.

Ex quibus constet Consilium privatum.

V. Le Conseil Privé sera composé d'un Président, qui sera nommé Chef & président, avec les mêmes fonctions & prérogatives que ci-devant, & pour le présent de six Conseillers de longue robe, & de deux secretaires: dont un [des Conseillers] sera commis aux causes fiscales. Nous reservant en d'autres circonstances des tems, d'ordonner du nombre, comme nous le jugerons convenir à notre service.

De redditibus seu pensionibus annuis Præsidi, Consiliariis & Secretariis assignatis, & de frequentationis tempore, vide ejusd. Artt. seqq.

Ut Conf. priv. abstineat á jurisdictione contentiosâ.

IX. Nous enchargeons bien expressément le Conseil Privé, de s'abstenir de prendre connoissance d'aucune cause & matiere contentieuse, ni d'admettre aucune instruction, contestation ou decision par voye & ordre judiciaire: notre volonté étant, que toutes matieres contentieuses entre parties, soient & demeurent par devant nos conseils, tribunaux, juges & officiers établis à cette fin: & que les requêtes & supplications, qui pourroient être presentées audit Conseil Privé sur matiere de cette nature, soient renvoiées auxdits juges ordinaires: à moins qu'il ne s'y agiroit des affaires concernantes nos hauteurs, domaines & droits, ou le bien public; & de si grande importânce, qu'il semblât à notre Gouvernante générale, avec l'avis du Conseil d'État, qu'elles y doivent être traitées & reglées. ce qui en ce cas se fera sommairement, & sans forme ni figure de procés.

Et evocationibus.

X. Nous voulons, que ledit Conseil Privé observe le même à l'égard des évocations, qui pourroient se demander des causes deja intentées devant les cours ou tribunaux de justice.

Jurisdictio magni Consilii.

XI. En consequence de quoi, nous declarons, que tous ceux, qui autrefois étoient attraits en justice devant le Conseil Privé; le devront être dorenavant pardevant nôtre grand Conseil.

Consilio priv. cōpetunt consulta super collationibus offic. & benefic.

XII. Le Conseil Privé aura la consulte des provisions & collations en matieres ecclésiastiques, politiques & civiles. Donné à Neustad 19. Sept. 1725. PRIN.s de Card. P.s Vt Signé CHARLES. Par ord. de S. Maj. A. F. DE KURZ. Et le Contrescel &c. *Extat P. 6. L. 1. T. 1. C. 4.*

Pauca, quæ de Consilio Principis Privato agunt, etiam habentur P. 4. L. 2. T. 1. C. 1 An. 1664.

Ejus institutiones.

Consilii Privati quaternam institutionem, annorum nempe 1517. 1520. 1521. & 1531. *vide Tomo* 3. *Loovens pagg.* 109. 114. 121. 157.

Agentes Consilii privati.

Nemini coram Consilio Privato sollicitatoris seu agentis officio fungi licēre nisi ad hoc admisso, vide P. 6. L. 1. T. 1 C. 2. An. 1705. *P. 4. L. 2. T. 1. Cap.* 9. 10. 11. 12. *quo ultimo etiam quædam de ipsorum admissione & functionibus vide.*

Financiæ, tabularium computuum.

De Consilio Financiarum vide Art. 13. *& seqq. ed. suprà inserti, item d. ed. An.* 1664.

Eod. etiam ed. 1664. *certus figitur numerus officiariorum Tabularii computuum: quo etiam refertur cap. ult. Partis* 4. *Vide etiam Inaug. inscript.* 4.

Sessio Consiliariorum secundum possessionis antiquitatem.

ISABELLE CLARA EUGENIA &c. Nous declarons, que celui, qui aura été le premier en la possession réelle & actuelle de quelque état ou office de conseiller, ou d'autre, quel qu'icelui soit; doit être & sera preferé, & aura séance devant tous ceux, qui depuis auront pris possession desdits pareils ou semblables offices, ores & nonobstant qu'ils ayent obtenu commission

ou lettres patentes de plus ancienne date, voires presté le serment auxdits offices appartenant, sans en avoir pris la possession réelle & actuelle. laquelle nous declarons & entendons audit cas seule considerable: & qu'en conformité de ce, l'on se reglera, tant en nôtre Conseil & college, qu'en tous autres, & en tous jugemens. De Bruxelles le 3. Oct. 1623. MA. Vt. Signé A. ISABELLE. & plus bas VERREYCKEN. *Extat P. 4. L. 2. T. 1. C. 17.*

Immunitates consiliorum Status, Privati & Financiarum á quibusvis impositionibus urbicis, accisiis, gabellis &c. in vina terevisias &c. vide P. 3. L. 3. T. 2. C. 4. dieï 1. Febr. 1586. quo tendit etiam cap. 2. eod. tit. An. 1489. propè med. item cap. 3. An. 1569.

Immunitates.

Parem immunitatem datam vide officiariis Tabularii Computuum cap. 9. eod. titulo An. 1494. quod & extensum ad eorum viduas 27. Aug. 1588. cap. 6.

Edictum aliud, quo Carolus VI. Rom. Imp. tria consilia separata anno 1718. coëgerat in unum, de quo in initio hujus materiæ, quodque edicto, superiùs inserto, dieï 19. Sept. 1725. reformatum est; extat P. 6. L. 1. T. 1. C. 3. Aliud fusius & in eumdem fere tendens finem & sensum, dieï 2. Junii 1702. extat eod. tit. C. 1.

Tria Consilia collateralia olim redacta in unum.

Institutio Magni Consilii Mechliniensis per Carolum Audacem mense Decembri 1473. extat P. 4. L. 3. T. 4. C. 1. & altera per Philippum Pulchrum 22. Jan. 1503. extat C. seq.

Magnum Consil. Mechl.

Capite deindè tertio sequitur aliqua instructio eidem Consilio data á Carolo V. Imp. die 26. Oct. 1531.

Prohibitum quibusvis harum provinciarum Consiliis majoribus, quicquam agere minori judicum delegatorum numero, seu ut dicitur par jointes, *secùs quam Consiliorum ipsorum institutiones seu instructiones ferunt; vide P. 4. L. 2. T. 1. C. 2. dieï 17. Martii 1659.*

Jointes defendues.

Consilium Supremum Brabantiæ.

Ac quidem de Consilio & univ[illegible] ejus corpore generatim, & de officio C[illegible]orum.

PRo potiore materiæ hujus parte [illegible] rationes inscriptione IV. ubi de Consilii hujus institu[illegible]itate, authoritate, creatione Cancellarii, Senatorum &c. Illud [illegible]eterea Caroli audacis monumentum, quod etiam ab aliquibus putatur hujus Consilii institutio, vide pag 81. Tom. 3. Loovens.

Consilii Institutio, potestas, dignitas.

De reipublicæ ministerio Consilio huic, absente Principe, demandato, vide Butkens Tom. 2. L. 7. & ibid. citatum Divæum. ubi item plura de insigni ejus potestate cum factis quibusdam singularibus relata videas: quin & de authoritate ejus intra Impe-

rium Romano-germanicum, & de gladio rebuſque quibuſdam aureis, á Norimbergenſibus quotannis Conſilio huic mitti ſolitis, vide ibid. ubi etiam litteræ, á nuncio deferri ſolitæ exarantur.

Catalogum Cancellariorum vide ibid.

Conſiliariorum creatio, munus.

Ordonn. Art. I. In den eerſten dat onzen Cancellier van Brabant, met onze Raedſluyden wel-gequalificeerde perſoonen, zulke als ons, ofte in onze abſentie den Gouverneur van onze landen van herwaertsover, believen zal te committeeren, zullen in onzen naem in onzen Raede van Brabant de juſtitië neerſtelyk adminiſtreeren &c.

Nominationes ad munia vacantia Conſilii.

Ordonn. Art. V. Dat ook, zoo wanneer in onzen voorſ. Raede vaceeren zal eenigen ſtaet van Raed, Advocaet, Procureur generael ofte Greffiers; onzen Cancellier ende Raedſluyden ons noemen ende preſenteeren zullen dry perſoonen, naer heur advies, gequalificeert zynde tot de voorſchreve vaceerende ſtaten, om by ons diën-aengaende zulke ooge ende regard te hebben, als wy bevinden zullen te behooren.

Prævia de nominandis relatio: duplex ad munia extranea nominatio.

His ſimilia ab Imp. Carolo VI. conceſſa & conſtituta vide 12. Sept. 1736. P. 6. L. 1. T. 2. C. 14. ubi etiam ampliùs decernitur, ut pridiè nominationis Cancellarjus, redacto catalogo, candidatos pleno Conſilio proponat, quo de ſingulorum meritis inter ſe Conſiliarii conferant: ut, cæteris paribus, nobiliores præferantur minùs nobilibus, nobiles verò ignobilibus: ut vacationes per litteras clauſas confeſtim Principi nuncientur, moxque fiat nominatio: ut, vacante alterutro locorum extraneorum, nominentur tres indigenæ & tres extranei: denique, ne quem Cancellarius in poſſeſſionem admittat antè præſtitum de non ambito pecuniâ munere juramentum. De quo etiam juramento ſimilia vide Inaug. inſcrip. 4. & ed. 5. Jul. 1570. Art. 4.

In ambitum.

Ne plures propinquitate juncti ſint in Conſilio.

Ordonn. Art. X. Dat van nu voortaen in onzen voorſchreven Rade niet en zullen zyn 't ſamen vader, zone, broeders, rechtsweerts, nog andere wezende in gelyken grade, 't zy van bloede oft by hauwelyke.

Ne quis de Conſilio aliud quoddam munus gerat, aliundè penſiones habeat, neve patrocinetur.

Ordonn. Art. XVII. Dat onze voorſ. Raedſluyden en Greffiers geen' gagiën, penſioenen oft officiën van imand wie hy zy, anders dan van ons, en [illegible] zullen mogen hebben nog dragen, op de privatië van heure [illegible], ende daer toe arbitraelyk gecorrigeert te worden. N[illegible]ullen onzen Cancellier, Raedſluyden ende Greffiers t[illegible]de mogen wezen in zaeken, die in onzen voorſ[illegible] Brabant zullen hangen, oft komen zauden mogen [illegible]ne, daer af arbitralyk gecorrigeert te worden. 't en [illegible] zaken, die heuren vader, kinderen, broeder oft ander[illegible] perſoonen aengingen: in de welke zy naer regt geene regters mogen zyn, nog heure officië bedienen. Ordonneren onzen voorſ. Cancellier deshalven te doen expurgeren by eede onze voorſ. Raden, als hy zulks zal bevinden te behooren.

Nec vel patrocinia ſuſcepta continuet.

Hoc idem poſteà 16. Dec. 1622. renovatum fuit, & præcipuè prohibitum Conſiliariis & Graphiariis, conſilio aut operâ patrocinium

cinium continuare vel in iis causis in quibus antè fuissent advocati aut procuratores. P. 4. L. 2. T. 1. C. 5.

Ordonn. Art. XX. Dat alle die van onzen voorſ. Rade zullen hun te vreden hauden met de gagiën die hun by ons toegevoegt ende geordonneerd zyn, ende ook met de andere accidenten van rapporten en vacatiën, zonder dat imand van hun, oft imand anders in heuren naem, eenige geſchenken oft giften voor oft naer het vonnis zal mogen van d'eene oft d'andere partyen litiganten, ofte van heuren wegen, ontfangen, het ware onder pretext van expeditië oft anderſints, op de pene dat de gene die hun vervoorderen de voorſ. geſchenken oft giften te doen oft ontfangen, zullen arbitralyk gecorrigeert worden.

Ne quid præter jura ordinaria á litigantibus recipiant.

Ordonn. Art. XXIII. Dat van nu voortaen niemand van onze Raedſluyden geen ſubmiſſië en zal aenveerden van zaken die in onzen Rade hangen oft apparent zyn te komen: 't en ware by adviſe van onzen Cancellier ende Raed.

Ne quod ſuſcipiant arbitrium.

Ordonn. Art. XXV. Dat onze Raedſluyden raporteurs nog commiſſariſſen en zullen mogen wezen in eenige zaeken in de welke zy te voren advocaet zauden geweeſt zyn, nog ook overſtaen daer alzulke zaken zullen beſligt worden.

Ne litibus, quibus antè patrocinati ſunt, judicandis adſint.

CHARLES Roy &c. Defendons à nos très-chers & feaux, les Chancelier & Conſeillers de notre Conſeil ordonné en Brabant, enſemble aux greffiers & ſecretaires d'icelui, d'accepter aucune exécution de teſtament ou diſpoſition de volonté derniere, de faire, ou concevoir des teſtaments, traitez de mariage, ou partages, d'y aſſiſter ou ſervir de conſeil; que pour les perſonnes au regard des quelles, à cauſe du prochain degré de conſanguinité ou d'affinité, ou autres raiſons ſelon nos ordonnances & le droit commun, ils ne pourroient etre juges ni exercer leurs offices: & ce à peine d'etre déchus de leurs charges, qui ſeront impetrables, & telle autre, que trouverons convenir. Bruxelles le 27. Sept. 1679. FIER. Vt. GHINDERTALEN. *Extat P. 6. L. 1. T. 2. C. 2.*

Ne ſuſcipiant teſtamentorum executiones, teſtamenta, pacta nuptialia &c. concipiant.

Ordonn. Art. XXII. Dat die Suppoſten van onzen Rade geen' ſchrifturen oft andere ſtukken van partyen hauden en zullen by gebrek van betalinge, op pene van arbitrale correctië. maer zullen den tax ende executië van heuren ſalaris aen onzen voorſ. Raed mogen vervolgen.

Nulla inſtrumenta partium ob defectum ſolutionis retinenda.

Ut Conſiliarii negocia fiscalia, ſi qua deprehenderint, ad procuratorem fiſcalem remittant, vide Ordonn. Art. 26. Ut á quovis de conſilio, etiam ab officialibus, ſub pœnâ deſtitutionis, Conſilii ſecreta ſerventur, Ordonn. Art. 18. Ne quod Conſiliarii aut Graphiarii contra Principis commoda conſilium dent, ſub eâdem pœnâ prohibetur Art. 19. Ut Conſiliarii & quivis Conſilii ſuppoſiti pauperibus gratis ſerviant, Art 21. Ut eorumdem Præſuppoſitorum ſalariis præſcribatur biennio, niſi chirographis ſint munita, Art. 27. Ut Conſiliarii, Secretarii & reliqui ſuppoſiti ſcripta & monumenta litigantium ab ipſorum privatis ſeparata

Secreta Conſilii ſervanda, nihil contrà bonum publicum ſuadendum. Pauperibus gratis ſerviendum. Præſcriptio ſalariorum &c.

servent, *Art.* 24. *Et ut post obitum cujusvis Consiliarii*, *graphiarii*, *secret.*, *advocati vel procuratoris*, *scriptorum sub ipsis repertorum redigatur tabula seu inventarium*, *undè Senatus de restitutione eorum constituat*, *uti visum fuerit*, *vide Art.* 28.

Gestus vestium, ensium &c.

Super gestu ensium & vestium coloratarum aliquoties Consilii subjectis prohibito, *vide decretum* 26. *Nov.* 1685. *P.* 6. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 4. *quod renovatum Anno* 1714. *&* 1727. *item ed.* 6. *Mart.* 1691. *Art.* 94.

De foro competenti seu extensione jurisdictionis & formâ judiciariâ Consilii Brabantici, *vide sub voce* Judicia Civilia. *Ubi etiam obiter de officiis Advocati & Procuratoris fiscalium*, *de graphiariis & secretariis*, *de audienciario & scribâ altaris S. Annæ*, *de advocatis*, *procuratoribus & viatoribus.*

Consuetudines.

Consuetud. Limburgenses.

D*Ie* 19. *February* 1696. *Consuetudines Ducatûs Limburgensis novo & homologato codice prodierunt. quem vide P.* 6. *L.* 1. *T.* 10. *C.* 3. *cui pauca quædam accesserunt posteà* 4. *Decemb.* 1697. *quæ cap. seq. subnectuntur.*

Consuetudinum redactio, homologatio.

Pluries constitutum fuit ut quævis oppida & territoria suis & propriis consuetudinibus utentia, *codices earum redigerent*, *& Consiliis provincialibus mitterent*, *ut examinati & correcti legum virtute donarentur. inter alia id habet* 12. *Jul.* 1611. *Art.* 1. *& seqq.*

Ne in criminalibus liceat sequi consuetudines non homologatas vide 5. *Jul.* 1570. *Art.* 59.

Contagia.

Prohibitum in has ditiones vestimenta vetera mercis formâ importare.

KAREL Rooms Kyzer &c. Wy verbieden het innekomen van alle soorten van aude kleederen, 't zy te water oft te lande, op maniere van koopmanschap. verbieden wel expresselyk van die in deze landen te verkoopen oft te vertieren, op pene van confiscatië, ende verbeurte van vyf hondert guldens voor iedere contraventië, te verdeelen een derde voor den aenbrenger, een derde voor den officier exploitant, ende 't ander t'onzen profyte: ende voor de tweede ryze van alzulke andere arbitraire pene, volgens den eysch van zake. Beveelende aen de officieren, wachters ende commisen te letten ieder van hun in 't bezonder, op dat geene aude kleederen in deze landen ingebrogt en worden, op verbeurte van, in cas van verzuyminge ofte dissimulatië, stiptelyk gestraft, ende vervolgens van hun officië afgezet te zullen worden. Brussel 7. Novemb. 1731. V. Hag. Vt. G. Schouten. *Extat P.* 5. *L.* 4. *T.* 5. *C.* 13.

Pro ratione inductivâ in principio hujus recensetur ex vestimentis veteribus, *peregrè ac plerumque quidem ex Nosocomiis Anglicis advectis*, *contagiorum periculum.*

Conturbatores, *Bankeroetiers*, Creditorum fraudatores, Inductionis, Atterminationis, Moræ, Cessionis rescripta, Conformatio creditorum.

MARIA THERESIA, &c. Wy statuëeren. *Art.* I. Het Edict van 4. Oct. 1540. 't welk wy alhier voor geïnsereert hauden, zal behauden zyne volle ende geheele uytwerksels, voor zoo veel daer aen niet en is gederogeert by deze tegenwoordige, agter de welke het zelve zal wezen gedrukt.

Confirmatur Ed. 4. Oct. 1540.

II. Willende vast stellen de gene die als frauduleuse bankeroetiers moeten worden gereputeert; verklaren wy, dat zoodanige zullen geagt worden de gene, de welke, vervoerende ofte verstekende hunne effecten, hun in 't geheym zullen vertrekken buyten de plaetse hunder residentië, zonder hunne schulden te betaelen, ofte hunne crediteuren te vergenoegen.

Conturbatores fraudulenti declarantur, qui rebus clam amotis foro cedunt.

III. Wy verklaren insgelyks frauduleuse bankeroetiers de gene, de welke, zonder hun te vertrekken, enkelyk zullen hebben verdaen hunne effecten tot bedrog van hunne crediteuren: de gene die valsche crediteuren zullen hebben voorgegeven, ofte die meer verklaert zullen hebben, als zy schuldig waren aen hunne opregte crediteuren.

Qui debita falsa obtruserint.

IV. Zullen alnog gehauden worden als frauduleuse bankeroetiers de gene, de welke naer requeste gepresenteert te hebben, ofte doen presenteeren om te bekomen brieven van inductië, van atterminatië, van cessië oft andere beneficiën van den Prince, zullen hebben opgedragen, gecedeert oft andersints vervremd eenige goederen.

Item ii, qui post petitũ rescriptum quicquam alienarint.

V. Als ook de gene die, naer requeste gepresenteert te hebben, oft doen presenteeren om te bekomen eenige van de brieven van den Prince, in den voorgaenden artikel vermeld, zullen hebben geteekent schuld-bekentenissen oft wissel-brieven, ofte de welke geld zullen hebben ontleent, zonder alvorens kenbaer te maken hun recours tot den Prince aen de gene met de welke zy alzoo zullen hebben gecontracteert.

Item qui petito rescripto pecuniã á quoquam mutuo aut fœnori acceperint &c.

VI. Eyndelyk alle negocianten ende koopluyden, 't zy in 't gros ofte in 't klyn, ende alle andere persoonen, die ten tyde van hunne faillite hunne registers, journalen, boekken van commercië, oft andere niet en zullen te voorschyn brengen voor den regter, Magistraet oft wet van hunne woon-plaetse, ofte de welke de zelve arglistiglyk zullen hebben verandert, vervalscht, ofte andersints belebbert tot naerdeel van hunne crediteuren, zullen insgelyks gehauden worden als frauduleuse bankeroetiers.

Item qui ephemeridas amoverint, cælarint, mutarint.

VII. Alle frauduleuse bankeroetiers zullen buyten-gewoonelyk vervolgt, ende met de dood gestraft worden, zonder by regters oft officieren te mogen gebruykt worden eenig verdrag, gunste oft oogluyking op pene, dat, is het zake de gezyde

Pœna mortis conturbatorib. fraud.

officieren worden bevonden onagtzaem oft wygeragtig van hunne pligt ſtiptelyk te volbrengen; zy zullen gehauden ende aenſprekelyk zyn voor de geheele ſchuld der bankeroeten, de welke zy zullen hebben verzuymt, ofte uytgeſtelt te vervolgen, ende daer en boven geſuſpendeert ende berooſt van hunne bedieningen, oft anderſints geſtraft naer eyſch van zake.

Mitigatio.

VIII. Gedoogende des niet te min dat, in de gevallen van bankeroeten frauduleus, alwaer de crediteuren maer en zullen hebben geleden eene ſchade van luttel' aengelegenthyd, als ook in de gevallen alwaer omſtandigheden zullen zyn, de welke het bedrog ende de zwaerighyd van het deliċt merkelyk zullen verminderen; de regters zullen mogen verzagten de pene van de dood, ende de pligtige verwyzen tot andere lyfſtraffen, waer van de minſte wezen zal, gehegt te worden aen den ſtaek, ofte zoo-genaemde kake, ende voor altyd gebannen te zyn uyt onze onderhoorige landen.

Pœnæ fautorum.

IX. Wy willen boven diën, dat de gene, die wel wetens zullen hebben geholpen ofte gehandhaeft 't frauduleus bankeroet; 't zy met aen de bankeroetiers te verligten de middelen om te ontſnappen, 't zy met te verdoen ofte te verbergen de effeċten, 't zy met geveynſde opdragten, verkoopingen oft giften te aenveirden, ofte hun als crediteuren te verklaren dewyl zy het niet en zyn, ofte voor meerdere ſomme als hunne ſchuld bedraegt; mitſgaders alle andere de welke volgens 't ediċt van 4. Oċtob. 1540. worden geagt handhavers der bankeroeten; zullen ſolidairelyk gehauden zyn te betalen, ende in 't geheel te voldoen alle de ſchulden der gezyde bankeroetiers, ende daer en boven gedoemt ieder in eene amende van twee duyzent guldens, toe te voegen voor een derde ten behoeve van den aenbrenger, voor een ander derde ten behoeve van den officier exploitant, ende voor 't reſterende derde t'onzen profyte.

Super eâdem re.

X. De gene die niet in ſtaet en zullen wezen te voldoen het gene by den voorgaenden artikel is geſtatuëert; zullen lichamelyk gekaſtyd worden met te ſchande geſtelt te worden aen de kaek, ende door banniſſement voor altyd uyt de landen van ons gebied, ofte door andere zwaerdere ende arbitraire ſtraffe, volgens de omſtandigheden van de zake.

Poſt petita reſcripta ne quid ſolvatur.

XI. Wy verbieden aen de gene de welke requeſte zullen hebben gepreſenteert ten eynde van te bekomen brieven van induċtië, reſpyt oft ceſſië, oft naer dat zy zullen hebben te voorſchyn gebragt hunne regiſters, journalen, boekken van commercië oft andere, in conformityt van den 6. Art. eenige betalinge te doen, zelfs aen de wettige crediteuren, op pene dat zy zullen verklaert worden vervallen te zyn van het beneficië 't welk zy verzoeken ofte bekomen hebben: ende dat de crediteuren, de welke, onderrigt zynde dat duſdanige requeſte gepreſenteert was, ofte dat de regiſters waren te voorſchyn gebragt, deze betalinge zullen hebben aenveert, zullen gehauden zyn

zyn te vergoeden ten behoeve van de andere crediteuren de somme die aen hun zal wezen betaelt, ende boven diën beroost van alle actië ter concurrentië van de somme, de welke zy zullen hebben ontfangen.

XII. Om te voorkomen dat de bankeroeten niet en worden verligt aen de gene die bekomen brieven van inductië, by de welke den persoon van den impetrant ende zyne borgen bevryd mogten zyn van alle arrest voor den tyd van een maend; wy verklaren dat voortaen geene brieven van inductië en zullen worden toegestaen; 't en zy de gene, de welke de zelve verzoeken, aen hunne requeste en hebben gevoegt eenen exacten staet van hunne schulden ende van hunne goederen, bewarigt onder eede voor eenen van onze Secretarissen, op dat men voor af kan oordeelen by overweging van dezen staet, oft dat de goederen suffisant zyn om te voldoen.

Litteras inductionis non concedendas, nisi &c.

XIII. Eyndelyk willen wy dat men in den staet van de schulden by eene bezondere aenmerkinge onderschyde de gene, die aengewezen zyn by vonnis, overgegaen in kragt van gewysde. Brussel 4. Junii 1759. Rob. Vt. A. F. De Vos. *Extat P. 9. L. 1. T. 2. C. 1.*

Ex debitis distinguenda quæ debentur ex re judicatâ.

Extractum Edicti 4. Octob. 1540. de quo antè, postquam plura constituit, quæ antecedentibus videntur comprehensa; etiam hæc sancit.

Dat de vrauwen van de kooplieden die bankeroete spelen, ende die in de tegenwoordighyd oft afwezen van hare mans haer zullen openbarelyk onderwonden hebben met de koopmanschappen in 't verkoopen; zullen gehauden wezen te verantwoorden voor de schulden van haerlieden mans.

Quando uxores pro maritis teneantur.

Voorts wy verklaren dat alle contracten ende appointementen gemaekt met den voors. bankeroeten ende fugitiven, ofte haerlieden procureurs ende facteurs, 't zy van kwytschelding van haerlieden schuld oft een deel van diër, oft van uytstel ende atterminatië, mitsgaders alle aliënatiën, verkoopen, transporten ende successiën van hare goeden, regten ende actiën, gedaen naer diën zy bankeroeten ende fugitiven geweest zyn, als prejudiciabel der gemyne welvaert: ende zoo verre dat zy de schuldenaers prejudicië dragen; zullen wezen nul en van onweerde.

Contractus, remissiones, dilationes à conturbatoribus cum creditoribus initi, concessi, sunt invalidi.

Ende beveelen zeer scherpelyk alle officieren ende regters, ende die van onze vassallen te procedeeren tegens de voors. bankeroeten ende fugitiven, ende die te doen punieeren ende brengen ter dood met de koorde als boven: niet tegenstaende dat zy hare schuldenaers daer naer geheel voldaen ende vernoegt hadden: op de peyne van der privatië van haerlieder officiën, ende correctië arbitraire, indiën zy gedoogen de voors. bankeroeten oft fugitiven te converseeren in de limiten van haerlieder jurisdictië ende officië, naer dat zy de voors. crediteuren gecontenteert zauden hebben. Ende verbieden alle onze vassal-

Item pœna patibuli. Aliæ pœnæ officiariis negligentibus.

len, officieren &c. eenige ſchuldenaers te geven oft accordeeren eenige vryhyd, zekerhyd van lyve oft geleede ten agterdeele van hare crediteurs: nemaer bevelen hemlieden, dat zy tot allen ſtonden, dies verzogt wezende, de zelve arreſteeren ende ophauden ter tyd toe, dat zy geſtelt zullen hebben goede ende ſuffiſante cautië te regte te ſtaen ende het gewyſde te voldoene, op de peynen gehauden ende verbonden te wezen te betalen de ſchulden van de voorſ. bankeroeten.

Contra fraudulenta lucra in caſum viduitatis uxoribus conſtituta. *Douaires.*

Item want vele kooplieden hun vervoorderen haer' huyſvrauwen te conſtitueëren groote douariën ende exceſſive giften ende gewin op hare goeden, zoo om hauwelyk te doen, als om te ſalveeren haerlieder goeden by haerlieder voorſ. huyſvrauwen ende kinderen; ende daer naer worden bevonden inſuffiſant te betalen ende contenteeren hare ſchuldenaers; ende willen hare huyſvrauwen ende weduwen gepreferееrt te worden voor alle ſchuldenaers, tot groot agterdeel van den loop van der koopmanſchap; wy willen ende ordonneren, dat de voorſ. huyſvrauwen, die voortaen hauwelyk met kooplieden contracteeren zullen, niet en zullen mogen pretendeeren, hebben oft ontfangen eenige douarië oft ander gewin op de goeden van haerlieder mans, oft nemen deel ende portië in de acqueſten, gedaen by de voorſ. mans, ofte ſtaende haerlieder hauwelyk, alwaer 't zoo dat zy geërft ofte beleent waeren, ter tyd ende wylen toe, dat alle de crediteuren van hare voorſ. mans betaelt ende gecontenteert zyn: ende de welke wy willen dezen aengaende gepreferееrt te worden voor de voorſ. huyſvrauwen ende weduwen: behaudens de zelve haerlieden regt ende preferentië zulk als hemlieden competeert, uyt redene van haerlieder hauwelykſche gave, by hemlieden in 't hauwelyk gebrogt, ofte hemlieden gegeven oft geſuccedeert van hare vrinden ende magen. *Extat eidem ſuperiori Capiti 1. ſubnexum.*

Edictum 7. Octob. 1531., *cujus aucthoritas in utroque hîc antecedentium invocatur, hoc habet ampliùs, quod ſequitur.*

De citandis ad certos terminos decoctoribus latitantibus.

CHARLES, Empereur &c. En outre voulons, que tous marchands & marchandes, leſquels ou leſquelles cauteleuſement & pour defrauder leurs crediteurs ſe feroient abſentés de nos païs par l'eſpace de quarante jours, ſoient ſommés par cry publique au lieu de leur réſidence, de retourner en noſdits païs endedans autres quarante jours pour ſatisfaire à leurs crediteurs. S'ils ne le font endedans leſdits derniers quarante jours enſuivans leur ſommation; & ſemblablement tous banqueroutes, fugitifs, & autres leurs complices deſſus declarés, ſoient bannis à perpétuité de noſdits pays. Et voulons que tous les crediteurs viennent au partage au recouvrement de leur dû ſur les biens deſdits banqueroutes au marc la livre, ſans preference, non obſtant qu'aucuns deſdits crediteurs pourroient avoir prévenu les autres à faire arreſt ſur les biens des banqueroutes & de leurs complices: ores que ce fut au lieu privilegié, & non obſtant auſſi les cou-

tumes, ſtatuts & priviléges. Bruxelles le 7. Octob. 1531. Du Blioul. *Deſumptum hoc eſt ex Codice quodam manuſcripto Edictorum Namurcenſium, de quo alibi. Extat etiam idiomate Belgico, cum epilogo ad ſolam Flandriæ provinciam directo in Ed. Fland. P. 1. L. 3. Rubr. 1. Pag. 751.*

KAREL, Rooms Kyzer &c. Wy, op 't advies van onze provinciëele raden, ſtatuëeren voor edict, 't gene volgt.

Art. XXXVIII. Dat men geene brieven verleenen en zal om te bedwingen den crediteur te conſenteeren in 't appointement gemaekt by zynen ſchuldenaer met de meeſte partye van zyne crediteurs, zoo verre dat by den voorſ. appointemente men kwytſcheld eenige partye van de ſchuld, oft dat men geve dag van betalinge zonder cautië.

Conformatio creditorũ.

Conformationem tamen creditorum peculiari Magiſtratûs Antverpienſis ſtatuto, per ſupremum Brab. Conſilium approbato 29. Jul. 1615. pro ipſorum urbe admiſſam & determinatam, vide P. 4. L. 1. T. 1. C. 3.

XXXIX. Dat de voorſ. impetranten van brieven van ceſſië, verkrygende andere goeden, zullen gehauden wezen die te conſigneeren ten behoeve van hare crediteuren. ende en zullen niet mogen behauden, dan een bedde met zyne toebehoorten: ende van elken ſtukke haeſſelyke goeden, een. behaudelyk dat zy niet en zullen mogen hebben nog tinne-werk, nog zilver-werk, nog andere meubelen van weerden. Ende 't gene dat zy meer hebben, zullen zy t'elker ryze gehauden wezen te conſerveeren tot profyte van heure crediteuren: op de pene te verliezen 't effect van heure brieven van ceſſië.

Ut, ſi quid ceſſionarius poſteà pretioſi acquirat; id creditoribus in medium ferat.

XLI. Dat brieven van ceſſië geen' ſtad grypen en zullen tegens ſchulden bekend onder onzen zegel, ofte van onzen Rade, voor Schepenen ende Wethauders van de ſteden, ende plaetſen geprivilegiëert oft voor Notariſſen imperiael onder den zegel van de contracten bewaert by de officieren daer toe gecommitteert. Zullen ook geen' ſtad grypen tegens ſententiën gepaſſeert in kragte van gewyſde; 't en zy dat die ſchuldenaer tot armoede gekomen zy by fortune zonder zyne ſchuld. Bruſſel 20. Octob. 1541. By den Kyzer in zynen Rade. Get. Baudewyns. Gepubliceert in den Rade van Brabant. Ondert. Zype. *Extat in Edictis Codici Belgico Anſelmi ſubjectis Pag. 102.*

In quæ debiti beneficium ceſſionis non valeat, ut in ſententias &c.

Plura de reſcriptis moratoriis, atterminationis, ceſſionis &c. quantum quidem pertinet ad formam ea petendi, concedendi, exequendi, vide Ordonn. Art. 477. 480. 481. 482. 483. 484. 538. 567. item pluribus artic. antecedentis edicti 20. Oct. 1541. ſingulatim etiam de reſcripto moratorio, Reſpyt *vide Inaug. inſtr. 25.*

Ejuſmodi moræ gratiam conceſſam aliquando toti terræ Romano-Brabanticæ, bellorum calamitatibus exhauſtæ, vide P. 6. L. 1. T. 7. C. 1. 2. 3.

Invalidam eſſe alienationem & oppignerationem rerum mobilium pecorum & ſegetum ſine traditione factam, niſi alienatio &

Mobilium & ſegetum ſine

traditione alienatio.

oppigneratio celebrata fuerit coram Magistratu loci cùm juramento bonæ fidei assertorio; nudis alioqui conventionibus nullum creditoribus & tributorum exactoribus præjudicium gigni, sancitum vide **P.** 4. *L.* 2. *T.* 6. *C.* 2. *die* 29. *Jul.* 1653.

Decimæ.

Prohibentur novæ & insolitæ Decimæ.

KAREL, Rooms Koning &c. Al is 't zoo, dat van zoo langen tyde, dat van der contrariën geene memorië en is, het stuk van de Tienden heeft gereguleert geweest in elk land naer die natuer van den zelven; ende dat daer en boven die geestelyke persoonen zyn geweest van onze voorzaeten ende andere haere fondateuren verzien en gedoteert van veel' schoon' goeden in zulker voegen dat in goeder redenen zy hen zauden behooren te vreden te hauden; dezen nogtans niet tegenstaende, hebben die capitulen ende andere geestelyke hen gevoordert te willen opheffen verschyde nieuwe Tienden van vele manieren van vrugten ende andere goeden: ende onder andere te heffen Tienden van haut, hoy, kruyden, wyden ende van alle vette hoorne-beesten, schapen, lammeren, wolle, verkens, kalveren, ganzen ende andere diergelyke: met ook van rapen, *naveaux*, radyzen, saladen, eynjuyn, appelen, peiren, noten ende andere gelyke vrugten: ende generalyk mainteneeren het recht van de Tienden hen schuldig te zyn van alle manieren van goeden wasschende uyter aerde: ende om onze onderzaten daer toe te submitteeren hebben die voorf. geestelyke die zelve onderzaten doen dagen in de geestelyke hoven, hun gonstig ende favorabel wezende; Zoo is 't dat wy statuëren dat geene geestelyke nog ook wereldlyke persoonen hebbende possessiën van eenige Tienden, en mogen voortaen nemen oft eysschen binnen Brabant, Limborch ende andere onze landen van Overmaze eenige nieuwe Tienden oft andere lasten ende rechten, hoedanig die zyn, ende van wat soorte ende nature van goeden dat het zy, andere dan zy ende haere voorzaten hebben geplogen gehad te nemen en te hebben over veertig jaeren ende daer boven: maer hen hauden te vreden met de Tienden ende ordinaire rechten, de welke zy gehad hebben voor den voorf. tyd van veertig jaeren: verbiedende alle onze onderzaeten dat zy anders niet en betalen ende dat zy by redenen van de voorf. nieuwe Tienden ende onbehoorelyke exactiën niet en compareeren voor de geestelyke rechteren, van wat authorityt zy gebruyken. Ende welke rechteren wy ook verbieden meer te geven oft te decerneeren eenige citatiën, monitiën oft andere provisiën om voor hen te recht te betrekken die voorf. onze onderzaten by redenen van de zelve nieuwe exactiën: willende ende ordonnerende dat, om dat te doen ende te gedoogen, niet alleen die, de welke zauden opburen ende exigeeren die voorf. nieuwe

Ut Ecclesiastici abstineant citationibus & monitionibus hâc super re.

nieuwe Tienden, met [*puto* maer] ook die voorſ. geeſtelyke rechteren, de welke daer af zauden willen kennis nemen, worden bedwongen realyk ende met ſyte by aentaſt ende handneminge van hare temporelen goeden by die officieren van de plaetſen daer die fauten zullen worden gecommitteert.

De welke onze officieren wy, om dat te doen, geven volkome macht, niet tegenſtaende eenige oppoſitië oft appellatië. Maer willen, dat die aentaſten ende handneminge ſtad hauden, tot dat die fauten zullen ceſſeeren ende volkomen zyn gerepareert.

Ende by alzoo eenig twyffel porre by redenen van de nieuwe Tienden, oft andere clauſulen begrepen in dezen brieve; willen wy dat die kenniſſe daer af blyve onzen Rade van Brabant.

Gegeven in Loven, zes dagen in Octobri 1520. H. HUJOEL. Lecta & publicata in pleno Conſilio Brabantiæ 6. Nov. 1520. geteekent, H. HUJOEL. *Extat P. 1. L. 1. T. 5. C. 2.*

Interpretatio antecedentis.

CAROLUS Rom. Imperator &c. Cum illi de clero Leodienſi ſub Ducatu Brabantiæ, & Comitatu Namurcenſi, expoſuerunt per eorum requeſtam, quòd noſtra prima ordinatio in aliquibus punctis non eſſet ſatis declarativa, principaliter quantum ad terras de novo ad culturam redactas, aut redigendas, novalia vulgo nuncupata, & ſeminatas granis de quibus conſuetum eſſet Decimas ſolvere; ſimiliter quantum ad domos & cortes, quæ de novo ædificari poſſent, in quibus nutrirentur aliquæ beſtiæ ſeu volatilia, de quibus etiam eſſet conſuetum ſolvere decimam; aut quantum ad fructus, aut grana non viſa, nec conſueta ſeminari aut plantari in dictis patriis aut villagiis; & quòd laici erant recuſantes ſolvere Decimas dictorum novalium, ac etiam beſtiarum & volatilium, quæ nutriviſſent in domibus noviter ædficatis, dicentes quòd non ſolviſſent Decimas intra 40. annos, non obſtante, quòd de ſimilibus fructibus & beſtiis & volatilibus ſolveretur Decima in eâdem parochiâ ſeu villagio; & ſimilem recuſationem poſſent facere laici quantum ad novas ſpecies & fructus & grana non conſueta ſeminari in dictis patriis & quæ poſſent expoſt ſeminari; Notum facimus, quòd NOS interpretantes ordinationes noſtras prædictas anni 1520. declaramus, quòd per dictam ordinationem non intelleximus prohibitum fuiſſe ſolvi jura Decimarum de grano, fœno, fructibus, excretis in terris noviter ad culturam redactis, undè in parochiis ubi ſunt excreti, conſuetum fuit 40. annis anteà ſolvi. Pariformiter non intendimus prohibere ſolvi jura Decimarum ex agnellis, lanâ, pullis, volatilibus & aliis beſtiis, nutritis in domibus, quæ noviter fuiſſent reædificatæ & poſitæ in uſum habitationis, quin imò quòd indè fiat ſolutio Decimæ, proviſo, quòd de ſimilibus ſpeciebus ab anteà 40. annis ſolvi Decima in parochiis in quibus dictæ domus eſſent ſituatæ. [*ſupplé* conſueverit] ſed non intendimus, quòd poſſint exigi jura Decimarum de grano, ligno, fœno, fructibus, agnellis &c. de quibus non fuiſſet á tempore dictorum 40.

Annorum consuetum solvi jura Decimarum in parochiis aut locis in quibus excrevissent aut nutrita fuissent, non habito respectu, á quo tempore citrà dictæ domus fuissent ædificatæ, aut hæreditates ad culturam redactæ. Et generaliter declaramus, quòd in solutione dictarum Decimarum non habebitur respectus, in quibus terris fructus crescant, nec in quibus ædificiis aut pascuis dictæ bestiæ essent natæ & enutritæ; sed solummodò si in dictâ parochiâ aut loco consuetum fuit exigi jura Decimæ dictarum specierum. Ulteriùs declaramus, quod si in aliquo villagio dictorum ducatûs & comitatûs sub diœcesi Leodiensi pro futuro temtore esset seminata aut enutrita aliqua nova species, quæ in dicto villagio nunquam fuisset seminata aut enutrita, quòd eo casu, quantum ad solutionem Decimæ observabitur prout in aliis villagiis dictorum ducatùs & comitatûs ubi fuissent seminatæ aut nutritæ. & si aliqua nova species anteà non visa nec consueta seminari aut nutriri in aliquo villagio aut quarterio dictorum ducatûs & comitatûs sub diœcesi prætactâ, esset ibidem seminata aut nutrita; observabitur, quantum ad solutionem Decimarum, jus scriptum & illius dispositio: nec poterit quævis persona ecclesiastica aut sæcularis allegare jura præscriptionis ratione Decimarum solutarum vel non solutarum, citra publicationem suprà dictæ ordinationis usque ad datam istius præsentis declarationis, nisi 40. annis ante prædictam publicationem. Mandamus Cancellario & gentibus Consilii nostri &c. Datum Mechliniæ 10. Jan. 1528. L. Du Blioul. *P.* 1. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 4.

Observanda circa solutionis & perceptionis modum.

BY DEN KONING. Onzen Meyer van Loven &c. ende alle andere rechteren ende officieren van Brabant en Overmaze. Wy bevelen u, dat gy doet publiceren ende van onzentwegen beveelen, dat niemand hem vervoordere eenig koren, graen oft andere tiendbarige vrugten, voor oft naer den zonne-schyn van den lande, oft uyt den velde daer zy gewassen zyn, te vervueren, transporteeren oft weg te dragen; 't en zy dat de zelve vrugten eerst ende alvoren gebonden, ende in tiendelingen behoorelyk gesteld worden, ende dat zy de supplianten, [*geestelyke Tiend-heffers*] oft hunne gecommitteerde, in de dorpen wezende, al voren daer van de wete gedaen, ende hun behoorlyken tyd ende plaetse beteekent zullen hebben, om hen aldaer te mogen vinden, en de schooven in de hoopen te zien stellen. Ten welken tyde de zelve supplianten, oft hunne gecommitteerde, zullen gehauden zyn te compareeren, oft imand van hunnentwegen aldaer te zenden. oft in gebreke van diën; zullen de debiteurs van de voorf. Tienden hunne vrugten mogen vervoeren ende wegnemen, mits latende op de velden ende landen het behoorelyk recht van de zelve Tienden: alles op de pene van de voorf. supplianten te betalen dobbel' Tienden, ende daer en boven nog te verbeuren de somme van vyftien gaude Carolus-guldens, by een-igelyk, ende t'elker ryze, die contrarie van des voorf. is, bevonden zaude worden gedaen

te hebben: deze voorſ. vyftien guldens t'appliceeren, een derde t'onzen profyte, het tweede derde-deel tot profyte van den aenbrenger ende 't derde derdedeel tot profyte van den officier die daer af d'executië doen zal: doende voorts gelyke gebod ende bevel, dat zy die voorſ. ſupplianten oft hunne gecommitteerde de voorſ. Tienden peyſſelyk laten genieten ende gebruyken, verpagten ende innehalen, zoo het behoort, ende zy dat van aude tyden gewoonelyk zyn, ende gebruykt hebben, zonder hen feytelyk oft anderſints daer in te moleſteren, oft beletten in eeniger manieren, op gelyke pene, ende verbeurte van vyftien Carolus guldens als boven, ende tot diën van arbitralyk gecorrigeert te worden, na gelegentheyt der zaken, verbiedende ook ter contrariën alle geeſtelyke perſoonen ende andere, Tienden in Brabant hebbende, dat zy onder het dekſel van dezen hen niet en vervoorderen te eyſſchen oft te pretenderen eenig voorder recht van Tienden, dan zy gewoonelyk zyn, ende hen van rechts-wegen toebehoort, ook op de pene van arbitrale correctië: ende tot onderhaudinge van dezen procedeert ende doet procedeeren tegens de overtreders tot reale executië, ende inninge van de penen ende mulcten voorſ. immers tot namptizatië van diën, niet tegenſtaende oppoſitië oft appellatië. Bruſſel 6. Junii 1564. J. De Facwez. *Extat P.* 1. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 5.

In eumdem ferè ſenſum tendit caput 3. *ejuſdem tit. datum petente Abbatiâ Poſtelenſi, ut & cap.* 6. *datum petente Abbatiâ Tongerloënſi. Item in regimine Zaventhemii & pagorum illi unitorum P.* 4. *L.* 3. *T.* 2. *C.* 8. *art.* 41. 42. 43. *idem ferè decernitur. ubi etiam ſpicilegium & paſtus pecoris inter metas ſegetum prohibetur.*

Decimæ novalium.

Henricum III. Ducem teſtamento ſuo an. 1260. *Decimas novalium reſtitutas velle eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis ad quas pertinerent, vide P.* 1. *L.* 1 *T.* 5. *C.* 1.

Litteræ approbatoriæ, *Octroi*, pro alienationibus Decimarum.

Par L'IMPERATRICE DOU. &c. Sa Maj. declare que les alienations des Dimes, que feront les Curés aux décimateurs, doivent être authoriſées par un octroi ſpécial, que Sa Maj. ſe reſerve de faire expédier, lorſque le cas lui paroitra tendre au bien de l'Egliſe & du public: mais que les alienations des Dîmes en faveur des Curés pourront ſe faire ſans avoir beſoin de pareils octrois. Bruxelles, 9. Mars, 1769. As. Vt. F. Lanne'.

Eccleſiarum onera.

Quatenus Decimis incumbant onera Eccleſiarum, vide ſub dictione Eccleſ.

Portio congrua parochis.

De portione competenti ſeu ſuſtentatione congruâ parochis ex Decimis debitâ, agitur in Synodo Mechlin. art. 15. *& ſeqq. quâ ſuper re vide ſub voce* Concilia.

Dies Sacri.

SUper obſervatione feſtorum Bruxellis, & quænam opera, quarumnam rerum venditiones, & qui luſus tamen ſint toleranda,

S 2

& pauca ſuper cauponis, neve in cœmeteriis ludatur, aut alia minus honeſta fiant, vide P. 3. L. 1. T. 8. C. 2. anni 1633. item P. 1. L. 1. T. 2. C. 5. plura vide ſub voce Comeſſationes.

Dominia Ducalia.

Dominiorum inalienabilitas.

DOminia Ducalia eſſe inalienabilia, vide Inaugur. Inſcript. 3.

Alienationes quorumcumque dominorum Ducalium factæ intervallo ab obitu Caroli II. Regis Hiſp. uſque ad Inaugurationem Caroli VI. Imp. declarantur invalidæ & revocantur P. 6. L. 3. T. 1. C. 3. & 2

Oppignerationes.

Pro pecuniis, Principi fide Ordinum Brabantiæ comparatis quædam aliquoties dominiorum Ducalium partes, & vel integra dominia ſub regimine & adminiſtratione Ordinum remiſſa fuerunt. vide inter alia P. 6. L. 3. T. 4. Cap. 17. 18. 21. P. 10. L. 2. T. 13. C. 2.

Arreſta in Dominia

Ne fiant arreſta apprehenſioneſve in dominia Ducalia á creditoribus dominialibus etiamſi illud in reditûs conſtitutione foret ſtipulatum, vide P. 4. L. 3. T. 16. C. 2. an. 1653. quod renovatum P. 6. L. 3. T. 4. C. 6. an. 1704.

Viæ publicæ Bruxell.

Vias in urbe Bruxellenſi ſubeſſe dominio Principis vide ſub voce, Viæ Amnes.

Aquenſiû recognitio quædam annua.

Conventionem cum Aquenſibus ſuper recognitione quâdam annuâ ducentorum florenorum Rhenenſium ab illis debitorum ex pacto quodam cum Carolo Audace inito, quorum ſingulorum valor æſtimatus eſt quinquagenis ſeptenis cum dimidiis ſtuſeris, vide P. 6. L. 3. T. 4. C. 2. an. 1686.

Ponto Ducalis in Boom.

In pago Boom prohibitum fuit viatores & merces fluvio trajicere, cum jus illud privatim ad pontonem Ducalem pertineat, P. 3. L. 2. T. 3, C. 6 an. 1647.

Hoofd-tol kamer te Bruſſ.

Extat P. 4. L. 2. T. 12. C. 1. Inſtructio 22. maii 1655. pro tribunali vectigalium Bruxellenſi, Hoofd-tol-kamer, *quâ tractantur forma judiciorum & inductionum in loca*, Belyden, *tempus & forma inhæredationum & ſalaria receptoris & judicum.*

Viæ Bruxellis.

Ad forum hujus tribunalis ſpectare juriſdictionem in vias & flumina Bruxellis, niſi quatenus, de munditie & politiâ viarum agitur, vide ſub voce Viæ Amnes.

Tribunal vectigalium Vilvordienſe.

Eod. Tit. C. 2. extat inſtructio 10. Martii 1662. pro tribunali vectigalium Vilvordienſi, quæ idem fere complectitur, ac inſtructio pro Bruxellenſi.

Tenenſe.

Inhæredationes ſub illo.

P. 6. L. 3. T. 4. C. 11. 9. Nov. 1708. ſancitur art. 10. & 12. ne qua bona ſub diſtrictu Tenenſi, ex quibus ulli debentur cenſus, aut penſa fiſcalia, alibi inhæredentur, cedantur aut dividantur, quam pro tribunali vectigalium Tenenſi, ſub pœnâ nullitatis & mulctæ 50. flor. art. 11. ut in omnibus mancipationum inſtrumentis cenſus illi ſeu penſa exprimantur ſub mulctâ 10. flor. á graphiario peccante pendendâ: art. 14. ut mutatis per ſucceſſionem

nem

nem aut contractum inter vivos bonorum censualium dominis, illi qui successerunt intrà dies quadraginta à successione possessores se tribunali deferant. Cæterùm plura super exigendis, recipiendis & executione cogendis censuum solutionibus decernuntur. Vide etiam Cap. 1. & 15. eod.

Alienationū registrationes. Census dominiales Tenis.

Porrò hoc ipso capitulo, item cap. 1. & 15. ejusd. tit. indicta fuit sub eod. districtu omnibus possessoribus bonorum, censibus Dominialibus oneratorum, delatio singulorum talium fundorum, cum situ, confiniis, magnitudine, census qualitate & quantitate: eaque singulis vicenniis sancitur repetenda & in tabulas novas redigenda.

Item de censibus & registrationibus.

P. 6. L. 1. T. 4. C. 3. Ann. 1699. extat tabula omnium sub districtu Tenensi vectigalium Ducalium, quorum species his insignitæ sunt nominibus, Tol van Raeds-hoven, Dormael, ende Brugge van Advoirt, Lepel-tol, Laken-tol, Hellink-tol, Katten-tol, Yzer-tol, Doorvaert-tol, de Wage, Wollen-tol, Dries-tol, Aude kleer-tol, Vetten-tol, Vetters-tol, 't Verkens bezien, Bangruyten van binnen Tienen, Bangruyten van buyten, 't Vierge-lyde van Dorpen, de Honing-mate, Stallagie-geld.

Censuum & vectigaliū ducalium species Tenis.

P. 4. L. 2. T. 12. C. 4. extat erectio & instructio tribunalis vectigalium Limburgi Anni 1662. 18. Feb. cui accessit additamentum Anno 1698. P. 6. L. 1. T. 1. C. 5.

Tribunal vectigalium Limburgense.

Cæterùm plura singulatim de Vectigalibus seu Teloniis, Tollen, *vide sub voce* Vectigalia.

Telonia.

Pro conservatione dominiorum Principis, jurium toparchalium censuum, reddituum, Beste catyl, Pond-penningen, *sub provinciâ Mechliniensi, & pluribus intrà Brabantiam pagis, edicta duo 20. Dec. 1613. vide P. 2. L. 1. T. 7. C. 10. & 11.*

Jura Toparchalia. Beste catyl. Pond-penningen.

Pro conservatione jurium toparchalium in pagis Ballaert, O. L. V. Waver, Putte, Beersel, Schriek & Grootloo, quædam vide P. 4. L. 2. T. 17. C. 1. 16. Nov. 1672.

Pro conservatione jurium dictorum Pond-penningen *sub pagis Mol, Balen, Dessel & Doorne vide P. 2. L. 1. T. 2. C. 1.*

Super penso illo quod Principi in variis Brabantiæ, Flandriæ & Mechliniæ locis competit, dicto Nobel-geld, *agitur P. 6. L. 3. T. 3. per tot. ubi singulum tale pensum æstimatur novem florenis & 14. stuferis monetâ cambiali in singula tricennia, quorum singulis annorum septem & dimidii spatiis quadrans solvendus decernitur.*

Nobel geld.

Super censibus Ducalibus ad receptum quæstoris venatici, Rentmeester der jagerye, *pertinentibus, vide P. 2. L. 1. T. 5. C. 4.*

Quæstura venatica. Census venatici.

Uti materias etiam huc pertinentes vide voces Nitrum & Alumen.

12. *Jul.* 1611. *Art. XXIV.* Combien que nul droit réel ès biens immeubles soit en tout par vente ou donation, ou en partie par hypotheque se peut acquerir, si non par les œuvres de loy à ce statués par les placards des Princes nos prédecesseurs, ou par les coutumes des lieux decretées ou à decreter; toutes-

Hypotheca fiscalis in bona quæstorum ærariorum.

fois n'entendons par ce être derogé au benefice de l'hypothéque légale, & préference competant par disposition de droit à nous & notre fisque sur les biens des reçeveurs de nos domaines & revenus à tous autres créditeurs, dont les debtes seroient contractées depuis la date de la prestation de leur serment. de laquelle préference nous entendons user contre tous lesdits reçeveurs, en quelque province qu'ils exercent le fait de leur charge, ensuite du susdit privilege Fiscal à nous diverses fois adjugé.

Etiam contra jura devolutionum.

12. *Jul.* 1611. *Art. XXV.* Laquelle préference & affectation de biens, en effet d'icelle en cas d'insolvence desdits reçeveurs, nous voulons sortir effet, non obstant la devolution de proprieté, que par les coutumes d'aucunes provinces & villes est introduite en faveur des enfans par le trêpas de l'un des conjoints, comme ne se pouvant faire, qu'avec la charge susdite, pour & à concurrence de ce que leur pere feroit lors redévable.

Huc accedit textus, Ce que par. *P.* 4. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 1. *interpretatione* 2. *ad Art.* 10.

Receptores generales.

De salariis & pensionibus receptorum generalium vide P. 4. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 19. *An.* 1669.

Duella, Certamina singularia.

PHILIPS Koning. Wy statuëeren voor eeuwig Edict 't gene hier naer volgt.

Ne quis provocet in certamen singulare, nec provocatus consentiat.

II. Verbieden wel expresselyk aen alle onze onderzaten, ende aen alle vremdelingen die hen herwaerts-over zullen vinden, iemanden te beroepen om te vegten in duël binnen onze voors. landen oft daer buyten, mondeling, met boodschap oft by cartel: van gelyken ook, de zelve te ontfangen ende daer inne te consenteeren, op pene van gedegradeerd te worden van wapenen ende van edeldom, ende verklaerd te worden infaem, ende boven diën te verbeuren hunne staten, officiën, pensioenen oft onderhaud, indiën zy eenige hebben, ende de helft van hunne goederen, die bekeerd zullen worden tot geestelyke werken t'onzer ordonnantië.

Super ead. re.

III. Ende indiën zy hun zoo verre vergeten, dat zy hun boos ende kwaed voornemen te werk kwamen te stellen; ende hun vinden, ende compareeren ter gestelde plaetse; in zulken gevalle zullen zy gestraft worden metter dood, ende hunne goederen geconfisqueerd t'onzen profyte.

Pœna etiam in cæsum.

IV. Ende zal het proces crimineel om het vervolg van de voors. penen ook gedaen worden tegens het lighaem ende de gedenkenisse van den overleden.

V. Ende om dat wy gewaer worden, dat deze desorden meestendeel spruyten uyt eene valsche ende abusieve opinië, die te

zeer geworteld is in de herten van den edeldom ende krygsluyden van dezen tyd; mynende dat zy niet en behooren nog mogen reden eysschen van eenige aengedane injuriën of ongelyk by andere middelen, dan van zulk gevegt oft duël; maer dat zy anderſints zauden vallen in ſchande van bloodhyd ende gebrek van couragië; hebben wy verklaerd ende verklaeren by deze, zulke myninge ende opinië valſch, bedriegelyk ende onwaeragtig te zyn. Ende om hen deshalven af te nemen ende te weeren alle agterdenken; wy ſtellen ende nemen op ons ende onder onze protectië ende ſauvegarde de eere van de gene, die hun vuegen zullen ende obediëeren aen deze onze ordonnantië, als van onze goede ende getrouwe onderzaten: verbiedende een iegelyk hun deshalven te doen oft aenzeggen eenige ſchaemte oft verwyt, op pene van te vallen in onze ongenade ende van arbitralyk geſtraft te worden.

Duellum recuſantibus nulla ignominia.

VI. Van gelyken verbieden wy ende interdiceeren een iegelyk, maegſchap, vrienden oft dienaers van d'een' oft d'ander' partyen, gevallen zynde in twiſt, te doen, dragen ofte brengen aen de gene die beroepen zullen zyn, oft die beroepen, eenige boodſchap, nog over te leveren eenig billet van beroepinge, nog ook byſtand te doen tot het gevegt, 't zy als peters, tweede oft anderſints, nog ook de zelve partyen aldaer te vergezelſchappen ende helpen, in wat manieren dat het zy, op pene van te verbeuren lyf ende goed.

Ne ullum duello præſtetur miniſterium.

VII. Wy ordonneeren een iegelyk die hem zal laten voorſtaen van grootelyks geoffenſeerd oft verongelykt te zyn in zyn' eere ende reputatië, in 't hof oft in den veld-legere, dat hy hem daer van beklaege aen onzen Gouverneur ende Capityn generael van deze provinciën, oft aen den genen, die in zyn' abſentië het bevel over onze legers hebben zal: den welken met interventië van de gene, die hy goed vinden zal daer toe te kiezen ende te authorizeeren, verſtaen ende aenhooren zal de redenen van den beklager: ende voor hun lieden geroepen wezende den genen die hem miſdaen zal hebben; zullen zy bekwaeme middelen zoeken om den geoffenſeerden te beteren ende voldoen van zyne eere, ende de partyen te reconciliëeren, zoo veel in hun wezen zal. Ende indiën de voorſ. injurië ende ongelyk kwame te geſchieden in eenige van onze provinciën van herwaerts-over, daer Gouverneur oft provinciaelen Raed geſteld is; 't zelve devoir zal by hen-lieden gedaen worden. tot welken eynde wy hen reſpectivelyk magt geven ende authorityt van de kenniſſe te nemen van de voorſ. injuriën, elk in zyne provincië, ende terſtond doen zetten in gevangeniſſe oft arreſt den genen die iemand alzoo geoffenſeerd zal hebben, tot dat den geïntereſſeerden voldaen ende gerepareerd zy, 't welk zy zullen doen ſommierlyk. ende by gebreke van 't zelve te konnen doen, oft ingevalle van eenige grouwelyke ende onverdragelyke injuriën; als oplegginge van verraed, criem læſæ

Viæ juris & compoſitionis amicæ pro offenſis.

Majeſtatis, ende andere diergelyke; oft de oneere van eenige eerlyke vrauwe oft joenkvrauwe, naer beſtaende den beklager; zal al 't zelve overgezonden worden aen den voorſ. Gouverneur ende Capityn generael: den welken, naer ſommiere kenniſſe van de zaeke, zal daer inne ordonneeren naer de circonſtanciën van den ſtukke ende qualityt van de perſoonen 't gene in regt ende rede tot geheele voldoeninge ende volkome reparatië van de eere van de geoffenſeerde partye bevonden zal worden te behooren.

Quid ſi quis de nimis levi queratur offenſâ?

VIII. Ende oft het geviel, dat den beklager verklaerd word kwalyk gefondeerd; als hem hebbende te zeer ligtveerdelyk, ende zonder wettige oorzaeke iet aengetrokken; zal hy met ſchande wederom gezonden worden, ende boven diën arbitralyk geſtraft, zoo 't behooren zal.

Ontbieden onzen Rade van Brabant &c. dat zy deze beveelen onderhauden, procedeerende ende doende procedeeren tegen d'overtreders by executië van de penen boven verhaelt, zonder gunſte, niet tegenſtaende oppoſitië oft appellatië. Bruſſel 14. Meert 1636. Ro. Vt. VERREYCKEN. *Infrà habetur.* Dit plakaert is vernieuwt geworden in den Rade van Brabant op 14. Junii 1658. *P.* 3. *L.* 2. *T.* 6. *C.* 2.

Aliud quicquam hâc ſuper re extat linguâ Hiſpanicâ anni 1596. *cap. ibid. antecedenti. Vide etiam P.* 4. *L.* 2. *T.* 13.

Eccleſiarum, Aedium piarum & Menſarum S. Spiritûs Bona.

VIde hâc ſuper re ad finem Edicti approbatorii ad Synodum Mechlinienſem dati ſub voce Concilia.

Adminiſtratio Eccleſ. & bonorū S. Spiritûs.

Inſtructiones & decreta pro adminiſtratione Eccleſiarum & menſarum S. Spiritûs in pagis Poppel, Vorſſelaer & Lichtaert, Haren, Brecht, Wuſtwezel, Rode, Semps, Evere, vide P. 5. *L.* 1. *T.* 6.

Eccleſiarum, Capellarum & Altarium Conſecratio.

Pro conſecrationibus eccleſiarum nihil ſolvendum.

PAr L'IMPERATRICE DOU. &c. Sa Majeſté conſiderant que la conſecration des Egliſes, Chapelles & Autels, eſt un objet purement ſpirituel, & que, par conſequent, il ne peut être exigé à ce titre aucune retribution ou taxes en argent ſuivant la diſpoſition expreſſe de pluſieurs Conciles, notamment de celui de Trente *Seſſ.* 21. *Cap.* 1. & *Seſſ.* 24. *Cap.* 3., qui interdiſent même aux Evêques de reçevoir la moindre choſe de ce qui pourroit leur être offert à ce titre; elle a, dans la vue de maintenir un point auſſi eſſentiel de la diſcipline eccléſiaſtique, en faiſant ceſſer

cesser les abus, qui pourroient s'être introduits à cet égard dans quelques endroits de ce Pays, qui, pour le spirituel, dependent des diocèses, dont le siege est situé sous une domination étrangere, très-expressément defendu & defend à tous ses sujets, tant laïques qu'ecclésiastiques, de paier la moindre chose à titre de consecration d'Eglises, Chapelles, Autels, ou autres pareilles fonctions spirituelles de l'ordre épiscopal, à peine d'une amende du quadruple de ce qu'ils auront paié, à repartir suivant les ordonnances, & d'être au surplus chatiés arbitrairement, selon l'exigence du cas. Bruxelles 11. Mai 1771. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

Ecclesiarum Expilatores.

Vide quæ hâc super re comprehensa sunt sub voce Latrones. *Cæterum vide ed. 2. Jun.* 1741. *P. 9. L. 1. T. 4. C. 3. quod in tabulariis Consilii Brab. quæsivi, nec reperi.*

Ecclesiarum, Presbyteriorum
Restauratio, Conservatio.

MARIA THERESIA. Wy, naer gehoort te hebben die van onze Raden van Justicië, mitsgaders de Staten onzer Provinciën, ordonneeren ende statuëeren de volgende punten en artikelen.

I. Wy verklaeren dat de obligatië van te voorzien tot de bekostinge, bauwinge, herstellinge, reparatië ende onderhaud der parochiale kerken ten platten lande ende de gebauwen die daer aen aengevoegt zyn, mitsgaeders der presbyteriën ofte pastoreele huyzen, is eenen last de geestelyke tienden essentiëelyk inhereerende, ende den welken door de zelve moet gedraegen worden van wat nature ofte qualiteyt die zauden mogen wezen: zelfs alwaer het zaeken die door weirelyke persoonen wierden bezeten: voor zoo veel men ingevolge de ordonnantië van den Koning PHILIPPUS den tweeden, van den eersten Junii 1587. geëmaneert op de uytwerkinge der Synode van Kameryk, zaude konnen verificeeren dat de weirelyke luyden alzulke tienden van geestelyke persoonen zauden geacquireert hebben sedert het Concilië van Lateraenen gehauden ten jaere 1179.

Ecclesiæ & clerus oneri sunto decimis ecclesiasticis.

II. Wy verstaen nogtans dat de bekostinge der bauwinge, herstellinge, reparatië ende onderhaud der kerken niet en zal worden gedragen door de tiende-heffers, 't en zy naer diën men zal gebruykt hebben het inkomen der fabryke ende andere goederen der kerke de welke specialyk zauden konnen gedestineert wezen om daer inne te contribuëeren ende voor zoo vele het noodig zal zyn te suppleren aen de ongenoegzaemheyd van diëre.

Ad restaurationes priùs fabricæ facultates exhauriuntor.

III. Die de gene bezitten eenige beneficiën in eene parochiale kerke, zullen gehauden zyn te contribuëeren in deszelfs repa-

Beneficiatorũ contributio.

ratië ofte herstellinge, acht genomen op het deel der vrugten die zy genieten uyt de goederen van deze kerke, ende ingevolge het gemyn regt.

Contributio incolarum.

IV. By gebrek der middelen gedesigneert in de dry voorgaende artikelen, zal daer inne gesuppleert worden door de inwoonders der parochië die aldaer het geestelyk voedsel ontfangen op den voet als gereguleert zal zyn door het octroy 't gene zy ten diën effecte van ons zullen moeten verkrygen, gelyk voor dezen.

Ut decimatores provisionaliter restaurent.

V. In het geval dat de tiende-heffers, die in den omvang van eene ende de zelve parochië de tiende ligten, onder hun niet over een en komen ten aenzien van het deel voor het welke ider van hun moet contribuëren in de bauwinge, herstellinge, reparatië ofte onderhaud der kerke ost presbyteriën; zullen zy by provisië gehauden zyn daer inne solidairelyk te voorzien ter ontlastinge van de gene die de tiende betaelen, de zelve tiende-heffers geheel, de questië nopende elks contigent onder hun te discuteren.

Edicta anteriora sublata.

VI. Wy verklaeren dat by dezen komen te cesseren de ordonnantiën van den 28. Meert 1611. ende twee October 1613. verleent by forme van provisië ende op de omstandigheden van diën tyd. *Edictum hoc* 1611. *extat P.* 1. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 7.

Conventiones huic edicto contrariæ, invalidæ sunto, nisi &c.

VII. Alle ende hoedanige accoorden, transactiën, ofte andere conventiën die in het toekomende zauden konnen aengegaen ost gemaekt worden, tegenstrydig aen de dispositië van ons tegenwoordig edict tusschen de tiende-heffers ende de gemeynten ten platten lande, ten aenzien van de bauwinge, herstellinge, reparatië ofte onderhaud der kerken ofte presbyteriën, zullen wezen nul ende van geender weerde: 't en ware dat het voorwerp der zelve bestond in een particulier geval, 't gene in andere voorvallen in consequentië niet en kan worden getrokken, ende dat de zelve besloten waren voor ende met de authoriteyt van den Raed der Provincië, naer diën de Raeden Fiscaelen daer op zullen zyn gehoort geweest.

Conventa anteriora approbantor, aut invalida habentor.

VIII. De tiende-heffers die zig zullen willen bedienen tegen eene gemeynte van eenig accoord, transactië ofte conventië die zaude strekken om de parochiaenen te onderwerpen aen de betalinge der tiende, ende daer en boven aen eenige der lasten daer aen klevende, al waer het zelfs dat deze conventiën waren gehomologueert, ofte bevestigt by sententië, zullen gehauden wezen de zelve te presenteren binnen den termyn van dry maenden naer de publicatië van ons tegenwoordig edict, aen den Raed der Provintië, om, partye sommairelyk gehoort, ende op de conclusiën van onze Raeden Fiscaelen op de validiteyt ende de uytwerksels der zelve accoorden, transactiën ofte andere conventiën gedisponeert te worden zoo men in regte zal vinden te behooren: verklarende dat alle die binnen den gezeyden termyn van dry maenden niet en zullen gepresenteert zyn geweest, on-

wederroepelyk zullen gehauden worden voor nul ende van onweerde. Brussel 25. Sept. 1769. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

MARIA THERESIA, Rooms Kyzerinne &c. Wy verklaren, statuëeren ende ordonneeren, dat wy door den gezeyden eersten artikel [van 25. Sept. 1769.] niet en hebben verstaen te exempteeren de geïnfeodeerde tienden, ofte andere bezeten door weirelyke persoonen, ende door hun geacquireert voor het Concilië van Lateranen gehauden ten jaere 1179. van de obligatië, waer inne zy zyn, van subsidiairelyk ende by gebreke van de zuyver geestelyke tienden, te voorzien tot de bekostinge der bauwinge, herstellinge, reparatië ende onderhaud der parochiale kerken ten platten lande, ende der gebauwen die daer aen gevoegt zyn, mitsgaders der presbyteriën ofte pastorele huyzen, ende tot alle de andere lasten in de geestelyke tienden inhererende; wy verklaeren ingevolge diër dat diergelyke tienden, bezeten door weirelyke luyden, moeten geëvacuëert wezen, voor aleer de inwoonders ende gemeyntens der respective parochiën zullen gehauden zyn te suppleeren aen dusdanige lasten. Brussel 9. Nov. 1774. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

Etiam decimæ infeudatæ sunt exhauriendæ priusquā incolæ conferant.

Edictorum Promulgatio.

BY DEN KYZER ENDE KONING. Wy statuëeren, dat alle onze officieren van justitië, aen de welke van onzentwegen plakaerten, ordonnantiën &c. ten effecte van behoorlyke publicatië worden toegezonden, zullen gehauden wezen daer van te geeven pertinent relaes.

Edictorum promulgatorū relationes.

Dat diergelyk relaes ook zullen moeten geeven alle de subalterne officiers, de welke onze plakaerten ontfangen wegens onze hoofd-en-principale-officieren.

Dat deze subalterne officieren binnen veertien dagen naer de gedane publicatië en affixië de voorf. relazen zullen stellen of doen stellen in handen van de hoofd-of-principale-officieren, ider in zyn departement, ende zonder hunnen kost.

Dat de voorf. hoofd-en-principale-officieren ook zullen schuldig zyn het relaes van de publicatië en affixië door hun zelf of door hunne lieutenants gedaen, beneffens de relazen van de voorf. subalterne officiers hunder respective meyeryen, districten ende quartiers, te stellen in handen van onzen bode, die d'eerste ryze daer naer zal overbrengen eenige ordonnantië oft plakaert, 't gene wy zullen goed vinden te doen emaneeren, om alle de zelve relazen door de respective onze boden voorders overgelevert te worden op de greffië van onzen gemelden Rade.

Dat de voorf. hoofd-en-principale-officieren ook ten zelven tyde zullen mede zenden eenen liste behelzende de subalterne officiers, de welke in faute zullen gebleven zyn hunne relazen in der manieren als boven overgelevert te hebben.

Alles op pene tot last van de hoofd-en-principale-officieren van 25. guldens amende, en van de subalterne, de gene van twelf guldens ten behoeve van Zyne Majesteyt, executabel uyt kragte dezer. Brussel 23. Nov. 1736. Hag. Vt. G. Schouten. *P. 7. L. 2. T. 3. C. 16.*

Item de relationibus & triplici edictorum exemplo in omnes jurisdictiones mittendo.

BY DE KYZERINNE DOU. &c. Wy hebben by advies van onzen Raed ende Advocaet Fiscael van Brabant goed gevonden te reguleeren, dat voortaen van elke ordonnantië, edict oft plakaert die wy zullen laten emaneeren, aen iederen officier van het ressort van onzen voorf. Rade, zal worden toegezonden een exemplair voor zyn gebruyk, een tweede om te worden gepubliceert ende geaffigeert ter behoorelyke ende gewoonelyke plaetsen, ende een derde op den voet van 't welk hy zal gehauden zyn te stellen zyn relaes van de gedaene publicatië ende affixië. welk laeste exemplair zal toebetrauwt worden aen den greffier oft secretaris der plaetse om aldaer ter greffië te blyven berusten.

Wel verstaende dat alswanneer twee oft meerdere dorpen oft plaetsen hebben ieder eene geseparearde regtsbanke, nogtans volgens auder gewoonte staen onder eenen officier, aen dezen laesten maer een exemplair voor zyn gebruyk en zal worden toegezonden, ende eensgelyks maer een exemplair om ter greffië te worden bewaert, als deze verschyde plaetsen maer eene gemyne regtsbanke en hebben. dit alles volgens den liste in onzen voorf. Rade opgestelt, waer van behoorelyke extracten zullen worden toegezonden aen de hoofd-officieren die het aengaen zal.

Ende ingevalle wy vonden te behooren van te doen herpubliceren eenige ordonnantië oft plakaert; den officier van de plaetse zal gehauden zyn daer van het relaes te stellen op het exemplair ter greffië berustende.

Tabula seu registrum omnium edictorū redigendum.

Voorders bevelen wy aen de greffiers ofte secretarissen van iedere plaetse, te maeken eenen inventaris van alle de edicten, ordonnantiën oft plakaerten die voor 't toekomende hun zullen worden gezonden en den zelven te bewaren, als ook de voorf. exemplairen, in de archive van de greffië, op pene dat t'hunnen laste zal worden voorzien ingevalle zy wierden bevonden daer aen te ontbreken: belastende t'eene wegen de respective officieren, als den officier oft secretaris zyn officië zal komen te verlaten by doode oft andersints, te letten dat de meer gemelde exemplairen niet en worden ontnomen ofte ontvremd by wie het zy oft niet.

Edicta decedente secretario non avertenda.

Wy en verstaen nogtans niet by deze nieuwe schikkinge in eeniger maniere te hinderen oft derogeren aen de ordonnantië van den 13. Nov. 1736. rakende de relazen van de gedane publicatiën van plakaerten des sedert meermaels vernieuwt, ende welkers nauwkeurige onderhaudinge wy mits dezen alnog stiptelyk hebben geordonneert. Brussel 18. Meert 1777. Crump. Vt. F. Helman De Termeeren.

Maria

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne. Wy by advies van onzen Rade geordonneert in Brabant verbieden aen een ieder van wat ſtaet oft conditie hy zyn mag, vremdelingen oft andere, in geenerlye maniere te aenlokken oft opwekken wie het zy van onze onderdanen om onze Nederlandſche Provintiën te verlaten, op pene van geeſſeling, verbeurte van goederen en eeuwig ballingſchap uyt de landen van onze gehoorzaemhyd. Verbieden op de zelve ſtraffen aen onze onderdanen zig aen diergelyke aendringingen over te geven ende onze landen te verlaten, niet tegenſtaende de verbinteniſſen daer op aengegaen: welke verbinteniſſen wy hebben verklaerd ende verklaren nul ende van geender weerde: ontlaſtende onze voorz. onderdanen van wederom te geven het gene zy uyt diën hoofde alreede zauden konnen ontfangen hebben. Verbieden van gelyken aen alle voermans, matroozen, herbergiers, ende generalyk aen alle andere van mede te werken directelyk ofte indirectelyk aen de voorz. uytlandingen van onze onderdanen. Bevelen aen die, de welke kenniſſe zullen hebben van diergelyke voornemens ofte van verbrekinge aen ons tegenwoordig edict, daer van aenſtonds te waerſchauwen de officieren der woonſteden oft verblyf-plaetſen van de overtreders, op pene tegen alle de gene van gehauden ende vervolgd te worden als medepligtige. Wy begeiren dat de officieren, zoo haeſt als zy zullen verwittigd zyn van de voorz. overtredingen, de pligt van hun ampt volbrengen om de zelve te doen intoomen ende ſtraffen ingevolge het tegenwoordig edict, ende dat zy onderrigten de Raden Fiſcalen van de Provintie van den voortgang hunner vervolging, op pene van arbitraire correctie. Bruſſel den 12. Mey 1764. STREITH. Vt. E. DE ROBIANO. *Extat P.* 10. *L.* 2. *T.* 12. *C.* 2. *& denuò obſervari, typis excudi & quotannis cum edictis ſuper militiæ deſertoribus editis promulgari juſſum eſt* 15. *Feb.* 1775.

Pœnæ in eos qui noſtrates ad emigrationes eliciunt, & in elicitos.

Edicto diëi 21. *Nov. anni* 1765. *etiam unicuique prohibitum fuit*, De ſortir des Provinces de nôtre obéiſſance aux Pays-bas, dans la vuë de transferer leur domicile & de s'établir dans les pays étrangers, ſans une permiſſion par écrit de nous ou de nôtre Gouverneur général, à peine d'encourir la confiſcation de leurs biens, de banniſſement perpétuel, & d'être incapables de parvenir jamais à aucune ſucceſſion dans ces Provinces.

Contravenientes deferendi, perſequendi &c.

De emigratione ſpontaneâ.

Deindè 18. *Martii* 1766. *petentibus Limburgi Ordinibus aliqua eidem mitigatio allata eſt. & tandem die* 3. *Decemb. ejuſd. anni declaratum eſt*, Que cet édit [du 21. Nov 1765.] doit operer ſeulement par forme de reciprocité à l'égard des pays & états où ſemblable loi exiſte. *Extant hæc P.* 10. *L.* 2. *T.* 12. *C.* 3. 4. *&* 5. *Cæterùm vide vocem* Infantium exportationes.

Equi admiſſarii, *Hengſten.*

PAR L'IMPERATRICE DOU., &c. Comme il ne peut qu'être avantageux d'introduire ſucceſſivement dans le pays une bonne race

de chevaux, & que les dispositions que nous avons faites à cette fin pourroient ètre rendues inutiles par des étrangers qui parcourent le pays avec des étalons d'une moindre qualité; nous statuons, qu'aucun étranger ne pourra désormais parcourir le Wallon-Brabant avec des étalons pour saillir des jumens, sans en avoir demandé & obtenu au préalable nôtre permission, a peine d'une amende de trente écus à repartir pour un tiers a nôtre profit, pour un autre tiers au profit de l'officier exploiteur, & pour le tiers restant au profit du dénonciateur. Bruxelles 25. Fevrier 1767. STREITH. Vt. E. DE ROBIANO. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 36. *C.* 1.

Ne qui extranei cum equis admissariis pervagentur Gallo-Brabantiam.

Ergastulum publicum Vilvordiæ, *Dwang-huys.*

MARIA THERESIA, Rooms Kyzerinne &c. De Staten van onzen lande ende hertogdomme van Brabant ons hebbende vertoont, dat het correctië-huys het welk zy op onze voorstelling hebben opgeregt &c. wy statuëeren by provisië met dit tegenwoordig reglement, de volgende pointen.

Ergastulo detinendi qui sententiâ tribunalium Brabanticorum ad hoc condemnati.

I. Dit provinciael correctië-huys zal dienen om aldaer op te hauden de gene, die tot diergelyke hechtenisse zullen verwezen worden by vonnis ofte decreet van alle ende iegelyke Rechtsbanken, opgeregt binnen de Provintië, oft binnen de vryaerden daer van deel maekende, voor zoo veel deze vry-aerden betaelen hun aendeel in het onderhaud van dit huys: wel verstaende, ten opzigte van den Drossaerd van Brabant, als ook ten opzigte van den Provoost van onzen Hove, dat de gecondemneerde zullen moeten aengetast geweest zyn binnen de Provintië.

Et quorum pœnæ majores in hoc mitigatæ.

II. Men zal in dit correctie-huys ook ophauden de gene, waer van by wege van gratie onzen Gouverneur-generael de straffe zal hebben verandert in diergelyke hechtenisse.

Qui sylvis & arbustis nocuerunt.

III. Men zal daer toe ook verweyzen de gene, die volgens de reglementen, geëmaneert tot behaudenisse der losschen ende plantagiën, zauden moeten gecondemneert worden tot lyf-straffen minder als de dood: als ook de gene, die om dieverye ofte schade in de bosschen begaen, gecondemneert zynde tot geldboeten, buyten staet zauden zyn van de zelve te voldoen. Verklarende dat, niet tegenstaende deze reglementen niet uytdrukkelyk en melden van de gene, die eeniglyk plantsoen ofte schaerhaut stelen, zy nogtans, naer eysch van zaeke, tot alzulke hechtenisse zullen mogen worden gecondemneert, gelyk de gene, die naer de voorschreve reglementen daer toe zauden mogen worden gecondemneert, ter oorzaeke van andere schendingen. Willende dat de zelve schikkinge ook zal stad grypen ten opzigte van de gene, die eenige buytensporigheden begaen in hoven, boomgaerden ende hunne heymen, oft die andersints buyten, een andermans goed ofte eygendom invaeren ofte beschadigen ter wat oorzaeke ofte by wat middel het zy.

Vel hortis, sepiis &c.

IV. Eensgelyks zullen daer toe verwezen worden die, de welke voor feytelykheden op het ſtuk van de jacht ofte viſſcherye eene lyfſtraffe als hier vooren zauden moeten onderſtaen, ofte die in eene geld-boete voor diergelyk geval gecondemneert zynde, buyten ſtaet zauden zyn van de zelve te voldoen. zynde voorders onze begeerte, dat alle actiën ter oorzaeke van exceſſen ofte ſchaede op het ſtuk van boſſchen, plantagiën, hovingen, boomgaerden ende hunne heymen ende alle andere goederen buyten gelegen, mitſgaders over exceſſen ende miſdaeden op het ſtuk van de jachte ende viſſcherye, hoedanig dat zaude mogen wezen de ſtraffe daer uyt voorts te komen, zullen aengeſtelt ende vervolgt worden by wege van buyten gewoonelyke ofte criminele procedure.

Qui venatum piſcatumve violārint.

Ut formâ criminali procedatur in violatores ſylvarũ, hortorum, venatuum, piſcatuum.

V. Men zal daer ook ſtellen de gene, die, alhoewel niet plichtig zynde van dusdanige miſdaeden ofte ſchelmſtukken, voor de welke zy tot eene lyf-ſtraffe zauden mogen verwezen worden, nogtans zauden zyn van zoodanig ongeregelt gedrag, dat zy tot alzulke hechteniſſe zauden mogen gecondemneert worden.

Qui moribus incontinentiores.

VI. Men zal ten laetſten tot diergelyke hechteniſſe ook verwyzen alle de bedelaers van 't een ende 't ander geſlagt, die, zynde in ſtaet van te werken, hun zauden veynzen gebrekkelyk te zyn, ofte die zauden wygeren van te werken.

Mendici infirmitatẽ mentiti.

VII. Om op dit ſtuk alle kwade uytvlugten te vermyden, de Staeten zullen opſtellen eene werk-plaetſe binnen het correctie-huys, alwaer de gene van goeden wille zeker zullen zyn van werk te vinden.

Ut intra ergaſtulum pauperibus voluntariis opus detur.

VIII. Daeromme de officiers van politie bevindende binnen hunne juriſdictie eenigen bedelaer bekwaem om te werken, zullen van hem afvragen waerom dat hy niet en werkt: ende als hy zaude antwoorden dat hy geen werk en vind; zullen zy hem zulk aenwyzen, ingevalle zy daer binnen de plaetſe eenig weten: anderſints zullen zy hem een paſſeport verleenen om in de voorſchreve werk-plaetſe aengenomen te worden: alwaer hy zig ook zal moeten begeven. zoo nogtans dat hem daer toe zal gegeven worden den noodigen tyd om de ryze te konnen doen op den voet van vier mylen daegs: welken tyd in het paſſeport zal uytgedrukt zyn: ende by zoo verre hy naer het verloop van den tyd in het paſſeport vermeld, nog bevonden wird bedelende, 't zy in de zelve plaetſe ofte elders, hy zal alſdan gecondemneert worden om in het voorſchreve correctie-huys opgeſloten te worden, voor den tyd te ſtellen naer goeddunken van den Regter, agt nemende op de omſtandigheden, als zyn, het hervallen in het zelve miſdaed, de ongeregeltheden van het voorgaende leven, ofte de hoedanigheyd van vremden bedelaer: den welken moetende aenzien worden voor eenen vagabond ofte land-looper, uyt diën hoofde alleen zal vermogen geſtraft te worden met eene langere hechteniſſe. wel verſtaende, dat de Rechters in diergelyke gevallen zullen moeten recht doen, zoo ſommairelyk als het mogelyk zal wezen.

Mendici validi ab officiariis interrogantor, operi applicantor, aut &c.

Condemnati suis sint sumptibus.

IX. Alle de gene, die gecondemneert zullen worden om in dit huys opgehauden te worden, zullen daer zyn t'hunnen eygen koste, ende geene ten laste der Provincië, als de gene die teenemael buyten staet zyn van te betaelen. de Staeten zullen voords reguleren het kost-geld van de gene, die in staet zyn van te betalen.

Ne quem præfectus includat nisi ex decreto judicis.

X. Den opper-bestierder aengesteld tot de policië van het huys, en zal niemand mogen aenveerden om aldaer opgehauden te worden, voor dat hem zal blyken van het decreet ofte vonnis tot hechtenisse, by copye authentiek, geteekent door den greffier ofte secretaris, ende bevestigd met den zegel van de Rechtsbanke, alwaer het zelve gedragen is, ofte ten zy, als'er questië is van veranderinge van straffe, dat men hem overlevere het origineel decreet van onzen Gouverneur generael, op pene van eene amende van hondert pattacons, boven de schaden ende interesten, voor de welke hy aenspreekbaer zal zyn wegens den gedetineerden.

Ut sententiâ exprimatur nomen, ætas, locus nativitatis, opificium, delictum &c. condemnati.

XI. De vonnissen zullen inhauden de naemen, toenaemen, auderdom van de gecondemneerde, hunne geborte-plaetse, oeffeninge ofte stiel, hun misdaed, delict ofte exces, mitsgaders de plaetse alwaer, ende den tyd, dat zy tot de hechtenisse verwezen zyn, ende den aenklagenden officier zal aen het vonnis voegen eene note behelzende de kwalen oft ziektens, waer mede den gecondemneerden zaude overvallen zyn.

Observanda in incarceratione eorum, qui moribus sunt incontinentiores.

XII. Ten opzigte van de gene, die, zonder plichtig te zyn van eenig schelmstuk ofte misdaed, zauden nochtans door hun ongeregelt leven verdient hebben van by middel van diergelyke hechtenisse gecorrigeert te worden, wy bevelen, dat die, de welke hun tot den Rechter zullen begeven om alzulk decreet te bekomen, zullen in de requeste uytdrukken den naem, toenaem, auderdom, geborte-plaetse ende oeffeninge van den genen, die zy in hechtenisse zullen willen doen stellen. ende zy zullen voorders gehauden zyn over te geven aen den directeur van het huys op den voet van den voorgaenden artikel een copye autentiek van de requeste ende van het decreet ofte appostille daer op gevolgt, als ook eene note van de ziektens ofte kwaelen, waer mede de gecolloqueerde zaude konnen overvallen zyn.

Tabulæ & ephemerides super inclusis.

XIII. Den genen die aengestelt is tot de policië van dit huys zal moeten aenteekenen op eenen bezonderen register, den naem, toenaem, de geborte-plaetse, den auderdom, het signalement ofte beschryvinge, de oeffeninge ofte stiel ende den dag van het aenkomen van elken dwingeling, den welken zal aengenomen moeten worden, met aenwysinge van het kwartier in het welk hy zal opgesloten worden. mitsgaders zal hy daer ook moeten overschryven de copye van het decreet ofte vonnis condemnatoir, ofte het decreet van veranderinge van pene, met eene note van den uytval van de visite, gedaen door den Chirurzyn van het huys, nopende de gesteltenisse van de gezondheyd van den persoon, en-

de

de op den voet, van deze aenteekeninge zal den aengeſtelden beſtierder ſtellen zynen naem., op pene van vyf-en-twintig pattacons voor iedere overtredinge.

XIV. Deze viſite van den chirurzyn zal gedaen worden binnen de vier-en-twintig uren naer de komſte van den dwingeling, den welken ten diën eynde in eene bezondere plaetſe zal gehauden worden, ende die men in het quartier voor hem geſchikt, maer en zal opſluyten naer dat deze viſite ende de devoiren gemeld in den voorgaenden artikel zullen zyn volbragt, ende den dwingeling geſchoren ende gekleed met het gewoonelyk kleedſel van het huys.

Incarcerandi á chirurgo explorandi ſunt.

XV. Waer het zaeken dat het bleke by deze viſite dat den gecondemneerden zaude zinneloos ofte dul zyn; hy en zal in het huys niet worden ontfangen, maer men zal hem moeten opſluyten in een ſimpel-huys, ten koſte van de gene die met zyn onderhaud zauden moeten belaſt worden. ende ingevalle, naer in het correctië-huys ontfangen geweeſt te zyn, hy zinneloos ofte dul wirde; hy zal daer uyt verzonden worden, om eenſgelyks geſtelt te worden in een ſimpel-huys, ten koſte van de gene die voor zyne hechteniſſe, voor zyn onderhaud hadden moeten zorgen.

Dementes non includendi.

XVI. De decreten ofte vonniſſen tot hechteniſſe, mitſgaders de boven beroepene decreten by de welke andere penen in diergelyke hechteniſſe zyn veranderd, zullen volgens de datums in eene liaſſe geſtelt worden, de welke zal opgeſloten worden, ende den ſleutel bewaert door den beſtierder belaſt met de policië.

Sententiæ inclusionum ſervandæ.

XVII. Ter eerſte vergaderinge van de Commiſſariſſen die gehauden zal worden naer het aennemen van iederen dwingeling, den voorſ. beſtierder zal hun voorſtellen den regiſter vermeld in den 13. artikel: hy zal hun voorlezen den artikel rakende dezen dwingeling, hun overleggen het vonnis ofte decreet van hechteniſſe, mitſgaders voor hun doen verſchynen den gedetineerden: ende zullen de zelve Commiſſariſſen notitië hauden van alle deze devoiren in de acten van hunne vergaderinge.

Præfectus cōmiſſariis rationem reddat de incluſis.

XVIII. Wy hebben by een bezonder reglement voorzien op het ſtuk van de inwendige policië van dit huys, als ook van de diſcipline te onderhauden tuſſchen de gedetineerde. maer aengezien het meeſtendeel der correctionele ſtraffen aldaer voorgeſteld, afhangen van de bezondere omſtandigheden van de voorkomende gevallen; wy verklaren die te laeten aen het oordeel van den opper-beſtierder, als ook van de bezondere toezienders ofte commiſſariſſen, laetende de magt aen de Staeten van te bepaelen, by de inſtructiën die zy aen hunnen directeur zullen geven, de penen met de welke hy alleen zal mogen ſtraffen, ende ten zelven tyde vaſt te ſtellen die, de welke hy maer en zal vermogen opleggen met overſtaen van andere gepreponeerde: verklarende nogtans dat deze ſtraffen niet verder en mogen gaen, als van de gedetineerde gedurende zekeren tyd te beroo-

Certæ punitionum formæ.

ven van het gene aen de andere in geld zaude gegeven worden, 't zy voor hunnen bezonderen nood-druſt, 't zy over hun paert en deel in de almoeſſen; van de gekruyſte yzere boyen te moeten aendoen; van gedurende eenige dagen in het rubben-huys opgeſloten te worden; van te worden gebonden twee uren lang aen eenen ſtack ofte op het haute peerd; van voor eenige dagen geſtelt te worden te water ende te brood; van twee ofte dry agter een volgende dagen te hebben vyf en twintig ſlagen met den pezerik; ofte van op eene bezondere plaetſe afgeſchyden van de andere gedetineerde te moeten werken aen laſtigere werken, voor zoo lang als het zal bevonden worden te behooren. ende waer het zaeken, dat om gevallen van grooter gewigt, de beſtierders vermynen zauden, datter ook zwaerdere ſtraffen zauden noodig zyn; de zelve en zullen niet vermogen opgelegt te worden dan by decreet van den commiſſaris uyt den Rade van Brabant, waer van in 't vervolg zal geſproken worden.

Detentionis continuatio ex ſententiâ commiſſarii.

XIX. Boven de ſtraffen hier voorens uytgedrukt, op te leggen door den beſtierder alleen, ofte ten overſtaen van andere gepreponeerde, de gene die het zullen verdienen, zullen nog mogen by decreet van den voorſ. Commiſſaris geſtraft worden met eene verlenginge van hechteniſſe, volgens eyſch ende gelegentheyd van zaeke: verlenginge de welke zelfs zal mogen geſchieden voor eenen tyd van zes maenden.

Nulli dimittendi antè terminum.

XX. Geenen van die, de welke zullen in hechteniſſe geſtelt worden uyt den hoofde van de vier eerſte artikelen van dit reglement, en zal mogen los gelaeten worden, als naer het verloop van zynen tyd, ofte ten zy onzen Gouverneur Generael hem kwytſcheldinge ofte gratie dede van voordere hechteniſſe. eenſgelyks den genen opgehauden ingevolge den 5. artikel, en zal niet mogen los gelaeten worden als naer het eynde van zynen tyd, ofte by naerder decreet van den Rechter uyt welkens vermogen hy zal vaſt geſtelt geweeſt zyn.

Obſervanda præfectis in dimiſſionibus.

XXI. Den tyd van hechteniſſe van eenen dwingeling overſtreken zynde; de beſtierders zullen daer van notitië hauden in hunnen regiſter, aen den artikel raekende den zelven gedetineerden. ende ingevalle hy geene voordere hechteniſſe verdient heeſt, zullen zy daer onder ſtellen de reſolutië van hem vry te laeten, met den datum van zynen uytgang, ende zullen het zelve onderteekenen.

Continuationis annotatio quæ & incarceratis exempli ergò notificanda.

XXII. Ingevalle hy in eene diergelyke verlenginge vervallen is; zy zullen daer van ook notitië hauden in hunnen regiſter aen den artikel den gedetineerden raekende, mitſgaders van den dag dat de verlenginge zal uytgaen. ende deze note, die onmiddelyk zal volgen de gene by de welke aengeteekend was het uytgaen van den tyd, waer toe hy eerſt gecondemneerd was geweeſt, zal voorgeleſen worden aen alle de dwingelingen van het zelve quartier daer toe vergaederd, om dat zy zauden

weten voor wat tyd zyne hechtenisse is verlengt ter oorzaeke van zyn kwaed gedrag in het huys.

XXIII. Men zal ook agtervolgen het gene voorgeschreven is by de twee voorgaende artikelen, als eenen gedetineerden kwytscheldinge zal verkregen hebben van voordere hechtenisse. ende men zal voorders in dat geval overschryven in den register aen den artikel behelsende dezen gecolloqueerden, copye van het decreet daer toe dienende, welkers origineel zal gestelt worden in de liasse daer toe dienende, om opgesloten te worden met de vonnissen ofte decreten van hechtenisse.

Quid si continuatio remissa fit?

XXIV. Verklaeren dat wy wegens de gene in hechtenisse zynde ter oorzaeke van bedelerye niet en zullen aennemen eenige requeste tot ontslakinge, 't en zy de gene, diergelyke requesten overgevende, daer aen voegen eene verklaringe van de bestierders, dat de zelve hun hebben gegeven genoegzaeme verzekeringe voor het onderhaud van den gedetineerden, waer het zaeken hy kwam te hervallen, ende dit op den voet van dry en halven stuyvers daegs.

Quid servandum illis, qui inclusos ob mendicationem petunt dimitti.

XXV. Dit huys met de gronden van erve daer van afhangende, zullen in reele zaeken zonder middel onderhoorig wezen aen de jurisdictie van onzen Raede van Brabant: ende alle de bedienders die aldaer vastelyk woonen, mitsgaders de andere bedienders voor al het gene afhangt van hunne bedieningen, als ook de gedetineerde, zullen zoo in civiele als criminele zaeken immediatelyk onderhoorig zyn aen de jurisdictie van den zelven Raede: wel verstaende nogtans dat wy onder deze schikkinge niet en begrypen de reële actiën die men zaude konnen hebben tot laste van de gedetineerde, nogte ook het geval van eenig misdaed dat zy zauden mogen begaen hebben voor hunne hechtenisse, als ook niet de desertie uyt onzen dienst. willende dat in diergelyke gevallen de bestierders de pligtige overleveren als zy daer toe aenzogt worden door den competenten Rechter oft door hun regiment. dit al nogtans voor zoo veel volgens den 17. artikel van de blyde Inkoomste de overleveringe van de misdaedige niet en zaude moeten gedaen worden aen eenen vremden Rechter.

Forum competens ergastuli.

De naerlaetentheyd van de gedetineerde zal nogtans gereguleert worden volgens de wetten van het domicilië, dat zy hadden voor hunne hechtenisse, ende vereffent worden onder de jurisdictie van het zelve domicilië.

XXVI. Des ongehinderd, wy verklaren ten opzigte van de gene die opgehauden zullen worden voor hun ongeregeld leven, dat de Rechters uyt welkers vermogen zy aldaer zullen gesteld geweest zyn, t'allen tyde zullen tot hun vryen toegang hebben, om die te ondervragen, ende dat zy zullen mogen de bestierders van het huys aenzoeken, van hun te geven de noodige onderrigtingen over hun gedrag, om te konnen uytspreken op den voorderen tyd van hunne hechtenisse. wel verstaende dat inge-

Ut judicibus qui sententiam inclusionis tulerint, accessus ad detentum detur.

valle naer inhaud van den voorgaenden 19. artikel, zy gecondemneert waren geweest door den Commissaris uyt den Raed van Brabant voor dit huys aengestelt, tot eene voordere hechtenisse, ter oorzaeke van de excessen door hun aldaer begaen, dezen tyd niet en zal mogen verkort worden door den Rechter den welken het eerste decreet van hechtenisse gedragen heeft.

Ut sit judex cõmissarius ex Consilio Brab.

XXVII. Tot betere uytvoeringe der jurisdictionele zaeken dit huys raekende, zal daer toe uyt den zelven Raede genoemt worden eenen Commissaris, die daer mede bezonderlyk zal belast worden.

Administratorum & detentorum crimina procuratori Fiscali denuncianda.

XXVIII. Waer het zaeken eenigen bediender ofte eenigen gedetineerden een zwaer misdaed bedreef; den directeur ofte de bestierders zullen het zelve dragen ter kennisse van onzen Raed ende Procureur generael: ende de bestieringe van het correctiëhuys en zal uyt diën hoofde tot geene kosten ofte misen van justitie gehauden zyn.

Officiarii ad nutum ordinũ amovibiles.

XXIX. Alle de gene die wegens de Staeten zullen gebruykt worden voor dit huys ofte het gene daer van afhangt, zullen mogen afgezet worden, als het de Staeten goed dunkt: 't en ware men hun verleden had commissiën inhaudende in uytdrukkelyke woorden, dat zy zyn voor het leven van de gene, aen wie zy toegestaen zyn.

Art. 30. momentaneus fuit.

Multarum applicatio.

XXXI. De boeten, waer van gemeld word met de 10. ende 13. artikelen, zullen zyn voor twee derdens ten behoeve van het correctië-huys, ende voor het overschietende derde ten behoeve van onze Raden Fiscalen, die de ageerende officiers zullen zyn. Brussel 11. Febr. 1779. CRUMP. Vt. F. HELMAN DE TERMEEREN.

Eodem etiam die aliud Consilio Brab. prodüt pro interno ergastuli regimine.

De iis qui ob morum incontinentiam aliàs claustro deduntur, vide sub voce Claustro dediti.

Excubiæ, Vagabundi, Desertores Militiæ.

Excubiæ urbanæ.

DE excubiis urbicis nihil ferè generatim constitutum occurrit, sed singulæ civitates specialia quædam hâc super re in iis habent statutis & regulamentis, quibus ipsarum regimen continetur: quare isthæc in illis monumentis quærenda relinquuntur, quæ infrà, ubi de ipsarum quarumque regimine agitur, citantur.

De immunitatibus ab excubiis, vide sub vocib. Aula & Tributa. *Item P. 3. L. 3. T. 1. C. 4.*

BY DE KYZERINNE DOU. &c. Op het vertoog ons gedaen, dat tot verschyde opzigten zaude voordeelig wezen, zoo voor de verzekering van het publiek, als voor het gemak der buyte-lieden, dat generaelyk aen deze leste zaude geoorloft zyn hun

hun uyt te koopen over de pligt der dagelykſche en gewoonelyke patrouillen, by middel van hun te belaſten met het onderhaud van een genoegzaem getal van ſoldaten ſurnumerair der compagnie van den Droſſaerd van Brabant; wy hebben geresolveert by maniere van preuve opening te geeven aen deze ſchikking, ende ten diën eynde te verklaren, gelyk wy doen by deze.

I. Dat de gemyntens, de welke in deze ſchikking zullen willen begrepen wezen, hun zullen moeten addreſſeeren aen de Gedeputeerde van de Staten, om met hun te handelen ende over-een te komen nopende het getal der voorſ. ſoldaeten, die zy t'hunnen laſte zauden nemen, mitſgaders over de ſolde ende equipeeringe der zelve: wes aengaende de gemeyntens noyt met iemand anders en zullen te doen hebben, als met de voornoemde gedeputeerde, de welke ter excluſië van alle andere zullen belaſt zyn met alle het gene zal raeken de bekoſtinge van het onderhaud van deze nieuwe ſoldaeten: waer van den voorſ. Droſſaerd maer en zal hebben de diſcipline alleen.

Ut pagi de recipiendis excubitoribus militaribus conveniant cum ordinum deputatis.

II. Dat d'inwoonders der plaetſen waer van de gemyntens hun op dit ſtuk zullen verſtaen hebben met de voorſ. Gedeputeerde, ende de welke waerelyk zullen dragen den laſt van eenen ofte meer van deze ſoldaeten volgens het beſtemt getal; van alſdan zullen vry wezen van de gewoonelyke wachten ende patrouillen by onze plakaerten geordonneerd, ende des wegens niet en zullen mogen gecommandeerd worden, als in buytengewoonelyke ende hoogdringende voorvallen.

Quo ſint immunes ab excubiis paganis.

III. Dat den tax die voor het onderhaud van deze ſoldaeten met de voorſ. Gedeputeerde zal worden vaſtgeſtelt, in de gemeyntens zal moeten worden ommegeſteld op den voet der domiciliaire ofte puerperſonele laſten. Bruſſel 14. Febr. 1772. CRUMP. Vt. E. DE ROBIANO.

Stipendia eorum ex tributo domiciliari.

Ad ſupplicationem Ordinum, Conſilium Brabantiæ ſic reſcripſit.

RAPPORT gedaen in vollen Raede, ter interventië van 't officië Fiſcael, 't Hof verklaerd by proviſië, dat, alſwanneer in de vergadering van eenige gemynte de meerderhyd van ſtemmen zal gedragen van zig te belaſten met eenen of meer rondgaſten, op den voet der bekentmaking van den 14. Februarii 1772. deze reſolutië van het meerder getal zal effect hebben voor de geheele gemynte, ende dat den laſt daer uyt voortskomende, door de regeerders ende bedezetters zal moeten worden omgezet ingevolge den derden artikel der zelve bekentmakinge. verklaert voorders dat de gene, de welke in het formeeren der liſten ofte denombrementen van de perſoonen, die volgens het naerder reglement van 26. Jun. leſtleden tot het doen der patrouille zyn verpligt, zullen hebben begaen eenige vrywillige omiſſië oft valſchyd; zullen worden geſtraft volgens alle het rigeur der plakaerten. permitteert aen de ſupplianten den inhaud dezer te doen drukken ende publiek te maeken alomme daer zy zullen goed vinden. 18. Jan. 1773. CRUMP. Vt. E. DE ROBIANO loco LANNE'.

Quid ſi in pago alii velint, alii nolint milites ſtationarios.

Item de ſtipendiis eorum parand. & fraude in conventione cum ordinibus.

Quinam ad excubias obligentur.

MARIA THERESIA, Rooms Kyzerinne &c. Wy goed keurende den voorſtel ons door de gedeputeerde [der Staten van Brabant] gedaen, ſtatueëren.

Quot excubitores in quoque pago.

I. Dat alle manſperſoonen van den auderdom van 18. tot 60. jaren, alleenelyk uytgenomen de geeſtelyke en de edellieden, zullen gehauden zyn de patrouille te doen.

II. Dat in de gemynten, alwaer het getal der manſperſoonen die tot de patrouille gehauden zyn niet en zal gaen boven de ſeſtig, het zal vergenoegen dagelyks te doen patrouilleeren twee mans.

III. Dat de gemyntens van ſeſtig tot hondert en twintig mans, die tot de patrouille zyn gehauden, zullen moeten doen patrouilleeren dry mans: de gene van 120. tot 180. vier: de gene van 180. tot 240. vyf: ende die van meerder getal zonder onderſchyd, den dertigſten man.

Pagi tamen qui milites habent ſtationarios ad excubias non tenentur.

IV. Alles, 't en waer de gemynten aennamen ſoldaten ſtationair van de compagnie van den Droſſaerd van Brabant, op den voet van de acte van bekentmaeking van 14. Febr. leſtleden. Bruſſel 26. Junii 1772. CRUMP. Vt. E. DE ROBIANO.

Eccleſiaſticorum & nobilium immunitas.

Superiorem hanc eccleſiaſticorum & nobilium immunitatem non extendi ultra eorum perſonas, vide P. 9. L. 1. T. 5. C. 2. dieï 26. Aprilis 1741.

Negligentiæ pœna.

Mulctam 10. *ſcutatorum decretam in præfectos excubiarum negligentes, vide P. 9. L. 1. T. 5. C. 3. & 4. ann.* 1744. & 1745.

Ut pagorum rectores ritè fieri curent excubias, quæ apprehendāt nocentes & vagabundos &c.

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne &c. *Art. I.* Wy ordonneeren aen alle officiers ende wethauderen te doen doen de ronden ende patrouillen door de geheele uytſtrekking van hunne reſpective dorpen, zoo by nagte als by dage, aen te taſten alle kwaeddoenders ende landloopers, ende de zelve te lyden in de gevangeniſſe van de hoofd-ſteden, quartieren oft meyeryen naeſt gelegen ter plaetſen alwaer zy zullen geapprehendeert zyn.

Contra turbas vagabundorum concicendum campanâ populum.

II. Wy willen dat zoo aenſtonds die van de patrouillen, officieren oft wethauderen zullen geadverteert zyn van eenige verzaminge, overlaſt oft reſiſtentië, gecommitteert door de zelve landloopers, lediggangers oft zelfs door de ſoldaeten; zy terſtond de klokke doen klippen om alle de inwoonderen gewapent te vergaderen, ende de misbruykers ende kwaeddoenders te vervolgen, om de zelve aen te taſten, is 't dat het mogelyk is, op pene van te verbeuren eene amende van vyf en twintig pattakons.

Quem campanæ ſonum pagi vicini imitentur, viæ obſideantur.

III. Ordonneeren eenſgelyks, dat zoo wanneer die van de naeſt gelegene dorpen den klok-ſlag zullen gehoort hebben; de officieren ende wethauderen der zelve dorpen doen vergaderen ende poſteeren de inwoonders gewapend op de groote wegen ende andere plaetſen, waer door de kwaeddoenders zig zauden konnen retireeren.

Ut reſiſtentes vel occidere liceat.

IV. Dat zoo de delinquanten eenige reſiſtentië doen, om zig niet te laten vangen, oft gevangen zynde om de hand van de juſtitië te ontgaen; wy verklaren dat het aen de voorſ. officiers

ende inwoonders gepermitteert zal zyn het geweld met geweld te verstooten, zelfs de tegenstaenders te dooden, is 't dat zy de zelve anders niet en konnen aentasten oft hauden, zonder daer omme t'onzen regarde eenigsints te misbeuren, nogte ook ten regarde van de vrienden van den gedooden.

V. Wy verklaren daer en boven, dat de zelve patrouillen ende inwoonders, vervolgende de dieven ende land-loopers, zullen mogen passeren van hunne jurisdictië op die van een ander: de zelve aldaer aentasten, arresteeren ende transporteeren ter gevangenisse, alzoo hier boven gezyt is.

Ut & in jurisdictiones alienas persecutionem continuare & apprehendere liceat.

VI. Wy verklaren dat voor ideren dief oft land-looper die zy [officiers ende die van 't plat land] ter hand van de justitië zullen gelevert hebben, ende die voor alzulks ter dood zal gecondemneert geweest zyn, zullen hebben voor loon tien pattakons, ende voor idere land-looper ende ledig-ganger vyf pattakons, te betaelen door den rentmeester van het quartier, oft van de Meyerye in de welke hy zal geapprehendeert zyn. *Reliqua hujus edicti vide inferiùs.*

Præmium capti prædonis, vagabundi.

BY DE KEYZERINNE DOU. &c. Alzoo de beweegredenen der belooninge, de welke de edicten rakende de vagabonden ende land-loopers toeëygenen aen de officiers van justitië niet en werken ten aenzien van de gene, die gevangen zynde in volvoeringe van deze edicten, niet bevonden en worden in der daed vagabonden te zyn, nogte pligtig van eenig misdaed oft exces in deze landen begaen; wy verklaren dat voor het toekomende de voorf. belooninge zal komen te cesseren, alswanneer de gene die gevangen geweest zynde in uytwerkinge der edicten op het feyt der vagabonden ende land-loopers, zullen bevonden worden nogte met der daet vagabonden te zyn, nogte pligtig van eenig misdaed oft exces begaen te hebben onder ons gebied. Brussel 21. Meert 1775. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

Nullum præmium si captus nec sit prædo nec vagabundus.

26. *Julii* 1749. *Art. VII.* Verbieden aen de herbergiers, taverniers ofte tappers ende andere, te logeren oft te aenveerden in hunne huyzen eenige van de voorf. dieven, land-loopers oft onbekende: hun 't eten te geven ofte te drinken, oft andersints de zelve te begunstigen in eenige manieren: maer zullen gehauden zyn de zelve te verkondigen aen de officiers van hare Majestyt, oft aen de gene van hare vassallen, om aengetast ende getransporteert te worden ter gevangnisse voorf. op dat t'hunner straffe geprocedeert worde, op pene van ballingschap oft andere arbitraire.

Vetitum cauponis illis hospitium victumve præbere.

Nota initium hujus edicti suprà antecedere, & ejus reliqua interjectis aliis ad finem hujus materiæ usque continuari.

VIII. Wy ordonneeren insgelyks aen de zelve herbergiers, taverniers oft tappers, te dragen aen den officier van de plaetsen de namen van de gene die zy in hunne huyzen aenveert zullen hebben, op pene van dry guldens amende voor idere ryze die zy in gebreke zullen zyn des te doen. *Vide vocem* Hospitum Delatio.

Ut iidem prætori prodant quosquos hospitio exceperit.

Ne portitores, aurigæ, navicularii &c. suspectos durante campanæ sonitu, amnibus trajiciant.

IX. Verbieden aen alle schippers, pontonniers, voerlieden oft andere, te doen oft laten passeren de riviren aen suspecte oft onbekende persoonen, ofte peerden, wagen oft andere voituren te geven, gedurende den klok-slag ende vier en twintig uren daer naer, ten zy by consente van die van de wet.

XI. Alswanneer die hoofd-officiers van onze beslotene steden door diën middel zullen verstaen, ende alswanneer zy anders zullen konnen weten, dat aldaer eenige soldaten van onze trouppen zig bevinden zullen; zy zullen hun doen produceren den oorlof van hunne Capiteynen oft andere officieren. Ende is 't dat de soldaten in faute blyven van het zelve te doen; zoo zullen zy die aentasten ten lyve, op pene van hondert pattakons amende voor idere ryze, dat zy diën aengaende iet vernegligeert zullen hebben.

Milites sine veniâ ruri deprehensi, apprehenduntor.

XII. Ende alzoo wy de noodige orders gegeven hebben op dat zoo haest men zal aenmerken eenige verzaminge van landloopers ende kwaeddoenders, oft eenige desertië van een oft meer soldaten, den Commandant van de plaetse, waer van zy gedeserteert zyn, dry kanons-scheuten doet schieten; wy willen ende ordonneeren, dat aenstonds de omliggende dorpen de klokke trekken, ende dat men de zelve trekke vervolgens van dorpe tot dorpe, tot dry mylen in de ronde van de zelve plaetse, ende dat de boeren met hunne wapenen uytkomen om eensdeels de wegen van hunne respective dorpen te bezetten, ende eensdeels de patrouille te doen: hun verbiedende wel expresselyk van t'hunnen huyze weer te keeren, ten zy naer gedaen te hebben de geheele ronde, op pene van vyf en twintig pattakons amende voor ider gebrek.

Ut præsidiorũ præfecti deprehensâ prædonum turbâ, magnâve desertione, tormento explosо signum dent.

XIII. Wy verbieden wel expresselyk aen de hoofd-officiers van de opene steden, vlekken ende dorpen van het plat land, aldaer te verdragen eenig soldaet van onze trouppen, die niet verzien en zy van eenen oorlof van zynen Capiteyn oft ander officier: ende wy belasten hun van te arresteren alle de gene, die zig alsdan zullen hauden zonder diergelyken oorlof, op pene van hondert pattakons amende voor idere ryze dat zy zullen vernegligeert hebben het zelve te doen. *Articulum* 14. *& reliquos hujus edicti vide infrà.*

Item milites sine commeatûs litteris reperti, apprehenduntor.

BY DE KYZERINNE DOU. ENDE KO. Om te voorkomen dat de deserteurs niet en zauden misbruyken van de goede trauw oft onkundighyt van de patrouillen ende wethauderen der plaetsen; wy ordonneeren, dat alle onder-officieren ofte soldaten, de welke niet en zullen verzien zyn van een paspoort, geschreven in de taele der plaetsen waer zy zullen passeeren, zullen moeten worden gearresteert ende overgelevert aen het garnizoen onzer trouppen, liggende het naeste aen de plaetse van het arrest, op de pene voorgeschreven by onze ordonnantiën geëmaneert om de desertië te beletten. Brussel 6. April 1773. CRUMP. Vt. E. DE ROBIANO.

Ut & ii, qui commeatûs litteras habent aliâ linguâ quã ejus loci in quo eperiuntur.

BY

BY DE KYZ. DCU. ENDE KO. Lieven ende beminden. De voorzorgen gestelt ten opzigte der soldaten van onze trouppen, de welke oorlof bekomen om in semester te gaen, niet genoegzaem zynde om hunne desertië te beletten; zoo belasten wy u, dat zoo haest in eenige plaetse uwer onderhoorighyd eenen soldaet oft onder-officier van onze trouppen in semester zal bevonden worden, gy hem zynen verlof-brief oft passeport zult vragen, den welken gy t'uwaerts zult nemen, om den zelven te bewaren, tot dat den termyn zal verschenen zyn. Welken termyn naerderende; zult hem aenzeggen, zynen verlof-brief weder gevende, dat hy zig begeve naer zyn regiment. Ende faute van diën; oft van moeyelykhyd; zult hem doen aenhauden ende doen overleveren aen de naest gelegene militairen, om voorders gebrogt te worden naer zyn corps ofte regiment: op pene dat in cas van onagtzaemhyd oft gebreke van uwen kant, t'uwen laste zal verzien worden, volgens gelegenthyd van zake. Brussel 5. Decemb. 1774. CRUMP. Vt. E. DE ROBIANO. *Hæc ad officiarios locorum directa fuit.*

Ut officiarii eorum militũ, qui commeatu semestri ruri morantur, literas veniæ sibi sumant, & finito termino reddant.

26. *Julii* 1749. *Art. XIV.* Ende alzoo in vele plaetsen de patrouillen gedaen worden met groote onagtzaemhyd, zoo by dage als by nagte; dat men in vele andere kinderen op schildwagt bevind met eenen stok in de hand; wy ordonneeren wel scherpelyk, dat in 't toekomende de gene, die gedestineert zyn tot het patrouilleeren, zullen mannen zyn, aud ten minsten van agttien jaren, verzien van wapenen, en in staet van niet alleenelyk de deserteurs te arresteeren; maer ook de land-loopers ende lediggangers: alles op pene van te verbeuren voor idere contraventië eene amende van tien pattakons, boven de gene gestatueert by de voorgaende plakaerten.

Viri bene armati, non pueri excubias agant.

XV. Wy willen dat de gene die door de Gouverneurs, commandanten der plaetsen ende andere daer toe by ons geauthorizeert, belast zullen zyn van te zorgen over het gedrag van de patrouillen, ende die bevinden zullen dat de boeren, die daer toe gedestineert zyn, hun devoir niet en kwyten, oft dat men alnog kinderen bezigt; den officier der plaetse daer van aenstonds adverteeren: die responsabel zal zyn van de verbeurde amenden, hy in 't geheel tot laste van de overtreders: belastende de zelve geëmploiëerde daer van aenstonds part te geven aen den Gouverneur oft commandant van de plaetse, die zorge dragen zal daer van te informeeren die het behoort: op dat zy de zelve amenden doen inne komen. Onze intentië zynde dat de zelve detachementen geensints en zyn tot laste van de dorpen, gemeynten, nogte van de inwoonderen van het plat land, gelyk wy het zelve te kennen doen geven hebben aen de zelve Gouverneurs ende commandanten der plaetsen.

Ut illi, quibus incubuerit invigilare excubiis faciendis, deprehensas ruri negligentias Prætori nuncient: qui Prætor mulctam negligentiæ solvat &c.

XVI. Die van onze onderzaten, die de patrouille doen in de opene steden, vlekken en dorpen van het plat land, zullen insgelyks moeten arresteeren alle de soldaten van onze trouppen,

Milites sine commeatu reperti detinentor.

die zy bevinden zullen zonder oorlof van hunne Capiteynen oft andere officieren, op pene van vyftig pattakons amende voor idere contraventië: ende zal deze amende eyschbaer zyn solidairelyk tot laste van idere van de gene, die van de patrouille zullen geweest hebben; die gemist zal hebben te arresteren de soldaten in questië.

Præmia ex captis & traditis desertoribus.

XVII. De soldaten van onze trouppen die gearresteert zullen hebben geweest in het een oft het ander cas hier boven gespecificeert, zullen aenstonds geleyd worden op de gewoonelyke maniere naer de naest gelegene plaetse alwaer wy garnizoen hauden, om overgelevert te worden aen den Gouverneur ofte commandant van de plaetse. ende dieze aldaer gelyd ende overgelevert zullen hebben, zullen ontfangen eene somme van tien pattakons voor ider der zelve soldaten, die deserteur bevonden zal zyn, alswanneer hy zyn zal eenen voet-knegt, oft eenen ruyter oft dragonder te voet: ende eene somme van twintig pattakons, alswanneer hy zyn zal eenen ruyter oft dragonder te peerd. Ende zullen hun die sommen betaelt worden door de ontfangers van onze inkomende ende uytgaende regten, op de declaratië die hun geven zullen de Gouverneurs oft commandanten, aen wie zy de soldaten in questie zullen overgelevert hebben.

Pœna in eos qui tales apprehendere prætermiserint.

XVIII. Zoo dikwils eenige soldaten van onze trouppen zullen gedeserteert zyn, ende het geprobeert zal zyn dat die hoofd-officieren van de opene steden, vlekken ende dorpen van het plat land, ofte die van onze onderzaten die aldaer patrouilleren, zullen vernegligeert hebben de zelve te doen aentasten, ofte arresteeren in het een ofte het ander cas hier boven gespecificeert; de gene die vernegligeert zullen hebben het zelve te doen, zullen boven de amende hier boven ter diër oorzake gecommineert, gehauden zyn te betalen voor ider gelyk soldaet die gedeserteert zal zyn, eene somme van vyf en twintig pattakons aen zyn regiment met een' andere somme van tien pattakons ten profyte van den genen dieze aenbrengen zal.

Ut pro superioribus his mulctis pagi sint responsabiles.

XIX. Ende zullen de gemyntens der opene steden, vlekken ende dorpen van het plat land responsabel wezen voor idere der voorš. twee sommen in alle de occasiën alwaer hunne hoofd-officiers oft die van onze onderzaten die aldaer de patrouille doen, zullen gehauden zyn de zelve te betalen: behalven hun recours tegens deze. *Reliqua hujus ed. vide infrà.*

In desertionis fautores.

MARIA THERESIA Rooms Kyz. &c. Wy verbieden by forme van ampliatië van onze vorige edicten aen alle ende eenigelyk van onze onderzaten, eenen deserteur van ons krygsvolk te verbergen ofte te verzwygen, oft op wat maniere dat het zyn mag aen hunne desertië mede te werken, op pene, dat zy voor d'eerste ryze gegeesselt, gebrandmerkt ende gebannen zullen worden voor dry jaren uyt de landen van onze gehoorzaemhéyd: dat zy vyf en twintig pattakons zullen moeten be-

talen voor ideren deſerteur aen het regiment waer van hy gedeſerteert zal zyn, ende tien pattakons tot profyt van den genen die de zelve zal bekent gemaekt hebben, ende dat zy voor de tweede ryze zullen met de dood geſtraft worden.

Editorum publicatio annua, &c.

Eyndelyk gebieden wy, dat deze ordonnantië, ende onze andere ediċten, geëmaneert op het wegloopen van ons krygsvolk in den jare 1738. ende den 26. Julii 1749. alle jaren in de vyftien dagen naer Paeſchen gepubliceert zullen worden. Ende wy belaſten de regters in hunne reſpective gebieden van in hunne geweyſden van de penen hier boven geſtatuëert niet af te ſtaen, ende onze Raden Fiſcalen, van de officieren die agterlaten zullen hunne pligt te kwyten ten opzigte van eene zake daer zoo veel belang aen is voor het wel wezen van onzen dienſt, ſcherpelyk te doen ſtraffen naer den inhaud van onze ediċten. Bruſſel 14. Novemb. 1755. SCHOC. Vt. P. VAN CUTSHEM. *P.* 9. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 12.

Minùs ſevera continent ediċta 26. Julii 1749. art. 20. 21. 22. & ed. 18. Maii 1753. P. 9. L. 2. T. 3. C. 10. Et quantum ad publicationem annuam; eamdem idem ed. 26. Jul. 1749. art. 24. paulò aliter decernit.

Idem.

BY DE KYZ. DOU. ENDE KON. Wy ordonneeren aen alle Magiſtraten ende Wethauderen van ſteden, vryheden ende dorpen, van zonder eenig gebrek te doen de jaerlykſche herpublicatië van deze plakaerten [van 31. Jul. 1738. 12. Jun. 1745. 26. Jul. 1749. 15 May 1753. en van 14. Nov. 1755.] op den voet voorſ. met den 24. art. van het gene van 26. Julii 1749. gelyk ook door het gene van 14. Nov. 1755. ordonneerende aen alle de zelve Magiſtraten ende Wethauderen, de ſterke hand te leenen ende allen byſtand te geven aen de militairen, gelaſt tot de vervolginge van de deſerteuren, op de penen voorſ. met het gemelt laeſte plakaert tegens de gene de welke mede werken aen de deſertië. verzekerende de zelve Magiſtraten ende Wethauderen, dat men de gratie van het leven zal doen aen alle deſerteuren, de welke zullen zyn aengehauden door de borgerlyke ofte boere wagten, ofte ingevolge den byſtant oft aenwyzinge de welke zal gegeven zyn aen de militairen. Ende zal dit tegenwoordig decreet ſeffens worden gepubliceert ende geafficheert daer des behoort, ende daer van jaerlyks gedaen worden de herpublicatië agter de plakaerten hier vorens gemelt. Bruſſel 25. Febr. 1772. CRUMP. Vt. E. DE ROBIANO.

Prætores locorũ detinendis deſertoribus opem præſtent.

A civibus capti non plectentur morte.

Non emenda á militibus veſtimenta, arma.

26. *Julii* 1749. *Art. XXIII.* Wy verbieden aen alle ende eenigelyke van onze onderzaten te koopen ofte aenveerden op wat titel ofte pretext dat het zy, van de ſoldaten van onze trouppen, niet alleenelyk hunne uniformen, maer ook wapenen, van wat qualityt de zelve mogen wezen: ten zy dat de ſoldaten, die de zelve hun preſenteeren zullen, daer van de permiſſië hebben by geſchrifte van hunne Capiteynen oft andere officieren: de welke zy zullen gehauden zyn te laten in handen

van de gene, die de zelve uniformen oft wapenen koopen ofte aenveerden zullen, om by hun gereproduceert te worden in cas van noode, op pene van hondert pattakons amende voor idere contraventië. Brussel 26. Julii 1749. SCHOC. Vt. J. F. DE VOS. *P.* 9. *L.* 1. T. 5. C. 5.

Nec vendenda illis vestimenta.

MARIA THERESIA Rooms Kyz. &c. By ampliatië van onze voorgaende ordonnantiën, wy verbieden eenigelyken, aen onder-officiers ende soldaten te verkoopen eenige kleedingen, van wat soorten oft qualityten die zauden mogen wezen, 't en ware den onder-officier oft soldaet, die er zaude willen koopen, deswegens by bragt eene schriftelyke permissië van zynen Capiteyn. Welke permissië den verkooper in diën gevalle zal moeten bewaren tot zyne justificatië: verklarende dat den verkooper oft anderen particulier, den welken hier aen zal komen te contravenieëren, onderworpen zal zyn aen de zelve boeten ende verbeurtens, gestatueërt ten laste van de gene die de kleederen oft uniformen van soldaten koopen. Brussel 9. Sept. 1763. OR. Vt. E. DE ROBIANO. *P.* 9. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 13.

Omnia quæ superiùs ed. 26. Jul. 1749. *de militiæ desertoribus complectitur, propè continentur edicto* 31. *Jul.* 1738. *quod extat P.* 7. *L.* 3. *T.* 3. *C.* 15. *& ed.* 12. *Junii* 1745. *P.* 9. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 8.

Hæc eadem, & simul quæ de reliquis vagabundis, grassatoribus & excubiis eodem edicto comprehenduntur, etiam ferè continentur ed. 23. *Dec.* 1697. *P.* 5. *L.* 4. *T.* 6. *C.* 7.

Hoc ultimum quidem, ut & 21. *Aug.* 1702. *P.* 5. *L.* 4. *T.* 6. *C.* 11. *aliqua continet ampliùs: sed quæ an momentanea non sint, si lubet, in ipsis examinato.*

Non detinendos rhedis, curribus &c. vectos, nec ecclesiasticos, non suspectos.

BY DEN KONING. Wy worden onderrigt, dat sommige patrouillen zelfs hun alsnu vervoorderen, van onder den dekmantel van de magt hun by het voorf. plakaert [van 23 Dec. 1697.] gegeven, te bedryven verschyde excessen, aenvattende alle soorten van persoonen, ook de postillons ende de gene die zy vinden in karossen, op wagens, kerren oft andere diergelyke commodityten, mitsgaders de gene ryzende met hunne waren oft kommerschappen, jae zelfs ook de religieusen ende andere geestelyke persoonen, de zelve, by gebrek van paspoort, ende ook andersints af persende het gene zy goed vinden, ende kwalyk tracteerende, onaengezien dat zoodanige persoonen, alswanneer zy niet en worden bevonden eenig kwaed begaen te hebben, notoirelyk niet en zyn begrepen onder het voorf. plakaert; wy, om hier inne te verzien, verbieden aen alle de patrouillen, van de voorf. persoonen, oft andere diergelyke, niet suspect wezende van te zyn soldaten, vagabonden oft kwaeddoenders, in eeniger manieren te vermoeyelyken, oft van imanden, wie het zaude mogen wezen, iet af te vragen, oft af te nemen, 't zy op pretext van drinkgeld oft andersints, op pene van arbitraire correctië, ende dat d'officiers, wethauders

ders ende regeerders des oogluykende, daer voren in hunnen eygen ende priveën naem zullen recherchabel wezen. Brussel 12. Meert 1698. MA. Vt. BODRY. *P.* 5. *L.* 4. *T.* 6. *C.* 8.

BY DE KYZ. DOU. ENDE KON. Lieve ende beminde. Alzoo wy wenschen nauwkeuriglyk ende stiptelyk verwittigt te wezen van alle de exempels van straffen die in 't toekomende zullen worden gegeven tot laste van die hun zullen pligtig maken van eenige contraventiën tegens de plakaerten geëmaneert, ofte nog te emaneeren, om te beletten de desertië van onze trouppen; zoo bevelen wy u t'elke ryze als gy zult hebben gewezen eenen cas van deze nature, copye van uwen vonnisse te zenden aen onzen lieven ende getrauwen Raed ende Advocaet Fiscael van Brabant. Brussel 16. Januarii 1773. CRUMP. Vt. E. DE ROBIANO.

Sententiæ secundum hæc edicta latæ, Advocato Fiscali mittuntor.

Conventiones de reciprocâ desertorum militiæ traditione cum Rege Galliæ extant P. 9. L. 2. T. 3. C. 7. diei 6. Sept. 1766. cum Principe Leodiensi in decennium prorogata fuit mense Maio 1777. plures extant tit. præcitato. Quæ de nostræ militiæ desertoribus constituta sunt edicto 31. Jul. 1738. art. 12. etiam jubentur habere locum in militiæ desertores eorum statuum cum quibus pacta de reciprocâ traditione existunt. & paria vide in superiori cum Gallis conventione.

Pacta de reciprocâ desertorum traditione cum extraneis.

BY DE KYZ. DOU. ENDE KO. Lieve ende beminde. Alzoo wy ondervonden hebben, dat met al te veel' ligtveerdighyd, en zonder de noodige voorzorgen van wegens de Magistraten ende Wethauderen worden gedepecheert de paspoorten; willende in regel stellen zoodanig voorworp van policië; hebben wy goed gevonden u by dezen te ordonneeren, dat in 't toekomende door de gene by u gecommitteert tot de voorsf. expeditië, nauwkeurig register worde gehauden van alle de paspoorten, de welke door hun zullen worden gedepecheert, mitsgaders in den zelven register aen te teekenen, ende in de paspoorten uyt te drukken het signalement ofte beschryvinge van den persoon, den welken zig daer van moet bedienen. Brussel 23. Junii 1773. CRUMP. Vt. E. DE ROBIANO.

Pasporten.

Feuda.

WY willen ende ordonneeren, dat onze vassallen, mannen van Leene, oft mans-mannen niet en zullen mogen van nu voortaen committeeren in heure Leen-hoven eenige stad-houderen van den Leenen by opene brieven, onder heuren zegele nog ananderfints: maer zelen de zelve stadhauderen worden gesteld ende gecommitteerd by ons ende met onze opene brieven van commissië onder onzen zegel geordonneerd in Brabant agtervolgende den statute ende ordonnantië van de Leenen, gemaekt by wylen onzen Heere ende over auden vader hertog Philips in den

Omnes curiarum feudalium vicarios litteris patentibus sub sigillo Brabantico cõstituendos.

jare XLVI. [*hic est annus* 1446.] op de pene van twelf ponden Artois te verbeuren tot onzen profyte, by den genen, die contrarië doen zaude. 17. Jul. 1523.

Vide hîc Inaug. inscript. 15.

Nullas feudorum inhæredationes faciendas alibi quã in curiâ competenti, sub pœnâ. . .

18. *Nov.* 1446. *Art. I.* Dat van nu voortaen geene van onze mannen van Leen, mans-mannen oft onderzaten ons lands van Brabant hauden [*puto* haudende] eenige Leen-goeden van ons oft onze mannen van Leen, oft mans-mannen resorterende tot ons, eenigerhande wettelykhyd oft voorderinge en doe nog voorts en neme van oft [*omissum fortè* op *vel* over] eenige Leen-goeden; het zy by koop, verkoop, wisseling, giften, opdragt, obligatiën, verpandingen, bekommeringen met erfelyke oft lyf-renten oft andersints, met zoo wat contracte, forme oft manieren dit wezen mogte, tot eeniger plaetsen oft voor eenige Regteren oft Wethauderen, dan alleen voor ons ende onze stede-hauderen ende mannen van Leen, oft voor de heeren, daer af de zelve Leen-goeden zyn gehauden, oft hunne stedehauderen, by onzen oorlof ende consente, ende met onze opene ende bezegelde brieven daer toe gestelt, ende hunne mannen van Leen: op de pene te verbeuren, zoo wie contrarië dede, zyn' leef-dagen lang tot behoef van zynen Leen-heer, de Leen-goeden, daer op de voorf. wettelykhyd oft voorderinge werde gedaen. Welke Leen-goeden alzoo verbeurd zynde, na zyn' dood ende niet eer weder zelen komen tot zyne regte erfgenamen: de welke die dan zelen ontfangen te Leen, ende hauden van den zelven heer, doende hem daer af manschap, ende betalende de behoorlyke heirgewaden ende heerlyke regten, na gewoonte van den Leen-hove des zelfs heere. Ende des gelyks zaude ook verbeurd wezen tot des zelfs Leen-heeren behoef alle alzulken geld, om die voorf. Leen-goeden ende die voorderinge daer af gegeven ende gelooft wezende in eeniger manieren. *Vide hîc art.* 13. *consuetudinum Curiæ Feudalis Brab.*

Prohibetur hominibus feudalibus aliisque officiariis, inhæredationibus assistere incompetentibus

Idem Art. II. Ende voortaen, dat egeene van onze oft onzen [*fortè interserendum* Smalreheeren] mannen van Leen oft andere onderzaten officieren daer over en stae, nog consent daer toe en geve, dat eenige wettelykhyd oft voorderinge geschiede op oft van eenige van de voorf. Leen-goeden [*interserendum puto* 't en zy] by oft overmits den Leen-heere, daer af de zelve Leen-goeden gehauden zyn oft heure stede-hauderen in der voorf. manieren daer toe gestelt ende heuren mannen van Leen. Ende oft eenige wettelykhyd oft voorderinge op eenige Leen-goeden geschiede oft voorts gekeerd worde in eenige andere manieren; die, ende alle 't geen dat daer nae volgde, verklaren wy te wezen van geenre weerden: ende daer toe zauden die officieren in geenen toekomenden tyde eenigen dienst oft officië van onzen oft eenigen onzen mannen van Leen, oft mans-mannen-wegen mogen dragen in onzen lande van Brabant.

Id. Art. III. Behaudelyk in dezen, dat onze mannen van Leen

ende mans-mannen, die des van ons met onze opene bezegelde brieven oorlof ende consent zelen hebben, zelen mogen by heuren testamente oft uyterften wille disponeren van heure Leen-goeden ter zalighyd van heure zielen, oft anderfints naer heure belieften. welke dispositië van magt ende weerde zal wezen ende gehauden worden. ende alzoo dat de gene, die by magte van der zelver eenige Leen-goeden zelen willen aenveerden, gehauden zyn zelen den Leen-heere daer af te doen manschap, ende te betalen de heyr-gewaden en heerlyke regten naer de gewoonte van zynen hove.

De litteris veniæ ad testandum de feudis, & de hommagiis ex tali successione.

Transactione quâdam inter Ducem & Antverpienses die 31. *Maii* 1440. *conventum vide, ne quæ mancipationes, oppignerationes vel executiones reales bonorum feudalium fiant per Magistratum ejusve litteras scabinales*, *P.* 1. *L.* 2. *T.* 5. *C.* 1.

Ut hæredibus contractus suos divisionis feudorum coram quibusvis Magistratibus & personis inire liceat, salvâ instrumenti in curiâ feudali competenti registratione, vide in ed. 17. *Jul.* 1523. *item Inaug. inscript.* 15.

17. *Jul.* 1523. Dat van nu voortaen als eenig Leen oft agterleen zal worden, komen oft verschynen op eenigen persoon, by wat middel dat het zy, de zelve perzoon, aen de welke 't zelve zal zyn verschenen, zal gehauden zyn, dat te releveren en te verheffen, oft by zynen procureur behoorlyk gemagtigt met brieven van procuratië, innehaudende magt speciale te doen releveren ende verheffen, binnen zes weken na dat het zelve Leen zal zyn verschenen: ende te diën eynde doen den eed van getrauwighyd ende andere diensten na regten daer toe behoorende: ende naer dat de zelve relieven ende verheffen zelen zyn gedaen, te geven zyn denombrement binnen andere zes weken daer naer, op de pene ende verbeurte van zes ponden Artois. Ende zoo verre hy gebrekkelyk ware 't zelve alzoo te doen binnen de voorf. andere zes weken; zal het zelve Leen gesteld worden in onze handen, oft in handen van den heere daer af 't zelve zal zyn gehauden, om te worden geregeerd ende gegouverneerd, ende te blyven in de zelve handen tot er tyd toe, dat de vassael oft erfgename alzoo defaillerende, zal hebben gegeven zyn voorf. denombrement: dat hy alsdan zal komen tot den gebruyke van de zelve zyne Leenen, ende zelen hem wederomme worden gegeven ende gerestituëerd de vrugten, die daer af zullen wezen geheven ende ontfangen, mits daer af betalende de redelyke kosten van justitië.

Intra sex hebdomadas, ex quibus feudi cujusdam proprietas in aliquem devenit, faciendum relivium. Et de faciendâ deinceps delatione.

20. *Jan.* 1753. *Art. XIII.* Nous etant revenu que nos droits & ceux de nos vassaux sont le plus souvent fraudés par le desaut de l'enregistrement & de la passation des œuvres de loi aux Cours Féodales à chaque mutation ou changement de mains; nous declarons, que tous ceux, qui acheteront ou acquéreront des Fiefs par acte ou contrat, à titre de proprieté ou autre droit réel, & desquels actes ou contrat il échoit transport, seront

De omnibus feudorum alienationibus faciendas infeudationes coram curiâ competenti: alioqui proprietas pe-

nes venditorē manebit.

tenus dans an & jour de presenter leurs actes ou contrats d'acquisition pardevant la Cour Féodale dont tels Fiefs ressortissent: & feront le devoir réquis pour en avoir le transport & œuvres de loi usités: faute de ce, la proprieté restera devers le vendeur: & celui qui aura alienė les Fiefs, ses héritiers & aians cause, pourront degager & retirer tels Fiefs non transportés, sans que l'acquisition du droit réel puisse être suppleée par aucun laps de tems moindre que de 40. ans, à compter depuis la passation des contrats, pendant lequel tems l'action du retrait restera ouverte. Et quant à ceux qui auroit manqué de faire leurs reliefs afferans à chaque mutation endéans l'an; ils seront privés par saisissement des révenus desdits Fiefs, qui seront adjugés à notre profit, jusqu'à ce que lesdits devoirs de reliefs & autres y afferans, seront effectués, sans qu'il soit necessaire de leur faire autre interpellation après l'année, que la seule intimation du saisissement, avec assignation du jour pour l'adjudication.

Retractus in feudis.

Juris real. per lapsum temporis acquisitio.

In singulas partes feudi divisi singula facienda relivia.

20. *Jan.* 1753. *Art. XIV.* Pour chaque partie des Fiefs, qui en aura eté éclisée ou demembrée, devra être fait un relief particulier. Et comme nous sommes informés, qu'il y a des coutumes decretées, aiant force de loi, qui dispensent les possesseurs de pareilles parties éclisées ou demembrées d'en faire le relief; nous voulons qu'en attendant que nous y aions pourvu, lesdits possesseurs seront obligés de faire annoter les titres de leurs possessions aux greffes des Cours Féodales, dont le Fief principal ressortit, chaque fois, que pareil éclissement ou demembrement se fera, sous la peine qui est statuée ci-devant contre ceux qui restent en defaut de faire les reliefs requis.

Ut reliviorū denumerationū &c. omissorum delatores tertiam partem mulctæ ferant.

Id. Art. XVI. Finalement, pour que nos officiers & ceux des Seigneurs Féodaux nos vassaux puissent parvenir plus aisement à la connoissance des défauts de faire reliefs, ou de fournir des aveux & dénombremens, des cas du retour des Fiefs, & des droits seigneuriaux échus & à écheoir; nous declarons que lorsque pour quelque defaut, omission ou négligence en cas pareil, il y aura matiere de saisir les fruits & revenus desdits Fiefs à notre profit, ou à celui desdits seigneurs nos vassaux; le tiers du révenant bon desdits fruits & revenus sera au profit du dénonciateur, dont le nom sera tenu secret.

Feudalitas redituum feudaliū redemptione extincta.

17. *Jul.* 1523. Ende omdieswille dat hier voormaels vele renten hebben verkogt geweest zonder kwyten op diversche Leengoeden en heerlykheden, gehauden ende te leene ruerende van ons ofte van onze vassalen, van welke renten die erfgenaemen ende proprietarissen 't zindert hebben gevonden maniere ende middel te kwyten ende te lossen; ende niet min de Leen-heeren van de welke zyn gehauden ende te Leen ruerende de voorf. Leenen alzoo geloft, hebben willen sustineren ende mainteneren, dat de bezitteren van de zelve die zauden schuldig zyn altyd te hauden te Leene gelyk de principale Leenen; tot grooten intrest ende prejudicië van de zelve erfgenaemen en proprietarissen;

ſen; is onzen wille dat de Leenen, gecreëert uyt zaken van zulke geloſte renten, 't zindert de kwytinge zyn dood geëxtingueert ende geconſolideerd metten principalen Leenen, gelyk dat was voor de voorſ. verkoopinge, belaſtinge ende hypoteke. Behaudelyk dat den erſgenaem ende proprietaris van den zelven Leen zal gehauden zyn te betalen tot behoef van den Leen-heer, daer af 't zelve Leen zal zyn gehauden, een heyrgewade ende heerlyke regten voor een' ryze, zonder meer.

MARIE THERESE Reine. Les droits & heirgewades, que nos vaſſaux, qui poſſedent des Fiefs, mouvans de notre Cour Féodale de Brabant, doivent paier, lorſqu'ils en font relief, aiant eté reglés & fixés depuis un tems immémorial à treize Ridders d'or en eſpece; mais comme il pourroit ſurvenir des difficultés à ce ſujet par la raiſon que juſqu'ici la valeur intrinſeque deſdits Ridders d'or n'a eté declarée ni determinée par aucune ordonnance; & nous aiant eté rapporté qu'elle alloit au delà de celle d'un ducat, aujourd'hui evalué à cinq florins un ſol monnoie forte; nous declarons qu'à l'avenir il devra être paié une ſomme de cinq florins un ſol monnoie forte pour chacun deſdits 13. Ridders d'or. & ceux qu'on nomme les Fiefs du cornet paſſeront reſpectivement comme du paſſé parmi une année de leurs révenus avec le droit de chambelage & autrement ſuivant leurs inveſtitures. & ſera en conſequence permis à tous nos ſuſdits vaſſaux de pouvoir ſuivre le même pied dans leurs reſpectives Cours Féodales à l'égard des arrieres-fiefs qui ſont tenus d'eux: parmi néanmoins qu'ils aient au préallable pleinement acquitté en la maniere ci-deſſus reglée les droits & heirgewades, qui ſont échus pour le dernier relief qu'ils ont fait de leurs Fiefs mouvans de notre dite Cour Féodale de Brabant. Leur defendons de faire avant ce uſage de la préſente à l'égard deſdits arrieres-Fiefs, qui ſont tenus d'eux, à peine de cent florins d'amende pour chaque contravention. Bruxelles le 7. Mars 1743. SCHOC. Vt. P. VAN CUTSHEM. *Extat P.* 8. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 1. *Hic ratio habeatur inſcriptionis* 26. *Inaug.*

13. Ridders æquari cum totidem ducatis pro ſingulis heyrgewaden. Secùs pro feudis du cornet.

Jura hæc vulgò Heyrgewaden, *Joannes IV. novo ſuo regimine art. XVIII. fixit ad* 13. *Peters. Vide Inaug. inſcrip.* 15. *vide affinia P.* 4. *L.* 2. *T.* 10. *C.* 4.

Quædam de ordine judiciario vide in ed. 17. *Jul.* 1523. *&* 18. *Nov.* 1446. *art.* 12. 13. *ſed quæ ob art.* 6. *ed.* 30. *Jun.* 1773. *infrà inſerti, minùs hìc angunt.*

VEU au Conſeil Privé des Archiducs le procès d'entre les hommes de Fiefs de Lothier d'une part, & les Lieutenant & hommes de Fiefs de la Cour Féodale de Brabant d'autre &c. Contendans iceux [hommes de fief de Lothier] à ce que le mandement d'appel depeché par leſdits Lieutenant & hommes de Fief de Brabant de certaine ſentence, rendue en la dite cour de Lothier, fut revoqué & annullé, pour avoir eté le dit appel decerné contre les anciens droits, privileges & uſances de la dite Cour

Curiam Feudalem Lotharingiæ appellare ad Curiam Feudalem Brabantiæ.

de Lothier : au contraire de quoi iceux oppofans [Lieutenant & hommes de Fief de Brabant] foutenoient ledit appel avoir eté bien decreté, & que à eux feuls telle provifion d'appel appartenoit pour être Cour fouveraine fur les Fiefs dudit Brabant; Les Archiducs déclarent, lefdits de Lothier non recevables, ains, que bien a eté par ledit Lieutenant & Cour Féodale de Brabant decerné ledit relief d'appel : comme auffi le même fe pourra faire en toutes autres femblables matieres. Bruxelles 14. Juillet 1605. RICH. Vt. J. ALBERT. A. ISABEL. *P. 4. L. 2. T. 9. C. 1.*

Revifio in feudalibus.

Quæ fumma pro revifione confignanda, intra quod tempus revifio inftitui debeat, & ut judices pœnam temerariæ revifionis remittere poffint, vide in ed. 17. Jul. 1523.

Reformatio curiæ feudalis.

CHARLES ALEXANDRE Gouverneur General &c. Sur le rapport qui nous a été fait de la repréfentation des trois États de Brabant, concernant la neceffité de donner une nouvelle forme à la Cour Féodale de cette Province, nous, après avoir porté cet objet à la connoiffance de Sa Majefté, avons, en exécution de fa volonté fuprême, & de l'avis de fon Confeil Privé, declaré, ordonné & ftatué, déclarons, ordonnons & ftatuons les points & articles fuivans.

Officiarii curiæ feudalis.

I. La Cour Féodale de Brabant fera deformais compofée d'un Lieutenant, d'un Vice-lieutenant, d'un tribunal determiné fur le pied ftatué ci-après article 5. d'un greffier, d'officiaux ou commis pour le fervice du greffe, d'un premier huiffier & retrouveur de Fiefs dit *Leen-vinder*, & d'huiffiers & retrouveurs fubalternes repartis dans les différentes villes & bourgs principaux de la Province.

Vicarii qualitates & officia.

II. Le Lieutenant de la Cour Féodale de Brabant devra avoir les qualités requifes pour être Confeiller au Confeil de cette Province, mais ne pourra être en même tems ni chef ni membre dudit Confeil.

III. Il n'aura plus la nomination ni la convocation des juges, non plus que le droit d'intervenir à leurs affemblées.

IV. Il fera chargé de veiller à la confervation des droits, hauteurs, jurifdictions, domaines & revenus des Fiefs de Sa Majefté, rélevans de fa Cour Féodale de Brabant, de reçevoir en fon nom les hommages, foi & ferment de fidélité, de contraindre les défaillans par des pourfuites judiciaires, & de faire generalement en toute affaire, rélative aux droits féodaux de Sa Majefté, les fonctions d'officier demandeur : le tout aux gages, droits & émolumens qui lui feront accordés par fes patentes.

Jufticia feudalis Confilio Brab. demandata.

V. L'adminiftration de la juftice en matiere Féodale, & generalement toutes les fonctions, qui jufqu'ici ont eté exercées par des hommes de Fiefs, ou reputés tels, nommés à cet effet par le Lieutenant de la Cour Féodale, feront deformais remplies par les Chancellier & Confeillérs du Confeil de Brabant en qualité d'hommes de Fiefs de Sa Majefté, ou Pairs de la Cour Féodale de cette Province, & à cet effet ceux d'entre eux qui ne feront

point hommes de Fiefs, auront inceſſamment à prendre cette qualité.

VI. Ils adminiſtreront la juſtice en matiere Féodale dans leurs ſéances ordinaires. L'ordre judiciaire qu'on obſerve actuellement au Conſeil de Brabant, relativement à toutes les affaires qui s'y traitent, ſera également obſervé dans tout ce qui concernera les Fiefs: & les épices en matiere Féodale, ſeront exactement les mêmes, que celles dont les membres du Conſeil profitent en matieres non Féodales.

Manente formâ judiciariâ in Conſilio uſitatâ

VII. Ils ne pourront admettre perſonne à plaider au ſujet d'un Fief ou droit Féodal, ſoit comme demandeur, ou comme defendeur, ſans qu'au préalable il n'ait fait conſter d'en avoir fait le relief.

Ne quis non facto relivio de feudo litiget.

X. Le Vice-lieutenant de la Cour Féodale, devra avoir les mêmes qualités que le Lieutenant, avec cette ſeule difference, qu'il pourra en même tems être membre du Conſeil de Brabant. Ses devoirs ſeront de remplir les fonctions du Lieutenant, lorſqu'il ſera abſent, ou hors d'état de les remplir par lui-même, à cauſe de maladie, ou d'autre empêchement légitime. & au ſurplus le Vice-lieutenant, étant membre du Conſeil de Brabant, pourra intervenir à la déciſion de toutes affaires Féodales, dans leſquelles il ne ſera pas les fonctions d'officier demandeur.

Officia ſubvicarii.

XI. Il y aura toujours un Greffe particulier pour la Cour Féodale, qui ſervira en même tems de dépôt pour les archives.

Tabularium feudale.

XII. Ce Greffe devra être placé dans le bâtiment du Conſeil de Brabant. & ſi d'abord on n'y trouve point de place convenable, les affaires courantes ſeront dans l'entretems gardées par le greffier dans ſa maiſon, & les archives reſteront dans le dépôt où elles ſe trouvent actuellement.

Ubi locandum.

XIII. Il y aura conſtamment un greffier particulier pour la Cour Féodale, qui ne pourra être ni greffier ni ſecretaire du Conſeil de Brabant. Il ſera chargé de toutes les fonctions qui juſqu'ici ont incombé aux greffiers de la Cour Féodale comme tels. Il ſera au ſurplus chargé comme du paſſé, de la garde des livres Féodaux & des archives de la Cour Féodale, de la recherche des reliefs & des Fiefs obſcurcis, qu'il deferera au Lieutenant: & finalement il aura la recette des droits Féodaux de Sa Majeſté. le tout aux gages, tantiéme, droits & émolumens qui lui ſeront aſſignés par ſes patentes, ou autrement. mais en ſa qualité de greffier de la Cour Féodale, il ne pourra tirer, à titre d'épices pendant les lectures, ni à titre des droits de depêches pour les actes judiciaires, ni pour ſes autres devoirs quelconques relatifs à l'adminiſtration de la juſtice, que ce que les greffiers du Conſeil de Brabant tirent du même chef.

Peculiaris pro feudis graphiarius

XIV. Il y aura toujours des officiaux ou commis particuliers pour la Cour Féodale, & en tel nombre que le ſervice du greffe l'exigera, mais ils ne pourront pas dans le même tems être officiaux ou commis du Conſeil de Brabant.

Item officiales.

XV. Quant à la place de premier huiſſier & retrouveur de Fiefs

Leenvinders, apparitores.

dit *Leen-vinder*, & à celles d'huissiers & retrouveurs subalternes; elles subsisteront à tous égards, & en tel nombre que nous trouverons convenir: mais elles ne pourront pas être possedées par des huissiers du Conseil de Brabant. & Sa Majesté s'en reserve la collation libre.

Ad detegenda feuda celata.

XVI. Pour leur faciliter la retrouve des Fiefs, nous ordonnons au Greffier de la Cour Féodale de subministrer à chacun d'eux une note des possesseurs actuels des Fiefs, situés dans le canton sur lequel ils seront chargés de veiller.

De eâd detectione.

XVII. Lorsqu'ils auront retrouvé un Fief obscurci, ou découvert un relief échu, ils en informeront le greffier de la Cour Féodale, afin qu'après avoir pris les éclaircissemens convenables, il leur dépêche la lettre d'avertissement accoutumée. & ils rempliront au surplus toutes les fonctions attachées à leur place d'huissiers & retrouveurs des Fiefs. Bruxelles le 30. Juin 1773. Ne. Vt. Signé, CHARLES DE LORRAINE. Contresigné, De Reul.

Rapport gedaen in vollen Raede ter interventië van het officië Fiscael, 't Hoff ordonneert aen ider des raekende, zig hier aen te conformeeren. ten welken eynde de vooren staende dispositiën met de tegenwoordige acte zullen worden gepubliceert ende geafficheert ter rolle. Actum 9. Februarii 1774. Crump. Vt. E. De Robiano.

De ætate, alienandis feudis requisitâ, hodiernum vide art. 1. *ed.* 29. *Aprilis* 1777. *sub voce* Pupilli*: antiquum in ed.* 17. *Jul.* 1523.

Successio in feuda vulgò *mauvais fiefs.*

20. *Jan.* 1753. *Art. XV.* Comme il est statué par le CLXXXIII.ᵉ article des instructions du Conseil des Finances du 28. Janvier 1733. que s'il arrivoit que nos vassaux & autres nos sujets en ce Pays-bas présentassent des requêtes, afin que leurs mauvais Fiefs, qui ne peuvent succeder, que de pere en fils en ligne directe, soient declarés Fiefs bons & perpétuels; que personne qui que ce soit, ne pourra acquerir valablement le changement desdits Fiefs: & que toutes pareilles impetrations seront reputés nulles & sans effet; Nous voulons, que cela soit exactement observé, & que les abus à ce contraires soient incessamment redressés, sans permettre qu'il y soit contrevenu, ni aussi, que lesdits mauvais Fiefs soient chargés de rentes par les possesseurs.

Abrogatæ successiones feudorum Lotharingiæ.

MARIE THERESE Imperatrice Dou. Comme différentes difficultés ont subsisté à l'egard de la coutume Féodale de Lothier au fait de successions ab intestat, ainsi que sur l'extension du territoire où les fiefs sont sujets à cette coutume; nous déclarons, qu'en toute succession des fiefs régis par la coutume Féodale de Lothier qui échera ci-après, tant en ligne directe qu'en collaterale, on suivra le même pied & la même régle, que pour les fiefs sujets à la coutume de la Cour Féodale de notre Duché de Brabant. Bruxelles 25. Mars 1766. Streith. Vt. E. De Robiano. *P.* 10. *L.* 1. *T.* 3. *C.* 2.

18. *Nov.* 1446. *Art. X.* Item want in voorlede tyden, zoo by

by koop, zoo by giften, zoo anderſints veele Leengoeden ende renten op leengoeden komen zyn aen allerhande geeſtelyke, godshuyzen, kerken en geeſtelyke beneficiën; zoo hebben wy geſtatuëert, dat alle leengoeden en renten op leengoeden, die komen zyn by koop, gifte oft anderſints aen eenige godshuyzen, kerken oft geeſtelyke beneficiën binnen oft buyten onzen voorſ. lande van Braband gelegen, zoo verre die niet en zyn geamortizeerd oft gegeven ende gelaten tot den principalen fondatiën van den zelven kloosteren, godshuyzen, kerken oft beneficiën oft tot jaergetyden van eenige dooden oft gezette ende geſpecificeerde miſſen oft aelmoeſſen te doen; geloſt zullen mogen werden by den genen, daer af de zelve Leengoeden komen zyn, oft heuren regten erven, oft den genen die de renten uyt zynen goeden gevende is, oft die de principale hofſtad, oft dat ſtok-goed bezit, daer uyt die goeden oft renten zyn geſpleten, betalende voor elk penning twintig gelyke penningen, vry ende koſteloos: ende in koren, naer advenant naer der gemyne taxatie van den Lande. van welke loſſinge de gene, die die zelen willen doen, die penningen in eenre geheelder ſomme zelen moeten zetten in den wiſſel van de naeſte van onze vier hoofd-ſteden een geheel jaer te voren, eer men de bladinge ende profyten van de goeden, die men alzoo zal willen loſſen gewoonlyk is te heffen, tot behoef van de voorſ. kloosteren, godshuyzen, kerken oft beneficiën, diën 't behoord, om tot'er zelver behoef aen andere erfgoeden die geen Leen en zyn, ten meeſten oirboire bekeerd te worden. ende die gene die de voorſ. loſſinge zelen willen doen; zelen gehauden zyn dat goedſtyds voor 't voorſ. jaer behoorlyk te laten weten den genen diën 't aenkleefd. *Vide conſuet. curiæ feud. Brab. art.* 14. 15. 16. 17. 18. 19.

Ut feuda non amortizata quæ venerunt in manus mortuas redimantur ab illis eorumve hæredibus, a quibus venerunt, certo pretio.

19. *Oct.* 1520. Item dat van nu voortaen alle manieren van aude erfelyke partagiere, gedeelde en geſplete renten, ende andere onkwytbare renten, geconſtituëerd ende geaſſigneerd op die Leenen van onzen lande van Braband, Lemborg ende Overmaze, oft eenige van diën, gekweten ende geloſt zullen mogen worden by die propriëtaris ende eygenaers van de zelve Leenen: te weten die partagiere ende gedeelde renten, als men die by koope, gift, opdragt, permutatië oft anderſints in vremde hand ſtellen oft opdragen zaude, voor zulken prys, als die verkogt, gegeven opgedragen ende vertierd zaude worden. ende in gevalle datter geenen gelimiteerden prys en ware; zoo zal men die mogen kwyten ende loſſen om den penning XXV. Ende als van andere renten ook geconſtituëerd ende bewezen op die voorſ. Leenen zonder kwyten; die heeren van den Leene zullen ook die mogen kwyten, loſſen ende aenveerden, mits opleggende de principale penningen daer voor die zelve renten verkogt ende geconſtituëerd zyn ofte wezen zullen. Ende indiën daer ook geenen gelimiteerden prys oft

De redimendis non redimibilibus reditibus & ad quotum nummum ſint redimendi.

fomme en ware; zy zullen ook geloſt worden om den penning XXV. ende met zulken gelde, ende tot zulken pryze, als in den voorſ. lande cours hebben zal ten dage der loſſinge. behaudelyk nogtans dat de gene, die de voorz. partagiere ende gedeelde renten tegenwoordelyk hauden ende gebruyken, mitſgaders heure erven, de zelve renten zullen mogen behauden ende daer af uſeeren zoo lange die niet verkogt, opgedragen oft vertierd en worden in vremder hand.

Reditus irredimibiles vetiti.

Id. Item dat van nu voortaen niemand, wie hy zy, zyn' Leenen zal mogen belaſten met eenige onkwytbare renten, maer alleenelyk met kwytbare ende los-renten den penning XX. ende daer onder.

Retractus per Dominum directum ad feudum principale.

Id. Item, dat zoo wanneer eenige Leenen van nu voortaen verkogt, opgedragen ende vertierd zullen worden van d'een' hand in d'andere; zoo zal den heere van den zelven Leene 't zelve mogen aenveerden ende dat voegen en applicceren aen zyne heerlykheyd oft principael Leen, indiën 't hem goeddunkt, mits opleggende ende betalende den zelven prys daer voor 't voorſ. Leen verkogt en opgedragen zaude worden: behaudende ende gereſerveerd den naeſten erfgenaem van den verkooper zyn regt van naerhyd, zulk als hem naer de coſtume van den Lande ſchuldig zal zyn te volgen, ende toe te behooren.

Delatio, dinumeratio feudorum.

Vide ſi lubet indictam anno 1530. *delationem ſeu denumerationem Feudorum Bruxellis & per omnes diſtrictus ſeu quarteria Ammaniæ ejus. P.* 1. *L.* 2. *T.* 5. *C.* 4. *item tit. eod. C.* 10. *mandatum Philippi Regis* 30. *July* 1631.

Edictum 20. *Jan.* 1753. *ultra ea quæ ante inſerta ſunt; etiam continet indictam denumerationem feudorum, ubi etiam de locis & tabulariis in quibus feudorum deſcriptiones & regiſtra ſerventur &c.*

Fœnus, uſura, reditus annui, montes pietatis, Cenſus.

Usurarios judæos proſcriptos vide Inaug. inſcr. 27.

Fœnoris annui modus inter mercatores & alios.

4. *Oct.* 1540. *art. V.* Want eenige kooplieden om hare gierighyd te voeden doen alleenelyk koopmanſchap met geld, gevende 't zelve op gewin; wy ordonneeren dat geene kooplieden en zullen mogen geven geld, fraict oft gewin hooger dan den penning twelf op 't hondert voor een jaer en daer onder, nae 't gewin dat zy waerſchynelyk zauden mogen doen employeerende 't zelve geld in koopmanſchap: verklaerende alle contracten en obligatiën by de welke men zaude mogen neemen grooter gewin, voor woekerye en overzulkx nul en van onweerde: verbiedende ook alle onze onderzaten henlieden niet onderwindende met koopmanſchap, ende niet hebbende

gezelschap met kooplieden op gewin oft verlies, te geven haerlieden geld de voorf. kooplieden om zeker gewin te hebben alle jaren: op de pene van confiscatie van 't voorf. geld, en boven diën geacht te worden openbare woekeraers en over zulke gestraft ende gecorrigeert.

Paria habet ed. 7. Oct. 1531. P. 1. L. 3. rubr. 1. pag. 751. Ed. Fland.

P. 1. L. 3. T. 1. C. 4. 12. kal. nov. an. 1586. Sixtus PP. ut usurarium reprobat & damnat contractum, quo quis alii societatis prætextu pecuniam, gregem, aliasve res confert eâ conditione, ut conferenti sors sua, quâvis fortunâ, salva maneat: utque lucri nomine, in antecessum quasi taxati, & remisso computandi negocio, is, qui recepit, certam summam menstruam aut annuam conferenti pendat.

De fictâ societate.

P. 6. L. 1. T. 9. C. 16. supremum Brabantiæ Consilium ab Antverpiensibus in commodum mercaturæ rogatum est permittere usum articuli 13. consuetudinum Antverpiensium sub tit. mercaturæ, qui est talis: Item als iemand eenen anderen geld leent oft overlaet, 't zy onder zyn hand-geschrift, ofte anders; mag bespreken ende hem daer af doen geloven intrest oft verloop rents-gewyze tegen den penning zestien. ende zyn alzulken obligatiën, daer by men gelooft voor zekere somme geld rente te betalen, van weerden, al en ware den uytgever van gelde, oft crediteur, nog d'ontfanger van diën geenen koopman. ende en worden alzulken obligatiën voor geene renten gehauden, dan alleenelyk voor schat-schulden, zoo wanneer dat den debiteur gelofte gedaen heeft het capitael met den verloope binnen zekeren bestemden tyd te betalen. *Responsum est, ut sequitur.* T'Hoff verklaert dat den voorf. 13. art. uyt de costume der stad Antwerpen zal blyven in zyn vigeur zoo ten opzigte van kooplieden als geene koopliden. behalvens dat den jaerlykschen intrest niet en zal mogen excedeeren zes ende een quaert ten honderden. in den verstande nogtans, dat ten opzigte van geene kooplieden de debiteurs van eenige obligatiën over geschotene penningen op zekeren tyde te restituëren, zullen gestaen, mits stellende sufisante hypoteque ten contentemente van den crediteur, ende betalende den jaerlykschen intrest: ende dat op diën voet geene betaelde intresten zullen defalqueren aen het capitael ten opzigte van obligatiën voor date dezer gepasseert: maer dat voortaen persoonen binnen de zelve stad, geene kooplieden zynde, hunne penningen niet en zullen vermogen uyt te zetten op obligatië ten intrest, als met conditië, dat den debiteur zal schuldig zyn te doen de restitutië binnen den gestemden tyd, ofte de capitale somme rents-gewyze te bezetten, daer ende alzoo de contractanten zulks zullen goedvinden. Brussel 18. Janu. 1694. Herz. Vt. A. V. Ghindertalen. P. 6. L. 1. T. 9. C. 16.

Consuetudo Antverpiensis super fœnore inter eos qui non sunt mercatores.

MARIE THERESE Reine &c. Les soins pris pour extirper le crime d'usure, & pour favoriser en même tems les Monts de pieté, n'aïant pu retenir l'avidité de quantité d'usuriers, nous statuons.

Ut solis montibus pietatis liceat mutuare fœnore.

II. Que les monts de pieté dans ce Pays-Bas, ainsi que la table de prêt érigée en la villle de Louvain, seront seuls autorisés à prêter sur gage sur le pied de leur établissement, édits & ordonnances ensuivies.

Non mutuandum recepto datove pignore cum stipulatione usuræ.

III. Defendons ce ensuivant à toutes personnes, de quelle qualité qu'elles soient, nulles reservées ni exceptées, de ne rien prêter sur gage avec stipulation ou promesse d'interêt, à tel titre ou sous quel prétexte que ce puisse être, à peine d'être traités comme usuriers publics, de confiscation de tous leurs biens meubles & immeubles, nuls exceptés, & qu'ils seront en outre chatiés selon toute la rigeur des placards, émanés anterieurement sur ce sujet, le tiers de la dite confiscation au profit du denonciateur, un autre au profit de l'officier de justice, & le tiers restant à notre profit.

Ut pignora sic data vindicare liceat non reddito mutuo

IV. Et afin qu'on puisse d'autant plus facilement parvenir à la connoissance de ces sortes d'excès; nous permettons aux propriétaires des gages ainsi donnés, de les repeter ou revindiquer, sans être tenus à restitution des sommes, qu'ils auront reçuës sur iceux. Bruxelles 10. Juill. 1742. SCHOC. Vt. J. F. DE VOS. P. 9. L. 1. T. 3. C. 1.

Montes pietatis erecti &c.

Erectio Montium pietatis hujus ditionis, instructiones pro ipsorum regimine, privilegia, omniumque inter se unio, extant tribus capp. annorum 1618. 1619. *&* 1621. *P.* 3. *L.* 1. *T.* 11.

Officia Montium pietatis non esse incompatibilia cum aliis officiis, & complura officiis illis concessa privilegia, vide P. 3. *L.* 2. *rub.* 8. *pag.* 495. *Ed. Fland. Loovens Tom.* 1. *pag.* 344.

Antiqua quædam vide P. 4. *L.* 1. *T.* 22. *C.* 1. *art.* 4. 6.

Reditus annui annonarii pecuniâ constituti seu empti, sunt iniqui.

PHILIPPE Roy &c. Informés que plusieurs pratiquent de mettre leur argent à rente en espéce de grains & autres fruits & denrées en nature, faisans l'estimation au prix commun, selon que tels grains peuvent valoir, bien souvent, quand ils sont au plus vil prix; par ou vient, que, croisant le prix, ladite rente monte excessivement, & beaucoup par dessus le cours permis de droit; nous, après avoir pris avis des conseaux provinciaux de pardeça; ordonnons & statuons les articles suivans.

Et prohibentur.

Au regard de celles qui sont créées moyennant prix de deniers en especes de froment, bled, seigle, avoine, sucrion, espeaute, orge & autres sortes de grains, vin, huile ou autres fruits ou moisson; aussi bestiaux, beurre, sel, bois, lin, ou autres espèces & denrées; nous les avons generalement pour l'avenir du tout défendu & défendons par cette, comme contracts par trop préjudiciables à la république, suspects d'usure & trop griefs aux débiteurs, sur peine de nullité d'iceux & de forfaire le prix à notre fisq, aussi de correction arbitraire.

Et

Et en tant que touche lesdites rentes, qui auroient du passé été constituées par prix d'argent és dits grains, denrées, ou autres choses en espéces; soit qu'icelles aient été constituées à rachapt ou sans rachapt; ou qu'il puist apparoir du prix d'icelui achapt, ou non, comme quelque fois pour mieux couvrir les fraudes les parties se declarent contentes du prix; nous y avons ordonné & ordonnons certaine convéniente modération & réduction, selon la distinction ci-après déclarée, à savoir.

Moderatio horum redituũ antè hanc prohibitionem cõstitutorum.

S'il appert par les lettres des dites constitutions de rentes, ou autrement, du prix de l'achapt vraiment deboursé & payé; voulons que le cours d'icelles cesse doresnavant, & qu'icelles soient pour l'avenir moderées & réduites en argent au foeur & raison du denier seize à l'advenant desdits deniers principaux.

Nempè ad nummum vigesimum sortis.

Que s'il ne peut duëment apparoir de la somme fournie, ou du prix convenu, mais seulement que les parties se seroient tenues contentes du dit prix comme dit est; nous voulons que semblables rentes soient aussi réduites & moderées en argent au denier seize à l'advenant qu'il constera au juge, que lors les grains de telles mesures ou autres especes ou denrées valoient communement & ordinairement trois ans devant, & trois ans après la création d'icelles rentes. Ce que se devra liquider aux depens du débiteur: lequel néanmoins, pendant la dite liquidation, sera tenu continuer le payement de son obligation en espece, moiennant caution, que le créditeur baillera, de refondre ce qu'il aura trop reçu. & ce pour ne faire tort au dit créditeur, fondé en contract, tant qu'il appert de l'intention du dit débiteur.

Quid si non constet quanta fuerit sors.

Idem prorsus proportione respectivâ, observandum ad reducendos reditus annonarios vitalitios, nisi aliter convenerit, responsum vide 26. Octob. 1573. P. 2. L. 1. T. 7. C. 3.

Et ou il n'appareroit du prix de l'originelle création ou constitution des rentes susdites; néanmoins qu'il apparùt, que depuis icelles auroient eté vendues & cedées à un tiers possesseur à quelque prix certain; le débiteur s'en pourra délivrer, acquitter & décharger, en payant & refondant le même prix, que le dernier créditeur ou achepteur en auroit payé.

Ignoratâ forte ut & redimere reditum liceat pretio quo quandoque fuerit venditus.

Et comme nous avons ce que dessus statué en faveur des débiteurs, & pour ôter les charges & rentes par trop grieves sur le peuple; aussi voulons, que les créditeurs soient tenus indemnes de l'interêt qu'ils pourroient avoir par la diminution de bonté intérieure ou extérieure de la monnoye pour le regard du rembourſement des dites rentes; à cette cause ordonnons, que celui, qui voudra faire le rembourſement de telles rentes, sera tenu le faire selon l'évaluation de la monnoye d'or ou d'argent, qu'il pourroit constier & apparoir d'avoir eté fournie lors, ou sinon, que le dit or ou argent avoit au dit temps eu cours en nos dits pays par le dernier notre édit & placard immédiatement précédent la date du jour du contract, selon lequel vraisemblablement les contrahans se sont reglés. ne fut toute fois, que au-

Prospectum etiam creditoribus, ne ex monetæ mutatione in redemptionibus damnum patiantur.

tre chose apparût, comme dit est. mais quant aux paiemens des courans des dites rentes; se fera selon nos ordonnances, qui seront observées au tems de l'échéance d'iceux courans.

Quædam tamen redituum species ab his dispositionibus exceptæ.

Déclarant d'avantage, que sous la modération & réduction susdites ne sont comprises rentes seigneuriales, cens, ou rentes foncieres, arrentemens, rentes d'anciennes fondations pour le service divin, hospitaux ou autres, constituées au profit de l'eglise ou des pauvres, qui sont delaissées par fondateurs, testateurs, ou bienfaiteurs originellement constituées sur les biens & héritages de celui qui les a delaissé, ordonné ou légaté, ni aussi les rentes venantes à cause des partages faites entre enfans ou cohéritiers, ni pareillement rentes procedentes de constitutions de dotes, ou portemens de mariages ou autres créations de rentes venantes par autre voye que par achapt de deniers, comme dit est: ains icelles demeurent en leur propre force, nature & vigeur, selon le contenu des obligations & termes de droit, encore qu'elles fussent transportées en autruy main. le tout aussi sans préjudice des privileges, que quelques villes ou autres lieux particuliers ont pour pouvoir rachapter & decharger les rentes sur les maisons, fonds ou héritages qui demeurent en leur force & vigeur.

Ad hoc edictum, & præcipuè hunc antecedentem art. spectat P. 1. L. 1. T. 4. C. 8.

Ut creditores redituum annonariorum constitutiones seu instrumenta debitoribus edant.

Et pour savoir la nature, qualité & condition de toutes les dites rentes, & le prix d'icelles, voulons & ordonnons, que tous créditeurs, tant ecclésiastiques que séculiers, prétendans rentes en grains ou autres espèces que dessus, seront tenus à la requete du débiteur exhiber les lettres de constitution d'icelles rentes, avec tous autres enseignemens à ce servans, si aucuns en ont, pour en prendre copie par le débiteur, si bon lui semble, à ses depens. & de ce le créditeur s'expurgera judiciairement par serment, selon la forme de droit, nonobstant pour le regard de la dite exhibition quelque préscription au contraire, encore qu'elle puist servir pour titre ou continuation de possession. sauf toute fois pour cens, rentes foncieres ou seigneuriales, ou autres de semblable nature: pour lesquelles on ne sera tenu d'exhiber, si on ne veut, ains suffira la jouissance & possession selon droit & coutumes des pays: à quoi ne voulons toucher: mais seulement aux rentes originellement constituées moiennant prix d'argent, selon que dit est ci-dessus.

Pareillement pour pourvoir tant plus contre les malices des créditeurs, qui aucune fois douleusement laissent surcharger leurs débiteurs de plusieurs années d'arrierages, & après coup viennent à exiger & demander rigoureusement leur deu: par le moyen de quoi convient aux débiteurs bien souvent, vendre leurs fonds & héritages, à leur totale ruine: qui sans avoir regard à leurs charges, continuent despendre comme si leur bien fut libre & net; nous ordonnons, que pour l'avenir nuls rentiers ne polront pre-

Ut non plures simul quam tres canones elapsi possint exigi.

tendre, soit par voye d'action ou d'exécution, plus de trois années d'arrierages de leurs dites rentes: ne fut que le créditeur ait interpellé le débiteur judiciellement: ou, qu'étant interpellé extrajudiciairement, il ayt requis delay, & fait nouvelle promesse de payer. ce que s'entend géneralement de toutes rentes tant foncieres, seigneuriales, à rachapt ou sans rachapt, que géneralement de toutes rentes de quelque nature & condition qu'elles soient.

Finalement, pour éviter toutes fraudes & abus en telles & semblables constitutions de rentes; nous interdisons à tous Echevins, Notaires, Tabellions, & autres personnes publiques, recevans contracts & autres obligations, de passer aucunes constitutions de rentes en argent sans apposer le prix qui sera furny & nombré, à peine de nullité des dits contracts, & de correction arbitraire contre eux. Bruxelles 5. Mars 1571. Par le Roy en son Conseil. D'OVERLOOPE. *Extractum hoc est ex codice quodam manuscripto de quo mox. Extat etiam linguâ Flandricâ P. 2. L. 2. rubr. 5. pag. 422. Ed. Fland.*

Ut in redituum stipulationibus sors exprimatur.

Edictum hoc citatur à Stokmans decis. 72. item in rescripto 26. Oct. 1573.

De reductione quâdam redituum in tribus terris Transinosanis, partim ab Ordinibus Belgii fœderatis possessis, ad ordinum illorum exemplum indictâ, vide P. 6. L. 3. T. 4. C. 16. An. 1726.

De reditibus feudalibus, vide Feuda *& ed.* 1520. *P.* 1. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 4.

ALBERT & ISABELLE Clara Eugenia &c. Après avoir pris avis des principaux Consaux de nos pays, par forme de loi & édit perpétuel statuons & ordonnons.

I. Que toutes rentes à prix d'argent, constituées par lettres, soit en forme d'achapt, de partage, gagêre, faculté de rachat à somme de deniers pour une fois, ou d'autres obligations & contrats, étans faits & créés à florins, livres, francs, patards, sous ou semblables formes & noms; se pouront racheter, décharger, payer & racquitter à livres, florins &c. en toutes sortes de pieces d'or & d'argent, aians cours en nos pays de par-deça au jour desdits payemens & rembourssemens: non obstant que par iceux contrats les pieces d'or & d'argent, mentionées és lettres desdites obligations, fussent évaluées & appréciées selon les édits sur le fait des monnoyes d'alors: sans prendre regard si lesdites pieces d'or ou d'argent sont augmentées ou diminuées de prix depuis la création des rentes. Tellement, qu'audit rachat & acquittement les deniers principaux se pouront payer, comme s'est pratiqué & usé jusqu'ores au payement du courant annuel desdites rentes & charges.

Ut qui reditus constituti sunt expressis valoris non specierum nominibus, ut florenis, libris, stuferis, tum quâvis monetâ, ad valorē sortis redimi possint.

III. Ce que voulons aussi être gardé, si les contrats font mention de rachat à carolus, réaux, écus, ou autres especes, comme les deniers principaux auroient eté fournis: moyennant toutes fois, que l'évaluation & prisée desdites pieces d'or & d'ar-

Ut, quorum sors aut constitutio certis exprimitur spe-

cierum nominibus, adjecta tamẽ eorumdẽ cum valoris nominibus æquiparatione; etiam quâvis monetâ ad expressum valorem redimere liceat

gent soit mise & apposée par les lettres desdits contrats ou obligations, à livres, sous, patards, gros, plecques ou deniers de notre monnoye. De sorte, que l'on passera en baillant livre pour livre, florin pour florin &c. encore qu'on pourroit dire y avoir quelque changement en leur bonté extérieure ou intérieure.

Quid si sortem numeratã constet certis aureis argenteisve speciebus, in contractu non æstimatis?

IV. Mais si les rentes, facultés de rachat, gagêres, charges ou autres obligations sont créées en certaines pieces d'or ou d'argent, designées par les contrats, si comme carolus, écus, ducats ou autres pieces, sans faire évaluation, & que le prix en achat de telles rentes ait eté paié & furni au débiteur en pareilles pieces; le rembours ou acquit d'icelles obligations se devra faire en mêmes especes & pieces d'or ou d'argent, si semblables pieces se peuvent commodement recouvrer, si non, en autre monnoye d'or ou d'argent, selon qu'icelles pieces sont estimées par nos placards au jour du remboursement. Bien entendu toutesfois (afin que les débiteurs ne soient par trop interessés, & les acheteurs par trop avantagés) que si le droit de semblables rentes ou obligations est acquis par une tierce personne à monnoye courante, permettons au débiteur de s'en pouvoir décharger & acquitter, en fournissant le capital d'icelle rente, ou obligation à la valeur de la dite monnoye courante au jour de la decharge.

Mutuum &c. eodem valore reddendum.

V. Et pour le regard d'un pur gratuit & simple prêt, fait pour le bien, profit & faveur du débiteur seul; ledit prêt se devra restituer en tel or & argent, & en même prix, qu'il avoit cours au jour d'icelui prêt par nos édits d'alors, ou que véritablement il a eté furni, afin que le créditeur ne soit pour sa courtoisie gratuite interessé.

Deposita & obsignata ipsa in specie reddenda.

VI. Et touchant les dépôts, nantissemens & consignations de déniers, soit en justice, soit és mains de particuliers (pour autant que l'on ne doit toucher à tels dépôts) le dépositaire ou gardien sera tenu rendre les mêmes deniers, sans y toucher. Bruxelles 25. Juin 1601.

Desumptum est ex codice M. S. Edictorum Namurcensium de quo suprà. Placuit hîc ut & alibi textum Gallicum potiùs inserere, quam Flandricum, qui habetur P. 2. L. 2. rubr. 5. pag. 440. Ed. Fland. eoquòd textum Gallicum vulgaribus monumentis editum non sciam & Flandricus in promptu sit: ac sæpè non parvi sit momenti ejusdem legis diversas editiones & diversa idiomata inter se conferre.

Pro censibus olim cleri Ecclesiæ primariæ Antv.

Clero Ecclesiæ B. M. Virginis Antverpiæ petenti die 10. *Octob.* 1522. *rescriptum est, ut perditis censuum redituumque anteriorum constitutionibus, debitores tamen cogantur continuare solutionem, modò constet de antiquâ eorum possessione, ut, exprimitur* van heur aude posseslië, by auden cyns-boeke, rollen, registeren, rekeningen ende andere bescheeden. *sic tamen ut de reditibus posteà constituendis legitimis se munirent monumentis. P.* 1. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 7.

In

IN hanc materiam relata non sunt, nisi generaliora quædam: quæ specialiora sunt, in suâ quæque materiâ, quære. Sic super foro causarum ad venatum, feuda, tributa &c. pertinentium, sub suis quibusque tractatibus de venatu, feudis, tributis &c. actum est. Aliqua tamen, etiamsi generaliora, consultius visum est in singulares suos tractatus redigere. Ejusmodi sunt materiæ Bullæ aureæ & ecclesiasticæ jurisdictionis, quas sub dictis his quæque vocibus vide: item forum competens criminalium, quod in judiciis criminalibus invenietur.

Quid hic tractetur.

Ordonn. Art. CCCCLXXIX. Dat zoo eenigen persoon heeft eenige actië personele tegen diversche persoonen t'samen uyt eender zake oft obligatië spruytende, onder diversche jurisdictiën oft banken gezeten, die al resorteeren onder eenig immediaet oft gemeyn hoofd; dat men zulke zaeken zal committeeren tot zulken immediaten hoofd. Ende zoo verre die voorf. persoonen niet en resorteeren onder zulken immediaten hoofd; dat men zulke zaken zal committeeren, bekennen ende decideeren in onzen Rade van Brabant, ten eynde dat onze onderzaten niet en worden om een zaeke bedwongen voor vele diversche rechters processen te intenteeren, tot heuren grooten laste ende koste.

Actiones in plures personas aut res sub diversis jurisdictionibus positas, ad communem jud. superiorem remittendas.

LEOPOLD GUILLELME &c. Etans informés, que les cours de justice se trouvent souvente fois troublées à cause des altercats des jurisdictions d'entre les conseils & sieges de justice de diverses provinces; tandis que les ordonnances par l'addresse au supérieur peuvent avoir lieu; en conformité de quoi en l'an 1509. sur semblables contentions, meues entre le grand Conseil, le Conseil de Brabant & le conservateur de Louvain la Dame Archiduchesse Marguerite Regente des Pays-bas ordonna, que d'oresen-avant ils s'abstiendroient de décerner l'un contre l'autre aucuns mandemens de justice en cas semblable, ains de s'adresser immédiatement par devers elle; comme il est à voir par la dite ordonnance, dont la teneur s'en suit [*tum sequitur dictum decretum quod superioribus consona constituit*] pour ce est il, que faisons mandemens très exprès aux grand Conseil, Conseil de Brabant, de Gueldres, d'Hainau, & tous autres administrans la justice ordinaire en dernier ressort, comme aussi à tous autres, de se regler selon la dite ordonnance de l'Archiduchesse: & defendons aux chefs ou autres qui présideront dans la chambre, où semblables matieres se délibereront, d'autorizer par paraphe, appolition de seel, ou autrement, semblables depêches de cassation ou autres de pareille nature, & au greffier de les faire & signer, à peine de suspension de leur charge, & d'être ultérieurement pourveu à la charge de tous ceux, qui y auront cooperés par leurs opinions, & aux parties de les impetrer ou s'en servir, à peine de privation de leur droit au regard de ce dont il sera question, au profit de l'autre partie, ou d'amende pécuniaire au profit de Sa Majesté, proportionée à l'importance de

Dissidia inter tribunalia judicem superiorem non habentia, à Principe aut ejus vicario componuntor.

la matiere. Bruxelles 13. Janv. 1652. C. Ho. Vt. Souscrit LÉOPOLDE GUILIELME, & plus bas VERRYKEN. *P.* 4. *L.* 2. *T.* 11. *C.* 1.

Vide etiam similiter antecedentibus cap. seq. An. 1661. *dissidium de foro competenti inter Consilium supremum Brabantiæ & Tribunal feudale Brabantiæ terminari interventu Consilii privati.*

Forum competens hæreditatis seu domûs mortuariæ.

Cum privati quidam Iprenses viduam Antverpiensis cujusdam defuncti evocatam primùm per litteras clausas Magistratûs Iprensis, & deindè arresto prædiis Flandricis viduæ injecto, cogere tentarent Ipris domûs mortuariæ statum edere; ac vidua contrà contenderet domum mortuariam Antverpiensem Antverpiæ tantùm sortiri forum; junctis utrimque urbis utriusque Magistratu, & utriusque provinciæ Ordinibus; Consilium Privatum decrevit, hæreditatem Antverpiensem Antverpiæ judicandam. 8. *Martii* 1606. *P.* 4. *L.* 5. *T.* 3. *C.* 1.

Jurisdictio decanorum lanificii.

Anno 1311. *mense Sept. Joannes Dux Decanis Lanificii Lovanii potestatem fecit omnium causarum quæ de Lanificio orirentur, decidendi. Latissimum patuit olim Decanorum jurisdictio Lovaniensium. nam Trudonense Lanificium ipsis suberat. Hæc Divæus Annal. Lov. ad d. An.*

Jurisdictio in habitatores terræ divisionis.

Pactum Lovaniensium, Bruxellensium & Antverpiensium cum Mechliniensibus, super eo, quod Mechlinienses contenderent coram se judicio sistendos, cogendos & tradendos illos cives Lovanienses, Bruxellenses & Antverpienses, qui intra terram Divisionis, Lande van de Divisiën, *domicilium habentes, quicquam in urbe Mechliniensi spopondissent, vide P.* 1. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 9. *diei* 1. *Mart.* 1444. *vide porrò consuet. Mechl. tit.* 6. *Loovens tomo* 1. *pag.* 117.

Conservatoriæ.

Conservatorias Bruxellis abolitas vide P. 1. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 18. *Academiæ Lovaniensi suam reservatam vide sub voce* Academia *& P.* 1. *L.* 1. *T.* 6. *C.* 4. *Plura hac de re vide ubi de jurisdictione ecclesiasticâ.*

Jurisdictio in monasteria, usurarios, vivaria, judices superiores.

An jurisdictio Magistri vivariorum, Warand-meester, *in monasteria, & quædam Consilii nostri supremi inveteratæ jurisdictiones tractari non videntur eo monumento quod edit Loovens tomo* 3. *pag.* 13. *art.* 49. *An.* 1292. *his verbis?* Voort willen wy dat moniken, nonnen, papen en allerhande ordenen, lombaerden en joden uyt onzen lande, en de waranden, en onze rechteren, wat dat men aen hen doen, dat 't onzen wille zy. *Item Art.* 64. voort alle onze overrechteren van den Ammanschappe [van Brussel] die zelen wy zetten t'onzen wille.

Funera Inhumationes.

Inhumationes in ædibus ordinum mendicantiû Bruxellis.

NE Parochi ab illis qui in ædibus ordinum mendicantium sepeliri voluerint salaria aut jura petant immodica, vide P. 3. *L.* 1. *T.* 6. *C.* 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. *Caput* 6. *eod. etiam agit de Ter-*

tiariis fratrum Minorum, & iis qui cum eorum habitu obierunt, intra ædes ipsorum sepeliendis.

Extat etiam inter eosdem Ordines mendicantes & Pastorem sanctæ Catharinæ Bruxellis super eisdem juribus parochialibus transactio in Consilio Brab. approbata anno 1694. *P.* 5. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 3. *ubi etiam jura & salaria singula æstimantur.*

Jura funeralia in Stæ. Gudulæ Bruxellis definiuntur P. 5. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 4. *An.* 1699. *item in Stæ. Catharinæ Bruxellis & Sti. Joann. in Molenbeke, cap.* 2. *eod. An.* 1692.

Jura funeralia in Stæ. Gudulæ & Stæ. Catharinæ.

Salaria fratrûm Alexianorum Antv. pro portandis cadaveribus determinantur C. 5. *eod. T. An.* 1713.

Alexianorũ merces.

De eligendo sepulchro extrà competentem parochiam in civitate Mechliniensi, & certo jurium funeralium, & certarum solemnitatum & oblationum modo agitur P. 4. *L.* 2. *T.* 15. *C.* 1. *An.* 1668.

Libitina Mechliniensis.

Item jurium funeralium modus in templis Mechliniensibus figitur P. 3. *L.* 1. *T.* 6. *C.* 1. *An.* 1528.

Furta domestica.

MARIA THERESIA Rooms Kyz. &c. Deze soort van dieste alwaer de getrauwigheyt misbruykt word, op de welke de meesters noodzakelyk moeten gerust zyn, ende waer tegens zy hun niet konnen verzekeren; en kan niet anders aenzien worden, als genoegzaem gequalificeert om met de dood gestraft te worden. Wy nogtans onderricht dat eenige regtbanken hebben beginnen op te leggen mindere straffe; statuëeren de pointen naer volgende.

Furem domesticum mereri mortem.

I. Dat de dieste domestike, alhoewel de zelve begaen is zonder brekinge ofte zonder ander' bezwaerende omstandigheyd, zal gestraft worden met de dood door de galge: 't en waere den rechter ter oorzaeke van de klynighyd van de zake, oft om eenige andere redenen zig verplicht vond op te leggen eene mindere straffe, als de gene des doods: de welke noyt minder zal mogen zyn als van geesselinge, proenkingen ofte bannissement.

Furtum domesticũ etiam sine effractione patibulo plectendum.

II. Wy verklaren daer en boven, dat door deze dispositië nopende de domestike dieste, wy geensins en verstaen te vernietigen de straffen voorgeschreven by de plakaerten ende ordonnantiën van de Princen onze voorzaeten, nochte ook de straffen de welke by gebrek van eene uytdrukkelyke wet aengenomen zyn door gebruyk van de recht-banken voor andere soorten van gequalificeerde ofte enkele diesten.

Reliquorum furtorum supplicia maneant.

III. Ende alzoo niets meer kan strekken tot de ontdekkinge ende tot de kastydinge van de domestike diestens, als eene spoedige aenbrenginge aen den officier van de justitië; ende dat wy onderricht zyn, dat veele meesters ofte meesterssen eenen afkeer hebben van zulks te doen uyt vreeze van gehauden te zyn

Sontes & suspecti denunciandi.

in de onkoſten van den vervolge; zoo verklaren wy die meyninge abuſief ende vals: aenwakkerende diënſvolgens alle meeſters ende meeſterſſen, van aenſtonds aen den officier van de juſtitië aen te brengen den genen ofte de gene van hunne domeſtiken, de welke zy zullen gelooven ofte verdacht hauden van plichtigh te zyn: hun verzekerende dat ter oorzake van de aenbrenginge zy niet alleen geenſins onderworpen zullen zyn aen eenige onkoſten van de criminele vervolginge; maer dat zelfs hunne naemen zullen worden geſecreteert. het welk wy op het ſterkſte belaſten zoo aen onze officieren van juſtitië als aen de rechters.

Ut ſtatim officiarii de furto facto cognitionem inſtituant.

IV. Eyndelyk willen wy, dat de gezeyde officieren, zoo haeſt de dieſte zal gekomen zyn tot hunne kenniſſe door de verklaringe van de meeſters ofte meeſterſſen, door een publiek gerucht ofte anderſins, aenſtonds nemen behoorlyke informatiën, ende de miſdaeders vervolgen volgens het decreet, het gene t'hunnen laſte zal wezen verleend, 't zy de zelve preſent ofte vluchtig zyn: ordonnerende aen onze Raeden Fiſcaelen van met de grootſte oplettenthyd te waeken op dat de officieren van de ſteden ende andere ſubalterne plaetſen hun nauwkeuriglyk kwyten van hunne plichten. Bruſſel 31. Julii 1767. Streith. Vt. E. De Robiano. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 21. *C.* 1.

Geometræ.

Geometræ admittendi.

DIE EERDS-HERTOGEN. Onze lieve, die Meyer van Loven; Amman van Bruſſel &c. Wy by voorgaende advies der Wethauderen van onze vier hoofd-ſteden ons lands van Brabant, ſtatuëeren ende ordonneeren, dat binnen Brabant en Overmaze niemand het ampt van Land-meterye hem zal mogen onderwinden, dan die by die Cancelier ende luyden van onzen Raede van Brabant daer toe zal wezen geadmitteert ende geëedt, naer ſcherpe examinatië van zyne bekwamighyt, eerſt ende voor al by experte mathematiciens by onzen voorſ. Cancellier ende luyden te committeeren ende eeden, te doen ter preſentië van twee ſchepenen daer toe te committeeren uyt een' van onze hoofdſteden in 't quartier van de welke hy zal willen woonen: op pene van nullityt van de metingen by andere Land-meters te doen, en een' amende van vyf en twintig rins-guldens, 't een derde tot onzen behoeve, 't ander voor den officier, 't reſterende tot profyt van den aenbrenger. Ordonneeren ende bevelen u, dat gy de zelve doet uytroepen en publiceeren &c. procederende tegen d'overtreders by executië van d'amende boven geroert Bruſſel 2. Junii 1618. Pe. Vt. J. Cools. *Extat P.* 1. *L.* 3. *T.* 15. *C.* 1.

Menſionum regulæ.

Extat item P. 5. *L.* 4. *T.* 3. *C.* 1. *inſtructio ampla pro Geometris edita* 16. *Janu.* 1705. *quâ ſpeciatim regulæ præſcribuntur,*

tur, quibus procedendum in mensionibus ædificiorum tam pro æstimandâ operâ, quam materiâ. & singulatim quidem tractantur mensiones fundamentorum parietum, fenestrarum, portarum, porticuum, fornicum, caminorum, scalarum, turrium, furnorum, pavimentorum, tectorum, fluminum: item speciatim mensio solorum seu fundorum. Confecta fuit hæc instructio ab aliquot Geometris illic subsignatis, & á Professore Matheseos in Universitate Lovaniensi probata.

Glebæ bitumineæ, seu Carbones fossiles, *Hoellië.*

EDictum 1. *Martii* 1694. *quo tractatur omnis intrà Limburgiam effossionum hujus materiæ jurisprudentia, extat P.* 6. *L.* 1. *T.* 10. *C.* 2. *Vide etiam si lubebit P.* 10. *L.* 2. *T.* 11. *C.* 1. & 2.

Hoellië.

Hospitum delatio.

HOspitum delatio pluries indicta fuit edictis contrà militiæ desertores, latrones, vagabundos, & desidiosos latis: & inter alia edicto 26. *Julii* 1749. *Art.* 8. *P.* 9. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 5. *edicto* 31. *Julii* 1738. *Art.* 1. *P.* 7. *L.* 3. *T.* 3. *C. ult. quorum id quod est tempore posterius unum est ex illis, quæ contrà militiæ desertiones quotannis promulgantur: ac dicto quidem art. sic sancit.*

Advenarum delatio pluries indicta.

Wy willen dat in alle onze beslotene steden die, de gene het toekoomt, aldaer instantelyk doen publiceeren eene behoorlyke ordonnantië, om door de zelve aen alle de inwoonders te belasten, van aen de hoofd-officieren der zelve steden over te dragen de namen ende qualityten van alle de onbekende persoonen die zy zullen logeeren oft by hun hauden, ten zelven dage, dat zy aldaer zullen gearriveert zyn: op pene van eene amende van 15. pattakons voor idere overtreding, oft een' andere grootere en arbitraire, als den cas het zal vereysschen.

Et hanc in rem á magistratibus edenda programmata instructoria.

Secundum hujus articuli placitum, pro urbe Bruxellensi varia emanârunt edicta: alia Gubernatoris generalis & Consilii privati, quin & Ministri plenipotentiarii, alia supremi Brabantiæ Consilii, alia Magistratûs Bruxellensis autoritate munita. Tendunt autem in hunc sensum. Ut omnes hujus urbis habitatores diversorium, cauponariam seu stabulariam exercentes, aut non exercentes, etiam militares & aulici, aut quantumvis privilegiati & exempti, quotidie in capsam quamdam ad basilicam hujus urbis deferant declarationem seu schedulam, continentem nomen, cognomen, conditionem seu qualitatem, locum nativitatis & domicilii, omnium advenarum, quibus hospitium præbuerint, cubiculum, domum, domûsve partem locaverint: sub pœnâ quinqua-

Ejusmodi edicta instructoria Bruxellis edita.

ginta florenorum, aut arbitrariâ pro ratione delicti. ut, qui clauſis jam civitatis portis advenerint, poſtridiè manè deferantur. ut, ſi qui nomen ſuum, conditionem, patriamve ediſſerere recuſarint; id in ſchedulâ exprimatur: aut, ſi qua ſubſit ſuſpicio, id Gubernatori urbis, aut, eo abſente, commendanti nuncietur. ut mulctæ pro triente cedant fiſco, pro altero triente officiario, pro reliquo verò, delatori. ut demùm executiones fiant per competentes quoſque judices. Vide P. 10. L. 2. T. 5. C. 4. diei 4. Febr. 1757. item P. 6. L. 1. T. 5. C. 8. An. 1689. & cap. 13. eod. tit. An. 1696. vide etiam P. 6. L. 1. T. 5. C. 7. Conſilii privati authoritate renovatum eſt 30. Aug. 1770.

Inaugurationes, Læti adventus.

Quid hoc tractatu contineatur, & quo ordine &c.

IN hanc materiam relatum eſt, quidquid compertum eſt monumenti, quo ſe Princeps publicè & ſolemniùs Ducatibus Brabantiæ & Limburgi eorumque partibus obligavit, ac quidquid ad obligationes illas directò pertinet. Ordo ſervatur hìc talis, qui reſpondeat illi, quem ſervant inaugurationes noviſſimæ, & quatuor deinceps litteræ adjectitiæ: ita tamen, ut, ſicuti materiæ quæque primæ occurrebant; cum ipſis ordine certo locatum ſit, quidquid ad eas ſpectat. ſic cum omnium prima ſe offerat materia juſtitiæ miniſtrandæ & juriſdictionis; in primum locum collata ſunt omnia, quæ intrà inaugurationum materiam de juſtitiâ miniſtrandâ & juriſdictione tractant. cum tertio loco agatur de bello & repreſſaliis, & terris Brabanticis integris ſervandis; eodem collatum eſt quidquid Ducem obligat ullas modo terras jura dominia &c. Brabantiæ conjuncta & integra præſtare, & ſic de reliquis.

Quid ſignificent articulis præfixæ litteræ.

Notandum etiam litteris hìc antè articulos poſitis ſignificari monumenta, in quibus articuli, illis ſubjecti, reperiuntur. Quare, quiſquis noſſe cupit quibus monumentis quidque item ubi, quo die, menſe & anno, quo legiſlatore, & quibus ſolemnibus conſtitutum ſit, præfixas litteras in tabulâ edictorum ſparſim inſertorum quærat.

Quænam hodiè ſoleant inaugurationibus renovari.

Hoc etiam prænotari expediet, nihil ex his ad ſingulos Principum adventus renovari aut jurari, niſi quæ litteris TT. aut litteris L. M. R. & S. præſignantur. Quæ ultima quidem quatuor inſcriptione finali infrà confirmari comperias.

Antiquas inaugurationes ab ipſis ordinibus in hodiernas mutatas & redactas.

Et quo quiſque emetiri queat quantum momenti inaugurationibus hodiernis hìc ſub litteris TT. deſignatis præ reliquis inaugurationibus, litteris D. G. I. K. N. P. præſignatis, cæteriſque monumentis antiquioribus, tribuere oporteat; noverit, has inaugurationes ſub TT. deſignatas ab ipſis Ordinibus ex antiquioribus redactas: ut patet ex binæ Caroli V. & Philippi II. inaugurationis præfatione, in quâ hæc habentur.

Maer want in de blyde inkomſte die wy [Karel] en onze

voorvaderen gezworen hebben eenige punten ende zaken zyn alreede ende geheelyk volbragt; andere, die niet onderhaudelyk nog gevueglyk en zyn ter welvaert, vrede ende ruste des zelfs lands; *Et paucis interjectis.* Achtervolgende 't welk diversche vergaderingen ende communicatiën met de zelve Staten gehauden zyn geweest; zoo dat eyndelyk zy luyden diën aengaende geconsenteert ende hun gewilligt hebben nae uytwyzen der acten by hun hier op gemaekt ende geteekent.

Præterea quo hîc promptiùs innotescat, quid prius, & quid posterius constitutum sit; ordò litterarum quem obtinent in alphabeto respondere jussus est ordini monumentorum chronico.

Ordo litterarum respondet ordini temporario edd.

Inscriptio prima.

De Justitiâ, Jurisdictione, Tribunalibus.

D. Art. 33. *G. H. I. K. N. P. TT. Art. I.* Geloven hun [onze onderzaten ons lands van Brabant] goede, getrauwe en geregte heer en vrauwe te zyn, ende geen' kragt nog wille te laten geschieden in geenre manieren. [*hic D. tacet*] ende dat wy die buyten regt ende vonnisse niet handelen en zullen, nog laten handelen: maer dat wy alle onze Prelaten, Godshuyzen, Baenrotsen, Edelen, goede luyden ende onderzaten van onze steden, vryheden ende lande van Brabant ende van Overmaze handelen zelen ende doen handelen in alle zaken met vonnisse ende met regt naer de regten der steden ende banken daer dat behoort. *Eodem tendunt A. art.* 1. *B. art.* 2. *&* 3. *F. art.* 1.

Spondet Dux æquum se fore principem, & quemque non arbitrio, sed jure domiciliari tractandum.

TT. Art. 12. *in fine.* Dat voorts wy de onderzaten onzer landen van Overmaze die wetten ende vonnissen hauden zullen nae der banken regt daer zy behooren.

Jurisdictionem Transmosanis consuetam conservandam.

H. I. K. N. P. TT. Art. I. Ende dat die regters van onzen landen heure genechten zullen moeten hauden zonder eenig middel van uytzetten by heuren oesuyne, gebreke oft toedoen: behoudelyk diën, dat zy heure genechten van heerlykheden eens zelen mogen uytzetten ende niet meer. *Consonant ferè F. Art.* 1. *M. Art.* 3. 8. *Eod. Art. suo primo H. quemque pacificè possidentem, possessione teneri jubet, donec evincatur.*

Judicia sinè dilatione habenda.

G. Art. 26. *I.* 36. *K.* 48. *N.* 33. *P.* 34. *TT.* 36. Item dat men geene schaud te waudregte nog te bosch-regte trekken en zal, dan schuld komende van koopmanschappen van haut ende van bossche van de aude bosschen en wauden des Prince van den lande, oft andere bosschen en wauden, die van aude tyden te waud-regte gestaen hebben. *O. Art. XX. constituit nequod sit tribunal Financiarum, quod ullam modò jurisdictionem exerceat.*

Ne quod debitum, nisi quod sit de ligno ex saltibus Ducalibus ligno, á tribunali saltuario judicetur.

S. Art. 16. Item dat onzen Drossaerd van Braband, Prevost des marechaux, warand-meester, waud-meester oft andere, gee-

Aliæ jurisdictiones cohibitæ.

ne aentasten oft exploiten binnen onze steden van Braband en zullen mogen doen, oft behooren te doen, dan gelyk zy naer inhauden heurer instructiën, ende aud herkomen, gewoonelyk zyn, behooren ende vermogen te doen.

Ut Dux omnem arceat importunam jurisdictionem ecclesiasticorū & Academiæ Lov.

M. Art. II. Item, dat wy ons voorf. land ende alle onze onderzaten van Braband zullen behueden van alle onredelyke ende onbehoorlyke hanteringen der geestelyke jurisdictië, en dat wy niet en zullen gedoogen, dat van nu voortaen onze steden, vryheden, dorpen, oft singuliere persoonen, ingezetene ons lands van Braband, van wat conditië oft staeten zy zyn, van wegens de geestelyke jurisdictië van Luydik oft van Kameryk, oft ook van wegens de Universiteyt van Loven ten vervolge van partye, oft by de officieren van den hove der zelve jurisdictiën zullen worden gedaegt, gemoyt oft belast voorder, dan naer de regten ons lands van Braband behoort, ende men in tyde onzer voorzaten geplogen heeft te doene. Ende oft iemand daer en boven belast wordde; dat wy dat zullen doen afdoen ende onze onderzaten daer af ontslaegen ende ontheffen: ende die gene die dat gedaen hadden, ofte geworven te geschieden, laeten ende doen corrigeren, alzoo dat andere hen mogen wachten van gelyken.

Ne quis rem sententia sibi abjudicatā ecclesiastico tradat.

D. Art. 28. *G.* 22. *I.* 32. *K.* 41. *P.* 30. *TT.* 32. Item waer 't dat eenige twee partyen, leeke-luyden zynde, dingende wordden van eenige goeden binnen onzen lande gelegen, ende die partyen daer af in vonnisse komen waren, zoo dat die eene met den vonnisse verlore, oft hem ontwyst wordde; ende dat hy het dan voort overgave eenen Pape, klerk oft anderen geestelyken persoon oft ook imand anders, om den genen buytens lands te kreiten oft te moyen die het gewonnen had, oft dat ook iemand binnen onzen lande gezeten, die die zaeke te voorderen had ende die zake overgave iemand anders om zynen wederman buyten 's lands te kreiten, oft te moyen, dat dan de gene, die des eenigsints dade, verbeuren zal twee hondert marken gauds, oft andersints gecorrigeert worden ter arbitragië ende moderatië van die van onzen voorf. Raede van Braband.

Ne qui Brabanti in ullum tribunal ecclesiasticum extrà Brabantiam situm cogantur.

S. Art. III. Item dat de onderzaeten onzer voorf. lands van Braband in den Bisschopdomme van Luyk ende Kameryk, buyten den zelven lande van Braband gelegen, voor 't geestelyk gergt niet en zullen mogen worden betogen van heure persoonen oft goeden, die in onzen voorf. lande van Braband gelegen oft gezeten zyn: maer dat die in de geestelyke hoven der zelve Bisschoppen binnen den lande van Braband gestelt, getogen zullen worden te regte, alzoo lange, als de zelve geestelyke hoven in den zelven onzen lande van Braband liggen zullen. ende dat die zelve geestelyke regteren maer kennisse nemen zullen van dry zaeken zonder meer: te weten van weerde oft onweerde van testamenten, van hauwelykse voorwaerden, ende

van

van geestelyke geamortizeerde goeden ende niet voorder. *Puto superiùs hoc* voor 't geestelyk geregt *esse locandum post vocem antecedentem* Kameryk.

D. Art. 18. *G.* 14. *I.* 21. & 22. *K.* 32. *N.* 20. *P.* 21. *TT.* 24. *Expressiones hìc variant, sed in hunc sensum conspirant.* Item geloven wy hen, dat wy niet en zullen gedoogen, dat iemand van onzen voors. lande den anderen buyten 's lands zal mogen arresteren, kommeren nog daegen, hy en ware voorvlugtig, zonder argelist, van eenige zaeken hoedaenige die ook waeren [uytgescheyden van testamenten, van hauwelyksche voorwaerden, aelmoessen ende van geestelyke goederen. *hæc in TT. non reperiuntur*] ende zoo wie dat dade, ende zoo wie van onze onderzaeten den anderen buyten 's lands te kamp heyschte, te kamp heysschen oft beroepen dade, die zaude verbeuren twee hondert marken lauter gauds, oft anderfints gecorrigeert worden ter moderatië en arbitragië van die van den Raede van Braband.

Ne Brabantus Brabantum extrà patriam in jus vocet.

N. Art. 35. *P.* 37. *TT.* 40. *sed I. Art.* 37. & 38. & *K. Art.* 50. & 51. *pauca variant.* Item dat wy onze gereformeerde banken van Zand-hoven ende van Uccle in staete zullen hauden, zoo als die nu zyn, ende het behoort: ende dat onze schepenen van Uccle hunne residentië hauden zullen binnen onze stad van Brussel.

Ut tribunalia Zanthoven & Uccle maneant in statu quo sunt.

D. Art. 24. *G.* 19. *I.* 29. *K.* 38. *N.* 26. *P.* 27. *TT.* 30. Item zoo wie meeringe oft paelinge begeert binnen onzen lande van Braband ende Overmaeze, dat wy hem die zullen doen geschieden tegen ons ende een iegelyk.

Tam Ducē, quam alios statorum judicio finium regundorum.

M. Art. 5. Item dat men alle gewysde vonnissen, zoo verre die partyen daer 't vonnis tegen gegeven is te voren geroepen, oft dat heur de wete te voren behoorlyk gedaen was, ende heur niet geweirt en heeft daer te staen te regte; oft heeft sy heur alzoo geweirt, ende zy van zulken weiren verbyd heeft die terminatië van diër banke; den zelven vonnisse zal hauden in weerde, ende stellen ter executië: het en ware dat de wyzers hoofd hadden ende beroep, ende dat zy by der partye, daer 't vonnis tegens geloopen waer, van diën vonnisse tot heuren hoede wettelyk geroepen hadden geweest.

Ut si nulla fuerit exceptio declinatoria opposita, omnis sententia lata valeat.

Inscriptio secunda.

Ubi & quomodo monumenta privilegiorum patriæ conservanda.

TT. Art. 2. Item dat de privilegiën ende charteren, deze voorschreve landen ende goede lieden aengaende, die zy nu hebben ende naemaels verkrygen zullen, tot heuren ende 's voors. lands behoef zullen blyven in 't slot van Vilvoorden, ter bewaering van eenen eerlyken, weerdigen en gequalificeerden persoon, geboren in Braband, en in Braband residerende, by den Prince daer toe gecommitteert oft te committeren: behaudelyk dat diën

Ut tabulæ privilegiorum patriæ serventur in arce Vilvordiæ.

zelven gecommitteerden persoon zal den Prince eed doen in presentië van de Staeten oft haere gedeputeerde, waer toe die Prelaeten ende edelen gedeputeert hebben twee Prelaeten en twee edelen, de welke den Prince oft zynen gecommitteerden gevuegelykst zal mogen vinden ten tyde als diën voorſ. gecommitteerden zynen eed doen zal. Ende zal den derden Staet, te weten die vier hooft-ſteden (des verzogt zynde) by den Prince deputeren uyt elke hoofd-ſtad eenen, de welke daer toe geroepen en beſchreven zullen worden, om ook over den voorſ. eed te zyn. welken eed wezen en inhauden zal, den zelven Prince ende lande goed ende getrouw te wezen, ende de zelve charteren ende privilegiën niet te aliëneren, te vervremden, nog te verdoenkeren by hem zelve noch by andere in eenige manieren. ende dat diën zelven gecommitteerden zal de Staeten geven ende overleveren inventaris generael van de privilegiën en charteren den voorſ. lande ende goede luyden van Braband aengaende. Den welken gemaekt zal worden by den zelven gecommitteerden ende bewaerder ter preſentië van den Cancelier van Braband, zulks geëxtendeert, dat een iegelyk van de Staeten daer uyt weten ende kennen zal mogen 't gene dat hem concerneert ende aengaet, om den zelven inventaris by de zelve Staeten in haerlieden koffer bewaert te worden, ende niemand in 't particulier daer af copye te leveren. maer nogtans, dat de zelve Staeten ende elken van hun ende van de vier hoofd-ſteden, tot heurlieden verzoek ende ter ordonnantië van den voorſ. Cancellier, van de zelve viſië ende inſpectië gegeven zal worden. Ende daer en boven, dat diën voorſ. verwaerder van de charteren zal gehauden zyn, wanneer hy des zal verzogt worden van de zelve Staten oft imand van hunlieden, te geven viſië ende copye authentiek van alzulke origineele brieven, als den zelven ſtaet, ſtad, of ſteden, oft iemand van henlieden zauden mogen behoeven oft hem noodelyk wezen: ende dat ter ordonnantië van den Prince oft zynen Rade. *Idem ferè, ſed minùs fusè habent D. G. I. K. N. P. aliqua etiam O. Art.* 1.

Sub cuſtode, qui inventariū privilegiorum Ordinibus tradat &c.

Inſcriptio tertia.

Ne ſinè conſenſu Ordinum ullæ harum terrarum ſeu provinciarum partes aut incolæ, & nec ipſa Dominia Ducalia alienentur, oppignerentur, onerenturve tributis, nec bella ſuſcipiantur.

Terras tranſmoſanas aliaſque perpetuò Brabantiæ unitas fore.

TT. Art. 12. Item dat onze landen van Limborch en Overmaeze ten eeuwigen daege blyven zullen aen onzen voorzeyden lande van Braband: ende dat die daer af nemmermeer en zullen geſchyden worden. Dat ook wy onze andere landen van Overmaeze loſſen zullen zoo wy gevoegelykſt zullen mogen en die aen ons voorſ. land van Braband brengen om daer aen te bly-

ven zonder ſchyden. Dat voorts tot den zelven onzen lande van Braband zullen verzaemt blyven den Grave ende Oyen met heure toebehoorten, ende andere die daer af vervremt zyn. ende bezondere zoo veel doen, dat, hoe wel de voorſ. plaets van Oyen nu uyt onze handen zy; dat nogtans de zelve plaetſe zal wederom in onze handen gebragt en geſtelt worden, ende blyven verzaemt zoo die te voren geweeſt heeft, zoo verre als 't nae regt gebeuren mag. Ende dat wy onze landen ende ſloten van. Overmaeze gemynelyk, met alle heure toebehoorten, niet meer oft voorder belaſten, bekommeren nog bezwaeren en zullen, dan die op den tyd van nu bekommert oft bezwaert zyn. ende zoo wanneer die in onze handen ende machte komen zullen zyn; dat wy dan die van onzen voorſ. lande van Braband zonder vertrek zullen doen verzekeren met goede borgen op dees zyde der Maeze, die huyzen daer af te leveren onze landen als 't te doen zyn zal: ende die voorſ. huyzen ende ſteden te bezetten met Brabanderen, oft met de gene die daer in den lande gezeten zyn, ende die ons ende onze landen alzoo verzekeren zullen met goede borgen op dees zyde der Maeze gezeten: zoo dat wy, ende ons land wel verzekerd zullen zyn dat zy van onzen lande van Braband niet geſchyden zullen worden in eeniger manieren. *Eadem & affinia vide in D. G. Art. 4. F. 6. I. 9. K. 11. 12. 13. 14. N. 8. P. 9. Ut nec bellum ſine populi conſenſu ſuſcipiatur, vide in D. F. Art. 10. G. I. K. N. P. 3. H. 5.*

Cautio in hanc rem.

I. Art. 39. *K.* 52. *N.* 36. *P.* 38. *TT.* 40. Item dat onze ſtad van Antwerpen, met den bewyzeniſſe daer toe behoorende, tot eeuwigen dage vergadert zal blyven tot onze goede ſteden ende lande van Braband in aller vuegen ende manieren die was ten tyde, doen zy van Braband geſchyden wordde: ende deſgelyks onze ſtad van Nyvel gelyk die tot hier toe geweeſt heeft. *Vicina quædam ſuper Heuſden & Geertruydenberg habent K. Art. 68. N. 47. P. 49. TT. 48. ſuper Kuyk, Keſſel, Oyen, Grave Q. Art. 1. TT. 50.*

Paria de Antverpiâ, Nivellis, Heuſden, Geertruydenberg, Kuyk &c.

D. Art. 23. *G.* 18. *I.* 28. *K.* 37. *N.* 25. *P.* 26. *TT.* 29. Item zoo wat landen, ſteden, vryheden, heerſchappen, oft fortreſſen wy wonnen met gemynen oorloge oft met gemynen heyre uyt onzen lande van Braband op wat heer dat het waer, dat dat blyven zal ende toebehooren onzen gemynen lande van Braband voorſ. zonder weder keeren: ende dat die zullen plegen des geens, dat onzen gemynen lande ſchuldig is te plegen, zonder ſchyden, gelyk den voorſ. onzen Lande van Braband.

Communi bello ſubacta, Brabantiæ unita fore.

H. Art. 5. *I. Art.* 5. 6. *K.* 6. *N. P. TT.* 5. Ende zullen alle de gene die onze oft onzer nakomelingen Raden, Zegelaer oft ſecretariſſen zyn zullen, eer zy hen van heuren Raedſchappe oft officiën onderwinden zullen mogen, by zulken hulde, trauwe ende eed, als zy ons oft onze nakomelingen gedaen zullen hebben, onze dry ſteden, te weten Loven, Bruſſel en

Ut Conſiliarii ſigillatores & ſecretarii jurent nullas ſe confecturos litteras, quibus ullæ terræ, re-

ditus, subditi, aut dominia alienarentur aut onerarentur.

Antwerpen, [*I. K. N. P. TT. mutant*: onze drie Staten tot ons gemyns lands behoef] geloven ende toezeggen, dat zy nemmermeer daer by oft daer over komen en zullen, brieven schryven, teekenen nog bezegelen, daer eenige van onze landen, steden, sloten, lieden, renten oft heerlykheden te water oft te land, in deez' zyde oft in geen zyde der maze liggende, verzet, beleend, verkogt, vervremd, verkort, bezwaerd nog eenigsints bekommerd, weg gegeven oft kwyt geschauden zullen worden in eeniger manieren, het en zy by consente der twee weirelyke Staten ons lands. [*I. K. N. TT. mutant*: de dry Staten voorf.] ende bevind men dat hier tegen eenige onze Raedsluyden, Zegeleren oft secretarissen in haren Rade officiën oft diensten misdroege oft misgrepe; die zullen wy daer af corrigeren by rade der edelen ende goede steden ons voorf. lands van Braband oft van den meestendeele van hen. *Vide C. 2.do articulis 2. & 3.*

Ne qua imponantur tributa, nisi certis necessitatis casibus, specialius cavent A. & B. Artt. 1. quo etiam spectat illud Wenceslai & Joannæ 6. Nov. 1362. Luyster van Brab. ad d. An. & Butkens ad An. 1192. plenius tamen prospectum est præmissis.

Main morte.

Ab anno pridem 1247. Brabantiæ abolitam exactionem dictam Main morte, *vide Butkens ad d. An.*

Inscriptio quarta.

De Supremo Brabantiæ Consilio.

Consilii hujus institutionem vide in tabulis Cortebergensibus sub litterâ B. designatis. ubi præcipuè de Consiliariorum tum temporis numero, creatione, in emortuorum loca sublectione & obscurè de eorum officiis: ad quas rerum nostrarum studiosiores remittuntur.

Ut Cancellarius sit natus toro legitimo & intrà Brab. genitus & habitans &c.

TT. Art. 9. Item dat wy geenen Cancellier ofte Zegeler in onzen lande van Braband zetten en zullen, hy en zy van wettigen bedde, binnen onzen lande van Braband geboren ende aldaer woonende ende gegoed, oft baenrots-stamme in den zelven lande bezittende van zyns zelfs ofte van hauwelyks wegen, kunnende drie talen als voren, ende andersints tot 'er zelven officiën nut en bekwaem zynde, ende den lande oirbaerlyk. *Diversa parum ab his sunt I. Art. 41. K. 54. N. 38. P. 40. sed hæc ex eorum sunt classe, quæ Ordinum consensu sunt mutata.*

Qui juret ut suprà.

I. K. N. P. TT. iisdem Art. Welken Cancellier den eed tot 'er zelven officiën staende doen zal in presentien van ons ende van de dry Staten tot ons ende ons gemeyn lands behoef in der maten als dat voor in een punt begrepen is roerende van der geloften ende toe zeggen die onze Raden, Zegeler ende secretarissen der voorzyde drie Staten doen zullen.

N. P. TT. iisdem. Ende dat onzen Brabantschen secretarissen ende

Ut Secretarii Consilii & scriba tabularii feudorum sint Brabanti.

ende klerk van onzen Leen-boek Brabanders geboren zullen zyn, behaudelyk dat wy [raed ende advies als voren daer op gehad met onzen Brabandschen Rade *hæc TT. omittunt*] twee secretarissen zullen mogen zetten, al en waren die in Braband niet geboren.

Ut omnes Senatores Conf. Brab. sint toro legitimo & intrà Brabantiam nati præter duos &c.

D. & G. Art. 4. *K.* 9. *N.* 7. *I. P.* 8. *TT.* 6. Voorts geloven wy hen, dat wy voortaen niemand en zelen nemen tot onzen gezworen Rade [van Braband. *hoc tantùm in posterioribus additur.*] het en zy goede lieden binnen onzen lande van Braband geboren, van wettigen bedde, in onzen lande van Braband woonende ende gegoed [oft baenroetstamme in den zelven onzen lande bezittende van huns zelfs oft van hauwelyks-wegen, uytgenomen die twee van onzen Rade die Duytsche tael konnende. *Hæc in posterioribus tantùm*] *cum his confer etiam E.*

Ut ex Consilio Brabantiæ assumantur ad Consiliū Principis. Item de loco residentiæ.

I. Art. 27. *K.* 36. *N.* 24. *P.* 25. *TT.* 7. Voort geloven wy hen, dat wy goede mannen van onzen [Brabandschen *hoc I. tacet*] Rade zetten zullen om een Raed-kamer van onzentwegen te hauden ter plaetse daer wy binnen onzen voorf. lande residentië doen zullen. Ende oft ons gebeurde daer buyten te wezen, zoo zullen wy die ordonneeren te hauden binnen onzen voorf. lande tot eener gerieffelyke stede, die welke volkome magt hebben zullen eenigelyk t'ontkommeren van onzentwegen. Ende dat desgelyks onze Reken-kamer gehauden zal worden, alzoo zy tot nog toe geweest heeft.

Tituli Ducis & his conforme sigillum quo omnia negocia Brabantica sigillentur, non alia.

K. N. P. TT. Art. 4. Item dat wy aennemen zullen den tytel ende wapenen van Lotryk, van Braband, van Limbourg, ende Mark-grave des H. Ryks, alzoo dat behoort: ende dat wy naer den voorzyden tytel ende wapenen eenen zegel zullen doen maken ende steken met een merkelyk teeken, verschyden van onzen anderen zegel: den welken wy niet zullen mogen doen veranderen, oft eenige andere daer op oft daer naer laten steken, consent oft wille daer toe geven in eeniger manieren, het en waer om redelyke zaken: 't welke wy dan doen zauden by consent van de dry Staten des voorf. ons lands van Braband. welken zegel altyd in den zelven onzen lande van Braband zal moeten blyven, zonder daer uyt gevoerd te worden. Ende men zal daer mede zegelen alle zaken onzen voorz. lande van Braband ende van Overmaze, ende de onderzaten der zelve aengaende, ende geen' andere bezegelen. Dat ook de brieven, die daer af zullen zyn, zullen gemaekt worden by eenigen van onze secretarissen, die tot de Brabandsche zaken zullen wezen geordineert. *I. Art.* 4. *itidem quædam constituit de non mutando sigillo.*

Habendum Consiliariorū numerum septenarium.

TT. Art. 5. Item dat wy onderhauden zullen zeven weerdige persoonen, daer d'een Cancelier oft Zegeler af wezen zal, geboren van onzen lande van Braband, ende konnende dry talen, te weten Latyn, Walsch, en Duyts, den welken onzen voorf. zegel bewaren zal: ende die vier geboren, woonende en-

de gegoed in onzen lande van Braband, ofte die baenroetsiammen in onzen lande bezitten van haer zelfs oft van hauwelyks wegen: ende die twee andere van onzen Rade, zulks als ons genoegen zal, konnende de duytsche tale. Met welke zevene, ende andere nu tegenwoordelyk daer toe gevoegt, oft de gene die in toekomende tyden ons gelieven zal tot den zelven Rade te voegen, wy, oft onzen Gouverneur oft Gouvernante generael, zullen doen handelen ende bedryven alle zaken van den zelven lande ende ingezetenen des zelfs der justiciën aengaende ende het gene daer af dependerende is, het ware van provisiën ordinaris van Justicië, oft van statuten, plakaten, edicten, ordonnanciën, bevelen oft andersints by rade ende adviese van den zelven ende den voorf. Brabandschen Rade, zonder hen by imande daer in eenig belet oft zwaernisse gedaen te mogen worden, nog dat zy daer af tot iemands ordonnancië staen zullen, dan van ons oft onzen Gouverneur oft Gouvernante generael. *Paulò aliter K. N. P. Art. 5. vide hîc etiam, si lubeat, L. Art. 4. & O. Art. 17.*

De Gubernationis justitiæque ministrandæ negocio cum Consilio gerendo.

Edictorum condendorum ratio.

Ne in Consilium adsciscantur Ecclesiastici utque Consilium sub Ducis sit patrocinio seu salvâ gardiâ & plura minoris momenti, vide in monum. sub E. designato.

Multas pænasque non remittendas, nec officia danda aut adimenda, nisi ex Consilii sententiâ, vide I. Art. 7. & 40. K. 53. L. 8. N. 6. & 37. P. 7. & 39.

M. Art. 4. Item dat onzen Cancellier ende andere van onzen Brabandschen Rade niemanden voor hen en zullen doen dagen oft in regt betrekken nog behauden, dan alleene van zaken, daer af hen de kennisse naer de costumen ons lands toebehoort. ende dat zy alle zaken, die voor hen alzoo behooren ende in regte gebragt worden, zullen handelen tusschen partyen met monde ende zonder geschrift, zoo verre hun naer gelegenthyd der zaken dat doenelyk dunkt. ende dat zy voorts de partyen, als zy ter informatiën zullen zyn gewezen, verhueden zullen van groote kosten, verhoorende de getuygen in de Raed-kamer sommierelyk, als dat gevoegelyk doenelyk zyn zal, ende anders ten minsten koste als men zal mogen.

Ne consilium jurisdictionem non competentem usurpet.

Summarie & verbaliter litigandum quoad licet.

S. item TT. Art. 8. Item dat men alle brieven, opene ende beslote, die men voortaen in onzen Rade in Braband van onzentwegen verleenen en uytzenden zal het zy voor ons oft ten verzuke van partyen; maken, expediëeren ende uytzenden zal in zulke taele, als men spreekt in zulker plaetse, daer die gezonden zullen worden.

Ut quævis litteræ concipiantur linguâ ejus regionis in quam mittuntur.

Inscriptio quinta.

De Officiis.

D. Art. 11. *G. Art.* 13. *K.* 30. *N.* 18. *I. P.* 19. *TT.* 22. Item dat wy alle de gene die wy van nu voortaen geven zullen mye-

ryen oft vorsteryen, oft die wy myeren oft vorsteren maken zullen, en ook de gene die myeryen oft vorsteryen op den tyd van nu in Braband hebben oft haudende zyn, alzulke ende in diën hebben zelen, dat zy die myeryen oft vorsteryen zelver hauden zullen ende bedienen: ende en zelenze niemand voorts mogen overgeven, verkoopen nog verhueren [ende dat ook de myers, ende vorsters, ende vroentenhauders, ende andere ambachteren op platten lande dienende, die macht hebben den lande recht te doen geschiën, goede zekere borg-togte zelen moeten zetten, zonder vertrek, ende eer zy heur ambagt zelen mogen aenveerden, der weth daer zy dienen, ende tot eenigelyks behoef, die er gebrek in hebben mocht.] *Hic inclusa tacent D. & G. De Inquisitione olim annuâ in omnes officiarios, vide D. Art.* 15.

Ut cuivis officium tenens ipse munus obeat. De cautione.

I. Art. 20. *K.* 31. *N.* 19. *P.* 20. *TT.* 23. Item dat die ambachten ende officiën van onzen lande van Braband [der justiciën aengaende, *addunt TT.*] niet verpagt en zullen worden, nog beleend: maer zullen die voorf. ambachten ende officiën bediend worden, gelyk men van aude tyden in onzen voorf. lande die gewoonlyk is geweest te hauden ende te bedienen. Ende oft eenige daer af verpagt worden; dat alzulke pagtinge van geener weerden zyn, nog blyven zal.

Officia non locanda aut feudo danda.

De officiis gratis conferendis etiam decernit C. 2.do *Art.* 1.

L. Item alzoo als wy in onzer eerster blyde inkoomst hebben gelooft, dat wy alle de gene die op den tyd van nu in onzen voorf. lande van Braband vorsteryen hebben, oft hebben zullen, dat zy die vorsteryen zelf hauden zullen ende bedienen, ende die niet en zullen mogen voort verkoopen, overgeven nog verhueren; zoo willen wy nogtans, en hebben geordonneerd, by rade ende goed dunken der dry Staten ons lands van Braband, dat hier inne uytgenomen zullen zyn de gene, die de voorf. vorsteryen hebben by gifte onzer liever aude moye, wylen Hertoginne Johanne, oft by koope van den genen dieze van haer gehad hebben, oft 't en ware dat de gene dieze hebben, by gifte van Hertoge Anthonis, Jans ende Philips, onzer voorzaten, zaliger gedagten, die zoo aud ende zoo krank waren, dat zyze zelve niet vuechelyk bedienen en konsten: oft 't en waer, dat men die voorf. vorsteryen van auds in erf-leen gehauden hadde.

Exceptio ab antecedentibus

Ut Schabini Antverpienses omnia quæ consueverunt munera seu officia civitatis conferant, vide P. 4. *L.* 1. *T.* 22. *C.* 1. *Art.* 5.

Antverpiensium munera.

D. Art. 32. *G.* 27. *I.* 37. *K.* 49. & 50. *N.* 34. *P.* 35. *TT.* 37. Item dat men in onzen walschen lande van Braband hebben zal eenen goeden eerzamen Bailliu, geboren in onzen lande van Braband: ende dat zynen klerk ende andere ambagteren [ende Rechteren van onze andere zes groote ambachten; *hæc prioribus tacentur.*] zullen zyn van onzen lande van Braband geboren: ende dat het Hoff van Genepiën zal gehauden zyn gelyk

Ut Prætor Gallo-Brabantiæ &c. sit Brabantus & curia Genappe maneat.

dat plagt hier voortyds te wezen, zoo dat niemand, die daer te doen heeft, en worde gehandelt buyten wege van Regte.

Ut Ducis officiarii, etiam minoris notæ, receptores singulares & accium præfecti sint in Brabantiâ nati.

L. G. 36. *TT.* 38. Voort geloven wy hen, ende willen, dat voortaen alle onze ambagteren, smale richteren, ende rentmeesteren particuliere, van binnen onzen lande van Braband geboren zullen moeten zyn, zonder dat zy zullen mogen doen oft laten bedienen die voorf. heurlieder officiën met oft by eenige uytlanders, van wat qualityt zy zauden mogen zyn. ende desgelyks dat die kastelynen van onze sloten oft lands van Braband gebore Brabanders zyn zullen. 't en zy dat zy stammen bezitten in onzen lande van heurs zelfs oft van hauwelyks wegen.

Ne quis in tabulario computuum Brabantiæ quodvis gerat ministerium nisi Brabantus, vide O. Art. 3. Vide etiam antè sub inscriptione De Consilio Brab. idem de prætorib. urbium primariarum habet H. Art. 9.

Ut & vasallorum magistratus, arciumque Præfecti sint Brabanti.

TT. Art. 39. Zullen ook insgelyks onze smalre-heeren-ambagteren, rechteren ende kastelynen van heure sloten van binnen onzen lande van Braband voorf. geboren moeten zyn: zonder dat zy zullen mogen laten bedienen of bewaren de voorf. hunluyder officiën oft sloten met oft by eenige uytlanders, van wat qualityt zy zauden mogen zyn. het en ware ook, dat zy stammen in den zelven onzen lande bezaten van haers zelfs oft van hauwelyks wegen. *Hæc secundum editiones nostras vulgatas primùm reperiuntur in Inauguratione Alberti & Isabellæ.*

Ne in urbium allegantur magistratus, quimodò de Ducis vectigalibus monetâve participant.

I. Art. 13. *K.* 24. *N.* 12. *P.* 13. *TT.* 16. Item geloven wy hen, consenteren ende willekooren, dat van nu voortaen de gene die onze tollen, zoo waer zy in onzen lande gelegen zyn, verpagten zullen, of daer aen dylen, den tyd van haerder verpagtingen of dylingen duerende; desgelyks de gene die mede aen de munte dylen; dat die aen onze steden regt niet en zullen mogen gezet, gekoren, nog ontfaen worden.

Ut magistratus judices jurent integritatem.

H. Art. 17. *I.* 45. *K.* 60. *N.* 41. *P.* 43. *TT.* 11. Item dat die van onzen rade ende alle andere onze dienaren, Rechteren, Borgemeesteren, Schepenen, Raeds-luyden, mannen van Leene, Laten ende alle andere die macht hebben te manen oft te wyzen, ende desgelyks, die diensten oft officiën hauden in onzen lande van Braband, van wat officië dat het zy, niemand daer in uytgeschyden, byde in steden, vryheden ende dorpen, zullen zweeren, doende heuren eed, dat zy geld, goed, gifte, myde, nog eenigerhande goed doen nemen en zullen, hen doen nog laten geloven oft nemen by hen zelven oft by iemand anders, om iemand in den regte te voorderen oft te veragteren: maer dat zy een iegelyk arme en ryke recht ende vonnisse even gelyk doen zullen, zonder anders daer inne te trekkene, oft eenigerhande verwe daer tegen te zoeken oft voorts te keeren.

Jusjurandum de non petito pecuniâ munere.

Ende voorts dat zy om Borgemeesterschap, Schependom ende Raedschap, goed, geld, gifte, myde, nog eenigerhande diensten nog goed doen, gegeven, gelooft nog geboden en hebben,

ben, nog doen geloven, geven, nog bieden iemand van heurentwegen, nog daer omme gebeden nog doen bidden in eeniger manieren. *Iisdem Art. & F. Art.* 3.

Ende zoo wie hier tegen dede; dat hy nemmermeer in onzen Rade, dienste, nog in eenigen regte oft regimente van onzen steden, vryheden oft dorpen, wezen en zal mogen in geenre wyze. *Iisdem; non tamen sub F.*

Pœna impingentibus.

Ut Prætor equestris Brabantiæ, Drossaerd van Braband, *juramentum præstet urbibus Lovanio & Bruxellis, vide H. Art.* 10. & 11. & *ut Prætores urbium habeant vicarios, utque Prætorum loco, si absint aut tergiversentur, alii á Magistratibus valeant committi. Art.* 12.

Inscriptio sexta.

Ut viæ publicæ, aquæ & pontes itineri & navigationi apta, expedita & tuta præstentur.

K. 15. & 19. *N.* 9. *P.* 10. *TT.* 13. Voort geloven wy alle onze onderzaten ende goede luyden onzer steden ende lande van Braband en Overmaze, dat wy ze pysselyk en vredelyk in den lande van Holland, Zeeland ende in alle onze andere landen zullen hauden varende en vlietende, los ende vry op haren geregten tol, alzoo zy van auds geplogen hebben. *Idem ferè D. & G. Art.* 5. & *I. Art.* 10.

Ut Brabantis sit tutus & immunis terrâ marique commeatus.

D. G. Art. 6. *I. P.* 11. *K.* 22. *N.* 10. *TT.* 14. Voort geloven wy hen alle onze vrye straten open en vry te hauden zonder arglist om elker malen te varen ende te keeren op zynen geregten tol, uytgenomen van schauden oft van geloften, die hy schuldig waer oft gelooft had, oft breuken oft misdaden die hy misdaen mogt hebben.

Ut viæ publicæ non sint impeditæ.

R. Art. 5. Item hebben wy voorts gelooft ende toegezyd onze voor genoemde dry Staten ons lands van Braband, dat wy hauden zullen ende doen hauden die straten binnen onzen lande open ende veylig, zoo dat die koopluyden met heure koopmanschappen, waren ende goederen, zullen mogen trekken ende ryzen ter plaetsen daer hen dat zal gelieven, in zulker vuegen dat die zelve koopluyden daer by geene schade lyden en zullen.

Ut viæ sint tutæ & expeditæ sic, ut mercatoribus cum ipsorum mercibus indemnibus liceat quolibet cōmeare.

Vide infrà Inscript. 8. & 17.

I. Art. 12. *K.* 23. *N.* 11. *P.* 12. *TT.* 15. Item geloven wy hen dat wy de gene van heure erfelykhyd oft goedenwegen eenige wegen, bruggen oft passagiën in onzen voorf. lande schuldig zyn te hauden, bedwingen zullen ende doen bedwingen ende alzulk doen hebben, dat zy die zelve wegen, bruggen ende passagiën wel en kuysbaer van tyde te tyde hauden zelen, repareren ende verwaren: ende oft daer inne gebrek viele; dat die hoofd-stad, daer 't onder gelegen is, dat zal mogen doen doen op 's geens kost ende last, die daer inne gehauden zal wezen. Ende daer tegens zal niemand verantwoord worden gebuerlyk regt te plegen.

De refectionibus viarum & pontium.

Ne pecuniæ pro refectione viarum pontiumve pendi solitæ, divertantur.

S. Art. 9. Item dat men 't weg-geld, 't welk men opheft om die wegen, bruggen ende passagiën, binnen onzen lande van Braband gelegen, te maken, anders nog elders zal mogen appliceeren, dan alleenelyk tot er reparatië van de wegen. *Idem ferè C.* 1.mo *Art.* 6.

Inscriptio septima.

De litteris veniæ ad reperiendas suas urbibus facultates, renovandis.

Ut urbibus veniæ pro levandis accisiis & vectigalibus prorogentur.

S. Art. 11. Item dat eeniegelyke van de steden van onzen lande van Braband, die op octroy van ons ende van onze voorvaders eenige accynzen oft weg-geld geheven hebben, oft alnog heffen by termyn van jaren; 't zelve octroy verlengt zal worden naer 't expireeren ende uytgaen van elker stad, den termyn van twelf jaren lang. behaudelyk dat men ons alle jaren, diën tyd durende, betalen zal alzulke somme van octroy, als men ons schuldig is te betalen, naervolgende die brieven daer af zynde. welke brieven hun luyden vernieuwt zullen worden t'alle tyden de zelve steden dat verzoeken zullen.

Inscriptio octava.

Telonia, Immunitates a Teloniis, Tollen.

Ut ubicumque telonium penditur, magistratus tabulam habeat teloniorum pendendorum & immunitatum.

M. Art. 9. Item dat tot elker plaets, daer eenen tol ligt, zal die wet hebben eenen boek van de regten van die tollen, om te weten alle de gene die daer vry zyn, ende wat die ongevrydde van alderlye goederen aldaer schuldig zyn. ende daer die regten van den zelven tol staen op eenige aude tol-penningen die by d'ordonnantiën der munte niet klaerlyk genoeg en zyn geëvalueërd; die penningen zullen wy, onzen voorf. Staten daer toe geroepen, ende heur advies ende goeddunken daer op gehoord hebbende, doen evaluëren by adviese van onzen Rade &c. Ende oft het gebeurde, dat eenig tollenaer van eenigen koopman oft anderen persoon van eenige goederen meer eyschte dan diën koopman oft anderen persoon mynde schuldig te wezen; ende zy daer omme in geschil vielen; zoo zullen de wethauders van der plaetsen, daer dat gebeurde, ten verzueke van den voorf. koopman den tollenaer voor hun verzueken te komen, ende hem den koopman vergelyken van heuren geschille, navolgende den inhaud van den tolboek ende evaluatië van de tol-penningen &c. ende by aldiën zy partyen niet vergelyken konnen; zoo zelen zy nemen van den koopman goeden pande tot er somme toe die den tollenaer zal hebben geëyscht, daer mede diën koopman oft anderen persoon zal gestaen, zonder zynen persoon ofte goeden daer omme iet te dorven blyven oft gehauden worden tot diër plaetsen: maer zal

Ut antiquorum nummorum valor ex consilio ordinum figatur.

mogen trekken en zyn goed vueren daer 't hem zal gelieven. Ende die voorſ. wethauders zullen van die zack kundegen de wyzers van de Tol-kamer daer onder dat behoord, oft onzen Rade in Braband: de welke daer op onvertogen ordineren zullen, 't gene dat zy bevinden zelen dat ſchuldig is te geſchiën &c. ende by alzoo dat eenig tolleneir oft onder-tolleneir van imand meer name van tol, dan regt naervolgende den tol-boek ende de voorſ. evaluatië; ende den genen die dat alzoo waer af genomen hem daer af beklaegde voor wethauderen van der plaetſen; zoo zullen de zelve wethauderen diën klager ende tolleneir hooren ende goede informatië daer op nemen, ende dat alles beſchreven overzenden de wyzers van de tol-kamer, daer onder die zake is gebeurd, oft onzen Rade in Braband, om door hen de zaeke te worden geregtveerdigt alzoo behooren zal. Ende alzoo verre bevonden word, dat diën tolleneir meer genomen had, dan hy ſchuldig waer te nemen; zoo zal hy, 't gene hy alzoo meerder had genomen, moeten wederkeeren den genen, diën hy 't afgenomen had, ende daer toe alle de koſten, ſchade ende intereſten, gedaen ende geleden, ende zal voort hebben verbeurd die pene van vier gulde Riders, die dry daer af t'onzen behoeve, ende den vierden tot behoef van den officier diën de klagt zal wezen gedaen. ende zal daer en boven nog worden gecorrigeerd by onzen voorſ. Rade in Braband, naer gelegenthyd der zake zonder verdrag &c.

Motæ difficultates quomodo componendæ.

Receptorum concuſſiones quomodo plectendæ

S. Art. 1. In den eerſten dat geenen koopman van nu voortaen, die vry is op eenige tollen in onzen lande, en zal dorven in perſoon by zyn goed zyn om het zelve goed 't zyn te maken: maer zal geſtaen, mits aldaer zendende behoorlyke certificatië oft tol-brieven autentiek van der plaetſe daer hy gezeten is, agtervolgende d'aude coſtumen.

Immunibus neceſſe non eſſe mercibus adeſſe ſed litteras ſufficere.

De Sylvæducenſium á Teloniis immunitate vide TT. Art. 13. *item in antiquioribus.*

Quæ ſtatuunt K. Art. 16. 17. 18. 20. *L. item N. Art.* 9. *P. Art.* 10., *& nec in TT. reperiuntur, nempe de telonio decimi piſcis in Hellegate & Ausbrugge & telonio ſuper Scalde & Zennâ in Kalloo & Heſſène, citatis his locis vide.*

Inſcriptio nona.

De Captivis & captivitati dedendis.

D. Art. 21. *G.* 17. *I.* 26. *K.* 25. *&* 42. *P.* 23. *TT.* 27. Item dat men niemand bedragen zal nog en mag dat hem onſtade doen zal, van kwetſure nog van dood-ſlage, indiën hy hem der waerhyd getrooſten deert, ende tot zyne onſchaud komen, tot er tyd, dat hy verwonnen word met den regte. [behaudelyk dat d'officier van der plaetſen den zelven zal mogen apprehenderen ende hauden in der gevangeniſſen, ende die goeden van

Nihil cuiquam infligendum, qui ſe judicio ſiſtat. cuſtodiâ tamen teneri poſſit.

den zelven hauden in bewaerder hand, ende tegen den zelven procederen tot den diffinitiven, het waer van condemnatië oft absolutië. *Hæc in TT. non in reliquis.*]

Neminem captivum patriâ educendum.

D. Art. 12. *G.* 8. *I.* 14. *K.* 25. *N.* 13. *P.* 14. *TT.* 17. Item geloven wy hen dat zoo wat persoon gevaen word binnen onzen lande van Braband ende van Overmaeze, dat wy diën niet en zullen doen vueren nog laeten vueren gevaen buyten onzen voorf. lande. *Juris hujus observationem ab Ordinibus & novem nationibus Bruxellis ex Senatûs Brabantici Consilio vindicatam & declaratione Gubernatoris generalis 25. Apr. 1716. agnitam integram incolumemque habitam & testatam, vide P. 5. L. 2. T. 1. C. 2.*

Ob causas civiles captivos non in carceribus, sed custodiis civilibus detinendos.

Qui datâ cautione judicio sisti & judicatum solvi, dimittantur nisi &c.

Q. TT. Art. 52. Item dat wy niet en zullen gedoogen nog laten geschieden, dat eenige van onze onderzaten onzer landen van Braband en Overmaze om civiele zaken in eenige sloten binnen de zelve onze landen gevangen oft gehauden zullen worden: maer dat die haere gevangenisse zullen hauden in de vroente van de plaetse daer die aengestelt zullen zyn. behalven in plaetsen daer geene vroenten en zyn. ende dat niet te min, stellende de voorf. gevangene van civile zaken cautië van te regt te staen ende den gewysden te voldoen ter plaetse daer ende alzoo dat behooren zal, men die slaken zal. het en waer dat zy gevangen waren voor gewysde dingen, oft voor onze propere penningen ende schulden.

De apprehensione & tormentis.

Q. TT. Art. 55. Item dat men voortaen niemand, geene vryheyd van steden oft andersints hebbende, onder ons nog onze vassalen en zal mogen aentasten nog vangen, die ter goede naem ende faem staet; d'officier van de plaetse en zal eerst volkome informatië genomen hebben van de suspiciën, daer om hy diën aentasten oft vangen zaude willen. ende dat men niemand en zal mogen ter scherper examinatië stellen oft pynen; d'officier en zal zyne informatië de wethauderen van de plaetse getoont hebben; ende hy en zy met vonnisse van de wethauderen daer toe gewezen: het en ware van crime geprivilegiëert ende daer af die wethauderen van die steden oft platten lande geene kennisse en zauden behooren te hebben, maer daer af die kennisse ons oft onzen voorf. Rade zaude toebehooren.

Ne quis domo suâ extrahatur, nisi &c

S. Art. 10. Item dat die officiers in de steden, vryheden oft dorpen van onzen lande van Braband, oft ook heure dienaers, van nu voortaen niemanden binnen zynen huyze en zullen mogen halen, vangen oft eenige huys-zoekinge doen, om wat zaken dat het zy, voordere, dan naer haer vermogen der privilegiën, costumen ende aud herkomen van de plaetsen, daer onder 't zelve gebeuren oft van noode zyn zal, ende ook mede haer geschreven regte behoord ende geoorloft is, behaudelyk ook onze steden van Leuven, Antwerpen ende van den Bossche heure breedere privilegiën, costumen ende usagen tot hier toe geobserveerd.

Ne

Ne Lovanienses, Bruxellenses aut Antverpienses extrà urbem quique suam captivitate teneantur, & plura antecedentibus similia vide P. 4. L. 1. T. 22. C. 1. Art. 3. Butkens troph. de Brab. ad Ann. 1327. Loovens tomo 3. pag. 24. Luyster van Braband ad Ann. 1340. Parte 1. pag. 118.

Inscriptio decima.

De re Monetariâ.

D. Art. 13. *G.* 9. *I.* 15. *K.* 26. *N.* 14. *P.* 15. *TT.* 18. Voort geloven wy hen, dat wy geenen penning en zullen doen slaen; ten zy by rade ende consente van onzen gemynen lande. ende dat men nemmermeer diën penning lichten en zal [zonder consent van onzen lande. *Hoc I. K. N. P. TT. omittunt*] Ende wordde hy gelicht; dat zauden wy neemen den munt-meester aen zyn lyf ende goed zonder verdrag ende zonder laten. Ende dat men diën penning slaen zal in eene van onze vrye steden, ende diën weerdeeren gelyk den walschen Chartere inhaud. *Vide etiam O. Art.* 10. *& C.* 1.mo *Art.* 2.

Consensus publicus super re monetariâ.

Inscriptio undecima.

De homicidii & aliorum gravium criminum reis.

D. & N. Art. 16. 17. *G.* 11. 12. *I. P.* 17. 18. *K.* 28. 29. *TT.* 20. 21. Item dat wy niemand van dood-slag 't land geven en zullen; hy en zy eerst verzoent tegen die magen. *Quoad usque á patratâ cæde pax futura sit ibidem vide.*

Nulla cædis remissio nisi pacatis cæsi propinquis.

I. Art. 23. *K.* 33. *N.* 21. *P.* 22. *TT.* 25. Item oft iemand van onzen voors. lande ons, onze land oft onderzaten van Braband ofte van Overmaze voortaen ontseyde, roofde oft pandde, oft onze oft ons lands vyanden wetens succours dede, huysde oft hoofde; die zal verbeuren zyn lyf ende zyn goed. ende wy en zullen hen ook ons voors. land nemmermeer weder mogen geven zonder consent van onze dry Staten ons lands. Ende oft wy dies contrarië deden; dat en zaude van geener weerde zyn.

Pœna irremissibilis in eos, qui hostile quicquam in patriam commiserint.

D. Art. 20. *G.* 16. *I.* 25. *K.* 34. *N.* 22. *P.* 23. *TT.* 26. Item waer 't dat eenige vrauwe oft joenkvrauwe ontschaekt wordde, die krete, oft dat men metter waerhyd bevond, dat 't tegen haren dank waer; ende dat zy by den man zittende bleef; zoo zullen wy heure have in 't geheel hebben, ende heure erve alzoo lange, als zy leeft: ende na heur dood, zoo zal heure erve weder gaen, daer zy schuldig is te gaen. Ende zoo verre zy by den man niet zittende en bleef; zoo zullen wy heure have nog heure erve niet hebben: ende zal diën man, die zulken schaek dede, ende alle zyne hulperen, ende desgelyks de gene die hun wetens binnen onzen lande secours deden, huysden,

Violationis & raptûs pœnæ.

Cum certâ distinctione in publicatione bonorum.

hoofden, verbeuren hun lyf ende goed tot eeuwigen dage, zoo verre als zy dat verbeuren mogen. Ende waer 't dat iemand eenig onbejaerd kind, het ware knegtjen oft meysken ontschaektde oft ontlydde; zoo zullen die, ende heure hulperen verbeurd hebben haer lyf ende goed zonder verdrag. Ende daer tegen en zal niemand te verantwoorden hebben met S. Peetermanschap, Poorteryen, Schepene-brieven, oft anders: maer die zal men handelen naer de regten van den lande.

Inscriptio duodecima.

De Necatis per infortunium.

Nulla ex infortuniis publicatio bonorum.

Q. TT. Art. 28. Item dat alle onze goede luyden ende onderzaten van onze steden ende lande van Braband ende van Overmaze van alle kennelyke ongevallen, die hun aen hunne persoonen oft van hunne kinderen, dienaren, boden oft huysgezin zauden mogen gebeuren, hoe ende in wat maniere dat waer, daer af zy oft eenige van hun van lyve te dood kwamen [*TT.* zonder eenige voorgaende schuld] zullen staen vry ende onbelast van eenige verbeurten oft confiscatiën van heure goeden. Van welken ongevalle die wethauderen van der plaetse, ten verzuke van den officier aldaer, die zake zullen aenzien ende visiteeren; ende, dat gedaen, verkleeren, oft dat voor ongeval zal behooren gehauden te worden oft niet. Ende 't gene zy diën aengaende verkleiren zullen; zal men schuldig zyn te agtervolgen. Ende zoo verre daer eenige voorgaende schuld bevonden wordde; zullen die wethauderen van de plaetse den schuldbarigen mogen puniëeren extraordinairelyk naer gelegenthyd van der zake.

Cadavera exploranda, visitanda.

Inscriptio decima-tertia.

De Canibus habendis, venatu, vivariis & piscatu.

Canum habendorum & venatûs libertas.

D. Art. 29. *G.* 23. *I.* 33. *K.* 43. *M.* 10. *N.* 30. *P.* 31. *TT.* 33. Item dat elker malk zyns zelfs goed zal mogen hueden, ende doen hueden, ende daer toe hauden honden de voeten ongekoet, zonder kalengieren [*solum M. hoc inclusum plus habet, cætera deindè sequentia tacet*: ende dat wy de goede lieden van onzen lande verhueden zullen van onredelyke schaden van den grooten wilde en konynen, alzoo dat die zelve onze goede lieden geene redenen hebben zelen hen daer af te beklagen: ende zullen voort in dezen doen onderhauden die privilegiën van den lande] ende waer 't dat eenig wild den hals brake ende gekwetst wordde van de honden; dat men dat wild alzoo zal laten liggen. ende aten het der lieden honden; dat zy daer af ontschaed zullen zyn. ende dat elk man jagen mag hazen ende

vossen alle Braband deure zonder kalengieren ende desgelyks konynen buyten vrye waranden, ende ook met vogelen over al vliegen zonder kalengieren.

D. Art. 30. *G.* 24. *I.* 34. *K.* 45. & 46. *N.* 31. *P.* 32. *TT.* 34. Item dat alle ridderen, knapen ende goede lieden uyt onze steden ende lande van Braband zelen mogen jagen in zynen saisoene allerhande groot wild zonder kalengieren alle Braband deure [uytgenomen in de wauden ende waranden, die men verklaren zal, gelyk die brieven in hebben zelen ende begrypen die men daer op maken zal. *hæc in D. solo, cæterum tacet.*] uytgeschyden de waranden, wauden ende bosschen van Zoniën, Zaventerloo, van Groothyst, ende van Meerdael. Ende om dit point vast ende wel gehauden te worden; zoo hebben wy gelooft ende gezworen, geloven ende zweeren, dat wy daer tegen nemmermeer gebod, verbod, nog bede doen, nog stigten en zullen, nog laten geschiën in eeniger vuegen oft manieren, daer mede dat tegen dit zelve point eenigerhande stoot of letsel geschiën mogt, oft geworpen worden.

Idem, & de vivariis.

G. Art. 25. *I.* 35. *K.* 47. *N.* 32. *P.* 33. *TT.* 35. Item dat voortaen binnen onzen lande van Braband geene waranden zyn en zullen nog gehauden worden [*G.* dan die waranden die van auds geweest hebben ende waranden van regte schuldig zyn te zyn] [*I.* dan die vrye waranden geweest hebben over sestig jaer ende die men ter leene ontfangen heeft van den genen daer 't af behoord] [*K. N. P. TT.* dan die vrye waranden geweest hebben van dat men schreef duyzent dry hondert en zeven en sestig, ende die men te leene alzoo lange ontfangen heeft van de gene daer 't af behoord: behaudelyk dat de luyden daer af geene onredelyke schade gedaen en worde.]

Ne qua sint vivaria nisi quæ fuerint antè 1367.

S. Art. 8. Item dat men in contrarië van den 31. Art. van de Blyde inkomste van wylen die Koning van Castilliën onzen heere ende vader niet meer verpagten zal die ongevryde waranden.

Ne vivaria locentur.

Q. TT. Art. 53. Item dat eeniegelyk, van wat staet oft conditie hy zy, zal mogen visschen op de riviere van de zenne, zoo men plagt of mogt doen ten tyde van wylen onzen overauden Vader Hertoge philippus, diën God genade.

Piscatus in zenna.

Jus piscatûs in fossis mœnium urbis Antverpiensis, civitati donatum, vide P. 4. L. 1. T. 22. C. 1. Art. 7.

Inscriptio decima quarta.

De Ordinum seu Statuum Comitiis.

I. Art. 42. & 43. *K. Art.* 55. & 56. *N.* 39. *P.* 41. *TT.* 42. *Priora sunt minùs ampla sed in idem omnia redundant.* Item dat wy onze dagvaerden, die wy voortaen onze Staten ende lande van Braband ende van Overmaze beschryven zullen, al-

Ut Ordinum comitia dies 14 in antecessum indicantur loco tuto &c.

tyd veertien dagen voor den dag dat die dagvaerd gehauden zal worden onze voorſ. Staten ende landen zullen doen beſchryven. het en zy dat die zaken, daer om wy die dagvaerd hauden wauden, groote haeſte heyſchtden ontkommert te worden. Ende dat wy die dagvaerden zullen doen leggen tot zulke gelegene plaetſe binnen onzen lande van Braband, daer onze voorſ. Staten vylig ende onbezorgt komen, zyn, en keeren mogen. Ende dat een igelyk van de Prelaeten, Baenroetſen, Edele, steden, ende vryheden onzer voorſ. lande van Braband ende van Overmaze, voor ons oft elſwaert daer dat behoord, te ſamen oft bezonder, heuren laſt zullen mogen zeggen en opdoen, ende daer mede geſtaen, zonder eenige indignatie of bolg van ons oft van imand anders daer af te gekrygen, ende zonder daerom van ons wederzien te worden, in eeniger wys. Ende oft hen, oft eenige van hen, daerom van imand iet wedervoer; dat geloven wy te nemen aen des geens of der geenre die dat doen zullen lyf ende goed, zonder verdrag.

Loquendi & cenſendi libertas.

Inſcriptio decima quinta.

De Feudis.

I. Art. 44. *K.* 58. 59. *N.* 40. *P.* 42. *TT.* 43. Item dat wy altyd die gedingen van onze leenen, ende die genegten daer toe dienende, ordineeren ende zetten zullen ter plaetſe, daer wy binnen onzen lande reſidentiё doen zullen: alzoo dat partyen van den zelven gedinge, met heure getuygen en ander gereedſchap hen dienende, aldaer gevueglyk komen mogen. *Hic tacet I.* Ende zoo wanneer ons gebeuren zal buyten onzen lande van Braband te wezen; zoo zullen wy magtigen eenen eerbaren man: het zy onzen Droſſaet van Braband, oft eenen anderen die Raed in Braband zyn mag: den welken in onzer abſentiё ende alzoo langen ons gelieven zal, ontfangen zal die leenen van ons roerende, ende in abſentiё van ons, die genegten van onze leen-regten hauden ter plaetſe daer men die reſidentiё hauden zal van onze Raed-kamer. ende zal alle 't gene aen die leenen kleven mag, mogen doen, gelyk wy dat zelve zauden mogen doen of wy 'er tegenwoordig waren, zonder emmer iet te geven of kwyt te ſchelden.

Judicia de feudis apud aulam & de Principis in feuda vicario.

M. Art. 11. Ende als van eenigen dooden veele erfgenamen blyven in der rechter nedergaende liniё, oft van bezyden; dat zy die goeden, achter den dooden op hen gebleven, zullen mogen dylen zonder die 't recht te moeten ontfangen. ende dat, die gedylt zynde, elk van hen zal moeten ontfaen, 't gene hem ten dyle gevallen is: betalende daer af den Heer voor zyn recht alzoo veel, als men ter diёr plaetſe, by tyd van Vrauwe Joanna en Hertoge Antonis, plagt te doen. Ende dat deſgelyks zal geſchiёn, als maer eenen erfgenaem naer den dooden en blyft: ende

De reliviorum ſolutione, ſi feuda in plures ſint dividenda.

ende ook als imand eenige erfgoeden by koop gekregen heeft, zonder dat imand daer boven belaſt zal worden. Ende oft daer af tuſſchen den rent-meeſter, ende den genen die 't ontfang begeirt, eenig geſchil gereze; dat dat zal beſligt worden by de wyzers, daer voren 't ontfang ſchuldig is te geſchieden.

H. Art. 18. *pretium unius* Heirgewade *ſeudi integri figit ad* 13. *Aureos ſeu Petros*, Peters.

Inſcriptio decima ſexta.

De Nundinis annuis.

K. Art. 65. *N.* 44. *P.* 46. *TT.* 44. Item dat wy onze vrye jaer-merkten binnen onze ſtad van Antwerpen zullen vryen te water ende te land van perſoonen ende goederen binnen alle onze landen, heerlykheden, magten ende gebieden. Ende oft by onzen ſchautet ende wethauderen onzer ſtad van Antwerpen, ten tyde zynde, de voorſ. markten om eenige zaken eenen redelyken tyd verlengt wordden, van 14. nachten oft daer onder; zoo geloven wy die zelve markten in den voorſ. verlenge alzoo vry te hauden en doen hauden, gelyk wy binnen den tyde der principaler merkt ſchuldig zyn te doen.

Tutum terrâ marique commeatum tendentibus ad nundinas anniverſarias Antverpienſes præſtandum.

Q. TT. Art. 45. Item dat wy onze vrye jaer-merkten van onze ſteden van Bruſſele ende Antwerpen, ende deſgelyks de vrye jaer-merkten van de ſtad van Bergen op den Zoom niet en zullen doen nog laten turbeeren oft kwetſen by eenige executiën, bevelen oft verboden, het zy met brieven van marken, contremarken, arreſten of diergelyke, die wy ter contrariën zauden mogen verleenen, in dezen uytgeſchyden onze propere ſchulden, ende ook mede die ordonnantië by ons gemaekt oft te maken op 't ſtuk van de munte. Welke ordonnantië wy willen onderhauden hebben, zoo wel in de voorſ. jaer-merkten, als daer buyten, om die overtreders van diën geſtraft ende gepuniëert te zyn.

Nundinas ann. Bruxell. Antv. & Montium ad Zomam nullis turbandas executionibus, arreſtis &c.

Inſcriptio decima ſeptima.

Mercaturæ libertas.

Q. TT. Art. 51. Item dat alle koopluyden, van wat lande oft natië die zyn, alzoo wel van buyten als van binnen 's lands, met heure goeden ende koopmanſchappen zullen mogen varen, vlieten, gaen, converſeeren, verkeeren, koopen ende verkoopen, pyſſelyk ende vredelyk in onze landen van Braband en Overmaze, byde onder ons ende die ſmalre-heeren van de zelve onze landen, in wat ſteden oft plaetſen hen dat binnen onzen voorſ. lande beſt gelieven ende gelegen zal zyn, op heuren geregten tol ende ongeld, zonder dat die voorſ. koopluyden zullen mogen bedwongen worden met eenige reſtrictiën,

Quibuſvis mercatoribus ire & negociari licere ubi lubuerit nec emporiis impediendos.

geboden oft verboden, oft anderſints hare koopmanſchappen oft negociatiën te moeten doen meer in eene particuliere plaets, dan in d'andere. Ende dat die voorſ. koopluyden hare woonſtad en reſidentië zelen mogen kiezen, nemen ende hauden binnen onzen voorſ. lande tot alzulke plaetſe, als 't hen gelieven zal, zonder ter zake van eenige ſtapelen oft anderſints in heuren vryen wille in eeniger manieren belet te mogen worden. behaudelyk dat 't gene des voorſchreven is niet voorder en zal mogen geëxtendeert worden, dan tot de ſtapelen die nu binnen dezen onzen lande van Braband zyn.

Ut Brabantis bonorum ſuorum in aliis Ducis ditionibus ſitorum liber & integer ſit uſus, liberque ubique commeatus.

K. Art. 67. *N.* 46. *P.* 48. *TT.* 47. Item dat wy de ingezetene ons voorſ. lands van Braband, heure goeden, die zy in eenige van onze andere landen oft gebieden hebben, oft naermaels verkrygen zullen, ende die vrugten daer af, zullen doen ende laten gebruyken pyſſelyk ende vredelyk, niet tegenſtaende eenige geboden oft verboden die daer op ter contrarië gedaen mogten worden. Ende deſgelyks dat die koopluyden ende ingezetene van alle onze landen ende heerlykheden, magten ende gebieden, met heure goeden ende koopmanſchappen onder malkanderen zullen mogen wandelen, verkeeren, koopſlagen ende heure goeden brengen ter markten ende venten daer hun dat beſt zal gelieven, op heuren geregten tol ende ongelt.

Inſcriptio decima octava.

Nulla nationibus in Flandriâ reſidentibus privilegia quæ Brabantiæ noceant concedenda.

Vide inſcriptionem.

K. Art. 66. *N.* 45. *P.* 47. *TT.* 46. Item dat wy die natiën, in onzen lande van Vlaenderen heure ſtatiën haudende, van nu voortaen geene privilegiën oft vryheden geven nog verleenen en zullen, die eenigſints ten agterdeele oft prejudicië komen mogten onzen lande oft ingezetene van Braband.

Inſcriptio decima nonâ.

Non publicandas res furtivas cum fure deprehenſas.

Vide inſcrip.

Q. TT. Art. 54. Item zoo wanneer onze oft onzer vaſſalen officieren gevangen zullen hebben imande te water of te lande, die eenen anderen zyn goed, geld oft have geſtolen, gerooft, genomen oft ontvremd had, en 't zelve goed nog hadde, oft in zynen naem wiſt onvertiert; zoo en zal dat goed niet verbeurd zyn. maer den genen van de voorſ. officieren, daer onder dat zal gebeuren zal gehauden worden dat de partyen diën dat geſtolen, geroofd, genomen, of ontvremd zal wezen, te reſtituëren ende doen reſtituëren alzoo verre als die partye dat

goed wettelyk 't zyn maektde, oft dat wettelyk blykt 't zyn te zyn. behaudelyk dat men dien officier, die den aentaste van zulken persoon gedaen zal hebben, zal gehauden zyn daer af zynen behoorlyken salaris te geven ter discretië van de wethauderen van de plaetse daer dat gebeuren zal.

Inscriptio vigesima

Neminem pro debitis pagi aut civitatis suæ arrestandum, aut conveniendum.

Q. TT. Art. 56. Item dat van nu voortaen tèn eeuwigen dage geen Drossaert, Amman, Schautet, myer oft andere officieren ons lands van Braband uyt kragte van transport oft procuratiën die zy van imand zauden mogen hebben oft aennemen, arresteren, kommeren oft belasten en zullen mogen eenige ingezetenen van den zelven onzen lande oft hunne goeden, uyt zaken van eenige schulden die de steden, vryheden oft dorpen schuldig zyn van lyf-pensiën, renten oft andere schulden. ende of zy dies contrarië deden; dat dat van onweerde zyn zal, ende daer toe aen den heer, daer onder dat gebeuren zal, verbeuren tien Andries-guldens.

An forsan vetat prætoribus ex cessione actionis aut mandato arrestare aut convenire quemquam?

Inscriptio vigesima prima.

De abbatiis in commendam non dandis & annatibus reducendis.

TT. Art 57. Item dat men geene Abdyen, Prelaturen nog dignityten van onzen lande van Braband van nu voortaen in commanden geven zal, doen of laten geven in geender manieren. Ende dat wy alle heerstighyd zullen doen om reductië te krygen en te hebben aen den stoel van Roomen van der annaten van alle kloosteren ende godshuyzen, die daer inne bezwaerd mogen zyn oft zauden mogen worden meer dan zy hier voortyds hebben bezwaerd geweest. Behaudelyk dat die Prelaten, gods-huyzen ende kloosteren voorf. de kosten, behoevende tot de zelve reductië, zullen betalen ende furnieren.

Ut in inscriptione

Inscriptio vigesima secunda.

Pro indemnitate à copiarum insolentiis.

L. Art. 1. Oft ons om oorlogs wille nood gebeurde ons volk van wapenen te moeten lyden door ons land van Braband oft van Overmaze; dat zy, hoofds-gelyk betalende haren kost, lyden zelen mogen, zonder oorloge te doen, uyt den zelven onzen lande trekkende, ende weder daer innekomende, nog eenige schade daer in doen zonder arglist. ende geviel 't, dat eenige kennelyke schade gedaen werde in onzen voorf. lande;

Copiarum in expeditionibus insolentias coërcendas & rogatu ordinum reparandas.

zoo zullen wy die schade doen wederrigten, alzoo verre als 't reden bewyst, ons daer op verzogt zynde by de dry Staten ons lands van Braband oft den meestendeele van hen. Ende daer voor zelen verbonden wezen onze renten ende vervallen des zelfs ons lands van Braband, naer inhaud van den walschen Charter van Braband.

Ut, quoad licet, Dux parcat Brabantiam onerare copiarum hospitiis & expeditionibus, utque siqua expeditio sit facienda, tum ducibus copiarum ex Consilio Brab. &c. aliqui addantur comites qui compescendis militibus damnisque cavendis invigilent, utque facta nihilominus damna duces, si punire detrectent, ipsi luant, quod si fieri nequeat, Princeps reparet &c. vide M. Art. 1. 15. 16. *Item C.* 1.mo *& C.* 2.do

Inscriptio vigesima tertia.

De Amortizationibus.

Ne monasteria aut clerus externus fundos in Brabantiâ acquirant.

M. & S. Art. 13. Item dat [*S.* van nu voortaen die kloosters ende] die geestelykheden van buyten ons land van Braband geenerhande erfelykhyd binnen den zelven lande van Braband gelegen [*S.* het zy gronden van erven, cynsen, pagten oft renten] en zullen mogen koopen oft verkrygen.

Ne clerus Brabantus res soli emat, nisi &c.

M. Art. 13. Ende dat die geestelykhyd van binnen 's lands desgelyks ook aldaer geene erffelykhyd en zal mogen verkrygen by koop, dan op conditië, dat die verkooper oft zynen erfgenaem die altyd zullen mogen kwyten den penning om agtien.

Ne qua bona soli ullo in manus mortuas transferantur titulo nisi ex consensu Principis & magistratuum urbium capitalium.

S. Art. 14. Item dat geene onberuerlyke goeden het zy ygegoeden, leen-goeden, emphiteutike goeden oft cyns-goeden in onzen lande van Braband, Limborg ende andere van Overmaze gelegen en zullen mogen verkogt, gecedeert, getransporteert oft getransmuteert worden, by wat zake of titele het wezen mogt, tot behoef van eenige kloosteren, gods-huyzen, capellen, collegiën oft andere doode handen, 't en ware dat zulke koopingen, cessiën, transporten oft transmutatiën gebeurden ende geschiedden by gemynen oorlove ende consente van ons ende de wethauderen van de hoofd-steden waer onder zulke verkogte, gecedeerde, getransporteerde oft getransmuteerde goeden gelegen zyn: ende dat te diën eynde geene schepenen, mannen van leen, laten, oft andere rechteren daer by nog overstaen en zullen mogen, daer zulke verkoopingen, cessiën, transporten oft transmutatiën tot 'er dooder hand behoef gedaen zullen worden, op de pene van onzer indignatiën, ende voorts op de boete ende breuke van eene mark gauds, te committeeren en te verbeuren tot onzen behoeve by alle de gene die ter contrarië doen zullen, zonder verdrag oft dissimulatië: ende zoo wes contrarië van dezen gedaen zal worden, verklaren mits dezen te zyn nul ende van onweerde.

S. Art.

S. Art. 15. Item dat insgelyks geene onberuerlyke goeden by titel van generaele oft particuliere successiën by testament oft eenigen anderen uytersten wille oft gifte, het zy donatione causâ mortis oft van intestato, geensints en zullen mogen toekomen, succedeeren, oft devolveeren tot kloosteren, gods-huyzen, collegiën, oft in andere doode handen versterven. Verklarende insgelyks alle 't gene des in contrarië van dezen by imanden gedaen oft geattenteert mogt worden, 't zelve te zyn ende te blyven voor nul ende van onweerde.

Vetantur & acquisitiones ejusmodi ex titulis donationis ultimæ voluntatis, successionis legitimæ.

Inscriptio vigesima quarta.

Lettres de Sauvegarde.

S. Art. 4. Item dat onder den titel ende magt van onze brieven van sauvegarde niemand en zal civielyk oft crimineelyk gepraemt worden: 't en zy dat in de voorf. brieven van sauvegarden die persoonen by expressië genoemt zyn. ende hem de zelve brieven van sauvegarde gekondigt zyn by eenige van onze vasalen oft officieren. behaudelyk de Prelaten oft elken anderen hier inne heure goede regten.

De litteris salvæ gardiæ.

Inscriptio vigesima quinta.

Rescripta moratoria, *Respyt.*

S. Art. 5. Item dat men van nu voortaen geene private persoonen, van wat staten, natien, landen oft conditiën zy zyn, oft ook steden buyten onzen lande van Braband gelegen, verleenen en zal eenige brieven van respyt, dan in formâ juris cautië by hen gestelt te worden binnen onzen lande van Braband, en dat men die zelve respyten maer eens en zal mogen verleenen.

Rescripta moratoria sine cautione non danda & semel tantùm.

Inscriptio vigesima sexta.

De nummis pensionum annuarum &c. pretio non augendis.

S. Art. 11. Item dat eenigelyk gestaen zal in de jaerlyksche betalingen van alle de gulde penningen, te betalen tot zulke weerde, als hy costumelyk is geweest tot hier toe te betalen, zonder voorder belast te worden van de zelve gaude penningen dierder te moeten betalen &c. Ende dat men alle onze ende onzer vassallen cynsen ofte renten van aude gulden oft zilvere penningen, hellingen ende alle andere, niet ten hoogeren pryze zal mogen stellen dan die nu staen ende jaerlyks betaelt worden &c. *Vide etiam inscript.* 8. *suprà in princ.*

Ut in inscriptione.

Inſcriptio vigeſima ſeptima.

Contrà Vaſallorum & Officiorum in incolas concuſſiones.

Ne qui officiarii ab incolis extorqueant operas, manipulos, carnem, frumenta, canumoviumque alimenta, neve tabernariam exerceant.

S. Art. 12. Item dat van nu voortaen onze ende der ſmalreheeren officieren, wethauderen van de ſteden, vryheden oft dorpen, tollenaeren, oft wagten van tollen ons voorſ. lands van Braband, oft heure dienaren van juſtitië oft ontfangers, de onderzaten van heure officiën, ampten en juriſdictië, niet en zullen mogen moyen van korwyden te doen, honden, ſchapen, oft andere beeſten te hauden oft voeden, ſchooven, vleeſch, koren, oft diergelyke goederen van onze voorſ. onderzaten te nemen, nog ook taverne te hauden, daer mede die ingezetene van heure ampten ende officiën, oft andere die met hen te doen mogten hebben, belaſt zauden mogen worden in eeniger manieren. behaudelyk ende hier inne uytgeſchyden de aude gepreſcribeerde ende gewoonelyke regten, de officieren ende amptluyden competerende ter zake van heure ampten &c. *Huc pertinent H. Art.* 8. *O. Art.* 23. & 26.

Jura annua prætorum, appellata ſchoof-regten der meyers *non poſſe excedere unum manipulum, vide Loovens Tomo* 1. *Pag.* 24. & *P.* 1. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 1.

Inſcriptio vigeſima octava.

Inaugurationes per quoſvis Magiſtratus & Officiarios jurandas.

Ut in inſcriptione.

TT. Art. 10. Item dat onzen Cancellier ende luyden van den Rade, Secretariſſen, die luyden van de Reken-kamer in Braband ende klerken, Droſſaten, Warand-meeſter, Waud-meeſter, ende alle andere die eenige groote ambagten ofte officiën hebben, ende desgelyks mede alle officieren op het plat land gezeten, ende ook die Burgemeeſteren en Schepenen van onze ſteden, ende alle andere, die juſtitië ende recht doen oft voeren van ons oft van onze vaſſalen-wegen, zweren zullen ten heyligen, dat zy deze onze blyde inkoomſt zullen onderhauden in alle hare punten, zoo verre als 't elken van hen aengaet, zonder daer tegen te doen met rade oft met dade in eeniger manieren. *Idem ſed minùs amplum in I. Art.* 47. *K.* 62. *N.* 43. *O.* 3. 11. & 14. *P.* 45.

P. 1. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 19. *die* 11. *Dec.* 1549. *mandatur Antverpienſibus, ut juramentum illud exequantur.*

Inſcriptio vigeſima nona.

Privilegiorum & Jurium nationalium confirmatio univerſalis.

TT. Item voorts confirmeeren ende ratificeeren alle onze onderzaten en goede luyden ons lands van Braband ende van Over-

maze alle heure rechten ende vryheden, privilegiën, charteren, couftumen, ufanciën ende herbrengen die zy hebben, ende hen van onze voorzaten Hertogen ende Hertoginnen gegeven, verleend ende bezegeld zyn, ende ook de gene, die zy geufeert, gehanteert ende herbragt hebben: ende bezonder den toe-brief van wylen den voorf. goeden Hertog Philips de voorf. dry Staten verleend, ten tyde van zyne inkoomfte, van der date dat die brieven van der zelver inkoomfte zyn. desgelyks twee andere brieven, hen by den voorf. wylen Hertog verleend, den eenen van der date 1457. 28. dagen in November: ende desgelyks die twee additiën van de blyde inkoomft van wylen hooglofselyker gedagten den Kyzer Karel den vyfden, d'eene gegeven te Gend van der date 12. April 1515. naer Paeffchen, ende d'andere gegeven te Brugge 26. April in 't zelve jaer. ende geloven wy hun die alle gemynelyk ende elk bezondere, zoo verre de zelve tot obfervantië ftaen, ende obferveerlyk zyn, vaft ende geftade te hauden eeuwelyk, voor ons, onze hoiren ende nakomelingen, zonder breken of daer tegen te doen oft laten gefchieden in eeniger manieren.

Ut in inscriptione.

Hoc loco P. feu Inauguratio Philippi pulchri á confirmatione universali excipit Inaugurationem matris fuæ Ducis Mariæ dieï 29. *Maii* 1577 *ejufque per Maximilianum confirmationem, quæ utraque etiam aboletur. Extant ambæ in edd. Codici Belg. Anfelmi fubjectis pag.* 58. 83.

TT. Item geven hen voorts meer voor ons, onze hoiren ende nakomelingen, dat wy nemmermeer allegeeren en zullen, dat wy hen die voorf. vryheden, regten, privilegiën, charteren, coftumen, ufagiën ende herbrengen, die wy hier voor in 't gemeyn geconfirmeerd hebben, niet fchuldig en zauden zyn te hauden mits of uyt diën, dat wy de punten ende artikelen hier voren in 't bezonder oft in 't fpeciael hen niet gegeven, verleent oft gelooft en hebben: 't welk wy niet en willen, dat hen daer aen eenig letfel, hinder oft prejudicië innebrengen oft dragen zal.

Ende op dat deze punten vaft ende geftadig blyven ten eeuwigen dage; zoo hebben wy die alle onze goede luyden van Braband ende van Overmaze in goeder trauw ende op 't H. Evangelie lyffelyk gezworen vaft ende geftade te hauden. Ende waer 't dat wy Hertoge, onze hoiren oft nakomelingen, hier tegens deden, by ons zelven oft imand anders; willekooren wy onze voorf. luyden, dat zy ons, onze hoiren oft nakomelingen geenderhande dienften zullen doen, nog onderhoorig wezen, tot wy hen alzulken gebrek wederdaen zullen hebben. Daer toe, wy willen, dat terftond alle officieren, gefteld ter contrarië dezer onzer inkoomfte, zullen verlaten zyn, en dat alle 't gene ter contrarië geattenteert mogt worden, van geender weerde zyn zal. In welker dingen oorkonde en eeuwige vaftighyd hebben wy dit onderteekent, en onzen grooten zegel daer aen doen hangen. Gegeven in onze ftad van den Was geparapheert &c.

Jusjurandum in obfervationem.

Deftitutio officiariorum contrà inaugurationes creatorum.

Nullitas eorum quæ contra facta funt.

N n 2

Inauguratio Caroli V. folius facta 23. Janu. 1514. distincta ab ejusdem cum filio Philippo Inauguratione factâ 5. Jul. 1549. extat P. 4. L. 4. T. 1. C. 4.

Inculta, Terræ incultæ.

MARIA THERESIA, Rooms Key. Dou. &c. De Staeten van onze provincië van Braband ons hebbende vertoogt, dat zig zaude bevinden binnen de zelve provincië, ende naementlyk in de Kempen, eene merkelyke quantityt van heyden, gemeyntens ende andere inculte gronden, ende dat het aen 't goed van de gemeyne zaeke oneyndelyk aengelegen is die te doen opbreken; wy ftatuëren de volgende pointen ende artikelen.

Novalibus immunitas tricennalis á tributis.

I. Alle de gene, de welke zullen ondernemen de opbrekinge van eenige heyden, gemyntens, vage ofte inculte gronden, zullen genieten geduerende dertig achtereenvolgende jaeren op de gronden, die zy zullen hebben opgebroken om die te verkeeren in boffchen oft in zaeylanden, den vrydom van alle de publike laften, ende geduerende eenen anderen gelyken termyn den vrydom van de hellicht van de zelve laften.

Et á decimis.

II. Zy zullen ook genieten op de gronden die zy zullen hebben opgebroken, den vrydom van de geheele thiende geduerende dertig jaeren, ende geduerende andere dertig jaeren den vrydom van de hellicht.

Hæc novalia fub fingulari Principis patrocinio.

III. Wy nemen onder onze bezondere protectië alle de gronden waer van men de opbrekinge zal ondernomen hebben. ende alle die de welke daer aen zullen toebrengen eenige fchaede ofte hinder, zullen worden geftraft met het dobbel van de gewoonelyke amende.

Univerfitatibus venia vendendi inculta.

IV. Om des te fpoediger te vervoorderen de opbrekinge van de heyden, gemyntens ofte andere vage ende inculte gronden; wy authorizeren alle de gemeynten oft andere corpora, 't zy geeftelyke ofte weirelyke, de welke eenige bezitten, om die te verkoopen, 't zy in maffe ofte by gedeelten, naer voorgaendelyk geprefenteert te hebben ter agreatië van onzen Raed-Fifcael van Braband, de conditiën van verkoopinge. ten welken eynde onze tegenwoordige ordonnantië hun zal dienen voor octroy generael.

Pretii venditorum applicatio.

V. De penningen de welke zullen voortskomen van deze verkoopingen, zullen worden gebruykt by preferentië tot kwytinge van de capitaelen, waer mede deze gemynten zauden konnen belaft zyn. ende ingevalle daer geene kwytinge te doen en waere, ofte dat 'er overfchietende penningen waren; die zullen worden gebruykt ten behoeve van de gemynten, tot verkryg van renten op goede hypoteken. ende aleer dezen aenleg te doen, zullen de regeerders der zelve gemynten daer van voorgaendelyk kenniffe geven aen de gedeputeerde van de Staten, op

op dat deze, indiën zy het goed vinden, die penningen zauden konnen aennemen ter rente tot laste van de zelve provincië.

VI. Den aenleg van de penningen gedaen zynde, zullen de zelve regeerders daer van moeten doen blyken aen onzen Raed fiscael van Braband binnen den tyd van vyftien dagen, te rekenen van den genen op den welken den aenleg zal zyn geschied.

Cujus applicationis ratio reddenda Fiscali.

VII. Indiën het gebeurde dat de gemynten niet en hadden verkogt hunne heyden, gemyntens, ofte andere inculte gronden binnen den tyd van zes maenden; zy zullen gehauden zyn de zelve te veraliëneren onder schattinge aen die de welke hun zullen presenteren om die te verkrygen.

Quod si vendita non sint, cuivis ea aestimatione facta acquirere liceat.

VIII. Deze schattinge zal geschieden ten koste van die de zelve zullen willen verkrygen, by dry experten, te kiezen onder de voornaemste pagters van de naest aengelegene dorpen, waer van den eenen zal zyn ten keuze van de gemynte, den tweeden ten keuze van den verkryger, welke twee experten zullen kiezen eenen derden.

Æstimationis forma.

IX. Onzen Cancelier van Braband zal noemen vier commissarissen, waer van elken zal hebben onder zyn departement een van de quartieren van de provincië.

Commissarii.

X. Waer 't dat de gemynten wygerden ofte uytstelden te noemen den experten vermelt by den 8. artikel; den commissaris van het quartier alwaer den grond gelegen is, zal deze benoeminge doen van officië-wegen.

Item de aestimatoribus.

XI. De schattinge gedaen zynde; het zal vry staen aen den verkryger van de op te brekene gronden, daer van te betalen den prys in gereed geld, ofte wel daer van te gelden den interest tegens dry ten honderde in kwytbaere rente, ofte daer van te betalen eenen onkwytbaeren cyns ten hondertsten penning. voor de verzekeringe van welke cynsen ofte renten, het deel van de heyden ofte inculte gronden, die zal hebben gemaekt het voorworp van de schattinge, zal dienen voor hypoteke, zonder dat den verkryger zal gehauden zyn eenige andere te geven.

Pretium aestimationis aut solvendum aut in censum reditumve vertendum.

XII. Op dat den verkryger niet en misbruyke van deze liberteyt, hy zal gehauden zyn binnen den tyd van eene maend, te rekenen van den dag dat de schattinge zal zyn gedaen geweest, te compareren voor de Wethauderen van de plaetse van de gelegentheyd van de heyden ofte gemyntens die hy zal willen opbreken, om aldaer te verklaren, op welken voet hy van myninge is te betalen den prys van zyn verkryg, op pene dat, dezen termyn overstreken zynde, den prys daer van zal worden gegolden in gereede penningen.

Solvendi optio intrà mensem declaranda.

XIII. Dit verklaren geschied zynde; de zelve Wethauderen zullen hem daer van moeten verlyden acte, die hy zal presenteren aen die van de gemynte, ende volgens den welken zy

Tumque coram lege loci conficiendas venditi tabulas.

zullen gehauden zyn hem te doen afstand in formâ van het gedeelte van de heyde ofte gemynte, waer van de schattinge zal zyn gedaen geweest.

Quid si universitas cedere nolit.

XIV. Ingevalle van wygeringe wegens de gemynte van dezen afstand te doen; zal den prys van de schattinge, indiën het verkryg word gedaen in gereede penningen, moeten worden geconsigneert onder de zelve Wethauderen: de welke daer van zullen depecheren acte van consignatië, uyt kragte van den welken den verkryger zal gemagtigt zyn zig te doen goeden.

Idem.

XV. Den enkelen acte van Wethauderen zal ook dienen, in den zelven gevalle van wygeringe wegens de gemynte, om zig te doen goeden, alswanneer het verkryg zal geschieden ten titele van cyns ofte van rente.

Proscissionis termini sub lege commissoriâ.

XVI. Alle die, de welke zullen verkrygen eenige deelen van heyden, gemyntens oft inculte gronden om die op te breken, zullen gehauden zyn de opbrekinge te doen t'elken jaere ter proportië van een tiende deel, op pene dat de gemynte, ingevalle van gebrek, zal vermogen wederom t'haerwaerts te nemen geheel den inculten grond, ende dat de verkoopinge om dit gebrek alleen zal zyn geresolveert ende geagt als noyt geschied ofte vernietigd. in welk geval van resolutië ofte vernietinge van de verkoopinge, de gemynte, indiën den prys is betaelt geweest in gereede penningen, zal volstaen mits weder gevende aen den verkryger de penningen van den prys, naer proportië van de consistentië van de inculte gronden, de welke zy weder t'haerwaerts zal hebben genomen.

Idem.

XVII. Indiën 't gebeurde dat den verkryger, naer opgebroken te hebben eenigen grond ofte plaetse, de culture daer van kwam te verlaeten gedurende dry jaeren; de verkoopinge zal eensgelyks geresolveert wezen, ende de gemynte geregtigt weder te nemen de alzoo verlatene gronden, mits weder gevende aen den verkryger den prys van de verkoopinge, zonder t'zynen opzigte gehauden te zyn tot eenige voordere vergoedinge.

Proscissionum quantitates deferendæ, annotandæ.

XVIII. Op dat men stiptelyk onderrigt zy van den tyd van de opbrekinge, als ook van het bestrek van de plaetsen die men successivelyk zal opbreken; wy willen dat alle de gene die zullen ondernemen eenige opbrekinge, zig vertoonen op 't eynde van elken jaere aen de Wethauderen van de plaetse van de gelegentheyd, om te verklaeren de quantityt van den grond die zy zullen hebben opgebroken. van welk verklaren note zal worden gehauden in eenen register den welken de Wethauderen zig zullen bezorgen ten dien eynde. waer van het aen een ieder zal vry staen inspectië te nemen.

Quid si plures fundum æstimato acquirere velint?

XIX. Waer 't zaeke dat zig presenteerden verschyde persoonen, om te doen het verkryg van eenig gedeelte van gemyntens ofte heyden; den genen die zal bieden het meest boven de schattinge van de experten, zal hebben de preferentië.

XX. Ingevalle daer eenig geschil ofte contestatië ware aen-

gaende den eygendom van de gemyntens, heyden ofte inculte gronden, ofte om te weten tusschen wie den prys diër zal moeten worden verdeylt; die de welke de zelve zullen willen verkrygen om de opbrekinge daer van te doen, en zullen niet moeten afwagten het eynde van deze contestatiën: maer zullen gestaen mits consignerende ten behoeve van die de welke daer toe zullen konnen geregtigt wezen, de penningen ter greffië van de stad ofte van het dorp waer onder deze gronden ressorteren.

Quid si incultorum dominium disputetur?

XXI. Het zal het zelve wezen, alswanneer die gronden zullen zyn ter rente uytgegeven ofte vercynst geweest, mits den verkryger eensgelyks gelde de rente ofte den cyns aen den genen aen wie het zal behooren.

Quid si fundus censu aut reditu sit venditus?

XXII. In den zelven gevalle van contestatië over den eygendom, zullen de Wethauderen van de plaetse van de gelegentheyd noemen eenen van de experten om te procederen tot de schattinge. ende indiën zy weygerden ofte uytstelden van den zelven te benoemen; den commissaris van het quartier zal diën benoemen van officië-wegen.

Dominio disputato quis æstimatores nominet:

XXIII. Aengaende de heyden, gemyntens ofte andere inculte gronden, op de welke de gemynten hebben het recht van pasturagië, ofte de dispositië van het gras ofte rus, ende den heere het recht van planten; den prys zal toekomen voor een vierde aen den heere, ende voor de dry andere vierden aen de gemynte. ende het zal het zelve wezen ten opzigte van de cynsen ende renten in de gevallen van ter-rent-neminge ofte vercynsinge van de op te brekene gronden. van welke cynsen ende renten een vierde zal toekomen aen den heere, ende de dry andere vierdens aen de gemynte.

Pretii divisio si toparcha jus plantandi & incolæ pastum habeant.

XXIV. Wy en verstaen nogtans niet te benaedeelen waer in het zy aen de heerelyke rechten die zauden konnen toekomen aen de respective heeren op de gemyntens, heyden oft inculte gronden, 't zy op titel van pond-penningen, van cyns ofte van alle andere prestatië.

Jura toparchalia salva sunto.

XXV. Alzoo het eensgelyks aen gelegen is aen het goed van de gemyne zaeke, dat de inculte gronden toebehoorende aen geestelyke corpora ofte aen particulieren, ook worden opgebroken; wy willen dat de zelve regels die wy hebben voorgeschreven opzigtelyk tot de inculte gronden toebehoorende aen gemynten, worden agtervolgt t'hunnen opzigte. behaudentlyk nogtans dat de geestelyke corpora ofte de particulieren, de welke deze inculte gronden zullen willen opbreken, die opbrekinge zullen vermogen te doen doen. ten welken eynde zy binnen den tyd van zes maenden, te rekenen van den dag van de publicatië van de tegenwoordige ordonnantië, zullen moeten aenkondigen by geschrift aen de Wethauderen van de plaetse van de gelegentheyd, dat zy van myninge zyn die opbrekinge te doen. de welke zy zullen gehauden zyn uyt te werken binnen den tyd van een jaer, te beginnen van de expiratië van

Idem prorsus obtineat in possessores privatos & ecclesiasticos ac in universitates municipales &c. nisi &c.

Quantum quotannis proscindendum.

de voor gemelde zes maenden, te weten ter proportië van een tiende deel, alswanneer de op te brekene gronden niet en zullen excederen de quantiteyt van vyftig bunderen.

Idem.

XXVI. Ende ingevalle het getal der bunderen excedeert het gene van vyftig; het zal vergenoegen om uyt te sluyten allen vremdeling, dat men opbreke vyf bunderen t'elken jaere.

Magistratus consulant viis publicis per novalia ducendis.

XXVII. De Wethauderen onder de welke zullen ressorteren de heyden, gemyntens ofte andere inculte gronden, ende waer op zig wegen bevinden, zullen gehauden zyn de bewyzinge daer van te doen ten koste van de respective gemynten, die te doen stellen in de breede voorgeschreven by het reglement, die te dirigeren zoo regt als het mogelyk zal zyn naer het naeburig dorp, die te doen leggen rugs-gewyze ende uytgragten van wederzyden, om die gebruykbaerder te maeken in alle saizoenen.

Dissidiorum terminandorũ forma.

XXVIII. Wy willen dat men ten opzigte van de decisië van de geschillen die zauden konnen ontstaen tusschen de eygenaers van de inculte landen ende de aennemers van de opbrekingen, involge den zelven voet, den welken is vast gestelt geweest, ende den welken subsisteert voor de decisië van de zaeken raekende de publike lasten, namentlyk by het reglement van den 12. Augusti 1749. Brussel 25. Junii 1772. Crump. Vt E. De Robiano.

Deindè octavâ Januarii 1773. Consilio Brabantiæ emanavit rescriptum, quo spatium sex mensium venditionibus incultorum indictum, prorogatur in duos alteros menses. Decernitur item ut communitatibus vendentibus sibi stipulari liceat usum graminis & cespitum seu glebarum ustilium usque in annum proscissioni antecedentem. & deniquè facultatem faciendi has stipulationes, non ad illas solùm venditiones restringi, quæ intrà dictos duos menses fierent; sed & extendi ad quasvis inposterùm faciendas incultorum venditiones.

Census annuus anteà fixus ad num. centesimum, dimidio auctus.

MARIA THERESIA &c. De Staten van Braband ons hebbende gebeden te willen doen eenig byvoegsel aen de zelve ordonnantië [van 25. Jun. 1772.] &c. *Art. I.* Wy willen dat in plaetse van eenen onkwytbaren cyns ten honderste penning, waer van mentië gemaekt is by den 11. art. van d'ordonnantië van den 25. Junii, worde betaelt door die, de welke zullen prefereeren hunne verkrygen te doen op deze wyze, een ende een half ten honderde van den prys, tot den welken voortaen de heyden oft inculte gronden zullen worden geschat, zonder dat onze tegenwoordige schikking in eeniger wyze zal konnen werken voor het gepasseerde.

Æstimatores diversæ qualitatis partes separatim æstiment jurati.

II. Alswanneer in eene masse van heyden zullen worden bevonden partyen van eene al te zeer verschillige qualityt, deze partyen zullen moeten separatelyk worden geschat: tot welke schatting by gedeelte, oft alswanneer de heyden zullen worden geschat in masse, de experte, vermeld in den 8. art. van de voors. ordonnantië, voorgaendelyk zullen worden gestelt in eede door de Wethauderen van de plaetsen van de gelegentheyd.

III.

III. De vrydommen toegeſtaen by de zelve ordonnantië ten voordeele van de opbreking, en zullen maer werken ten opzigte van de heyden ende inculte gronden, waer van men de opbreking zal hebben ondernomen naer hare emanatië, ende geenſints ten opzigte van de gronden te voorens opgebroken. in welke vrydommen nogtans niet en zyn begrepen de laſten of publike impoſitiën tot de welke de heyden oft inculte gronden alreede waren gequotizeert.

His favoribus non gaudebunt proſciſſa antè ed. 25. Jun.

IV. Wy willen dat den vrydom van de publieke laſten, toegeſtaen by den eerſten art. ten voordeele van de opbrekingen, maer en werke ten opzigte van de laſten die volgens de ordonnantiën moeten worden gelicht op den grond, oft op de defructuatië.

In quænam tributa immunitas operetur.

V. De vrydommen toegeſtaen aen die de welke heyden oft inculte gronden zullen opbreken om de zelve te bekeeren in boſch oft in akker-landen, zullen desgelyks ook plaets hebben ten opzigte van die, de welke de zelve zullen brengen tot wyden, hovingen oft boomgaerden.

Etiam his favoribus fruentur inculta in hortos, & arbuſta converſa.

VI. Interpreterende, voor zoo veel noodig, den 23. art. wy verklaren dat in het vierde deel van den prys, het welk wy hebben toegeſtaen aen de heeren in vergelding van 't recht van planten, niet en moet worden begrepen de ſchatting van de boomen daer op waſſchende, die hun toebehooren uyt kragte van 't zelve recht.

Arbores jure plantationis toparchis ſervatæ.

VII. Op dat d'opbreking niet worde veragtert; wy willen, dat de heeren aen wie die boomen toebehooren, de zelve zullen hebben te doen kappen oft verplanten in het eerſte ſaiſoen eygen aen de verplanting oft aen het kappen, het welk immediatelyk zal volgen de alienatië van de gronden. Bruſſel 1. Meert 1773. Crump. Vt. F. Lanne'.

Et congruâ tempeſtate amovendæ.

Infantium Exportationes.

Maria Theresia &c. Wy ſtatuëeren, dat alle vaders ende moeders, die hun kind zullen doen tranſporteeren buyten onze dominatië om hun daer van t'ontmaeken, als ook de gene, die diergelyke tranſporten zullen onderneemen, oft in eeniger manieren zullen mede gewerkt hebben, zullen geſtraft worden voor d'eerſte ryze met de geeſſeling, en voor de tweede met de geeſſeling en het banniſſement: alles zonder verdrag. ordonneerende aen alle onze officieren van juſticië daer op zorgvuldiglyk acht te neemen, op pene van berooving van hun employ, in cas van gedooging. Bruſſel 20. Decemb. 1762. Rob. Vt. F. Lanne'. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 12. *C.* 1.

Ne quis infantes hâc ditione efferat.

Inventarii Beneficium.

Et pour obvier à ce que le bénéfice de droit accordé aux parens d'un trépaſsé pour appréhender la ſucceſſion ſous inven-

Inventarii abuſus.

taire, afin de n'être plus avant tenu aux créditeurs qu'à concurrence de la valeur des biens, ne ſoit pratiqué à l'interêt deſdits créditeurs & au profit des impetrans de tel benefice, ſelon qu'on s'eſt apperçu advenir depuis quelques années en çà; étant le dresſement deſdits créditeurs tiré en longueur; ordonnons par cette, que tels impetrans ſeront tenus de à cet effet impetrer nos lettres patentes endéans trois mois du trêpas: & les dites lettres impetrées; ſeront tenus dedans 40. jours ſuivans faire & achever l'inventaire, &, au paravant faire appréhenſion, donner caution pour le renſeing des meubles: & endéans la quinzaine ſuivante ils obtiendront du juge, auquel compete la connoiſſance, lettres d'ajournement avec clauſe d'authorization en reſpect de ceux qui ne ſeroient réſidens ſous ſa juriſdiction ou reſſort. en vertu du quel, publié à la bréteſque du lieu de la demeure ordinaire du trêpaſsé, & par affixions de billets és lieux publics, ſeront appellés tous ceux, qui voudroient prétendre quelque debte ou action contre la dite maiſon mortuaire, pour la venir propoſer & vérifier par devant le juge. dont auſſi notification ſe ſera aux perſonnes connues & préſentes, du moins à leur domicile. le tout avec clauſe pénale, que tous ceux qui demeureront défaillans de ce faire, ſi comme ceux réſidens és païs & états de pardeça endéans les ſix mois prochains, & ceux réſidens hors leſdits païs endéans l'an du jour de la dite publication, ſeront & demeureront privés de leurs debtes & prétentions ſur leſdits biens vendus & priſés, & ſur les deniers en provenus, repartis entre les créditeurs. bien pourront-ils venir ſur le ſurcroit d'iceux deniers, ſi aucun y a. 12. *Jul.* 1611. *Art.* 30.

Impetrandæ litteræ intrà tres menſes ab obitu & intrà 40. deinceps dies redigendum inventarium, & cautio pro mobilibus.

Intrà dies deinceps 15. faciendæ citationes.

Alioqui jure cadant non comparentes.

Idem XXXI. Le ſuſdit ajournement ainſi fait; nous ordonnons, que tous leſdits meubles, bagues & joyaux, ſeront vendus par authorité dudit juge, à ſubhaſtation & licitation publique aux plus offrans: & les déniers en procédans conſignés, pour être promptement répartis au païement des debtes privilégiées, s'il y en a: ſinon; à celles plus liquides, ſur caution de rendre ce que pourroit être plus réçu en cas de courtreſſe.

Poſt citationes, vendendam ſupellectilem &c. cujus pretium in debita privilegiata conſignetur.

Idem XXXII. Et à l'expiration de l'année que deſſus, connoisſant l'impetrant la grandeur des debtes & charges; il ſera tenu déclarer, s'il veut continuer ſon dit bénefice, ou bien ſoi porter héritier ſimple: au quel cas il demeurera en la poſſeſſion & jouiſſance deſdits biens. leſquels, ſi beſoin eſt, lui ſeront adjugés à charge des dites debtes. & en cas de continuation audit bénefice; nous ordonnons, que ledit juge faſſe incontinent auſſi proceder à la vente & ſubhaſtation publique des biens immeubles, pour être le prix d'iceux auſſi diſtribué au paiement des dites debtes. ne fut que l'impétrant réquit, que leſdits immeubles ſeroient eſtimés, & que, l'appréciation faite, elle viendroit à ſurpaſſer, ou du moins s'égaler, aux dites debtes. au quel cas le dit impétrant les pourra retenir en payant & namptiſant promptement les deniers de la dite eſtimation, pour être repartis comme deſſus.

Anno elapſo, hæres declaret, an ſub inventario, an nudè hæredem ſe velit.

Si optet ſub inventario, vendantur immobilia, aut æſtimato addicantur hæredi.

Idem XXXIII. Si pourra le dit impetrant, pendant la susdite année, jouir desdits biens sur caution de repondre des fruits & revenus d'iceux, ensemble des debtes actives, trouvées en la maison mortuaire, au même effet que dessus. mais icelle année écoulée, en sera fait comme dit est.

Hæres intrà d. annum fructus & debita activa capiat sub cautione.

Idem XXXIV. Le tout à peine de descheoir du fruit du dit bénefice d'inventaire, & d'être tenu pour héritier simple, en cas que, sans observer ponctuellement tout ce que ci-dessus est dit, il fit appréhension de quelques biens de la dite maison mortuaire: defendans à tous juges supérieurs, de contre l'obmission des solemnités ci-dessus, & ce qui est ultérieurement dispofé, accorder aucun bénefice de relievement ou restitution.

Sub pœnâ perdendi beneficium.

Idem XXXV. Et advenant qu'aucun par ordonnance de derniere volonté, & és lieux où les biens sont disponibles, defend à son héritier d'accepter son hoirie sous le susdit bénefice; nous declarons telle défence être valide, pourvu que tel héritier ne soit de ses descendans.

Quid si testator hæreditatem suam sub hoc beneficio adiri noluerit?

Cum Antverpienses solemnia, suprà ad auctiones mobilium requisita tamquam difficiliora & sumptuosiora accusarent; & consuetam Antverpiensibus auctionandi formam conservari peterent; responsum, L'article 32. dispose en substance, que la vente des meubles se fera par ordonnance de juge pardevant qui sert l'interinement du bénefice d'inventaire, non pas en sa présence ou par son intervention: comme aussi ne dispose, que la dite vente se feroit par l'officier. & partant icelle se fera par iceux, qui sont accoutumés la faire en autres maisons mortuaires. *P.* 2. *L.* 1. *T.* 6. & *P.* 4. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 1. *post Art.* 32.

Nullam hìc auctionandi seu subhastationis formam consuetam abrogatam esse.

Cum iidem illi articuli impingerent aliquantùm in illa, quæ consuetudinibus Hannoniæ & Namurci cauta erant, & præcipuè in hoc, quod pro debitis subhastare aut vendere non liceat fundos, sed tantùm reditus & emolumenta ipsorum annua; interpretationibus responsum est, nihil hoc edicto consuetudinibus derogatum. Vide Interpp. post superiores Artt. 30. & 32.

Conservatæ item consuetudines Hannoniæ & Namurci.

Judicia Civilia,

Seu Judiciorum Civilium forma, Plyt-wyze Civiel.

QUæ huc spectant, non insertionibus, sed indicis tantùm formâ reddere consultum duxi, ne scilicet tanta inutilium passim & exoletorum copia nimiam operis hujus compendiosi occupet partem. Quod quidem eò excusatiùs fecisse confido, quia satis huic defectui prospectum est compluribus libellis singularibus. præterea quòd unica ferè praxeos forensis disciplina sit usus, ac mutationes illi contingant assiduæ.

ACCOORD, Comparitië ad accordandum, zie Comparitien.

ACQUIESCENTIE-BRIEVEN, ziet Appellatië.

ADVIESEN van 't officië fiscael door greffiers, secretarissen en officialen op hunnen eed gehym te hauden, op strafie van myneedighyd en 500. guldens boete. Ordonn. Art. 490. Waer die te dienen, zie Schriften.

ADVOCATEN van den Raed moeten geleerde persoonen en ten minsten licentiaten in geestelyke of weireldlyke regten zyn, hebbende goede eloquentië. Ordonn. Art. 286. en zekeren tyd in de stad Loven gewoont hebben, ziet *Academia.*

Eer te mogen pactizeeren, moeten zweeren d'eerbiedighyd aen den Raed, geene ongefondeerde zaken te aenveerden of behauden. Ordonn. Art. 287. hunne meesters getrauwelyk te dienen, met den salaris te vreden te zyn, geene gezogte verlengenissen oft omwegen in te spannen, geen bespreek te doen de quotâ litis. Ordon. Art. 288. en 24. Apr. 1742. Art. 5.

Moeten den armen dienen om Godswil. Ord. 292.

Mogen hun niet onderwinden van de procuratuer. Ord. 289. 21. Maii 1653. Art. 5.

Niemand mag dienen als advocaet, ten zy geadmitteert. 19. Febr. 1729. *P.* 6. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 12.

Requesten, ingang makende van zaek, requesten civiel, schrifturen, motieven en zoo voorts moeten geteekent zyn door advacaten, geadmitteert, de zelve gemaekt hebbende, en binnen Brussel residerende, uytgenomen corpora de welke gegradueerde Pensionarissen hebben. 28. Sept. 1759. Art. 6. ziet ook 19. Febr. 1729. *P.* 6. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 12. en 6. Meert 1691. Art. 91. 92. 93. Uytneming voor d'advocaten van Antwerpen 21. Jun. 1691. *P.* 6. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 7. Wederroeping van alle autorizatiën en permissiën aen ongeadmitteerde of niet resideerende advocaten verleent. 28. Sept. 1759. Art. 7. 8.

Teekening der advocaten noodeloos voor requesten als iterativen, tot prolongatiën, tot furnissement, tot betaling van rapport en diergelyke. 13. Jul. 1675. *P.* 6. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 1.

Moeten compareeren in zwert kleedsel, zonder rappier of nacht-tabbaerd. 21. May 1653. Art. 14. en 7. May 1726. Art. 38. en andere.

Moeten hun onthauden van smadige redens, van langhyd in 't schryven, van noodelooze debatten, zie Injurien, Schrift, Debatten.

Hunne pligten en gedrag ter rolle, zie Rolle, Dienen.

Die tot vonnis eener zaek in voorige instantië handdadig is geweest als rechter, pensionaris, secretaris, greffier, adviseur, mag niet dienen als advocaet in naerdere instantiën, op arbitrale correctië. enz. 24. April 1742. Art. 8.

Salarissen der advocaten. Ord. 306. en volgende. Moeten met hunnen salaris te vreden zyn. Ord. 287. 320. Mogen boven den gestelden tax van zwaerdere stukken taxatië van den Raed eysschen. Ord. 320. En de respective Raden worden geauthorizeert hun aen te wyzen een redelyk recompens boven den tax voor schriften die 't meriteeren. 24. April 1742. Art. 9.

ADVOCA-

ADVOCATEN en PROCUREURS gecondemneert zynde over eenige overtredingen uyt kragte dezer Ordonnantië niet t'ontfangen als appellanten enz. Ord. 321.

Hunne ſpecificatiën in 't minnelyk gevraegt zynde, en minder getaxeert wordende dan zy vragen; zyn de koſten van 't taxaet tot laſte van den eyſſchenden advocaet of procureur. 6. Meert 1691. Art. 95.

Moeten over alle ontfange betaling ſpecificatië leveren, en daer onder by quittantië uytdrukken d'ontfange ſomme: het welk taxabel zal zyn twee jaren naer 't uyten der zaek enz. 24. April 1742. Art. 6.

Boven de ſpecificatië niets t'ontfangen, op ſtraffe van verval of ſuſpenſië van 't ampt van advocaet, actië fiſcael enz. 24. Apr. 1742. Art. 7.

Mogen geene onnoodige debatten of verlengenis zoeken. Ord. 294.

ADVOY 6. Meert 1691. Art. 104.

AENTAST van perſoon of goederen, ziet executië.

ANTICIPATIE ziet Appellatië.

APPELLATIE, Reformatië, Reductië, Leering. T'appelleeren binnen de 10. dagen naer date van 't vonnis, of van den dag dat 't zelve ter kenniſſe gekomen is. en binnen voordere 20. dagen de brieven van appellatië te releveeren en executeeren, op pene van defertië. Ord. 583. 606. waer tegen niet te releveeren, 't en zy om minorityt, ziekte, noodelyke abſentië, oft andere pregnante redenen. Ord. 583. en zonder kenniſſe van zaek alleen te releveeren binnen de twee maenden naer date van pronunciatië, oft inſinuatië van 't vonnis. naer de twee maenden niet zonder kenniſſe van zaek. naer 't jaer van de date van 't vonnis niet meer. 6. Meert 1691. Art. 34. op nullityt. Ord. 612.

Over daegſelen perſoneel, aentaſt van perſoon of goederen, geen relief van appellatië met clauſule van inhibitië en defenſië. Ord. 607.

Als den deurweerder den dag van appel te lang ſtelt, te vragen brieven van anticipatië. Ord. 584. hier in defaut, verſteek. Ord. 526. 552.

Te reformeeren binnen 't jaer naer date van 't vonnis. Ord. 585.

'T vonnis waer van gereformeert word blyft executabel zonder cautië indiën 't geëxecuteerde reparabel is: 't en zy binnen de 15. dagen naer 't vonnis den reformant voor zynen rechter verklaert te zullen reformeeren. waer door cautië voor 't geëxecuteerde noodzakelyk word. indiën hy binnen 't jaer niet reformeert, zal hy aen partye voor haren intereſt betalen zes Carolus guldens, en verbeuren de halve pene van onwyze reformatië. Ord. 585.

Geen appel van vonnis interlocutoir reparabel ten definitiven. en op dat dit terſtond blyke, moet het vonnis tot de requeſte van appel gevoegt zyn. Ord. 586. nog ook appel van conceſſië

van ſimpele daegſelen, ſauvegarden, commiſſiën om hem t'informeeren preparatoire, valetudinaire, oft affutur, oft van eenigen toekomenden grieve. Ord. 607. nog van civiele boeten ten zy enz. 589.

Renvoy van appel tot ſubalternen immediaten overregter. Ord. 598.

Pene van 30. guld. van deſerte appellatië en reformatië. Ord. 605. 606. de welke moet betaelt worden door alle die proteſteeren van appel of reformatië tot den Raed v. Brab. 10. Maii 1735. *P.* 6. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 13. 't en zy den appellant binnen acht dagen naer d'appellatië zyn appel afſtaet, mits inſinuatië aen partye en rechters binnen de zes dagen naer de renuntiatië. in 't zelve en Ord. 594. En de procureurs proteſterende zonder ſpeciale procuratië ſtaen in voor de pene. 10. May 1735.

Aenkonding van deſerte appellatiën en reformatiën door procureurs, ſecretariſſen, greffiers te doen aen den Procureur Generael, en daer toe lyſten te hauden en over te leveren. Ord. 305. 350. 595. en 10. Maii 1735.

Deſgelyks nopende diën afſtand van appel, boeten, lyſten en overzendingen der zelve. 16. Junii 1668. *P.* 4. *L.* 2. *T.* 4. *C.* 2. en 27. Meert 1666. Cap. 1.

Als den Procureur generael begonſt heeft de pene van deſertië te vragen, en partye relevement vraegt van deſertië; moet de pene in handen van den ontfanger der exploiten geconſigneert worden. de welke nogtans door den ontfanger zal gereſtituëert worden als 't relevement geobtineert word. Ord. 611.

Op appellatië van taxaet van koſten de clauſule van inhibitië en defenſië niet te verleenen. Ord. 629.

Pene van frivol appel of reformatië 30. guldens, de welke den appellant of reformant, eer aenveerd te worden tot appellatië of reformatië, moet conſigneeren in handen der greffiers of ſecretariſſen. 29. Dec. 1752. Art. 2.

In materië van appellatië oft reformatië mogen partyen niet appointeeren zonder verlof van den Raed, op verbeurte der zelve pene. Ord. 603. en als partyen willen 't vonnis acquiëſceeren; mogen dat doen, mits daer toe verwervende opene brieven van acquiëſcentië, belaſt met 10. guldens. Ord. 604.

Proceſſen over te brengen by twee der gedaegde ten hoogſten, oft door hunnen bode, die laſt hebbe te verklaren of zy 't proces ſuſtineeren willen of niet. hunnen loon. Ord. 593.

Subalterne regters en arbiters moeten de zaken overbrengen met inventariſſen van de monumenten aen hun vertoont, op pene van 12. guldens. Ord. 596.

Appellant, Reformant, of Reducent verleggen de koſten van d'overdragt. Ord. 593.

Defaut van den impetrant in materië van appellatië, reformatië, reductië. Ord. 523. 524. 525. Defaut der gedaegde. Ord. 546. van den geïntimeerden. Ord. 547. 548. 549. Defaut, als geappel-

leert word van concessiën van eenige brieven of clausulen, of van executië van brieven. Ord. 550.

Welke regters te doen dagen in appel van vonnis gegeven by leering. Ord. 600.

In appel of reformatië voor den Rade, als 't proces is in schrift, te concludeeren ex iisdem actis: en in verbale processen zal den impetrant van nieuws zyn grieven proponeren, den geïntimeerden zyn' defensië ter contrarië. Ord. 609.

Welke zaken te agten zyn in schrift, welke verbael. Ord. 610.

Als geconcludeert is ex iisdem actis moet partye die d'expeditië eyscht, die acten lichten en furneeren. Ord. 332.

Secrete schriften van overgebragte zaken te secreteeren. 16. Jun. 1668. Art. 14.

• Vonnissen in voordere instantië gecorrigeert wordende by nieuwe proef-middelen; moeten de redenen dezer correctië in 't nader vonnis uytgedrukt worden, om d'eer van den eersten regter te bewaren. Ord. 613.

Vonnissen geheel geconfirmeert, worden geëxecuteert door 't subalterne regt-hof, uytgenomen de kosten van den Raede van Brab. en vonnissen geheel of ten deele geretracteert, worden geëxecuteert door den Raed. Ord. 659.

Reformatië van de Magistraet van Brussel. ziet Coustu. gener. van Brab. aen 't hoofd der Coustumen van Vilvoorden. Pag. 312.

APPOINTEMENTEN, Appointeeren, Apostillen, Requestmeesters. Alle requesten zullen gelezen worden door twee Raedsluyden ten minsten, de welke die zullen appostilleeren: welke apostillen de secretarissen zullen in de tael der requeste redigeeren, te paraphe dragen enz. Ord. 11. 184. 6. Meert 1691. Art. 11.

Daer toe moeten de secretarissen in hunne maenden, gekleed met hunne tabbaerden, dagelyks present zyn. 6. Meert 1691. Art. 55. Ord. 184.

Ende en mogen zonder appointement des Request-meesters geene apostillen nog brieven van justitië redigeeren 7. Maii 1726. Art. 15. en 6. Meert 1691. Art. 47. nog peremptoire verklaringen van penen van naerdere provisië accordeeren. 6. Meert 1691. Art. 58.

Registers der appointementen te hauden door de secretarissen. Ord. 186. en 6. Meert 1691. Art. 60.

Request-meesters zullen expediëeren alle requesten ten eynde van interdictiën en andere provisiën van justitië en gratië, zonder rapport te doen, behalven dat in materiën van importantië, als van beveelen stad haudende, seureté de corps, surceantiën van executië van geweze vonnissen, arrest ad securitatem debiti tegen ingezetene van Braband zal geresolveert worden in een van de kamers, wezende ten minsten van vyf, en geparapheert by den Cancellier of audsten Raed. 6. Meert 1691. Art. 11. 18. Ord. 11. 495.

Requeſten waer op rapport geſchied is in camerâ, moeten door de greffiers aen den ſecretaris gegeven worden om d'appointementen daer op te ſtellen, of die onderteekenen in den naem van den ſecretaris. 6. Meert 1691. Art. 62.

Requeſt-meeſters, commiſſariſſen ter rolle decideeren alle debatten zonder die te hauden in adviese. Ord. 495. 6. Meert 1691. Art. 14. 22. 't en waer zy om merkelyke zwarigheden in advies hielden en rapport deden. 497. 6. Meert 1691. Art. 22.

Die in debatten ſuccombeert, te doemen in de koſten zonder die ten definitiven te wederhauden, en in de pene van eenen Carolus. Ord. 498. zie Debatten.

In diverſityt van opiniën der Requeſt-meeſters zal verzien worden by den Cancellier. 6. Meert 1691. Art. 12.

Advocaten en procureurs zullen tegen d'appointementen ter rolle niet repliceeren op pene van twee guldens. Ord. 495. van den middel der klyne Reviſië, zie Reviſië.

Requeſt-meeſters komen gedurende hunne maend niet over de lecture der proceſſen, 't en zy enz. 6. Meert 1691. Art. 10.

Geen dobbel recht tuſſchen Requeſt-meeſters. 6. Meert 1691. Art. 13.

ARRESTEN. Geen' arreſten op goederen van ingezetenen van Braband ad ſecuritatem debiti, 't en zy in gevaer van vlugt, dilapidatië, diverteering van zaken, en andere gewigtige redenen, en by rapport in camerâ. 6. Meert 1691. Art. 18.

Arreſten op wedden of gagiën uyt de Finantië zyn alleen arreſteerbaer voor twee derdens. 12. Janu. 1741. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 24. *C.* 1.

Arreſten geaccordeert tot laſte van afgezetene en van hunne goederen ad fundandam juriſdictionem, ceſſeeren naer conteſtatië. 6. Meert 1691. Art. 17.

Plyt-wyze, defaut in materië van arreſt. Ord. 520.

Geen regt reëel uyt arreſt; ten zy naer regiſtratië ter plaetſe der gelegentheyd. zie *Mancipationes.*

Geen arreſt tegen Brabanders buytens lands. zie *Bulla Aurea:* nog tegen de gene te jaer-merkt komen, zie *Nundinæ* en *Inaugurationes Inſcrip.* 16. nog tegen Keulenaers in Braband, nog tegen Brabanders in Keulen, zie *Brabantia.*

Zie d'Arreſt-regten voor Limborg duydelyk bepaelt in de nieuwe Couſtume van Limborg. *P.* 6. *L.* 1. *T.* 10. *C.* 3.

ATTENTAET. Plyt-wyze, Defaut in materië van Attentaet. Ord. 558.

AUDIENCIER van Braband ſchat en ontfangt de regten van den Brabandſchen zegel. Ord. 182. 274. hier over Controlleur Ord. 183. 273. deſzelfs wedde 277.

Secretariſſen moeten alles te zegelen brengen, en de zegel-regten aen den Audiëncier betalen. Ord. 184. 185.

Tax der zegel-regten van charteren, privilegiën, verleening van merkten, erectiën van graefschappen, baenderyen, giften van

van landen of heerlykheden en diergelyke. Ord. 242. en volgende. van brieven van nobilitatie, legitimatie, remissien, amortissementen, rappel van ban. Ord. 247. 248. van brieven van groote officiers van Braband, als Meyer van Loven, Amman van Brussel enz. vier rent-meesters van Braband enz. Drossaerd, Muntwardyn, Waut-meester van Brab. van d'eerste ampten van Limborg, Valkenborg enz. Ord. 249. en volgg. van collatie en presentatie van Prebenden, beneficiën enz. 254. van brieven van Placet 255. van sauf-conduiten, gelyden. 256. van octroy om te mogen testeeren voor wettige. 257. van brieven van passe 258. van octroy om te mogen plyten by procureur. 259. van brieven met dobbelen steerte, als commissiën of retenuën van officiers, octroy om te mogen testeeren voor bastaerden, leenbrieven, pardonnen, rappel van ban enz. vonnissen, condemnatiën, resignatiën. 261. van vernieuwingen van octroyen van accyzen enz. van pachtingen der inkomen der domynen enz. 263. 264. en volgg. van verschyde soorten van brieven, van justicië, provisiën, daegselen 267. en volgg.

Zynen ontfang van de rechten op de venue en cour. 16. Jun. 1668. Art. 1. 2. 6. van 12. stuyvers boven het aud recht op alle relevementen 2. 6.

Tot behaud der zegel-regten, is verboden gratiën toe te staen by acten oft apostille marginael, de welke volgens aud gebruyk niet en konnen geaccordeert worden, als by octroy, op pene van nullityt. 6. Meert 1691. Art. 26. als ook geene zaken voor commissarissen te verzenden, dan by brieven van daegsel met committimus. 27.

Salarissen van den Audiëncier, boven de zegel-regten. Ord. 271. en volgg. Zyn' wedde 276.

Zynen uytgeef te doen aen wedden van den controlleur, chauffe-cire, capellaen van den Raed. 277. 278. 279. aen licht, keerssen, tortsen. 280.

Vrydom van zegel-regten voor de Heeren van 's Maj. bloede, Ridders van 't order, Baenre-heeren van Braband, die van 's Maj. huysgezin, hunne weduwen, den Cancellier, Hoofd-president en luyden van secreten en grooten Raed, en van Financië, Cancellier en luyden van den Brabandschen Raed, President en luyden van de Reken-kamer, Advocaet en Procureur Fiscalen, greffiers en secretarissen van Braband, en de gene van auds geprivilegiëert zyn. Ord. 281.

Zyne rekening aen de Reken-kamer. Ord. 183. 271.

AUTORIZATIEN by niemand toe te staen, als door den rapporteur of meesters der requesten. 6. Meert 1691. Art. 58.

BENEFICIEN, Plyt-wyze ten possessoire van beneficiën Ord. 439. en volgg. 473.

BILLETTEN van employ, zie Toon.

BODEN van den Raed van Braband, zie Deurweerders, Exploiten, Executiën.

CANCELLIER bewaert den zegel van Braband, en zegelt alle provisiën van justicië, vonnissen enz. op zekere dagen. Ord. 3.

Mag de Raedsluyden by hem ontbieden als 't hem noodelyk dunkt, hun proponeeren materiën van justicië of andere, hunne opinië vragen, concludeeren, vonnis geven naer meerderhyd van voisen enz. welke Raedsluyden en andere suppoosten van den Rade hem moeten gehoorzaem wezen. Ord. 4.

Moet zien of de provisiën geredigeert zyn volgens d'apostillen. Ord. 11.

CAUTIE. Aenlegger en verweirder moeten cautië stellen voor de kosten, als dat by weder-partye verzogt zal worden. 't en waer hy onder eed declareerde geene cautië te konnen vinden. Ord. 507. te eysschen voor de contestatië. Ord. 507.

Executië van cautië pigneratrice of fidejussoir. Ord. 391.

COLLATIONEERING by forme van toon. Ord. 70. 346. 560. zie Toon.

COMMISSARISSEN in materië van toon, zie Toon.

Plyt-wyze voor Commissarissen. Alleen voor Commissarissen te verzenden zaken tusschen man en vrauw, vader en zoon, broeder en zuster, weezen en momboirs, materiën van kwytschel-dingen, inductiën, atterminatiën, liquidatiën, beden, subsidiën, contributiën, en alle andere publike lasten der steden en gemeynten, schyding-en-dylingen tusschen magen, en alle die geheym en spoed eysschen. waer van mentië te maken in de requeste. 6. Meert 1691. Art. 23. Ord. 78.

Op geene requesten t'appointeeren verzoek voor commissarissen, 't en zy in zaken voor hun hangende: maer te depecheeren brieven van daegsel met committimus. 6. Meert 1691. Art. 27. ziet Audiëncier.

Requesten met resolutië ten eynde van brieven van daegsel voor commissarissen of renvoy voor de zelve, ter distributië te dragen. 7. May 1726. Art. 21.

Verbalen voor Commissarissen alleen te hauden ten huyze en in tegenwoordigheyd van den eersten. 6. Meert 1691. Art. 70.

Alwaer de secretarissen in persoon, niet door hunne officialen moeten compareeren, ten zy enz. 6. Meert 1691. Art. 71. 74. als ook de procureurs, ten zy enz. 73. 74.

Procureurs moeten geprepareert compareeren zonder dilay te vragen op pretext van absentië van den advocaet. en uyt andere oorzaken zal niet meer als een dilay toegestaen worden: zelfs niet by prolongatië op requeste, dan alleenelyk als er iet nieuws zaude voorvallen, waer van voordere instructië noodig waer: in welk geval een' tweede prolongatië zal peremptoir zyn: en ten uytersten eene derde, op pene van versteek, ende recht op 't gene ten hove zal bevonden worden. 6. Meert 1691. Art. 75.

En ider dilay voor d'ingezetene van deze provincië, 8. dagen: van d'afgezetene ende van Overmaze, 14. van uytlanders ultrà mare & montes, volgens d'ordonnantiën. 6. Meert 1691. Art. 75. zie Termynen.

Naer 't eerste dagement procureurs gecompareert hebbende, en den commissaris zekeren dag om aen zyn appointement te voldoen gesteld hebbende, moeten de procureurs zonder herdaging ten gestelden dage compareeren. 6. Meert 1691. Art. 76.

En tegens de non-comparanten zal defaut geaccordeert worden, en voor 't profyt dièr, iterative ordonnantië, op pene van versteek. welke penale ordonnantië alsdan aen partye t'insinuëeren. en geen versteeksel te decreteeren, ten zy partye tot het decreteeren dièr is gedaegt geweest. 6. Meert 1691. Art. 77. zie Comparitiën.

COMMUNICATIE, Visië, Insinuatië. Stukken belast met communicatië of visië, binnen tweemael 24. uren te communiceeren of insinuëeren, op pene dat de stukken zullen worden gehauden voor niet gedient, en recht op de copyen, en dat d'onkosten der stukken zullen staen ten laste van den gebrekkelyken procureur. 6. Meert 1691. Art. 78.

Als eenige requeste, gelast met communicatië, ook eenige provisië behelst; niet alleen d'apostille, maer ook de requeste te communiceeren. 16. Janu. 1659. Art. 24.

Communicatoire plyt-wyze tegens Bisschoppen en Prelaten van Braband, Heeren van 't order, Baenre-heeren, steden en officiers van Braband. Ord. 13. 14. 15.

Moet binnen de acht of veertien dagen naer d'ontfange requesten gerescribeert zyn. Ord. 13. waer en hoe rescriptië te dienen of zenden. 14. naer rescriptië, op de verzogte provisiën t'appointeeren. Ord. 14.

Ingevalle van gebrek van voldoening of rescriptië; zal den suppliant copye van d'eerste requeste met de relatië van den deurweerder overgeven, en zullen de Raedsluyden appointeeren enz. Ord. 15.

COMPARITIEN. Procureurs willende doen hauden eenige Comparitiën; moeten eerst dag en uer verzoeken van den Rapporteur of eersten commissaris, en ten minsten twee uren te vorens 't comptoir gen. verwittigen. 7. Maii 1726. Art. 24. Comparitiën niet te hauden, als ten huyze der respective rapporteurs. 23. en geene verbalen af te teekenen 't en zy te voren consteere van 't relaes van dagement. 25.

Advocaten en procureurs mogen niet ter comparitië komen met rapier of nacht-tabbaerd, maer in 't zwert. 7. Maii 1726. Art. 38.

Van comparitiën van partyen in persoon, hoe zy gekomen zyn, te peerd, te voet enz. notitië te hauden, om in taxatië der kosten daer op acht te nemen. Ord. 509. en mogen in een proces maer dry aen weder-partye te last komen. 633. 344.

COMPTOIR Generael, zie Secretarissen.

COMPULSORIEN. Brieven van Comp. Ord. 504.

CONDEMNATIEN voluntair. hier over geene termynen toe te schryven, als aen procureurs. 28. Sept. 1759. Art. 21.

CONTESTATIEN ad omnes fines, ziet Exceptië.

CONSIGNATIE van beſcheeden te verzoeken binnen 't dilay van zes weken naer ten toon geadmitteert te zyn. 28. Sept. 1759. Art. 2.

Conſignatië, nantiſſement, ziet Rekening-ſloten, Wiſſel-brieven, Hand-teeken en *Obſignatio.*

CONTUMACIE, Vonnis in contumaciam, zie Defaut, Verſteek.

DAEGSELS, Citatiën. Deurweerders moeten de daegſels gaen doen aen ingezetene van Braband ten hunnen huyze. ingevalle die niet t'huys zyn; niet langer te wagten als eenen halven dag. moeten de brieven eerſt voorlezen, en dan de daegſels doen, en copye laten. Ord. 386. 387.

Daegſels van afwezende oft afgezetene te doen aen hunne dienaers, facteurs, oft adminiſtrateurs, met behoorlyke beſtemming van tyd. Ord. 388.

Afwezende oft afgezetene, geene facteurs, dienaers oft adminiſtrateurs binnen Brab. oft Overmaze hebbende, te dagen uyt kragt van proviſië inhaudende clauſule van authorizatie by edict ter plaetſe der leſte reſidentië, en ter ſtad binnen deze landen, naeſt aen de reſidentië des afwezenden. en den executeur zal aen den zelven zenden copye van de brieven van daegſel en van 't exploit: 't en zy men de reſidentie niet en weet. in welken gevalle de exploiten te doen ter puye, en die t'afficheeren op de poorten van 't ſtad-huys, kerk enz. mogen nogtans citatiën over actiën reëel geſchieden in loco ſitûs. Ord. 389.

Tyd van compareeren te beſtemmen by de daegſels naer de veerte van d'afgezetenthyd. Ord. 390. 386.

Citatiën te decerneeren door commiſſariſſen ten toon. Ord. 31. 397. 559. 61. zie Toon.

DEBATTEN, Incidenten. Advocaten en procureurs mogen geene noodelooze debatten verwekken, op pene van in eygen naem gecondemneerd te worden in de koſten, zonder dat zy hunne meeſters, zelfs niet met hun conſent, daer mede zullen mogen belaſten, op pene van 24. guldens en ſchorſing voor een jaer enz. 't en zy zy bezonderen laſt gehad hadden. 6. Meert 1691. Art. 100. Ord. 294. 329.

Op debatten niet te ſchryven by redenen. 6. Meert 1691. Art. 22.

Deciſie der debatten, condemnatie in de koſten diër, ziet Appointement.

DEBITIS. Brieven van Debitis, 16. Janu. 1659. Art. 8.

DECLINATOIRE exceptie, ziet Exceptie.

DECREET, verkoop by Decreet, ziet Executiën.

DEFAUT, Verſteek. Als den aenlegger ten eerſten dag dienende naelaet zyn' aenſpraek te doen; zal defaut tegen hem gegeven worden, en voor 't profyt diër heeft den verweerder oorlof van den hove en koſten, doende blyken dat den dag diend. Ord. 517. En of van den dag niet bleke, heeft den

verweerder

verweerder comparuit, en commissie om den aenlegger te doen dagen met inthimatie om hem te zien, mits blyk dat den eersten dag gediend hadde, verwerven oorlof van den hove en kosten. 518.

Als den aenlegger, hebbende op den eersten dag gecompareert, daer naer op andere dagen defailleert, eer den verweirder in zake geantwoord heeft; zal den verweirder hebben oorlof van den hove en kosten: oft, indiën den verweirder begeert geabsolveert te worden van den aenlegger; zal hem ten koste van den aenlegger commissie verleend worden met inthimatie, zoo verre hy niet en koomt, dat men den verweirder absolveeren zal van d'impetitie des aenleggers, en hem aenwyzen de kosten. Ord. 519.

Ingevalle de venue en cour, die ter executie is gestelt, inhaud arrest, apprehensie, oft aentast van persoon of goeden, namptizatie oft handvulling, en den aenlegger ten dage dienende, oft ook in andere navolgende dagen, 't zy voor of naer 't antwoorden defailleert; zal den verweirder hebben oorlof van den hove en kosten, en handligting van 't arrest, restitutie van den nampte enz. 't en waer den aenlegger goeds tyds legitime excusatie allegeerde. en zal commissie gegeven worden met inthimatie om den aenlegger te dagen tot het zien overgeven van schade en interest, enz. Ord. 520.

Indiën den aenlegger defailleert naer antwoord gedaen te zyn; zoo verre den dag dient om iet gedaen te worden tot zyn voordeel; zal hy daer af versteken zyn, en de kosten van diën dag betalen. en mag aen den gedaegden commissie verleent worden met inthimatie, om den aenlegger te dagen, en ter decisie voorts te procedeeren. 't en waer den aenlegger te voren by procureur gecompareert had: wanneer den procureur zal schuldig zyn t'occupeeren. Ord. 522.

Zoo verre den dag dient den aenlegger om iet te doen of gedaen te worden ten voordeele of verzoeke van den verweirder, en den aenlegger defailleert; zoo zal gegeven worden defaut, en den aenlegger betalen de kosten van diën dag. en den aenlegger zal gedaegt worden met inthimatie, ten verzoeke van den verweirder, om den verweirder aengewezen te worden alzulke profyt, als den Raed zal bevinden te behooren. en om voorts geprocedeert te worden, 't en waer hy naer litiscontestatie by procureur geoccupeert had, zoo zal gedaen worden, als boven. Ord. 569.

Als den gedaegden verklaert heeft niet te zullen compareeren; zal tegen hem defaut gegeven worden, en andere brieven met inthimatie. Ord. 541.

Den gedaegden voor d'eerste ryze aen zynen persoon verdagvaert zynde, en niet compareerende; voor 't profyt van 't eerste defaut, zal versteken worden van exceptiën declinatoir, en voor 't tweede van exceptie dilatoir en peremptoir. en t'elken zal hy schuldig zyn te betalen de kosten van den defaute: en

zal den aenlegger ontfangen worden om zynen intendit over te geven en zyn proces t'inftrueeren, den verweirder daer toe geroepen met inthimatië. Ord. 561. 503. ende indiën hy niet verdagvaert is aen zynen perfoon, maer tot zynen huyze, of by edict; zoo zal hy voor 't eerfte defaut verfteken worden van exceptie declinatoir, voor 't tweede van dilatoir, en voor 't derde van peremptoir: en zal den aenlegger ontfangen worden, als in den voorgaenden artikel gezegd is. Ord. 562. den zelven dag dat den verweerder zyne exceptiën dilatoir proponeert, moet hy ze alle die hy heeft, proponeeren, zonder die daer naer te mogen hernemen. Ord. 503. ende indiën hy gecompareert zynde en dag genomen hebbende om t'antwoorden, oft in de materie te procedeeren, defailleert t'antwoorden; zal hy verfteken worden van exceptiën declinatoir, dilatoir, en peremptoir, en gehauden wezen in de koften van den dag, en zal voorts geprocedeert worden, als voor. 563. Indiën hy defailleert naer conteftatië, word hy verfteken van 't gene daer den dag toe dient, en gehauden in de koften van den dag zonder andere verklaring, en zal geprocedeert worden tot d'inftructië van den proceffe, den verweirder herdaegt zynde met inthimatië. 564.

Als partyen geordonneert zyn te dienen hunne fchrifturen, en ten dage dienende niet en voldoen; zullen zy daer af verfteken zyn, en zal voorts gedaen worden alzoo behooren zal. Ord. 451.

Greffiers en fecretariffen mogen geene requeften, proceffen of debatten overdragen om recht gedaen te worden in contumaciam, zelfs niet om te decreteeren de pene van naerdere provifië, 't en zy hun confteere, dat partye effectivelyk op hunne comptoiren niet en heeft gedient, op pene van de koften t'hunnen lafte en boete van 12. guldens. 6. Meert 1691. Art. 52.

Niet te contumaceeren, alhoewel penale ordonnantië zaude zyn gegeven geweeft; als de zake dry maenden zonder vervolg is geweeft, 't en waer naer voorgaende iterative ordonnantië. 6. Meert 1691. Art. 107.

Partye mag de gegeve defauten purgeeren, en ontfangen worden tot allegatië van excufen, zoo verre zy de zake doet prefenteeren in de rolle aleer op 't profyt van de defauten zal wezen geappointeert. Ord. 582.

Procureurs latende verfteken door onagtzaemhyd, ftaen-in voor alle koften, fchade en intereft der partyen. 6. Meert 1691. Art. 105.

Defaut, verfteek in materiën van Maintenue, Beneficiën, Waerfchap, Appellatië, Toon enz. ziet elke die woorden.

Relevementen precies, van verfteek, van vonnis in contumaciam, zie Relevement.

DELICTEN. Indiën in de vifitatiën der proceffen klaerlyk blykt, dat eenige der partyen of getuygen eenig bedrog, valshyd of delict in proces belyd voor den Raed, oft ook andere delicten,

behoorende ter kenniffe van den Raed, begaen hebben; zal den Raed die mogen ftraffen en condemneeren uyt die acten zonder ander proces, of zal 't officië Fifcael doen ageeren. Ord. 117.

DESIGNATIE, fchrifture van defignatië. 28. Sept. 1759. Art. 3.

DEURWEERDERS. Hun exaem en bekwaemhyd. Ord. 368.

Deurweerder ordinaris en te wedde, zyne pligten. Ord. 369. 373. 374.

Andere Deurweerders en boden te voet en te peerd, hunne ftokken, wapens, buffen, plichten. Ord. 370. 371. 377. 378. 379.

Refidentië der Deurweerders en boden. Ord. 375. 377. 378. 379.

Hunne falariffen. Ord. 240. 373. 410. en volgg. 429. en volgg. 16. Janu. 1659. Art. 10. 18. 28.

Moeten hunne falariffen fmaldeelen, of niet verdobbelen, ingevalle van vacatiën voor meerdere perfoonen of zaken feffens. Ord. 406. 428. 431. 638. 639. en 16. Janu. 1659. Artt. 4. 19. 28. en 6. Meert 1691. Art. 116.

Mogen zig niet betalen door afhauding, nog hunnen loon in den wille van partye ftellen. Ord. 409. 640.

Pene van overvraging. Ord. 409.

Mogen hun niet doen betalen door de gene zy dagen en fommeeren. 16. Janu. 1659. Art. 9.

Staen in voor 't veronagtzaemde of kwalyk verrigtde. Ord. 407. 588.

Moeten de refiftenten kondigen aen den Procureur generael. Ord. 408.

Moeten regifter hauden. 16. Janu. 1659. Art. 27. en 6. Meert 1691. Art. 119. 120.

Advocaten en procureurs moeten op hunnen eed aen den Procureur generael kondigen al wat zy bevinden door eenigen Deurweerder in zyn ampt mifgaen te zyn. 16. Janu. 1659. Art. 29.

En is aen onderhoorige regters toegelaten over de mifgangen der Deurweerders informatië te nemen, en die over te zenden. 12. Jul. 1611. Art. 6.

Zie voorts, Executiën, Exploiten.

DIENEN. Alle requeften, adviefen en fchrifturen te dienen ter greffië of comptoir generael, daer de zake is of word geïntroduceert. 28. Sept. 1759. Art. 10. en 7. Maii 1726. Art. 14. en 6. Meert 1691. Art. 54.

Te dienen in de tael der woonplaets des verweirders. 28. Sept. 1759. Art. 9. ziet ook *Inaugurationes Infcript.* 4.

De zaken eerft mondelings te bedingen. Ord. 290. en met korte verbalen: anders in fcriptis over te geven. 6. Meert 1691. Art. 72.

Conclufiën, offeren en proteftatiën aen den greffier te pronunciëren, of zoo zy lang waren, in promptis by fchrift over te geven. Ord. 303.

Procureurs doende hunne aenſpraek, verantwoorden, repliek, of dupliek, zullen ten zelven ſtond alle 't beſcheed in ſchrift over geven, waer mede zy hunne intentië oft allegatië gedaen, zullen willen fondeeren. Ord. 351.

Dienen door procureurs, by verbael, in ſchrift, ter rolle, zie Procureurs, Verbael, Schrift, Rolle.

DIFFAMARI. Actie uyt de wet *Diffamari 5. Cod. de Ingenuis manum.* Ord. 619. 535. 571. 572.

DILATIEN, delayen, zie Termynen.

DILATOIRE Exceptië, zie Defaut.

DIMINUTIE, zie Koſten, Schaden.

DISTRIBUTIE. Zaken geïnſtruëert tot dupliek worden ter diſtributië gedragen. 7. Maii 1726. Art. 21. Ord. 505.

Geene ter diſtributië te dragen, 't en zy in zaek geſloten, inventaris gemaekt, en alles gefurneert zy. Ord. 127. en 6. Meert 1691. Art. 48.

Niet tweemael de zelve ter diſtributië te brengen. 6. Meert 1691. Art. 50.

Diſtributië te doen door den Cancellier, niet aen de gene die den toon gehoord hebben. Ord. Art. 79. en die te doen met egalityt onder de Raden, waer van regiſter te hauden. 6. Meert 1691. Art. 2. Ten eynde dezer egalityt, eene gemyne borze van 't gene gedecideert zal worden. 6. Meert 1691. Art. 3.

Geene rapporten te ſolliciteeren nog van andere over te nemen. Ord. 80.

Diſtributië ook van debatten. 6. Meert 1691. Art. 49.

Geſtelde rapporteurs te helen. Ord. 85.

EMPLOY, Billetten van Employ, zie Toon.

ENQUESTEN, zie Toon.

EVOCATIE. Defaut in deze materië. Ord. 527. 545.

EXCEPTIEN, declinatoir, dilatoir en peremptoir, wanneer te proponeeren, zie Defaut. Item Ord. Artt. 561. 562. 563. 503. en 6. Meert 1691. Art. 20. en zie Ordinairen voortgang enz.

EXECUTIEN. Geene executië te doen uyt order van Advocaten of procureurs. 6. Janu. 1659. Art. 6.

Als partyen procureurs hebben binnen Bruſſel, de ſommatiën eerſt te doen aen de procureurs. Ord. 404. en 16. Janu. 1659. Art. 5.

Sommatië oft ander exploit gedaen wordende; ook copye der proviſië van juſticië, die zy executeeren, te geven, en de daer toe behoorende relatië te voegen, behelzende den tyd binnen den welken moet voldaen zyn enz. 16. Janu. 1659. Art. 7.

Preſentatië in executië, liggen in executië alleenelyk dry dagen: waer naer inventarizatië. 16. Janu. 1659. Art. 17. Ord. 635.

'T vonnis te voldoen binnen de twelf dagen naer d'inſinuatië: anderſints den executeur zal mogen executië doen op alzulke des gecondemneerdens goeden, als 't hem gelieven zal, zonder de geſchreve regten te moeten volgen. Ord. 641.

In

In perykel dat de goederen zauden versteken worden, zal den executeur die in zyn' handen nemen, en den gecondemneerden zes dagen tyd geven om te voldoen. Voor d'expiratië van dezen tyd niet te verkoopen. Ord. 405.

Wanneer en hoe veele assistenten te nemen. Ord. 635. 636. 637. en 16. Janu. Artt. 12. 13. 16. in ontmoet van wederstand, moeten d'officiers der plaetsen d'executeurs hulp geven. 16. Jan. 1659. Art. 15.

In executië ad factum moet geschieden sommatië met interval ten minsten van 24. uren: nog mag den persoon aengetast worden zonder voorgaende permissië van den Raed, 't en zy enz. 16. Janu. 1659. Art. 14.

Beklag over executiën van vonnissen van den Raed te doen voor den Raed. Ord. 478. Plyt-wyze defaut in deze materië. 551.

Als iemand hem dragen zal als appellant van d'executië van vonnis van den Rade; den executeur zal daerom niet ophauden, 't en zy hem blyken zal van inhibitië ende defensië by opene brieven van den Raed. Ord. 587.

Appellatiën van civile boeten, van vonnissen aengaende publike lasten, onderhaud der bruggen ende wegen enz. schorsen geen' executië. Ord. 589. 590. 402. 403. nog van vonnis van onder de 10. guldens 't principael. 591. nog van vonnis gegeven tegen gecontumaceerden personeelen gedaegden. 592.

Van executiën waer 't officië fiscael gevoegt is, den Procureur generael tydelyk t'adverteeren. Ord. 396.

Daer toe ook den officier der plaetse te roepen. Ord. 398.

Copye van de provisiën, en relaes van de uytgevoerde executië aen partye dit verzoekende te geven, uytgenomen in 't crimineel. Ord. 399.

Gesaisisseerde en aenveerde goederen zal den executeur gedurende de kerk-geboden regeeren door commissaris by hem oft by den Raed te noemen. Ord. 642.

Eer tot verkooping van immeubele goederen te procederen, te doen dry kerk-geboden van 15. tot 15. dagen, en die zelve te significeeren in presentië van getuygen op eenen zondag in de parochie-kerk van de plaets daer de goederen gelegen zyn, en d'insinuatië daer af te doen aen den gecondemneerden, op pene van nullityt. Ord. 645.

'T billet der conditiën van verkooping van immeubele goederen te hove over te geven aleer het te publiceeren, om het te visiteeren, en 't getal der affichen te determineeren. Ord. 644.

Door de conditiën geenen wyn oft ongeld te stellen op 't inzetten van den prys enz. 12. Jul. 1611. Art. 8. *P.* 4. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 1.

Als zig eenigen derden tegen d'executië stelt, willende sustineeren, dat de goederen te koop gestelt, have oft erve, hem toebehooren of verobligeert zyn; zal hem den executeur in oppositië ontfangen, en dag beteekenen in den Raede, van alles

relaes maken, en byde de partyen de wete laten. en zoo zal d'executië wederhauden worden, 't en zy den gecondemneerden andere goeden had. Ord. 656.

Die hem tegen 't decreet opponeert zonder genoegzame redenen; word versteken van zyne oppositië, gecondemneert in kosten, schaden, interest van partye, en in de gewoonelyke amende van onwyze appellatië. Ord. 646.

Is 't dat de gecondemneerde partye van d'executië appelleert zonder genoegzame redenen, of die andersints wilt beletten, door zig zelven of andere; word hy versteken van zyn beletsel, en gecondemneert in dertig guldens boven d'amende van onwyze appellatië, in kosten, schaden en interest van partye. Ord. 647.

'T decreet van goeden aenveerd by executië, zal niet belet worden, 't en zy uyt recht reëel. en ingeval d'oppositië geschied uyt eenige actië personeel, door de welke men wilt geprefereert worden aen den vervolger der proclamatiën; zal 't decreet geïnterponeert worden, en partyen zullen uyt de penningen betaelt worden navolgende 't order van prioryt. Ord. 648.

Defaut in materië van adjudicatië van decreet. Ord. 534. 573.

In d'adjudicatië van 't decreet, de kerk-geboden en andere onnoodigheden niet t'insereeren. Ord. 654.

Als naer de publicatiën iemand iet bied; zal hem den executeur daer toe ontfangen en daer van relaes maken. En als imand eenigen cyns, rente, kommer, toezeggen, oft actië op de goederen verklaert te hebben; hier van ook relaes te maken: en alle die eenig regt pretendeeren, dag te beteekenen, als voor. nogtans niet te dagen, die volgens bekentenisse van byde partyen, cynsen, renten of kommeren op de goederen hebben: maer hier van nogtans relaes te maken. Ord. 657.

Executeur moet register hauden van 't verkoop van elke zaken. Ord. 655.

Executiën van condemnatiën in graen, kapuynen oft andere speciën. Ord. 649.

Daer den gecondemneerden mag gebruyken van retentië en liquidatië, of kennis van zaek noodig is over melioratiën, reparatiën enz. zal hem van den regter dilay peremptoir gegeven worden om die liquidatië te doen. Ord. 650.

Desgelyks daer liquidatië valt van vrugten geheven van d'aengeweze zaek. Ord. 651, 652. 653.

Aenveerdde beesten naer de vier-en-twintig uren, zonder langer, te verkoopen. 16. Janu. 1659. Art. 26.

Wyze van executeeren, indiën de brieven inhauden de clausulen *Indiën u blyke*, *De bevelen stad haudende*, *niet tegenstaende oppositië oft appellatië*. Ord. 393. 395. 402. 403.

Geenen aentast van persoon zoo lang er goed is. Ord. 658.

Geene interdictië of surceantië tegens vonnissen gegeven in contradictorio, oft gegaen in kragte van gewysde; 't en waer

uyt gewigtige redenen, en noyt zonder overſtaen van den rapporteur, en alle die in de zaek opinië gegeven hebben, indiën zy leven. 6. Meert 1691. Art. 24.

En partye ſurceantië verworven hebbende, moet de koſten der executië verſchieten tot den dag der ſurceantië toe, 't en zy enz. Ord. 432.

Als advies gevraegt is van raden of rechters van Luxemborg, Limborg en Gelder met proviſioneele ſurceantië, tot dat, het advies gezien, anders gediſponeert zy; dit te lichten binnen de dry weken naer d'expeditië deſzelfs; en als deſgelyks gevraegt is van regters in d'andere provinciën van dit gebied; dit te lichten binnen de 15. dagen naer d'expeditië. 20. Aug. 1735. *P.* 7. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 13.

Geëxecuteerde penningen aen partye te leveren. Ord. 409. 640.

Executië te continuëeren ook tot het verhael der koſten toe. 6. Meert 1691. Art. 117. 118. Ord. 640.

Executië van vonnis waer by de koſten gecompenſeert zyn; is ten koſte van den geëxecuteerden alleen. Ord. 632.

Als men vermeynd overvraegt te zyn van den executeur zynen ſalaris eyſſchende; de ſpecificatië te doen taxeeren: de welke te hoog zynde; ſtaen de koſten van taxaet tot 's deurweerders laſt enz. anders tot laſt van den klager. 6. Meert 1691. Art. 118.

Ziet Exploiten, Deurweerders.

EXECUTORIAEL-VERKLARING van overjaerde vonniſſen: Plyt-wyze, defaut in deze materië. Ord. 543. 544. zie Vonnis.

EXPLOITEN der Deurweerders. Geene exploiten te doen, als uyt orders van den Raed. Ord. 433.

Wat exploiten aen den eerſten deurweerder alleen behooren, en welke ook aen d'andere deurweerders, 20. Febr. 1652. *P.* 4. *L.* 2. *T.* 2. *C.* 1. en 21. Sept. 1668. Cap. 3. Ord. 380. en volgg.

Deurweerders geſtelt voor zekere reſſorten, hebben d'exploiten van hun reſſort. 6. Meert 1691. Art. 121. en 16. Jan. 1659. Artt. 2. 3.

Mogen geene exploiten wygeren te doen. Ord. 385.

Geene te doen voor zonnen opgang of naer zonnen ondergang. 16. Janu. 1659. Art. 25.

Exploiten te doen andere zonder, andere met aſſiſtenten. Ord. 634. 635. 636. 637. en 16. Jan. 1659. Artt. 12. en volgg.

Relatiën van exploiten. 16. Janu. 1659. Art. 7. en 6. Meert 1691. Art. 115. Ord. 384. 386. 393. 394. en andere.

Copye der proviſiön en relatiën te geven aen de geëxploiteerde partye, 't en zy enz. Ord. 399.

Zie voorts Deurweerders, Executiën.

FISCAEL. Officie Fiſcael, Advocaet en Procureur Fiſcael.

Advocaet Fiſcael moet 's Majeſtyts rechten, domynen, juriſdictië en hoogheyd bewaren, heeft de ſuper-intendentië over de fiſcale zaken. Ord. 97.

Deze zaken moeten belyd worden door den procureur generael. Ord. 97. den welken ook zal mogen intenteeren alle zaken Fiſcael, by advies van den Advocaet Fiſcael. 98.

Als de zaken zulke waren, dat den Advocaet Fiſcael daer alleen niet wilde in adviſeeren; mogen zy gezamender hand advies verzoeken van den Raed van Braband in materiën van criem, abuſen, privilegiën, ſtatuten, en ordonnantiën, aengaende de hooghyd van den Lande van Braband en Overmaze. Ord. 98. 435.

Als eenige van 's Maj. officieren van ontfang of juſticië d'interventië van 'tofficië Fiſcael verzoeken; mag deze interventië gedebatteert worden. waer op te diſponeeren ter interventië van den Adv. Fiſcael. Ord. 99.

Die interventië niet te debatteeren, als 't officië de zaek aenveerd heeft by advies van den Raed, Finantië, of Reken-kamer. Ord. 100.

Als 't officië interveniëert; moet partye voor de welke geïnterveniëerd word, inſtructië en informatië bezorgen. Ord. 100.

Tot de deciſië van zaken rakende de domynen, Finantië, uſurpatiën van 's Majeſtyts rechten en juriſdictiën, moeten geroepen worden die der Reken-kamer, om daer in t'opineeren gelyk d'andere Raden. en moeten daer toe gedaen hebben den eed om de juſticië t'adminiſtreeren. Ord. 101.

'T officië zal zig niet onderwinden van zaken die 's Maj. officiers te belyden hebben ter zake van hunnen ſtaet, 't en zy die aengaen 's Maj. hoogheyd en juriſdictië. 102.

's Maj. officiers van ontfang oft pachters moeten hunne ſchuldenaers in d'eerſte inſtantië betrekken voor de juſtitie der plaetſe. 102.

Den Procureur gen. met advies van den Advocaet Fiſcael mag hem voegen in alle zaken, rakende 's Maj. regten of delict, waer uyt eenige pene oft amende mogt volgen. Ord. 103.

In zaken, waer den Procureur gen. gevoegt is, mag den Advocaet Fiſcael ter begeirte van partye de ſchrifturen overzien en teekenen, en naer gewoonte daer af ſalaris nemen. Ord. 104.

In zaken waer den Procureur gen. alleen zal wezen impetrant, en die niet te min principalyk aengaen eenige partyen, en de Majeſtyt of 't land alleen ter conſequentië; zal alles gedreven worden ten koſte der partyen. en den Advocaet en Procureur Fiſcael zullen hunnen gewoonelyken ſalaris mogen nemen. Ord. 105.

Fiſcale zaken zullen bedingt en gedreven worden, requeſten en ſchrifturen daer in gemaekt worden, door den Advocaet Fiſcael. Ord. 106.

Deze requeſten zal den Procureur Fiſcael in den Raed preſenteeren: daer de zelve zullen eerſt en voor alle d'andere geëxpediëert worden. Ord. 106.

Tot betere inſtructie, zal den Procureur generael de partyen doen komen voor den Advocaet Fiſcael, om van hem mondelings ondervraegt te worden. Ord. 106.

Als

Als 't officië bevind eenige ſyten van partye geallegeert, die men van te voren niet weet bedingt te zyn; mag 't zelve dienen additiën tot de vorige ſyten, gelyk ook de tegen-partye. Ord. 107.

'T officië niet lichtelyk te verſteken. Ord. 107.

'T officië is vry van de rechten en amenden op venue en cour, op relevementen, prolongatiën en reviſiën. 16. Jun. 1668. Art. 10.

In zware twyffels heeft den Advocaet Fiſcael altyd toegang tot den Raed en Reken-kamer. Ord. 108.

Den Procureur generael moet getrauwelyk informatië nemen over alle zaken rakende de hooghyd en regten van de Maj. als ook van exces of criem behoorende t'zynder officië: moet die informatië leveren aen den Adv. Fiſcael, en de requeſte preſenteeren. en den Raed mag vereyſſchen d'informatië te zien. Ord. 109. 118.

Den Procureur gen. ſuccombeerende in zaken waer toe hy geene ordonnantië van den Raed heeft gehad; word gedoemt in de koſten tot zynen eygen laſt. en ſuccombeerende in zaken waer toe hy ordonnantië gehad heeft; word hy eenſgelyks gecondemneert in de koſten: maer die worden betaelt door den ontfanger der exploiten. Ord. 110.

Greffiers moeten notitië hauden welke Fiſcale zaken by advies van den Raed zyn aengeſtelt, om in de condemnatië der koſten daer op acht te nemen. Ord. 141.

Deurweerders moeten hunne vacatiën in Fiſcale zaken binnen de maend daer naer overgeven. Ord. 400.

Gecondemneerde miſdadige gratië verwervende, moeten alle de koſten betalen. Ord. 111.

Fiſcale zaken eerſt en voor alle d'andere te preſenteeren, depecheeren enz. Ord. 112.

Commiſſariſſen ter rolle, en requeſt-meeſters eenige zaken bevindende die den Fiſque zauden mogen aengaen; moeten ordonneeren die aen 't officië Fiſcael te communiceeren. Ord. 112.

Dat den Procureur gen. tegens den diendag van elke zaken den Advocaet Fiſcael moet verwittigen, onderrigting verſchaffen enz. Ord. 113.

Ook de deurweerders moeten twee dagen voor den dien-dag hunne exploiten aen den Procureur gen. overleveren. Ord. 113.

Als Fiſcale zaken in ſtaet zyn van wyzen; moet den Procureur gen. daer van d'uyting vereyſſchen van den Raed. Ord. 114.

En de civiele Fiſcale zaken t'uyten binnen de dry maenden: de crimineele, zoo haeſt zy in ſtaet zyn van wyzen. Ord. 114.

Requeſt-meeſters mogen in Fiſcale zaken niet appointeeren; 't en zy by conſent van d'officieren Fiſcael. en die te bedingen en t'appointeeren in volle audiëntië. Ord. 115.

Advocaet Fiſcael moet geroepen worden tot de viſitatië en deliberatië van Fiſcale zaken: maer heeft geene vôys in de deciſië. Ord. 116.

Als eenige officieren aengeklaegt worden van exces; moet den Procureur gen. informatie nemen ten koſte van den denunciateur. Ord. 118.

Requeſten over zaken rakende de domynen en heerlykhyd van de Maj. uſurpatië van deſzelfs rechten en juriſdictië, te zenden aen die van de Reken-kamer: de welke partyen zullen tragten te bewilligen tot een vergelyk: oft, dit niet gelukkende; zullen partyen wederom zenden met hun advies. Ord. 119. 435.

Den Procureur gen. behoort hem in Fiſcale zaken te reguleeren naer 't advies van den Advocaet Fiſcael en d'affairen ſecreet te hauden. Ord. 121.

Den Procureur gen. moet alle halve jaren aen den Cancellier en Reken-kamer bewys en ſpecificatië leveren van zyne hangende zaken, bezonderlyk der gene die in ſtaet zyn van wyzen. Ord. 122.

Advocaet Fiſcael mag niet poſtuleeren voor partyen, nog van particuliere eenige penſië ontfangen. heeft in alle zaken, die 't officië niet raken, de zelve autorityt en macht om t'opineeren, als d'andere Raden. Ord. 123.

De diſtinctië van 't officië van den Advocaet Fiſcael van 't gene van den Procureur gen. is zulks, als tuſſchen de plichten van advocaet en procureur van particuliere partyen. Ord. 124.

Den Procureur gen. neemt informatië precedente by ordonnantië, als boven: doet exploiten, apprehenſiën perſoneel, dreſſeert d'enqueſten Fiſcael: in abſentië of ziekte van den Advocaet Fiſcael, belyd hy de zaken. Ord. 124.

Advocaet Fiſcael mag geene raporten doen, nog commiſſiën aenveerden in zaken rakende particuliere perſoonen. Ord. 125.

Den Procureur gen. moet zig dagelyks gekleed met zynen tabbaerd ter vergadering van den Rade laten vinden, 't en zy &c. 6. Meert 1691. Art. 31.

FREQUENTATIE-TYD van den Raed. Ord. 6. 8. 9.

Den Cancellier mag de Raden ten allen tyd ontbieden. Ord. 4.

Greffiers moeten regiſter hauden van af blyvende en te laet komende Raden. Ord. 8.

FURNEEREN, Furniſſement. Te furneeren binnen de tweemael 24. uren naer 't ſluyten in zake, of naer de leſte ſchriftuer. 6. Meert 1691. Art. 103.

Geen' ſtukken te furneeren te voren onbedingt. Ord. 333.

Te furneeren met inventaris van elke ſtukken. Ord. 334. 335. 596. 81. ziet Inventaris.

Tot furniſſement moet elke der partyen hare ſtukken heffen. d'een' partye hier in gebrekende; mag d'andere die doen lichten. Ord. 168.

Furniſſement van zaken ten toon. 6. Meert 1691. Art. 80. Ord. 74.

FYTEN, ſchryven by fyten, memoriën. Ord. 505. 448. zie Toon.

GARAND, zie Waerschap.

GREFFIERS. Registers door hun te hauden van zaken, vonnissen, brieven van decreet, willige condemnatiën, gegeve advisen enz. Ord. 126. en 6. Meert 1691. Art. 35.

Greffiers expediëeren alle brieven, vonnissen en acten hunner officië, voor salaris. Ord. 128. en volgg. 6. Meert 1691. Art. 38. en volgg.

Greffiers en secretarissen moeten zonder afslag hunnen vollen loon vragen. 6. Meert 1691. Art. 83.

Om egalityt te hauden tusschen de greffiers. 6. Meert 1691. Art. 35. 36. 37.

Greffier mag geenen raed geven in zaken waer in hy greffier is. Ord. 179.

Officialen der greffiën. 6. Meert 1691. Art. 44. 45. Ord. 178.

Greffiers-plichten ter rolle, in 't expediëren der acten, vonnissen enz. zie Rolle, Lichten, Vonnis.

GRIEVEN. Ord. 609. ziet Appellatië.

HAND-TEEKEN. Plyt-wyze in materië van kennen of ontkennen van hand-teeken oft obligatië. Ord. 574. en volgg. 6. Meert 1691. Art. 16.

INCIDENTEN, zie Debatten.

INFORMATIEN preparatoir, zie Fiscael en *Judicia Criminalia.*

INJURIEN, Scheldingen, Smadigheden. Dat d'Advocaten de partyen of malkanderen niet en zullen injuriëeren. Ord. 293. en 16. Jun. 1668. Art. 11.

INSINUATIE. 6. Meert 1691. Art. 78. zie Communicatië.

INTERDICTIEN of Surceantiën tegen Fiscalen, Staten, Hoofdsteden, rent-meesters der domynen enz. niet toe te staen, 't en zy hun gehoort, of by rapport in camerâ, ter interventië van 't officië Fiscael, des noodig. 6. Meert 1691. Art. 15. Ord. 435.

Geene interdictiën tegen vonnis gegeven in contradictorio, of gegaen in kragte van gewysde, zonder overstaen van den rapporteur en alle die opiniën in de zaek gegeven hebben, indiën zy leven. 6. Meert 1691. Art. 24. ziet Executië.

INTERLOCUTIEN. Vonnissen interlocutoir moeten door de greffiers terstond naer 't wyzen opgegeven worden aen de secretarissen, om door hun geregistreert te worden, en er van distributië te bekomen. 6. Meert 1691. Art. 65.

Geen appel van interlocutiën reparabel ten definitive. Ord. 586.

INTERRUPTE zaken. Niet te contumaceeren, als zaken dry maenden interrupt geweest zyn, schoon er penale ordonnantië was: 't en zy naer voorgaende nieuwe iterative ordonnantië. 6. Meert 1691. Art. 107. zie Resumptië.

INVENTARIS. Alle zaken te furneeren met inventaris. Ord. 596. 81. En subalterne rechters moeten partyen doen hunne processen by inventaris furneeren en hunne stukken met A. B. quoteeren. 596.

Procureurs moeten in den inventaris ſtellen tot wat eynde en tot verificatië van wat artikelen zy elke ſtukken dienen: zy zullen in grootere ſtukken ook de noodige artikelen uyt d'onnoodige uytſteken. zy zullen ook order hauden: eerſt de procuratië, venue en cour, d'acten, ſchrifturen, en daer naer de ſtukken elk in zyn order. en mogen daer toe advies van hunnen advocaet nemen. Ord. 334.

Tot den inventaris te voegen alle de notulen in zake gehauden, zonder iet achter te laten. Ord. 335.

Zie voorts Furneeren.

JURISDICTIE. Ziet hier *Forum competens*, *Inaugurationes Inſtript.* 1. en *Conſilium Brab.*

Den Raed van Braband is behauder, of conſervateur van 't privilegie der Gulde Bulle. zie *Bulla Aurea*: oordeelt of goederen geamortizeerd zyn of niet; zie *Juriſdictio Eccleſiaſtica* en *Amortizatio*: over annullatiën, reſciſſiën; zie Renvoy, Reſciſſiën: over poſt-zaken; zie *Tabellarii publici*: ten deele over boek-handel en drukkerye, zie *Libri*: over wapens en edeldom; zie *Nobilitas*: over den peerde-ſtapel te Dieſt; zie *Nundinæ*, *Emporia*: over oneenigheden der charitaet-meeſters te Bruſſel; zie *Pauperes*: over buytenſporigheden der magiſtraten, dekens en leden der ſteden; ziet de ordonnantiën rakende 't beſtier van elke ſtad onder 't woord *Regimina*: over 't poſſeſſoir van beneficiën; zie Beneficiën, en *Juriſdictio Eccleſiaſtica*: over de tienden, zie *Decimæ*: over lyfſtraffen onder 't reſſort van den warand-meeſter, zie *Venatus*: over alle reformatiën en ſommige appellatiën; zie appellatië: over appellatiën van de tol-kamer van Overmaze; zie *Vectigalia*: over materiën rakende de hooghyd, heerlykhyd, juriſdictië, rechten en domynen van de Maj. zie Fiſcael. Juriſdictië van den Raed volgens dat geplogen is. Ord. 1. 2.

KAMERS. Den Raed verdeelt in twee kamers. Ord. 16. en 6. Meert 1691. Art. 9.

KOSTEN. Geene compenſatië te gebruyken; 't en zy om zeer groote oorzaken. 12. Jul. 1611. Art. 9.

Rapport koſten. Ord. 90. 92. 96. en 6. Meert 1691. Art. 32. zie Rapport.

De te verhalene koſten te ſtellen in geſchrift. Ord. 624. waer van geene lange extenſië te maken. 340. nog verhael van zake nog andere langheden in te voegen: en de koſten van idere requeſte en ſchrifture in eenen artikel te brengen, met ook de gene van 't appointement, inſinuatië, of communicatië der zelve. ook de comparitiën en verbalen in eenen artikel, en de vacatiën van getuygen, en van de deurweerders de zelve gedaegt hebbende. 16. Jun. 1668. Art. 17. Ord. 342.

Plyt-wyze, defaut in 't eyſſchen van taxaet van koſten. Ingevalle den gedoemden de koſten niet wilt aenveerden; zoo zullen aen den winner brieven van daegſel verleent worden, om den gecondemneerden te dagen, tot de koſten te zien overgeven,

ven, en om daer tegen te diminuëeren. Ord. 624. 533. 555. en 6. Meert 1691. Art. 109.

Om die taxatië wel te doen; te visiteeren 't libel van kosten met de diminutiën by de commissarissen daer toe geordonneert, en tot diën 't proces met d'acten en stukken, waer mede de kosten geverificeert worden. Ord. 625.

Als kosten geëyscht worden, waer af in 't proces niet en blykt, zal by de commissarissen daer af genomen worden affirmatië by eed van de gene, die de vacatiën gedaen hebben. Ord. 626.

Het vragen van mandatum op kosten geaboleert. 6. Meert. 1691. Art 109.

Comparatiën van partye in persoon te schatten naer de qualityt van persoon, veerte der ryze enz. en alleenelyk dry in een' zaek. Ord. 509. 633. 344.

Op libellen van vacatiën personeel, naer diën die geaffirmeert zyn, geen' voordere schrifturen t'admitteeren, als diminutiën; 't en zy die van groote importantië zyn: en noyt als die niet overtreffen de 300. guldens. 6. Meert 1691. Art. 110.

Greffiers moeten hun in 't taxeeren schikken naer d'ordonnantiën. 6. Meert 1691. Art. 46.

Om d'advocaten te moedigen tot het kort schryvèn; te taxeeren, hoe verre 't motief ten laste der tegen-partye gebragt zal worden: d'advocaten nogtans geheel tegen hunne cliënten. 19. Febr. 1729. *P.* 6. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 12.

Stukken, die in 't decideeren en visiteeren der zaken niet geweest zyn, niet te taxeeren. Ord. 630.

Geene kosten te taxeeren, 't en zy geverificeert. Ord. 631. en door partye betaelt. 341.

In taxaet ook te brengen d'executoriales tot d'executië der kosten dienende. en in d'executoriales ook te stellen, dat de taxatiën ter executië zullen gestelt worden ten laste der gecondemneerde, om kosten op kosten te verhoeden. Ord. 627.

In de taxatië ook mede te taxeeren den wyn oft speciën van de gene die de taxatië doen zullen: te weten den 20. penning. Ord. 628.

Greffiers moeten aen partyen, dit verzoekende, extract geven van de vacatiën van den advocaet, procureur, deurweerder, greffier en rapporteur, te weten van elke der voorsz. persoonen in 't generael. Ord. 166.

Op appellatië van taxatië van kosten de clausule van inhibitië ende defensië niet te verleenen. Ord. 629. zie voorts Appellatië.

Kosten van executië van vonnis met compensatië komen ten laste van den gebrekkelyken. Ord. 632.

In executiën ook de kosten der zelve executiën te verhalen. 6. Meert 1691. Art. 117. 118.

LECTURE der zaken: zie Rapport.

LEERING. Den Raed en mag geene leering aenveerden, 't en zy enz. Ord. 486.

Indiën ſubalterne gerigten begeiren geleert te zyn; zullen hun met geleerde perſoonen mogen beraden. Ord. 486.

Als proceſſen om geleert te worden aen hoofd-banken zullen gebragt zyn; moeten de proceſſen met de leering weder gegeven worden, zonder die te mogen copiëeren. Ord. 601.

Appellatië van vonnis by leering gegeven. Ord. 600.

LICHTEN, depecheeren, extraheeren der acten, notulen enz.

Ter rolle gaen de procureurs voor de klerken om uyt de regiſters de notulen te extraheeren, of hunne manualen t'accordeeren; en tuſſchen procureurs, d'eerſt komende gaen voor de naer komende. Ord. 181.

Procureurs mogen geene copyen maken of doen maken zonder expres bevel van hunne meeſters: en moeten hunne meeſters, eenige copyen eyſſchende, waer van geen verhael valt op tegenpartye, vermanen van die onverhaelbaerhyd. Ord. 343.

Greffiers moeten de gevraegde depechen binnen de 10. dagen uytveerdigen, de welke de procureurs moeten lichten en betalen. Ord. 175.

De Greffiers mogen geene groote invoegingen doen in hunne depechen. Ord. 180. 165.

De zelve mogen niet laten volgen d'opiniën der Raden, adviſen van 't Officië fiſcael. enz. 6. Meert 1691. Art. 59. en 7. Maii 1726. Art. 37.

Procureurs mogen hunne zaken en gediende ſtukken niet weder nemen zonder gedoog van partye of van den Raed. Ord. 349.

LIQUIDATIE. Interlocutië ad liquidandum. 6. Meert 1691. Art. 65.

Plyt-wyze, dilay, defaut voor te doene liquidatië. Ord. 650. en volgg. zie ſchade, vruchten.

MAINTENUE, zie Poſſeſſoir.

MEMORIEN. Schryven by memoriën. Ord. 505. 448.

MOMBOIRS en Curateurs mogen procuratië verlyden, en zullen die procureurs in rechte ontfangen worden. Ord. 447.

MOTIEVEN, deductiën van recht, ſecrete ſtukken.

Geene deductiën van recht te brengen in reprochen of ſalvatiën. Ord. 300.

Om d'advocaten te moedigen tot het kort ſchryven; zal geoordeelt worden of in de zaek motief noodig was, en hoe verre het ten laſte der gecondemneerde partye zal gebragt worden. den advocaet nogtans geheel tot zynen cliënt. 19. Febr. 1729. *P.* 6. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 12.

In motieven geene herhalingen van 't te vorens geallegeerde, nog nieuwe allegatiën te doen, maer alleen korte deductiën, op boete van twelf guldens. 6. Meert 1691. Art. 87. 88. en 28. Sept. 1759. Art. 5.

Motief in 't Latyn. Ord. 300.

In motieven geene lange inſertiën van contracten, inſtrumenten enz. te doen: nog daer mede over te geven voordere con-

tracten, instrumenten, of processale stukken, in andere zaken gedient, 't en zy de gene precifelyk dienende ter decisie, en dat maer ook by extracten in clausulis substantialibus, consigneerende de geheele stukken ten comptoire respectivelyk van den greffier of secretaris. 6. Meert 1691. Art. 89. 90.

Motieven te schryven met in ideren regel 16. sillaben en op idere zyde 22. liniën. 28. Sept. 1759. Art. 13.

Over den druk van motieven, zie *Libri.*

Motieven te secreteeren, ook in die zaken, de welke tot appellatië, reformatië of reductië worden gebragt, op pene van 25. guldens tot last van de contraveniëerende greffiers of secretarissen. 16. Jun. 1668. Art. 14. Ord. 300.

NANTISSEMENT in materië van hand-schriften, obligatiën, sloten van rekeningen, wissel-brieven, publieke lasten enz. ziet Hand-schriften, *Mercatura*, *Tributa* enz.

Geëxecuteerde penningen van nantissement door d'executeurs te leveren ter greffië, met relaes: en regifters door d'executeurs te hauden van nantissementen. Ord. 392. zie Deurweerders, en bezonder 't woord *Obsignationes.*

NOTULEN. Aen de notulen der greffiers geloof te geven: en daer tegen niet te zeggen, dan binnen de vier dagen naer dat die geschreven zyn. Ord. 174.

NULLITYT. Questiën van nullityt gefondeert op naelating van solemnityten, de welke nae bezondere land-regten of gewoontens vereyscht worden, te land-regt te verzenden. Ord. 472.

Nullityt van compositië met officieren, zie Relevement.

OFFICIALEN. Hunnen eed, geheym, onzydighyd. 28. Sept. 1759. Art. 22. stellen van officialen op 't comptoir generael. 7. May 1726. Art. 32. ontstellen en onderplaetsen. 33. hunnen eed. 35. gedrag ten aenzien van den ontfang op 't comptoir. 36. mogen hun met geen procureurschap moyen. 6. Meert 1691. Art. 97.

OFFICIEREN. Geschillen tusschen officieren sommierlyk te besligten. Ord. 436. ook de gene over competentië van jurisdictië. Ord. 437.

ONTFANGER der exploiten. zynen ontfang van boeten, penen, confiscatiën. Ord. 282. 284. van gerestituëerde kosten van justicië. Ord. 283. van de penen van 120. guldens op de groote revisië, en van 10. guldens op de klyne. 16. Jun. 1668. Artt. 3. 7. van d'amende van afgeweze suspectatië. Art. 4. 7. van 't recht van zes stuyvers wissel-geld op elke tweede prolongatiën, 12. stuyvers op elke derde, 18. op elke vierde enz. 16. Jun. 1668. Artt. 5. 7. en 29. Dec. 1752. Art. 8. van de boeten van onwyze appellatië of reformatië, revisië, request civiel, suspectatië, 29. Dec. 1752. Art. 2. ziet Appellatië, Relevement, Suspectatië.

Tot behaud van dezen ontfang regifters te hauden door greffiers en secretarissen. 6. Meert 1691. Art. 122. 123. 124. en 16. Jun. 1668. Art. 8. van de welke den ontfanger maendelyke inspectië moet nemen. 29. Decemb. 1752. Art. 3.

Greffiers en fecretariffen moeten maendelyks eenen lyst maken van alle gedecreteerde of gevalle penen en amenden, en van 't recht op de prolongatiën, en diën overleveren aen den ontfanger der exploiten, als hy de penningen van zynen ontfang koomt halen. 29. Dec. 1752. Art. 15.

Den ontfanger der exploiten moet van alles tegen-boek hauden om te confronteeren, en op dat den Raed mag zien het import des ontfangs, en aen wie diën naer proportië van het inkomen moet gedistribueërt worden. 6. Meert 1691. Art. 123. moet alle dry maenden, en zoo dikwils als hy aenzogt zal wezen, staet leveren van zynen ontfang en uytgeef aen den Raed van Financië en Cancellier van Braband. 29. Dec. 1752. Art. 4.

Zynen uytgeef aen vacatiën van 's Majestyts commissarissen, officieren fiscael en boden in Braband, in zaken rakende de Majestyt. Ord. 282. 96. en 6. Meert 1691. Art. 123. commissarissen en rapport-rechten daer uyt te betalen by preferentië. 29. Dec. 1752. Art. 5. Ord. 96. en geene betalingen te doen dan waer toe zy volgens d'ordonnantiën oft instructiën van den Raed vermogen gebruykt te worden. 29. Dec. 1752. Art. 5. en niet, 't en zy op schriftelyke ordonnantiën van den Cancellier of Raed van Financiën. 6. 7. zyne rekening aen de Reken-kamer. Ord. 282. 29. Dec. 1752. Art. 7.

Eer aenveerd te worden tot revisië, appellatië, reformatië, request civiel, suspectatië; de penen te consigneeren in handen der greffiers of secretarissen, die de zelve, alswanneer die verbeurt zullen zyn, overtellen zullen aen den ontfanger der exploiten. 29. Dec. 1752. Art. 2.

Vrydom der Fiscale zaken. 16. Jun. 1668. Art. 10.

ONTFANGER, Klerk van S. Anna autaer. 6. Meert 1691. Art. 122. 123.

OPINIEN der Raden te secreteeren. 6. Meert 1691. Art. 59. zie voorts Vonnis, Rapport.

ORDINAIREN voortsgang termynen en ding-dagen in reguliere zaken ter rolle.

Den eersten dag zal den aenlegger geen dilay hebben, maer zal moeten den dag voldoen. Ord. 501. en naer d'aenspraek gedaen, moet hy den gedaegden visië doen van zyne venue en cour met de relatiën en behoortige bescheeden, op pene van versteek. 502. waer op den verweerder zal hebben 15. dagen om t'antwoorden. 503. en antwoordende, moet hy ten zelven dage alle zyne munimenten en behulp-middelen edeeren, 't en waer den procureur, daer toe bezonderlyk gemagtigt, by eed affirmeerde, die zelve behulp-middelen onder eenen derden te berusten, en die niet te hebben konnen bekomen. in welken gevalle hem brieven van compulsoriën zullen verleent worden. 504. den aenlegger zal hebben 15. dagen om te repliceeren, en den gedaegden insgelyks 15. om te dupliceeren. dan, indiën niet gevoeglyk ten principalen kan gedisponeert worden; te schryven enz. en

en te procedeeren van 15. tot 15. dagen tot de volle inſtructie. nogtans partyen woonende in de landen van Overmaze of buyten Braband, zullen hebben voor elk dilay dry weken. 505. zie voorts, Termynen, Defaut, Diſtributie.

PARAPHE, ziet Audiëncier, Zegel, Appointementen. Ord. 11.

PENNINGEN verhaelt in executiën. Ord. 640. ziet Executiën, Nantiſſement, Cautië.

PEREMPTOIRE verklaring, ziet Appointement.

PLYT-WYZE. De ſubalterne ten platten lande, die geene gehomologeerde en hebben; zullen gebruyken de gene van hunne immediate hoofd-gerigten. 12. Jul. 1611. Art. 5.

POLITIE. Zaken van policië te land-regt te verzenden. Ord. 473.

POSSESSOIR, Maintenue, Redintegratië. Maintenuën van klynder belang, van ſervituten en gebuerlyke rechten, die by meerers, erfschyders en paelzetters beſligt moeten worden, ook te committeeren te land-regt: nogtans geene maintenuen van beneficiën. Ord. 473.

Valt ook appellatië van maintenue. Ord. 473.

Die een jaer uyt bezit geweeſt is; bekoomt geene maintenuë: nogtans is plaets voor redintegratië. Ord. 438.

Poſſeſſoir met petitoir niet te cumuleeren. Ord. 445.

Vervremding der zaek hangende 't poſſeſſoir, doet van 't bezit vervallen. Ord. 446.

Verſteek, defaut in zake van maintenue. Ord. 521. 542.

Poſſeſſoir van beneficiën, zie Beneficiën.

PROCUREUR Generael, zie Fiſcael.

PROCUREURS, Procuratië. verzogten auderdom van 20. jären voor 't procureurſchap. Ord. 322. getal der procureurs in den Raed, geſtelt op acht en veertig. 21. Maii 1653. Art. 1. 2.

Bekwaemhyd, exaem door den Cancellier, Raed. 21. Maii 1653. Art. 2. Ord. 322.

In d'admiſſiën, de zonen, ſchoon-zonen, behaud-zonen der afgeſtorve procureurs te ſtellen voor d'andere. 21. May 1653. Art. 3.

Procureurs van den Raed mogen hun van geen ander ampt of procureurſchap onderwinden, dan van 't gene van den Raed. 21. May 1653. Art. 4. 6. Ord. 337. nog in dienſt zyn van Raden, greffiers, ſecretariſſen. 21. May 1653. Art. 8.

Procureurs verhuyzende buyten deze ſtad, vervallen van hun procureurſchap ipſo facto. 21. May 1653. Art. 9.

Niemand als geadmitteerde procureurs, mag zig voor den Raed van procureurſchap onderwinden, zelfs van geen vervolg van volante depechen, van brieven paſſerende door den grooten zegel, beſlotene brieven van juſticië, en andere appointementen van permiſſië dienende voor ſubalterne banken, en zoo voorts. 6. Meert 1691. Art. 96. 97. hier op d'oplettenthyd bevolen aen de ſecretariſſen. 98. 99. en d'officialen mogen aen niemand eenige termynen toeſchryven voor 't ſolliciteeren van condemnatiën voluntair, als aen procureurs. 28. Sept. 1759. Art. 21. Item *P.* 4. *L.* 2. *T.* 4. *C.* 3.

De procureurs mogen hunnen naem niet leenen, en moeten hier op eed doen. 6. Meert 1691. Art. 113. en 28. Sept. 1759. Art. 18.

Procureurs, onderlings geallieërt van bloed-of-echtverwandſchap, als vader en zoon, gebroeders, of die in een huys woonen, mogen wederzyds byde de partyen niet dienen. Ord. 324.

Moeten dienen in perſoon, niet door andere. 6. Meert 1691. Artt. 73. 74. Ord. 328.

Mogen nogtans hunne zonen en klerken gebruyken tot het dragen en halen der requeſten, ſchrifturen, depechen, onder ſignature der procureurs. 13. Jul. 1675. *P.* 6. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 1.

Mogen niet dienen zonder behoorlyke procuratië. Ord. 325. 327. 127. 77. 81. op pene van te betalen de koſten der weder-partye enz. 328. 6. Meert 1691. Art. 104.

Procuratië ten eerſten dingdag over te leggen, waer af copye aen weder-partye. Ord. 326.

Van groote huyzen of corpora is eene procuratië in den Raed genoeg voor meerdere zaken. Ord. 327.

Momboirs en curateurs mogen ook procuratië verlyden. Ord. 447. zie Momboirs.

Exhibitië van procuratiën, advoyen enz. te verzoeken ten eerſten dingdag: en procuratië gezonden by miſſive, binnen d'acht dagen te doen vernieuwen in publike forme. 6. Meert 1691. Art. 104.

Greffiers en ſecretariſſen mogen geene notulen ſchryven, als uyt den mond der Advocaten en procureurs. 22. May 1659. Art. 13.

Procureurs moeten hun eerbiediglyk gedragen, als d'advocaten hunne zaken bedingen. Ord. 331.

Order tuſſchen procureurs en hunne klerken in 't extraheeren der notulen enz. zie Lichten. Ord. 181.

Procureurs mogen elkanderen geen' verlengeniſſen geven, of inlaten van verſteek. 29. Dec. 1752. Art. 10.

Moeten de gelegentheden der zaken tydelyk aen hunne meeſters kondigen. Ord. 347.

Hunne loonen. 347. 353. en volgg.

Hunnen loon van requeſte voor prolongatië geſtelt op 21. ſtuyvers. 29. Dec. 1752. Art. 11.

Mogen over hunne ſalariſſen geene overeenkoomſt aengaen, of penſioen beſpreken. 28. Sept. 1759. Art. 19.

Mogen niet afhauden van 't gene zy voor hunne meeſters ontfangen. Ord. 348.

Zie voorders 't geen aen de procureurs gemyn is met d'advocaten, onder 't woord Advocaten.

PROLONGATIEN, zie Termynen.

PROPOSITIE van erreur, groote reviſië. Die tegen vonniſſen van den Raed wilt Erreur proponeeren; moet binnen 's jaers van de pronunciatië preſenteeren requeſte, inhaudende de middelen en redenen, dienende tot bewys van 't erreur. Ord. 660.

Eerst voor al te consigneeren ter greffië de pene van 120. guldens, de welke aegewezen wezende, door de greffiers of secretarissen zal over getelt worden aen den ontfanger der exploiten. 16. Jun. 1668. Art. 3. en 29. Dec. 1752. Art. 2. Ord. 660.

De requeste mag niet uytgaen op nieuwe fyten of toon in te brengen, nog ook om d'executië te weerhauden. maer zal 't arrest geëxecuteert worden, niettegenstaende die requeste en consignatië. Ord. 660.

Op die requeste t'accordeeren brieven van daegsel, waer in die redenen t'insereeren. welk daegsel ter executië te stellen en dag te beteekenen binnen 't jaer naer de pronunciatië van 't vonnis. Ord. 661.

Den impetrant ten dage dienende mag zig op geene andere redenen fondeeren, dan op de gene voorgegeven by de venue en cour. waer op ten zelven dage den gedaegden antwoorden zal, en behoorlyke conclusië nemen. waer van zal acte gemaekt worden, de welke met het voorf. daegsel gevoegt zal worden ten processe. En zullen de partyen mogen voegen een' korte memorië van hunne bedingde redenen binnen vyftien dagen, zonder die te wisselen, oft eenig ander dilay daer op te hauden. Ord. 662.

Binnen de dry maenden naer de voorf. acten, door den impetrant adjointen te verzoeken. de welke hem geaccordeert zullen worden ten getalle van acht, zulke als den Raed ordonneeren zal, mits by den impetrant genamptizeert wordende zulke somme tot het voldoen der vacatiën der adjointen, als 't den Raed goeddunken zal. Ord. 663.

Geene adjointen te geven ter benoeming of vervolg des impetrants. Ord. 664. 663.

Eed door d'adjointen voorgaendelyk te doen. Ord. 665.

En den impetrant moet zorgen die zaek te doen uyten binnen de twee jaren naer d'acten van conclusië. Ord. 666.

Geen' propositië van erreur in 't possessoir. Ord. 667. nog van appointement interlocutoir. 668.

PROVISIEN. In materië van provisiën te procedeeren van 8. tot 8. dagen: en alle dilayen en termynen zyn peremptoir. Ord. 506.

Provisiën van importantië te resolveeren in camerâ. ziet Appointementen.

Geene provisiën te verleenen tegen 's Majestyts officieren, rent-meesters, fiscalen, staten, Hoofd-steden enz. 't en zy hun gehoord, of by rapport enz. 6. Meert 1691. Art. 15. Ord. 435. zie Fiscael.

Impetranten van provisiën mogen ten dage dienende hunne conclusië amplieëren, restringeeren enz. Ord. 301.

Op decreteering van gecommineerde naerdere provisië valt geen recht van rapport. 6. Meert 1691. Art. 21.

Defaut, versteek tegen den impetrant van reeds geëxecuteerde provisië. Ord. 520.

Geene overjaerde opene brieven van provisiën zullen effect sorteeren. Ord. 434.

Executië van provisiën belast met cautië, en daer van relatië. Ord. 391. 384.

PUBLICATIE van enquesten. zie Toon. 12. Jul. 1611. Art. 10. en 10. Sept. 1611. *P.* 4. L. 5. *T.* 1. *C.* 1. naer den tienden Art. en Ord. 76.

PURGE Civiel. Alzoo dikwils de verkoopers verzwygen de lasten, servituten, onvervremdbaerhyd en andere kommers der erven; mogen de koopers op hunnen kost hun verzien met de brieven van Purge, stellende den prys onder de wet, daer 't behoort, en doende met openbare uytroeping kondigen, en tot het interinement procedeeren, volgens den stiel van alle tyden gebruykt in de quartieren van Ryssel en Doornik. 't welk zal gepresigeert ende uytgedrukt worden by de voors. brieven. 12. Jul. 1611. Art. 36. zie ook d'interpretatiën achter den gezyden Art. 36. *P.* 4. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 1. Item 6. Meert 1691. Art. 19.

Soorte van Purge civiel voor Antwerpen, ziet de leste interpretatië achter den 32. Art. *P.* 4. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 1 en *P.* 2. *L.* 1. *T.* 6. *C.* 1.

Defaut versteek in materië van Purge. Ord. 535. 571. 572.

RAPPORTEN, Rapporteurs. Rapport te doen over gewigtige provisiën. ziet Appointementen, Provisiën. Ord. 11. 495. 497.

Rapporten te doen by tour onder de Raden: waer toe elk zal hebben zekere en even veele uren. 6. Meert 1691. Artt. 4. 5. 6. 7.

Rapporten niet te solliciteeren. Ord. 80. nog zaken door de secretarissen te rapport te dragen; 't en zy aen de rapporteurs, benoemd door den Cancellier. 6. Meert 1691. Art. 49.

Gestelde rapporteurs gehym te hauden. Ord. 85. 90.

Rapporteurs moeten eerst zien, of alles wel gefurneert is van procuratiën enz. volgens inventaris. Ord. 81. en alles neerstelyk overzien en behoorlyk extract maken; zonder 't welk zy niet zullen mogen rapport doen. 82. en 6. Meert 1691. Art. 8.

De zaken te rapport te brengen in eenen zak, waer op niet geteekent zy. Ord. 93.

Als 't rapport gedaen is van eenige processen; 't zelve in den Raed te lezen: en den rapporteur zal gehauden zyn te designeeren de bezondere clausulen of deelen, waer op partyen hunnen steun maken. Ord. 83. 84. En die repetitiën zoo succinctelyk te doen, als 't mogelyk wezen zal, zonder de schrifturen te herlezen, 't en waer de substantiëele artikelen die noodig zauden wezen. 6. Meert 1691. Art. 8.

Begonste rapporten niet te schrossen of uyt te stellen. Ord. 88.

Rapport-kosten hoe te taxeeren en te verhalen. Ord. 90.

Geen' rapport-regten van decreteering van pene van naerdere provisië. 6. Meert 1691. Art. 21.

Rapport-kosten zullen by de greffiers ontfangen worden van den winner

winner der kosten. indiën de kosten alle of ten deele gecompenseert waren; zal den genen die 't dictum begeert te heffen, of die by 't vonnis meest gewonnen heeft, 't rapport verleggen, en zelfs geëxecuteert worden. behaudelyk dat hem zullen verleent worden executoriën op de weder-partye. Ord. 92.

Geen taxaet van rapport-kosten in klyne zaken rakende de Majestyt. Ord. 96.

Rapport-kosten door greffiers en secretarissen niet te mengelen met andere. 6. Meert 1691. Art. 32.

Zie voorts Distributië, Vonnis, Lecture.

RECHTERS. Zie Suspectatië, Distributië, Rapport, Lecture, Vonnis.

REDENEN. Niet te schryven by redenen over incidenteele debatten, 't en zy enz. 6. Meert 1691. Art. 22.

REDUCTIE. Materiën van reductië zullen by den Raed te land-regt verzonden mogen worden, indiën 't zoo geraedzaem dunkt. Ord. 487.

Reductië schorst geen' executië, 't en zy die verzogt zy binnen de 20. dagen nae d'uytspraek. en geene t'admitteeren nae 't jaer van d'uytspraek. Ord. 488.

In reductiën maer twee arbiters om de zaek over te brengen. waer af den reducent zal verleggen de kosten ter arbitragië der presidenten ter rolle. Ord. 593.

Die over te brengen met inventaris van alle monumenten en schriften aen d'arbiters geëxhibeert. Ord. 596.

Termynen, defaut, versteek in materië van Reductiën, gelyk in Appellatiën. Ord. 525. 549.

Zie voorts Appellatië.

REFORMATIE, Ziet Appellatië.

REKENING-SLOTEN. Die aengesproken worden over sloten van rekeningen, wissel-brieven, obligatiën, handschriften, bekennende hun hand-teeken, moeten by provisië en onder cautië betalen, of consigneeren ter ordonnantië van den hove, eer in oppositië ontfangen te worden. 6. Meert 1691. Art. 16.

RELEVEMENT, Request civiel. In eene zaek voor subalterne rechters aen eene partye maer een' requeste civiel of relevement. in den Raed geene meerdere dan uyt merkelyke oorzaken. en niet als 't proces voor den Raed hangt en in rapport is. Ord. 466. En ingevalle er by onoplettenthyd meer als een voor subalterne verworven wierden; zullen de subalterne rechters die rejecteeren, en d'impetranten condemneeren in zes guldens ten behoeve der Maj. Ord. 467.

Alle impetranten van relevementen of requesten civiel, de welke vervallen van hunne impetratiën, zullen gecondemneert wezen in d'amende van 4. guldens, of meerdere pene ter discretië van den Raed, ten profyte der Majestyt: en ten profyte van partye in alle kosten, schade en interest. welke pene t'adjudi-

ceeren, als de requeste civiel word gerejicieert, 't zy in appellatië, reformatië oft andere materië. Ord. 468.

Requeste civiel gepresenteert wordende ten tyde dat 't proces in repetitië is; is die pene verhoogt met 24. guldens boven den tax der gene gepresenteert wordende onder 't rapport. 29. Dec. 1752. Art. 12.

Requesten civiel gepresenteert wordende in den Raed, om verzonden te worden voor subalterne of magistraten der hoofd-steden, zyn belast met 6. guldens, te consigneeren in handen der greffiers of secretarissen. 29. Dec. 1752. Artt. 13. 14.

'T aud recht op relevementen verhoogt met 12. stuyvers. 16. Jun. 1668. Art. 2.

Tot behaud dezer regten is aen de procureurs verboden elkanderen naer versteek in te laten, of gereleveert te hauden. 16. Jun. 1668. Art. 9. en 29. Dec. 1752. Art. 10.

Zie voorts Ontfanger der exploiten, Audiëncier.

Als imand zyn' requeste civiel of relevement in rechte gepresenteert zal hebben, en interinement verzogt, en dat de wederpartye niet wilt toestemmen in 't interinement, maer die rejectië der brieven sustineert; dan de requeste of relevement met d'altricatië van partye te voegen ten principalen processe, om in de sententië te declareeren, of die behooren gerejecteert te worden, zonder partyen verschydentlyk op de requeste civiel of relevement te laten dingen. Ord. 469.

Geene materië van relevement te schyden van 't principael, maer die samen te besligten in den Raed, of samen te landregt te verzenden naer gelegenthyd en belang der zaken. Ord. 470.

Requesten om in zaken van subalterne gerigten nieuwe fyten te poseeren, of breeder toon te lyden, oft om van andere zaken gereleveert te zyn enz. zie Toon ontrent het eynd.

Relevement of nullityt verzogt tegen compositiën met officieren, schorst geen' executië: en dit te verzoeken binnen 't half jaer. Ord. 485.

Met requeste civiel, en andere schrifturen daer op te dienen, mogen geene fyten of redenen alvorens geposeert, herhaelt worden. 6. Meert 1691. Art. 86.

Procureurs moeten ook de requesten civiel op d'inventarissen aenteekenen. 28. Sept. 1759. Art. 15.

Relevementen van deserte appellatië of reformatië, ziet Appellatië.

REPROCHEN, zie Toon.

REQUESTE, Venue en Cour. Eene en de zelve niet tweemael te dienen, nog ook een' tweede, 't zelve als een' vorige behelzende. 28. Sept. 1759. Art. 20. en 6. Maii 1726. Art. 16. en 6. Meert 1691. Art. 82.

Venue en cour waer te dienen, zie Schrift.

Rechten hier op gestelt. 16. Jun. 1668. Art. 1.

RESCISSIEN. Materiën van rescissiën te land-regt te committee-

ren, te weten in de hoofd-steden oft andere plekken daer notabele gerigten zyn; 't en waer den Raed om merkelyke redenen anders ordonneerde. Ord. 471.

Zie Nullityt.

RESUMPTIE. Defaut, plyt-wyze in materië van resumptië van interrupte zaken, of waer van partye is overleden. Ord. 532. 556. 557.

Als partye sterft gedurende dilay peremptoir; zal 't zelve vernieuwt worden tegen d'erfgenamen. zoo verre den verweirder concludeert tot niet ontfangelykhyd, zoo zal hy voorts procedeeren en concludeeren tot allen finen, en zal regt gedaen worden: 't en zy hy sommierlyk wilt doen blyken de niet ontfangelykhyd, en hy daer toe van den Raed geadmitteert word. Ord. 453.

Zie voorts Nullityt.

REVISIE, groote Revisië, zie Propositië van Erreur.

Klyne Revisië. Als partyen hun beklagen van d'appointementen der commissarissen ter rolle, en daer tegen in den Raed begeiren gehoort te zyn; zullen dit mogen doen op de zelve rolle, ende niet daer naer. Ord. 495.

Maer van vonnissen of appointementen gegeven by voorgaende schriftelyke instructië; 't zy op de rolle of by communicatië; zal mogen de klyne revisië verzogt worden binnen zes weken naer datum van 't vonnis. Ord. 496.

Pene van 10. guldens in handen der greffiers of secretarissen te consigneeren aleer ter revisië ontfangen te worden. de welke ingevalle van gewonnen te hebben gerestituëert word, en anders verbeurt blyft. 16. Jun. 1668. Art. 3. en 29. Dec. 1752. Art. 2. Ord. 495. ziet Ontfanger der exploiten.

Klyne revisië en schorst geenen voortgang van zaek, 't en zy den revident binnen 24. uren naer zyn protest presenteert requeste ten eynde van admissië. 6. Meert 1691. Art. 25.

ROLLE. Dagen en uren der rolle, order tusschen nieuwe en aude zaken. Ord. 489. en volgg.

De procureurs hunne zaken presenterende, moeten in 't kort de qualityten van partye teekenen, en waer toe den dag dient. Ord. 494.

Moeten tydelyk ter rolle frequenteren, gekleed met zwerte kleederen en zwerte mantels. 21. Maii 1653. Art. 14. en 28. Sept. 1759. Art. 16. ook d'advocaten met zwerte tabbaerden. 6. Meert 1691. Art. 14.

De verbalen tydelyk door elk als zyne zaek geroepen word, te dicteeren: op dat alles gereet zy tegen de koomst der presidenten om t'appointeeren. 6. Meert 1691. Art. 101. Ord. 305. 302. 304.

Dat d'advocaten de zaken eerst mondelings en openbaerlyk zullen bedingen, om by den Rade daer in geappointeert te worden zonder schryven, of anders t'ordonneeren hoe partyen

ſchryven zullen. Waer in d'advocaten hun zullen heuſſchelyk en reverentelyk dragen. Ord. 290.

Dat de procureurs ter rolle niet ſpreken zullen, dan als hunnen tour koomt. Ord. 330. En dat zy, als d'advocaten hunne zaken bedingen, ſtille ſtaen zullen, bloots hoofds, zonder hunne advocaten te mogen interrumperen. Ord. 331.

D'advocaten moeten hunne concluſiën, offeren en proteſtatiën dicteeren, of, lang wezende, in ſchrift geven. Ord. 303. en moeten hunne ſchrifturen ten dage dienende gereed hebben op hunnen tour van de rolle, zonder te wagten tot de recapitulatië der rolle. 304.

Preſidenten, commiſſariſſen ter rolle appointeeren, decideeren alle incidenten zonder die te hauden in advies, 't en zy zwarigheden. Ord. 489. 495. en 6. Meert 1691. artt. 14. 22. ziet Appointementen, Debatten, Reviſië.

Greffiers ter rolle by tour. Ord. 177.

Gewoonelyken voortſgang, dingdagen en termynen ter rolle: ziet Ordinairen voortſgang enz. Ord. 501. en volgg.

Ter rolle in 't toekomende maer twee termynen, zonder meer: en ten hoogſten maer twee prolongatiën te verleenen. 28. Sept. 1759. art. 17.

Ter rolle geene verlengeniſſen te verzoeken by requeſte. 21. Maii 1653. art. 11. zie Termynen.

Requeſten civiel en andere, rakende eenige zaken ter rolle, te dienen onder den greffier van de maend. 21. Maii 1653. art. 12.

SALARISSEN der greffiers, ſecretariſſen, commiſſariſſen ten toon, advocaten, procureurs enz. zie Greffiers, Secretariſſen, Toon, Advocaten enz.

SALVATIEN, zie Toon.

SAUVEGARDE-brieven. Ord. 537. 566.

SCHADE en intereſt. In condemnatië van ſchade en intereſt zal den Raed, naer dat hem in equityt by den proceſſe zal blyken, een' zekere ſomme arbitreren, zonder toe te laten de ſchaden en intereſt te geven by declaratië: 't en zy in zaken van groot belang, en waer die niet te taxeeren waren zonder vorige informatië: wanneer aen d'over te gevene declaratië peremptoiren dag te beſtemmen. Ord. 620. 622. D'advocaten zullen in die declaratië geenen eyſch doen boven maten, nog anders dan naer recht, naer qualityt van zaek en partyen, op pene van arbitrale correctië. en is aen de procureurs verboden de voorz. declaratiën te maken 621.

De declaratië op den peremptoiren dag gedient zynde, heeft den gecondemneerden maer een dilay om te diminuëren. en dit gedaen zynde; zal partyen een dilay peremptoir gegeven worden om hun t'informeren. en naer d'informatië zullen zy hebben een dilay tot het dienen der reprochen en een ander tot het dienen der ſalvatiën. Ord. 623.

SCHRIFT, Schrifturen, Schryven. D'advocaten moeten hunne

ne requesten en schrifturen kort maken, zonder herhalingen, en 't recht van hunne cliënten verstandiglyk ophalen, stellende in eenen artikel maer een syt. Ord. 12. 296. zonder impertinente syten of eenduydige woorden. 297. zonder insertiën uyt d'ordonnantiën van den Raed. 16. Jun. 1668. Art. ult. met de woorden *voorzyd*, *voorschreven*, *voornoemd* in 't kort, datums en getallen in cyfer, met de bladzyden wel gevult met regels, en de regels met sillaben: d'ordinaire schrifturen aen idere zyde inhaudende achtien regels, en ideren regel ten minsten tien sillaben: en de motieven twee-en-twintig regels, en elken regel ten minsten zestien sillaben. 16. Jun. 1668. Art. 15. en 28. Sept. 1759. Artt. 12. 13.

Op dat d'advocaten kort schryven enz. zie Advocaten, Motiven.

Requesten, adviesen, schrifturen te dienen ter greffië of comptoire generael, alwaer de zaek is, oft word geïntroduceert. 28. Sept. 1759. Art. 10. en 7. Maii 1726. Art. 14. en 6. Meert 1691. Art. 54. Met teekening der advocaten, ziet Advocaten: Met zegels. 28. Sept. 1759. Art. 14.

Procureurs mogen 't gediende niet weder nemen zonder consent van partye of van den Raed. Ord. 349.

Schryven by syten of memoriën. Ord. 505. 448.

Niet te schryven by redenen over debatten. 6. Meert 1691. Art. 22.

Advocaten en procureurs mogen hun zelven niet appointeeren te schryven by advertissement. Ord. 499.

SECRETARISSEN, kamer der secretarissen, comptoir generael. Secretarissen moeten tegenwoordig zyn tot het afveerdigen der appointementen enz. ziet Appointementen. 6. Meert 1691. Art. 54. Ord. 11.

Moeten in commissiën in persoon compareeren. 6. Meert 1691. Art. 71.

Om d'egalityt onder hun t'onderhauden. 6. Meert 1691. Art. 56. 60. en volgg. 7. May 1726. Art. 1. en volgg.

Mogen niet adviseeren, dan in zaken in de welke zy hun naer regt van de pligten van secretaris niet mogen onderwinden. Ord. 188.

Hunne salarissen. Ord. 187. 189. 192. en volgg. Straffe van overtreding. 241.

Herschikking der protocollen van de greffiers en secretarissen. 6. Meert 1691. Artt. 28. 29.

SENTENTIE, zie Vonnis, Distributië, Rapport.

SLUYTEN in zake, zie Furnissement, Distributië, Ordinairen voortgang enz.

Als den aenlegger defailleert ten dage die hy heeft om te sluyten; voor 't profyt van diën defaute zal 't proces gehauden worden voor gesloten. en niet te min den procureur des impetrants moet inventaris maken en furneeren. Ord. 531.

SOMMATIEN te doen aen de procureurs van partyen bin-

nen Brussel, indiën zy er hebben. 16. Janu. 1659. Art. 5. Ord. 404. en dat by eenen deurweerder alleen. 634.

Den loon van sommatiën niet te vragen van den gesommeerden. 16. Jan. 1659. Art. 9.

Zie voorts Exploiten, Executiën.

STAET. Brieven van state. Ord. 475.

SUSPECTATIE. Niemand mag regter wezen in zaken welkers gelyks hy of zyn maegschap heeft of verwagt. Ord. 94.

Eer geadmitteert te worden tot suspectatië, de pene te consigneeren. 16. Jun. 1668. Art. 4. en 29. Dec. 1752. Art. 2.

Recusatië van rechters te doen voor 't rapport, op pene van geen gehoor. 25. May 1669. *P.* 4. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 3. Art. 1. 't en zy om nieuwe, of dan eerst gekende redenen. Art. 2. dog geene suspectatië naer rapport en gegeve voisen. 3. 't en zy 't hof de redenen van suspectatië te zwaer vond. 4. En de regters die zig bevinden in wettige redenen van niet te mogen regter wezen, zullen hun moeten verklaren en zig vertrekken van 't rapport en beraming, op arbitraire correctië. 5. den recusant moet in een libel alle de redenen van suspectatië voorstellen, waer op partye en den gerecuseerden gehoort, sommierlyk te decideeren. 6. De redenen niet peremptoir wezende, zal den recusant gecondemneert worden in d'amende van dertig guldens, zoo het is in eenen souverynen Raed of subalternen. ende is 't in een leeger gerigt; in d'amende van 18. guldens 7. De redenen peremptoir wezende, en partyen contrarië in fyt; den recusant, geadmitteert ten toon, zal maer hebben een delay van dry dagen, zonder daerom op te hauden den voortgang der instructië tot het opineeren exclusivelyk. 8. 'T voorst. dilay overstreken zynde; zal hy zonder ander verklaren of versteek vervallen zyn van zyne suspectatië, met dobbel' amende. 9. 'T zelve, als de toonen ongenoegzaem zyn. 10. Latende nogtans aen 't oordeel van den regter d'amende te vergrooten tot de dry of vier duyzend guldens toe. 11. den gerecuseerden geheel in zyne actië van injurië, zonder hem te mogen verwyderen van 't wyzen der zake, 't en waer by consent van 't hof, of d'andere rechters, om gewigtige oorzaken. 12. Als de suspectatië daer op gefondeert is, dat den gesuspecteerden voormaels zau raed gegeven hebben in de zake; dan de fyten te circumstantiëeren, en behoortige bewysstukken te voegen, getuygen te noemen enz. om alles sommierlyk besligt te worden, zonder volslagen toon. 13. Bloed-of-echtverwandschap in den tweeden graed volgens 't Canonick, en in den vierden volgens 't Civiel, is eene wettige reden van verwerp. ook voordere graden, als daer toe gevoegt is een' innige vriendschap, samenwooning, toekomende erffenisse enz. 14. van deze decisiën geen' appellatië of reformatië. 15. nog revisië indiën de decisië gegeven is ten overstaen van zeven regters, in wat instantië de suspectatië voorgevallen zy, of niet. 16. indiën ten overstaen van minder getal van regters; valt revisië tot 't vol-

le collegië of gerigt, zonder toevoeging van adjointen, met verbeurte van 120. guldens amende van onwyze revisië, in geval van afwyzing in de Raden, en van 60. guldens in onderhoorige gerigten. 17. in gerigten van minder getal van rechters, als van zeven, is genoeg om de revisië uyt te sluyten, dat 't vonnis van suspectatië gegeven zy ten overstaen van alle de regters. 18. die gebruyk zal maken van de gemelde revisië, zal ten dezen eynde zyne requeste presenteeren, lichten de brieven van revisië of daegsel, en die doen exploiteeren binnen de 15. dagen naer d'insinuatië der sententië: dag bestemmen, d'amende consigneeren, de zaek instruëeren, in staet stellen, en doen wyzen binnen de maend naer de gezyde 15. dagen, op pene van desertië. 19.

TERMYNEN, Dilayen, Uytstel, Prolongatiën.

Termynen ter rolle voor ingezeten van Braband zyn van 15. dagen: voor die van Overmaze en afgezetene, zyn van dry weken. Ord. 505. 503. 504. zie Rolle.

Dilayen voor commissarissen, zie Commissarissen.

Geene buytensporige dilayen te zoeken. Ord. 329. niet, onder voorwindsel van accoord. 476. of afwezenthyd van den advocaet. 6. Meert 1691. Artt. 75. 102.

Tot behaud der boeten gestelt op de prolongatiën, is aen de procureurs verboden elkanderen verlengenissen toe te staen, op pene van 50. guldens. 29. Dec. 1752. Art. 10. Ord. 336. ziet Ontfanger der exploiten.

Appointementen van prolongatiën op requesten toegestaen, t'insinuëeren binnen den loopenden termyn waer van prolongatië is verzogt, op pene van onweerde der prolongatië, en dat de kosten en zegels der zelve zullen wezen ten laste des procureurs. 21 May 1653. Art. 10. en 7. May 1726. Art. 17.

Als partye sterft hangende eenig dilay peremptoir, dit te vernieuwen tegen d'erfgenaemen. Ord. 453. zie Resumptië.

Dilayen, termynen in materië van provisiën, zyn van 8. tot 8. dagen. zie Provisiën. Ord. 506.

TOON. Om kostelyken toon te voorkomen, in geval eenige peremptoire fyten waren, door de welke partye zau vermynen haer' intentië geproeft te hebben; mag van de weder-partye de respondeering gevraegt worden per verbum credit vel non, op den voet van d'ordonnantië. 6. Meert 1691. Art. 112.

Admissië ten toon. Ord. 450. Als partyen geappointeert zullen worden ten toon; alsdan, en niet eer zal den Cancellier commissarissen ordonneeren: waer van opene brieven van commissië zullen geëxpediëert worden: de welke door partyen zullen gelicht en aen den eersten commissaris gelevert worden met de stukken. Ord. 29.

Maer twee commissarissen ten hoogsten te stellen, eenen Raed en eenen secretaris, 't en waer in lastige zaken. nogtans partye mag op haren kost eenen derden verzoeken. Ord. 43.

Tot verhoor van getuygen in verre afgelegene plaetsen, en als

partyen arm zyn, of de zaken van klyn belang, als van 200. guldens eens, of 10. guldens erffelyk, en daer onder; zal op 't verzoek der partyen eenen commiſſaris uyt den Raed, of eenen ad partes benoemd worden. Ord. 51.

In zaken niet overtreffende de weerde van 300. guldens, zullen de devoiren van toon gedaen worden door den ſecretaris op wiëns comptoir de zaek is loopende. 6. Meert 1691. Art. 81.

Commiſſariſſen mogen hunne commiſſiën aen geen' andere overgeven. Ord. 47.

Maer dry dilayen om enqueſten te doen, 't eerſte van zes weken, het tweede van een maend, en 't derde van een' ander' maend, 't welk peremptoir. waer naer partyen niet meer geoorloft zal zyn enqueſte te doen, nog voorder dilay toegeſtaen worden, 't zy by relevement of anderſints. Ord. 452.

In ſchrifture van ſyten niet meer te ſtellen, als mondelings bedingt is. Ord. 299. 449. En in elken artikel maer een ſyt zonder illatiën of redenen te mogen by voegen, op pene dat den advocaet de ſchrifture van ſyten of deſignatië anders gemaekt, en den procureur de zelve gedient hebbende, zullen vervallen ider in de boete van twelf guldens. 28. Sept. 1759. Art. 3. Ord. 296. 298.

Verzoeken van reſpondeering per verbum credit vel non, te doen binnen d'eerſte der dry prorogatiën gepreſcribeert. Art. 452. van d'ordonnantië, op pene dat, diën termyn overſtreken zynde, geene reſpondeering meer zal vallen. 28. Sept. 1759. Art. 1.

Deſgelyks ook alle verzoeken van conſignatië van beſcheeden, op de zelve pene. zoo nogtans, dat om gewigtige redenen diergelyk verzoek nog zal mogen toegeſtaen worden by rapport in den Rade. 28. Sept. 1759. Art. 2.

Greffiers moeten de ſchrifturen van byde de partyen aen den commiſſaris leveren om die wel t'overzien. Ord. 30.

Commiſſariſſen moeten verbael maken van al des zy durende de commiſſië beſoigneeren zullen dat verbael behoeft, en den dag en de plaetſe daer ende als zy beginnen zullen te beſoigneeren, tot het eynd der commiſſië noteeren, en 't zelve verbael met de informatiën teekenen, en die tot den proceſſe voegen. Ord. 42.

Commiſſariſſen eer te treden tot verhoor der getuygen, zullen hunne brieven van citatië onder hunnen zegel decerneeren aen eenige deurweerders of boden om partye te dagen, om op de ſchrifturen, die zelve eerſt geaffirmeert zynde, t'antwoorden per credit vel non, en voorts de getuygen te zien zweren, en monumenten produceren. Ord. 31.

Indiën partye, gedaegt zynde om t'antwoorden per credit vel non, tegenwoordig zynde, den dag niet voldoet, zeggende niet te willen antwoorden; zal defaut gegeven worden, en voor 't profyt diër d'artikelen gehauden voor bekent. indiën partye niet en compareert; en niet, of niet genoegzaem antwoord, maer dag begeert;

begeert; zal nog eenen dag hebben om te voldoen, mits betalende de kosten van den eersten. en indiën partye den naesten dag niet en voldoet; zal defaut gegeven worden en d'artikelen gehauden voor bekent, zoo verre den tweeden dag ter kennisse van partye gekomen zy. Ord. 36.

Dat d'affirmatië en antwoording by credit vel non zal gedaen worden binnen Brussel, eer de commissarissen vertrekken: 't en waere dat partyen absent personeelyk antwoorden moesten. Ord. 32.

Dat d'antwoording by credit vel non op een syt wezende de facto propro van partye, niet zal mogen gedaen worden by procureur, maer by partye: 't en waer d'antwoording om ziekte, afwezenthyd enz. aen partye onmogelyk waer. alswanneer speciael mandaet noodig is. Ord. 33.

Dat partyen maer en zullen gehauden zyn t'antwoorden per credit vel non op 't gene van haere eyge syten wezen zal. 28. Sept. 1759. Art. 3. En dat naektelyk zonder additiën oft excusatiën. Ord. 34.

Op syten calumnieuselyk gezet of ontkent, de boete van 6. guldens. Ord. 35.

Dat de Raedsluyden binnen de plaets der residentië van den Raed niet en zullen mogen voor partyen besoigneeren binnen d'uren dat den Raed vergadert is. Ord. 50.

Secretarissen, welkers tour het niet en is, moeten in commissiën zelf in persoon besoigneeren. 7. Maii 1726. Art. 26.

Commissarissen zullen gehauden zyn hunne brieven van citatië onder hunnen zegel te decerneeren aen eenige deurweerders of boden, om partye te dagen om de getuygen te zien zweren, en monumenten produceeren. Ord. 31. en geene getuygen te dagen zonder zulke commissië. 397. En ingevalle partye defailleert; zullen de getuygen geëed en geëxamineert worden, niet tegenstaende d'afwezenthyd des gedaegdens. 559.

Procureurs moeten hunne meesters tot d'enquesten, als de commissarissen daer toe gereed zyn, assisteeren. Ord. 69.

Moeten in hunne billetten alleen de getallen der artikels opgeven, op de welke den voorgebragten getuygen moet bevraegt worden. Ord. 345.

Geene interrogatoriën aen de commissarissen over te geven. Ord. 72.

Op een syt ten hoogsten boven de tien getuygen niet te verhooren; 't en waer in fiscale en groote zaken. en een' turbe maer te rekenen voor eenen getuygen. Ord. 44.

Den Raed commissaris zal de getuygen examineeren, en de depositië aen den secretaris dicteeren in de tael van den getuygen, Latyn, Walsch of Duytsch. Ord. 45.

De getuygen wel t'ondervragen, met circumstantiën, redenen van wetenthyd enz. en alles getrauwelyk in geschrift te stellen, zonder de dispositië van den eenen te stellen by relatië tot die van andere. dan de dispositië aen den getuygen voor te lezen, die daer mag by blyven, af of toe doen. Ord. 37. 44.

Enqueſten ſecreet te hauden en wel te bewaren. Ord. 37.

Commiſſariſſen zullen den loon des getuygen ſchatten, indiën hy 't begeert, acht genomen op de ryze, verlet en qualityt van den perſoon, en de taxatië teekenen op de marge van 't beginſel der depoſitië: ingeval hy niets eyſchtde, te teekenen Nihil petit. Ord. 38.

Commiſſariſſen zullen elken getuygen zyne depoſitië doen teekenen, en hem op zynen eed 't gehym beveelen. Ord. 39.

Commiſſariſſen, naer diën zy d'enqueſten voldaen zullen hebben, zullen, eer van malkanderen te ſchyden, de minute der enqueſten teekenen, en inſgelyks naemaels de groſſe, welke zal gedient worden in 't proces, zonder eenige proceſſen te mogen inſtruëeren met minuten. Ord. 46. welke groſſe moet by byde de commiſſariſſen gecollationeert zyn. 6. Meert 1691. Art. 80.

Indiën imand gedaegt is om te zien monumenten overgeven of collationeeren, en hy defailleert; te procedeeren tot den ontfang, collatië en authentizatië, niet tegenſtaende d'abſentië. Ord. 560.

Dat alle copyen, in forme van toon overgegeven, zullen by byde de commiſſariſſen ontfangen, en in tegenwoordighyd der weder-partye oft haren procureur daer toe gedaegt, gecollationeert en geteekent worden. en zullen de commiſſariſſen in hun verbael ſtellen, tot wiëns verzoek de collationeering gedaen word, en of den gedaegden preſent of abſent geweeſt is, op wat dag de collatië geſchied is. &c. Ord. 70.

Dat Procureurs geen' copye en zullen mogen overgeven tot verificatië van hunne intentië in forme van toon, 't en zy de copyen eerſt gecollationeert geweeſt hebben, preſent partye, of ten minſten partye of haren procureur daer toe geroepen by den genen die 't behooren zal. Ord. 346.

Dat de copyen van de billetten of munimenten aen partyen niet en zullen gecommuniceert worden, tot dat van toon gerenunceert is. Ord. 73.

Geene devoiren van toon buyten de reſidentië te ſchorſen om geïntenteerde klyne reviſië, maer te continuëeren periculo ſuccumbentis. 6. Meert 1691. Art. 25.

Waer 't dat commiſſariſſen negligent waren in 't examineeren der getuygen; zoo dat die herhoort moeſten worden; 't zelve zal geſchieden ten koſte der negligente commiſſariſſen. Ord. 48.

In commiſſiën buyten de reſidentië van den Raed, te beſoigneeren dagelyks 5. uren. Ord. 52.

Dat den tyd, begrepen in de commiſſië, of geaſſigneert om enqueſte te doen, zal tuſſchen partyen gemyn zyn: behaudelyk dat den aenlegger, eer hy den verweirder zal mogen verſteken, zyn' enqueſte zal moeten gedaen hebben, of daer van gerenunciëert hebben. en daer naer zal den verweirder dag gegeven worden ter diſcretië van den hove, om ook zyn' enqueſte te doen, of daer af te renunceeren. en niet te min den verweirder zal den

aenlegger mogen versteken van enqueste te doen; al is 't dat hy zyn' enqueste nog niet gedaen, of daer af niet gerenunciëert heeft. Ord. 40.

Dat men naer d'expiratië van den tyd in de commissië begrepen, nog naer de renunciatië van toon, geene getuygen zal mogen hooren, nog munimenten ontfangen. Ord. 41. 74. Maer commissarissen zullen het proces bezegelt en gesloten zenden in de greffië naer diën den inventaris van byde de partyen gemaekt zal worden. Ord. 74. de secretarissen zullen de toonen in originali behauden ten comptoire en daer van furneeren een' exacte copye, by byde de commissarissen gecollationeert. 6. Meert 1691. Art. 80.

Zoo wanneer eenige partyen, proces hebbende voor subalterne rechters, hunne supplicatië zullen presenteeren om nieuwe fyten te poseeren of breeder toon te lyden, oft om van andere zaken gereleveert te zyn; zullen die van den Rade de supplicatië wel overzien: en indiën hun dunkt den suppliant gefondeert te zyn; hem verleenen opene brieven van relevement aen de gerigten, mits den impetrant refondeerende de kosten van retardatië. En zoo hun dunken zal de supplicatië niet gefondeert te zyn precise om zonder groote kennisse van zake gereleveert te worden; zullen daer op appointeeren Nihil. aengezien er overig is den middel van appellatië of reformatië zonder dat den Raed zal mogen kennisse nemen van die zaken, en de materië principael daer mede suspendeeren. Ord. 474.

Salarissen der commissarissen. Ord. 52. 53. en volgg. 66. 71.

Salarissen van commissarissen ad partes. Ord. 67.

Kosten van ryzen enz. voor meerdere zaken of persoonen, te smaldeelen. Ord. 64.

Quittantiën te geven. Ord. 75.

Dat in den Rade en alomme binnen Braband alle ordinarissé enquesten en getuygenissen, mitsgaders de gene die van officiëwegen by voorgaende interlocutoiren worden gedaen en verhoort, zullen aen partyen litiganten worden geopenbaert, ende zal hen daer af copye verleent worden naer dispositië van den rechte. Ord. 76. en 12. Jul. 1611. Art. 10. Interpr. 10. Sept. 1611. *P.* 4. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 1. naer den 10. Art.

Dat de partyen, de publicatië van enquesten gedaen zynde, zullen dienen by een voluem van reprochen en contradictiën tegens de persoonen en depositiën van de getuygen: waer toe zy niet meer en zullen hebben als eenen termyn of dilay: en 't zelve zal ook alzoo onderhauden worden aengaende de salvatiën. 28. Nov. 1611. Art. 3.

In reprochen en salvatiën geene generalia pro of generalia contra t'extendeeren, nog redenen rakende de principale materie te deduceeren. Ord. 300.

Geene nieuwe enquesten toe te staen op fyten begrepen in de reprochen of salvatiën; 't en waer den rechter in 't visitee-

ren bevond de zaek zonder zulken nieuwen toon, om 't ongenoegzaem getal der getuygen enz. niet te konnen gedecideert worden. 28. Nov. 1611. Art. 4.

Daer questië is van de weerde der contentiëuse dingen enz. Ziet het woord *Probationes*.

VACANTIEN Ord. Art. 669. Volgens 't onlangs uytgekondigde zyn de Vacantiën van den Souv. Rade. Den maendag, dynsdag ende woensdag in de vasten-avont-weke: van den woensdag in de goede weke tot den maendag naer quasimodo: van Sinxen-dag tot den eersten maendag naer H. Sacrament-dag: van den 15. July tot den dag naer O. L. V. Hemelvaert: viertien daegen in de maend September: alderzielen-dag: van kersmisse-dag tot den dag naer nieuw-jaer.

VERBALEN, moeten kort en succinct wezen, zonder redenen of motiven van recht: maer, de zake het vereysschende, zal mogen In scriptis gediend worden. 6. Meert 1691. Art. 72.

Greffiers en secretarissen mogen geene verbalen schryven, als uyt den mond der procureurs oft hunne advocaten. 21. May 1659. Art. 13.

Verbalen te schryven op half blad, zonder illatiën, deductiën enz. waer tegens van den anderen kant de beantwoording van weder-partye gestelt worde, enz. 16. Jun. 1668. Art. 16.

VERSTEEK, zie Defaut.

VISIE, zie Communicatië.

VONNIS, Sententië, Rechters, Beramen, Wyzen. zie Suspectatië, Rapport.

'T rapport gedaen en gelezen zynde, zal den Cancellier d'opiniën vragen, eerst den rapporteur, daer naer den commissaris, indiën toon gelyd is, en voorts d'andere naer geliefte. Ord. 86. En zal sluyten naer de meeste opiniën. ingevalle van moyelykhyd en eventallighyd van gevoelens; zal den Cancellier, indiën 't in regtveerdighyd mogelyk is, die vereenigen: of neen; zal hy de zaek anderwerf in beraeming stellen, en, indiën noodig waer, bezonder in Fiscale zaken, recours nemen tot de Maj. of Gouverneur generael. Ord. 87. En den Raed, ter ordonnantië van den Cancellier, zal ook mogen buyten de gewoonelyke uren processen definiëeren met zulk getal van Raedsluyden, als naer d'importantië der zelve zal behooren: maer altyd niet min, dan met vyf, waer af vier van een gevoelen zullen moeten zyn. Ord. 95. 11. 4.

Den rapporteur zal 't dictum zelf maken en schryven, en in den Raed lezen om aldaer geaccordeert te worden. 't welk gedaen zynde; zal den Cancellier het vonnis pronunciëeren, of by den greffier in den Rade openbaerlyk doen lezen. en tot alsdan zullen alle sententiën secreet gehauden worden. Ord. 91.

Op het vertoog gedaen by den Raed en Procureur generael van Braband, dat verschyde magistraten van steden, heeren van dorpen en subalterne Rechters klagtig gevallen zyn, dat hier te hove

hove by partyen geïmpetreert worden acten oft ordonnantiën waer by bevolen word het overbrengen van processen om by advocaten geadviseert, en volgens hun advies geoordeelt te worden; zeggende zulks te strekken tot achterdeel van hunne jurisdictië, en in prejudicië van de hoofdleering; 't Hof verklaert Art. I. dat voortaen op het verzoek van partyen, niet en zal geordonneert worden over te brengen in handen van de greffiers oft secretarissen van den zelven Rade eenige processen, hangende voor subalterne regters om gewezen te worden met advies van advocaten: maer dat de zelve subalterne regters zullen vermogen te verzoeken hoofd-leering van hunnen immediaten overregter, oft advies vragen van neutrale rechtsgeleerde te nomineren by den Heere Cancellier, oft by den Rade: verklarende nul, en van onweerde alle de ordonnantiën, die ter contrarië zauden geïmpetreert worden. Art. II. Behaudelyk, dat, als imand van de partyen zaude willen suspecteeren den rechter; dat alsdan, gehoord zoo wel den regter als de tegenpartye, by den zelven Rade daer in geordonneert zal worden naer behooren Art. III. Ende als den rechter en partye gehoort zyn, oft andersints op het verzoek van den rechter zal goedgevonden worden t'ordonneeren advies van d'advocaten; dat in dien gevalle de voorf. greffiers en secretarissen van den Rade hunnen salaris oft depeche niet en zullen vermogen te rekenen naer advenant van den loon ofte vacatiën van d'adviseurs, dan alleenelyk ontfangen den salaris van de zelve hunne depechen. Aldus gedaen in vollen Rade. 20. Dec. 1659. ASSEL Vt. G. VAN GHINDERTAELEN. *P.* 4. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 7.

Op het vertoog gedaen, dat de subalterne rechters, niet konnende wyzen door hun zelven de processen ende debatten van partyen, vraegden advies van advocaten, ende deden daer naer de lecture van de processale stukken, om hun daer over regten te doen betaelen; dat ook eenige van hunne greffiers oft secretarissen, niettegenstaende het reglement van den 20. Decembris 1659. droegen de processen aen alzulke adviseurs, als zy zelf verkozen; ende dat, zoo wanneer d'advisen niet conform waren aen hun gemoed, zy andere kwamen te halen, vallende in hunne genegenthyd, boven d'excessive vacatiën die by sommige voor het dragen der voorf. processen wierden afgeëyst; 't Hof, 't gene voorf. aengemerkt, interdiceert aen de voorf. subalterne regters, de welke, niet konnende wyzen door hun zelven de voorf. processen ende debatten, die zenden ten advise van advocaten, van partyen af te vraegen andere regten, als de gene van den furnissemente, van het overdragen ten advise der zelve processen ende debatten, ende de gene te betalen aen de voorf. adviseurs: aen de welke 't Hof ordonneert, op den voet van hunne advisen precieselyk uyt te drukken de uren, de welke zy tot het examineren ende adviseren der voorf. processen ende debatten zullen besteed

hebben: ende verbied voor hunnen ſalaris iet voorders te vragen, als vier en twintig ſtuyvers ter ure, volgens den ordinairen tax van onzen Rade. interdicerende aen de voorſ. ſubalterne, ofte hunne gecommitteerde, aen de voorſ. adviſeurs hunne gemelde ſalariſſen te betalen, dan op de gemelde uytdrukking, ende niet voorders dan ter concurrentië van vier en twintig ſtuyvers ter ure, als voren: ordonneerende tot diën voor het toekomende ponctuëlyk t'agtervolgen het voorſ. reglement van den 20. Decembris 1659. ende dat alzoo, in conformityt van den eerſten artikel, de voorſ. ſubalterne regters zullen moeten hoofdleeringe vragen van hunne hoofdgerigten, oft hun addreſſeeren aen den Eerw. Heere Cancellier, oft aen dezen Rade, ende verzoeken de denominatië van onpartydige advocaten: de welke zal moeten geſchieden van die, reſiderende in Braband ter naeſter plaetſe van de gerigten, ende by dezen Rade geadmitteert, om de voorſ. proceſſen te adviſeren: 't gene ook zal ingevolgt worden, alſwanneer de voorſ. hoofdgerigten niet door hun zelven, maer op advies van advocaten zullen komen te wyzen. verklarende dat de voorſ. proceſſen aen d'adviſeurs zullen moeten overgedragen worden in eenen zak, behoorelyk geſloten, en gezegelt met den gerigtszegel, door den gezworen bode, ſergeant oft dienaer van de plaetſen, in gevalle byde de litiganten t'zelve verzoeken, oft daer inne conveniëren: ende ingevalle niet; by eenen ſchepene oft greffier, mits betalende aen den ſchepene oft greffier van een hoofd-gerigt dry guldens daegs voor vacatiën, ende van een ander ordinair gerigt, twee guldens agt ſtuyvers: aen den ſergeant oft dienaer, vier en twintig ſtuyvers, ende aen den bode zyn ordinaris port. Ende zullen die proceſſen gelezen, ende 't advies van de voorſ. advocaten by geſchrifte geſtelt zynde, weder in den zelven zak, behoorlyk geſloten, ende met den zegel der voorſ. adviſeurs gezegelt zynde, overgezonden worden aen de voorſ. regters, 't advies gevraegt hebbende, om by hun geopent, en het vonnis in conformityt der zelve adviezen geprononciëert te worden: belaſtende de voorſ. adviſeurs het ſecreet. Alles op pene van nullityt van 't gene dezer ter contrarië zal geſchieden, ende by proviſië, tot dat anderſints by een generael reglement, oft particulier, anders zal wezen geordonneert. Behaudelyk dat by de dry hoofdſteden van dezen Hertogdomme zal mogen geplogen worden, gelyk hier vorens is geſchied. Bruſſel 10. Meert 1693. Herz. Vt. Bodry. Gepubliceert in volle audiëntië van de rolle. 13. Meert 1693. Goubau. *P. 6. L. 1. T. 2. C. 8.*

Dat de greffiers en ſecretariſſen in den Raed geene requeſten, proceſſen of debatten zullen overdragen om regt gedaen te worden in contumaciam, zelfs niet om te decreteeren de gecommineerde penen van naerdere proviſië; 't en zy hun conſtee-

re, dat partye effectivelyk op hunne comptoiren niet heeft gedient. waer van zy een' schriftelyke declaratië daer zullen toe voegen. 6. Meert 1691. art. 52.

Vonnissen op te stellen zonder groote invoegingen Ord. 155.

Verjaerde vonnissen zullen heur effect sorteeren, maer zullen niet reëlyk geëxecuteert worden, dan met handvulling of nantissement. Ord. 434.

Als eenen gecondemneerden gedaegt is om verjaerde sententiën te zien verclaren executoriael, en den gedaegden defailleert voor litiscontestatië; zoo zal uyt kragt van dit een defaut de sententië executoriael verklaert worden ten koste van den gedaegden. Ord. 543. en tegen d'erfgenaemen van den gecondemneerden, uyt kracht van 't tweede defaut. 544.

VRUCHTEN. Weerdde van te restituëerene vrugten te nemen nae de spykers, zie *Probationes*. 12. Jul. 1611. art. 23.

Delay, defaut, plytwyze in materië van liquidatië van vrugten, gehaven van aengewezene goederen. Ord. 651. 652. 653.

VUE DE LIEU, Beschauw van plaets. Zoo wanneer eenige partye inspectië van plaetsen verzoekt, en de materië daer toe gedisponeert is; zal de wederpartye dag gegeven worden van 15. dagen enz. Ord. 516.

Defaut, versteek in materië van beschauw van plaets. Ord. 529. 554.

WAERSCHAP, Garand. Dat, naer dat den aenlegger conclusië genomen zal hebben, en den verweirder gefondeert is tot garand te verzoeken, en hy dit voor contestatië begeirt, en zyn garand noemd; hem zullen 15. daegen tyds verleent worden, en opene brieven van commissië, om zyn garand te sommeeren om te komen verklaren oft hy garandeeren wilt of niet. en tot dat dit verklaren zal gedaen zyn, of den garand gecontumaceert; zal de principale zaek in staet gehauden worden. en of den verweirder naer contestatië garand verzoekt; de zaek zal niet gestateert worden: nog den verweirder zal uyt het proces mogen wezen, schoon 't garand aenveerd wierd: maer mogen hun samen voegen. Ord. 511.

Als den eersten, gecompareert zynde, voorts garand begeirt gesommeert te hebben, en diën voorts nog andere; zullen dat mogen doen, mits noemende op staenden voet hun garand. Ord. 512.

Ende oft de gene die voor garand gesommeert zyn verklaren niet te willen garandeeren; zal den verzoeker van garand mogen protesteeren van zyne diligentië, en van aen hem te verhalen kosten, schade en interest, en daer af acte nemen: en des niet te min, zal hy moeten voorts procedeeren. Ord. 513.

Den aenveerder van garand zal uyt zynen persoon niet mogen declineeren, maer zal die zaeke verantwoorden, gelyk die hem gesommeert heeft had moeten doen. en den aenlegger zal zyn'

aenſpraek tegen zulken garand vernieuwen. en den eyſſcher van garand zal vermogen uyt den proceſſe gedaen te zyn. Ord. 514.

Defaut in materië van waerſchap. Ord. 528. 553.

Geenen Procureur zal ontfangen worden garand t'aenveerden, dan by ſpeciale procuratië. Ord. 515.

WEERDE der zaken te proeven door ſchatters, zie *Probationes*.

WISSELBRIEVEN. Geconveniëerde over wiſſelbrieven, bekennende hun handteeken, zullen by proviſië en onder cautië moeten betalen, of conſigneeren, eer ontfangen te worden in oppoſitië. 6. Meert 1691. art. 16. zie Handteeken, *Mercatura*.

WOONING. Dat alle uytlandige, aenleggers of verweirders, zullen ten verzoeke der wederpartye ten eerſten termyn kiezen domicilië binnen Braband. Ord. 508.

ZEGEL. Dat den Cancellier den zegel in den Raed geordonneert bewaren zal om daer mede te bezegelen alle proviſiën van juſtitië, alle vonniſſen en ſententiën, en alle manieren van zaken die in den Rade, aengaende de landen en onderzaten van Braband en Overmaze, gehandelt zullen worden. en zal ten minſten dry dagen ter weke hauden om te zegelen enz. Ord. 3. ziet *Inaugurationes inſcript.* 4.

Zegel-rechten, ziet Audiëncier.

Zegels te voegen aen ſchrifturen, zie Schrift.

Zegel der Heeren Staten, klynen zegel, zie *Sigillum*.

Judicia Criminalia.

Cum multa hîc ex inſtructionibus ſupremi Brabantiæ Conſilii ſint intermixta, meminerit lector illa non omninò ut leges toti provinciæ univerſales obtrudi.

In princ. ed. 5. Jul. 1570. *inter plura etiam hæc habentur.*

Inſtructionum criminalium ratio, redactio, authoritas.

Alzoo men in veele plaetſen ende quartieren van deze landen zeer diverſelyk de juſtitië gebruykt en geüſeert heeft; zoo wel in de proceduren, als aengaende de punitië ende ſtraf, en geïntroduceert veele abuſen; wy om daer in te verzien, hebben doen vergaderen zoo wel onze Raden van State ende Secreeten, als den genen wezende neſſens onzen Stadhauder Gouverneur generael, om ſamentlyk te ramen eenigen regel: de welke eyndelyk beworpen hebben die alderregtveerdigſte, dat hen mogelyk is geweeſt, zoo wel nopende 't ſtellen van goede officiers en wetten, ſtraf van miſdaden, als aengaende die regel van de proceduren. die wy approbeeren en decreteeren, willende die geobſerveert te worden in alle onze voorſ. landen, niet tegenſtaende eenige uſantiën, coſtumen, privilegiën, of particuliere ordonnantiën van provinciën, ſteden of plaetſen ter contrarië, 't zy de zelve gedecreteerd zyn of niet.

5. *Jul.*

5. *Jul.* 1570. *Art. LVII.* Dat in 't vernieuwen van de wetten alle regters zullen moeten zweeren ende eed doen, goede ende opregte justitië te doene: ende, zoo veel als in hun wezen zal, te wyzen ende jugeeren, navolgende onze ordonnantiën, edicten ende geboden, indiën daer eenige zyn: indiën niet; die crimen ende misdaden te puniëeren ende straffen na uytwyzen van de geschreve regten ende wetten ende alle goede justitië na hun' beste wetenschap. welke forme van eede den regte ook conform is. Waer op wy gemaekt hebben een' forme van eede voor alle regters, ende officiers, zoo wel Gouverneurs, Raden, als alle andere Regters ende gecommitteerde tot gemeyne administratië der justitië: die wy alomme zenden, om geregistreerd, ende by eenigelyk respectivelyk agtervolgd te worden.

Ut Magistratus judices integritatem jurent.

Jusjurandum, de quo hîc; edicto huic 5. Jul. 1570. inter alia subjungitur. Juratur autem religioni Romano-catholicæ & Principi fidelitas, in juris ministerio integritas & incorruptibilitas, non ambitum fuisse munus pecuniâ, gratiâ aut donis: mandaturque jusjurandum illud præstandum omnibus regionum & provinciarum Gubernatoribus, Consiliorum Præsidibus, Cancellariis & Senatoribus, Financiarum & rationum magistris, civitatum Prætoribus, omnibusque, quibus juris dicendi cura incumbit. Et subsignatur F. A. Duc d'Alve.

Jurisjurandi ejus forma.

Officiariis transigere non licere de criminibus aut mulctis, nisi &c. vide sub voce Officia.

Transactiones in crim.

Art. 74. ed. 5. Jul. 1570. damnatur consuetudo quarumdam Belgii provinciarum, quæ asylum præbebant illis, qui in aliis Belgii, quamvis ejusdem ditionis provinciis, deliquissent. vide & paulò infrà.

Consuetudines asyli abrogatæ.

Ne Vasalli, qui summas tenent jurisdictiones, in puniendis delictis, aut remissionibus concedendis excedant jura facultatesque infeudationis contractu sibi concessa, neve usurpent jura soli Majestati & tribunalibus augustioribus reservata, vide ed. 5. Jul. 1570. Artt. 14. & 19.

Vasallorum nimia autoritas.

Articuli 43. 45. 46. ed. 5. Jul. 1570. in hoc tendunt, ut justitiæ præfectis seu officiariis sufficiens detur lictorum & ministrorum numerus.

Lictores.

Unumquemque, & præcipuè sacramento adstrictos, Gulden, Gehulde, *debere officiariis justitiæ administrandæ opem ferre, vide eod. 5. Jul. 1570. artt. 44. & 47. ac eos, qui officiariis in justitiæ ministerio opitulantur, sub Majestatis esse patrocinio, æque ac officiarios ipsos, vide eod. ed. art. 49.*

Opem justitiæ ferendam. Gulden.

5. *Jul.* 1570. *Art. LXXV.* Ordonneeren, dat ter plaetse daer den delinquant bevonden zal wezen, den zelven aengesproken ende gepuniëerd worde. Waer toe wylen de Kyzerlyke Maj. by zyne ordonnantië van den jare 1541. op 't stuk van de doodslagen eenigen regel gesteld heeft, 't welk wy extendeeren by dezen, ende willen stad te grypen voor andere gemy-

Criminis reos judicandos, plectendos ubi reperiuntur, spretis privilegiis.

ne grauwelyke zware crimen: als ketteryen, saisinaet oft gedelibereerde moordaed, rooverye, verraderye, rebellië, vervalsching van munt, ontschaking, openbare fortse ende geweld, ende andere diergelyke kwade ende booze syten. die wy verstaen alomme gestraft te worden. ende dat in dezen cesseren moeten alle vryheden, verzekerheden ende assurantiën die eenige vassallen of steden plagen te geven. ordonneerende daer omme alle officiers, dat zy in zekere zaken terstond tegen de criminele persoonen, in hunne jurisdictië gevlugt zynde, procedeeren, 't zy by accusatië, denunciatië oft van officië wegen, om alzulke grauwelyke delicten niet vry ende ongestraft te laten.

Apprehensio in flagranti cuivis competit judici, spretâ personæ qualitate.

5. *Jul.* 1570. *art. LXIV.* Insgelyks om te verhueden die questiën ende geschillen van jurisdictië, die dikmaels beletten dat de straf van de kwaeddoenders niet gedaen en word; zoo wel uyt zaken van de executiën van de persoonen, als van de plaetsen daer die delinquanten gevangen zyn; begeirende ook daer in order te stellen; zeggen, dat alle persoonen, van wat staet of qualityt die zyn, zullen, metter verscher daed op 't syt bevonden wezende, metten lyve aengetast ende gevangen mogen worden by alle justiciën: met last dat zy in handen van den competenten regter gesteld zullen worden.

Ut & á recenti profugos quivis officiarius in alienâ jurisdictione apprehendere & in suam reducere possit.

5. *Jul.* 1570. *Art. LXXVI.* Ordonneeren dat op 't syt ende metter verscher daed van de delicten alle officiers zullen mogen vervolgen, aentasten ende vangen in alle jurisdictiën ende landen die kwaeddoenders, om die ter plaetse van den delicte wederom te brengen, om daer van exemplare straf gedaen te worden. met last nogtans, aleer zy de zelve van der plaetsen van der apprehensië zullen mogen vervueren, den officier van der plaetsen die te representeeren, ende hem te zeggen die maniere ende oorzake van de apprehensië. den welken niet en zal mogen beletten den zelven te vervueren: mits oorlof vragende om diën te mogen transporteren: 'tenware dat hy eenige merkelyke reden hadde van wygeringe. waer van zy ingevalle van geschille ons oft den Provincialen Raed, indiën zy byde onder een ressort zyn, zullen mogen adverteeren, om daer inne te ordonneeren ende verzien: haudende middelertyd die gevangene in zekere bewaernisse. ende dat niettegenstaende eenige privilegiën oft usanciën ter contrarië: ende zonder prejudicië van diën.

Motâ quæstione super foro apprehensi; tum reus ab utriusque jurisdictionis communi superiore judicandus est.

5. *Jul.* 1570. *Art. LXXII.* Statuëeren dat, indiën tusschen diversche landen ende provinciën eenig geschil reze ter cauze van de plaetse van den delicte oft aentastinge van eenen gevangen; ende dat de zelve landen ende provinciën onder een ressort zyn; zal den voorzyden delinquant by den genen die hem gevangen heeft gevankelyk gezonden worden in handen van den immediaten overste, met zyne lasten ende informa-

tiën, om zonder prejudicië oft nadeel van 't geschil van de jurisdictiën van partyen zyn proces te maken, vonnisse te geven, ende executië te doen: zoo van gelyken gedaen zal worden; zoo wanneer daer geschil ryzen zal tusschen steden oft particuliere persoonen van eene provincië oft ressorte.

5. *Jul.* 1570. *Art. LXXIII.* Indiën dat er geschil van jurisdictië ryze tusschen twee landen oft provinciën geen ressort hebbende, oft 't zelve verschydelyk hebbende; zullen in diën gevalle die raden van elker provincië ons daer af adverteeren met de lasten van den voorf. criminelen persoon, om by ons regters gecommitteerd te worden tot uyttinge der zaken van de voorf. gevangenen, zonder naedeel van elks lands jurisdictië, ende de zelve blyvende in hun geheel om by onze souveryne authorityt hunne geschillen te sligten. Ende van gelyken zal gedaen worden, als men tegen eenen voorvlugtigen by appellatië zal moeten procederen, om een misdaed, 't welk geperpetreed zaude wezen in een' plaetse, daer van geschil zaude wezen, oft van der plaetsen daer zyn goed toegeslagen ende gesaiseerd is.

Motâ quæstione ejusmodi inter duas jurisdictiones superiorem communem non habentes, quid faciendum?

Quid si quem captivum ecclesiastici judices tonsuræ aut asyli causâ repetant? vide art. 67. ejusdem & vocem Asylum.

MARIA ELISABETH Gouvernante Generale van deze Nederlanden. Haere Doorlugtigste Hooghyd heeft goedgevonden aen de Raden Fiscalen van den Rade van Braband te fixeeren ende determineren den tyd van dry maenden, naer dat de voorf. crimen ende halsstraffige delicten zullen gesuranneerd zyn, binnen welken tyd zy zullen hebben te vervolgen de voorf. kwaed-doenders, haudende hunne fixe domicilië in Braband, ende de zelve door die van den gemelden Rade naer verdiensten te doen straffen op den voet van de Plakaerten van zyne Majestyt hier voren geëmaneerd, ende namentlyk het gene van 't jaer 1570. Ende alswanneer die gemelde Raden Fiscalen zullen in faute gebleven wezen van hunne actië in te stellen binnen de dry maenden naer dat de voorf. crimen zullen gesuranneerd zyn; Hare Hooghyd heeft toegelaten, gelyk zy toelaet by deze, aen den Drossaerd van Braband de zelve by preventië te vervolgen, te straffen ende te kastyden: mits onderhaudende de generale instructië der officieren van justicië van den jare 1478. Brussel den 10. Juny 1727. DE BAILL. Vt. Geteekend MARIA ELISABETH. tegengeteekend J. J. LE ROY. *Superscriptum habetur*, Translaet van het Decreet van Hare Doorl. Hoogh. *Extat P. 7. L. 1. T. 4. C. 4.*

Crimina incolarum per annum impunita devolvi in Fiscales deindè ad Prætorē equestrem.

Supra citatum ed. 1478. extat Tom. 3. Loovens pag. 88. quod eo præcipuè huc spectare videtur, quo officiariis indicitur reddenda mulctarum & confiscationum ratio.

BY DEN KONING. Wy verklaren ende ordonneeren by deze dat alle Myers, Drossaerden, Schepenen ende andere onze officieren, die zauden willen doen eenige aenbrenginge;

Ne illi qui non sunt milites, cuiquam qui non sit Brabantiæ officiarius ordinarius tradantur.

oft leveringe van kwaed-doenders niet wezende militair ten platten lande in onze provincië van Braband, zulks zullen hebben te doen, 't zy aen onze Raden Fiscalen; 't zy aen onzen Drossaerd van Braband, zonder eenige te doen buyten onze voorzyde Provincië oft aen vremde justiciën, ende andere geen territoir oft ordinarisse jurisdictië hebbende in dezen onzen lande van Braband, nog hunne commissiën oft patenten gedepecheerd ende gezegeld, nog ook hunnen eed gedaen in de zelve onze provincië, op pene van arbitrale correctië. Ende ten regarde van kwaed-doenders wezende militair; zullen de voorf. officieren ende justicieren in 't voorf. stuk van aenbrenginge hun hebben te reguleren naer de plakaerten ende ordonnantiën daer van zynde. Brussel den 21. Augusti 1677. FIER. Vt. C. FER. LASSO. *Extat P.* 7. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 2. *idem ferè Cap.* 1.

De captivis extrà Brabantiam non transferendis, tradendis, vide Inaugurationes inscriptione de Captivis.

De reciprocâ Belgii nostri cum Gallis traditione profugorum vide P. 7. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 6.

Clericos primæ tonsuræ, etiam conjugatos, si habitu clericali non incedant, non esse remittendos ad judicem Ecclesiasticum, vide ubi de Jurisdictione Ecclesiasticâ. Item P. 2. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 1. *Art.* 65.

Ut tribunalia inferiora utantur stylo superiorum, nisi &c.

12. *Jul.* 1611. *Art. XLVI.* Et pour ce qu'entendons que le stil au fait des procedures criminelles est fort different & diversement pratiqué és sieges subalternes; nous ordonnons que tous les juges inférieurs, n'aians stil arreté, seront tenus d'én suivre le stil decreté du Conseil Provincial, sous lequel ils ressortent.

Edictum item 9. *Jul.* 1570. *art.* 73. *&* 74. *abrogat omnes in criminalibus procedendi formas á dispositione suâ abhorrentes. vide ad initium hujus tractâtûs. Item art.* 61. *ed.* 5. *Jul.* 1570. *variæ recensentur immunitates locales & consuetudines iniquæ, & abolentur. jubenturque judices tantùm revereri edicta & jus scriptum.*

Informatio præparatoria.

Ordonn. art. CIX. Dat onzen voorf. procureur zal gehauden wezen hem getrauwelyk te informeeren op alle zaken ende materiën komende tot zynder kennisse, concernerende onze hoogheyt, preëminentië ende rechten fiscale, zoo wel in zaken van excesse oft criem behoorende tot zynder officië, als ook van onze hoogheyt ende domeynen: ende zal onzen procureur, naerdiën hy die voorf. informatië zal hebben genomen, gehauden wezen die terstond ende zonder vertrek over te leveren in handen van onzen voorf. advocaet, die welke requeste maken zal om daer op te hebben provisië, de welke zal by onzen voorf. procureur geprezenteert worden aen die van onzen rade. ende indiën voor het verleenen van de voorf. provisië die van onzen rade willen die voorf. informatië zien; zal hunluyden de zelve getoont worden.

9. *Jul.* 1570. *Art. VII.* Dat in criminele zaken geprocedeert zal

zal worden van officiëwegen om de opregte waerhyd van den fyte te onderzoeken: ende dat ordinairlyk ende extraordinairlyk by korte dagen ende interval van tyd.

In caufis criminalibus agendum ex officio actoris publici.

5. *Jul.* 1570. *art. LI.* Verbieden alle notariffen, fecretariffen, greffiers ende generalyk alle perfoonen geene regters wezende oft gëen' commiffië oft magt hebbende om informatiën preparatoir te nemen, geen' getuygen te hooren, atteftatiën te geven, oft fpeciale acten te doen in de zaken ende proceffen hangende voor andere regters, op pene voor d'eerfte ryze, van heure officien gefufpendeert te worden voor eenen tyd tot arbiterfchepe van den regter, ende voor de tweede ryze, van privatië van 't voorzyde officië, ende van den ban, ook tot arbiterfchepe van den regter. Verbiedende ook alle regters op gelyke informatiën oft atteftatiën eenig inzien te nemen, in wat manieren dat het zy, nog ook de zelve te ontfangen oft toelaten, al en waer 't maer om die daer naer te recolleeren, op pene van nullityt. *Vide infrà ubi de teftimoniis excipiendis.*

Teftimonia præparatoria nemo nifi judex excipiat.

12. *Jul.* 1611. *art. XXXVIII.* Commandons à tous officiers, qu'à l'inftant que le crime ou delit fera perpetré & venu à leur notice; foit par bruit public, doleance de partie, ou dénonciation; le delinquant foit apprehendé, s'il fe trouve en prefent méfait: finon; que l'information foit bien & duement prife, & icelle vue par le juge, s'il en appert, du moins par demie preuve ou vêhemente fufpicion; le delinquant foit conftitué prifonnier, ou ajourné comparoir en perfonne, felon le fujet du mefus & qualité de l'accufé. & le cas fe trouvant difpofé à confifcation; foit felon les placards, ou autrement de droit commun; que jointement fes biens foient annotés & faifis. *Idem* 9. *Jul.* 1570. *art.* 4. *& paria* 5. *Jul.* 1570. *art.* 30.

Ex illis decernatur citatio perfonalis, perfonæ & bonorum apprehenfio &c.

12. *Jul.* 1611. *art. XXXIX.* Néanmoins, afin que l'innocent ne foit injuftement travaillé; nous defendons à tous lefdits officiers de ne proceder à l'appréhenfion des perfonnes aians fixe domicile, ni les ajourner à comparoir en perfonne; fi ce n'eft en l'un des trois cas fuivans. favoir, qu'il foit trouvé en prefent méfait, & que les juges aient decreté prife de corps, ou ajournement perfonel fur les informations préparatoires, par eux vues, ou bien par accufation & à l'inftance de partie formée, és lieux ou elle eft recue.

Corporis apprehenfio tribus tantùm cafibus in incolas licita.

Ferè idem habet 9. *Jul.* 1570. *artt.* 2. *&* 3: *item* 5: *Jul.* 1570. *art.* 50. *quo pofteriori loco etiam hæc habentur.* Ende alle andere wegen van apprehenfië verklaren wy van geender weerde: 't en zy nogtans in zekere fpeciale zaken. gelykerwys, als de zelve landloopers waren, daer merkelyk perykel zaude wezen van de vlugt, ende daer 't fyt te zeer afgryffelyk zaude wezen, ende dat de zake by den officier wel klaerlyk bevonden ware. In welken gevalle zal onzen officier binnen vier-en-twintig uren na de apprehenfië de regters daer van adverteeren, mitfgaders van de oorzaek dië, ende hoe hem daer af blykt, om by de

Exceptiones.

zelve t'ordonneeren, of die apprehensie opregt is, of niet. *Hæc confer cum Inaugurationibus Inscrip. 9.*

Nullus reis patronus, interpres, advocatus, procurator.

9. *Jul.* 1570. *Art. XIV.* Ende en zullen de zelve [beschuldigde] niet geadmitteert worden om by voorsprake of taelmans te spreken, nog te dienen van schriftueren: 't en ware dat om zekere merkelyke consideratië, aenschauw nemende op de zake ende materië, die rechters bevonden, zulks te behooren te geschieden. te niet doende alle costumen oft manieren van doen ter contrarië, in wat vlekken of plaetsen dat het zy.

De tutore aut curatore pro minoribus interventuro, extat art. 61. ejusd.

Judicia criminalia summariè, extraordinariè agenda.

9. *Jul.* 1570. *Art. XXXII.* Willende voorts generalyk, dat alle criminele processen extraordinairlyk belyd zullen worden, ende niet op de rolle van ordinarisse gedingen: 't en ware die materië van zoo groote importantië en van zulke zwarighyd en duysterhyd waer, dat partyen, in rechte op hunne gedingen gehoord zynde, geordonneert ende bevolen wierd, dat de zelve in ordinaris proces ontfangen zauden worden, ende by den Rade gedistribuëerd oft geadmitteerd om by advocaten en procureurs gediend te worden.

Admisso forsan patrocinio, advocati abstineant inutilibus & importunis defensionibus.

Idem. art. XXXIII. In welken gevalle verbieden wy de voors. advocaten of procureurs onnoodige oft onbehoorlyke schrifturen te maken. maer zullen die fyten en artikelen dienende tot justificatië in 't kort ende simpelyk by geschrift stellen, zonder te gebruyken van repetitië, oft te stellen eenige calumniëuse, oft onwaeragtige fyten, zoo eenige doen, om die zaken ende materiën te confundeeren ende die processen te verlengen. ende dat op pene van boeten in heuren eygen naem, interdictië van te postuleeren, oft andere arbitrale correctië.

Scripta defensoria signanda, conservanda.

Idem. art. XXXIV. Dat de voorzyde schrifturen, mitsgaders die requesten, die in de voorzyde criminele processen overgegeven ende gepresenteerd zullen worden; by den suppliant oft andere, sufficiënte procuratië geëxhibeerd hebbende, ende geadmitteerd wezende, onderteekend zullen worden. Ende zoo verre zulke requesten in de voorzyde processen mogen dienen; zullen die originale bewaerd worden, overleverende de suppliantten alleenelyk copië van diën. ende zal den secretaris oft greffier gehauden worden notitië te hauden van den dag dat die exhibitië daer van gedaen zal wezen.

Finiendæ litis termini, festina instructio & terminatio.

12. *Jul.* 1611. *art. XL.* Et sitôt que le delinquant sera apprehendé, ou comparu en personne; les juges & officiers ne sauront de promptement entendre à l'instruction de son procés à brefs & peremptoirs dilais, & de s'informer duement, & furnir à tous autres devoirs de justice, servans tant à charge que decharge d'icelui. Et, étant le proces ainsi sommierement instruit; lesdits juges procureront de le vuider au plutôt que faire se pourra, sans en aucune maniere exceder le terme de six mois, même és causes plus douteuses & difficiles. Et si l'on trouve qu'en ce

soit par eux usé de notable nonchalance & dissimulation ; ceux de nos Consaux; sous lesquels ils ressortent, feront devoir d'évoquer les causes vers eux, pour les vuider promptement, comme en droituriere justice conviendra, & proceder en outre a la calenge & chatoy de tels juges & officiers negligens, selon que les circonstances de leurs mesus meriteront. *Paulò aliter de hoc litium terminandarum spatio statutum erat. 5. Jul. 1570. artt. 31. 38. item 9. Jul. 1570. art. 71.*

9. Jul. 1570. art. XXXV. Dat de dilayen oft uytstellen, die geaccordeert zullen worden om te procedeeren, oft schrifturen te maken, zullen wezen op korten termyn ende interval van tyd, van dage te dage, oft van derden dage te derden dage, ende alle peremptoirlyk : 't en ware dat er eenige wettige occasië zy om 't voorz. dilay oft uytstel te continuëeren ende bezonder, als, om productië te doen van eenige getuygen absent zynde, oft andere regtveerdige oorzaken (daer af die regters kennisse zullen mogen hebben) van noode werd langeren uytstel, na de grootte of zwarigheyd van de zake, ter arbiterschappe van den rechter. *Paria propemodùm Ordonn. art. 120.*

Item de summariâ festinâque litis instructione.

9. Jul. 1570. art. LXII. Ordonneerende dat alle crimineele processen voor alle andere zaken ende affairen neerstelyk geïnstruëerd, gevisiteerd ende gewezen zullen worden : ende dat men tot expeditië van dien verstaen zal, alle andere zaken te rugge stellende. *Paria Ordonn. art. 114.*

Quin, postponantur civiles criminalibus.

Idem. art. LXIII. Ordonneeren dat, zoo wanneer eenigen gevangen zulke requeste [tot gratië oft pardon] overgeefd; ende dat men op de zelve advies geëyscht heeft; en zullen de voorf. regters ende officiers daer en tusschen niet uytstellen, die instructië van zulke processen te maken, totter sententië definitive toe, oft totter pynbank inclusivelyk : ende zullen procedeeren tot executië van dier, zonder ander antwoord te verbyden.

Non cessandum prætextu petitæ remissionis.

5. Jul. 1570. art. XXXVII. Ende want men verstaet dat eenige officiers om de uytinge van de criminele zaken te fluyeren ende veragteren, wezende een capitael criem bekend ende geverificeerd, den gevangen oft voorvlugtigen somtyden opgelyd zauden hebben eenige andere delicten die zy niet en konden verificeeren; ende dat hangende deze inquisitië ende onderzoek den tyd passeerde; wy ordonneeren dat in zulken gevalle ('t en zy dat het delict 't welk men van nieuws zal willen opleggen zeer important zy, ende grieflyker dan het eerste; ende dat 't eerste criem niet genoegzaem en zy om den geaccuseerden metter dood te puniëeren) die regteren totter uytinge ende vonnisse voorts gaen zullen, zonder hun t'arreteren, oft aenschauw te nemen op die andere nieuwe ende by aventure versierde ende gezogte accusatiën van den officier. Ende indiën zy cavillatië oft calumnie bevinden van wegen des accusateurs; zullen daer af behoorlyke correctië doen.

Ne quidem novis objectis criminibus, judicium criminis capitalis jam probati intermittendum.

De actis criminalibus, Crimineele Rollen, *singulis trimestribus á tribunalibus inferioribus ad superiora remittendis*, *videre licet* 5. *Jul.* 1570. *artt.* 34. 35. 36.

Bonorum annotatio, apprehensio.

9. *Jul.* 1570. *art. V.* Zoo wanneer 't misdaed zulk wezen zal, dat 'er confiscatië van goede valt; ordonneeren wy, dat metter apprehensië van den persoone oft decrete van aentastinge van lyve (welk decreet ook zal moeten inhauden ordonnantië van saisissement ende annotatië van goeden) den officier ende die van der wet, terstond ende met eenen wege, doen zullen de voorz. annotatië ende saisissement van goeden, stellende de zelve by regtveerdigen inventaris in handen van de gene, die daer toe gecommitteerd zullen worden als sequesters ende bewaerders van diën, om daer van gedaen ende geüseerd te worden na dispositië van regte: verkoopende by ordonnantië van den regter ende by openbaren oproep die bederffelyke goeden, ende haudende in depôt die penningen daer van procederende met die andere onverkogte goeden, op pene van 't zelve op hen te verhalen.

De eâdem re.

Idem. art. LI. Ende beroerende die crimineele voorvlugtige persoonen, die men niet en zal konnen bekomen; zal by de ordonnantië van aentasting van lyf gezyd worden, dat by gebreke van de voorz. apprehensië hunne voorz. roerende en onroerende goeden aengeslagen en geannoteert zullen worden inder voegen als boven verklaerd is: zoo verre nogtans die zake daer toe gedisponeerd zy, ende dat in zulk criem confiscatië stad grypt: ende voorts dat den voorz. misdadigen ingeroepen zal worden by openbare edicten ende geboden, daer van die forme hier naer verklaerd zal worden.

Executio citationis personalis, apprehensionis, inventarii.

Ordonn. art. CCCXCIV. Dat, als de provisiën hauden aentast van persoonen, oft daegsel personeel, handzetting, apprehensië van goeden, confectie van inventaris by rigoureuse executie; zullen d'executeurs, zoo wanneer de provisie begrypt aentast van persoonen, moeten relateeren de plaetse van den aentast, ende waer zy de persoonen zullen hebben gevangen gelyd ende gelaten. ende hebben zy eenige goeden, have oft erve in handen genomen; zullen daer af maken behoorlyken inventaris in presentie van der justiciën van der plekken: ende zullen tot 'er administratiën van den zelven goeden committeeren, zoo wanneer de provisie dat begrypt, persoonen nut ende magtig om die te bewaren ende regeeren ende daer af te verantwoorden: stellende in heure relatie de namen van den genen die daer toe gecommitteert zyn. ende zullen goedstyds die voorf. provisie met den inventaris ende exploiten leveren in handen van onzen procureur, als 't tot zynen verzoeke gedaen is: ende anders, in handen van de partyen tot wiëns behoef 't zelve geschied zal zyn.

Ordonn. art. CCCXCVIII. Ende zoo wanneer d'executeurs zullen ter executie stellen de provisiën lest voorf. ofte andere reële executiën doen; zoo zullen zy gehauden zyn te roepen den officier

cier van der plaetsen, oft zynen stadhauder om daer by te zyn, zoo verre hy wilt. behalven dat, als die provisiën inhauden aentast van persoonen, alsdan d'executeurs, om van den zelven persoonen verzekert te zyn, den aentast wel zullen mogen doen zonder aenzien van imanden. maer den aentast gedaen zynde; zullen zy den heer oft den officier 't zelve te kennen geven, eer zy die gevangen vervueren oft in vaster gevangenisse stellen zullen. Ende alle andere executiën van onzen Rade zullen zy mogen doen zonder aenzien van officieren.

Executiones faciendæ interpellato ad assistendum officiario loci.

In causis criminalibus ne reis provisionum aut relationum copia detur; seu exemplum, vide Ordonn. art. 399.

Copia provisionum.

Ut, in quibus provisionibus Procurator fiscalis junctus est, is executionum, mandatu partium litigantium faciendarum, tempestivè moneatur, vide Ordonn. art. 396.

5. *Jul.* 1570. *art. XLVIII.* Ende aengaende de gene die tegens de justicië favorizeeren zullen by fyte, geroep, oft andersints, om te beletten, dat die misdadige niet gevangen en worden; oft poogen die gevangene te verlossen; de zelve zullen met gelyke pene gepuniëert worden, als die misdadige verdiend zauden hebben, ende anders arbitralyk gestraft.

Qui reis evasionem procurârint.

9. *Jul.* 1570. *art. LXIX.* Ende want in eenige plaetsen die officiers hebben het bewind van de aengeslagen goeden; willen wy dat voortaen het zelve cesseeren zal. maer wezende eenig goed aengeslagen; zal 't zelve onder die hand van justicië blyven, tot dat die sententië van confiscatië uytgesproken zy: ende zal geregeerd worden by zulken, als daer toe gecommitteerd zal wezen, den welken geen' administratië van justicië en zal mogen hebben, met laste van 't zelve te laten volgen den genen, diën 't by vonnisse toegewezen zal worden, ende van zyn bewind rekeninge te doen. *Idem ferè* 5. *Jul.* 1570. *art. XII.*

Ne prætores sint sequestri.

9. *Jul.* 1570. *art. LII.* Ende belangende die personele daegselen; indiën de gedaegde verschynd ende compareerd; zal ook promptelyk ende voor alle zaken van officië-wegen gehoord ende ondervraegd worden op de interrogatoriën die hem geformeerd zullen worden, zoo hier boven gezyd is van de andere gevangenen. Ende dat gedaen; zal geordonneerd wezen, oft hy in vangenisse gelyd zal worden, of geslaekt op cautië zoo die qualityt van de fyten ende persoonen veryssčhen zal.

Personaliter citatus, si compareat, ut continuò interrogetur; &c.

Idem art. LIII. Indiën de gene die gedaegd zal wezen in persoon defaut doet; zal uyt kragte van d'eerste defaut tegens hem gedecerneerd worden van prise de corps, ende zyne goeden geannoteerd ende aengeslagen, ingevalle ende in der manieren als voren. ende zoo verre de zelve niet vindelyk en is; overmits dat hy voorvlugtig is of andersints hem nergens en laet zien; zal insgelyks ingeroepen worden by openbaren edicte, innehaudende die crimen daer mede hy belast is, ende dat by dry dilayen of uytstellen, elk van veerthien dagen, daer af 't leste

Quid si personaliter citatus non compareat?

dilay peremptoir wezen zal: 't en zy dat die regters bevinden om zekere oorzaken, dat men hem een vierde dilay voor superabondant behoord te geven.

Citatio per edictum.

Idem art. LIV. Dat, gedurende de voorzyde appellatië, d'executeur van diën zal t'elker ryze, als hy zyne daginge doen zal, ftellen ende affigeeren ter plaetfen daer hy zyne proclamatiën doet, een gefchrift, inhaudende infgelyks die mifdaden, daer omme den voorzyden gedaegden ingeroepen is, ende hoe menig defaut tegen den voorzyden abfent gegeven zal zyn.

Quid fi pluries citatus tandem fe fiftat?

Idem art. LV. Dat indiën hy na een oft verfchyde defauten verfchynd ende compareerd; zal in vangeniffe gelyd worden, ende gecondemneerd die koften van de voorzyde appellatiën ende deffauten te betalen: de zelve eerft ende voor al te vinden op zyne goeden indiën hy eenige heeft.

Quid fi postremùm citatus latitet?

Idem art. LVI. Ende zoo verre hy ter lefter affignatië niet en compareerd; zal onzen Procureur generael, oft officier van de plaetfe 't fyt daer mede den voorz. gecontumaceerde belaft is, exponeren met de defauten tegens hem gegeven, nemende conclufië van den ban, confifcatië van goede, of zulke andere als hy na de qualityt van den mifdade bevinden zal te behooren. Ende zullen die regters van ftonden aen binnen eenen korten termyn alleenelyk vifiteren die informatiën ende exploiten van de deurweerders oft fergeanten om daer op vonniffe te geven, zoo zy bevinden zullen te behooren. Ende niet min zal de voorz. gedaegde altyd ontfangen worden om zyne defauten te purgeeren tot er fententië toe: mits betalende de koften van de zelve deffauten.

Quæ probatio in contumaces fufficiat.

Idem. art. LVII. Maer aleer men vonnis zal geven van den ban, confifcatië van goede, oft den genen die abfent is eenig hinder doen; zal moeten blyken ten alderminften by halve probatië, van 't inhauden van den eyfch, zoo veele dats genoeg zy om totter pynbank gebragt te worden: de welke, overmits de voorvlugtighyd, voor genoegzame probatië gehauden zal worden. Zal ook van noode wezen, dat voor de voorzyde pronunciatië de getuygen van officië-wegen geëxamineerd zullen worden zoo wel tot innocentië, als befchuldighyd van den voorz. voorvlugtigen, gelyk oft hy gevangen ware: ook zullen van nieuws gerecolleerd worden, om zoo verre dat doenelyk werd, die probatië te mogen hebben in behoorlyker formen: willende dat die contumacië alleenelyk niet gehauden en zal worden voor probatië, maer wel tot hehulp van d'andere probatiën ende indiciën tegens die gecontumaceerde refulterende. Eyndelyk zal 't proces geïnftruëerd moeten worden, al oft den zelven tegenwoordig ware, ende in der manieren als hier voren gezyd is.

Eadem fenfententia in abfentes feren-

Idem art. LVIII. Die vonniffe tegens den voorz. gecontumaceerde zal gegeven worden zulks ende op de zelve penen, als den criminelen geleden zaude hebben, indiën hy tegenwoor-

dig geweeft hadde, met alle koften, ende niet altyd op de galge oft andere corporele pyne oft lyffstraf.

da, quæ in præsentes lata fuisset.

Idem art. LIX. Indiën tegens eenigen voorvlugtigen by contumacië vonnis uytgesproken zynde van banne op der galgen, met confiscatië van goede oft andere pene, hy naderhand in 't land wederkeerd, ende geapprehendeerd zynde zyne defensiën zoo wel van zyne absentië, als op zyne onschuld wild proponeren; en willen wy niet, dat hy geforcludeerd zy van het zelve te doen: maer blyvende die preuve van onzen Procureur generael oft officier tegens hem gedaen, gedurende zyne absentië, voor goed ende juridique; zal den voorf. gevangenen ter contrarië mogen verificeeren: zoo ook den Fiscael geoorloft zal wezen, zyne preuve te vermeerderen indiën 't hem goed dunkt, om naderhand partyen regt te doen, gelyk gedaen zaude geweest hebben, indiën de gene, die hem geabsenteerd heeft, van 't beginsel hem verweird hadde. behalven nogtans dat in allen gevalle die goeden van den voorf. gecontumaceerden geconfisqueerd zullen blyven, oft andere pecuniële penen oft boeten toegewezen worden: 't en zy nogtans dat hy binnen den jare van den banne wederom keere: in welken gevalle hy geadmitteerd zal worden in zyne voorf. defensiën, mits betalende de koften van justicië.

Ut, condemnato per contumaciam revertenti pateat defensio, bona publicata maneant &c.

Ord. art. 565. In materië criminele van daginge in persoon, zoo verre den gedaegde defailleerd; zoo zal geprocedeerd worden by aentaft van zynen persoon, zoo verre men hem gekrygen kan: ende indiën neen; zoo zal hy tot twee ryzen gedaegd worden by edicte, op zulke pene als onzen rade ordonneren zal naer gelegenthyd van der zaken, het zy pecuniaire, den ban oft confiscatië van zyne goeden, oft anderen. Ende die voorf. daginge by edicte alzoo gedaen zynde; zoo zal onzen Rade, gezien d'informatië precedente, ende 't exploit bevindende wel gedaen te zyn; tegen den gedaegden procederen totter daclaratië van de voorf. penen, zonder eenige andere oft nieuwe verificatië te moeten hebben.

Citationes per edictum in Consilio Brab. & sententia in contumaces.

MARIA ELISABETH, Gouvernante generael van deze Nederlanden. Rapport gehad hebbende van menigvuldige klagten, gedaen van d'abusen in criminele processen, aengefield tot laste van vlugtige, dat eenige regters naer dry ordinaire proclamatiën, en zelfs naer de vierde van gratië, ende alzoo, naer dat de vlugtige behoorlyk zyn gecontumaceert, d'officieren ten toon geadmitteert zynde, wederom by dry andere proclamatiën, ider met interval van 15. dagen, doen citeeren de verborgene, om te zien produceeren de getuygen ofte recolleeren de gene, die preparatoirlyk overhoort zyn; ende naer deze productië ofte recollement, dat zy de zelve andermael doen citeeren met dry gelyke proclamatiën om te komen dienen de reprochen, eenige zelfs met publicatië van de namen der getuygen; waer door d'officiers zyn onderworpen aen excessive

Abusus in citationibus per edictum.

onkosten, en de justicië lyd eenen uytstel en considerabele schade; wy verklaren, dat als de beschuldigde van eenige misdaden zig zullen vlugtig gemaekt hebben ofte verborgen; ende dat zy voor zulks door edict dry mael zullen geproclameerd zyn, met onderhaudinge van de gerequireerde ende geusiteerde formalityten, ende voor de vierde ryze uyt speciale gratië, ingevolge de 53. 54. ende 56. articulen van het voorz. edict van den 9. July 1570. ende dat zy zullen in faute gebleven zyn van te compareren; de zelve gehauden zullen worden voor gecontumaceerd. dat ingevolge van diën het zal geoorloft wezen aen den ageerenden officier, zyne fyten t'exposeeren by intendit ofte by geschrifte: ende op de zelve geadmitteert zynde ten toon; zal hy mogen produceeren ende recolleeren de getuygen, zonder gehauden te zyn andermael door edict te doen citeeren nogte ook om te komen dienen de reprochen tegens de getuygen, van de welke diënsvolgens de namen ook niet en zullen moeten gepubliceert worden. maer zullen de rechters, de zaken alzoo geinstruëert zynde, moeten procedeeren tot het eyndigen der zelve. Gedaen tot Brussel, 26. April 1735. V. Hag. Vt. MARIA ELISABETH. J. Schouten. *Extat P. 7. L. 1. T. 4. C. 5.*

Incarcerati intrà triduum interrogandi.

9. *Jul.* 1570. *art. VI.* Na diën den misdadigen gevangen zal wezen; zal den zelven promptelyk binnen 24. uren van zynder aentastinge, indiën 't doenelyk is, ende dat daer inne geen wettig letsel en zy, ende ingevalle van zulke letsel, binnen dry dagen ten alderlangsten, by de regters behoorlyk ondervraegd worden, gevangen zynde, ende op den eed diën hy gehauden word te doen, van de waerhyd te zeggen op de belastingen tegens hem resulterende: mitsgaders op 't gene dat hy zal willen zeggen tot zynder ontlastinge, zonder middelertyd te onderlaten hem op 't zelve fyt te onderzoeken.

Interrogationes illæ & responsiones quomodo faciendæ & scripto redigendæ.

9. *Jul.* 1570. *art. VIII.* Welke examinatië gedaen zal worden in presentië van den voorz. regter ende van den greffier oft secretaris die 't zelve by geschrifte stellen zal: eerstelyk die interrogatoriën al in 't lange, ende die antwoorde van den gevangenen, zoo 't hem by den regter gepronunceerd zal worden, zonder te royeeren oft deur te slaen 't gene datter eens gezyd zal zyn. maer zal die additiën ende veranderingen al in 't lange opschryven: haudende in 't eynde van der antwoorde, notitië van de woorden, die by hem toegevuegd ende veranderd geweest zullen zyn, om naderhand aenschauw daer op genomen te worden.

Ut seorsùm judex respondentis vacillationem aut constantiam annotet.

Idem. art. IX. Den regter zal insgelyks toezigt nemen op de standvastighyd oft wankelbaerhyd van den gevangenen: daer van hy notitië zal doen hauden na de voorz. antwoorden ende responsiën.

9. *Jul.* 1570. *art. X.* Die examinatië volbragt zynde; zal den regter, oft in zyne tegenwoordighyd den greffier oft secretaris, den gevangenen terstond daer van lecture doen, op dat hy

al

al 't zelve wel versta ende overmerke. Ende indiën hy daer iet by vuegen, afdoen oft veranderen wilt; zal de vooz. greffier of secretaris 't zelve opschryven, zonder iet te royeeren oft door te slaen van 't gene datter eens geschreven zal zyn; zoo voorzyd is.

Responsiones exceptas reo prælegendas, qui mutet, demat, addat.

Idem. art. XI. 'T zelve gedaen zynde; zal de gevangen die voorz. belydinge oft loocheninge onderteekenen; oft zyn merk daer op stellen: ende indiën hy niet schryven nog merk stellen en kan; zal den voorz. regter oft imand anders voor hem onderteekenen.

Et ipse subsignet.

Idem. art. XII. Ook zullen die regters, greffier oft secretaris by notitië onderteekenen, dat de voorz. antwoorde den gevangenen voorgelezen is geweest, ende dat hy by de zelve gepersisteerd heeft, zonder daer inne eenige zake te willen hebben toevuegen oft afdoen: op pene van boete voor den regter ende greffier of secretaris; die 't gene des voorzyd is onderlaten zullen hebben.

Ut & ejus prælectionis nota redigatur

Idem. art. XIII. Dat zoo wanneer daer inne van officië-wegen geprocedeerd zal worden; zullen alle gevangene beschuldigde van misdaden mondelinge antwoorden op de interrogatiën ende ondervragen die hen gedaen zullen worden, ende dat by ordene ende simpelyk, met ja oft neen, daer by vuegende die ontlastingen die zy zullen willen proponeeren, indiën zy eenige zeggen. Ende zoo verre daer vele gevangenen waren; zal elk verschydelyk ende in 't bezunder geëxamineerd worden. ende indiën confrontatië aldaer van noode ware, om die waerhyd des te beter t'onderzoeken; zal de zelve gedaen worden.

Ut si ex officio agatur, rei coram respondeant affirmando aut negando & simpliciter.

Ord. art. CCCCLIV. Wy ordonneeren, dat als imand by onzen voorf. rade gevangen zal zyn, oft verdagvaerd te compareeren in persoone; onze fiscalen ende andere officieren gehauden zullen zyn binnen dry dagen t'exhiberen heure interrogatoriën oft fyten van belastinge, wel ende te regte gemaekt op de delicten ende mesussen van den voorf. gevangenen. de welke geleverd zullen worden diën van onze raedsluyden, die gecommitteerd zal zyn om den voorn. gevangen oft gedaegden in persoon t'interrogeren: 't welk hy in presentië van eenen van onze secretarissen promptelyk gehauden zal zyn te doen, ende zyn' antwoorde by geschrifte te doen redigeeren: belastende den voorf. commissaris wel ende neerstelyk t'interrogeren, ende te vermanen, dat hy de waerhyd bekenne; ende goed aenschauw te hebben op de constantië ende vacillatië van den voorf. gevangen oft gedaegden in persoon: waer van den voorn. commissaris gehauden zal zyn note te maken naer de voorf. responsiven.

In Consilio Brab. scripta interrogatoria intrà triduum proponenda &c.

Ordonn. art. CCCCLXII. Indiën den geaccuseerden allegeerd eenige peremptoire fyten tot zynder innocentië, oft reprochen in recht gefondeert; zoo zal hy gehauden zyn promptelyk te noemen de getuygen, met de welke hy meynd te toonen zyn' voorf. fyten ende reprochen.

Exceptiones allegans peremptorias, continuò testes nominet.

Qui interrogentur sumptibus rei, certâ consignatâ pecuniâ.

Ord. art. CCCCLXIII. Welke getuygen alzoo genoemd, zullen gehoord ende geïnterrogeerd worden by commissarissen van onzen voorf. Rade ten koste van den voorf. geaccuseerden: die schuldig zal zyn te consigneeren in de greffie zulke somme, als men om te doen die voorf. informatië behoeven zal; zoo verre hy 't gedoen kan: oft ten koste van partye civile, indiën dat 'er eenige is: anders tot onzen koste. *Similia quædam artt.* 18. 19. & 20. *ed.* 9. *Jul.* 1570.

Ut responsa in Conf. Brab. Fiscalibus edantur, ex quibus conclusionem sibi forment.

Ord. art. CCCCLV. Dat de voorn. antwoord geredigeert zynde by geschrifte; zal gecommuniceerd worden den voorn. Fiscalen oft andere officieren, om, die gezien, te mogen nemen heure conclusiën; naer de gelegenthyd van der materiën, gelyk zy zullen bevinden behoorende.

Confessione sat liquidâ; concludendû: sin minùs; testes retentandi, conferendi &c.

Ord. art. CCCCLVI. Ende indiën zy de confessiën sufficiënt bevinden; zullen regt nemen ende begeeren op de zelfde: ende ingevalle neen; zoo zal men ordonneeren, dat de getuygen gerecolleerd worden, ende, zoo verre het nood zy, geconfronteerd: ende om dat te doen, en zal maer een dilay gegeven worden, ter discretië ende moderatië van den Hove.

Dum liquet de crimine; ut illicò officiarius conclusionem formet.

9. *Jul.* 1570. *art.* XVII. Dat indiën by de antwoorde van de voorz. crimininele persoonen 't fyt beleden word, oft anderfints blyke van de geperpetreerde misdaden; zal by onzen procureur generael, oft officier van der plaetsen, terstond, ende zoo geringe als 't doenlyk werd, criminele conclusië tegens den zelven genomen worden, zonder van eenige uytstellen oft vertrek te gebruyken.

Conclusionum forma.

12. *Jul.* 1611. *art.* XLI. Et afin que l'officier ne se trouve en peine quant à la formalité des conclusions par lui à prendre à la charge des prisonniers; nous ordonnons qu'il suffira que l'officier propose le fait du crime dont il veut charger le prisonnier, ensemble les informations, confessions & preuves qu'il a contre lui, en concluant seulement, à ce qu'il soit pour les dits cas puni selon droit & justice, ou selon nos placards, ou bien à telle autre peine, que l'on trouvera au cas appartenir. *His consonat* 5. *Jul.* 1570. *art.* 54.

Ulteriores inquisitiones tentamina, testimoniorum exceptiones.

9. *Jul.* 1570. *art.* XXI. Ende zal reciprocé die regter van officië-wegen, oft ter begeerte van den officier oft van partye; indiën 't noot zy, breeder informatië nemen van de voorz. bestingen; recollecrende die getuygen preparatoirlyk gehoord; ende dat partye tegenwoordig: oft zal immers den zelven insinuatië ende notificatië gedaen worden van de namen der getuygen, die tegens hen geproduceerd zullen zyn. Ende zal ook confrontatië van dien gedaen worden, indiën 't nood zy, om die enqueste judiciële volkomelyk te instrueeren: 't welk recollement in zaeke, daer lyfstraf aenkleefd, de voorzyde gevangenen niet en zal mogen renunceeren.

9. *Jul.* 1570. *art.* XXII. Dat den rechter, aleer die enqueste te beginnen, een' acte zal doen maken, ende de zelve in 't

procès leggen: by welke acte hy de partyen eenen gemynen termyn zal prefigeeren, binnen den welken elk van de partyen by getuygen of schrifturen zal mogen toonen en probeeren 't gene des hem goeddunken zal.

Terminum probationibus faciendis figendum.

9 *Jul.* 1570. *art. XXVII.* Dat men geen' informatiën oft enqueften en zal mogen nemen, dan by de regters oft commiffariffen daer toe gedeputeerd, ende eenen adjoint niet fufpect zynde. Ende en zullen geen' commiffariffen genomineerd mogen worden; 't en zy om regtveerdige ende wettige zaken. Ende in allen gevalle, zullen die enqueften by de zelve commiffariffen ende adjoint onderteekend worden: ende zal ook elke getuygeniffe by den depofant ondergefchreven worden, indiën hy fchryven kan: des neen; zal zyn merk daer onder ftellen, met notitië dat hy nog fchryven, nog teekenen en kan, zoo dat gezyd is van de gevangenen: op pene van boete voor de commiffariffen ende adjoint; die 't zelve geomitteerd zullen hebben. *Vide antè ubi de informationibus præparatoriis.*

Nulla excipienda de crimin. testimonia nisi á judicib. & quomodò.

9. *Jul.* 1570. *art. XXIV.* Dat die getuygen ter eenre ende ter andere zyde geproduceerd; niet alleenlyk op de articulen ende fyten by de partyen voortsgebragt; geëxamineerd zullen worden; maer ook van officië-wegen gehoord op de waerhyd van den fyte; met de circumftantiën die 't zelve zauden mogen verligten oft verzwaren, dependerende van de voorz. interrogatiën; op dat de waerhyd niet verzwegen en worde, ende dat zoo wel tot onnoozelhyd van den geaccufeerden; als om zyne fchuld ende misdaed te doen blyken: ende dat tot arbiterfchepe van den regter.

Ut judex etiam ex officio teftes fuper aliis, quam quæ propofita funt interroget.

9. *Jul.* 1570. *art. XXV.* Die getuygen in crimineele zaken geproduceerd, zullen by de rechters gehoord worden verfchydelyk, zoo dat behoord, d'een' naer d'ander'; ende niet diverfche famen; wat kennelykhyd van fyt of conjunctië van acte dat men 't zelve zaude mogen zeggen te zyn.

Teftes feparatim finguli audiuntor.

9. *Jul.* 1570. *art. XXIII.* Ende nadiën den termyn van de enquefte overftreken zal wezen; zal men in plaetfe van der publicatië den gevangenen overgeven die namen ende toenamen van de getuygen tegens hem geproduceerd, mitfgaders die articulen oft laften op de welke men de zelve geëxamineerd zal hebben; om te aenhooren 't gene dat hy zal willen zeggen tot rejectië ende reprochen tegens de perfoonen ende depofitiën van de voorz. getuygen: 't welk hy gehauden zal wezen promptelyk te doen om notitië daer af te hauden; ende, indiën 't nood zy, hem t'admitteeren om 't zelfde te verificeeren, maer zelden: te weten, als zulke reprochen peremptoir zyn; om 't geloove van der getuygeniffe te deftruëren.

Ut pro teftimoniorũ communicatione reo edantur teftium nomina.

28. *Nov.* 1611. *art. I.* Premierement que l'art. 10. de la dite ordonnance [12. *Jul.* 1611.] contenant que les enquêtes feroient dorenavant publiées és lieux ou jufques lors elles etoient demeurées fecretes, ne comprend point les informations & au-

Nulla in crim. teftimoniorum publicatio.

tres preuves qui se font en matieres criminelles: ains que l'on se reglera, au regard d'icelles, selon & en la même forme & maniere, qu'a été fait du passé: ne soit, que ci-après, à la requisition des Etats de quelque province ou provinces, leurs dites Altesses fussent meues d'autrement ordonner.

Ne quidem civilizatâ causâ, dum agitur de mulctâ.

Ab Insulensibus; ceux de la Gouvernance de Lille, *hoc super publicatione testimoniorum consilio Principis privato propositum fuit dubium.* Si celles concernantes cas criminel ne pourroient être communiquées, lorsque le dit cas seroit civilisé, & le delinquant élargi sous caution de se representer au jour d'ouir droit, pour interest de partie lesée; & adjudication d'amende ou mulcte pecuniaire pretendue par le Fisque étant conjointement en cause.

Apostille. Soit repondu que l'intention de leurs Altesses est; qu'aux cas ci-repris les enquêtes & informations ne seront communiquées: attendu qu'il s'agit encore de delit & de la punition d'icelui, jaçoit que pecuniaire, pour la quelle obtenir le Fiscal est demeuré en cause. Bruxelles 11. Septembre 1615. *P.* 4. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 1. *interp.* 3. *post art.* 10.

Ut, antequàm confrontationes fiant, reus suas testium rejiciendorum rationes edat.

Ord. art. CCCCLX. Aleer men procederen zal totter confrontatiën; zoo zal men vragen den geaccuseerden of hy de getuygen, die tegen hem geproduceerd geweest hebben, wilt reprocheeren oft wederleggen, ende hebben dilay om van zyne reprochen te mogen dienen, om in de confrontatië daer op te nemen alzulke consideratië als 't behooren zal: ende indiën de geaccuseerde zegt niet te willen reprocheeren de getuygen; zoo en zal hem daer naer niet toegelaten worde om 't zelve te mogen doen.

Ut testes conferendi priùs retententur.

Ord. art. CCCCLXI. De getuygen die geconfronteerd zullen moeten wezen; zullen eerst gerecolleerd zyn: ende in 't gene daer inne zy zullen persisteeren; zoo verre het zy ten laste van den geaccuseerden; zullen geconfronteerd worden.

Expensæ in testimonia excipienda.

9. *Jul.* 1570. *Art.* XXVI. Aengaende die onkosten [van de enquesten] zal elke partye de zyne dragen. ende indiën de gevangene overmits zyne armoede geene middelen hadde om zulks te vervallen; zal 't zelve gedaen worden tot koste van de geïnteresseerde partye, indiën daer eenige is, die magt heeft om de voorz. onkosten te dragen: des neen; zal wezen t'onzen laste. 't en ware dat men zulken onkosten andersints gewoonelyk vonde, gelyk diversche van onze steden doen, die de kosten dragen om de gemeene penningen der zelve: 't welk geobserveerd zal worden, zoo men hier voortyds gedaen heeft.

Ne quis ad captivos admittatur.

9. *Jul.* 1570. *Art.* XV. Dat die cipiers oft bewaerders van vangenissen niemand toelaten zullen om tot de criminele gevangene toegang te hebben, nog de zelve aentespreken, dan by wete ende ordonnantië van de rechters.

Singuli seorsùm custodiuntor.

Idem Art. XVI. Insgelyks dat de voorsz. gevangene d'een van d'ander' gescheyden zullen worden, zoo veel als doenelyk werd zonder dat de zelve samen zullen mogen spreken of communiceren

ceren, zonderlinge die van eenen fyte medepligtig zyn. de welke gantſchelyk van elkanderen geſchyden zullen worden.

Ord. art. CCCCLVII. Ende verbieden dat men die gevangene oft gedaegde in perſoon ter ordonnantië van onzen voorſ. Råde relaxeere, aleer zy geantwoord, ende onze Fiſcalen oft andere officieren heur' concluſië genomen zullen hebben, ende geordonneerd zy, hoe dat men in de voorſ. materië procedeeren zal.

Ne qui rei dimittantur, antè concluſionem formatam &c.

Ord. art CCCCLVIII. Ordonneeren voorts onzen Raed die voorſ. relaxatië niet t'accorderen, zonder eerſt gezien ende geviſiteerd te hebben d'interrogatiën met de reſponſiven: ten eynde dat men op de voorſ. relaxatië mag ordonneeren naer dat de materië gediſponeerd zal zyn, hebbende aenſchauw op die qualityt van de deliĉten ende meſuſen, ende behaudelyk zulke cautië oft gelofte, als by onzen voorſ. Rade geordonneerd zal zyn. *Idem ferè 5. Jul. 1570. art. 53.*

Nulla dimiſſio antè examinatas interrogationes & reſponſiones.

9. *Jul.* 1570. *art. XXVIII.* Indiën de gevangene, hangende d'inſtruĉtië van hen proceſſen, verzoeken ſlakinge van hun' perſoonen; zal partye daer op eerſt ende alvoren gehoord moeten worden: ende 't zy dat die daer inne conſenteere, oft 't zelve debatteere; die regters daer op ordonnerende, zullen bezien, na dat hun van den proceſſe gebleken zal wezen, te termineeren oft die voorſ. gevangene in gemyne ende beſlote vangeniſſe gehauden zullen moeten worden; oft dat die in bewaerniſſe van eenige officier ende dienaer van juſticië geleverd zullen worden, oft hun huys zullen moeten hauden, oft ook van ſcherpe vangeniſſe gerelaxeerd ende geſlaekt worden op borgtogt fidejuſſoir, oft op hunne cautië juratoire: 't welk naer de qualityt van de perſoonen ende circumſtantiën van de geïmpoſeerde miſdaden geëſtimeerd zal worden.

Alia de dimiſſione & cuſtodiæ mitigatione.

9. *Jul.* 1570. *art. XXIX.* Dat de ſlakinge van vangeniſſe niet en zal geſchiën, dan met laſte hem als gevangene te preſenteren ten dage dat men regt zal doen, oft zoo dikmaels als hem zulks bevolen zal worden: op pene van verwonnen te zyn van de crimen t'zynen laſte gelyd ende van amende op de cautië de welke mits diën altyd gearbitreerd ende geliquideerd zal worden in 't ontfangen van de gezyde borgtogt.

Nulla dimiſſio ſinè conditione ſiſtendi aut cautione.

9. *Jul.* 1570. *art. XXX.* Verbieden de voorz. ſlakinge te doen; 't en zy die gevangene eerſt geantwoord hebben op de interrogatoriën van den officier oft accuſateur, ende ook dat die materië bevonden zal worden daer toe gediſponeerd te zyn, zoo voorzyd is.

Nec ulla antè interrogationes.

Ord. art. CCCCLIX. In materiën gediſponeerd tot confrontatiën, en zullen de geaccuſeerde niet ontſlagen worden, ter tyd toe dat de confrontatië gedaen zy.

Nec antè confrontationes.

9. *Jul.* 1570. *art. XXXI.* Interdicerende insgelyks alle officiers eenige gevangenen te ſlaken nog de zelve uyt hun eygen authorityt uyt der vangeniſſe te ſtellen: maer zal 't zelve ge-

Nec ulla ſinè decreto judicis.

daen worden by decrete ende ordonnantië van de regters, op pene van onweerde, mitsgaders van privatie van officië, ende amende arbitrale.

Quid si reditum sub pœnâ cōvicti pollicitus fallat?

Ordonn. art. DXXXVI. Oft eenigen gevangenen, impetrant, oft gedaegden van onzen Rade boven gelofte by hem gedaen sub pœnâ convicti gevangenisse te hauden ter plaetse hem by onzen voornoemden Rade geordineert, oft wederomme in te komen als hy des verzogt, oft daer toe ontboden zal worden; 't zelve niet en achtervolgt; zoo zal hy daer mede vervallen, ende gehauden zyn voor geconvinceert, ende verwonnen van den delicte hem geïmponeert, ende van den welken hy geaccuseert is.

Finitis probationibus, ferendam sententiam.

9. Jul. 1570. art. XXXVII. Dat zoo geringe die enqueste voleynd, ende die reprochen ende salvatiën gedaen zullen wezen; zal den regter ten verzoeke van partye, oft van officiëwegen verklaren 't proces in rechte gesloten te zyn: ende zal procedeeren ter definitië, indiën hy de zake bevind daer toe gedisponeerd te zyn.

Litis decisione dubiâ; reum dimittendum sub cautione juratitiâ &c.

9. Jul. 1570. art. XLIV. Ende indiën, 't proces geïnstruëert zynde, die zake niet bevonden en word gedisponeert te zyn tot de condemnatië oft absolutië; nog ook totter pynbank; zullen die rechters om die vehemente suspiciën resulterende uyt den processe, den gevangen mogen slaken tot wederbiedens, op cautië fidejussoire oft juratoire, zoo gedaen word, als 't den regter niet en blykt van 't gene dat hy pronunciëeren moet: ende dat op zulke pene, als zy bevinden zullen te behooren: nemende altyds toezigt op de qualityt van de persoonen, delicten oft misdaden.

Quando decernenda quæstio seu tortura.

9. Jul. 1570. art. XLII. Verbiedende wel scherpelyk alle regters van der pynbank andersints te gebruyken, dan in zaken daer by regte toegelaten is. Te weten, als 't stuk zoo klaer, en de preuve zoo apparent is; datter niet en schynt te resteren, dan die belydinge van den gevangen om den zelven ontwyffelyk te verwinnen. Maer daer geen' volle oft halve preuve en is; oft ook daer die preuve onzeker ende twyffelagtig is; verbieden wy de voorf. pynbank t'appliceeren. abolerende ook in den zelven gevalle alle costuymen ter contrarië, nemende altyd aenschauw op de qualityt van de persoonen, misdaden ende andere behoorelyke ende noodlyke circumstantiën.

Sententia quæstionis reo pronunciator.

Ord. art. CCCCLXIV. Indiën de materië gedisponeerd is om totter torture oft examen extraordinaris te procederen; wy willen dat de sententië den gevangen gepronunciëerd ende van stonden aen geëxecuteerd worde.

Extortâ confessione, reus equuleo amotus denuò interrogator &c.

9. Jul. 1570. art. XL. Ende indiën mits de voorz. pynbank de gevangenen belyd 't gene hem opgelyd word; willen wy dat buyten de plaetse der zelve, ende binnen eenen daege daer na (indiën 't zoo zy dat hy actuëlyk gepynd is geweest) anderwerven ondervraegd zal worden zonder pynbank, ende buy-

ten de plaetse der zelve, om te bezien oft hy op zyn' belydinge blyft staen, om daer van notitië te hauden ende zyn' pyninge t'approberen. Maer indiën hy 't zelve wederroept; zal wederom op de voorz. pynbank gelyd worden, zoo verre die regters bevinden zulks te behooren: oft zullen daer inne andersints mogen doen, zoo na regt ende redene behooren zal, hen vuegende aengaende die onderteekeninge, zoo hier boven gezyd is.

Quid si perduret?

9. *Jul.* 1570. *art.* XLI. Ende indiën hy de voorz. pynbank verdraegd; ende men van hem niet en kan weten; en willen wy niet dat den zelven zonder nieuwe indicië ter pynbank wederom gelyd zal worden. maer in zulken gevalle zal 't proces gevisiteerd worden om hem regt te doen zoo die zake dat veryschen zal, zoo wel tusschen onze Fiscalen ende officiers, als geinteresseerde partye, 't zy tot absolutie, slakinge, pene extraordinaris, oft andersints, zoo dat behooren zal.

Paria ferè Ordonn. art. 465. *ubi præterea etiam accusato jubetur reservari in calumniatorem regressus. quâ de re etiam agitur ed.* 9. *Jul.* 1570. *art.* 36.

Ut sententiæ ferantur ex edictis, quæ si sileant, ex jure scripto. quid in arbitrariis?

9. *Jul.* 1570. *art.* XXXVIII. Dat die regters vonnisse geven zullen na uytwyzen van onze plakaerten ende ordonnantiën, indiën daer eenige zyn: ende by gebreke van diën; na de gemyne geschreve regten. ende daer die penen arbitrael ende extraordinaris zullen zyn; zullen navolgen die termen van regte, stellende die penen na advenant van der misdaed: ende zullen die subalterne regters gebruyken in treffelyke ende wigtige zaken van advise van persoonen in de regten geleerd zynde, ende in 't stuk van justitië geverseerd hebbende, ende niet suspect: doende daer inne zulke neerstighyd als onze voorz. ordonnantië op de reformatië van de criminele justicië 't zelve inhaud ende vermeld. *Antecedentibus continetur* 12. *Jul.* 1611. *art.* 42. *& paria ferè* 5. *Jul.* 1570. *art.* 56. 57.

5. *Jul.* 1570. *art.* LIX. *Postquam etiam hic art. statuit pœnas insligendas secundùm edicta, & his deficientibus, secundùm jus scriptum; continuò subjicit*, zonder te arresteeren op statuten, privilegiën, locale costumen oft particuliere usanciën doende ter contrarië, alwaer 't zoo dat de zelve gedecreteert hadden geweest.

Itidem de pœnis arbitrariis.

12. *Jul.* 1611. *art.* XLIII. Et touchant les delits extraordinaires, ou autres contraventions de nos placcards, ou les peines & mulctes sont laissées à l'arbitrage des juges; voulons & les enchargeons, de justement & equitablement les estimer & arbitrer, & és matieres d'import prendre avis de gens lettrés & versés en pratique, & de bien peser les delits & contraventions & leurs qualités & cicronstances, tellement que la peine soit proportionnée & convienne à la grandeur du delict. *Eodem tendit art.* LVIII. 5. *Jul.* 1570., *qui hæc addit*: nog ook dat de zelve [delicten] niet ongepuniëerd, oft de straf van diën illusoir

en blyven, willen wy, dat onze procureurs fiscaels ende officiers, daer zy zulks zien zullen; daer van appelleeren á minimâ, zoo men zegt: ende daer die regters by arreste wyzen (ingevalle zy bemerken eenige ongeregeldhyd oft merkelyk gebrek) zullen ons 't zelve by requeste moeten vertoonen, ten eynde dat in d'een' en d'andere zake by ons behoorlyk geremedieërd worde.

Pœnæ bigamiæ.

5. *Jul.* 1570. *art. LX. Postquam hîc itidem omnia delicta jussa sunt plecti secundùm jus scriptum aut edicta; hæc subjicitur exceptio.* Behalven zoo verre aengaet de gene die op eenen tyd twee huysvrauwen oft twee mans hebben. de welke (gemerkt dat boven 't criem van onkuysheyd en overspel ook mede gecommitteert word 't criem van myneedighyd in 't aenzien van der kerke gedaen, met openbare spotting van 't Sacrament van den hauwelyke) wy willen zeer grieffelyk, strengelyk en exemplaerlyk gestraft te worden onder 't supplicië van de dood, ook by eeuwigen ban en confiscatië van partyen ende deel van heure goeden. Ende daerom, ingevalle die geestelyke jugen prevenieëren; ende naer diën by hen diënthalven gepronunciëert zal wezen; beveelen wy onze officiers zulke delinquanten op den staenden voet aen te tasten, ende promptelyk hun proces te maken om de zelve te punieëren volgende de voorf. pene.

Ut qui á quocumq. judice ob hæresin aut læsã Maj. proscripti sunt, omni principis ditione habeantur proscripti.

5. *Jul.* 1570. *art. LXIII.* Wy willen, dat de gene die om 't stuk van ketterye oft 't criem læsæ Majestatis gebannen zullen zyn, ook gebannen zullen blyven uyt alle onze landen van herwaertsover: zulks, dat indiën de zelve aldaer bevonden waren; wy willen dat zy geapprehendeert, ende d'executië daer van gedaen zal worden zonder ander onderzoek dan van der sententië van den voorf. ban, zoo men doen zaude indiën hy gekomen waer binnen de limiten van den lande van den jugè die de voorf. sententië uytgesproken zal hebben. 'T welk wy verstaen van de speciale fyten voorf. Ende zoo verre de regter, die apprehensië gedaen hebbende, den gevangen weder zenden wilde tot den juge die den ban gepronunciëert zal hebben; zal 't zelve mogen doen: tot welken eynde permitteeren ende authorizeeren wy de regters, die van deze zake kennisse mogen nemen, den voorf. ban te doen uyt alle onze voorf. landen volgende de magt ende authorityt die wy hun respectivelyk geven by dezer ordinanciën: daer van zy noticië hauden zullen by heure voorf. sententië. Ende van gelyken zal gedaen worden van andere grauwelyke ende enorme crimen ende misdaden, zoo wanneer by onze plakkaerten gezyd zal worden, dat den ban wezen zal uyt alle onze landen van herwaertsover.

Ne sententia pœnam referat in arbitriũ toparchæ aut officiarii.

9. *Jul.* 1570. *art. XLIII.* Dat alle vonnissen diffinitive zullen wezen condemnatoire oft absolutoire, inhaudende de condemnatoire expressèlyk die pene daer inne de gevangene verwezen zal worden, zonder den gevangenen te remitteren ter discretië

oft

oft wille van den heere oft officier, zoo in eenige plaetsen by abuse gedaen word. 't welk wy ten eeuwigen dage geaboleerd hebben, op pene van onweerde van de voorz. vonnissen ende van straf tegens de regters.

Ordonn. art. CX. Dat zoo wanneer onzen voorf. procureur zal geraken te succumbeeren in eenige zaken daer toe hy egheen ordinantië van onzen voorf. rade en heeft gehad; zal gecondemneert worden, als die zake dat eyscht, in de kosten om die te betalen uyt zynen eygen buydele: ende indiën hy succumbeert in zaken daer toe hy ordonnantië gehad heeft; zal evengelyk gecondemneert worden in de kosten, zoo wanneer de materië geen' compensatië en admitteert: maer zullen alsdan de kosten betaelt worden by den ontfanger van de exploiten tot onzen last.

Condemnatio in expensas.

9. *Jul.* 1570. *art. L.* Aengaende die confiscatië van goede; zal de zelve by de voorz. sententië 't samentlyk toegewezen worden in zaken daer de zelve stad grypt 't zy by gemynen regte oft onze ordonnantiën, oft naer costuyme van der plaetsen, te bekeeren ende appliceeren naer uytwyzen van de voorz. ordonnantiën ende plakaerten.

Ut & publicationem bonorum sententia determinet.

Idem. art. LXX. Ende nadiën die sententië van confiscatië t'onzen profyte gegeven zal wezen; zullen onze officiers ende regters gehauden worden terstond daer van die advertentië te doen aen onzen ontfanger van de exploiten van der plaetsen, indiën aldaer eenen is: des neen; aen onzen ontfanger oft rentmeester van de domynen aldaer, oft van de naestgelege plaetse, ende den zelven overzenden die sententië metden inventaris van de goeden t'onzen profyte geconfisqueerd, stellende de zelve goeden in zyne handen, om daer van rekeninge te hauden. Welke ontfangers oft rentmeesters insgelyks ontfangen zullen die toegeweze boeten ende ook die goeden t'onzen profyte verbeurd: zoo wy bevinden onbehoorlyk de zelve in handen van den officier oft administrateur van justitië te laten. Ende en verstaen niet, dat van gelyken gedaen zal worden by onze vasallen ten opziene van den voorz. officier: ende dat om te verhueden alle inconveniënten, die uyt 't gene des voorzyd is, geschiën ende toekomen.

Latâ confiscationis sententiâ ad utilitatem Principis, ut ejus certiores fiant Ducis receptores &c.

22. *Jun.* 1589. *art. XXIV.* Wel verstaende, dat hoewel by contumacië van de delinquanten hunne goeden verklaert waren geconfisqueert; en zal tot die verkooping van hunne onroerlyke goeden niet geprocedeert worden, tot den eynde van het jaer naer de executië van de brieven van het ajournement personeel daer op verleent. *Vide hujus ed. initium & fin. sub voce* Latrones.

Bona immobilia damnatorum per contumaciam quando distrahenda.

9. *Jul.* 1570. *art. LXXII.* Dat, na dien de criminele processen geuyt zullen zyn; de zelve by de regters getrauwelyk bewaerd zullen worden in de greffiën, om daer van naemaels te verantwoorden, indiën 't van noode zy, zonder die te mogen verbranden, oft partye te geven.

Litium scripta conservanda.

Sententiam reo pronunciandam.

9. *Jul.* 1570. *art.* *XLV.* Dat de voorz. fententiën de gevangene eerftmael gepronunceerd zullen worden in regte ten bywezen van den accufateur, die deuren van der confiftoriën open wezende. daer naer zal daer van openbare repetitië ende lecture gedaen worden ter plaetfe van de executië: ende dat, ten eynde eenigelyk die oorzake van der voorz. executië weten, ende de zelve tot exempel van den gemynen volke dienen mag.

Nulla à fententiis criminalibus appellatio.

Alzoo die dry Staten des lands van Braband by den Kyzer hen beklagen hebben; heeft den Kyzer geordonneerd, dat men van geene criminele vonniffen, 't zy interlocutoir, oft torture oft diergelyke, nog van diffinitive, by eenige regters binnen den lande van Braband gezeten, gegeven ende gepronunciëerd, en zal mogen reformeeren, nog van diën appelleeren: maer zullen de zelve vonniffen, niet tegenftaende oppofitië oft appellatië, geëxecuteerd worden. Aldus geordonneerd by den Kyzer in den fecreten Rade in de ftad Mechelen den 14.[en] dag May 1530. Aldus onderfchreven, MARGARITA. ende by den fecretaris, My tegenwoordig, ende geteekend, DU BLAYAUL. *Extat P. 4. L. 4. T. 1. C. 7. idem etiam P. 1. L. 2. T. 2. C. 4. extat extractum, fed magis vitiofum. Etiam hac fuper re extant articuli 64. 65. & 66. edicti 9. Jul. 1570. fed potiffimum fpectant ad regiones, ubi appellatio in criminalibus recepta eft.*

P. 4. L. 2. T. 6. C. 5. die 8. Nov. 1614. decernitur, ut, cum intrà provinciam Cameracenfem ex loci confuetudinibus nulla daretur à fententiis criminalibus appellatio; illa tamen daretur contrà condemnationem in expenfas.

Ut ad executionem ufque defenfio pateat.

9. *Jul.* 1570. *art.* *XLVI.* Dat in allen ftate van proceffen ende zaken totter fententië ende executië van dière ontfangen zal worden 't gene dat tot ontlaftinge van den geaccufeerden blyken zal: behaudelyk dat men bevind dat 't zelve niet verzogt en word door calumnië.

Ut ultimo fupplicio damnatis Sacra Communio detur; vide Synod. Mech. art. 10. fub voce Concilia.

Sententias intrà 24. horas exequendas.

9. *Jul.* 1570. *art.* *XLVII.* Dat die executië van de vonniffen gedaen zal worden binnen 24. uren van de uytfprekinge van diër, oft eer, indiën 't van noode ende behoorlyk zy: ende zullen die gecondemneerde ter dood gelyd worden, heure confciëntiën ten alderbeften beryd dat 't doenlyk werd: doende de zelve hun' zalighyd ernftelyk vermanen, ende te fterven in de Chriftelyke ende Catholykfche religië, ende de verdiende ftraf patiëntelyk te lyden ende verdragen.

Ecclefiafticos antè fupplicium degradandos.

9. *Jul.* 1570. *art.* *XLVIII.* Dat Priefters, Apoftaten oft geeftelyke criminele perfoonen, met er dood niet geëxecuteerd en zullen worden; 't en zy dat de zelve eerft ende alvoren gedegradeerd, ende als werelyke perfoonen in handen van den werelyken regter geleverd zyn.

5. *Jul.* 1570. *art. LXXVII.* Wy beveelen, dat in zware ende gequalificeerde crimen, tot meerder' vreeze ende exempel, zulke criminele persoonen gerenvoyeerd zullen worden, om straf daer van gedaen te worden, ter plaetsen daer 't misdaed geschied is, tot koste van den genen die begeiren zal den gevangen hem wedergezonden te worden.

In sceleribus immanioribus supplicia in loco delictorum exequenda.

Meminerint hîc officiarii, quibus incumbet vivos crurifragii aut ignis supplicio dare, ut commonefaciant scabinos litteratos litterarum secretarum Consilii Brab. 21. *Martii* 1776.

Supplicia crurifragii, cremationis.

Ordonn. art. CCCCI. Dat alle deurweerders ende boden, wezende binnen de plaetse van de residentie van onzen Rade, ten tyde als onzen Procureur justitië doen zal, des verzogt zynde, zullen gehauden zyn hem assistentie te doen, ende in alle andere criminele zaken.

Ut procuratori generali ad supplicia omnes viatores assistant.

9. *Jul.* 1570. *art. XLIX.* Dat die doode lighamen van de geëxecuteerde blyven zullen ter plaetse daer d'executië gedaen zal wezen: ende en zal niet toegelaten wezen de zelve te mogen begraven; dan met oorlof van de overste regters van de provinciën: 't welk ook maer zelden geschieden en zal, ende voor eerlyke persoonen, in zaken minst exorbitant wezende.

Ut cadavera in loco supplicii remaneant.

MARIA THERESIA, Rooms Kyzerinne, Koninginne. Wy verklaren dat t'elker ryze, als in de zes wintermaenden, te weten october, november, december, januarius, februarius ende meert het Magistraet van Brussel, ofte den Drossaerd van Braband eenigen misdadigen zullen moeten doen ter dood brengen met den zweerde ofte met de koorde; den genen van wie de executie zal dependeeren, gehauden zal wezen 24. uren te voren de wete daer af te doen aen den Professor van de Anatomie tot Loven: hem aenzeggende de plaetse op de welke de executië zal geschieden, ende ontrent welken tyd: op dat hy, dunkt het hem goed, het dood lighaem ten koste van de facultyt zaude konnen doen halen ende transporteeren naer Loven: op pene dat den genen in faute zal zyn gebleven deze wete te doen, voor elke ryze zal vervallen in eene boete van tien patacons ten behoeve van de voorf. Facultyt.

De cadaveribus ad exercitia anatomica auferendis.

Ende zoo verre het een vrauwpersoon is die ter dood verwezen zal zyn; zoo willen wy dat de zelve advertentië plaetse zal hebben het geheel jaer door, zonder exceptië van eenige maend, op den voet ende penen als boven.

Wy verklaren nogtans, dat, alswanneer meer als eenen persoon ten zelven tyd zal worden geëxecuteerd; den zelven professor alsdan maer en zal mogen doen wegvoeren een lighaem: 't en ware eenen man ende een vrauwpersoon t'samen waren ter dood gebragt: in welken gevalle het hem geoorlofd zal wezen byde de lighamen te doen halen.

Ende waer het zaken datter meer als een lighaem van de zelve soorte waren; 't zy mans 't zy vrauwen; zoo zal daer een van elke soorte ter hand gesteld worden aen den Anatomist;

aengesteld in deze stad, om gedissequeerd te worden in de tegenwoordighyd van de chirurgyns ende hunne gasten.

Niemand wie het zy, en zal vermogen eenig dood lighaem wegdragen, 't en zy twee uren naer de executie, ende naer dat het zelve wegens de justitie door den scherpregter van de galge zal wezen afgedaen.

Ende opdat verzien worde in de ongeregeldheden, de welke het wegnemen van de doode lighamen voor dezen heeft veroorzaekt; zoo verbieden wy wel scherpelyk aen een ider, van wat staet oft professie hy zaude konnen wezen; te ondernemen, met geweld ofte fytelykhyd, eenig dood lighaem tot zig te trekken in prejuditie van de tegenwoordige dispositien, op pene van aenstonds by den lyve te worden aengetast, in de gevangenisse gesteld, ende vervolgd wegens den genen die het behooren zal, om volgens eysch van zake arbitrairlyk te worden gestraft. Brussel 26. January 1753. SCHOC. Vt. P. VAN CUTSHEM.

De remissionibus & abolitionibus.

Repræsentationem à Cancellario Van der Noodt super litteris gratiæ in Consilio Brabantiæ expediendis, factam Carolo V. Imperatori anno 1527. vide tomo 3. pag. 139. Loovens.

De remissionibus & abolitionibus, scilicet à quibus, quà formâ, & de quibus criminibus peti & concedi queant; vide ed. 29. Nov. 1478. Tom. 3. Loovens pag. 88. Ordonn. artt. 111. 539. 568. 614. & seqq. 12. Jul. 1611. art. 47. item 5. Jul. 1570. artt. 15. 20. & seqq. item amplè in ed. 22. Jun. 1589. Ed. Fland. P. 2. L. 1. Rub. 4. pag. 169. aliqua in ed. 1541. de quo sub voce Conturbatores & *ed. 1545. P. 1. pag. 783. Ed. Fland. vide etiam Inaugurationes Inscript. 11.*

Cassatio litis.

De Cassatione litis vide Ordonn. artt. 540. & 570.

Purga criminalis.

De Purgatione Criminali, Purge Criminele, *vide Ordonn. artt. 618. 535. 571. 572.*

Salvi conductus.

Ut summo Prætori Hannoniæ liceat dare litteras salvi conductûs de homicidiis non immanibus, aliasque ejusmodi gratias, vide P. 4. L. 5. T. 1. C. 1. interpretatione Sur ce que *post art. 10. Item, ne qui Prætores seu officiarii dent salvos conductus, vide ibid. art. 45. & P. 2. L. 2. T. 3. C. 1. art. 29.*

Immunitas à publicatione bonor. Brux.

Ne homicidii damnatorum bona Bruxellis, si profugi non fuerint, publicentur; vide in edicto quodam mulctario anni 1229. pag. 37. ad annum 1183. Luyster van Brab.

De Carceribus, vide Carceres.

Jurisdictio Ecclesiastica, Beneficia, Placetum.

Vide hùc spectantia quædam Inscriptione primâ Inaugurationum.

LEO Episcopus, Servus Servorum Dei. Eximiæ devotionis affectus & fidei constantia, quos dilectus nobilis vir Carolus, Archidux Austriæ, ad nos & Rom. Ecclesiam gerere comprobatur, promerentur, ut illa sibi favorabiliter concedamus, per quæ subditorum

subditorum suorum indemnitatibus indebitisque vexationibus valeat salubriter provideri.

Nos itaque absolventes &c. authoritate Apostolicâ statuimus, quod vasalli, adhærentes, commendati & subditi, mediati & immediati, archiducatûs ac ducatuum, marchionatuum, comitatuum & aliorum dominiorum hujusmodi, nec non communitates, universitates & singulares personæ, tam laïci quam clerici, sæculares & regulares, dominii & districtuum dicti Archiducis pro quibuscumque causis, tam spiritualibus quam civilibus & mixtis, forum Ecclesiasticum quomodolibet concernentibus, ac etiam beneficialibus, dummodo singulorum beneficiorum fructus, redditus & proventus, viginti quatuor ducatorum auri de camerâ, secundum communem existimationem, valorem annuum non excedant, & ipsa beneficia generaliter reservata non existant, ut præfertur, per conservatores & alios quoscumque judices, etiam in dictâ curiâ deputatos, & quâvis authoritate fungentes, quarumcumque literarum Apostolicarum, quascumque etiam fortissimas, ac derogatoriarum derogatorias clausulas in se continentes, & nunc pro tempore impetratarum prætextu, extrà civitates, terras, castra & loca, eidem Archiduci mediatè vel immediatè subjecta, & recommendata, ad quarumvis personarum, universitatum seu collegiorum, tam ecclesiasticorum quam sæcularium instantiam, in primâ instantiâ citari aut conveniri, aut aliàs quomodolibet ad judicium convocari non possint nec debeant: sed hujusmodi tantùm in partibus illis in primâ instantiâ cognoscantur, dummodò tamen per ipsos judices in partibus infrà annum à die motæ litis terminentur. Decernentes, quidquid secùs attentari contigerit, nullius roboris vel momenti existere, ac præsentibus per nos aut sedem Ap. nullo modo derogari posse; nisi id per nuncium per litteras Apost. sub plumbo trinis vicibus, ita ut semper quâlibet vice trimestre intercedat, eidem Carolo Duci significatum fuerit. Datum Romæ apud S. Petrum anno 1515. tertio nonas Jul. *Extat in Ed. Flan. P. 1. L. 1. rubr. 4. pag. 51. sed pleniùs hanc in rem prospectum vide sequentibus.*

Ne qui subditi ditionum Caroli Archiducis, ullis actionibus, præterquam &c. ad judices ecclesiasticos extrà patriam in primâ instantiâ conveniantur citentur.

CAROLUS Imp. Rex. Jam pridem quosdam Commissarios deputavimus, cum deputatis Ecclesiæ Leodiensis communicaturos, qui in sequentes articulos concordârunt, quorum tenor est talis.

Titulus primus.

De Causis testamentariis, seu ultimarum voluntatum; ac dotalibus seu contractuum antenuptialium.

I. In primis, quoad causas testamentarias & dotales, super quibus vetus & antiqua contentio fuit inter officiarios dictorum Principum, conceptum est, quòd de cætero in Ducatu Brabantiæ, sub Diœcesi Leodiensi causæ dotales & testamentariæ censebuntur esse mixti fori, eritq. præventioni locus. ità & taliter, quòd judex primò aditus, sive ecclesiasticus sive sæcularis, de illis unà cum incidentibus emergentibus, annexis & connexis

In ducatû Brab. sub diœcesi Leod. causæ testamentariæ & dotales sunt mixti fori, & locus est præventioni.

cognoscet & decidet: & hoc quando agitur actione personali pro bonis mobilibus & immobilibus.

Idem, & de executione sententiarum ab ecclesiast. latarum.

II. Videlicet, si judex ecclesiasticus primò & principaliter adeatur in causâ testamentariâ vel dotali; poterit coram eo libellari & concludi ad validitatem vel invaliditatem testamenti vel contractûs dotalis seu antenuptialis: & cognoscet de hujusmodi causâ testamentariâ vel dotali, & de viribus & non viribus testamenti contractùs dotalis vel antenuptialis, & de iis quæ incidunt & emergunt vel necessariò sequuntur, vel sine quibus causæ hujusmodi expediri non possunt. & poterit sententias suas per censuras exequi, vel per judicis sæcularis requisitionem.

Itidem, ut causæ testam. & dotales sint mixti fori. in quibus tamen ecclesiasticus judicabit ex edictis, consuetudinibus localibus &c.

III. Si verò judex sæcularis primò & principaliter adeatur in causâ testamentariâ vel dotali; cognoscet de hujusmodi causâ ac de viribus & non viribus testamenti vel contractûs antenuptialis cum dependentibus & annexis, ac etiamsi quæstio virium vel non virium inciderit in aliâ causâ coram eo intentatâ: salvo, quod in prædictis causis judex ecclesiasticus non poterit judicando contravenire ordinationibus & constitutionibus Ducum Brabantiæ, nec statutis, consuetudinibus vel privilegiis locorum, hactenùs editis & observatis, seu in posterum edendis, & huic concordiæ non præjudicantibus: alioquin Princeps poterit providere.

Abstineat tamen ecclesiasticus cognitione feudali aut ex dote testamentove reali.

IV. Nec poterit judex ecclesiasticus cognoscere de feudis aut dominiis jurisdictionem habentibus, nec de actionibus realibus ex testamento vel contractu antenuptiali ortum sumentibus.

Ecclesiasticus solutionem piorum legat. cogere potest.

Si executores onere exequendi legata pia absolvi petant.

V. Si autem executores piorum legatorum fuerint reperti negligentes vel culpabiles; poterunt secundum casûs exigentiam per judicem ecclesiasticum puniri, & eorum negligentiæ suppleri. Et si dicti executores coram judice ecclesiastico ab onere executionis dictorum piorum legatorum absolvi se petant; poterunt ad illum effectum dumtaxat ab eo citationem impetrare, vigore cujus nominatim vocentur omnes quibus legata pia relicta fuerint, & in genere omnes alii, suâ communiter vel divisim interesse putantes. cujus tamen occasione laïci coram ecclesiastico judice comparere non tenebuntur, nisi velint. valebitq. citatio ad effectum absolutionis legatorum piorum dumtaxat.

Ne judicet eccles. de dote constituendâ, nec de facto an quis sit filius certi cujusdam.

VI. Non poterit tamen judex ecclesiasticus cognoscere de dote inter laïcos constituendâ, nec de filiatione, cum est quæstio inter laïcos de mero facto, an talis scilicet sit filius talis, an non.

Titulus secundus.

De Causis matrimonialibus, legitimationis & divortii.

De contractu matrim., item an quis sit legitimus, & de divortio faciendo aut non faciendo solus ecclesiasticus judicato.

I. Quoad fœdus matrimonii, item an quis sit legitimus, item de divortio inter conjuges celebrando vel non celebrando; solius judicis ecclesiastici erit cognitio: etiamsi quæstio legitimitatis vel illegitimitatis, aut fœderis matrimonialis inciderit coram judice sæculari. quo casu judex sæcularis supersedere tenebitur, & hunc articulum, tamquam spiritualem, ad judicem ecclesiasticum, per eum infrà anni spatium terminandum, remittere.

II. Et si quis dictam allegationem incidentis quæstionis calumniosè proposuisse reperiatur, condemnabitur in mulctam, judicis arbitrio constituendam. alioquin, termino effluxo, judex sæcularis in causâ coram eo intentatâ, poterit procedere, perindè ac si hujusmodi articulus coram eo non incidisset, vel propositus fuisset.

Si quis calumniosè matrimonii, aut legitimitatis quæstionem in aliâ lite moverit.

III. De alimentis autem, quæ fortè per virum aut mulierem peti contigerit pendente divortii causâ, vel de tractamento alterius eorumdem, cognoscere poterit judex ecclesiasticus; si hæc coram eo incidant, vel incidenter petantur. per hoc tamen non impedietur alter conjugum quid horum coram judice sæculari petere, etiam judicio divortii coram ecclesiastico judice pendente.

De alimentis alterius conjugum pendente divortii causâ utervis judex constituet.

IV. De divisione autem bonorum judex ecclesiasticus, qui cognovit de divortio, cognoscere non poterit; nisi ex prorogatione expressâ partium, non autem procuratorum.

De bonorum divisione, laïcus.

V. De dote autem, vel donatione propter nuptias lucrandâ vel perdendâ, judex ecclesiasticus non cognoscet, nisi incidenter dumtaxat, cum aditus super divortio, actor in libello principaliter concluserit ad divortium propter adulterium, & consecutivè ad lucrandam vel perdendam dotem vel donationem propter nuptias. salvo semper in præmissis, quòd quæstio possessorii pendens coram Consilio Brabantiæ, non suspendatur propter quæstionem intentatam vel intentandam coram judice ecclesiastico super viribus vel non viribus contractuum antenuptialium.

Uter de dote lucrandâ vel perdendâ.

Ne possessorium in Consilio Brab. suspendatur ecclesiastico de valore pacti nuptialis quærente.

Titulus tertius.

De Jurisdictione & cognitione bonorum ecclesiasticorum, amortizatorum vel non amortizatorum.

I. Illa bona tantùm censeri debent amortizata, quæ á jurisdictione sæculari per principem sunt exempta litteris desuper ritè expeditis, vel quæ á LXX. aut LXXX. annis [*in aliis præpositio á omittitur*] tamquam amortizata per ecclesiam possessa fuerunt.

Quænam bona habenda pro amortizatis.

II. Officialis cognoscet de proprietate bonorum amortizatorum ut suprà, etiam contrà laïcum: sed priusquam citatio decernatur; debebit eidem de amortizatione prædictâ constare per litterarum amortizationis inspectionem, vel copiam authenticam, vel de possessione per tempora prædicta, & in citatorio exprimere modum, per quem eidem de hujusmodi amortizatione constiterit. die verò servienti reus laïcus antè litis contestationem amortizationem prædictam verbo vel scripto poterit impugnare cum causarum suarum allegatione vel designatione. & si super eâdem impugnatione incidens quæstio emerserit; illa ad Consilium Brabantiæ decidenda remittetur, cum præfixione termini unius anni, intrà quem quæstio illa veniet terminanda: alioqui officialis ad causæ principalis expeditionem procedere poterit, perindè ac si quæstio illa non incidisset. Sed si quis dictam impugnationem incidentis quæstionis calumniosè proposuisse reperiatur; condemnabitur in mulctam arbitrio judicis statuendam.

Amortizata ecclesiasticus judicat, modò constet priùs de amortizatione.

Amortizationem verò impugnatâ Consilium Brab.

Uter judicet de reditu in bona non amortizata constituto.

III. Si constituens reditum Ecclesiæ super fundo non amortizato, in judicium vocetur, vel ejus hæres, seu tertius possessor; si personali actione contra constituentem vel ejus hæredem agatur; & rei sint laici; cognitio ad solum sæcularem judicem spectabit. multò magis, si contrà eos, aut tertium possessorem, agatur hypothecariâ. si verò rei sint ecclesiastici, & personali actione agatur; solius officialis erit cognitio: si verò reali, vel hypothecariâ agatur; judicis sæcularis erit cognitio.

Uter de servitutibus.

IV. Servitutum cognitio ad judicem laïcum, & non ad officialem spectabit, sivè in urbanis prædiis vel rusticis, ex quocumque jure prætendantur, sivè fundus amortizatus sit fundus dominans sivè serviens. nisi quando ambo fundi, tam dominans, quam serviens, amortizati fuerint. quo casu de servitutibus judex ecclesiasticus cognoscet.

Finium regundorum.

V. De terminis aut limitibus ponendis vel amovendis judex ecclesiasticus non cognoscet, sed sæcularis solus.

De bonis non amortizatis & actione personali.

VI. De bonis verò non amortizatis ut suprà, sivè reali agatur sivè personali, cognoscet judex sæcularis, dummodo in personali reus non sit ecclesiasticus. quo casu in tali actione personali cognitio erit judicis ecclesiastici.

Forum prælatorum ubi consuevit.

VII. Abbates, Abbatissæ & alii de Statibus Brabantiæ existentes, juri stabunt activè & passivè coram judicibus illis, coram quibus de antiquâ consuetudine stare juri consueverunt.

Forum rerum mobilium.

VIII. Bona mobilia & moventia presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum & clericorum beneficiatorum, actu suis officiis deservientium, aut in universitate studentium, vel reipublicæ causâ absentium, viventium vel piorum locorum, sequentur conditionem personæ vel piorum locorum quoad forum, nisi in casibus, in quibus judex sæcularis potestatem habet in clericos vel eorum bona.

Successio in bona clericorum illegitimorum.

IX. Bona verò immobilia clericorum bastardorum in sacris constitutorum decedentium, spectabunt ad Principem, nisi ab eo licentiam testandi obtinuerint, aut ab eodem fuerint legitimati. mobilia verò dividentur inter Principem & Reverendissimum, donec & quousque constiterit, quòd de jure vel consuetudine aliter debeat observari.

Utrius fori sit actio personalis in laïcum ratione bonorum merè ecclesiasticorum, aut non ecclesiasticorum.

X. Si laïcus actione personali ex contractu per ecclesiasticam personam conveniatur ratione bonorum merè ecclesiasticorum, ut puta decimarum vel oblationum, vel ratione bonorum (ut prædicitur) amortizatorum; poterit laïcus in jus trahi coram officiali vel judice sæculari: ita quòd talis quæstio erit mixti fori. si verò eâdem personali actione laïcus per clericum conveniatur ex contractu ratione aliorum bonorum ad ecclesiam spectantium, non amortizatorum ut suprà; actor sequetur forum rei, nec de talibus causis poterunt ecclesiastici judices se intromittere. Si autem laïcus invitis dominis videatur destructuasse bona merè ecclesiastica vel amortizata ut suprà, sinè aliquo contractu præambulo; poterit coram judice ecclesiastico vel sæculari conveniri.

XI.

XI. Si magistri fabricarum, rectores hospitalium, xenodochiorum, mensarum S. Spiritûs, aut aliorum piorum locorum administratores, laïci fuerint, & à laïcis instituti; rationes administrationum suarum reddere cogantur coram superioribus suis laïcis, vocato ad hoc curato si resideat, & in absentiâ ejus, vice-curato vel vicario perpetuo residente, ut, si voluerit, intersit: absque eo, quòd Decanus foraneus vel christianitatis, aut alius commissarius per Episcopum deputandus, necessariò vocari aut interesse debeat.

Ædium institutionumqũ piarum gubernatarum cui reddenda ratio?

XII. Institutio verò vel destitutio vel correctio talium administratorum, ad eosdem superiores laïcos pertinebit. qui si negligentes fuerint in exactione rationum, aut correctione delinquentium, post monitionem per Episcopum eis legitimè factam, eorum negligentiam poterit Episcopus supplere, rationes, reliqua, & computum administrationum exigendo, puniendo vel destituendo delinquentes pro illâ vice. si verò administratores prædicti omnes, vel pro eorum majori parte Ecclesiastici fuerint; rationum exactio, institutio vel destitutio rectorum, ad Episcopum spectabit: & similiter ecclesiasticarum personarum & sacramentorum eorumdem locorum visitatio secundum antiquam consuetudinem.

Cui competat in rerum piarum ministros laicos animadversio.

XIII. In causis merè ecclesiasticis, ut puta beneficialibus, sacramentalibus, decimarum ecclesiasticarum non infeudatarum, juris funerandi, anniversariorum, sepulturæ, oblationum, & aliorum debitorum ad causam servitii ecclesiastici, judex ecclesiasticus etiam contrà laïcos poterit cognoscere in petitorio: ordinatione tamen Principis, super modo decimarum solvendarum editâ, & de non succedendo vel acquirendo per ecclesias & pia loca, in suo robore, durante & permanente, donec per eumdem aliter fuerit ordinatum. Bonum tamen atque conveniens erit providere circà exactiones quæ per presbyteros fiunt in sacramentalibus, juribus funerandi, anniversariis, sepulturis, & aliis juribus spiritualibus.

Causæ beneficiales, sacramentales, decimar. ecclesiasticarum, funerationum &c. fori sint ecclesiastici.

XIV. De jure verò patronatûs Principis, suorum vasallorum & aliorum laïcorum, jus patronatûs ad causam feudorum suorum aut alterius rei immobilis habentium, quando inter duos laïcos quæstio erit quis eorum sit patronus; solus judex sæcularis cognoscet, sivè super illis principaliter & de per se agatur, vel cum universitate. si verò inter duos vel plures præsentatos vel patronos laïcos quæstio fuerit coram judice ecclesiastico de institutione suâ, quis eorum præferri debeat; & inciderit quæstio juris patronatûs; de illâ sic incidenti in præjudicium partium litigantium, non autem patronorum absentium, judex ecclesiasticus cognoscet & definiet.

Utriusnam fori sit jus patronatûs.

Titulus quartus.

De Possessoriis beneficiorum & aliorum jurium spiritualium.

I. Articulus iste majorem indaginem & probationem videtur exigere. quare partes infrà unius anni spatium de suo usu, consuetudine & observantiâ legitimè præscriptis, poterunt, si velint,

Possessoriũ recuperandæ & retinendæ poss. spectat ad sæcularem.

docere & probare, & ad illum finem articulos pertinentes exhibere. nihilominus tamen, per modum expedientis, probatione antè dictâ pendente, possessoriorum recuperandæ & retinendæ quæstio & cognitio spectabit ad judices sæculares privativè, sivè agatur de possessorio beneficiorum, decimarum, juris-patronatûs, vel aliorum jurium. & quæstio in possessorio suspendet petitorium: nisi quæstio petitoria esset contestata coram judice spirituali contrà intentantem possessorium. Expediens tamen esset, quod Princeps tempus terminandarum litium super possessorio statueret, ne beneficia diutinam vacationem patiantur, & ut quæstio petitoria citiùs intentari valeat & terminari.

Adipiscendæ verò ad spiritualem. ut & reditûs solutio intermissa.

II. Interdictum verò adipiscendæ possessionis, judici spirituali relinquitur. Cognoscet etiam judex ecclesiasticus, quando ecclesia agit contra ecclesiam, vel locus pius contra locum pium pro pensione, censu vel reditu substractis, ut reducatur in possessionem prædictorum pensionis, censûs vel reditûs de novo substractorum.

De fructuum perceptione pendente lite.

III. Item Prælati habebunt fructus beneficiorum litigiosorum secundum antiquam consuetudinem, donec sententia diffinitiva possessoria pro alterâ collitigantium lata fuerit. quo casu Prælati vel Episcopus nullum jus in fructibus antè dictis poterunt prætendere, quamquam ratione illaudabilis deservituræ, seu temerariæ absentiæ, possit talis manutentus à suo superiore puniri [*in aliis* privari] dummodo tamen hoc in fraudem non fiat. sed si possessor alicujus beneficii, nemine comparente, sententiam manutenentiæ in contumaciam ferri obtinuerit; hoc casu, si infrà annum à tempore vocationis aliquis compareat contradictor seu adversarius, qui coram Consilio possessorium intentaverit (quod illi facere licebit) sic manutentus, non obstante lite hujusmodi, in administratione beneficii & fructuum perceptione remanebit mediante cautione idoneâ ad scribatum Consilii, vocato ad hoc advocato seu procuratore, per reverendissimum & archidiaconos deputando, & Consilio intimando, præstandâ de restituendis in eventum evictionis in possessorio Episcopo & Archidiacono respectivè hujusmodi fructibus, perceptis à tempore motæ litis per dictum contradictorem.

Requisita ad sententiam retinendæ possessionis in cõtumaciam.

Et ne in casu præmisso, quando scilicet continget sententiam ferri per contumaciam, præjudicium generetur ordinariis collatoribus, seu Episcopo & Archidiaconis; continebunt singulæ citationes & edicta, contrà omnes & singulos facienda, intervallum non minùs trium mensium: & debebit prima citatio, in loco beneficii facta, antequam ad secundam procedi poterit, intimari per litteras clausas executoris, aut aliàs legitimè in loco curiæ Leodiensis in Brabantiâ residentis, tam in sigillo Episcopi, quam Archidiaconi, ne aliqua prætendi possit ignorantia. alioquin ad declarationem secundæ contumaciæ perveniri non poterit. salvo tamen quod dicta intimatio gratis & incontinenti registrari seu annotari, nec non parti petenti attestatio intimationum hujusmodi dari debebit.

Titulus quintus.

De actionibus personalibus civilibus competentibus Laïcis contra personas Ecclesiasticas.

I. In actionibus personalibus intentandis per laïcos contra personas ecclesiasticas, actor sequetur forum rei. & sic solius judicis Ecclesiastici erit cognitio, salvo eo, quod superiùs de Abbatibus, Abbatissis & aliis de Statibus prædictum est.

Actione personali in clericum actor sequitur forum rei.

II. Solus Princeps, vel ejus Consilium, cognoscet de evaluatione monetæ, moratoriis solutionibus, aliis omnibus litteris à Principe & ejus Consilio impetratis.

De rescriptis moratoriis &c.

Titulus sextus.

De actionibus competentibus contrà clericos primæ tonsuræ.

I. Clerici conjugati cum unicâ & virgine, privilegio clericali gaudebunt, & ab illo defendentur, si tonsuram & vestem superiorem, nimiâ brevitate minimè notandam, diversâ specie aut diverso colore non obductam, publicè & convenienter detulerint.

Ut clerici conjugati sint fori ecclesiastici, modo vestitu incedant clericali.

Plura hoc articulo & seqq. de vestitu illo clericis conjugatis vetito. nisi tamen, *ut habet articulus 5.* fuerint servitores seu familiares ecclesiarum seu ecclesiasticarum personarum, vestes breviores seu virgatas aut colorum præexpressorum ex debito servitii deferentes.

VI. Insuper antedicti clerici, privilegio clericali gaudere volentes, de cætero a sævis & enormibus, ac ab artibus mechanicis, negociationibus, mercimoniis, & sæcularibus officiis abstinebunt.

Modo etiam sævis & enorm. & opificiis & mercaturâ abstineant.

VII. Præterquam quod esse poterunt medici, apothecarii in oppidis & locis ubi apotheeæ exercitium inter mechanica opificia non numerantur, advocati, procuratores, notarii, scriptores, bibliopolæ, impressores, ludimagistri, cantores, organistæ, virgiferi, custodes ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum receptores domestici, servitores seu practici curiarum spiritualium, chorales, clerici, jurati oppidorum vel pagorum qui judiciis sanguinis non interfuerint, qui etiam poterunt incidenter præmissa officia exercere, pictores & acupictores sub opificio & juramento opificii non existentes, cerearii, hi omnes clericali privilegio gaudebunt, etiam in criminibus, membri amputationem aut capitalem pœnam, seu corporis afflictivam, inferentibus.

Non oberunt tamen eorum clericatui artes & officia hic enumerata.

VIII. Non in enormibus, utpotè in hæreticis, mandatis Principis contravenientibus, raptoribus virginum, homicidis ex proposito vel per insidias, incendiariis, grassatoribus, famosis latronibus, depopulatoribus agrorum, & similibus, & quando contra statuta officiorum delinquetur.

In crimina tamen enormia clericatûs privilegia conjugatis non subveniunt.

IX. Prætereà prædicti clerici non poterunt enses longos [*alia addunt* dietim] ad latus ferre, aut armatæ militiæ tamquam pedites aut equites nomen dare, vel confraternitatibus aut collegiis balistariorum, sagittariorum, pilulariorum, aut hastiludiorum se inscribi aut adnumerari permittere.

Abstineant etiam gestu ensium, militiâ, collegiis sagittariorum &c.

Clericis conjugatis in his pares sint clerici primæ tonsuræ cælibes: nisi &c.

X. Quod verò ad clericos simplicis tonsuræ non conjugatos; illi in omnibus, habitum, officia & alia prædicta concernentibus, se conformabunt clericis conjugatis. salvo tamen, quod clerici non conjugati, officia superiùs admissa exercentes, in civilibus & personalibus privilegio fori gaudebunt: modò tamen de alimentis, victu, aut domorum locatione non quæratur. quo casu juxtà antiquam consuetudinem in loco domicilii poterunt coram judice sæculari conveniri. ne tamen ignorantiæ causam valeant prætendere aut prætexere, monitos se non fuisse; Episcopus curatis suis tenebitur præcipere ut singulis annis bis in anno, in nativitate Domini & in Paschate, publicè in umbone unâ monitione peremptoriâ pro tribus prædictos clericos moneant ut in habitu & tonsurâ (ut præmittitur) incedant & officiis sæcularibus (ut præmissum est) interdictis abstineant, & sævis atque enormibus se non ingerant aut immisceant. alioquin sivè prædicta monitio facta fuerit, sivè negligentiâ Episcopi, officialis aut curati intermissa vel neglecta, prædicti clerici privilegio clericali non gaudebunt neque defendentur, & coram judice sæculari conveniri & per eumdem puniri poterunt requisitione aut declinatoriâ quâcumque non obstante *Vide hîc, si lubet, P. 1. L. 1. T. 1. C. 17. An. 1515. & 5. Jul. 1570. art. 65.*

De victu & habitatione in foro domicilii conveniri possunt.

Annua horum promulgatio.

Titulus septimus.

De actionibus ex delicto procedentibus, clericis competentibus contra laïcos.

Injurias verbales aut reales laïci in clericum, uter judex plectat.

Quoad injurias verbales, illatas presbyteris vel clericis per laïcos, actor sequetur forum rei. de injuriis realibus, clericis vel ecclesiasticis personis per laïcos illatis, uterque judex poterit cognoscere, & infligere pœnam secundum exigentiam delicti & jurisdictionis suæ qualitatem, nisi per judicem sæcularem pœna mortis inflicta fuisset, quo casu cessabit cognitio & correctio judicis spiritualis.

Titulus octavus.

De cessu & interdicto.

Quibusnam casibus sacris officiis interdicere liceat.

Propter scandala vitanda, & ut honor Dei & jura serventur, de cætero interdictum, vel cessus á divinis, nullatenùs poni poterunt pro quocumque delicto alicujus singularis personæ, sed solùm pro delicto Domini loci, rectorum, seu eorum officialium, vel communitatis, delinquentis communicato consilio, offendentis realiter & de facto clericos in sacris ordinibus constitutos, aut beneficiatos, sivè beneficiis actu deservientes. quo casu si Dominus, rector, vel communitas delictum infrà mensem emendare recusaverint; vel quando singularis persona præmissa perpetrârit, & dictus Dominus, rector vel officialis talem singularem malefactorem, infrà dies octo, si præsens fuerit, non apprehenderit, vel absentem infrà mensem non bannierit, aut apprehensum ad satisfaciendum infrà dies octo non compulerit; seu communitas

munitas præmissa sic fieri non procuraverit, tunc, nisi de diligentiâ per eos super præmissis factâ constiterit, cessus vel interdictum poni poterit; aliàs non. reservatâ judici ecclesiastico & sæculari (ut præmissum est) correctione offendentium realiter personas ecclesiasticas, vel eis realiter injuriantium.

Titulus nonus.

Ubi laïci in criminalibus sunt conveniendi.

I. De crimine hæresis cognoscet Episcopus solus, salvâ Principi prærogativâ suâ quoad inquisitorem, per eum á sede Apostolicâ impetratum vel impetrandum, salvâ Principi apprehensione & detentione personarum de hæresi suspectarum, nec non annotatione & confiscatione bonorum de hæresi condemnatorum. ex quibus Episcopus moderatas expensas habebit, si de crimine hæresis cognoverit. reservatâ etiam eidem Principi punitione eorum, qui contra prohibitionem suam afferunt propositiones jam ut hæreticas damnatas, aut quid aliud contra mandata seu prohibitiones faciunt, ad juvandum negotium fidei facta vel factas. *Cujusnam fori sit crimen hæresis.*

II. De crimine schismatis; sapientis hæresin, idem ut suprà in præcedenti articulo. Si autem schisma non sapiat hæresim; tunc cognitio & punitio ad solum judicem sæcularem pertinebit. *Schismatis.*

III. De criminibus sortilegii, divinationis, maleficii, & consulentium eos, cognoscet & puniet judex sæcularis solus &c. *Sortilegii, divinationis &c.*

IV. De crimine blasphemiæ in Deum vel in Sanctos ejus, nec non jurantium per humanitatem Christi vel ejus membra, cognoscet & puniet sæcularis solus. *Blasphemiæ.*

V. De crimine irreverentiæ in imagines nostræ Dominæ & Sanctorum, cognitio & punitio ad solum judicem sæcularem pertinebit. nisi malefactor sustineret, reverentiam imaginibus non esse exhibendam propter id quod illæ repræsentent. de hoc enim cognoscet ecclesiasticus judex solus: & judex sæcularis, invocatus, exequetur: & alias ut suprà in articulo de crimine hæresis. *Irreverentiæ in imagines D. Virginis, Sanctorum.*

VI. De crimine insordescente cognoscet & puniet judex ecclesiasticus solus. *Forum criminis insordescentis.*

VII. De crimine non communicantis, vel non confitentis semel in anno, cognoscet & puniet judex ecclesiasticus solus. *Criminis non confitentis.*

VIII. De crimine simoniæ cognoscet & puniet uterque judex secundum qualitatem suæ jurisdictionis. *Simoniæ.*

IX. De crimine violationis jurisdictionis, seu libertatis ecclesiasticæ per laïcum; priùs cognoscet Princeps vel ejus consilium. & si jurisdictionem prædictam vel libertatem offensam compererint, & judicaverint; eo casu judex ecclesiasticus talem delinquentem punire poterit secundum qualitatem suæ jurisdictionis. sed si executor mandatorum curiæ spiritualis impediatur per aliquem privatum in executione mandatorum in casu præmisso; de tali excessu uterque judex poterit cognoscere & punire. *Violatæ jurisdictionis & libertatis ecclesiasticæ.*

X. Quod verò ad violationem immunitatis Ecclesiæ; cognoscet judex ecclesiasticus; si violatio immunitatis, seu extractio fiat per *Violati asyli.*

privatos, vel per communitatem, in casu à jure non permisso. & hoc quoad crimen violationis immunitatis dumtaxat, non autem quoad injuriam factam personæ extractæ, vel quoad vim publicam vel privatam in hoc commissam: de quibus casibus solus judex sæcularis cognoscet. nisi persona extracta fuerit ecclesiastica: quo casu uterque poterit cognoscere. Quod si facta fuerit extractio per officiarium judicis sæcularis de ejus mandato; poterunt extractus & ecclesia de hoc conqueri superiori ipsius mandantis, & petere justitiam sibi fieri.

Invasionis seu rapinæ rerum ecclesiasticarum.

XI. De crimine invasionis sivè rapinæ rerum & bonorum ecclesiasticorum, ad ecclesias vel pia loca notoriè spectantium, aut fraudis circà ea commissæ, cognoscet & puniet uterque judex.

Manuum in clericos injectionis.

XII. De crimine injectionis manuum in personas ecclesiasticas cognoscet uterque judex & puniet, secundum qualitatem suæ jurisdictionis. nisi pœna mortis reo inflicta fuerit: quo casu judex ecclesiasticus ampliùs non poterit cognoscere.

Effractionis & pollutionis ecclesiæ.

XIII. De crimine effractionis & pollutionis Ecclesiæ vel cœmeterii, quantum ad effractionem & pollutionem per vim factam, judex sæcularis cognoscet & puniet. & quia delictum in ecclesiâ est commissum; poterit etiam delinquens hoc casu per Episcopum puniri. si verò pollutio fiat sine vi; judicis ecclesiastici erit punitio [*in aliis* cognitio.]

Festi violati.

XIV. De crimine violationis seu infractionis festorum ab ecclesiâ institutorum cognoscet judex ecclesiasticus, quando violatio fiet per opera manualia & mechanica publicè facta, undè oriri posset scandalum, extra casum necessitatis, & aliàs non. per hoc tamen non excludetur judex sæcularis exigere multam, si per statuta sæcularia aliqua indicta sint contra festorum violatores in casu prædicto.

Falsitatis in litteras Apostolicas aut ordinariorum.

XV. De crimine falsitatis, commissæ contrà litteras Apostolicas vel Ordinarii, ille cognoscet, coram quo incidet quæstio: salvâ Principi annotatione & confiscatione bonorum delinquentis. Ubi verò de prædicto crimine principaliter quæretur; cognitio & correctio ad judicem sæcularem pertinebit.

De delictis custodum, advocatorum & procuratorum &c. curiæ ecclesiasticæ in officio delinquentium.

XVI. Judex ecclesiasticus cognoscet de delicto custodis commisso in & circa officium suum & similiter de delictis procuratorum & advocatorum [*in aliis omittitur* advocatorum] & aliorum officiatorum curiæ Ecclesiasticæ in & circa officium suum delinquentium. De delictis autem gubernatorum & receptorum hospitalium, leprosariorum, fabricarum, mensarum S. Spiritùs, & aliorum piorum locorum, in eorum officio delinquentium, cognoscet judex sæcularis, secundum determinationem superius factam.

De participatione cum excommunicatis.

XVII. De participatione cum excommunicatis cognoscet judex ecclesiasticus.

De contemptu mandatorum ecclesiæ.

XVIII. De crimine contemptûs mandatorum ecclesiæ habebit judex ecclesiasticus dumtaxat cognitionem in casibus eis permissis, suprà specificatis, & infrà specificandis.

XIX. De crimine contraventionis statutorum synodalium, idem ut suprà in articulo proximo.

Et statutorum synodalium.

XX. De crimine clandestini matrimonii, seu tempore clauso; aut aliàs contra formam & institutionem ecclesiæ, aut in gradu ratione consanguinitatis, affinitatis vel spiritualis cognationis prohibito contracti, judex ecclesiasticus cognoscet.

De nuptiis clàm, tempore clauso, in gradu prohibito &c. contractis.

XXI. De crimine dissidii conjugum, ab invicem sine authoritate ecclesiæ divertentium, cognoscet uterque judex.

De divortio sine authoritate eccles.

XXII. De crimine concubinatûs notorii præventioni erit locus.

Concubinatus.

XXIII. De crimine lenocinii notorii, ubi quis est leno suæ uxoris, uterque cognoscet secundum qualitatem suæ jurisdictionis. extra illum autem casum judex sæcularis solus cognoscet & puniet.

Lenocinium, uxor prostituta.

XXIV. De crimine incontinentiæ cum moniali, affini, consanguineâ &c. cognoscet uterque judex seclusâ aliâ qualitate delicti, vis, raptûs, vel simili, quia tunc solus sæcularis judex cognoscet.

Stuprum in monialem vel consanguineam.

XXV. De crimine sacrilegii ratione rei sacræ vel loci sacri, cognoscet & puniet judex sæcularis, quoad pœnam legalem condignam delicto, sive pœna sit civilis, sive criminalis. quoad verò pœnam canonicam; ecclesiasticus judex cognoscet & puniet.

Sacrilegium.

XXVI. De crimine usuræ notoriæ cognoscet & puniet ecclesiasticus judex, quoad incursum censurarum & absolutionem ab eo, salvo quod se non intromittet de usurariis, existentibus sub tolerantiâ vel salvâ guardiâ Principis. & judex laïcus pœnam etiam usurariis imponere poterit secundum jurisdictionis suæ qualitatem.

Usura.

XXVII. De crimine perjurii solus judex sæcularis cognoscet: nisi dubium fuerit, an juramentum fuisset obligatorium nec ne, & sic, an incursum fuisset perjurium vel non: vel nisi perjurium commissum fuisset coram judice ecclesiastico. quo casu judex ecclesiasticus cognoscet. *Vide etiam Ordonn. art.* 117.

Perjurium.

Perjurium coram judice.

XXVIII. De crimine adulterii cognoscet judex ecclesiasticus, ubi cognovit de separatione matrimonii quoad thorum propter adulterium, & in locis, ubi habet synodos, & scabinos synodales: hoc salvo, quòd scabini non poterunt denuntiare, nisi notorios adulteros. nec poterit judex ecclesiasticus procedere contra alios, quàm contra denuntiatos per scabinos synodales, vel per alterum conjugum in locis ubi consuevit de adulterio notorio, vel ad requisitionem alterius conjugum cognoscere. Ubi verò non habet scabinos synodales; consuevit tamen uterque cognoscere de adulterio notorio, vel ad requisitionem alterius conjugum; cognoscet, & non aliàs. eritque præventioni locus.

Adulterium.

XXIX. Insuper visum est commissariis antedictis, quòd, si super præmissis, & articulis superiùs non decisis dubium emergat, aut difficultas oriatur inter justiciarios Principum; talis difficultas terminari & sedari debeat mutuis communicationibus vel litteris: ità quòd una jurisdictio aliam non turbet aut impediat.

Dubia super his nata, communi Principum consilio tollenda.

XXXII. Isti articuli non intelligentur præjudicare concordatis locorum particularium, cum eodem Reverendissimo priùs initis & observatis.

Ut conventa cum locis singularibus salva sint.

Hoc conventum Imp. approbat.

XXXIII. Nos omnes & singulos antè dictos articulos, & concordiam antè dictam approbamus, confirmamus & ratificamus, nosque, nostrosque successores, Brabantiæ Duces, Namurci Comites, & alios, perpetuò observaturos pollicemur & in verbo Principis fideliter promittimus, si quando præfatus Episcopus & Capitulum beneplacitum S. Sedis Apostolicæ obtinuerint, nobis exhibuerint, atque realiter tradiderint, aliàs non. Datum Bruxellis die decimâ Martii anno 1542. Sic subscriptum per Imperat. in suo Consilio & subsignatum VEREYCKEN. Publicatâ in camerâ Consilii Brabantiæ 11. Jan. 1543. per me H. ZYPE. Officialis Leodiensis, notum facimus quod hanc concordiam, nobis in judicio consistorialiter pro tribunali sedentibus, publicari jussimus anno 1544. 12. Jan. Subscriptum JOANNES VOGHELSANCK. *Extat P. 1. L. 1. T. 3. C. 8. Correctius aliundè habui & prava restitui.*

Publicationes.

Conventio hæc etiam acceptata per Ep. Camerac.

Idem hoc pro suâ diœcesi acceptasse Episcopum Cameracensem, & sic in universam obtinere Brabantiam, testatur Zypæus in Jure Pontif. novo Lib. 1. de Foro comp. N.° 1. Hoc paulò aliter refert Præses De Pape in suis notis seu commentariis ad Inaugurationes: sed eodem tendit.

Forum eccles. Gubern. gen.

De foro ecclesiastico Gubernatoris generalis, totiusque ejus familiæ, custodum & satellitum, exercituum & præsidiorum Belgii, transacta quædam vide, si lubet, P. 1. L. 1. T. 1. C. 13. An. 1595.

Antiqua.

Convenienter ferè antecedentibus jurisdictionem ecclesiasticam terminatam fuisse solis causis super testamentis, matrimoniis & bonis amortizatis, ab anno 1447. vide P. 1. L. 1. T. 1. C. 1. quo refertur etiam transactio 13. Jan. 1490. Cap. 5. eod. T. item Cap. 6. quæ cuncta tractatu superiori comprehensa & recusa videntur.

Vide etiam, si lubet, Cap. 2. & 3. ibid. super jurisdictione ecclesiasticâ in Hannoniâ, & Cap. 7. super eâd. jurisdictione in Flandriâ; item Cap. 16. quo Magistratus Antverpiensis contestationem aliquam remittit ad tribunal ecclesiasticum.

Concordatum nationis Germ.

NICOLAUS Episcopus, Servus servorum Dei &c. Nos concordata [anno 1448. die 17. Febr. inter *Nos* ac Nationem Almanicam conclusa] approbamus & acceptamus juxta formas subsequentes.

Placet nobis super provisione ecclesiarum beneficiorumque quorumcumque uti reservationibus juris scripti, & EXECRABILIS & AD REGIMEN constitutionibus, modificatis, ut sequitur.

Papa dispositioni suæ reservat beneficia &c. apud sedem aut per destitutionem, autoritate pontificiâ factam, aut per obitum Cardinalium,

Ad regimen &c. Omnes dignitates, personatus, officia, ecclesias & beneficia, quæcumque fuerint apud sedem apostolicam vacatura, nec non per depositionem seu privationem seu translationem autoritate nostrâ factas, nec non quorum electionem cassari, seu postulationem repelli, vel factam renunciationem admitti authoritate nostrâ continget apud sedem prædictam vel alibi ubicumque; & etiam per obitum Cardinalium aut officiariorum dictæ sedis, quamdiu ipsa officia actualiter tenebunt, nec non verorum commensalium nostrorum &c. imposterum vacatura, nec non

non quorumlibet pro quibuscumque negociis ad Romanam Curiam venientium seu etiam recedentium ab eâdem, si in locis á dictâ curiâ ultra duas dietas legales non distantibus obierunt, etiam quorumcumque curialium in peregrinationem infirmitatis seu recreationum vel aliâ quâcumque causâ ad quævis loca secedentium, si eos, antequam ad dictam curiam redierint, in locis ultra duas dietas non remotis; dummodo eorum proprium domicilium non existat, contigerit de medio submoveri, imposterùm vacatura: rursùs monasteria, dignitates, cæteraque beneficia quæcumque; etiamsi ad illa personæ consueverint per electionem seu quemvis alium modum assumi; quæ, promotæ per nos ad Patriarchalium, Archiepiscopalium, Episcopalium ecclesiarum, nec non monasteriorum regimina, obtinebant tempore promotionum, vacatura: nec non per assecutionem pacificam quorumcumque prioratuum, personatuum, officiorum, canonicatuum, præbendarum & ecclesiarum, aut beneficiorum aliorum, per nos conferendorum (præterquam si virtute gratiæ expectativæ assecutio fiat) vacatura, ordinationi, dispositioni ac provisioni nostræ reservamus.

vel verorum commensalium Pontificis vacatura.

Item beneficia &c. quæ vacua relinquunt ii, qui provisione Pontificali promoventur ad Patriarchatum, Archiep. Episc.

Vel ad quosvis prioratus, personatus, præbendas, ecclesias &c.

In ecclesiis metropolitis & cathedralibus, etiam apostolicæ sedi immediatè subjectis, fiant electiones canonicæ, quæ ad dictam sedem deferantur: quas etiam ad tempus constitutum in constitutione Nicolai tertii, quæ incipit Cupientes, expectabimus. Et elapso dicto tempore, si non præsentatæ; vel, si præsentatæ, minùs canonicæ fuerint; providebimus. &, si canonicæ fuerint; eas confirmabimus. nisi ex causâ rationabili & evidenti, & de fratrum consilio, de digniori & utiliori personâ duxerimus providendum. proviso, quòd confirmati & provisi metropolitanis & aliis præstent debita juramenta, & alia ad quæ de jure tenentur.

Ecclesiis metropolitis & cathedralibus electio asserta.

In monasteriis dictæ sedi immediatè non subjectis, ac in aliis beneficiis regularibus, super quibus pro confirmatione seu provisione ad dictam sedem non consuevit haberi recursus; electi, seu illi quibus providendum est, pro confirmatione & provisione ad curiam Rom. venire non tenebuntur: ipsaque beneficia regularia sub expectativis gratiis non cadent. Ubi autem pro monasteriis ad dictam curiam venire seu mittere consueverunt; non aliter confirmabimus; vel providebimus, quàm superiùs de cathedralibus ecclesiis est expressum.

Monasteriis, S. Sedi immediatè non subjectis; consuetus pro confirmatione aut provisione ad Papam recursus aut non recursus asseritur.

De monasteriis monialium non disponemus, nisi sint exempta: & tunc per commissionem ad partes.

De monasteriis monialium Papa non disponit, nisi exemptis.

De cæteris dignitatibus & beneficiis quibuscumque, sæcularibus & regularibus, vacaturis ultra reservationes prædictas (majoribus dignitatibus post pontificales in cathedralibus, & principalibus in collegiatis ecclesiis exceptis) jure ordinario provideatur per illos inferiores, ad quos aliàs pertinet.

Reliquis beneficiis dispositione ordinariâ inferiorum provideatur.

Per quamcumque aliam reservationem, gratiam &c. non impediemus, quo minùs de illis, cum vacabunt de mensibus Februarii, Aprilis, Junii, Augusti, Octobris & Decembris, liberè disponatur per illos, ad quos dispositio pertinebit.

Si nempè vacârint mensib. Febr. Apr. Jun. &c.

Quotiens verò, aliquo vacante beneficio de mensibus Janua-

Non verò si illa vacare continget mensib. S. Sedi reservatis.

rii, Martii, Maii, Julii, Septembris & Novembris, specialiter dispositioni dictæ sedis reservatis, non apparuerit infra tres menses à die notæ vacationis in loco beneficii, quòd alicui de illo fuerit apost. authoritate provisum; ex tunc, & non anteà ordinarius, vel ad quem dispositio pertinebit, de illo liberè disponere poterit. Datum Romæ An. 1448. 18. Kal. Aprilis.

Ad finem etiam agitur de Annatis ex provisionibus apostolicis pendi solitis, ad minorem modum redigendis. extat autem P. 3. L. 1. T. 12. C. 1. ubi tantumnon idem bis exprimitur. prætereà singulis textibus præmissæ habentur quædam notæ, quibus singulorum contenta paullulùm explicantur. Extat etiam resectum superfluis P. 1. L. 1. T. 7. C. 1.

Anno 1554. Carolus Imperator Episcopo Cameracensi & omnibus in Cameracensi diœcesi beneficiorum collatoribus mandat, Ne pacta nationis Germanicæ sinant infringi per pluralitatem apostolicarum gratiarum, reservationum, unionum, incorporationum, nominationum, commendarum, nominandi & commendandi facultatum, familiaritatum, obtentionum, accessuum, regressuum, & irrationabilium coadjutoriarum, aliorumque id genus abusuum. *jubetque sic provisos amoveri P. 3. L. 2. T. 1. C. 2. quod item renovatum fuit 13. Sept. 1595. ac idem ferè anno 1518. Maximilianus Imp. mandaverat Episcopo Leodiensi pro suâ diœcesi P. 1. L. 1. T. 7. C. 3.*

Infractionibus pacti nationis Germ. occursum.

Incommoda ex admissis indifferenter sedis Rom. expectativis.

MAXIMILIEN & PHILIPPE &c. Comme après les nouvelles, eües du trêspas de feu très-saint Pere Sixte Pape IV. de la part de notre Procureur general nous ait été remontré, que pour ce que feus nos predecesseurs & nous avons permis par ci-devant, que les Bulles tant graces expectatives que autres provisions de Cour de Rome sur la collation des benefices, ont eu cours & été admises en nos pays & seigneuries plus qu'en quelques autres pays chrétiens, grand desordre est advenant en iceux nos Pays, du grand grief, dommage & interet, perturbation & inquietation de nos sujets, même de ceux de l'état & profession de l'Eglise.

Sæpiùs caro impetratas provisiones, fuisse revocationibus elusas aut impositis pensionibus exhaustas.

Plusieurs des dites provisions ont été revoquées tantôt après qu'elles ont été impetrées. tellement que les impetrans d'icelles, nonobstant la depense par eux y faite, n'en ont consuivi aucun effet. Et quand ores icelles provisions n'ont été revoquées; toutes fois par les aucunes d'icelles les benefices vacans (qui par raison & disposition de droit écrit doivent être conferez sans diminution) ont été chargez de grandes pensions.

Pluries beneficia collata incapacibus aut extraneis.

Par les autres ont été pourvus aux benefices gens non ydoines ou étrangeres & inconnues, non seulement és benefices qui sont dedans nosdits Pays; mais à ceux qui sont limiteux, & aux extremitez d'iceux nos pays. dont grand inconvenient pourroit advenir à nous, & à la chose publique.

Pensiones beneficiis impositas &c.

Par les autres, les pensions constituées sur benefices, qui du consentement de ceux, auxquels ils appartenoient par la mort des pensionaires, doivent être étaintes; ont été entretenuës &

données à autres, sans le consentement desdits, à qui appartenoient lesdits benefices.

Et sy a l'on, tant par reservations que autrement, consenti à aucuns, succession en benefices certains, & à autres, retour aux benefices, aux quels ils avoient renoncé. qui a donné cause & matiere aux impetrans des dites provisions, de desirer la mort de ceux, aux benefices des quels ils devoient succeder.

Aliis datas successiones in beneficia.

Avec ce par autres provisions de la dite cour de Rome, que l'on nomme monitoires penaux, plusieurs; sans etre ouis, ont été contraints eux departir de leurs benefices, ésquels ils avoient bon droit, ou en avoient joui longuement.

Alios inauditos diu possessis submotos; justâve obtentione frustratos

Et quant aux dites bulles expectatives; par icelles les collations des ordinaires ont été renduës infructueuses, au préjudice tant des dits ordinaires, quo des impetrans & de leur droit de collation; & contre l'intention des fondateurs.

Expectativis collationes ordinariorum & impetrantium jura elusa.

Avec ce par la multitude d'icelles bulles & graces expectatives, & par la contrarieté, diversité & exorbitation des clauses y contenuës, plusieurs grands & sumptueux procès se sont meus entre nosdits sujets: non seulement pour grands ou moyens benefices; mais pour les moindres. en quoi ont été consumés grands & copieux deniers, au très-grand appovrissement de nosdits pays & sujets. Et sy est advenu, que plusieurs, tant pour achever les dites poursuites, que par leur impuissance ou povreté, ont été contraints d'eux departir & renuncer au droit, qu'ils avoient aux dits benefices.

Bullarum illarum copiâ, litium natam messem.

Pour consideration des quelles choses, en plusieurs royaumes, provinces & contrées de la chretienté (dont les aucuns sont sujets en temporalité à l'église de Rome) le cours des dites bulles, graces & autres provisions n'y est admis. qui est le grand bien, tranquillité & soulagement des églises, & des sujets inhabitans en iceux royaumes, provinces & contrées.

Ideo illas in aliis statibus non admitti.

Nous par l'avis &c. Ordonnons & declarons, que d'oresenavant les dites bulles, graces expectatives, & autres provisions, quelles qu'elles soient, sur la collation des dits benefices de nos dits païs & seigneuries, ne seront admises en nos païs. defendant à toutes personnes, tant d'église que autres, & tant de notre dit païs que étrangiers, qu'ils n'apportent, admettent, ou recoivent aucunes des dites bulles, lettres expectatives ou autres telles provisions en iceux nos païs; sur peine de perdre le fruit d'icelles; & d'etre punis & corrigez par nous & nos officiers, comme infracteurs de nos dites ordonnances à l'exemple d'autres: avec ce, d'etre declarées inhabiles, de non jamais pouvoir tenir & posseder aucuns benefices en nos dits païs & seigneuries. & ce, jusques à ce, qu'autre meilleur ordre soit mis sur le fait des dits benefices, & que par nous autrement en soit ordonné.

Quare & hîc illæ Bullæ, gratiæ expect. &c. ne admittantur, sub pœna &c.

Si donnons en mandement à nos dits Chancelier & gens de notre grand conseil, à nos Chancelier & gens du Conseil en Brabant, que cette notre presente ordonnance ils fassent publier & observer, en contraignant à ce les gens d'église par la prise & mise en notre

Executio indicta.

main de leur temporel, ensemble de leurs titres & bulles, & les personnes laïcs, par arrest & emprisonnement de leurs corps & biens; & de ceux de leurs facteurs & entremetteurs, & par toutes autres voies requises & accoutumées. Bruxelles 1. Sept. 1484. Par l'Archiduc en son Conseil. B. LE FEBURE. *Extat in Ed. Fland. P. 1. L. 1. Rub. 8. pag. 205. Observari hoc etiàm Flandris jussum annis 1485. & 1493. vide P. 3. L. 1. Rubr. 2. pag. 25. Ed. Fland. & alibi.*

Huc aliquatenus etiam spectant ea quæ sunt dierum 18. Nov. 1531. eod. loco. item 20. Maii 1497. P. 1. L. 1. Rubr. 8. Pag. 209. Ed. Fland. Vide etiam sub voce Abbatiæ.

Nominatio principi concessa ad cathedralium & collegiatarum ecclesiarum canonicatus, dignitates, beneficia.

CHARISSIMO CAROLO Rom. & Hisp. regi in Imp. electo CLEMENS PP. VII. Charissime in Chr. fili. Nuper majestati tuæ, ut quilibet ex Episcopis & Archiepiscopis, per te semel dumtaxat eligendis, pro personis ecclesiasticis, per te ad hoc eis nominandis, unum canonicatum & unam præbendam ac dignitatem, personatum, administrationem vel officium, tunc certo modo qualificata, singularum cathedralium (præterquam Leodienses) & collegiatarum ecclesiarum, in oppidis, terris & villis Flandriæ, tui patrimonii, tibi subjectis, consistentium, ad collationem, provisionem, præsentationem, electionem, seu quamvis aliam dispositionem collatorum pertinentium, donationi suæ reservare, ut de illis eisdem personis providere possit, per alias nostras litteras octavo idus Maii, pontif. nostri anno 6. concessimus. Nos igitur ut Maj. tua erga personas de se benè meritas gratiorem se reddere possit, personæque ipsæ celeriorum ex eisdem litteris consequantur effectum; litteras prædictas ad hoc, ut Archiepiscopus vel Episcopus, per te, ut præfertur, eligendus, pro quibusvis personis ecclesiasticis, per te nominandis, unum canonicatum & unam præbendam & dignitatem, personatum administrationem, vel officium, etiam curatum & electivum singularum cathedralium & collegiatarum ecclesiarum, nec non unum beneficium cum curâ vel sine curâ sæculare, etiamsi parochialis ecclesia fuerit, ad singulorum collatorum & collatricum sæcularium, & quorumvis regularium ordinum collationem, provisionem, præsentationem, electionem, seu quamvis aliam dispositionem in Brabantiæ, Limb. Luxemb. Ducatibus, ac Flandriæ, Arthes. Hannon. Hollan. Zelan. & Namurci Comitatibus, & aliis terris vicinis patrimonii tuæ celsitudinis consistentium, reservare, ac de illis eis providere possit, extendimus & ampliamus. Datum Bononiæ, sub annulo Piscatoris, die 20. Febr. 1530. Pontificatûs nostri anno 7. *P. 3. L. 1. Rub. 2. pag. 21. Ed. Fland.*

Ut hic obtineat regula Cancellariæ Rom. de 20. dieb.

MARIE THERESE Impératrice &c. Nous statuons que la regle de la Chancelerie Romaine De viginti diebus, ait provisionelement force de loi aux Païs-bas, tant pour les résignations en faveur, que pour les permutations, en quelques mains qu'on les fasse & generalement pour toutes autres façons de se defaire d'un benefice, sans qu'il y puisse être derogé. Bruxelles le 14. Aout 1764. STREITH. Vt. E. DE ROBIANO. *P. 8. L. 1. T. 1. C. 6.*

Sur

SUR la requête presentée au Conseil privé du Roy, la Cour dit, etre assez notoire, que les François & autres étrangers, ne sont capables de benefices és pays de pardeça, sans préalables lettres de naturalité. Bruxelles 16. Juillet 1641. VUL. Vt. LE COMTE. *Extat in Ed. Fland. P. 3. L. 1. Rubr. 2. pag. 31.*

Alienigenis ad benef. opus est litteris naturalizationis.

Cæterùm super nominationibus Universitatis Lovaniensis, & facultatis artium, plura pluribus sub idem capitulum congestis monumentis constituta vide P. 8. L. 1. T. 3. C. 1. quæ cum ad Universitatem pertineant, hîc locum capere debere non videntur. & omnem denique rem beneficiariam Universitatis sub voce Academia *require.*

Beneficia Acad. Lov.

Extant P. 8. L. 1. T. 2. C. 2. litteræ cassatoriæ anni 1758. quibus unio capellæ cujusdam, sitæ sub Comitatu Faltais, ditionis Brabanticæ, cum ecclesiâ quâdam pagi Leodiensis, Pitete, quæ authoritate Apostolicâ facta erat, declaratur illegitima, irrita & usurpatoria &c.

Die 13. Novembris An. 1775. legislatione Brabanticâ editum fuit pactum Augustæ Principis Nostræ cum Rege Galliæ initum super collationibus & possessionibus beneficiorum regularium hujus ditionis, ad Abbatias Gallicas pertinentium, & invicem super beneficiis Gallicis ad Abbatias nostrates pertinentibus: quod hoc ferè solum constituit, ut alterius ditionis abbatiæ suas in alterâ ditione collationes, institutiones, administrationes faciant: uniones verò, & quævis beneficiorum illorum qualitates, maneant integræ & non mutabiles.

Conventio de beneficiis abbatiarum nostratium in ditione Gallicâ, & de benef. abbat. Gall. in ditione nostrâ.

Cum Galli decrevissent pellere beneficiis omnes beneficiatos & ecclesiasticos extraneos; idem invicem hîc nostrates anno 1752. ecclesiasticis Gallis minatos vide P. 8. L. 1. T. 1. C. 5.

De Abbatiis, Prioratibus &c. vide Abbatiæ & Monasteria.

De reductione annatarum vide Inaugur. Inscr. 22.

4. Oct. 1540. art. VII. Om te verhueden die questiën ende geschillen, die dagelyks ryzen tusschen de geestelyke regteren en de onze; ende voorzien tot der schandalizatië daer uyt spruytende; Wy ordonneren ende statueren, dat de voorś. geestelyke regteren niet en zullen mogen gebruyken van censuren, oft van monitiën comminatoire van censuren tegen onze officieren ende weirelyke regteren ter causen van haerder officiën: maer zullen gebruyken van requisitiën, naer de welke de weirelyke regteren (indiën zy der zelver niet en willen obtempereren) zullen gehauden wezen te schorsen alle voordere proceduren voor den tyd van eender maend; ten eynde dat die voorś. geestelyke regteren, oft haer lieder promoteurs ende officieren mogen tyd hebben, henlieden te voorzien; ende verwerven behoorelyke provisië van justicië van den oversten van de voorś. weirlyke regteren, en niet wezen gefrustreert van haere requisitiën: op de pene, indiën daer en boven onze voorś. officieren continueren de voorś. procedueren, daer af arbitralyk gecorrigeert te worden.

Ut judices eccles. abstineant censuris aut censurarũ comminatoriis in officiarios laicos &c.

In Edicto 20. Octob. 1541. *cujus initium & finem vide sub voce* Conturbatores, *art.* 32. *hæc habentur.* Dat in alle brieven van Placet, die geaccordeert zullen worden op d'executië van eenige bullen oft provisiën apostoliek, van parochiaenschappen ende andere parochie-kerken, gestelt zal wezen, Dat d'impetrant van de zelve gehauden wezen zal te resideren ter plaetse van zyne parochie-kerke, zonder die by andere te mogen doen bedienen.

Placetis ad Apostolic. parochiarum collationes dandis, residentiæ necessitatē inferendam.

Eod. ed. art. XXXIII. Dat geen' brieven van Placet en zullen geaccordeert worden op privilegië van niet te resideren op de parochië-kerken, oft op dispensatië van auderdom, oft die de sprake van den lande niet en kan, nog ook op coadjutoryen in prebenden, oft andere simpele beneficiën.

Nullum placetum privilegiis non residendi, nec ætate minoribus, nec linguæ ignaris, nec coadjutoriis.

PHILIPPE Roy &c. A nos Consaux de.... & à tous autres nos officiers qui ce regardera, salut &c. comme il plut à notre Saint Pere le Pape pour certains affaires envoier vers nous pardeça le Rev. M. Charles Cardinal de Carafe, legat de sa S. & du S. Siege Ap.; savoir faisons, que nous au dit Rev. legat avons volontiers consenti, qu'il pourra user des facultés & bulles apostoliques de sa legation en nos païs de pardeça, pourvu toutes fois, qu'il ne pourra préjudicier aux privileges & indultes de nomination, que l'Empereur Monseigneur & Pere a, tant aux monasteres & autres dignitez, que autres benefices de pardeça: ni aussi à nos ordonnances & placcards, publiés en ces dits Païs. qu'il ne derogera au droit de patronage laïc, ni à aucunes fondations, en maniere que ce soit. qu'il n'usera de prevention au préjudice des collateurs ordinaires en leurs mois, ni de ceux qui sont en possession de jouir & disposer de leurs collations en tous mois, ou qui de ce ont particuliere concession & grace de Sa Sainteté: qu'il ne dispensera avec personne de pouvoir tenir deux cures, ni semblablement deux benefices en une église. Et ceux qui obtiendront du dit légat aucunes provisions, graces ou bulles, ne pourront user d'icelles, sans préalablement sur ce obtenir de nous Placet particulier, selon que l'on est accoutumé faire sur toutes provisions & bulles apostoliques. Bruxelles 18. Dec. 1557. Par le Roy. JOAN. LANGHE. *Extat in Ed. Fland. P.* 3. *L.* 1. *Rubr.* 2. *Pag.* 24.

Ne legatus apostolicus impingat in jura nominationis, edicta, jura patronatûs laïci, fundationes, ordinariorum collationes&c.

Nihil sine placeto.

Ampliùs eâdem rubricâ pag. 22. *die* 1. *Jul.* 1537. *Nuncius, seu legatus ap. spondet, præterquam in illis, de quibus in actu præcedenti, etiam non usurum se facultate & dispensationibus suis in his, nempè:* Qu'il ne donnera ni conferera dignités, benefices ou offices à gens étrangers, non natifs de pardeça, ains aux sujets de l'Empereur: qu'il ne pourra donner ou conferer aucuns benefices etans du patronage ou collation de Sa M. ni de ses vassaux lays: qu'il ne dispensera qu'aucuns puissent tenir cures s'ils ne savent le langage du lieu où le benefice sera situé: qu'il ne dispensera qu'un bâtard puisse tenir des cures: qu'il ne pourra dispenser avec aucuns pour être sous-diacres, diacres ou pres-

Spondet legatus ap. non collaturum se beneficia extraneis.

Abstinebit beneficiis patronatûs laïci.

Et dispensatione pro linguæ ignaris.

Vel illegitimis.

bytres avant le tems introduit par les saints decrets: qu'il ne pourra dispenser que l'on puisse tenir cure avant l'age introduit par droit: qu'il ne pourra user de commandes en benefices seculiers ou reguliers: qu'il ne pourra deroger à la nomination de l'université de Louvain ni de la faculté des arts d'icelle.

Vel ætate minoribus.
Abstinebit commendis.
Nec infringet nominationes Academiæ.

MARIE Reine Dou. d'Hongrie, Regente. Très-chers & bien amés. Nous avons entendu ce qu'avez fait exposer au Conseil Privé touchant les Placets sur les bulles des Legats ou Nonces apostoliques. Et nous semble, nonobstant toutes les raisons alleguées, que sur les bulles des dits legats, encore que sur leurs facultés ils aient Placet général; les impetrans des benefices, qu'ils ont par leurs collations ou dispenses, sont tenus prendre Placet especial sur leurs depêches, afin d'entendre, si les dits légats n'ont excedé les limitations à eux faites par leurs dits Placets généraux. autrement tourneroit au grand detriment de la republique & se feroit de leger fraude aux ordonnances de l'Empereur Monseigneur, parceque les étrangers journellement obtiendroient benefices, & s'expediroient provisions exorbitantes & defenduës, sans que la chose vint à connoissance. consideré que toutes provisions ne se font litigieuses, & que les impetrans pourroient appointer avec leurs adversaires sans entrer en procès. aussi ne seroit raisonnable, que les dits Nonces eussent plus de prérogative que nôtre St. Pere le Pape même: sur les bulles du quel se sont toujours demandés Placets particuliers, autrement ont été rejettées. Bruxelles 9. Mars 1553. Signé MARIE. Plus bas DE LANGHE & sur le dos, A nos très-chers, les Président & gens du grand Conseil. *Extat P. 1. L. 1. T. 1. C. 9.*

Rescriptum ad magn. Conf. Mechl. etiam ad quasvis legati apost. bullas placeto opus esse.

Cassationes quasdam eorum, quæ quandoque sine Placeto contra jura & immunitates patrias tentata fuerunt; vide P. 3. L. 1. T. 4. C. 1. 2. An. 1653. & 1657. item P. 5. L. 1. T. 2. C. 1. 2. anni 1708. & plures P. 8. L. 1. T. 2.

Cassationes.

Vide porrò tam pro beneficiis quam jurisdictione, Inaugur. inscript. 1. & 22.

Pro foro ecclesiastico militum; vide Militia.

Latrones, Prædones, Incendiarii, Cædes.

HUic materiæ affines sunt eæ; quæ relatæ sunt sub voces Excubiæ & Mendici; *quas locis suis videre licet.*

Complura hâc super re extant ejusdem ferè exempli edicta generaliora & longiuscula; quorum præcipuum visum est edictum 23. Oct. 1713. P. 5. L. 4. T. 6. C. 20. quod hîc initio statim subsequitur. reliqua ex illis generalioribus sunt hæc, 21. Jun. 1713. cap. 18. eod. tit. item ed. 24. Mart. 1562. P. 2. L. 2. T. 6. C. 1. ed. 3. Jun. 1609. cap. 3. eod. T. ed. 15. Oct. 1615. cap. 4. eod. T. ed. 21. Aug. 1702. P. 5. L. 4. T. 6. C. 11. Pauca habentur cap. 2. & 5. eod. & P. 4. L. 4. T. 1. C. 3. art. 4. & seqq. plura P. 4. L. 3. T. 10. C. 1. Ann. 1671. Permagni hîc etiam visum

Plura in hanc materiam edicta.

est momenti ed. 12. *Oct.* 1617. *P.* 2. *L.* 2. *T.* 6. *C.* 6. *quod hîc infrà die mense & anno editionis suæ citatur*; *& incipit his verbis*: Die Eerds-hertogen &c. *dirigitur ad officiarios præcipuè rurales Brabantiæ & terrarum Transmosanarum*, *& his munitur subsignationibus*, PE. Vt. By de Eerds-hertogen in hunnen Rade. Ondert. DE WITTE.

Notandum etiam singula hæc edicta in singulas ferè diversas diversorum temporum infestationes esse edita.

BY DEN KYZER ENDE KONING. Wy ordonneren ende statuëren de pointen ende artikelen naervolgende.

Agendas ruri excubias, captos in carceres urbium tradendos.

In den eersten wy bevelen aen alle drossaerden, meyers, schauteten, baillius, wethauders ende andere officieren van het plat land, by dage rondde ende patrouillie te doen door de groote oft 's Heere wegen ende andere, ende ook by nagte in suspecte plaetsen, te vangen alle de kwaeddoenders ende landloopers; die te lyden naer de gevangenisse der hoofdsteden; quartieren oft meyeryen naest gelegen aen de plaetsen alwaer zy zullen geapprehendeert worden, om aldaer bewaert te worden, zonder hun te mogen los laten als by bezondere ordre van de justitië der gezeyde steden, quartieren oft meyeryen, naer de welke de gemelde drossaerden, meyers, schauteten, baillius oft andere officieren hun zullen geleyd hebben, niet tegenstaende hoedanige reclameringe van de generalen; officieren ende militaire rechters: gemerkt dat onzen wille is, dat alle de soldaten, van wat natie zy mogten wezen, de welke zullen geapprehendeert worden ten platten lande om excessen aldaer bedreven, geen regt en hebben, ende niet en mogen genieten eenigen militairen vrydom oft privilegie.

Nulla hîc militibus privilegia fori.

Apprehensio incolarum.

Id, *quod antiquioribus*, *& præcipuè dd. edd.* 12. *Oct.* 1617. *&* 24. *Mart.* 1562. *decernitur*, *Ut vel illos*, *qui fixum habent domicilium*, *item suspectos*, *viâ facti liceat apprehendere*; *confer cum iis*, *quæ in Inaugurationibus*, *& præcipuè quidem in Judiciis criminalibus hâc super re constituuntur*, *habitâ etiam ratione silentii edictorum recentiorum.*

Evasio.

Quæ in officiarios, *qui apprehensos sinunt evadere*, *statuuntur*, *vide art.* 2. *ejusd. ed.* 1617. *item d. ed.* 24. *Mart.* 1562.

Cum captivis etiam tradendam judiciariam commissorum relationem.

Zoo haest als de gezyde drossaerden, meyers, schauteten, baillius oft andere officieren zullen gevangen hebben eenige kwaeddoenders oft landloopers, zy zullen hebben te formeren eene acte judiciëel, behelzende de particuliere omstandigheden ende excessen, geschied door de geapprehendeerde; om de zelve te samen met de gevangenen te leveren aen die van de justitië der gezyde hoofdsteden, quartieren ofte meyeryen, ten eynde van gekastyd te worden in conformityt van de plakaerten.

Impensæ in hanc rem.

Ut ejusmodi impensæ, *ab officiariis factæ*, *etiam sint habendæ impensæ in justitiam factæ*, *& Principi aut Toparchis in expensum ferantur. vide art.* 5. *superiorum edict.* 1. *Jul.* 1609. *&* 15. *Oct.* 1615. *item* 24. *Mart.* 1562. *&* 9. *Dec.* 1671. *art.* 9.

Quæ

Quæ hic constituuntur de conciendo ad campanæ sonitum populo, quem sonum etiam pagi vicini repetant, item ut resistentes impunè occidere liceat, & fugientes in jurisdictiones alienas persequi & illic apprehendere, & de præmiis pro captis latronibus, impunitate consciorum alios prodentium, & ne caupones illis hospitium, victum, opem, obsequiumve præstent, sed eos deferant, eodem modo repetuntur sub materiâ Excubiæ. *Ac de præmiis quidem etiam videre licet illud* 12. *Octob.* 1617. *art.* 10. *& seqq.*

Latronum colluvies, persecutio in jurisd. alienam; campanæ sonitus, præmia pro captis, fautores, cauponæ.

Ordonneerende aen de gezyde officieren en magistraten sommairelyk te procederen tegens de gemelde overtreders, op dat d'executië daer van op het spoedigste gedaen worde: hun condemneerende in de penen, gestatuëert by de plakaerten, zonder te gebruyken eenige dissimulatië, op pene dat tegen hun zal geprocedeert worden, als fauteurs en helpers der voornoemde overtreders. Brussel 23. Octob. 1713. GRYSP. Vt. A. V. GHINDERTAELEN. *Extat P.* 5. *L.* 4. *T.* 6. *C.* 20. *Pluribus etiam capp. ibid. sequentib. idem hoc edictum citatur, confirmatur, renovatur.*

Officiarii festinè plectant suppliciis secundum edicta, sub pœnâ.

. 12. *Octob.* 1617. *art. XIV.* Ordonnerende voorts wel expresselyk, dat de voorss. brandstigters, roovers, straetschenders, vrybueters ende moordenaers oft assasineurs, zullen levende verbrand, oft wel op een rad geëxecuteert worden naer den eysch van 't fyt, zonder dat gylieden oft de magistraten zullen hier inne vermogen eenige verandering ofte moderatië te doen, op pene dat men tegens U ende hun procederen zal, als fauteurs van de zelve kwaeddoenders.

Incendiarios, prædones, grassatores, sicarios igni aut crurifragio plectendos.

Ed. 24. *Martii* 1562. *eos, qui hâc pœnâ afficiendi sunt, sic enumerat.* Kerkroovers, verraders, moordenaers, knevelaers, dieven, straetschenders en brandstigters, al waer 't dat de zelve maer met den brand gedrygt hadden.

Et ecclesiar. prædones & incendia minatos.

Ne tolerentur cauponæ extra pagorum & viarum frequentiam, vide superiori ed. 21. *Aug.* 1702. *&* 24. *Mart.* 1562. *neve novæ ruri instituantur cauponæ aut diversoria nisi ex veniâ officiarii, vide in suprà citatis* 1609. *&* 1615.

Cauponæ in aviis.

Supplicium patibuli decretum in illos, qui sumptu rusticorum victitant, & quæstione seu torturâ tentandos, qui nesciunt probare, undè sibi victum parârint: item contrà officiarios cum sceleratis componentes, eamdem, ac contra ipsorum fautores, pænam, vide antè citatis edd. 24. *Mar.* 1562. 1. *Jun.* 1609. *&* 15. *Oct.* 1615.

Qui sumptu ruricolarũ victitant.
Compositiones officiariorum.

Veteramentariis, Aen d'aude-kleer-koopers, *nulla in ædes suas recipere licere supellectilia, nisi multâ luce, & certis horis dieï: utque illa coëmpta octo dies profestos palam exponant; alioqui ab illis sua cuique, non reddito emptionis pretio, vindicare liceat, vide in ed.* 24. *Mar.* 1562. *Paria in aurifices, utque hi autorem suum semper assignent, vide ibid.*

In rerum furtivarum coëmptiones.
Aude-kleer-koopers.

Etiam eodem prohibitum fuit mercatoribus bajulis, fabris ærariis, veteramentariis sutoribus, & vascularis, ruri ostiatim vagari.

Opifices circumforanei, vagi.

Pœna in socios cædis cōmissæ.

PHILIPS Koning &c. *Art.* X. Hoewel van sommige costumenwegen in 't feyt van de doodslagen geene capitale lyfstraffe en valt, dan tegen den genen die den doodsteek gegeven heeft; willen wy nogtans dat voortaen, niet tegenstaende eenig gebruyk oft costume ter contrarië, gestraft zullen worden met banning en andere arbitrale straffe, alle de gene die den aflyvigen gekwetst oft gewond zullen hebben, hoewel dat het bleek, dat hy hem de doodwonde niet gegeven en hadde.

Pœna in eos, qui in pugnam alios ciunt.

Art. XII. Ende om te obvieren tegens de vegtingen en doodslagen, die dikwils geschieden door beroeping van de partyen; willen wy dat den genen, die beroepen zal hebben, al en heeft hy de dood-wonde niet gegeven, zal gestraft worden als hebbende oorzake gegeven van de dood, by ban oft andersints; nae de gelegenthyd van 't misdaed: en dat den genen die beroepen zal zyn, zoo wel als den beroeper, gestraft zullen worden als gevende occasië tot den twist. en dat op de zelve circumstantië aenschauw genomen zal worden, zoo in 't verleenen van remissiën, die men verzoeken zal, als in 't interinement van diëre.

Ebrietas non excusat.

Art. XIII. Ende alzoo vele persoonen de dood-slagen excuseren op den drank; verklaren wy wel expresselyk, dat wy in geene manieren en verstaen, dat dronkenschap zal dienen voor excusië oft verligting.

Ontbieden daerom onzen secreten ende grooten Rade, Radè in Brabant, Stad-hauder van Limbourg, Valkenb. &c. gegeven te Spa. 22. Junii 1589. PAMELE Vt. By den Koning in zynen Rade. VERREYKEN. *Extat P.* 2. *L.* 1. *Rubr.* 4. *pag.* 169. *Ed. Fland.*

Huic materiæ vicina vide sub vocib. Excubiæ & Mendici*: de remissionibus & abolitionibus, vide ad calcem Judic. crim. vide etiam Inaugur. Inscript.* 11.

Legati.

Legatos statuum alienorū pro debitis detineri non posse.

BY den Koning. Wy hebben goed gevonden eeniegelyk te waerschauwen by deze, dat de persoonen domestieken ofte effecten van de ambassadeurs oft uytheymsche ministers komende, residerende ofte passerende door deze landen; ende de welke zullen gecontracteert hebben eenige schulden, niet en zullen mogen ter oorzake der zelve worden gearresteert ofte vast gehauden, 't zy alswanneer zy arriveren, ofte ten tyde van hunne residentië, ofte ten tyde van hun vertrek uyt deze landen. Brussel 9. Dec. 1694. HERZ. Vt. BODRY. *P.* 7. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 1.

Legitimatio.

Legitimatio negata incestu, adulterio genitis.

IN edicto 20. *Octob.* 1541. *ex quo plura desumpta vide sub voce* Conturbatores, *art.* 31. *hæc habentur.* Dat geene brieven van legitimatië en zullen verleent worden voor bastaerden, ge-

wonnen by geestelyke oft religieuse persoonen, nog ook by wereldlyke persoonen, durende heuren hauwelyken staet: 't en waer by onzen expressen consente, oft uyt speciale gratie.

Lenocinium.

IN Lenones, seu illos qui mulieribus prostitutis victitant, quicquam vide P. 4. L. 4. T. 1. C. 3. artt. 1. 2. 3. diei 14. Aug. 1459.

Libelli famosi.

KAREL Rooms Kyzer &c. Wy ordonneren ende statueren, dat alle de straffen, gedragen by de [vorige] ordonnantien, geëxecuteert worden in alle rigeur: te weten de gene der lyf-straffe [van de galge] ende confiscatie van goederen tot laste der gene, die zullen hebben derven maken ofte uytstroeyen, verkoopen oft debiteren eenige dichten oft schriften, de welke bestryden eenige pointen van onze hylige religie, ofte contrarie zyn aen het gemyn welvaren ende ruste; aen Onze hoogheden ende souverynityt, oft tegens ons gouvernement: de arbitraire lyf-straffe, ook met confiscatie van goederen, tot laste van alle de makers en uytstroeyers van lasterdigten of schriften, naedeel doende aen d'eere en faem van persoonen gestelt in geestelyke dignityten, ofte geëmployeert in onzen dienst: ende de gene van eeuwig bannissement uyt alle de landen van onze gehoorzaemhyd, met confiscatie van de helligt van hunne goederen, tot laste van de gene, die zullen gemaeckt oft uytgestroeyt hebben dusdanige schriften tegens d'eere van particuliere: alles abstractelyk, oft de injurieuze en schampende betigtingen, aldaer geëxprimeert, zauden in den grond mogen behelzen eenige waerhyd, of absolutelyk zauden valsch ende geinventeert zyn: wel verstaende nogtans, dat in den tweeden cas de voorf. straffen zullen mogen door uytsprake van den rechter verzwaert worden, zelfs tot lyfstraffe, als de grauwelykhyd der injurien, begrepen in dusdanige schriften, zal schynen zulke straffe te vereyschen.

Pœna in scripta, libellos contra religionem, bonum publicum Majestatemve divulgata.

In divulgata contra constitutos in dignitate eccles. Magistratusve.

Contra privatos.

Willende ende ordonnerende; dat alle ende igelyke, de welke die zullen gevonden hebben, oft aen wie dusdanige digten en schriften zullen aengekomen zyn, de zelve stellen in handen van den officier van justitie; ten eynde om daer over secretelyk d'informatien genomen te worden tot laste der gene, die daer van pligtig zauden mogen wezen; zonder dat zy die zullen mogen hauden, geven oft aen iemand toonen, op pene van arbitrale amende, volgens eysch ende omstandighyd der zake.

Inventa prætori deferantur nec aliis tradantur.

Ende om gemakkelyker te konnen geraken tot d'uytroeyinge van zoo een gevaerlyk kwaed; wy beloven eene recompense van hondert pattakons aen den genen oft de gene, die zullen konnen ontdekken ende aenbrengen de autheurs oft verbreyders

Præmia delatoribus aut impunitas.

van dusdanige schandaleuse digten ende schriften, zulks dat zy daer van konnen overtuygt worden in justitie, ende dat hunne namen zullen secreet gehauden worden. wel verstaende, is 't dat zy zelf niet medepligtig en zyn. in welken gevalle nogtans hun criem zal vergeven worden. Brussel 12. Febr. 1739. HAG. Vt. J. F. DE VOS. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 5. *vide etiam antiqua quædam P.* 2. *L.* 2. *T.* 7. *C.* 1.

Libri, Typographi, Bibliopolæ, Bibliopegi, Cælatores, Imagines typographicæ.

Ordo redactæ, fontes haustæ materiæ.

ORdo hîc servatur edicti hac in re præcipui 25. *Jun.* 1729. *Præter inferiùs inserta, etiam super hâc materiâ extant duo alia edicta. prius quidem P.* 1. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 3. *alterum verò duobus locis, nempè P.* 1. *L.* 3. *T.* 7. *C.* 2. *& P.* 4. *L.* 1. *T.* 9. *C.* 1. *quæ nihil quod hîc infrà non exprimatur, continent, præter ea, quæ tendunt in eruendas tempore Caroli V. Imp. & Philippi II. Hisp. Regis, religionum sectas. Ad easdem itidem sectas spectantia ex edictis* 11. *Mart.* 1616. *&* 29. *Oct.* 1626. *pariter omissa sunt. Insertorum initia subsignationes &c. vide in tabulâ huic operi præfixâ.*

Nemo ad librariam admittendus, nisi professus fidem cath.

25. *Jun.* 1729. *in princ.* Wy ordonneren dat niemand in 't toekomende zal geadmitteert worden tot 't drukken ende vertieren van boeken: 't en zy dat hy zal hebben doen blyken van zyne professie van 't catholiek, apostoliek ende Rooms geloof by certificaet in formâ van zynen Bisschop oft Aertspriester, ende van het gene van zynen pastoor, als ook van zyn goed gedrag by gelyk certificaet van de magistraet der plaetse zyner residentie.

Et in arte versatus.

Idem Art. I. Welke certificaten met d'attestatie van de meesters drukkers, oft gezworene boekverkoopers, onder de welke de pretendenten de konst ende stiel der drukkerye hebben geleerd, van hunne bekwaemhyd op 't stuk van de voors. konst en stiel der drukkerye, ons zullen bygebragt worden, aleer te mogen bekomen onze opene brieven oft permissie om te oeffenen den stiel van drukkers oft boekverkoopers. *Eadem ferè & alia plura habent* 11. *Mart.* 1616. *&* 29. *Octob.* 1626.

Ne vel cantilenas, vel calendaria &c. quis venalia habeat nisi admissus.

11. *Mart.* 1616. *art. XII. &* 29. *Oct.* 1626. *art. XVII.* Verbiedende ook alle kremers, kraemdragers ende andere, van wat qualityt zy zyn, te verkoopen nog te koop te stellen aen de poorten van de kerken, op straeten en andere plaetsen; nog ook te koop te dragen eenige boeken, liedekens, baladen, rymen, almanakken, prognosticatiën, beldekens, oft andere diergelyke gedrukte dingen: maer willen, dat die verkooping alleenelyk geschiede by gezwore drukkers ende boekverkoopers, oft andere wettelyk geëed, op pene van confiscatie van alle 't gene dat andersints zal te koop gesteld oft gebrogt worden, te bekeeren, als boven, in dry deelen ['t een deel tot behoef van den aenbrenger, het tweede voor den officier die de kalengie doen zal, ende het derde t'onzen behoeve] ende van arbitrale correctie.

25. *Jun.*

25. *Jun.* 1729. *art.* *II.* De voorf. Drukkers zullen gehauden worden eed te doen in handen van den opperofficier der plaets, ofte van zulken anderen, die door onze brieven van octroy zal genoemd zyn, van niet te drukken nog te doen drukken, onder onze dominatië, nogte elders, eenige boeken oft fchriften, in wat materië het mogt wezen, 't zy van godsgeleerdhyd, van ftaet, van policië oft hiftorië, onder wat titel het zaude mogen zyn, zonder gevifiteerd, onderzogt ende gekeurd te zyn in de forme ende manier als hier naer zal verklaerd worden, ende zonder daer op bekomen te hebben onze brieven van octroy, ende dat boven diën zy hun zullen reguleren ende conformeren exactelyk aen d'ordonnantiën, geëmaneerd ende te emaneren op 't ftuk van drukkerye oft verkooping van boeken. *Vide edictum admiſſorium ad Synod. Mechl. datum ſub voce* Concilia.

Juramentum typographorũ.

Idem art. *III.* Dat geenen drukker, daer toe by ons aengenomen, oft aen te nemen, en zal vermogen te beginnen, nog in 't ligt brengen eenigen nieuwen boek oft tractaet, 't zy in rym oft onrym, op wat materië dat het wezen mag, zonder voor al onze toelating bekomen te hebben oft octroy om het zelve te mogen drukken, daer by voegende het origineel door den Biffchop geëxamineerd, ende geapprobeert door zyne cenfeurs, oft door de gene daer toe van onzen wege gefteld, volgens de refpective materiën ende zaken waer van daer inne zal worden gehandeld. 't welk origineel zal moeten zyn onderteekend van den autheur die het zal hebben gecomponeerd.

Venia & approbatio impetranda pro imprimendis.

Idem art. *IV.* De voorf. examinateurs of boekkeurders zullen zonder uytftel afveerdigen hun examen oft onderzoek en approbatië zoo van de boeken, daer men den druk van zal vragen, als van de gene die men zal willen herdrukken. en zal hun voor hunne moeyte ende werk eenen redelyken falaris worden getaxeerd volgens den tyd die zy daer toe zullen hebben befteed, te betaelen door den genen, die den boek zal doen drukken oft herdrukken, 't zy dat hy goedgekeurd zal zyn geweeft, oft verworpen. Verbieden wel expreffelyk aen alle drukkers, van geene boeken te herdrukken, die by het Concilie van Trenten zyn verboden, ende by de lifte tot Madrid in 't jaer 1624. gemaekt &c.

Examinationes promptè faciendas, modico falario.

Vetitorum editio.

Prætereà, ut abſolutâ impreſſione unum exemplum cum protographo conferendum cenſori remittatur, utque ſingulo exemplo ad primam paginam approbatio & privilegium inſerantur, vide art. 5. & 6. ejuſdem. Paria ferè de approbatione vide P. 5. L. 4. T. 1. C. 11. An. 1727.

De petendâ pro imprimendis veniâ, de quâ antè, paria conſtituunt 29. Oct. 1626. & 11. Martii 1616. quam veniam ne Conſilia concedant ſine conſenſu Principis, ejuſve vicarii, decernitur 25. Jun. 1729. art. 17.

9. *Jul.* 1731. *in fine.* Verklaert ook hare Doorlugtigfte Hoog-

Remittitur necessitas petendi litteras veniæ, Octroi.

hyd, dat de boekdrukkers-en-verkoopers, geadmitteert ingevolge de formalityten by het laeste plakaert van 25. Juny 1729. beschreven, niet en zullen verbonden zyn hun van octroy tot het drukken van eenigen boek te verzien; 't en zy, als zy zauden pretenderen een exclusief privilegie met verbod aen alle andere drukkers van den zelven te mogen naerdrukken: maer dat genoeg zal zyn, dat zy verzien zyn van de acten van approbatië der examinateurs, ende van den oorlof veryscht art. III. van het voorf. Plakaert. *Litteras veniæ cælatoribus pro operibus ipsorum remissas, vide sub voce* Artes liberales.

Catalogi librorum auctione vendendorum censuræ subjiciendi.

25. *Jun.* 1729. *Art. XV.* Ende gelyk het zeer dikwils geschied, dat men in de sterfhuyzen in 't openbaer ende aen den meestbiedende schandaleuze ende verbode boeken verkoopt; wy gebieden aen d'erfgenaemen van diergelyke sterfhuyzen, van eenen bezonderen staet oft inventaris te maken van alle de boeken, die zy in 't openbaer zullen willen verkoopen, ende van den zelven aen d'ordinarisse censeurs ofte boekkeurders, zoo koninglyke, als geestelyke, te exhiberen, om door hun gevisiteerd te worden, ende daer onder hunne schriftelyke approbatië te beschikken, aleer de zelve te koop te stellen, op pene van de boete van tweehondert guldens t'onzen behoeve, zoo tot laste van de erfgenaemen, als van de gene dieze voor de gezyde approbatië verkogt zullen hebben, de welke hun ook gratis zal vergund worden.

De libris prohibitis in domibus mortuariis.

Idem art. XVI. Ende by aldiën in de zelve staten oft inventarissen bevonden wirden eenige verbode ofte suspecte boeken; 't zy tegens den interest van den staet; 't zy tegens de catholike apostolike ende roomsche religië; de voorf. boeken zullen in dien gevalle uyt de openbare verkoopinge getrokken worden, om, naer rapport gedaen aen het Gouvernement, ende by order van het zelve, de voorf. boeken wedergegeven te worden aen d'erfgenaemen van den sterfhuyze, ofte aengeslagen te worden volgens de qualityt, ampt ende graduatië der erfgenamen van de voorf. sterf huyzen, gemagtigt oft ongemagtigt tot het lezen, bewaren ende behauden in hunne biblioteken dusdanige boeken.

Mittuntur Consilio Brab. tria rescripta super censurâ catalogorum.

CHARLES ALEXANDRE, Gouverneur général des Pays-bas. Très-chers &c. Nous étant revenu, que divers catalogues de livres, que l'on expose en vente, ne passent pas par l'examen du censeur Royal, & que l'on se borne à l'approbation du seul censeur ecclésiastique; d'où il resulte, que quantité de livres de la plus grande utilité, & contenans les meilleures maximes pour l'état, y sont presentés comme proscrits, tandis que d'autres opposés à ces maximes, au bien de la religion & aux bonnes mœurs, y sont présentés comme bons & approuvés; qu'au surplus il se rencontre entre ces catalogues, ainsi censurés par le seul censeur ecclésiastique, quantité de contradictions, les uns en rejettant, & les autres admettant les mêmes livres, & voulant remedier à

un abus qui intereſſe ſi fort la bonne police; nous vous envoions ci-jointe copie de trois depêches, qui ont deja eté adreſsées ſur cette matiere au conſeiller procureur du grand Conſeil ſous les dates reſpectives du 28. Oct. & du 5. Nov. 1761. & du 27. Mai 1762. vous chargeant de remettre les dites copies aux Conſeillers fiſcaux, & au ſubſtitut Procureur general: voulans & ſtatuans pour regle generale, que lorſque les catalogues de livres auront été examinés par le cenſeur ecclésiaſtique; ils ſoient examinés par les Conſeillers fiſcaux, ou l'un d'eux; ou par le ſubſtitut Procureur general en cas d'abſence, d'incommodité ou d'empêchement des dits Fiſcaux, & qu'ils ſignent & mettent leur approbation au bas du catalogue; leur enjoignant de ſe conformer exactement & dans toutes les occaſions aux regles preſcrites par les dites depêches. Bruxelles 4. Aout 1764. Paraphé Ne. Vt. Signé CHARLES DE LORRAINE. Plus bas, Par ordonnance &c. contreſigné, Le Baron De Lados. Au pied etoit, Au Conſeil de Brabant. *Extat P. 10. L. 2. T. 4. C. 1. ubi reſcripta de quibus in textu, ſubſequuntur: quæ & hîc ferè integra ſubjecta vide.*

Decret adreſſé au Conſeiller Procureur general du grand Conſeil Jacobs.

Primum.

L'IMPERATRICE REINE. Cher & Féal. Il nous a été raporté, que dans la liſte des livres pretenduement prohibés; qui ſe trouve à la ſuite du catalogue du feu archidiacre de Malines; l'on a placé un grand nombre de livres d'une utilité notoire; nommement divers ouvrages ſur le concile de Trente, ceux de Dupin ſur l'hiſtoire ecclésiaſtique & ſur l'ancienne diſcipline de l'Egliſe, la Defence de la declaration du clergé de France par le celebre Boſſuet, Evêque de Meaux, l'Hiſtoire des Chevaliers de Malte, les Faſti Academici Lovanienſes, les Inſtitutions au Droit ecclésiaſtique de Fleury, le Traité de Grotius du droit de la guerre & de la paix, & pluſieurs autres. Nous n'avons pas vu ſans étonnement, que par l'approbation que vous avez donné à ce catalogue, vous ayez concouru à faire enviſager ces livres comme prohibés: attendu qu'on ne peut ranger dans cette claſſe, que ceux qui ſont proſcripts par nos édits, ou dont l'objet direct eſt d'attaquer la religion, l'état, ou les bonnes mœurs. Bruxelles, le 28. Oct. 1761. Ne. Vt. P. Maria.

Plures à proſcriptione cenſuræ eccleſiaſticæ vindicati.

Decret adreſſé au même.

Secundum.

L'IMPERATRICE REINE. Cher & Féal. Aiant eu raport de vôtre repreſentation; nous vous faiſons la préſente pour vous dire, que nos Conſeillers fiſcaux, devant par état veiller à l'ordre public, à la conſervation de nos prérogatives, & au maintien des maximes qui conſtituent le droit public du Pays; ces devoirs ne ſeroient pas certainemet remplis; ſi vous vous contentiez de viſer les catalogues des livres à vendre d'après l'approbation du cenſeur ecclésiaſtique; vu les principes que les gens d'égliſe cherchent ſouvent à faire valoir au préjudice des droits des ſouverains, des loix, de l'état, des libertés des peuples. Ainſi

c'eſt notre intention, que vous vous conformiez aux regles que nous y avons préſcrites. De Bruxelles le 5. Nov. 1761. Ne. Vt. P. Maria. Decret au même.

Tertium.

L'IMPERATRICE REINE, Cher & Féal. Nous vous faiſons cette en reponſe à vos repréſentations, pour vous dire, qu'inherans dans nos dites lettres [du 28. Oct. & du 5. Nov. 1761.] nôtre intention eſt, que vous vous conformiez à ce qui y eſt préſcrit, quoique le cenſeur eccléſiaſtique ne ſe trouveroit pas d'accord avec vous. De Bruxelles 27. Maii 1762. Ne. Vt. P. Maria.

Edicto 25. Jun. 1729. P. 5. L. 4. T. 1. C. 14. continuò ſubſequuntur litteræ Gubernatricis ad Conſilium Brabantiæ directæ, hoc argumento. Très-chers & bien amés. Aiant vu ce que vous nous avez repreſenté par vos lettres du 3. Sept. dernier au ſujet du placard &c. Nous vous dirons, que notre intention n'a jamais été de préjudicier ni au negoce des fidels ſujets libraires de Sa Maj. ni auſſi aux autres particuliers curieux en bibliotheques.

Librorum commercium, privatorumque in bibliothecis libertas ſalva ſunto.

Que notre intention n'a jamais été auſſi de defendre indifferemment tous les livres defendus par l'autorité ſeule des eccléſiaſtiques, ou decretés en la cour de Rome, mais avec la moderation requiſe. Et comme par voſdites repreſentations vous n'avez allegués autres raiſons pour vous diſpenſer de publier le dit placard, ſi ce n'eſt &c. Et comme ledit placard a été publié dans toutes les autres provinces de la domination de Sa Maj. dans ces Païs-bas; nous vous faiſons cette pour vous dire, que notre intention eſt, que vous aiez pareillement à le faire publier dans le Brabant. De Bruxelles 6. Mars 1730. De Baill. Vt. Signé MARIE ELISABETH. Contreſigné J. J. Le Roy.

Cenſura eccleſiaſtica norma ne ſit cenſuræ Fiſcali.

Publicatio.

Librorum cenſori Lovanienſi 14. Aug. 1766. prohibitum cenſuram in alias exercere editiones, quam quæ Lovanii fierent, aliterque, quam ex præſcripto decreti præcedentis 4. Aug. 1764. poſtque factam cenſuram ab officio Fiſcali Brabantiæ, vide P. 10. L. 2. T. 4. C. 5.

Cenſura eccleſiaſtica Lovanii.

Prætereà ſuper typographis, bibliopolis, bibliopegis, librorum venalium catalogis & cenſurâ, vide Placetum, ad Synodum Mechlin. datum ſub voce Concilia.

9. Julii. 1731. Art. I. Que toutes les theſes qui ſe propoſeront à l'avenir pour les diſputes publiques, ſeront revues par les cenſeurs ordinaires de livres. ou ſi ces theſes ſe doivent propoſer & defendre dans des couvents particuliers, ou colleges; qu'il ſuffira qu'elles ſoient revues, comme il s'eſt pratiqué juſqu'ici par les ſupérieurs des dits couvens ou colleges, & par un religieux capable & idoine à ce deputé, & nommé par le ſupérieur.

Theſes probandæ.

Idem Art. II. Que les ſupérieurs & religieux du même couvent à ce deputés, auront à les ſouſcrire, & y appoſer, au bas des dites theſes, leur nom, tant de famille, que celui qu'ils ont pris en entrant en religion.

Etiam religioſorum.

Idem

Idem art. III. En cas d'abſence, maladie ou autre empêchement du ſupérieur; il pourra ſubſtituer en ſa place, pour revoir les dites theſes, & les ſigner, un autre religieux du même ordre, & ſans que pour l'impreſſion de ces ſortes de theſes il ſoit beſoin d'octroi ou autre acte d'approbation, que celui de la ſignature ſuſdite.

De ead. re.

Idem art. IV. Les cenſeurs, ſupérieurs, reviſeurs ou autres religieux ſubſtitués porteront auſſi leurs attentions particulieres, à ce qu'il ne ſe gliſſe dans les dites theſes aucune ſatyre, calomnie, raillerie ou autres paroles piquantes, contre les ſentences ou opinions qui s'y poſent, leſquelles, quoique ſouvent contraires & opposées les unes aux autres, ſont pourtant permiſes, & s'enſeignent publiquement dans les écoles catholiques, ſans auſſi uſer de repetition, & relever dans les imprimés les diſcours, qui auroient pû être gliſsés dans la chaleur des diſputes precedentes.

Ne quas aliarum ſcholarum ſententias carpant, irrideant

9. *Jul.* 1731. *art. V.* Sans que par le diſpoſitif de l'article ci-deſſus les explications ou diſſertations qui ſe propoſent dans les dites theſes, par les quelles l'une & l'autre des parties defendent leur ſentiment & combattent les argumens contraires, pour éclaircir les matieres & parvenir à la verité, ſoient censées être defendues ni prohibées.

Sed tantùm argumentis redarguant.

Idem art. VI. Declare Sa dite Alteſſe Sereniſſime, qu'il ne ſera pas permis aux cenſeurs, ſupérieurs, reviſeurs ou autres religieux ſubſtitués, de refuſer leur ſuffrage & approbation à des pareilles theſes ſous pretexte qu'ils ſoutiendroient des ſentences ou ſentimens contraires, mais que leur principale attention doit être, à ce que les dites theſes ne contiennent rien qui ſoit contraire à la religion catholique apoſtolique & romaine, à l'état, & aux bonnes mœurs, en permettant indifferemment le cours des diſputes à l'égard des queſtions dont le St. Siege n'a pas encore defendu de diſputer dans les ecoles publiques.

Quæ redargutiones ne impediuntor.

Paria ferè contra religioſorum in theſibus & diſputationibus immodeſtias vide in decreto Gubernatricis Mariæ Eliſabethæ 18. *Octob.* 1734. *P.* 5. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 18.

Diſputationes.

9. *Julii* 1731. *art. VII.* Declare pareillement, que l'impreſſion des directoires pour les heures eccléſiaſtiques, qui concernent les reſpectifs dioceſes de ce païs, ſeront revus & corrigés par les cenſeurs ordinaires & publics: mais quant aux directoires pour les maiſons religieuſes, ou couvents; il ſuffira, qu'ils ſoient revus & approuvés par les ſupérieurs des dites maiſons & couvents en conformité de ce qui eſt ſtatué ci-deſſus pour l'impreſſion des theſes.

Approbatio directoriorum horar. canonicarum.

Idem art. VIII. Et quant à l'impreſſion ou réimpreſſion des livres de prieres; Sa dite Alteſſe ſereniſſime declare, que leſdits livres de prieres ſont compris ſous le diſpoſitif de l'art. 4.e du ſuſdit dernier Placart emané le 25. Juin 1729. [*quem vide ſuprà inſertum*] bien entendu néanmoins que les livres de prieres, quoi-

Librorum precum.

qu'imprimés ici auparavant, seront revus & approuvés de nouveau, à moins que l'imprimeur n'ait dejà imprimé les mêmes livres avec l'approbation requise.

Approbatio & venia à conf. Brab. ad Calendaria.

29. *Oct.* 1626. *art. V.* Wy willen ende ordonneren dat alle die copyen van almanakken [plakkers] prognosticatiën ende kronykskens, die men zal willen drukken, niet alleen en zullen worden gecensureerd by den geestelyken censeur; maer ook in onzen rade van Braband, ende dat om elken meester te drukken appart octroy zal worden geïmpetreerd voor zulken tyd van jaren als wy zullen vinden te behooren.

De eâd. veniâ.

Idem art. VI. Van welk octroy ende tyd van jaren mentië gemaekt zal worden in het begin van den voorschreven almanak: alles op de pene van verbeurte van de almanakken, die anders oft dezen ter contrarië zullen wezen gedrukt, ende van daer en boven te betalen vierentwintig rinsguldens voor amende te bekeeren in dryen, 't een deel tot behoef van den aenbrenger, het tweede voor den officier die de calengieringe doen zal, ende het derde resterende deel t'onzen behoeve.

Ne calendaria edant falsis editorum nominibus.

Idem art. VII. Verbieden voorts eenen igelyken te drukken almanakken, prognosticatiën oft kronykskens op namen van gefingeerde meesters, oft ook andere meesters namen te stellen op almanakken, prognosticatiën ende kronykskens die zy niet en hebben gemaekt, op pene van arbitrale correctië.

Ut ea nitidè excudantur, eorumque singula exempla singulis de consilio mittantur, & plura, vide artt. 8. & 9. *ejusd.*

Censuræ non subjicienda.

11. *Mart.* 1616. *art. IV.* & 29. *Oct.* 1626. *art. IV.* En zullen niet mogen gedrukt worden eenige baladen, liedekens, rymen, almanakken nog andere klyne dingen, hoedanig die zyn, zonder te vorens gevisiteerd geweest te hebben by de visitateurs daer toe gecommitteerd oft alnog te committeren by ons ende by den Bisschop ende magistraet der plaetsen, uytgenomen brieven van ordonnantiën, van huercedullen ende van verkoopingen, motiven van regt dienende in processen van partyen, ende andere gelyke dingen, op de zelve penen als boven, oft andere zwaerdere, indiën daer onder iet bevonden word strekkende tot nadeel van onze voornoemde hylige religië, oft van den staet van onze landen.

Tabulæ promotionum.

9. *Jul.* 1731. *art. IX.* Et ne seront sujetes à aucune approbation les listes contenantes les noms des personnes, qui se proposent à la promotion de quelque degré.

Motivorum impressio.

HARE MAJESTYT willende voor de rust en eer der familiën verzien, verbied by dezen eenige requeste, factum, memorië, ofte ander schrift welkdanig het kan wezen, te doen drukken zonder voorgaende schriftelyke permissië van de rechters voor de welke de zaeke zal hangen, de welke ook zullen bepaelen het getal van de afdrukfels die zullen mogen worden gemaekt, op pene dat de gene de welke eenig diergelyk stuk of schrift zullen hebben doen drukken zonder permissië der rechters, ofte de welke daer

af zullen hebben doen drukken een meerder getal van copyen oft afdrukſels, als het gene door de rechters bepaelt, ſolidairelyk ende elk in 't geheel met den drukker zullen verbeuren eene amende van duyzent guldens, waer van een derde zal zyn ten profyte van den aenbrenger, een ander voor den officier exploitant, ende het reſterende derde ten profyte van haere Majeſteyt, ende zulks zonder achterdeel ofte verkortinge der penen, de welke zauden konnen volgen uyt den hoofde der eerſchendingen, die de gedrukte ſchriften zauden behelzen. Bruſſel 6. Novemb. 1775. CRUMP. Vt. F. LANNE' *Paria* 9. *Jul.* 1731. *art.* 10.

20. *Jun.* 1739. Gezien de originele liſte der boeken, agtergelaten by wylen den raed van Soeteſté in handen geſteld van 't officië Fiſcael door deſzelfs weduwe, gecenſureerd ende onderteekend den 16. dezer maend Juny door den Plebaen Kerpen; 't hof ter interventië van 't voorſ. officië ordonneerd, dat de regtsgeleerde aldaer getraceerd, te weten, Van Eſpen operâ omnia, à Marcâ Concordia ſacerdotii & imperii, Gabriël Perreyra de Caſtro de manu regiâ, Stokmans opera omnia, Grotius de jure belli & pacis, in den catalogue uyt de voorſ. liſte te formeren, zullen worden gedrukt ende publiekelyk verkogt: ordonneerd aen ider des rakende van zig daer naer te conformeren. Aldus gedaen in vollen Rade den 20. Juny 1739. GOCH. Vt. G. SCHOUTEN loco DE VOS. *Extat P.* 10. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 2.

Plures à damnatione vindicati.

Catalogos librorum prohibitorum mandatu Cæſareo anno 1546. *&* 1550. *ab Academia Lovanienſi compoſitos vide P.* 1. *L.* 1. *Rub.* 7. *pag.* 153. *&* 170. *Ed. Fland.*

Damnationes

Extat P. 8. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 1. *proſcriptio & prohibitio officii Pontificis Gregorii VII. in numerum ſanctorum relati, tamquam continentis* Pluſieurs énonciations hazardées, injurieuſes à tous les Souverains &c.

Officii Gregorii VII.

Item P. 10. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 4. *proſcribitur Benedicti XIV. catalogus librorum prohibitorum, inter quos opera Van Eſpen &c.*

Catal. libror. prohib. Bened. XIV.

Eod. hoc capite damnantur diſputationes quædam inter Canonicum Dens & P. Tomſon Fr. minorem ſuper Bullâ IN CŒNA DOMINI *&c.*

Diſputationum Dens & Tomſon.

P. 8. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 1. *Pag.* 5. *damnantur diſputationes & ſcripta ſuper litteris confeſſionis* Billets de confeſſion, Bullâ UNIGENITUS *& ſimilia.*

Diſput. billets de confeſſion.

P. 5. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 16. *damnatur liber cui titulus* Ceremonies & coutumes de tous les peuples du monde, *& C.* 12. *Libellus*, Quinteſſence des nouvelles hiſtoriques, politiques, critiques &c.

Alia.

P. 10. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 12. *Libellus appellatus*: Traité du pouvoir irrefragable & inébranlable de l'Egliſe ſur le mariage des catholiques contre &c. *damnatur.*

Traité du Mariage.

P. 5. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 3. *Conſilium Brabantiæ damnat theſim quamdam defenſam ſub præſidio M. Steyaert habentem loco ubi*

Theſis.

agitur de solutione vectigalium hanc sententiam : Si quis tamen de iis tantum substraxerit quantum bonâ fide existimat se plus æquo supra sui similes gravandum si totum solveret; putamus non peccaturum ejusmodi neque ad restitutionem obligandum.

Gazetten.

De novitatum libellis, vulgò Gazetten, *damnatis, prohibitis &c. videre licet P. 5. L. 4. T. 1. C 17. & 19. item P. 10. L. 2. T. 3. C. 6. 7. & 9.*

Mercure historique.

P. 5. L. 4. T. 1. C. 1. 2. 4. & 9. damnatur, & manu carnificis comburi jubetur libellus quidam menstruus, cui titulus : Etat présent de l'Europe, ou Mercure historique.

Lutheri, Calvini &c. scripta.

P. 1. L. 1. T. 2. C. 3. textu, Et premiers *damnantur scripta Martini Lutheri, Joannis Œcolampadii, Ulrici Zwinglii, Martini Buceri, Joannis Calvini &c.*

Jansenii quædam.

Damnatio sententiarum quarumdam Jansenii, librorumque huc relativorum, extat P. 3. L. 1. T. 3. C. 4. & 5.

Duo exempla excusorum bibliothecæ principis danda.

25. *Jun.* 1729. *art. VII.* Van welke boeken alzoo geoctroyeerd ende geapprobeerd den drukker zal gehauden zyn, twee afdruksels te leveren, sierlyk gebonden, binnen vyftien dagen naer het volyndigen van het drukken, aen onzen bibliotecaris ende bewaerder van boeken, tegenwoordigen ende toekomende, om de zelve in onze biblioteeke gesteld te worden, op pene dat den voorf. bibliotecaris zal mogen executië dryven tot laste van den voorf. drukker, zonder dat hy voordere executoriën, als het tegenwoordig plakaert noodig zal hebben.

Officinas librarias singulis semestribus visendas.

Idem art. VIII. Ende op dat al het gene hier boven des te beter worde agtervolgt ende volbrogt; wy ordonneren aen onze Raden fiscalen, van in de plaetse van hunne residentië in idere provincië, oft aen hunne substituten daer toe by hun in gevalle van eenig beletsel geauthorizeerd, ende aen de officieren principael van onze andere steden, van ten minsten twee mael des jaers te viziteren ende bezigtigen, ende zoo dikwils als het hun goed dunken zal (ingevalle van advies ofte waerschauwinge van eenige overtredinge aen het gene hier boven) de huyzen, magazynen ende winkels der drukkers, boekbinders en verkoopers; om te zien 't gene aldaer gedrukt en vertierd word, ende oft onze ordonnantiën ende edicten, geëmaneerd op deze materië, worden geobserveerd; ende dat op zulke dagen ende uren, als zy het geradig zullen vinden, zonder dat de boekverkoopers zullen mogen onderrigt zyn van den dag nogte de ure op de welke de visite zal moeten geschieden. bevelen aen onze voorf. Raden fiscalen, hunne substituten ende andere onze officieren principael, van zoo haest het gouvernement te onderrigten van de namen van de boekverkoopers, die zy zullen hebben bevonden overtreden te hebben de verboden, by dit tegenwoordig reglement gedragen, ende van middelertyd 't hunnen laste te procederen volgens de pligt hunner officië. *Idem P. 5. L. 4. T. 1. C. 11. in fine. vide suprà id quod est diei 6. Martii 1730.*

Idem

Idem art. IX. Wy gebieden ende begeeren voorts, dat de voorſ. drukkers ende boekbinders ende verkoopers zullen hebben over te leveren aen de voorſ. Raden fiſcalen, oft aen hunne ſubſtituten gemagtigt als boven, ende aen de officieren principael der ſteden ende plaetſen alwaer onze Raden fiſcalen hunne woonplaetſe niet en hebben, den inventaris ende liſte van hunne boeken op d'eerſte vrage, ende vervolgentlyk de liſte van de nieuwe boeken die zy zullen ontſangen, ende zullen hun den vryen toegang geven in hunne winkels ende magazynen, des aenzogt zynde, op pene van te verbeuren eene boete van 300. guldens tot onzen profyte ende daer toe gepraemt te worden by middel van prompte executië, niet tegenſtaende alle privilegië ende vrydomme, die zy zauden konnen hebben ter contrarië.

Ut librarii catalogos rogati fiſcalib. edant.

Idem art. X. Ende dewyl dat wy onderrigt zyn datter menige boeken oft verdagte ende ſuſpecte libellen in materië van religië oft tegen den ſtaet, komende van vremde landen, worden in 't hymelyk in onze provinciën ingebragt; wy verbieden aen alle drukkers, boekbinders, verkoopers, ende alle andere particuliere, wie 't wezen mag, van eenige baelen, kiſten, kaſſen, vaeten ofte pakken van gebonde oft ongebonde boeken te doen openen, zonder de wete gegeven te hebben binnen vierentwintig uren naer hunne aenkomſte aen eenen van onze raden fiſcalen, ofte hunne ſubſtituten in de plaetſen hunder reſidentië, ende aen den officier principael der ſteden ofte vlekken, alwaer die voorſ. kaſſen, kiſten, balen ofte pakken zullen aengekomen zyn: aen de welke de voorſ. boekverkoopers, drukkers oft andere particuliere zullen verpligt zyn over te geven de liſte ende uytdrukkinge van de boeken daer inne beſloten; om de zelve gezien ende geexamineerd te worden door onze voorſ. Raden fiſcalen, ende by onze principale officieren der ſteden ende plaetſen daer onze fiſcalen hunne reſidentië niet en hauden, aen de cenſeurs ofte boekkeurders aldaer geſteld kenniſſe gegeven ofte gecommuniceerd te worden om door hun de voorſ. liſte van gelyken overzien ende geëxamineerd te worden, aleer de voorſ. boeken zullen mogen te koop geſteld worden, op pene van confiſcatië van de boeken in de voorſ. kaſſen, kiſten, vaten ofte pakken beſloten ten onzen profyte, ende de boete van 300. guldens tot laſte van den drukker, boekbinder ofte verkooper, ofte anderen particulieren, die ze zal hebben doen komen, oft ontſangen, een derde deel tot onzen behoeve, d'ander ten behoeve van den aenbrenger, ende het reſtant ten behoeve van den officier exploitant. Ende by aldiën in de voorſ. liſten een ofte meerdere verbode ofte verdagte boeken worden bevonden, behelzende eenige maximen contrarië aen den ſtaet, ofte nadeelig aen onze hylige religië; wy begeiren dat de voorſ. verbode boeken zullen ook t'onzen behoeve geconfiſqueerd zyn, ende dat het vertieren van de andere, verdagt te behelzen eenige maximen contrarië aen den ſtaet ofte nadee-

Delatio librorum aliunde accerſitorum.

lig aen onze hylige religie, word by provisie verboden, tot dat de zelve rypelyk overzien ende geëxamineerd, 't zy door onze raden fiscalen, 't zy door de koninglyke ende geestelyke censeurs ofte boekkeurders; volgens de respective materiën, zal diën aengaende worden gedisponeerd.

Paria fermè jam antè constituta vide 11. *Mart.* 1616. *art. X.* & 29. *Oct.* 1626. *art. XV.* & 22. *Feb.* 1727. *quod extat P.* 5. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 11.

Idem in nundinis anniversariis observandum.

Idem art. XI. Wy begeiren alnog, dat 't gene hier boven is gestatuëerd ofte vast gesteld, worde agtervolgd door de boekbinders ofte verkoopers, die de vrye jaermerkten van de steden onzer dominatië verkeeren, de welke ook zullen verpligt zyn van over te leveren aen de persoonen hier boven genoemd eenen inventaris aleer d'openinge te doen hunder kassen, baelen ofte pakken van alle hunne boeken, ten eynde van den zelven inventaris t'overzien.

Ut librorum à circumforaneis allatorum censura expeditiùs fiat.

Idem art. XII. Bevelen aen onze Raden fiscalen, officieren van onze hoofdsteden ende aen de censeurs ofte boekkeurders, zoo koninglyke als geestelyke, van op het spoedigste dat het doenlyk zal wezen t'expediëren de visite van de listen ende inventarissen der boeken, die hun zullen overgeleverd geweest hebben door de voorf. boekbinders ofte verkoopers de voorf. vrye jaermerkten onzer steden verkeerende, op dat zy in 't verkoopen ende vertieren van hunne voorf. boeken; in den tyd van de voorf. jaermerkten niet en worden opgehauden.

Pœna vendentibus sine censurâ.

Idem art. XIII. Verbieden van geene te vertieren, zonder op den voet van den voorf. inventaris daer toe schriftelyk bekomen te hebben hunnen oorlof, op pene van de voorf. boete van 300. guldens te verdeelen als boven, welke oorloven hun zullen gratis vergund worden.

In bajulos minutias litterarias venum gestantes.

Idem art. XIV. Wy verbieden ook aen alle kramers, meersch-ofte-kraem-dragers, ende aen alle zulke andere die het wezen mag; van te verkoopen ofte aen de kerkdeuren, op de hoeken van de straten te koop te stellen; 't zy in 't hymelyk oft in 't openbaer; eenige boeken, liedekens; almanakken, pronosticatiën ofte andere diergelyke boeken ofte boekskens gebonden ofte ongebonden; zonder 't voorf. verlof, op pene ende verbeurte van aenslag der zelve boeken ende boekskens ende de boete van 25. guldens, te verdeelen als boven.

In impios, turpes, obscœnos libellos.

KAREL Rooms Kyzer &c. Wy verbieden van te maken; doen maken oft overbrengen in deze onze landen, aldaer te drukken of doen drukken schandaleuse, oneerlyke, ongoddelyke en perniciëuse [en onkuyssche tractaten; of] boekskens [of strekkende tot prejudicië en oneer van persoonen] op de pene van lyfstraffe en confiscatië van goed. willende dat daer tegens worde geprocedeert zonder verdrag, faveur of dissimulatië. ordonnerende aen alle drukkers, boekverkoopers, kremers oft winkelluyden, hun vindende verzien van eenige exemplairen

der zelve, die over te brengen in handen van den officier van de placts hunder residentie, ende aen alle andere persoonen de zelve te scheuren en te branden of van gelyken die in handen te stellen van den voorf. officier, om door den zelven secrete informatië genomen te worden tot laste van den autheur of verkooper. Wy willen dat de gene die zullen overbrengen die voorf. drukkers, verkoopers oft inbrengers; zullen hebben voor hunnen loon de somme van duyzent guldens te vinden tot last van den genen, die aengebragt zal wezen. Ontbieden &c. dat zy deze doen kondigen en onderhauden procederende ende doende procederen tegens de overtreders by d'executië van de penen en amenden hier boven gedragen. Brussel 22. Febru. 1727. V. HAG. Vt. J. F. DE VOS. *P.* 5. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 12.

In editiones extraneas.

29. *Oct.* 1626. *art.* XI. Verbieden aen alle drukkers ende boekverkoopers, woonende in de landen van onze onderdanighyd, hunne boeken te doen drukken in andere landen, 't en zy dat zy daer af te vorens de wete gedaen hebben aen de drukkers van Antwerpen, Loven, en Douay, oft imand van henlieden 't zelve werk zaude willen aennemen ende aenveerden op gelyken voet, conditiën, fraeyhyd, ende schoonhyd van letteren ende deugd van papier, als geschieden zaude in de voornoemde andere landen. 't welke alzoo aenveerd zynde, zullen die voornoemde drukkers ende boekverkoopers gehauden wezen de voorf. boeken te doen drukken binnen onze landen, alwaertzaken dat hen 't zelve tien, vyftien, ja twintig ten honderde meer zaude kosten als buyten 's lands. ende ingevalle dat het werk by die van onze landen niet aenveerd en word, ende dat diënvolgende die drukkers ende boekverkoopers de voorf. boeken doen drukken buyten 's lands, zoo zullen zy daer voor even wel moeten verantwoorden ende instaen, al oft zy gedrukt waren binnen onze voorf. landen. *Idem* 11. *Mart.* 1616. *art.* 6.

Ne qui religiosi libris liturgicis &c. editionis extraneæ utantur.

SON ALTESSE ROYALE etant informée, que des generaux d'ordres, residans dans des païs étrangers, auroient entrepris d'obliger les religieux des couvens sous la domination de Sa Maj. de se servir de tous livres liturgiques & autres, qu'ils font imprimer dans leur residence ou ailleurs; declare, qu'à l'avenir il ne sera permis à aucun supérieur ou religieux des susdits couvents sans distinction, de se servir d'aucuns breviaires, rituels, livres liturgiques & autres servans aux offices divins, d'une édition postérieure à cette presente declaration, dont l'impression seroit faite hors de ces païs de la domination de Sa Majesté: defend très-sérieusement S. A. R. à tous les couvents religieux quels qu'ils soient de reçevoir de la part de leurs generaux ou supérieurs des pareils livres & de deferer en aucune maniere aux ordres, quels qu'ils pourroient être, qu'ils reçevroient à cet égard; le tout à peine d'être traités comme desobéissans, & qu'il sera

pourvu très-sérieusement à la charge des supérieurs & religieux des couvents, qui contreviendront à cette defense.

Declare finalement S. A. R. que les réimpressions de ces sortes de livres à leur usage ne pourront se faire que dans ce païs après l'approbation des censeurs ordinaires.

Veut S. A. R. que les fiscaux tiennent exactement la main à l'entiere exécution de cette presente declaration, laquelle sera signifiée à tous les couvents religieux de l'un & de l'autre sexe, sans distinction d'ordre; établis dans leur ressort, par la voie des conseils de justice des provinces respectives, aux quels elle sera envoiée à cet effet. Fait à Bruxelles le 29. Oct. 1767. WRANS. Vt. Signé CHARLES DE LORRAINE & contresigné DE REUL. Pour copie, E. DE ROBIANO. *Extat P.* 10. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 11.

Res libraria Bruxellis.

De re librariâ Bruxellis, sive ne quis illic librariam exerceat nisi in collegium admissus: quinam; & quibus conditionibus admittendi, de tyronibus; & librariorum viduis, de librorum sarcinis in urbem allatis, de collegii superioribus & rei librariæ foro competenti, vide edicta 20. *Nov.* 1662. *&* 4. *Martii* 1755. *P.* 4. *L.* 1. *T.* 9. *C.* 2. *& P.* 10. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 1.

Ligna, Carbones.

Lignorum fixæ mensuræ.

BY DEN KONING. Onzen Cancellier ende lieden van onzen Rade geord. in Braband. Alzoo t'onzer kennisse zyn gekomen die groote misbruyken in 't verminderen van de lengde en dikte van 't haut; naer advies van 't officië fiscael van onzen voorf. Rade, statuëren, dat zoo wel het gezaegt als het gekapt wishaut generalyk zal worden gemaekt op de lengde van dry ende een half voeten: en het halfhaut, in plaetse van het zelve te maken op de juste mate van agt palmen, dat 't zelve zal wezen tusschen de zeven en agt palmen, zonder het aenzetten van de akse oft byl, ende dik gryps ende duyms: dat ook de poirters zullen worden gemaekt op de lengde van het halfhaut, inhaudende vyf oft zes stokken naer advenant van hunne dikte: ende aengaende den mutsaert ende het haytsel, dat daer inne zal worden gevolgt die mate daer op gedecreteert by onzen plakate van 5. Sept. 1623. te weten dat die zullen wezen in lengde van elf palmen ende in dikte van zes palmen: elke palme tot vier duymen mate van Brussel, die welke in de dikte zal gemeten worden beneden tegen den band zonder dat den zelven zal mogen gevult worden met blaederen oft andere vuylighyd. ende den Aerschotsen mutsaert zal moeten lang wezen zestien palmen, en vyf palmen dik. alles op pene ende verbeurte van het voorf. wishaut, halfhaut, poorters, mutsaert en heytsels voorf. ende het quadrupel van de weerde van dien, te bekeeren in dryen, 't een t'onzen behoeve, 't tweede, van den officier, en het derde, van den aenbrenger. Brussel. 20. Dec. 1629. J. COOLS. *Extat P.* 2. *L.* 1. *T.* 3. *C.* 12.

Superiùs

Superiùs edictum 5. Dec. 1629. extat P. 6. eod. tit. cum subjectâ tabulâ, in quâ quædam tam de mensuris carbonum, quam lignorum, recensentur.

De mensuris carbonum speciatim agitur capite 3. eod. tit. 3. Jul. 1615.

Luctus, Vestes & Insignia lugubria.

Luctus major, pro parentibus, conjugibus, regibus.

KAREL Rooms Kyzer. Wy hebben goed gevonden te vernieuwen [onze ordonnantië ofte pragmatike, geëmaneerd den 22. Juny 1696.] tot welken eynde wy ordonneren, in den eersten ten opzigte van de rauwen die men draegd voor koninglyke persoonen, dat een ieder zal mogen dragen den grooten rauw, dat is, den mantel van laeken, lang tot op de voeten, ende de vloezen op den hoed: ende de vrauwekleederen van laeken met wielen van vloes op het hoofd, gelyk men gewoon is te doen voor de vaders, moeders, vrauwen ofte mans: welken rauw zal dueren tot den dag dat de uytvaerden zullen zyn volbragt: ende zal vervolgens mogen verminderd worden naer het saisoen ende goed vinden. ende aengaende de huysgenoten; niemand van hun en zal mogen gekleed worden met rauw, wel willende dat de demonstratië die by de meesters gedaen word, gehauden worde voor genoegzaem.

Pro parentibus, avis, conjugibus, fratribus &c.

Wat aengaet den rauw den welken gedragen word voor onze onderzaten; men zal geenen mogen dragen voor ander maegschap ofte persoonen, als voor vader ende moeder, broeder ende zuster, grootvader ende grootmoeder oft anderen ascendent, man ende vrauwe, schoonvader ende schoonmoeder. het zelve toelatende aen den ersgenaem, alhoewel hy den overledene van bloede niet en zaude bestaen: welke rauwen niet en zullen mogen wezen, dan van eenen langen mantel van laken voor de ascendenten, ende de korte mantels oft klynen rauw voor de collateralen.

Hæredes.

Terminus luctûs.

Dat geen' van de bovegeschreve rauwen en zullen mogen gedragen worden, als den tyd van zes maenden, te beginnen van den dag van d'aflyvighyd.

Nullæ famulis vestes lugubres.

Geene huysgenoten nogte dienstknegten, van wat fonctië zy mogten wezen, en zullen mogen gekleed worden met rauw, zelfs ook niet die van de familië van den overleden, ofte van de kinderen ofte ersgenamen van den zelven.

Templa, chori inducta linteamine nigro.

Geene hertogen, prinsen oft andere persoonen, van alzulke qualityt, conditië oft ampt het mogte wezen, en zullen mogen behangen de kerken oft de chooren der zelve nogte capellen met fluweel, laken, baey oft andere stoffen. maer men zal alleenelyk mogen spreyen een laken oft baey op het plavysel, alwaer het lighaem van den overledenen zal rusten, ter lengde ende breedde van het graf, ende van den tuyn die het zelve met hetsen zal omringelen.

Item domus mortuariæ.

Wy verbieden ook van de huyzen ofte kamers van het ſterfhuys te behangen met rauw van eenig laken, baey oft andere ſtoffen: laetende alleenelyk toe, van in de ſalette daer men de complimenten des rauws zal ontfangen, te leggen eene ſpreye van zwerten baey, ende zwerte gordynen aen de venſters, tafelkleederen ende dekſels van ſtoelen ook zwert.

Rhedæ inductæ nigro.

Niemand, alwaer het van den eerſten edeldom ofte qualityt, en zal zig mogen bedienen oft doen maken caroſſen, geſtoffeerd met rauw van binnen nogte van buyten, nogte dekſels nogte huyven van rauw op de peerden, op pene van confiſcatië, ende van hondert guldens amende. Wy verbieden aen alle perſoonen contrarië dies te doen directelyk oft indirectelyk door eenige middelen, alles ook op pene van te vervallen in d'amende van hondert guldens voor idere contraventië, applicabel voor een derde t'onzen profyte, het tweede voor den officier die het exploit zal doen, en het derde voor den aenbrenger.

Pœnæ.

Executio parata.

Ontbieden daeromme ende bevelen aen die van onzen ſouv. Rade van Braband ende aen alle andere, het zelve te doen onderhauden, procederende ende doende procederen tegens d'overtreders by executië van de penen ende amenden daer op geſteld, zonder verdrag, gunſte ofte diſſimulatië. Bruſſel 6. February 1720. GRYSP. Vt. A. V. GHINDERTAELEN. *Extat P. 5. L. 1. T. 5. C. 1. & 2. extat item P. 10. L. 1. T. 1. C. 2. ubi in edicto 24. Decemb. 1755. denuò promulgari juſſum eſt: & tandem iterum excuſum & promulgatum fuit ex decreto Conſilii Brabantici 19. Dec. 1770.*

Ludi jaculatorii ſuper turribus templorum.

Hi ludi templis, cœmeteriis, turribus ruralibus proſcribuntur.

RApport gedaen in den Rade, 't hof ter interventië van 't officië fiſcael verbied aen ider een van voortaen in de buyteparochiën, op de kerkhoven ofte torens van de kerken den vogel ofte prys te ſchieten op de pene van tien pattakons tot laſte van ideren contraventeur, ende dat daerenboven d'exercitië van de gulde zal geſuſpendeert worden: permitteert aen de paſtoors ende kerkmeeſters de gaeten van de kerken ofte torens, daer uyt de wippen worden geſteken, te doen ſluyten ende de zelve wippen te doen afdoen ende behandigen aen de dekens van de gulden, ordonneert aen de deurweerders van dezen Raede hier van de publicatiën ende affixiën te doen ter plaetſen alwaer zy daer toe zullen verzocht worden. Actum 2. Octobris 1721. GRYSP. Vt. A. VAN GHINDERTAELEN. *P. 5. L. 1. T. 1. C. 9.*

Ludi ſorticularii publici, *Loteryen.*

MARIA THERESIA, Rooms Kyzerinne Douairiere &c. Wy verbieden alle ſoorten van loteryen zonder onderſcheyd, de welke gecollecteert worden zonder octroi ende zonder onzen oorlof ende bezondere permiſſië, ende dit op pene van duyzent

guldens amende; executabel uyt krachte van deze onze tegenwoordige ordonnantië tot laſte van de gene die zullen bevonden worden den ontſank ofte de collecte gedaen te hebben voor diergelyke loteryen boven de confiſcatië der gecollecteerde penningen: deze amende te verdeelen, een derde tot ons profyt, een ander ten behoeve van den aenbrenger, ende het reſterende derde ten profyte van den officier exploitant.

Prohibitæ in hanc rem ſine veniâ collectiones.

Wy verſtaen in het verbod hier boven vermeld te begrypen alle loteryen van het gene dient tot kleeding ofte verſierſel van juweelen ende andere effecten: gelyk ook generalyk allen ſpel, hoedanig het zy, het welk geſchikt word indervoegen dat de nombers zelf, de welke bepaelen de winnende pryzen in de koninglyke loterye, ook die zyn de welke aenwyzen de pryzen van deze loteryen ofte bezondere ſpeelen: verbiedende aen eenieder, zulke loterye of ſpel te maeken ofte in-te-ſtellen, op pene dat de overtreders zullen verbeuren de confiſcatië van deze kleeragiën, verſierſels, juweelen ende effecten, gelyk ook van de gecollecteerde oft geſpeelde penningen, ende boven diën eene amende van vyfhondert guldens, te verdeelen gelyk hier boven is uytgedrukt.

Etiam in ſupellectilia, veſtes &c.

Wy belaſten onze Raden fiſcalen ende alle andere officieren, wiën het aengaen mag, nauwkeuriglyk te waeken op de onderhauding van deze onze ordonnantië, ende de devoiren van hun ampt te doen tegens alle die de welke de zelve zullen overtreden, zonder verdrag, op pene van deſaengaende aen ons te zullen reſponſabel wezen Bruſſel 19. Nov. 1778. CRUMP. Vt. F. HELMAN DE TERMEEREN.

Anteriora dieï 25. Jun. 1763; dieï 11. Feb. 1762. & 5. Nov. 1736. extant P. 10. L. 2. T. 41. C. 2. & cap. 1. eod. T. & P. 7. append. cap. 4.

Mancipationes, *Goedeniſſen*, jus in re, Hypotheca.

ANno 1211. *Dux Henricus I. inter alia ſanxit*, Nulla hæreditaria poſſeſſio vendi vel impignerari poterit, niſi per aſſenſum domini ad cujus dominium poſſeſſio illa ſpectare cognoſcitur. *Divæus Annal. Lov. ad An.* 1211.

Neceſſitas mancipationū.

Tractatu Nobilium cum deputatis urbium Lovanii, Bruxellarum & Antverpiæ die 3. Julii 1466. Vilvordiæ habito, convenit & decretum eſt, ut ſequitur.

IS GEADVISEERT, dat elk van dezen dag voortaen zal mogen maken ende paſſeren brieven van diſpoſitiën van teſtamente, diën naer regt geoorloft is teſtament te mogen maken, van hauwelyken voorwaerden, lotingen ende deylingen, wiſſelingen ende alle andere voorwaerden ende contracten daer het hen gelieft van gronden oft renten gelegen alzoo wel buyten de

Ut quoſvis contractus & inſtrumenta de rebus ſoli ubilibet, & coram quovis judice liceat inire, conficere.

vryheyden van de voorſ. goeden ſteden, als binnen, het zy voor eenig van de wetten van de voorſ. goeden ſteden, die dat voor onze Genedige Heere vonniſſe met ſchepenen brieven buyten in den lande plagen te hebben, oft voor die banken daer die goeden oft renten gelegen zyn, oft tot byden plaetſen, op dat hy wille, betalende ter plaetſen daer de contracten geſchieden, de regten van den overſtaene aldaer.

Venditiones, mancipationes &c. coram magiſtratibus urbium factæ, curiæ ſitûs notificandæ.

Item ende oft alzulken contracten gebeuren alleene voor wetten van de voorſ. ſteden; zal de verkoopere van de vaſtighyd van de gronden oft renten metter ſtads brieven moeten kondigen den officier ende wethauderen van de plaetſen daer die gronden gelegen zyn de gelegenthyd van alzulken contracten met goeder declaratiën van den vertierden oft bekommerden goeden, mitſgaders der grootte van den beſetten kommere ende van de namen der koopers ende der verkoopers, ende dat binnen veertig dagen naer dat alzulken contracten voor eenige van de voorſ. ſteden zullen zyn geſchied, omme de heeren daer onder die liggen heur heerlyke regten op den grond voor de wetten daer onder die goeden oft renten liggen, alzoo zy van auds te regte gehad hebben ende gewoonelyk zyn geweeſt te heffene van vertieringen oft belaſtingen der voorſ. gronden oft renten, daer aen te mogen vervolgen. ende zal men den officier ende wethauderen ten tyde van alzulken verkondingen betalen voor haren ſalaris die zy zauden hebben oft die contracten voor hen waren geſchied, van elken geheele contracte twelf grooten Brabands: op de pene wie des niet en dede, van dobbelen alzulken heerlyke regten te moeten betalen. Ende zoo verre de vertieringe van gronden geſchied; zal men die in de plaetſe daer die gronden liggen ter proclamatië van kerkgeboden ſtellen, om eenigelyk zyn regt van naederſchap, ter plaetſen daer naederſchap onderhauden word, daer inne bezorgt te zyn. daer af men alleene betalen zal den vorſter, oft anderen die de kerkgeboden gewoonelyk zyn te doen, van den geheelen contracte zyn regt, te weten twee groote Brabants 'telk van dry kerkgeboden. Welke regte van naederſchappe de gene die daer geregt mynt te zyn, binnen de dry kerkgeboden met den regte van der bank zal moeten inzetten, ende zonder aflaten ten eynde uytvervolgen. Deſgelyks zal men doen in contracten van kommere op gronde, zoo verre men dat in de plaetſen daer die gronden liggen voor regt heeft geplogen te doene. en anders daer 't niet gewoonelyk is, zal de verkoopere van alzulken kommere metten brieven van de ſtad daer zyne contracten zullen zyn gepaſſeert, die kondigen aen den officier en wethauderen als boven, zonder gehauden te wezen eenige kerkgeboden te moeten doen. En zal eenigelyk van de reale contracten over des overgevers oft verlovers perſoon en goede executië mogen verzoeken aen welk van den gerigte dat hem gelieft, daer die reale contracten zullen zyn gemaekt.

Proclamationes pro retractu.

Tempus aperti retractûs.

Oppignerationes factæ in urbe, judici ſitûs notificandæ.

Utrivis judici executio competit.

Item

Item ende oft van de contracten reëel oft personeel executie worde verzogt aen eenig van de voorf. steden, daer voor alzulke contracten waren geschied; zal den officier van de placts daer den verobligeerden persoon gezeten, oft de goeden gelegen zyn, ten verzoeke van den officier oft stad daer die contracten geschied zyn, d'executie doen van de zelve contracten ende van de vonnissen ende contumaciën daer uyt spruytende &c. *Plura hoc loco de mancipationibus & oppignerationibus fundorum ruralium coram magistratibus urbium capitalium, de arrestis, seu* mainmise *in eosdem, de executionibus &c.*

Sententias, litteras executoriales magistratûs, exequatur judex sitûs.

Ende is te weten dat mits dezen de voorf. steden niet afgenomen zal wezen des hen andersints met vonnis onzes genadigen Heere gereserveert is [*An non intelligitur hic præcipuè sententia* 21. *Maii* 1461. *Luyster van Brab. ad d. An.*] nog ook des zy by privilegiën hebben. *Extat corruptius P.* 1. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 10. *prolixius & correctius pag.* 154. *partis* 2. *Luyster van Braband & Tom.* 3. *pag.* 74. *Loovens.*

Cum bona quædam profugorum, sub marchionatu quidem Antverpiensi sed extra jurisdictionem urbicam sita, sub Duce Albano publicata & ad hastam vendita, impeterentur actione hypothecariâ ex oppigneratione coram scabinis Antverpiensibus non coram scabinis rei sitæ factâ; objectari à sectoribus solebat, hypothecam in foro non competenti constitutam esse, & ideò invalidam: Dux Albanus contrà ex Consilii privati sententiâ duplici rescripto dierum 13. *Jun. &* 5. *Jul.* 1572. *decrevit, esse validam. P.* 2. *L.* 1. *T.* 7. *C.* 2.

Mancipationes rerum rural. coram Magistratu Antverp.

Quo minùs emptores fundorum Bruxellensium urbem cælando fraudentur eâ pensi specie quam ipsa sibi civitas constituit quamque appellamus Pondpenningen, *cautum est P.* 4. *L.* 2. *T.* 8. *C.* 1. *die* 26. *Aug.* 1649. *ne quæ mancipationes coram tribunalibus urbis Bruxellensis subalternis celebratæ, priùs ullum conferant jus in re; quam instrumentum mancipatorium in tabularium annotationum generale fuerit relatum & annotatum, atque munitum sit à receptoribus testimonio illius relationis & solutionis nummorum libralium.*

Tabularium annotationum Bruxell. *Pondpenningen.*

In conservationem nummorum libralium sub pagis Ballaert, Waver, Putte, Beerzel, Schriek & Grootloo P. 4. *L.* 2. *T.* 17. *die* 16. *Nov.* 1672. *constitum vide, ut quævis mancipationes bonorum sub illis pagis sitorum, fiant pro tribunali eorum communi, nempè Befferensi, sub pœnâ nullius valoris mancipationum alibi factarum; & insuper aureorum regalium* 50. *salvo tamen urbibus primariis suo mancipationum celebrandarum jure: ita tamen ut mancipationes bonorum sub pagis illis sitorum, coram Magistratibus urbanis factæ, tribunali Befferensi intra hebdomadas sex ab emptore nuncientur, sub pari pœnâ.*

Mancipationes nummi librales sub Ballaert, Waver &c.

In eumdem ferè finem paria super bonis quæ sub tribunalibus vectigalium, Tolkamers, *forum sortiuntur, constituta vide in edictis sub voce* Vectigalia *comprehensis aut assignatis: paria super bonis censualibus ad receptum quæstoris ærarii Mechliniæ perti-*

Mancipationes fundorum sub tribunalibus vectigalium sitorum, vel censu Majestati pendentium.

nentibus P. 2. L. 1. T. 7. C. 10. art. 6. paria item ſuper bonis cenſualibus ad receptum quæſtoris venatici, Rentmeeſters der jagerye *pertinentibus P. 2. L. 1. T. 5. C. 4.*

Reditus ad onus ordinum ad inſtar rerum mancipi habitos.

Reditus annuos pecuniâ Ordinibus Brab. fœneratâ comparatos aliquoties placuiſſe in ſucceſſionibus eodem cenſeri jure, ac fundos mancipi; vide P. 6. L. 3. T. 4. C. 7. & 8. art. 6. cap. 10. art. 5. P. 7. append. C. 10. & P. 10. L. 2. T. 13. C. 2. art. 11.

Regiſtrationes fideicommiſſorum, teſtamentorum &c.

Quod diverſis modis & temporibus, ſalubri quidem ratione, ſed ſucceſſu minùs ſecundo tentatum fuit, ſcilicet ut hoc obtineret, ne quis ullo jure in re ex quacumque inſtitutione, ſubſtitutione, fideicommiſſo, legato, donatione, hypothecâ, pacto nuptiali, familiâ erciſcundâ, aut arreſto, tertio cuiquam in res immobiles prævaleret, niſi in tabulas competentes & vel ad hoc inſtitutas relato & exarato inſtrumento quo jus illud in re conferretur, vide in ed. perp. 12. Jul. 1611. art. 15. cum interpp. & ed. 16. Sept. 1673. P. 4. L. 3. T. 7. ed. 13. Sept. 1681. P. 5. L. 4. T. 4. C. 1. ed. 7. Jun. 1694. C. 2. ed. 26. Aprilis 1695. P. 6. L. 1. T. 9. C. 17.

Remiſſiones.

De Hypothecâ Fiſci in bona receptorum fiſcalium, vide Dominia Ducalia.

De Jure, quod liberis in bona, à parente præmortuo in ſuperſtitem collata, tunc competere incipit, cum ſuperſtes alteras contrahit nuptias, vide ſub voce Nuptiæ.

De Hypothecâ tacitâ pupillorum in bona tutorum, vide Pupilli.

Bona ſoli eccleſiarum, fundationum & ordinandis in alimenta ſive in titulum aſſignata ne alienentur, oppignerentur aut tituli onere abſolvantur, vide ubi de Synod. Mechl. ſub voce Concilia.

Litteræ ſcabinales.

Plura ulteriùs de litteris ſcabinalibus Bruxellenſium earumque extra territorium urbis virtute videre licet in ſententiâ quâdam 21. Maii 1461. quæ extat Part. 2. pag. 138. Luyſter van Braband, *item alio Philippi boni edicto 7. Aug. 1466. pag. 161. ibid. & item P. 3. pag. 66. ad annum 1501. eod. ubi ſimul de litteris ſcabinalibus Lovanienſium. Vide etiam Divæum Annal. Lov. ad An. 1407.*

Quarum litterarum ſcabinalium rudem infantiam colligere licet ex Divæo Annal. Lov. ad annum 1233. ubi Dux Henricus in favorem Lovanienſium ſanxit, ut quiſquis extraneus civi obligatus intra dies quadraginta à citatione judicio non ſiſteret, citatumque Dux intrà ejuſmodi ſpatium in urbem non cogeret; tum conſulibus liceret concito ad campanæ ſonitum populo obligatum vi armatâ laribus extrahere & captivum in urbem deducere. De eâd. re vide eoſd. Divæi Annales ad An. 1282.

Manſionarii, *Meyſſeniermans.* *

PHILIPS Hertog van Bourgognen, van Lothryk, Brab. &c. Alzoo over lange geſchil geweeſt is tuſſchen ons ende onze of-

---

Manſionarii.

* Hos incolas fuiſſe, ſeu colonos à manſione, id eſt habitatione dictos, dominoque obligatos fuiſſe ad ſervitium militare, vide in Gloſſario Du Cange, vo-

ficieren aen d'een zyde en onze raden ende kamerlingen Jan Greve tot Naſſau en Vianen &c. en Heer Philippus Van Glimes Ridder, als Heeren des lands van Grimbergen en heure officieren aen d'andere, om der hanteeringen-wille van de regten van onze en heure Meyſſenyde-lieden en de manier hoe men die ſchuldig waere te proeven en te onderhauden; zoo doen wy te weten dat wy met de voorſ. Heeren overkomen zyn gelyk eene cedulle daer op gemaekt inhaud, van welke die tenue volgt en is aldus. WANT OM &c.

Forma probandi hanc conditionem.

Item zoo wie voortaen onder den Hertog oft onder die voorſ. Heeren zyne Meyſſenyde zal willen toonen; die zal moeten komen aen den officier ende een volle bank van ſchepenen van den Heer dies Meyſſenyde-man hy mynt te wezen oft vier van hen, en brengen met hem twee andere des zelfs Meyſſenyde-lieden van zynen geſlagte; die welke van heure Meyſſenyde behoorelyk zullen moeten doen blyken. Welken officier, daer op verzogt zynde, zal manen die zelve Schepenen hoe den genen die alzoo zyne Meyſſenyde begeert te toonen dat ſchuldig zal wezen te doen. Welke Schepenen dan wyzen zelen een vonnis dat hy zal leggen zyne regte hand op die Heylige en zweren op de verdoemniſſe van zyne ziele, dat hy is dies Heeren vry-geboren Meyſſenyde-man, ende van wettigen bedde: ende dat daer nae die voorſ. twee andere Meyſſenyde-lieden elk bezonder deſgelyks zweren zelen, dat hy is van heuren geſlagte, dies Heeren vry-geboren Meyſſenyde-man van wettigen bedde.

Tabulæ de hac re redigendæ.

Ende die eeden alzoo gedaen zynde; zelen die officier ende die ſchepenen den genen, die alzoo zyne Meyſſenyde hadde getoont, daer af geven heuren openen bezegelden brieve daer in die voorſ. manier van toonen, mitſgaders de namen van de perſoonen zelen zyn verklaert. daer mede hy dan voortaen zal gehauden worden voor Meyſſenyde-man van den Heere.

Item van des voorſ. ſtaet zelen werden gemaekt opene bezegelde brieven die die Hertog en Heeren zelen bezegelen, en de welke gereſerveert zelen worden in heure gantſer macht, ende alle andere pointen begrepen in den auden brief, voortyds tuſſchen den Hertog en die Heeren van Grimbergen gemaekt. Van welken auden brief die tenue hier nae volgt, en is deze.

Wy Jan Hertoge van Lotryk Brabant en Limbourg, en wy Godevaert Greve van Vianen, en wy Geeraert van Aa Heeren van Grimbergen, maken kond &c. dat wy om allerhande twiſten en om allerhande doenkerniſſen te verklaren, hebben gemaekt en gewillekeurt deze pointen.

---

cibus *Manſionarii*, *Maſnile*, *Manile*, *Manſile*, *Meſnada*, *Maiſnada*, *Maiſnadarii*, &c. & alios quidem ſerviſſe pedeſtres, alios equeſtres, apparet ex diſtinctione quæ fit in monumento iſto An. 1297. in vocibus, *Eenen Man t'ors*, *Eenen Man te voet. t'Ors*, hoc eſt, *Te Peerd.* undè Anglo ſaxonibus adhuc vox *Horſe* eſt equus, & nobis paulò inverſa reſtant *Ros*, *Roskam*.

Voortaen en mag niemand Meyssenyde toonen; en zy van der moederhalve: dats te verstaen van de gene, die tot den Heere als Meyssenyde-lieden niet gezëten en hebben.

Voort &c. hebben wy onzen zegele doen hangen aen deze letteren gegeven in den jare duyzent twee hondert zeven en negentig des maendags voor S. Pavels dag.

Ontbieden hier om onzen Drossete van Brabant, Meyer van Loven, Amman van Bruss. Schaut van Antw. &c. ende des t'oorkonden hebben wy onzen zegel aen dezen brief doen hangen. ende wy Jan Greve tot Nassau tot Diest en tot Vianen &c. en Philips van Glimes ridder, hebben elk onzen zegel by den zynen ook aen dezen brief gehangen. gegeven den VIII. van aprille 1456. op de plyke stond aldus, By mynen Heere den Hertoge ter relatiën van den rade, daer gy heeren, Henrick ende Arent van Pede, ridderen, Jan Hinckaert, Simon van Harbays, en meester Claes Clopp, by waert, en geteekent L. Wachelgem. Ende was gezegelt met eenen grooten zegel en twee klyne in rooden wasse gedrukt, daer uythangende in dobbelen steerte. Onder stond, Gecollationeert tegens zyne originael is deze daer mede bevonden concorderende by my Not. 21. Feb. 1580. ondert. J. Willems.

Hæ litteræ multo plura continent, quàm quæ hîc inserun-tur. omissa nihil tractant, quod videatur hodie usui esse posse. Ceterùm sub exemplo quod habeo, notatur, litteras originales extare penes Notarium D. K. in Londerzeel.

Medici, Medicina, Pharmacopolæ, Chirurgi.

Nemo, nisi doctores aut Licentiati Lovanienses medicinam exerceto.

KAREL Rooms Kyzer &c. Die doctoren ende professeuren van de facultyt van de medecynen binnen d'universityt van Loven ons hebbende gerepresenteert &c. wy ordonneren ende statuëren, dat de plakaerten geëmaneert ten opzigte van d'exercitië der konste van de medecyne punctuelyk worden onderhauden, ende dat voortaen aen niemand geoorloft zal zyn de voors. konste van de medecyne in deze landen van ons gebied t'exerceren, zonder den graed van doctoor ofte licentiaet binnen de universityt van Loven genomen te hebben, ende dat de gegraduëerde in de vremde Universityten de voors. konste in onze voors. landen niet en zullen mogen exerceren, zonder te vooren door die der voors. facultyt van de medecyne binnen de zelve universityt van Loven geëxamineert ende geapprobeert te zyn geweest. Ende opzigt hebbende op de klynighyd der penen ende amenden gedecreteert by onze vorige plakaerten tegen de overtreders; wy willen ende ordonneeren, dat de pene voor d'eerste ryze zal wezen van 200. guldens, voor de tweede van 400., ende van 600. voor de derde ryze, een derde t'onzen profyte, een ander voor den officier der plaetse, ende het resteerende derde voor den aenbrenger. Brussel 18. Aug. 1732. V. HAG. Vt. *P.* 5. *L.* 1. *T.* 3. *C.* 10.

De aliarum Academiarum graduatis ex tentamine facultatis medicæ admittendis.

Edicta

Edicta anteriora, de quibus in hoc antecedenti, vide P. 3. L. 2. T. 5. C. 2. & P. 5. L. 1. T. 3. C. 3. 4. 8. quæ nihil aliud videntur complecti, quam renovationes antiquiorum, seu mandata observandi ea, quæ hâc super re in visitatione Universitatis constituta sunt, cum comminatione pœnarum.

Visitatio autem Universitatis Lovaniensis anni 1617. P. 3. L. 1. T. 5. C. 24. nihil videtur ampliùs, quam hoc insertum, complecti, præter id, quod de admittendis ad examen medicorum cubiculariorum Principis, addit.

Nemo ruri nisi tentatus & admissus artem chirurgicam exerceto.

ALZOO in den Rade van Braband requeste ware gepresenteert geweest wegens die dekens ende auders van de chirurgyns ambagten der respective hoofdsteden, Loven, Brussel en Antwerpen &c. 'T HOF gehad hebbende advies van die van 't collegium medicum, als van het Officië fiscael van Braband, statuëert, dat niemand en zal vermogen ten platten lande in de provincië van Braband t'exerceren de chirurgie, zoo ten regarde van die alsnu daer residerende, als voor het toekomende; 't en zy hy alvoren zal hebben gedaen zyn examen by de gezworene der ambagten van de dry hoofdsteden, waer onder het dorp ende vryhyd is resorterende, op pene van 25. guldens amende voor idere contraventië tot laste van de contraventeurs, ende mits betalende voor de zesse assessores, die de zelve zullen examineren, à rate van eenen halven pattacon: item voor de vier Dekens vyf guldens twelf stuyvers, item voor den heere superintendent voor het afnemen van den eede, eenen gulden tien stuyvers, item voor den greffier eenen gulden agt stuyvers, item voor de twee knapen eenen gulden en acht stuyvers, item ende ten lesten voor den zegel zes stuyvers. Brussel 6. Mey 1720. GRYSP. Vt. SUBBINCKX loco TOMBELLE. *Extat P. 10. L. 2. T. 18. C. 1.*

De eâdem re. & de forma conveniendi & puniendi secùs facientes.

Elucidandæ superiori dictioni Ten platten Lande, *& ut officiariis ruralibus suum hâc in re officium impensiùs ac clariùs commendaretur, aliud postea petentibus eisdem interpretatorium supremo Brab. Consilio emanavit, quo decernitur,* 'T HOF statuëert, dat niemand in een ambagt der chirurgyns in Braband niet geadmitteert zynde, en zal vermogen in steden, vryheden, vryaerden, dorpen, gehugten ende andere plaetsen dezer provincië van Braband, geene uytgenomen nogte gereserveert, t'exerceren de chirurgie, 't en zy hy alvoren zal hebben gedaen zyn examen by de gezworene der ambagten van de voorf. hoofdsteden, op de pene by de voorf. acte uytgedrukt: ordonneert voorts ende statuëert, dat d'officiers der respective steden, vryheden, vryaerden, dorpen, en alle andere plaetsen in Braband, gehauden zullen zyn op pene als voren te calengieren alle de gene, die zonder voorgaende examen oft zonder andersints in een ambagt der chirurgyns in Braband geadmitteert te zyn, de chirurgie binnen hunne jurisdictië zullen komen te exerceren, ende van de zelve calengië relaes te geven aen de ge-

zworene der voorſ. ambagten in de naeſtgelegene hoofdſtad, ten koſte nogtans van de ambagten, door de zelve ambagten te verhalen tot laſte van de contraventeurs: verleent de ſupplianten daer over deze tegenwoordige acte, permitteert hun de publicatië ende affixië daer van te mogen doen doen door deurweerders van onzen Rade daer ende alzoo des behooren ende van noode wezen zal. Bruſſel 13. Jul. 1745. SCHOC. Vt. FELLER. *Extat eod. cap.* 1. *Vide etiam eâdem ſuper re P.* 7. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 9.

Collegium medicū, pharmacopolæ, chirurgi, eorumque tyrocinia, Bruxellis.

Inſtitutionem, juriſdictionem & officia collegii medici Bruxellenſis, vide P. 3. *L.* 2. *T.* 5. *C.* 3. *dieï* 28. *Apr.* 1650. *item duobus capp. ſeqq. ubi etiam plura contra medicaſtros & pharmacopolas circumforaneos, de admiſſione medicorum in hac urbe ſedem figentium, de chirurgis & pharmacopolis ipſorumque tyronibus admittendis, de utrorumque viduis officinam continuantibus, de obſtetricibus &c. quibus de rebus etiam agit cap.* 1. *eod. tit.* 8. *oct.* 1540.

Quæ de gradibus doctoratûs & licentiæ conferendis dicenda forent, ad materiam potiùs pertinent Academiæ.

De cadaveribus ultimo ſupplicio affectorum anatomiæ deſtinatis, vide in Judiciis criminalibus.

Mendici, Deſidioſi, Vagabundi.

Omnes extranei qui mendicantur, vitamve deſidem vagamve degunt, ditione arcentur.

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne &c. Wy ordonneeren, *Art. I.* Dat generalyk alle bedelaers, vagabonden ende lediggangers, niet gebortig van deze landen, hun zullen hebben te vertrekken uyt de landen van onze gehoorzaemhyd binnen vyftien dagen naer de publicatië dezer, op pene van gegeeſſelt te worden by ordonnantië van de juſtitië der plaetſe alwaer zy zullen gevangen worden voor d'eerſte ryze, ende andere arbitraire ſtraffe voor de tweede.

Quinam habendi vagabundi aut deſides.

II. Verklaren voor vagabonden ende lediggangers alle de gene die niet en zyn in eenigen dienſt oft ampt, ofte die niet en doen eenigen koophandel oft ambagt, ofte die niet en hebben de middelen om eenigſints te konnen leven.

Indigenæ mendicantes in locum nativitatis recedunto.

III. Wy willen dat de bedelaers, lediggangers en landloopers gebortig van deze landen, hun zullen hebben te vertrekken binnen den zelven termyn van vyftien dagen, ende op de pene als boven, in de reſpective plaetſen van hunne geboorte, ofte in de gene alwaer zy regt zauden konnen verkregen hebben van te woonen, 't zy door hun houwelyk, 't zy anderſints.

Et victum ſibi operâ non mendicando comparanto, ſub pœnâ incarcerationis.

IV. Dat de voorſ. bedelaers, gebortig van deze landen, de welke ſterk genoeg zullen zyn ende in ſtaet van hunnen koſt te winnen met te werken, niet meer en zullen mogen bedelen, maer zullen binnen een' maend naer hunne wederkomſte moeten doen blyken aen den officier der plaetſe ende aen die van de wet, dat zy hebben aengenomen eenigen dienſt, emploi, koop-

handel oft ambagt, oft dat zy eenige middelen hebben om eenigsints te konnen leven zonder bedelen, op pene van geapprehendeert ende in gevangenisse gestelt te worden te water ende te brood.

V. Ende indiën de voorf. bedelaers bekwaem om te werken niet en doen blyken binnen den tyd van een maend naer hunne relaxatië, dat zy hun in staet gestelt hebben van hunnen kost te winnen ofte te konnen leven door den eenen oft den anderen middel hier boven vermeld; zy zullen gebannen worden uyt de landen van ons gebied van wegens de justicië der plaetse alwaer zy zullen gevangen zyn, op pene van gegeesselt te worden voor d'eerste ryze, gebrandmerkt te worden voor de tweede, ende van andere grootere straffe voor de derde ryze.

Carcere dimissi, intrà mensem operâ sibi victû quærant, aut proscribuntor.

VI. Ende ten opzigte van de gene die waeragtig arm zyn, geboren van deze landen, ende onbekwaem van eenig werk te doen, 't zy door hunnen auderdom, 't zy door hunne lichamelyke gebreken; zy zullen mogen aelmoessen vragen in de stad, parochië oft dorp, alwaer zy geboren oft woonagtig zyn, mits verzien zynde van eene attestatië van den pastoor ende van de armmeesters, ende mits te dragen het teeken het welk men geeft ten diën opzigte in de plaetsen alwaer zulks in gebruyk is, zonder dat de voorf. bedelaers zullen mogen gaen bedelen in andere steden, parochiën ende naburige dorpen, niet zelfs onder pretext van eenige feesten, processiën ofte kermissen, op pene van in gevangenisse gestelt te worden te water en te broode den tyd van zes weken voor d'eerste ryze, ende van gebannen te worden uyt ons gebied voor de tweede op de andere straffe hier boven vermeld.

Mendici qui sunt egeni & impotentes, tolerati.

VII. Ende om des te beter t'ontdekken de gene, de welke zauden komen t'overtreden het gene hier boven vermeld; Wy ordonneren aen alle magistraten ende wethauderen der parochiën, van binnen een maend naer de publicatië dezer te maken eenen exacten lyst van alle de bedelaers woonagtig onder hunne jurisdictië. ende wy verbieden hun, als ook aen de pastoors ende armmeesters, van hun geene attestatië oft oorlof te geven om te bedelen, 't en zy aen de gene, die waeragtelyk arm ende onbekwaem zyn om te werken, op pene dat tot hunnen laste zal verzien worden.

Mendicorum toleratorum catalogus.

VIII. Wy willen daerenboven, dat ider' stad, parochië ende dorp onderhaude hunne armen, gebrekkelyke ende onbekwaeme om te werken uyt de innekomen der tafel des charitaets. ende is het zaken dat de aelmoessen die zy zullen ontfangen ende de voorf. inkomen der tafel des charitaets niet genoegzaem en zyn; de magistraten, pastoors ende armmeesters zullen te samen beramen de bekwaemste middelen ende de minst lastige aen de steden ende het plat land, om te suppleren aen het gene zaude konnen mankeren aen hun onderhaud. welde devoiren zy verpligt zullen zyn gratis te doen. Ende is het zake dat zy absolu-

Sumptus pauperib. sustentandis unde parandi.

telyk noodig vonden ten diën opzigte te ſtellen eenigen nieuwen laſt op de inwoonders der voorſ. ſteden, dorpen ende parochiën, by forme van inwoonagtigen laſt; de voorſ. magiſtraten ende wethauderen zullen hun aen ons addreſſeren, om daer van den oorlof te bekomen.

Ut ſubſiſtant tamen locorum ſingularium conſuetudines, & edicta.

IX. Is't zaken nogtans dat in de voorſ. ſteden, dorpen ende plaetſen van hunne geboorte ofte vaſte wooninge eenige ordonnantië oft particulier reglement ware, het welk aen den armen abſolutelyk verbied aelmoeſſen te vragen, oft 't welk hun maer op zekeren tyd, geweſt en plaetſe en met zekere formalityten het zelve toe en liet; zy zullen gehauden zyn van hun daer aen punctuëlyk te conformeren op de ſtraffen gedragen by de zelve ordonnantiën ende reglementen, gemaekt oft nog te maken ten diën opzigte.

Nihil dandum mendicis vagantibus.

X. Verbieden aen alle ende eenigelyk, den voorſ. termyn van vyftien dagen verſchenen zynde, aelmoeſſen te geven aen de bedelaers ende vagabonden, de welke loopen van ſtad tot ſtad ende van dorp tot dorp, nogte ook hun te logeren, op pene van zes guldens boete voor idere contraventië.

Officiarii & judices in mendicos invigilent, animadvertant.

XI. Bevelen aen alle officiers, met alle mogelyke nerſtighyd te letten op de apprehenſië der voorſ. bedelaers, vagabonden ende lediggangers, ende aen de magiſtraten, ſchepenen ende andere juſticieren, aenſtonds t'hunnen laſte te procederen ende hun te doen ſtraffen zonder uytſtel op den voet gedragen by deze tegenwoordige ordonnantië, op pene van hondert pattacons boete ende andere arbitraire ſtraffe.

Ut fiant excubiæ, & mendici, vagabundi apprehendantur. ut eos quivis detineat

XII. Ende om des te beter die voorſ. apprehenſië te faciliteren; Wy gebieden aen alle baillius, meyers, wethauderen ende andere officieren der ſteden ende van het plat land reſpectivelyk, te doen ofte te doen doen in den dag ronden ende patrouillen langs de koninglyke wegen ende andere, gelyk ook 'ſnagts in de ſuſpecte plaetſen, ende t'apprehenderen de voorſ. vagabonden, bedelaers, vremdelingen ofte andere geboortig van deze landen, de welke loopen van d'eene plaetſe naer d'andere. inſgelyks toelatende aen alle onze onderzaten t'apprehenderen de voorſ. bedelaers, mits conditië van die datelyk te leveren aen den officier der plaetſe, alwaer zy geapprehendeert zullen zyn, om die te doen ſtraffen in gevolge de ſtrenghyd van deze ordonnantië.

Quòd ſi quæ mendicorum turbæ ſint deprehenſæ; campanæ ſonitu conciendos incolas.

XIII. Ingevalle dat de voorſ. officieren, wethauderen oft andere ingezetene der opene ſteden ende van het plat land gewaer wierden, dat eene menigte der voorſ. bedelaers ende vagabonden hun by een vergaderde om het land te doorloopen, ende dat zy daer eenige ongeregeltheden deden; zy zullen zonder tydverlies de klok doen klippen ende de trommel ſlaen om de ingezetenen met hunne wapenen by een te doen vergaderen ende te agtervolgen de voorſ. bedelaers ende vagabonden om hun te vangen, is 't zaken dat het mogelyk is, ende hun te doen

doen ſtraffen naer proportie van de ongeregeltheden ende gewelden, die zy zauden konnen begaen hebben, ingevolge de plakaerten, de welke wy voor dezen hebben doen emaneren voor zulken gevälle.

Eadem hìc porrò de repetendo viciſſim per pagos vicinos hoc campanæ ſonitu, & occupandis viis, ſubſequuntur, ut ſub voce Excubiæ, *quam vide.*

XV. Wy bevelen aen onzen provoſt van den Hove ende aen den Droſſaert van Braband, te doen doen door hun volk in hunne reſpective diſtricten de ronden ende patrouillen ten platten lande, ende t'apprehenderen, naer dat den termyn van vyftien dagen verſchenen zal zyn, alle de voorſ. vagabonden ende bedelaers, vremdelingen ende andere geboortig van deze landen, de welke loopen van d'eene plaetſe naer d'andere, ende die te doen ſtraffen in gevolge de ſtrengighyd van deze tegenwoordige ordonnantië, als ook aen de officieren ende wethauderen, te geven alle hulpe ende byſtand, alſwanneer zy daer toe zullen verzogt worden.

Ut præpoſitus viatorum palatii & prætor equeſtris Brab. apprehendi curent vagos, deſidioſos.

XVI. Ende om de gene, die de voorſ. apprehenſië zullen doen, aentemoedigen; wy ordonneren, dat zy zauden hebben eene vergeldinge van twelf guldens voor ideren bedelaer, vagabond, vremdeling ende niet gebortig van deze landen, de welke zy zullen arreſteren naer het verloop van den termyn hier boven vermeld: met voorwaerde, dat den zelven gelevert worde in handen van de juſtitië, ende overtuygt ende geſtraft ingevolge den inhaud van deze ordonnantië, de voorſ. vergeldinge te betalen door de generalityt van het quartier, territoir ofte land in 't welk de apprehenſië geſchied zal zyn. Bruſſel 21. Dec. 1765. STREITH. Vt. E. DE ROBIANO. *P. 9. L. 1. T. 4. C. 6. conflatum hoc videtur ex ed. 14. Jul. 1740. cap. 1. eod. T. & ex ed. 12. Janu. 1734. P. 5. L. 4. T. 6. C. 27. & ex eo, de quo mox.*

Præmia detentoribus.

Aliqua etiam anterioribus his vicina, tam de menſis pauperum, quam mendicis, extant P. 2. L. 2. T. 5. capiti primo ſubſerta, quæ deſumpta ex edicto quodam Caroli V. imperatoris 7. Oct. 1531. ipſo eo capite primo 24. Martii 1562. renovantur. Extat autem edictum hoc Caroli V. integrum in Ed. Fland. P. 1. L. 3. Rubr. 1. pag. 759. cujus articulus notabilior, quique etiam in Ed. Brab. d. cap. 1. ſubſeritur, eſt hic.

Item dat geene arme lieden en zullen mogen gaen van d'eene ſtad oft dorp in d'andere om aldaer te woonen ende reſideren, op pene als voren [van voor d'eerſte ryze gevangen te worden ende geſtelt tot water en brood ter diſcretië van onze officieren regteren ende wethauders, voor de tweede ryze van geſtraft te worden ter diſcretië als voren] 't en ware dat zy by fortuen van oorloge, van inundatië, van den brande oft andere inconveniënten tot armoede gekomen waren, ende dat zy daer af behoorelyk doen blyken. in welken gevalle, ende anders niet, men zal mogen logeren, ende huyzen verhueren. ende als van den

De pauperibus domicilium mutantibus.

armen, tegenwoordelyk wezende in onzen voorſ. lande, ende in den zelven jaer lang gereſideert hebbende, zy zullen aldaer mogen blyven in zulken ſtate als zy zyn, ende paert ende deel hebben in de aelmoeſſen die aldaer geordonneert zullen wezen, zonder te mogen gaen mendiceren nog brood bidden openbarelyk nog ſecretelyk als voren.

Ex antecedentibus quædam, condito nunc novo ergaſtulo publico, mutata vide ſub voce Ergaſtula publica.

Quædam etiam his affinia tractantur ſub voce Excubiæ.

Mendicitas Bruxellis.

De mendicis & deſidioſis in urbe Bruxellenſi degentibus, agunt caput ſecundum P. 3. L. 1. T. 7. dieï 7. Jan. 1538. *a textu* Item dat niemand *uſque ad textum* Ende om te verzien. *& caput 7. P. 2. L. 2. T. 6. dieï 26. Febr. 1626. & cap. 22. P. 5. L. 4. T. 6. dieï 11. Febr. 1719. item cap. 26. eod. tit. dieï 12. Janu. 1734. item recentius hoc quod prodiit die 27. Febr. 1779.*

Mercatura, Litteræ cambiales.

Forma ſolutionis exigendæ ex chirographis ſeu litteris obligatoriis mercatorum, negociabilibus, quibus ad certum diem ſolutio promiſſa eſt.

ONZEN Schautet van Antwerpen ende Markgrave ons lands van Ryen oft zyne ſtedehauderen, Saluyt. Alzoo vele kooplieden in Braband en Overmaze vele koopmanſchappen doen, te betalen, op dagen daer af gevende hunne obligatiën in geſchrifte by heure eyge hand geſchreven oft onderteekent oft hun merk daer onder gezet by hun ofte deur heurlieden beveele, by de welke zy beloven den koopman oft den brenger des briefs te betalen tot zekeren termyn: welke obligatiën de kooplieden gewoon zyn van der eener hand den anderen over ende in betalinge te geven, [*ende*] als daer naer imand uyt kragt van zulke obligatiën verzoekt betaling, zoo wel zy hunne voorſ. cedullen oft obligatiën niet loochenen en konnen, nogtans hun latende betrekken in juſtitië, de goede kooplieden langen tyd hauden ſlypende; zoo ordonneren ende ſtatuëren voor eeuwig edict, dat eenigelyk, die uyt zake van koopmanſchappe eenige obligatiën ofte cedullen van betalinge, te doene tot zekere termynen in geſchrifte gegeven heeft, zal ſchuldig wezen zyn' termynen van betalinge te voldoen ende t'onderhauden, ende indiën hy daer over in regte betrokken [*word*] het zy tot verzoeke van zyne principalen crediteuren, oft van imand anders als brenger des briefs, als de zelve obligatië inhaud te betalen den brenger van de cedullen ofte obligatiën; dat hy ten eerſten regtdage dienende, indiën hy in perſoon preſent ende tegenwoordig is, oft tot zulken termyn als den regter hem alleenelyk een termyn oft dilay zal mogen geven, zal ſchuldig zyn te kennen ofte ontkennen de voorſ. cedulle oft obligatië. ende zoo verre hy bekent de voorſ. cedulle oft obligatië by hem geſchreven, onderteekent ofte by zyn merk geteekent oft uyt zynen bevele ende laſte, zal terſtond gecondemneert worden de ſomme in de voorſ. cedulle oft obligatië begrepen te nantizeren onder den

regter: ende welke genantiseerde somme den heyschere zal mogen ligten onder suffisante ende deugdelyke borgtogte den regter genoeg zynde, van de voors. somme te restituëren, indien bevonden word zoo behoorende: 't en ware dat de gedaegde binnen agt dagen wilde doen blyken van eenige wettelyke exceptiën ter contrariën, by de welke hy niet gehauden zaude zyn te voldoen zyne voors. cedulle oft obligatië. willende ende ordonnerende dat den regter hem zal consenteren het voors. dilay ende langer niet. ende zoo verre de gedaegde ten dage dienende, oft hem by den regtere als voor geconsenteert ende gegeven, zyn voors. cedulle oft obligatië ontkende ende loochende, ende men over hem koste doen blyken, den regter genoeg zynde, dat hy die geschreven ofte by zyn hand oft merk hadde geteekent ofte doen teekenen; in diën gevalle zal den gedaegden gecondemneert worden, de somme, in de obligatië ofte cedulle begrepen, te betalen, zonder te mogen allegeren, proponeren ofte voorts stellen eenige andere exceptië: van de welke, vermits zyn' logentaele, wy hem hebben versteken ende versteken mits dezen, ende boven diën zal verbeuren ende gecondemneert worden te betalen eene boete alzoo groot, als den zesden penning van der sommen, in de obligatië begrepen, bedraegt. Ende zoo wanneer imand, gedagvaert werdende te compareren om zyne cedulle te kennen oft ontkennen, ende hy ten dage dienende niet en compareert; indiën 't blykt de dagvaerdinge aen zynen persoon gedaen te zyn; ofte dat hy comparerende ten dage dienende, oft by den regter als voren geordonneert, niet en antwoord op zyne cedulle oft obligatië voors.; zoo zal zulke gedaegde gecondemneert worden de somme, in d'obligatië ofte cedulle begrepen, te nantizeren in alder maniere oft hy die bekent hadde. hem andersints geheel blyvende in zyne deugdelyke exceptiën. Brussel 7. Meert 1537. *P.* 1. *L.* 3. *T.* 12. *C.*4. *Vide* Judicia Civilia *sub voce* Handteeken.

KAREL Rooms Kyzer &c. Alzoo onder 't deksel van [onzen plakate in date 7. Meert] eenige hen vervoorderen niet toetelaten te mogen zeggen tegens henlieden jurisdictië, ende andere willen onze regters, die alleen gewoon zyn haere genagten te hauden van 14. tot 14. dagen, bedwingen genagte te moeten hauden van 8. tot 8. dagen; Wy verklaren dat men onder 't deksel van de zelve ordonnantië niemand en mag versteken van zyne declinatoire, zonder ook dat men onder het deksel der zelve onze regters, de welke alleenelyk gewoon zyn genagte te hauden van 14. tot 14. dagen zal mogen bedwingen genagte te hauden van 8. tot 8. dagen, maer zal den tyd van 8. dagen in de voors. ordonnantië verstaen worden van haren eersten genagte dat zy hauden zullen in gewoonelyke maniere. Ontbieden daerom onzen Cancellier van Brab. Meyer van Lov. Amman van Bruss. Schaut. van Antw. &c. Brussel 9. Mey 1537. onder stond By den Kyzer in zynen Rade. *Extat P.* 1. *L.* 3. *T.* 12. *C.* 5.

Antecedenti edicto exceptiones declinatorias non exclusas, nec judiciorum habendorum terminos ad octiduum pro quibusvis tribunalib. revocatos.

De litteris cambialib. agnoscendis, solvendis.

ONZEN Schautet van Antwerpen ende Markgr. &c. Alzoo onzen brieve van plakaerte op de voldoeninge van alle obligatiën ofte beloften, schriftelyk gedaen uyt zake van koopmanschap, bevonden is oorbaerlyk ende profytelyk; ende, gelyk wy verstaen, zaude ook profytelyk wezen, indiën wy gelyke ordonnantië deden publiceren aengaende de wisselbrieven ende brieven van assurantië en verzekerhyd; zoo ordonneren, dat zoo wanneer imand binnen onzen lande van Braband oft Overmaze eenige wisselbrieven gepresenteert zullen worden, dat hy schuldig zal worden terstond voor Notaris ende getuygen, oft onder zyn handschrift, de zelve brieven te accepteren oft refuseren. ende zoo verre hy deze brieven accepteert; zal schuldig zyn de somme, in de zelve brieven begrepen, te betalen ten dage in den wisselbrief genoemd. oft zoo verre hy by gebreke van diën te regte betrokken worde ter plaetsen daer hy te regte behoort; zal schuldig wezen, indiën de regtere sommairelyk blykt van de voors. acceptatië in der manieren voors. de somme in den wisselbrief begrepen te nantizeren, aleer hy ontfangen oft gehoort zal mogen worden eenige exceptiën ten principalen te proponeren oft allegueren. ende welke genantiseerde zoo de heyscher zal mogen ligten ende ontfangen op suffisante ende deugdelyke borgtogte ende cautië, om dan voorts ten principalen regt gedaen te worden gelyk dat behooren zal.

De assecurationibus.

Insgelyks, zoo wanneer imand brieven van assurantië ofte verzekerhyd voor eenig schip oft koopmanschap te water ofte te lande gegeven zal hebben; dat hy zal schuldig wezen zyn' voors. brieven te voldoen en de somme daer in begrepen te betalen binnen twee maenden naer dat het zelve schip ofte koopmanschappe, by hem verzekert, gepericliteert ofte bedorven zal zyn. ende zoo verre by gebreke van diën ter diër causse voor zynen behoorelyken regter betrokken worde; dat hy die somme, in zyne verzekerbrieven ofte assurantiëbrieven begrepen, zal schuldig zyn te nantizeren, aleer hy eenige exceptiën ten principale zal mogen proponeren ofte allegeren, zooverre den regter sommairelyk blykt van de voors. brieven van verzekerhyd ofte assurantië, ende by deugdelyke certificatië ofte depositië van twee wettige getuygen, dat 't schip, koopmanschap oft goed, in de voors. brieven begrepen, gepericliteert oft bedorven is. ende welke genantizeerde somme den heyschere zal mogen ligten ende ontfangen onder goede deugdelyke borgtogte ende cautië, om dan 't voors. regt ten principalen gedaen te worden als 't behooren zal. Brussel 25. Mey 1537. By den Kyzer in zynen Rade. *Sine subsignatione.* *P.* 1. *L.* 3. *T.* 12. *C.* 2.

Chambges escomesses, & litterarũ cambialium assecurationes.

BY DEN KYZER. Onzen Schaut van Antw. ende Markgrave ons lands van Ryen oft zyne stadhaudere, Saluyt. Alzoo eenige subtiele geesten, hen dragende voor kooplieden, door listigheden, zonder geld te verschieten, of met'er daed te doen eenige waeragtige contracten van verkoopen oft verwisselingen profyt

profyt doen met de contracten van opregte kooplieden, zoo wel in 't ſtuk van den retour oft wedergeven van wiſſele, by weddingen die zy noemen *Chambges Eſcomeſſes*, als doende aſſurantiën ofte verzekeringen van den voorſ. retour oft wedergeven, bewyzingen van betalinge oft anderſints, tot groote prejudicië, ſchade ende intereſte van alle andere goede ende opregte kooplieden; Wy hebben geſtatuëert voor eeuwig edict, dat alle kooplieden, hebbende gegeven ende genomen geld op wiſſele, zullen moeten betalen ende ontfangen den zelven wiſſele naer den geregten prys van de retour oft wedergeven van den zelven, ende gelyk by gemyne overdragen van de kooplieden, ofte den treffelykſten van diën, den voorſ. prys geſtelt zal worden, zoo dat coſtumelyk is, zonder te nemen aſſurantië ofte verzekeringe van betalinge van den zelfſten wiſſel; inſgelyks verbieden eenigelyk geen' weddingen te doen die heeten *Chambges Eſcomeſſes* op den retour oft wedergeven van den voorſ. wiſſel op den prys der zelver, op pene van duyzent gauden Carolus te verbeuren, inſgelyken die zulken weddingen doen die ongeoorloft, nul ende van geender weerden en voor zulks geen ſtad te grypen, daerenboven arbitraelyk gecorrigeert te worden naer de gelegenthyd van den abuyſe.

Litteræ cambiales ſolvendas monetâ probâ, non aliis litteris.

Ende ten eynde dat de waeragtige wiſſelen, zonder de welke die kooplieden niet en mogen gevoeglyk doen hare koopmanſchappen ende handele van de een' lande in d'andere, mogen in onze landen wel ende rechtveerdelyk wezen onderhauden; zoo willen ende ordonneren, dat alle de gene die zullen aenveerd ofte gegeven hebben eenige wiſſelbrieven, zullen gehauden wezen te betalen de ſomme daer inne begrepen in penningen geëvaluëert by onzer leſte ordonnantiën op 't ſtuk van munten, ende naervolgende den pryze van der zelver, zonder dat men voor de betalinge van den zelven wiſſel, oft andere obligatiën gemaekt tuſſchen kooplieden, zal mogen geven in betalinge andere obligatiën by maniere van bewyzingen, de welke den crediteur niet en zal gehauden zyn t'aenveerden hy en wilt: ende de bewyzinge aenveerdende, zal niet min d'eerſte debiteur blyven verbonden, zoo lange tot diën koopman zal metter daed betaelt oft effectivelyk vernuegt wezen van zyn' ſchuld. Bruſſel den leſten dag Octob. 1541. Onder ſtond, By den Kyzer, ende geteekent by den Secretaris. *P.* 1. *L.* 3. *T.* 12. *C.* 1.

Aſſignatio debitoris ſeu ſolutoris.

Sententiâ quâdam 14. *Martii* 1777. *Supremum Brabantiæ Conſilium edixit*, Que l'obligation, promeſſe, ou billet à ordre, dont il s'agit au proces, n'etant point fait ou donné dans une ville ou place pour en reçevoir la valeur au cours du change reglé ou ſtipulé dans une autre ville ou place, ne doit être reputé lettre de change, ni jouir des privileges, prérogatives & effets attribués aux lettres de change. le ſuppliant entier à charge de celui ou de ceux, avec qui il peut avoir contracté immédiatement.

Billets à ordre.

Quædam contra fraudes proxenetarum, Makelaers, *vide P.* 1. *L.* 3. *T.* 12. *C.* 1.

Solutiones ad nundinas anniversarias promissæ.

Quo demum die, & quibus impetratis dilationibus, satisfacere cogantur ii qui ad nundinas anniversarias Antverpiæ aut Montibus ad Zomam merces vel pecuniam spoponderunt, vide superiori cap. 1. *item cap.* 3. *eod. T. An.* 1539.

Fœdera mutui commercii.

Cum in singulis fere pacis fœderibus etiam stipulationes mutui commercii interveniant, has in ipsis illis fœderibus, sub voce Brabantiâ *assignatis, require. Singularia etiam commercii reciproci fœdera extant cum imperatore Ottomanno P.* 6. *L.* 2. *T.* 5. *C.* 11. *An.* 1718. *cum Hispanis C.* 15. *eod. T. An.* 1725. *tractatus navigationis liberæ cum Tunetensibus P.* 6. *L.* 2. *T.* 6. *C.* 3. *An.* 1725. *cum Algeriensibus cap.* 4. *An.* 1727.

Mercatura Antv.

Ut Antverpiam quivis mercatores cum mercibus liberè perveniant soluto tamen Telonio aliisque solitis vectigalibus, vide P. 4. *L.* 1. *T.* 22. *C.* 2. *An.* 1383.

Privilegia sua mercatoribus Genuensibus confirmata vide cap. 3. *eod. T. An.* 1630.

Societas Ostendana.

Privilegium exclusivum in tricennium An. 1722. *pro societate mercatoriâ Ostendanâ, quæ, ut latiùs patet sub voce* Brabantia, *suppressa est tractatu pacis cum Rege Britanno anno* 1731. *vide P.* 6. *L.* 2. *T.* 5. *C.* 14. *vide etiam eâdem super re cap.* 5. *eod.*

Lanificium.

Quædam circa finem præteriti & initium præsentis sæculi tentata ad resuscitandum lanificium cæteraque patriæ nostræ quondam florentissima, nunc emortua opificia, vide P. 6. *L.* 2. *T.* 4. *per tot. item P.* 6. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 16.

Tribunal rei mercatoriæ Bruxellis.

Eodem hoc capite 16. *dieï* 3. *Feb.* 1703. *instituitur, & prolixâ instructione donatur tribunal mercatorium,* Kamer van commerciё *Bruxellis. capite etiam* 22. *dieï* 22. *Maii* 1705. *forum ejus competens specialiùs determinatur, &c.*

Portus Fluminensis, Triestensis.

P. 6. *L.* 2. *T.* 5. *C.* 13. *die* 18. *Mar.* 1719. *portus Fluminensis & Tergestensis, seu Triestensis enunciantur cunctis nationibus liberi, immunes & securi.*

Fabrica rerum militarium.

Ne quæcumque copiæ, quamdiu in his ditionibus morantur, alia sibi comparent vestimenta, arma & ornamenta, quam quæ sint fabricæ nostratis, vide P. 10. *L.* 2. *T.* 27. *C.* 1. *dieï* 6. *Apr.* 1754.

Mercatura lupi salictarii.

P. 1. *L.* 3. *T.* 10. *C.* 4. *& P.* 4. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 3. *cauta quædam vide in illos, qui, vendentes flores lupi salictarii,* Hop, *pulvere & sordibus mixtos, ejus rei mercaturam avertunt.*

Cæterùm his vicina quædam vide sub vocibus Opificia & Nundinæ. *vide etiam* Inaugurat. *Inscr.* 17.

Militia.

Pœna in eos, qui in hac ditione alienæ militiæ milites conscribunt.

KAREL Rooms Kyzer &c. *Art. I.* Alle persoonen, van wat natiё, conditiё, staet ende qualityt die zyn, die zullen ondernemen van eenig volk in onze Nederlanden te verbinden voor den dienst van vremde mogentheden, 't en waer met onze voorgaende permissiё, die zy zullen moeten hebben in schrift, zullen gestraft worden met de dood ende confiscatiё van alle hun-

ne goederen, de welke zullen bevonden worden in het begryp van ons gebied in onze Nederlanden.

II. De gene, die zullen overtuygt zyn van medegewerkt te hebben in dusdanige verbindingen, zullen gestraft worden met de zelve pene der dood en confiscatië van hunne goederen.

Eadem in cooperatos.

III. Alle herbergiers, tappers ende andere, by wie de persoonen, die zauden derren ondernemen van alzoo eenig volk te verbinden, oft die zanden mede werken om 't zelve te doen, zullen gelogeert zyn; zullen gehauden wezen, zoo haest als zy daer van kennisse zullen hebben, van de zelve over te dragen aen de hoofdofficieren der respective steden ende plaetsen van hunne wooningen, op pene van 25. pattakons amende voor idere overtredinge.

Delatio talium cauponibus indicta.

IV. Die van onze onderdanen, de gene zig zullen verbonden hebben in onze Nederlanden in den dienst der vremde mogentheden, oft de gene die de zake aldaer zullen besloten hebben met eenigen vremden aennemer van krygsvolk, al waer 't dat zy die niet en zauden uytgewerkt hebben, dan naer dat zy uyt onze Nederlanden zauden vertrokken zyn, ende dat zy hun zauden bevonden hebben op 't land van een' vremde mogenthyd; zullen in 't een en 't ander geval gestraft worden met de pene van de dood.

In nostrates, qui intra hanc ditionem alienæ militiæ nomen dant.

V. Die van onze onderdanen, die zig zullen verbonden hebben in den dienst van vremde mogentheden naer de publicatië van deze tegenwoordige ordonnantië, ende ten opzigte van de welke men niet en zal bevinden dat zy de zake gedaen ofte besloten zullen hebben met eenen vremden aennemer des krygsvolks in onze Nederlanden, zullen daer uyt voor hun leven gebannen worden, op pene van, ingevalle zy in 't toekomende aldaer wederkeeren, aen den lyve gestraft te worden naer goeddunken van den rechter, ende naer eysch der zake.

In quoscumque nostrates qui se alienæ dederint militiæ.

VI. D'eene en d'andere zullen boven diën vervallen in de confiscatië van alle hunne goederen, die zullen bevonden worden in onze Nederlanden.

Confiscationes.

VII. Ende zullen daerenboven van den dag af van hunne verbinding tot altyd onbekwaem wezen tot alle erffenissen, die hun zauden toekomen in onze Nederlanden, 't zy by testament, oft ab intestat.

Incapacitas hæreditatum.

VIII. Alle ende igelyke der voorst. penen zullen plaetse grypen ende t'hunnen last ter executië gestelt worden in zulken tyd, als men zal occasië konnen vinden om het te doen, zelfs daer naer, ende niettegenstaende dat zy den dienst der vremde mogentheden, aen de welke zy hun zullen verbonden hebben, zauden verlaten hebben.

Pœnæ locum habeant etiam desertâ militiâ.

IX. De gene imand zullen overbrengen van onze onderdanen, die zig zal verbonden hebben in den dienst der vremde mogentheden, ten tyde, ende op d'een' of d'andere manieren hier boven gespecificeert, ende die, de gene de persoonen zullen over-

Præmia delatoribus.

brengen, die zullen ondernomen hebben van zonder onze permissie in geschrift eenig volk in onze Nederlanden te verbinden voor den dienst der zelve mogentheden, ofte de persoonen, de welke zullen mede gewerkt hebben om het te doen, zullen hebben voor recompense de helligt van de confiscatië der goederen van de gene die zy alzoo zullen overgebrogt hebben, van wat weerde de voorsʃ. goederen zauden mogen wezen.

Idem.

X. Ende is 't zaken, dat het gebeurt, dat deze helligt niet en zaude bedragen eene somme van hondert pattakons; wy zullen hun doen tellen door de rentmeesters van onze domynen 't gene daer zaude te kort zyn om deze somme vol te maken: mits dat in dezen lesten cas den beschuldigden kan gevangen en overtuygt worden ingevolge van hunne overbrenginge.

Judices in hanc rem.

XI. Wy denommeeren om kennisse te nemen van alle de overtredingen die daer zullen geschieden, ende van alle 't gene daer van zal dependeeren, de magistraten ende andere territoriële rechters der steden, vryheden ende dorpen, in de welke men de persoonen, die de zelve zullen overtreden, zal konnen apprehendeeren, oft in de welke men goederen zal vinden die hun zullen toebehooren: willen, dat de voors. magistraten ende rechters mogen aenstellen ende voltrekken de processen die daer uyt zullen spruyten, zoo tot laste van de gene van onze onderdanen, die zullen vervallen zyn in de penen gestatuëert door den 5. 6. en 7. artikelen van deze tegenwoordige ordonnantië, als tot laste der persoonen die zullen vervallen zyn in de penen in den 1. en 2. artikelen der zelve begrepen, van wat natië, conditië, staet ende qualityt de voors. persoonen zyn. ende wy authorizeren hun van deze processen aen te stellen ende voltrekken t'onzen koste.

Publicatio hujus annua.

XII. Ende op dat niemand onwetenthyd zaude konnen pretexeeren van deze tegenwoordige ordonnantië; wy bevelen, dat die gepubliceert ende geplakt worde ter gewoonelyke plaetsen, alle jaren tusschen de 14. dagen naer paesschen in alle steden, vryheden ende dorpen van onze Nederlanden door de respective officieren der plaetsen, op pene van 25. pattakons amende voor idere ryze dat zy daer aen in faute zullen blyven, ende zonder dat zy voor deze herpublicatië iet zullen mogen eysschen van de gemyntens der steden, vryheden ende dorpen daer die zullen gedaen worden. Brussel 31. Julii 1738. *P. 7. L. 3. T. 1. C. ult. Eâdem de re etiam agunt capp. 7. 23. & 24. eod. tit. item P. 2. L. 2. T. 1. C. 12.*

Incommoda ex militibus extraneis in hâc ditione.

MARIE THERESE Imperatrice &c. sur les plaintes qu'il se repend très-frequemment dans le plat pays des militaires de puissances étrangeres; Nous avons consideré, que cet abus, capable d'amener des discussions avec des puissances amies & alliées, ne sauroit s'accorder, ni avec le bien de notre service, ni avec l'avantage & la tranquilité de nos sujets: & voulant y pourvoir; nous ordonnons & statuons les points & articles suivans.

I. Tous

I. Tous bas officiers, foldats ou autres militaires de cette cathegorie, engagés au fervice de quelque puiffance étrangere, qui fe trouvent actuellement dans les terres de notre obeiffance aux Pais-bas, fous quelque pretexte que ce puiffe être, auront à s'en retirer au plùtard dans le terme de huit jours, à compter de celui de la publication de notre prefent edit, à peine contre les refractaires, d'être enfermés pendant trois mois dans les prifons publiques a pain & à l'eau.

Ut milites extranei ex hac recedant ditione.

II. Nous defendons à tous bas officiers, foldats ou autres militaires de l'efpece rappellée à l'article précedent, d'entrer deformais, fans une permiffion expreffe de notre part dans les terres de notre obeiffance, pour quelle caufe, motif ou pretexte que ce foit, à peine d'être pareillement enfermés pendant trois mois dans les prifons publiques au pain & à l'eau, & d'y demeurer detenus jufqu'à ce qu'ils auront payé les frais de leur emprifonnement.

Nec in eam intrent.

III. Les contrevenans aux articles ci-deffus, qui auront été arrêtés au plat païs ou dans les districts ou il n'y a point des prifons publiques, feront conduits fur les ordres de l'officier du lieu dans la ville la plus prochaine où nous tenons garnifon de nos troupes, & y feront confignés au principal officier de juftice de la ville, qui leur fera fubir les peines ftatuées ci-deffus.

Rure deprehenfi, ubi carceres non funt, traduntor præfidio militari proximo.

IV. Nous n'entendons pas comprendre dans la difpofition de notre prefent edit les bas officiers, foldats, ou autres militaires de cette cathegorie des garnifons hollandoifes dans les places de la barriere: lefquels pourront comme ci-devant paffer librement par les terres de notre obéiffance pour fe rendre dans celles de la Republique, dans les places de la barriere, ou enfin pour paffer d'une des places de la barriere à une autre, pourvu qu'ils ne faffent fimplement que paffer, fans faire d'autres fejours, que ceux que la nature du voiage exige, & qu'ils foient au furplus munis d'un certificat de leur capitaine, qui conftate leur état, ainfi que les endroits d'où ils viennent & ceux ou ils vont.

Exceptio pro militibus Batavis præfidialibus.

V. Afin d'empêcher, que par des deguifemens on ne cherche à éluder l'effet de nos intentions; Nous declarons que tous militaires de la cathegorie defignée ci-deffus & engagés encore effectivement dans le fervice actuel de quelque puiffance étrangere, qui, fans être deferteurs, fe feront néanmoins annoncés comme tels dans les terres de notre obéiffance, ou qui s'y trouveront fans l'uniforme de leurs regimens, feront traités fur le pied de vagabonds & gens fans avœu, & chatiés comme tels fuivant toute la rigeur des loix.

Milites extranei mendacio vel vefte conditionem diffimulantes, vagabundi habentor.

VI. Nous enjoignons à tous officiers de juftice des villes, bourgs, villages & autres jurifdictions, de tenir foigneufement la main à l'exécution de notre prefent édit, declarant que tous ceux qui auront foufferts fçiemment quelque contravention, encoureront à chaque fois une amende de cinquante ecus, fans préjudice a des

Obfervatio officiariis indicta fub pœnis.

peines plus grieves, ſuivant les circonſtances. la dite amende à partager pour une moitié à notre profit, & pour l'autre au profit du denonciateur. Bruxelles 11. Mai 1751. STEENH. Vt. F. J. MISSON. *P.* 9. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 9.

In eos qui alienæ militiæ noſtros eliciunt, jubentur republicari anteriora edicta, &c.

MARIE THERESE Imp. &c. Comme l'on ſoupçonne que cette deſertion [parmi nos troupes] eſt occaſionnée par l'intrigue des enroleurs etrangers qui ſe trouvent dans ces provinces ſous un ſpecieux pretexte d'un congé abſolu qu'ils diſent avoir & qu'ils ne ſauroient montrer; nous ordonnons à tous les officiers des villes & communautés de ce païs, de republier au mois de Janvier de chaque année le placard du 26. Juillet 1749. & celui du 11. May 1751. voulant que leſdits officiers, ainſi que les Conſeillers fiſcaux veillent & faſſent veiller reſpectivement à leur obſervation, à peine d'être reſponſables en leur propre & privé nom ſelon les circonſtances des cas de la negligence ou du defaut d'activité, qui pourroient leur être imputés. Bruxelles 10. Decemb. 1754. SCHOC. Vt. J. F. DE VOS. *P.* 9. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 11. *Denuò promulgari juſſum fuit* 28. *Oct.* 1765. *Cap. ult. eod. tit.*

Citatum iſtic edictum 1749. *vide ſub voce* Excubiæ: *edictum verò* 1751. *huic poſtremo proximè antecedit. Quod autem ad tempus annuæ iſtîus publicationis attinet, confer d. ed.* 1749.

Præmonitio

Subjectum hoc Caroli VI. edictum 3. *Mart.* 1736. *etiamſi legiſlatione Brabanticâ munitum non ſit; ac nihil proindè in provinciæ noſtræ jura, juriſdictioneſque legitimè cònſtitutas habeat momenti; cum tamen in aulam militiamque, quæ tamquam vagæ & juriſdictione locali exemptæ Principis ſubſunt arbitrio, plura conſtituat quæ publicè ſciri expediat; illud etiam hîc inſerere conſultum duxi.*

KAREL Rooms Kyzer &c. Wy hebben doen uytgeven langs den kant van onzen hofſchen krygſraed den 15. Nov. 1732. het reglement waer van den inhaud hier volgt.

Unum copiis Belgicis effectivis, ac Germanicis regimen datum. De regimine militiæ fixæ.

KAREL &c. &c. Doen te weten, dat wy noodig geagt hebbende t'incorporeeren de nationale regimenten van onze Nederlanden ende hunne aenſtellinge te reguleren op den zelven voet van onze Kyzerlyke Duytſche regimenten; wy hebben te niet gedaen alle de aude militaire tribunalen in onze Nederlanden. Maer alzoo daer zyn Generaels, Gouverneurs ende Commandanten van provinciën ende plaetſen en veele andere perſoonen van militaire bediening, die niet en dependeren van eenig regiment, ende dat het nootzakelyk is, dat zy wettige regters hebben; wy hebben ter declaratië van onzen hofſchen krygſraed, den genen der Nederlanden, ende van onze Gouvernante Generael, geſtatuëert de naervolgende articulen.

Duæ perſonarum militarium claſſes.

I. Naer de vernietinge der aude militaire tribunalen, wy hebben om te voorkomen alle dobbelzinnighyd ende alle twyffelingen ten opzigte van de uytſtrekkinge der juriſdictië noodig geagt te verdylen, zoo voor het tegenwoordig als voor het toekomende, in twee verſchyde claſſen alle de gene die met caractair oft

militaire aenkleventhyd ons dienen ofte ons dienen zullen in onze voorſ. Nederlanden ofte hun aldaer onderhauden, vinden op onze ſolden, ende op den koſte van onze Finantiën.

Prior claſſis effectivorum &c.

II. D'eerſte van de voorſ. twee claſſen begrypt alle de regimenten dienende in de Nederlanden, zoo de Kyzerlyke Duytſche, als de geïncorporeerde nationale, ende daerenboven alle de Generaels, Colonels, Officiers van het État major ende andere, ende generalyk alle de militaire perſoonen die zyn ende zullen betaelt worden regtſweegs door de Kyzerlyke krygskaſſe.

Altera locis certis addictorum &c.

III. Ende de tweede begrypt alle de Generaels, Gouverneurs ende andere officieren van de États majors der plaetſen, kanoniers, invalides ende generalyk alle de gene van militairen ſtaet, waer van de wedden ende onderhaud betaelt worden by leveringen, ordonnantiën ende brieven van ontlaſtinge afgehandelt by wege van onzen rade van Finantiën.

Prioris claſſis juſtitia & regimen aliàs determinata

Judex alterius.

IV. De bedieninge van de militaire juſtitië voor de voorſ. regimenten Generaels, Colonels, officiers ende andere militaire perſoonen van den generaelen Duytſchen ſtaet, vermeld in de eerſte claſſe, wezende alreeds gereguleert ende vaſt geſtelt; wy willen ende ordonneren ten opzigte van alle de gene die begrepen zyn in de tweede claſſe, dat zy voor regters zullen hebben in d'eerſte inſtantië den Lieutenant Auditeur generael.

Juſtitiam ſeu juriſdictionem in priorem claſſem ſeu in veram effectivamque militiam, maximè tractatam vide ed. 18. *Dec.* 1701. *P.* 7. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 12. *ed.* 20. *Mart.* 1706. *cap.* 18. *ed.* 1. *Mart.* 1737. *cap.* 26. *ed.* 20. *Mart.* 1739. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 22. *C.* 1. *quo ultimo etiam ſalaria figuntur. vide & P.* 2. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 1. *art.* 68. *& ſeqq.*

Qui judicet ex edictis militarib. & jure Rom.

V. Den Lieutenant Auditeur generael zal gehauden wezen, oordeelende de civile zaken, dewelke uyt kragte van deze artikels zyn van zyn gebied, te volgen de krygſartikels, ordonnantiën ende reglementen generalyk onderhauden onder de trouppen, ende zig te voegen naer het Rooms regt voor zoo veel daer aen niet en is gederogeert by de voorſ. artikelen, ordonnantiën ende reglementen.

Tum ſequuntur aliqua de tribunalis hujus formâ judiciariâ, de diſciplinâ militari, & pœnis duellorum reliquorumque delictorum militarium.

Quædam cognitioni judicũ civilium reſervata.

VIII. Alzoo de kenniſſe van zekere criminele zaken ende civile penale, gelyk zyn de miſdaden van valſche munten, grauwelyke injuriën metter daed ofte met woorden begaen tegens den perſoon van eenen civielen regter 't zy koninglyken oft ſubalternen bezig zynde te doen de fonctië van zyne charge, van omzettingen der getuygen voor hem ten regte geproduceert, van d'injuriën die aldaer geſchieden, van exceſſen begaen tot bedrog van d'inkomende ende uytgaende regten, tollen, gelyen, impoſten ende andere publike innekomen, van de jagt, viſſcherye, van zaken die de wapenkunſt raken hier vorens

bezonderlyk is toegeëygent ende gereserveert geweest in onze Nederlanden aen de opperste hoven van justicië ende andere particuliere regters ter exclusië van alle andere ; wy willen ende ordonneren , dat die voorf. zaken , die hier voorens niet geweest en zyn van het gebied der militaire vierschare, zullen wezen ende verblyven als vorens aengehegt aen de voorf. opperste hoven van justitië ende andere particuliere regters volgens hunne respective departementen , maer dit alleenelyk , voor zoo veel de voorf. zaken zullen mogen aengaen eenen militair van de tweede clas : ende wel verstaende ook , dat de voorf. civile regters hunne vonnissen niet en zullen mogen doen verrigten tegens de persoonen ofte op de mobiliaire goederen der militaire van de tweede classe die zullen gecondemneert wezen in de kosten , schaden ende interesten oft boeten , zonder alvorens den militairen regter het zelve aenzogt te hebben , ende zonder bekomen te hebben zyne brieven van attache, de welke niet en zullen mogen gewygert worden : alles op pene van nullityt. uytgenomen dat deze formalityten niet noodig en zullen wezen voor de verrigtinge der vonnissen , voor zoo veel die zauden gedragen confiscatië van het lichaem des misdaed, ende voor de voorf. gerezerveerde cassen aen de opperste hoven van justitië ende andere particuliere regters , als die zullen raken eenen militair van de eerste classe. wy willen ende ordonneren, dat'er geen prejudicië gedaen en word aen het privilegië het welk onze Duytsche regimenten , in de welke onze nationale hun justelyk geïncorporeert vinden , van alle tyden hebben voor de privative bestieringe van de justitië. ende wy verbieden, zoo aen alle opperste hoven van justitië, als aen alle subalterne regters, diffinitivelyk te procederen in de voorf. en andere zaken tegens eenen militair van d'eerste classe. nogtans zullen vermogen op te stellen hunne processen in schrift om overgelevert te worden aen onze Gouvernante generale, dewelke daer van kennisse zal geven aen den Commandant generael, ten eynde van t'ordonneren eene strenge justitië, tot dewelke hy exactelyk de hand zal leenen , zoo wel als onze Gouvernante generale, aen dewelke den voorf. Commandant generael zal genoodzaekt wezen rapport te doen. de zelve opperste hoven van justitië ende alle andere civile regters zullen nogtans vermogen doen vasthauden allen militair , al is't van d'eerste clas, als hy gevonden zaude worden op heeter daed , om alsdan overgelevert te worden aen zynen oversten. ende zullen hun ook mogen verzekeren van het lichaem des misdaed in materië van valsche munte , ende fyten begaen tot bedrog der inkomende ende uytgaende regten , tollen, gelyden, imposten ende andere publieke inkomen.

Executione tamen in personas judici militari reservatâ.

Judicibus civilibus cognitio in personas prioris classis prohibetur. causam tamen instruere poterunt & Gubernatori gen. judicandam tradere.

Ut etiam illis quosvis primæ classis in flagranti apprehendere liceat.

IX. Alzoo de militairen geagt worden geene vaste wooningen te hebben ; den lieutenant Auditeur generael zal kennisse nemen ende oordeelen over hunne mobiliaire erfnissen , zoo testamentaire als ab intestato , met alles wat daer van dependeert , als ook

Res mobiles militum quis judicet.

ook over de reële actiën, als die geen opzigt en hebben als tot de meubele goederen, ende van alle actiën enkelyk personeel tot hunnen last aengestelt, 't zy dat die opzigt hebben tot meubele oft immeubele goederen indistinctelyk.

Plura quæ auditori generali aliisque hâc in re observanda sunt, vide art. 10. & 11.

XII. De momboirs zullen aengedient worden door den lieutenant Auditeur generael aen onze Gouvernante generael, die de zelve zal doen examineren door de jointe, die, de zelve herkennende voor suffisant ende mannen van eere, daer van rapport zal doen aen onze voorf. Gouvernante generale, de welke de zelve zal approberen ende doen nomineren door de zelve jointe, hun gevende de noodige instructiën, ende limiterende hunne conduite ende directië tot de persoonen der minderjarige ende tot hunne mobiliaire goederen.

Pupillis dandi tutores.

XIII. De militaire weduwen zullen geagt worden te wezen van militaire conditië zoo lang als zy van staet niet en zullen veranderen, 't zy hertrauwende oft anderfints. wel verstaende nogtans dat de gene die professië maeken zullen van eenige negotië oft koopmanschappe te doen, zullen te regte staen voor den ordinairen regter op het stuk dat hunne negotië oft koopmanschappe zaude raken. 't welk ook zal onderhauden worden ten opzigte van de vrauwen ende de kinderen der militairen voor zoo veel aengaet de voorf. commercië.

Militum viduæ militari habentor conditione.

XIV. Daer en zal geen' gemynschap wezen van meubelen oft personele schulden tusschen man ende vrauwe: wel verstaende nogtans, dat zoo wanneer daer questië zal wezen over schulden gecontracteert voor koopmanschappen ende andere dingen noodig tot onderhaud van 't huyshauden voor de gemyne comsomptië van man en vrauwe, van hunne kinderen ende domestiken, van gelyken voor huyshuere ende voor hunne gemyne wooninge, is 't zaeken de goederen ende effecten van den man niet suffisant en zyn, de vrauwe zal daer aen gehauden zyn subsidiairelyk.

Nulla conjugibus mobilium debitorumve personalium communio.

XVI. De actiën enkelyk reël, hebbende opzigt tot immeubele goederen, toebehoorende ofte bezeten wordende door militaire, zullen moeten ingesteld, vervolgd ende geoordeeld worden voor den regter der plaetsen daer de goederen gelegen zyn.

Jurisdictio realis in immobilia judicibus situs salva esto.

XVII. Dat zoo wanneer een schuldenaer van geene militaire conditië dienst zal genomen hebben, naer dat zynen crediteur of crediteurs, oft een van hun hem de betalinge van zyne pretensië zal gevraegt hebben, 't zy in regte ofte metter minnen, hy geagt zal worden voor dienst genomen te hebben om te ontgaen de jurisdictië van zynen naturelen regter, ende zal vervolgens te regte staen, al oft hy geen militair en waere, mits dat d'ingestelde actië voor het dienstnemen vervolgt zy, ende dat de gene die niet begonst en is, ingestelt word binnen 's jaers naer het dienstnemen.

Quandonam debitor se ad declinandum judicem, militiæ dedisse sit censendus.

Quandonam criminis rei militiæ adscripti judici civili sint tradendi.

XVIII. Ten tweeden, zoo wanneer eenen criminelen zal dienst nemen binnen de vyftien eerste dagen naer het begaen misdaed ofte later; maer naer dat den officier der plaetse, zoo koninglyken oft anderen zal begonst hebben tegens hem informatie te nemen; hy zal geagt worden zig soldaet gemaekt te hebben om te ontvlugten zynen regter competent, ende zal diënsvolgens moeten overgelevert worden ten verzoeke van de geïnteresseerde partye ofte van den officier der plaetse, alwaer het misdaed zal begaen zyn: ende zal vervolgens te regt staen voor zynen competenten regter.

Quisque miles habetor à momento adscriptionis usque ad annum post dimissionem.

XIX. Wy willen ende ordonneren dat men zal geagt worden voor soldaet oft militair van den dag af dat men zal te boek gezet zyn door den Krygscommissaris, oft wel van den datum van zyne patenten, ende zal het niet meer zyn een jaer naer zyne demissië, buyten de cassen van cassatië.

Forum criminale inter civilem & militarem judicem determinatum.

XX. Al is 't dat door vele plakaerten ende ordonnantiën van onze glorieuse voorzaten souvereynen der Nederlanden, de misdaden der militairen zyn onderschyden in misdaden enkelyk militair ende in gemyne misdaden; ende dat de kennisse van deze leste is toegeëygent aen de ordinaire regters der plaetsen; 't en zy dat die begaen zyn in 't garnizoen oft in 't leger; wy willen dat die, ook die begrepen zyn in de tweede classe, in materie van alle misdaden zullen gerigt worden voor de Guemines ofte krygsraden, volgens dat t' zelve word bevonden hier boven gedisponeert door den VI. artikel, ende uytgezondert de misdaeden gespecificeert in den VIII. artikel. wel verstaende dat het zal geoorloft wezen aen alle officiers van justitië, 't zy koninglyke als andere, by het lyf te vatten de militairen, die bevonden zullen worden op het fyt, ende namentlyk ten platten lande oft elders bezyden 'sweegs, om de zelve overteleveren aen den militairen regter. ende zullen zonder uytstel daer van informeren onze Gouvernante generael, die daer van part zal geven aen den Commandant generael.

Nulla in stipendia pensionesve arresta nisi ex veniâ judicis militaris competentis.

XXI. Wy vernieuwen de ordonnantiën uytgezonden ten tyde van het ryk van Karel den tweeden: door dewelke het is verboden aen alle rentmeesters generaele ende particuliere, van gelyken aen alle tresoriers, eenige arresten aentenemen op de gagiën ofte mobiliaire goederen der militairen; 't en zy het is uyt kragte van permissië oft sententië van den militairen competenten regter. verklarende alle arresten, die zullen anders gedaen ende aengegaen zyn, nul ende van geender weerde. ende de arresten geaccordeert door den regter militair tot laste van de gene die van zyn gebied zyn, en zullen niet mogen uytgevoert worden tot laste van de gene die van zyn gebied niet en zyn; 't en zy dat het is by middel van brieven van attache, oft van permissië van den regter van den persoon in wiëns handen het arrest moet gedaen wezen.

Judicibus ordinariis & localibus non competere causarum per-

fonalium cognitiones ex arresto in personas militares vel earum res intra territorium illorum judicum repertas, aut habitantes, vide P. 4. L. 2. T. 6. C. 3. diei 18. nov. 1622. & infra ed. 7. sept. 1753. art. 3.

Arresto non attrahendas jurisdictiones.

XXII. Den lieutenant Auditeur generael uyt kragte van zyne delegatië hebbende bewezen arrest op de gagiën van eenen militair van de tweede classe; zal daer van rapport doen aen onze Gouvernante generale om door haer voorzien te zyn aen 't uytwerksel van de executië.

Arresti in pensionem militis secundæ classis executio.

De salariis officiariorum tribunalium militarium agitur art. 23. de eorumd. graphiariis, procuratoribus &c. & de pluribus auditoris vicarii officiis, de appellationibus & revisionibus vide artt. ibid. seqq.

Judiciorum forma.

XXVIII. Alzoo eenige [Tribunalen] om hunne jurisdictiën voor te staen zig somtyds hebben vervoorderd [by wege van cassatië] te vernietigen ende annulleren de procedueren afgehandeld in andere; waer uyt was spruytende groot naedeel aen partyen ende zelfs aen de bestieringe der justitië; wy verbieden zoo aen den lieutenant auditeur generael, als aen de jointe ende ander Tribunalen, van zig te bedienen van den voorf. weg van cassatië op pene van nullityt: verbieden ook van gelyken ende op de zelve pene aen d'andere tribunalen, van zig te bedienen van cassatië tegens de vonnissen incompetentelyk uytgesproken door den lieutenant auditeur generael oft door de jointe. ende willen dat d'eene gelyk d'andere gehauden zyn daer van reparatië te vragen by onze Gouvernante generael. Weenen 15. nov. 1732. ond.t Charles &c. Ende alzoo onzen wille is, dat het voorf. edict worde agtervolgt in onze Nederlanden; wy ontbieden daeromme die van onzen rade van Brabant &c. Weenen 3. meert 1736. gepar. Rocti Vt. ondert. CHARLES. leeger stond, Ter ord. van Z. M.t tegenget. A. F. Baron De Kurz. *P. 7. L. 3. T. 1. C. 25.*

Ne cassationibus alia tribunalia aliorum eludant jurisdictiones.

Eâdem circumspectione, quâ antecedens hoc intuendum præmonui, etiam id intuere, quo sancitur, ut quævis conditionis militaris personæ, quibuscumque actionibus personalibus, etiam pro præstito victu, habitatione & servitio famulari, coram solo judice militari conveniantur. 17. Mart. 1741. P. 9. L. 2. T. 1. C. 2.

Actiones in milites de victu, hospitio.

MARIA THERESIA, Kyzerinne Dou. &c. *Art.* I. Wy doen te niet het tribunael [voor de krygslieden van de tweede classe] onder den naem van jointe opgeregt door de ordonnantië van het jaer 1732. vervat in de gene van 3. Meert 1736. ende verklaeren diënvolgende, dat de zaeken gewezen door het Auditoriaet generael zullen voortaen in instantië van appel ofte revisië, in laesten ressort gebragt worden voor onzen auliquen rade van oorlog, indervoegen ende op de zelve maniere, als het gebeurt ten opzigte der 'gene dewelke zyn van het ressort der regters van onze regimenten ofte andere militaire corpora.

Appellatio, revisio in militaribus. Jointe.

II. De zaeken actuëlyk onbesligt hangende voor de voorge-

zeyde jointe, zullen in den staet, in denwelken de zelve bevonden worden, overgaen aen den gemelden auliquen rade van oorlog om aldaer voorts geïnstruëert ende gewezen te worden.

III. Maer men zal aldaer geene revisie mogen intenteren van de vonnissen ende arresten tot hier toe door de zelve jointe gegeven, dewelke zullen blyven in alle hunne kragt ende vigeur. Ontbieden daerom onzen Rade van Brab. Gouv. van Limb. &c. Brussel 9. Febr. 1774. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

De testibus militaribus coram judice civili, & testibus civilib. coram judice militari sistendis.

BY DE KYZERINNE DOU. &c. Hare Maj. onderrigt zynde van de moyelykheden die men ontmoet in de devoiren van toon in criminele zaken, als er questie is van eenen militairen getuygen te lyden voor eenen civielen regter, ofte van eenen getuygen, onderhoorig aen dusdanig tribunael, te lyden voor den militairen regter; by advies van haren Rade geordonneert in Brabant, verklaert, dat hare intentie is, dat men voortaen ten dien opzigte zal hebben te onderhauden de naervolgende pointen en artikelen.

Citatio militis coram civili judice.

I. Alswanneer een civiel tribunael zig in cas zal vinden van te moeten overhooren, recolleren oft confronteren in eene criminele zake, voor het zelve tribunael gehegt, eenigen getuygen, onderworpen aen den militairen regter, het gemeld tribunael zal zig adresseren by brieven requisitoriael aen den competenten regter van den getuygen: denwelken daer aen zonder vertoeven zal moeten defereren, ende den zelven getuygen dwingen zig te begeven voor het tribunael van den regter requirant, op pene dat daer inne zal verzien worden by hooger' hand.

Auditor ejus competens testimonio dando assistat.

II. Nogtans zal den auditeur van het regiment oft corps van den gemelden getuygen, en ingevalle hy onder geen regiment oft corps militair en ressorteert, den Auditeur generael, present wezen in die devoiren van toon. wel verstaende nogtans dat hy uyt kragte van den eede, gedaen in het aenkomen van zyn officie, gehauden zal wezen tot het secreet.

Item dum testis civilis sistitur coram tribunali militari; suus assistat judex.

III. Den zelven regel zal plaetse hebben ten allen opzigte alswanneer eenen militairen regter in een crimineel vervolg voor hem aengestelt, zal willen overhooren, recolleren oft confronteren eenen getuygen onderworpen aen de jurisdictie van eenen civielen regter: denwelken gevolgentlyk ook zal deputeren een lidmaet van zyn tribunael om present te wezen in de devoiren van toon: welken gedeputeerden van gelyken verpligt zal wezen tot het secreet uyt kragte van den eede door hem gepresteert in het aenkomen van zyn officie.

De assistente in processu facienda mentio.

IV. Den regter requerant, 't zy civiel oft militair, zal gehauden zyn in 't proces verbael, betreffende het overhooren, recolleren oft confronteren van getuygen, mentie te maken van d'interventie van den genen die zig daer toe zal gepresenteert hebben. Brussel 26. Octob. 1772. CRUMP. Vt. E. DE ROBIANO.

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne &c. De experientie heeft ons kenbaer gemackt, dat veele officieren zig met schulden

zoo

zoodanig bezwaren, dat het dikwils onmogelyk is van hun daer uyt te trekken. Wy, willende die ongebondenthyd intoomen, ordonneren ende ſtatuëren het volgende.

I. Dat men niet en zal mogen borgen ofte leenen aen eenigen officier, te beginnen met den Capityn, Cornet ofte Vendrig inclues, t'zy voor mondkoſten, kommerſchappen oft in contant geld, boven het bedrag van hondert guldens. willende zelfs, dat t'zelve crediet maer en mag geſchieden met eene ſchriftelyke permiſſië van den Commandant van het regiment. ten welken eynde de gene, die gewillig zullen zyn om te borgen oft om geld te leenen aen eenigen van de voorſ. officieren, zullen daer af voorgaendelyk den Commandant waerſchauwen, ende daer op zyne ſchriftelyke atteſtatië bekomen. by faute van welke precautië, de crediteuren zullen vervallen zyn van alle pretenſië die zy diënaengaende op de gagiën van de militairen mogten maken.

Quantum officiariis militarib. mutuare credere liceat.

II. Wy ordonneren dat het niet geoorloft en zal zyn aen eenigen der officieren eenige ſomme op zynen eygen ende priveën naem op borge te nemen, excederende hondert guldens, ende zonder de voorzyde ſchriftelyke permiſſië, 't zy op obligatië, ofte op vrywilligen afſtand van een deel ofte van het geheel van zyne maendelyke gagiën. verklarende dat niet meer eenig arreſt, veel min eenige executië en zal worden verleent op de gagiën van de officieren in faveur van de crediteuren, die eenigſints geleent ofte geborgt zullen hebben boven de voorſ. hondert guldens ofte die met de voorſ. permiſſië niet en zullen verzien wezen.

Ut & ipsi officiarii immodicis mutuationibus debitisque contrahendis abstineant.

III. Het zal nogtans vryſtaen aen de voorſ. officieren, die renten, landen oft grondgoederen hebben, van op de zelve goederen geld te ligten volgens hunnen nood. ende het zal geoorloft zyn aen de crediteuren van daer op hunne betalinge te vervolgen. wel verſtaende, dat, indiën zy het bedrag van hunne pretenſië op die grondgoederen niet en konnen bekomen; zy het zelve niet en zullen mogen verhalen by arreſt op de gagiën der zelve officieren, geaſſigneert op de krygskaſſe.

Liceat tamen reditus constituere in immobilia.

IV. Oft het gebeurde, dat eenen officier, voor onzen dienſt gecommandeert zynde, in gebrek van geld wierde, t'zy voor leeninge aen zyn volk ofte voor andere onnaelaetelyke noodzakelykheden; ende dat hy verpligt ware eenige ſomme op avance te ligten, in diën gevalle zal hy zulks mogen doen. maer ten diën eynde zal hy zig voorgaendelyk moeten begeven by den krygscommiſſaris van het departement alwaer hy is. ende in cas dezen met penningen niet voorzien en waere; zal hy zig door Commiſſaris ofte door den principael der plaetſe alwaer hy zig met zyne gecommandeerde bevind, een certificaet doen geven, waer mede blyke, dat hy genootzaekt was de zelve geldligtinge te doen. ende zal alſdan den zelven officier gehauden zyn ten hoogſten binnen den tyd van vier weken het zelve certificaet overtebrengen, t'zy aen het regiment, t'zy aen onzen krygscommiſſaris generael: waer naer het regiment ofte den genen, die daer mede belaſt zal zyn, zal voorzien in tyd ende plaetſe tot kwytinge van de zelve ſomme.

Alia exceptio pro expensis in rem cohortis faciendis.

De eâdem re.

V. Indiën het nootzakelyk wierde eenig geld te ligten voor het regiment; men zal gehauden zyn voorgaendelyk daer van rapport te doen zoo aen onzen Opperhofkrygsraed, als aen den krygscommissaris generael met een opregt ende bezonder verhael der omgelegentheden, ende daer naer daer over de ratificatië te verwagten. dewelke aengekomen zynde, zullen de dry officieren van den staet-major het renversael moeten teekenen, op pene, by aldiën het gene hier boven diënaengaende geboden is, niet ernstelyk onderhauden en wierde, dat de quittantië van het regiment niet stadgrypen en zal, ende dat de zelve van geender weerde geagt zal worden.

Nihil mutuandum officiariis infimis aut gregariis militib.

VI. Alzoo de onderofficieren ende soldaten hunnen geldloon ende kleedinge van het regiment gezettelyk ontfangen; ende dat zy diënsvolgens niet noodig en hebben de minste schuld te maken; wy willen ende ordonneren wel expresselyk, dat aen geene van de voorf. onderofficieren ofte soldaeten niet geborgt nogte geld geleent en zy. verklarende, in diën men tegen alle verwagtinge deze bevelen overtreedde, dat den onderofficier, die geld ontleend ofte op borg zal hebben genomen, op schildwagt zal gestelt worden, ende dat den simpel soldaet door het regiment arbitrairelyk zal gestraft worden. den crediteur zal van zynen kant zonder andere formalityt vervallen zyn van alle pretensië, ende verliezen het gene hy geborgt oft geleent zal hebben.

Animadversio in milites dilatâ solutione merces â mercatoribus extorquentes.

VII. Indiën het gebeurde dat eenige officieren, onderofficieren oft soldaeten kwamen te mishandelen eenigen negociant, koopman, borger oft inwoonder van eene plaetse om dat hy geweygert zaude hebben aen de zelve crediet te geven; ofte dat zy niet te vrede en waren met de kommerschappen, mondkosten ofte dranken die hun geborgd zullen geweest zyn op verzekeringe van betalinge; de Commandanten van de regimenten zullen niet alleenelyk aenstonds daer op regt doen ende behoorelyke satisfactië geven aen de crediteuren, alswanneer die tusschen 24. uren daer over aen hun klagte gedaen zullen hebben, maer zy zullen ook naer eysch van zake straffen den genen ofte de gene, die eenig geweld aengedaen zullen hebben over geweygerd crediet. Brussel 7. Sept. 1753. SCHOC. Vt. P. VAN CUTSHEM. *P. 9. L. 2. T. 2. C. 2.*

In quantum obligari arresto aut pignore queant pensiones ex Financiis, vide ubi de arrestis in Judiciis civilibus, item P. 10. L. 2. T. 24. C. 1. 12. Janu. 1741.

Ne milites alieni privilegiis gaudeant militaribus.

BY DE KYZERINNE DOU. &c. Lieve ende wel Beminde. Wy zenden U dezen, om u te doen weten, dat wy te kennen hebben gegeven aen de Gouverneurs en Commandanten der plaetsen van onze Nederlanden, dat alle officieren ende andere, zynde in den dienst van eene vremde mogentheyd (uytgenomen de gene die zyn in den dienst van de Staeten generael der vereenigde Provinciën, in de plaetsen alwaer zy in garnisoen liggen) niet en zyn in het geval, alswanneer zy zig bevinden in de Neder-

landsche Provinciën van onze onderhoorigheyd, van aldaer te genieten het krygsvoorregt, hetwelk maer toebehoort aen de gene, die zyn in onzen koninglyken dienst: maer dat deze vremde militairen ten allen aenzien onderworpen zyn aen het gebied der ordinaire regters van de plaetsen alwaer zy zig bevinden, zoo in civiele, als criminele zaeken, zonder dat in eenig diergelyk geval eenige reden kan zyn van tegenspraek van den kant der Gouverneurs ofte Commandanten der plaetsen. Wy onderrigten U van deze dispositië, om U ingevolge diër te konnen reguleren. Brussel den 4. September 1772. CRUMP. Vt. F. LANNE'

MARIA THERESIA Rooms Kyz. Dou. &c. Wy statuëren, *Art.* I. Alle de gene die ressorteren onder het stabel krygsvolk zullen wezen onder de ordinaire geestelyke jurisdictië: ende alle de gene dewelke begrepen zyn onder het veldkrygsvolk, zullen wezen van het ressort der militaire geestelyke jurisdictië.

Forum ecclesiasticum militibus domiciliatis & castralibus determinatum.

II. Om vast te stellen de gene die resorteren onder de eene oft onder de andere soorte van krygsvolk, verklaren wy, dat alle de persoonen begrepen in den liste, hier gevoegt, zyn van het ressort van stabel krygsvolk: ende dat alle andere militaire persoonen gehauden moeten worden voor deel te maken van het veldkrygsvolk.

Qui sint domiciliati.

III. Wy ordonneren aen de geestelyke van de eene en van de andere jurisdictië, hun naer deze dispositië exactelyk te voegen in al wat aengaet de administratië der Sacramenten, als mede de andere fonctiën van hun ministerië.

Hæc observantor in administrandis sacramentis & aliàs.

IV. Wy verklaren nogtans dat, als eenen militairen persoon zal trauwen met eenen civielen persoon, de Pastoors ende ordinaire zielbestierders, naer alvorens gevraegt ende bekomen te hebben het consent van de Commandanten der regimenten ofte militaire corpora, als mede van den Veldpater, zullen vermogen de hauwelyksche benedictië te geven: hun nogtans conformerende aen het gene gereguleert is ten opzigte van de stoolregten.

Dum persona civilis cum militari contrahit nuptias utrîus parochus solemnia peragat.

V. Het zal geoorloft wezen aen de Pastoors ende Onderpastoors der parochiën subsidiairelyk te exerceren de regten toebehoorende aen den Capellaen militair ende veldpaters, als de zelve niet tegenwoordig en zullen wezen, ende de afgelegenthyd der plaetsen hun bywezen niet toe en zal laten. wel verstaende, dat, als eenen militairen dependerende van het veldkrygsvolk zaude komen te overlyden in eene plaetse, alwaer den veldpater van zyn regiment ofte militair corpus, zig niet en zaude bevinden, maer alwaer nogtans zaude gevonden worden eenen veldpater van eenig ander regiment oft militair corpus, van wat soorte het zelve zaude mogen wezen, het in dat geval ingevolge van onze declaratië van 10. Oct. laestleden aen diën veldpater, ende niet aen den pastoor oft ordinaire geestelykhyd van de parochië zal toestaen ten opzigte van den zelven militaire de geestelyke ofte pastorale fonctië te exerceren. Brussel 12. Mey 1773. CRUMP. Vt. F. LANNE'

Parochi locales subsidiariè, defectu flaminis castralis ministrent.

Quinam fubfint militiæ domiciliatæ.

Lifte der gene die in de Nederlanden onder het ftabel krygsvolk gerekent worden, ende diënvolgende onder de ordinaire geeftelyke jurifdictië reforteeren.

1.° De gepenfioneerde die niet meer en reforteren onder eenig regiment, corpus, bureau, oft ander militair departement, hoedanig het zelve zaude mogen wezen: gelyk ook de gene, de welke den dienft zullen verlaten hebben, al is 't, dat zy geen penfioen en genieten.

2.° De weduwen en weezen der militairen.

3.° De permanente medecynmeefters der garnifoenen, ofte de gene die naer den oorlog hun in eenige plaetfe vaft nederzetten, ende aldaer het pratyk exerceren, als mede de chirurgyns ende apotekers die hun borger maken.

4.° De meefters ende borgers joengers die voor de economique militaire commiffiën werkën.

His abrogatum eft Cap. 1. P. 9. L. 2. T. 1. & repetitum id quod prodierat 10. Oct. 1772.

Difciplina militaris.

Plura, quæ ad difciplinam militarem fpectant & alia quæ momentanea tantùm fuerunt, vide P. 7. L. 3. T. 1. C. 1. 6. 12. 26. P. 7. L. 3. T. 2. C. 2. 22. 23. P. 4. L. 3. T. 6. C. 1. & 2.

Hofpitia.

Quid copiis in urbibus & ruri dandum hofpitii nomine, vide P. 7. L 3. T. 1. C. 19. 20.

Hofpitia aliquando inter urbem & academiam Lovanienfes divifa, vide P. 7. L. 3. T. 2. C. 12. 21.

Itinera, expeditiones.

Quæ cauta quandoque funt ad commeatûs commoda, ordinem & continentiam militum in expeditionibus & itineribus in hac ditione à copiis faciendis, vide P. 7. L. 3. T. 2. C. 16. 18. 24. vide item Inaug. infcr. 23.

Quæ fancita funt in officiarios, qui datâ pecuniâ copiarum tranfitus, hofpitia &c. pagis locifve fuis avertunt, vide P. 9. L. 2. T. 2. C. 1. diëi 16. Maii 1744.

Ne imperatæ fuppeditationes curruum, carrorum, fœni, avenæ &c. locentur, vide P. 9. L. 2. T. 5. C. 3.

De immunitate ab hofpitiis, vide P. 4. L. 3. T. 6. C. 3.

Gubernatores arcium. Cantines.

De Gubernatoribus arcium & urbium fingularium, & de tabernis immunibus militaribus, dictis Cantines, *vide P. 7. L. 3. T. 1. C. 17. P. 6. L. 1. T. 9. C. 4.*

Expeditiones per Leodium.

P. 3. L. 5. T. 1. C. 14. conventum vide, ut fi qua expeditio noftris per territorium Leodienfe facienda fit, id priùs Principi Leodienfi aut ejus confilio nuncietur, quo nominentur, qui de itineris ratione conftituant.

Mœnia, Arces, Foffæ naviculariæ, *Vaerten.*

Ne prope mænia ædificetur, fodiatur.

MARIA THERESIA &c. *Art.* I. Wy verbieden aen alle ende eenigelyk eenige huyzen, mueren ofte andere gebauwen opterechten, kelders te maken, fteenputten te openen, ende generalyk alle andere uytgraevingen te doen binnen de diftantië van

van dryhondert kyzerlyke Toisen, maekende 1800. voeten, van de uyterste glacis ofte afhelling der sterke plaetsen van deze landen, op pene dat de voorzeyde gebauwen ofte mueren zullen ten gronde toe afgeworpen worden, ten koste van de gene die de zelve zullen hebben doen opregten, ende dat de steenputten ende andere uytgravingen insgelyks ten koste van de gene die de zelve zullen hebben doen openen, gevult zullen worden.

II. Wy verklaeren nogtans dat de huyzen ende mueren dewelke alreede binnen de voors. distantie gebauwt zyn, zullen mogen in wezen blyven, ende onderhauden worden, tot dat de omstandigheden van onzen dienst zullen vereysschen dat de zelve afgebroken worden: toelaetende aen de Gouverneurs ende Commandanten der plaetsen tot deze afbrekinge te doen procederen op den gewoonelyken voet, in cas van belegering, ofte andere hoogdringende gevallen in dewelke de redenen van oorlog zulks zullen vereysschen. Brussel 6. Meert 1771. CRUMP. Vt. F. LANNE'

De operibus jam factis.

P. 4. L. 1. T. 11. C. 2. & 3. ann. 1648. & 1664. *cauta quædam vide in præfectos arcium seu munitionum limitanearum, qui pastu pecorum aut aliter mœnibus noceri permitterent &c.*

Munimina limitanea.

P. 7. L. 3. T. 4. C. 1. 2. & 3. ann. 1688. 1689. & 1698. *rigidiora quædam caventur in illos, qui tum temporis munitionibus, pontibus, repagulis, militum hospitiis aut stabulis in urbe Bruxellensi aut Vilvordiensi nocerent, arbores mœnium vel gramina secarent.*

Damna operibus Brux. & Vilvord. illata.

Cap. 8. eod. T. an. 1736. *cum munimina generatim hujus ditionis enormes quotannis exigerent sumptus, nec tamen eo essent statu, quo oporteret illa esse; certæ sunt decretæ regulæ & officia, ab illis quibus restaurationes, conservatio aut constructio operum quorumvis commissa foret, observanda. certis præterea pœnis ulla illis damna demoliendo, frangendo, pascendo, scandendo inferre, & hortos in illis habere, prohibetur, & plura præfectis observanda præscribuntur.*

Munitionum restauratio, conservatio, &c.

Cap. 7. an. 1736. *mulctæ quævis ex insolentiis, si intra arces aut munimenta commissæ fuerint, jubentur duplari & pœnæ corporales augeri.*

Insolentiæ in munimentis commissæ.

In damna fossæ naviculariæ Lovaniensi inferenda vide P. 8. L. 6. T. 3. C. 3. & 4. ann. 1750, & 1754.

Fossa navicularia Lovan.

Monasteria, Ordines religiosi.

MARIA THERESIA Rooms Kyz. &c. Hoe grootelyks aengelegen is voor het welzyn der religie ende van den staet dat de aenveerdinge ende admissie tot den geestelyken staet ten vollen gratuitelyk gebeuren; ende hoe positief ende uytdrukkelyk ook zyn de dispositiën diënaengaende begrepen in de heylige Cano-

Ingressus & receptus in ordines relig. gratuiti sunto.

nes ende in de decreten der Conciliën zoo algemyne als provinciale; zoo zyn Wy nogtans onderrigt geworden, dat menigvuldige kloosters, conventen, ende geestelyke gemyntens in de Nederlanden, meer als oyt afwyken van het onderhauden van een zoo essentiëel point van de kerkelyke discipline: Waeromme ordonneren ende statuëren *Art.* I. Geen klooster convent, ofte geestelyke gemynte, 't zy van mans, ofte vrauwen, gelegen onder ons gebied in de Nederlanden, en zal oyt mogen aennemen nogte vraegen ter zake der receptië ofte admissië der religiëusen van het een oft het ander geslagt in hunne respective orders eenige somme, 't zy in geld ofte in weerde op titel van dote, van kleederen, van meubels, van maeltyd, van recreatië, van giften ende geschenken, van tafelkosten ten tyde van het noviciaet, ofte op wat anderen titel, ofte onder wat pretext het zaude mogen wezen: onzen wille zynde dat de admissië tot den geestelyken staet tot alle opzigten absolutelyk gratuiet zy.

Pacta secùs facta invalida sunto.

II. Verklaren by gevolg nul ende van onweerde alle stipulatiën, accoorden, ende conventiën, de welke ten diën opgzigte zauden gemaekt worden, directelyk ofte indirectelyk, 't zy mondelinge, 't zy in geschrifte, tusschen de kloosters, conventen, ende geestelyke gemyntens, ende de gene de welke willen komen ende zig fixeren in den geestelyken staet, ofte hunne vaders, moeders, momboiren, ende andere.

In liberalitates, dona, stipes.

III. Ende om weg te nemen tot de minste pretexten ende occasiën, de welke zauden konnen dienen om onze tegenwoordige dispositiën te eluderen, namentlyk het pretext van liberaliteyt ende van almoessen ten behoeve van de geestelyke gemyntens, ofte van de litmaten diër; zoo wederroepen wy ten hunnen opzigte het gene toegestaen, gereguleert, ende gestatuëert is met den zeventienden artikel van het edict van 15. September 1753. indervoegen dat alle donatiën ende legaten zonder onderschyd ten behoeve van de zelve gemyntens ende persoonen verboden zyn, op de penen gestatuëert met den vierden artikel van het tegenwoordig edict: uytgenomen nogtans de pensioenen ofte lyfrenten waer van hier naer artikel XI. zal gesproken worden. *Edictum* 15. *Sept.* 1753. *vide sub voce* Amortizatio.

Data, soluta publicantor.

IV. Alle het gene gegeven ofte betaelt zal zyn geweest, op wat titel het zy, voor ofte ter occasië van het innekomen ende van de admissië der religiëusen zoo mans als vrauwen, gelyk ook alle het gene gegeven ofte gelegateert zal zyn geweest ten behoeve van de geestelyke gemyntens tegens het verbod gedaen met den voorgaenden artikel, zal geconfisqueert wezen ten profyte van de tafel der arme van de parochie, binnen welkes begryp gelegen zal wezen de geestelyke gemynte, alwaer de contraventië gebeurt zal zyn: daerenboven zal de geestelyke gemynte van den eenen kant, ende de gene, de welke die betalingen zullen gedaen ofte daer toe gecontribuëert hebben van

den anderen kant, vervallen ider in eene amende egael aen het gene gegeven ofte betaelt zal geweeft hebben: waer van een derde zal zyn tot profyt van den aenbrenger, een derde tot profyt van den officier exploitant, ende het refterende derde tot profyt van de tafel der arme voorfchreve. verklaren dat de zelve amende van gelyken verbeurt zal wezen ingevalle dat er eenige ftipulatie, accoord, ofte conventië gemaekt zaude wezen, al was het ook zoo, dat de zelve niet en zaude volbrogt geweeft zyn.

Mulctæ delinquentibus.

V. Alle de gene de welke voor ofte ter occafië van het innekomen ofte admiffië van religiëufen zoo mans als vrauwen, ofte op titel van liberalityt tegens het verbod gedaen met den derden artikel, eenige fomme gelds oft andere equivalente zaeke zullen gegeven hebben, ofte eenige giften ten behoeve van de geeftelyke gemyntens ofte van de litmaten diër zullen gedaen hebben, zullen, beneffens alle de gene de welke hen toebehooren 't zy by confanguinityt ofte affinityt, regt hebben van wederteëyffchen het gene zy alzoo gegeven zullen hebben, 't zy hun directelyk adrefferende aen de regters, 't zy doende hunne denonciatië aen de Fifcalen. dit regt zal ten hunnen opzigte plaetfe hebben by preventie, ende en zal niet konnen geprefcribeert worden 't en zy door het verloop van dertig jaeren.

Datorum repetitio dantibus conceffa.

VI. De confifcatiën ende amendens, van de welke mentië gemaekt is in den vierden artikel, en zullen geene plaetfe hebben ten opzigte der gene, zoo mans als vrauwen, die, naer gegeven ofte belooft te hebben eenige fomme gelds ofte andere equivalente zaeke voor ofte ter occafië van de admiffië van eenen religiëus ofte van eene religiëufe, ofte naer gedaen te hebben eenige gifte aen de geeftelyke gemyntens tegens het verbod vervat in den derden artikel, zelf daer van de denonciatië zullen komen doen aen de Fifcalen, ofte hun in juftitië zullen addrefferen om weder te eyffchen het gene gegeven zal geweeft hebben, voor zoo veel nogtans dat deze denonciatië oft judiciaire wedereyffchinge zal geëffectuëert geweeft zyn voor dat de Raden Fifcalen zullen begonft hebben te ageren uyt kragte van het tegenwoordig edict.

In denunciantes vel repetentes nulla confifcatio.

VII. Ten opzigte van de biddende orders, dewelke geene goederen en bezitten, zullen de confifcatiën ende amendens hier vorens gecommineert, hun effect hebben ende geëxecuteert worden op de geeftelyke vaders ende geeftelyke moeders van de zelve orders. ende by gebrek van den kant der zelve in hunne gemelde qualityt van te konnen voldoen aen die confifcatiën ende verbeurde amendens; zoo verklaren Wy dat er zal vallen privatië van de facultyt van omme te gaen tot het vragen van almoeffen voor den tyd van zeffe maenden.

Pœnæ, mulctæ in ordines mendicantes.

VIII. Ende om des te meer te verzekeren dat er tegens onze tegenwoordige difpofitiën niet gecontraveniëert en worde, ende op dat er daer op des te gemakkelyker zaude konnen gelet wor-

Singulæ profeffiones Fifcalibus nunciandæ.

den, ordonneren Wy, dat de overste der geestelyke gemyntens de Raden Fiscalen der provinciën, onder welkers ressort de zelve gelegen zyn, zullen verwittigen van den tyd der professië van hunne noviciën een maend voor de zelve professië, uytdrukkende den naem van den persoon, deszelfs geboorteplaets, als ook de naemen van deszelfs vader, moeder, ofte momboirs, op pene van by gebreke diër te verbeuren eene amende van twee hondert pattacons te verdylen als voren.

Solvenda pro victu novicio rum qui ordinem deserunt.

IX. De geestelyke gemyntens zullen nogtans mogen eysschen tot laste van de gene dewelke den geestelyken staet zullen verlaten gedurende hun noviciaet, op wat manier zulks zaude mogen gebeuren, de rate van tyd van een pensioen: hetwelk Wy fixeren in diën gevalle alleen op dryhondert guldens 's jaers, daer onder begrepen de kleederen, ende alle andere soorten van onkosten.

Novicii bonorum suorum fructu, regimine, gestione abstinento.

X. Soo haest eenige persoonen van het een ofte van het ander geslagt zullen treden in eenige geestelyke gemynte, van wat order ofte instituet de zelve zaude mogen wezen, en zullen zy door hun zelven, nogte door het klooster, ofte order, in het welke zy zullen gegaen zyn, vermogen te genieten van de goederen dewelke hun alsdan zullen toebehooren, ofte de welke op hun zauden konnen vervallen voor hunne Professië, maer zullen het geniet diër moeten verlaten: zoo nogtans dat zy in het zelve geniet zullen wederkeeren, ingevalle zy den geestelyken staet voor hunne professië verlaten, zonder dat zy nogtans bewys zullen konnen vragen van de vrugten binnen den tusschentyd genoten.

Redituum vitalitiorum religiosis præscriptus modus

XI. Willende uytroeyen het misbruyk dat voortkoomt uyt de onbepaelde creatië van pensioenen ende lyfrenten ten behoeve van religiëuse zoo mans als vrauwen, verklaren ende statuëren Wy, dat in het toekomende het pensioen ofte lyfrente gecreëert ten beboeve van eenen religiëus ofte van eene religiëuse, 't zy ten tyde van deszelfs intredinge in den geestelyken staet ofte daer naer, in geenen cas, nogte in geen order ofte instituet, en zal mogen excederen de somme van vyftig guldens Brabants courant geld, op pene van confiscatië van het pensioen ofte rente in het geheel, ten profyte van de tafel der arme van de parochië, binnen welkes begryp de geestelyke gemynte, alwaer de contraventië zal begaen wezen, gelegen zal zyn, van eene amende van duyzent guldens tot laste van de geestelyke gemynte, dewelke zaude geëyscht, gevraegt ofte wetens gedoogt hebben de creatië van diergelyke renten ofte pensioen excederende de somme van vyftig guldens 's jaers, ende daerenboven op pene van eene amende van de zelve somme van duyzent guldens tot laste van de vaders, moeders, momboirs, ofte andere dewelke ten diën opzigte eenige beloste zauden gedaen hebben ofte in eenige verbintenisse getreden zyn: de zelve amendens te verdylen gelyk in den vierden artikel. Wy excepteren nogtans ten opzigte van die penen de kassen alwaer,

op

op den voet voorgefchreven by den vyfden artikel, de gene, 't zy mans ofte vrauwen, dewelke diergelyke renten ofte penfioenen zauden geconftituëert hebben, hunne denontiatië zullen gedaen hebben aen de Fifcalen, voor dat de zelve zullen geageert hebben om de overtreders te doen ftraffen.

XII. Alle religiëufe Orders, zoo biddende als andere, de welke in unie van provincië zyn met kloofters der zelve Orders gelegen buyten onze Staten; zullen hunne proefhuyzen ofte noviciaten moeten hebben binnen de provinciën van ons gebied: verbieden hun aen eenige van onze onderzaten de preuven ofte noviciaet te doen doen buyten de landen van onze gehoorzaemheyd, op pene van duyzent pattacons amende voor iedere contraventië, tot dewelke alle de kloofters van het zelven order folidairelyk zullen verbonden zyn, te verdylen als in den vierden artikel, ende op pene van privatië van den ommegang tot het vragen van almoeffen voor den tyd van zeffe maenden ten opzigte van de biddende Orders, die geene goederen en bezitten, ende welkers geeftelyke vaders ende moeders de fomme niet en zullen hebben konnen opbrengen. verklaren dat de zelve pene zal plaetfe hebben tot lafte van de vaders, moeders, ofte momboirs der gene van onze onderzaeten, dewelke hun noviciaet zullen doen ofte gedaen hebben buyten deze landen in een der voorfchreve Orders, met perpetuële interdictië aen deze laefte van binnen onze dominatië weder te mogen keeren om aldaer in een kloofter van hun Order te woonen.

Noftrates noviciatum ne peragant in conventibus extra hanc ditionem fitis.

XIII. Wy verklaren dat de contraventiën tegens het tegenwoordig edict niet en zullen konnen gedekt worden dan met den laps van dertig jaeren, derogerende ten diën eynde aen alle gebruyken ende coftumen daer aen contrarië op het ftuk der prefcriptië in materië van geldboeten. Bruffel 13. May 1771. CRUMP. Vt. F. LANNE'

Pœnis ne præfcribitor nifi tricennio.

MARIA THERESIA Rooms Kyz. &c. Wy verklaren, ftatuëren, ende ordonneren de volgende punten ende artikelen.

I. De rate van tyd van een penfioen van dryhondert guldens 's jaers, dewelke Wy met den IX. artikel van ons edict van den 13. Mey van het voorleden jaer aen de geeftelyke gemyntens toegelaeten hebben te doen betaelen door de gene die den geeftelyken ftaet zullen verlaeten geduerende hun noviciaet, op wat manier zulks zaude mogen gefchieden, en zal niet mogen geëyfcht worden door de kloofters der biddende orders die geene goederen en vermogen te bezitten. ende wat aengaet de kloofters der biddende Orders dewelke goederen vermogen te bezitten, het en zal hun uyt den hoofde van den voorzyden IX. artikel enkelyk maer geoorloft wezen te eyfchen de rate van tyd van een penfioen van hondert vyftig guldens 's jaers.

De victu à noviciis ordinem deferentibus folvendo.

II. Willende voorkomen het misbruyk hetwelk zaude konnen gemaekt worden van de gedoogzaemheyd met dewelke Wy by

Ne reditus vitalitii religiosorum in manus superiorum deveniant

den XI. artikel van het gemeld edict wel hebben willen toelaeten aen de religiëusen, zoo mans als vrauwen, van te mogen genieten ieder een pensioen oft lyfrente, niet excederende de vyftig guldens Brabants courant geld, zoo verklaren Wy dat geen klooster, convent ofte geestelyke gemeynte en zal mogen ontfangen de capitaelen van deze pensioenen oft lyfrenten, 't zy van de religiëusen, zoo mans als vrauwen van deszelfs gemynte ofte van die van al ander klooster, convent ofte geestelyke gemynte, 't zy van het zelve ofte van een ander Order, nogte zig in geender manieren directelyk oft indirectelyk mogen belasten met de zelve pensioenen oft lyfrenten, op de verbeurte van het capitael ten behoeve van de tafel der arme van de prochië binnen welkes district de geestelyke gemynte, dewelke onze tegenwoordige dispositië zal overtreden hebben, gelegen zal wezen. daerenboven zal de zelve geestelyke gemynte, als ook de vrienden en andere die aen de zelve het capitael der rente, oft de weerde diër zullen bezorgt hebben, ieder van hunnen kant verbeuren eene amende gelyk aen het zelve capitael: waer van een derde zal verkeert worden ten behoeve van den aenbrenger, een derde ten profyte van den officier exploitant, en het resterende derde ten behoeve van de zelve tafel der arme.

Omnis domus religiosa integrum victum & vestitum suis suppeditato.

III. Wy verklaren daerenboven ten opzigte van den XI. artikel van het edict van den 13. Mey van den voorleden jaere, dat alle convent, klooster, oft geestelyke gemynte van byde de geslagten zal gehauden zyn aen deszelfs religiëusen te bezorgen de volle kleeagië ten alle opzigten, gelyk ook alle het gene noodig is tot hunnen onderhaud en subsistentië, 't zy in staet van gezontheyd oft van ziekte, zonder eenige de alderminste onderschyd oft reserve: verbiedende wel expresselyk aen alle geestelyke oversten, op diergelyk voorwendsel ofte titel iet het alderminste te wederhauden van het pensioen oft lyfrente der religiëusen, zoo mans als vrauwen, nogte eenig het alderminste deel der zelve lyfrente of pensioen te doen verkeeren ten profyte van de gemynte, op wat pretext het zaude mogen wezen, op pene van duyzent pattacons amende, te verdylen als by den bovenstaenden artikel: onzen wille zynde, dat iederen religiëus ende iedere religiëuse in wiëns voordeel eenig pensioen oft lyfrente gemaekt zal wezen, daer van geniete in 't geheel, onder de directië nogtans van zyne oft haere oversten.

Professionis fixa ætas.

IV. Wy verbieden ende interdiceren aen alle overste van orders, conventen, kloosters ende geestelyke gemyntens van byde de geslagten, de noviciën te aenveerden tot de professië voor den auderdom van vyfentwintig jaeren volbragt, op de verbeurte, voor de eerste contraventië van vierduyzent guldens, te verdylen als by den tweeden artikel, en op pene daerenboven, dat de overste van de mans kloosters zullen ver-

zonden worden uyt de provinciën ende landen van ons gebied, ende de overste van de vrauwkloosters afgezet van hunne plaetsen, verzonden naer een ander klooster ende voorders gehauden zullen worden voor onbekwaem om oyt eenig ampt oft officië in 't order te konnen bedienen: en in cas van hervalling; Wy ordonneren dat boven de amende ende penen hier boven vastgestelt, het convent voor altyd zal vernietigt worden, ende deszelfs religiëusen, 't zy mans oft vrauwen, verplaest in andere huyzen van het zelve order.

Item de prænunciando professiones Fiscalibus.

V. Om de executië van den voorgaenden artikel des te kragtiger te verzekeren; zoo ordonneren Wy, dat alswanneer, ingevolge den VIII. artikel van ons edict van den 13. Mey van het voorlede jaer, de overste der geestelyke gemyntens aen onze Raden Fiscalen zullen kenbaer maeken den tyd van de professië van hunne noviciën, een' maend voor deze professië, met uytdrukkinge van den naem van den persoon, van de plaetse zynder geborte, ende van de naemen van zyn vader, moeder, ofte momboir; de zelve overste daer by zullen moeten voegen de doopbrieven der noviciën, behoorlyk gelegalizeert door de Wethauderen der plaetsen alwaer zy gedoopt zyn, op pene van te verbeuren de amende van tweehondert pattacons gestatuëert by den zelven artikel.

Pœnæ in ordines mendicantes.

VI. Wy verklaren eyndelyk dat, alswanneer de amenden by de voorgaende artikelen gestatuëert, zullen verbeurt worden by kloosters van biddende orders, dewelke geene goederen en vermogen te bezitten, deze amenden zullen geëxecuteert worden op de geestelyke vaders oft moeders van deze orders, ende by gebrek van den kant der geestelyke vaders ofte moeders in hunne qualityt, van aen de zelve amendens te konnen voldoen; zoo verklaren Wy, dat de facultyt van om te gaen tot het vragen van almoessen aen deze kloosters zal ontnomen worden voor den tyd van zes maenden, alles conform aen het gene gestatuëert is by den VII. artikel van het edict van den 13. Mey van het voorlede jaer, ende zonder prejuditië van de boeten by dit ons tegenwoordig edict bezonderlyk gestatuëert. Brussel 18. april 1772. CRUMP. Vt. F. LANNE'

De bonis noviciorum administrandis, & ordinem deserentibus restituendis.

BY DE KYZ. DOU. &c. Hare Maj. raport gehad hebbende van het twyffel voorgedragen ten opzigte van den 10. artikel van haer edict van 13. Mey 1771, te weten of door de laeste clausule, uytgedrukt met de volgende woorden: *zoo nogtans dat zy in het zelve geniet zullen wederkeeren, ingevalle zy den geestelyken staet vóor hunne professië verlaeten, zonder dat zy nogtans bewys zullen konnen vraegen van de vrugten binnen den tusschentyd genoten*, zy verstaen heeft toe te eygenen aen de bloedverwanten, geregtigt aen de noviciën te succederen, de inkoomsten van hunne goederen, vervallen ofte eyschbaer geduerende hun noviciaet, ingevalle zy het klooster voor hunne professië verlaeten, dan of deze clausule (de welke niet voor en heest

als te voorkomen, zoo vele mogelyk, de proceduren ende hayrklieveryen, de welke de noviciën, verlaetende den geestelyken staet, zauden konnen aendoen aen die, de welke ter goeder trauwe hunne goederen zauden hebben bestiert) maer en moet verstaen worden van eene volkome ende strenge ofte stipte rekeninge; verklaert by deze, dat haere meyninge niet en is geweest van aen iemand wie het zy, toe te eygenen de inkoomsten van de goederen der noviciën vervallen ofte eyschbaer geduerende hun noviciaet, in den gevalle zy den geestelyken staet voor hunne professie verlaeten, maer dat zy ten allen opzigte wederkeeren in het volle geniet van die goederen, even eens al of zy noyt noviciën en waeren geweest: ende dat die laeste clausule van den voors. 10. artikel niet anders en moet verstaen worden als in den zin dat de bloedverwanten van de noviciën, welkers goederen zy zullen hebben bestiert, zullen gestaen mits aen hun ter goeder trauwe overleverende het gene zy waerlyk hebben ontfangen geduerende het noviciaet.

Ætas professionibus præscripta.

Ende van den anderen kant in aendagt nemende de vertoogen haer gedaen door verschyde particulieren nopende de noviciën, dewelke hun noviciaet hadden begonst voor de uytkondige van het edict van 18. April lestleden, Hare Majesteyt heeft verklaert gelyk Zy verklaert by deze, haere begeerte te zyn, dat de dispositië van den 4. artikel van het voors. edict (den welken vereyscht den volkomen auderdom van vyfentwintig jaeren, aleer te konnen aenveert worden tot de professiën) ten hunnen opzigte geene plaetse en grype. Brussel 10. Aug. 1772. As. Vt. E. De Robiano.

Religiosi extranei intra Limburgiam ne mendicantor.

HARE MAJESTYT verbied aen alle vremde religiëusen zoo van vrauwen-als-mans-kloosters zonder eenige exceptië binnen de provincië van Limbourg te komen vraegen ofte ommehaelen eenig geld ofte waeren op wat pretext het zaude mogen wezen, op pene van confiscatië van het geld ende van de waeren door hun omgehaelt, ende van daerenboven, in cas van recidive, arbitrairelyk te worden gecorrigeert volgens eysch van zaeke. Brussel 28. Junii 1773. Crump. Vt. E. De Robiano.

Vicarius generalis trinitariorum.

Supremi Brabantiæ Consilii decreto dieï 31. Octob. 1771. ut promptiùs dissidia in domibus Trinitariorum hujus ditionis componi queant, omnia illorum cœnobia, quemadmodum anteà de iis quæ sunt ordinum Cisterciensis, Præmonstratensis aliorumque factum fuit, subjicere placuit uni in hac ditione vicario generali. In hunc finem recognosci vetatur ulla superioritas ejus, quem appellant hujus ordinis Generalem: neve ejusmodi superioritas aut inspectio exerceatur, nisi per vicarium Generalem qui sit hujus ditionis indigena, & cujusdam in hac ditione cœnobii superior: cujus commissio sit perpetua & in vitam quæque Gubernatori regio ab ordinis Generali approbanda seu placetanda proponatur: quod si omissum fuerit; authoritatis viâ prospiciatur. prohibenturque omnes ordinis subjecti ullam præterquam talis vicarii jurisdictionem aut superioritatem revereri sub pœnâ indignationis regiæ &c. Sic

Sic & ejusdem Consilii decreto 31. *Maii* 1772. *nominati ad abbatias Cistercienses, instituto jam antè etiam ordinis hujus vicariatu, vetitâque omni cujusvis superioritatis extraneæ recognitione, prohibentur benedictionis obtinendæ facultatem abbatemque commissarium petere ab alio, quam à vicario generali: cum comminatione persecutionis Fiscalis, nominationis irritæ &c. exploditurque contentio Generalis Cisterciensis, quâ sibi competere volebat confirmationem abbatum jam confirmatorum ab ipsorum patribus-abbatibus immediatis.*

Vicarius generalis Præmonstratensiũ. Abbatum benedictio.

Carthusianis hujus ditionis 13. *apr.* 1774. *ab eod. Consilio prohibitum fuit assistere conventibus seu capitulis ordinis extra hanc ditionem habendis. Fuit item ab eodem consilio die* 26. *Maii* 1775. *interdictum Canonicis regularibus in Windeshem adesse capitulis ordinis extra hujus ditionis territorium habendis.*

Religiosorum nostratium in capitula extranea evocatio.

Moneta.

HUc primùm refer Inscript. 10. *Inaugurationum.*

Quæ hîc de monetæ, sive diversorum nummorum valore, tradenda forent, consultiùs visum est omittere, tum ob materiæ edictorumque copiam infinitam mutationesque perpetuas; tùm quòd hoc non adeò ad juris nostri scientiam pertineat. Omnia autem ad id spectantia edicta extant P. 2. *L.* 3. *T.* 1. *per totum. P.* 3. *L.* 4. *T.* 4. *per tot. P.* 5. *L.* 2. *T.* 2. *per tot. P.* 8. *L.* 3. *T.* 1. *passim.*

Nummorum valores.

Valor verò monetæ hodiernæ præcipuè determinatur P. 8. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 4. *articulis prioribus & artt.* 30. 34. 35. *& aliis aliquot capitulis eod. tit. sequentibus, quæ difficilè non erit reperire.*

Cum non magis propriè ad juris nostri notitiam spectent instructiones, monetarum reprobatarum receptoribus juratis datæ, aen de gezwore wisselaers; *sufficiat monuisse præcipuas extare P.* 5. *L.* 2. *T.* 2. *C.* 17. 3. *jan.* 1698. *cap.* 19. *eod. P.* 8. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 6. 19. *jul.* 1749. *& pro monetâ argenteâ Cap.* 20. *eod.* 29. *apr.* 1755. *vide etiam cap.* 19. *eod. Edicto quoque infrà inserto anni* 1749. *art.* 28. *&* 29. *permittitur ducatus leviores ac non leviores in officinam monetariam deferre. vide etiam ibid. art.* 32. 33. 51. *vide etiam* 20. *feb.* 1652. *art.* 27. *& seqq.*

Redemptores monetæ reprobæ, *Wisselaers.*

Minùs adhuc locum hîc exigent internùm officinæ monetariæ regimen, & jurisdictio Præfectorum ejus, fabrorum seu operarum numerus, residentia, in ministeria successiones hæreditariæ & aliæ, ipsorum immunitates à tributis annonariis & accisiis &c. quæ vide P. 1. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 7. *anni* 1291. *confirmata & aucta annis* 1411. 1466. 1478. 1515. *&* 1559. *moderata P.* 3. *L.* 4. *T.* 4. *C.* 5. 12. *jul.* 1613. *& P.* 5. *L.* 2. *T.* 2 *C.* 14. 28. *octob.* 1692.

Officinæ monetariæ regimen, immunitates.

Nota in sequentibus servari ordinem edicti novioris 19. *sept.* 1749. *P.* 8. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 4. *cujus hîc initium statim subse-*

Ordo redactionis hujus materiæ.

quitur, quodque sic inseritur, ut articuli omnes numero ordinis sui tantum, non die, mense & anno præsignentur, & multa passim interjiciantur.

Edicta monetaria antiqua noviori hic inserto comprehenduntur.

Notandum præterea diversis temporibus edita fuisse edicta longiuscula, quæque universum fere rei monetariæ tractatum comprehendebant. Inter alia die 18. martii 1633. prodiit id, quod extat P. 2. L. 3. T. 1. C. 19. & die 20. feb. 1652. id quod extat P. 3. L. 4. T. 4. C. 10. Quæ quidem ambo universalitatem præferunt his in initio verbis, Hervattende ende samenvoegende in dit tegenwoordig plakaert alle 't gene dat wy verstaen te moeten onderhauden ende geordonneert worden. *Ad illud ipsum præterea, & simul ad hoc quod prodiit 3. jan 1698. P. 5. L. 2. T. 2. C. 18. recusum est hoc recentius hic insertum. Quare de illis antiquioribus parcius mentio fiet & sufficiat meminisse omnia hoc posteriori contenta vicino fere sensu antiquioribus comprehendi.*

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne &c. Wy statuëren ende ordonneren. [19. sept. 1749. *P.* 8. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 4.]

Valores.

Tum articulis prioribus materiæ nota seu qualitas, forma, pondus & valor nummorum nostratium decernuntur, ut & nummorum quorumdam extraneorum pretium determinatur, jubenturque soli illic recensiti commercio recepi.

Quantulum justo ponderi monetæ aureæ abesse fas sit.

Art. XX. Alle de welke gaude speciën, als ook de nieuwe van onzen slage, zullen mogen ontfangen ende uytgegeven worden ter remedië van twee aezen op 't stuk: ende voor ieder gebrekende aes boven de zelve remedië zal moeten gesuppleert worden twee stuyvers wisselgeld tot vier aezen inclues: verklarende billoen alle de gene die ligter zullen zyn als zes aezen van hun regt gewigt, de remedië daer inne begrepen. *Paria* 5. *nov.* 1696. *P.* 5. *L.* 2. *T.* 2. *C.* 16.

Moneta aurea semper pendenda.

XXIV. Wy ordoneren ende statuëren, dat niemand voortaen en zal mogen uytgeven nog ontfangen in betaelinge eenige gaude speciën by onze tegenwoordige ordonnantië geëvaluëert 't en zy voor eerst de zelve gewogen te hebben. *Idem renovatum* 21. *apr.* 1755. *art.* 7.

Pendendi ratio.

XXV. Ende willende de disputen ende difficultytén doen ophauden, die in 't publiek voorvallen, om te weten wanneer een stuk vermindert oft te ligt is van een, van twee oft van meerdere aezen; Wy verklaren, dat zonder distinctië alle stukken gauds, hoedaenig die mogen zyn, zullen gehauden zyn voor vermindert van een aes; als zy met het gewigt van een aes niet over en wegen: ende voor vermindert van twee aezen; als zy met het gewigt van twee aezen niet over en wegen: ende vervolgens tot het zesde aes inclues.

Quantum monetæ infimæ in solutionibus recipi debeat, ac solvi possit.

XXVI. Wy willen ende verklaren, dat in alle betalingen die in wisselgeld gedaen worden, niemand genoodzaekt en zal zyn van mindere speciën te ontfangen, als van 6. stuyvers wisselgeld: ende dat voor de betaelingen die in courant geld ge-

daen worden, niemand en zal verobligeert zyn meer van de mindere speciën te ontfangen, als ter concurrentië van tien ten hondert: ende dat in alle de betalingen, groot oft klyn, niemand en zal gehauden zyn oorden ofte dobbele oorden te ontfangen, als ter concurrentië van zes stuyvers courant, gelyk geordonneert is by onzen plakaerte van den 11. jan. 1745. *Paria fère* 20. *feb.* 1652. *artt.* 105. 106. 107.

XXVII. Ende alzoo wy geïnformeert zyn, dat eenige koopmannen, bankiers ende andere in onze stad van Antwerpen, moyelykhyd zauden doen, van gaud in betaelinge van wisselbrieven ende kwytinge van capitalen te ontfangen, zig fonderende op een gebruyk het welk zy onder hun zauden geobserveert hebben; wy willen ende verstaen dat de dobbele ende enkele gaude souverynen ontfangen worden in alle soorten van betalingen op den cours by ons gereguleert; zonder dat imand daer aen zig zal mogen opposeren, op pene van duyzent guldens amende over de eerste contraventië, van het dobbel voor de tweede, ende van arbitraire correctië in cas van voordere hervallinge. derogerende ten diën effecte aen alle gebruyk oft costume ter contrarië.

Omnis moneta proba in omni solutione recipitor.

XXXI. Verklaren voorts billoen alle vremde zilvere speciën die minder zyn als de vierde deelen van de geheele.

Monetæ minores alienæ reprobantur.

XXXVI. Verbiedende wel expresselyk aen alle ende eeniegelyk, van alzulke gebilloneerde speciën in betalinge te ontfangen oft uyt te geven, als ook van de gangbare speciën tot hoogeren prys te ontfangen oft uyt te geven, als de zelve geëvaluëert zyn; 't zy in de betalingen die in comptant geld gedaen worden, 't zy in de constitutiën van renten, contracten, obligatiën, wisselbrieven, oft op zulke andere maniere dat het zaude mogen zyn, op pene van confiscatië der zelver speciën, capitalen, import van de obligatiën, ende wisselbrieven, ende van eene amende van viermael zoo veel.

Reprobarum commercium prohibetur.

Probas pluris quam valent nec edere nec recipere licitum.

XXXVII. Wy willen ende verstaen dat in de zelve penen ende amenden vervallen zullen zyn, niet alleenelyk de gene die aen onze tegenwoordige ordonnantië zullen gecontravenieërt hebben; maer ook dat de meesters, rentmeesters ende andere zullen responsabel zyn voor het fyt van hunne commisen, hoofdlieden, domestiken, ende van alle de gene, die onder hunne orders staen, voor het gene zy ontfangen oft uytgegeven zullen hebben voor de rekeninge van hunne voorzyde meesters.

Ut receptores, domini, magistri, pro delictis suorū respondeant.

XXXVIII. Wy willen ende statuëren, dat zoo wanneer imand van onze rentmeesters, ofte van die van de Staten, steden ende kasselryen, gemynten ofte andere, hebbende den handel van de publike penningen, aen onze tegenwoordige ordonnantië contravenieren zaude; 't zy ontfangende, presenterende oft in betalinge gevende eenige gebilloneerde speciën, ofte andere gangbare voor eenen hoogeren prys als den genen by onze tegenwoordige ordonnantië gefixeert; hy zy boven de voorzyde

Ut receptores publici delinquentes, officiis cadant.

amende vervallen ende berooft van zyn officië. de welke officiën vacant ende verwervelyk zullen zyn zoo aenstonds, als de contraventiën zullen geverificeert zyn.

Ut iidem receptores etiam respondeant pro quibusvis receptionibus aut solutionibus ipsorum nomine factis.

XXXIX. Ende alzoo het mogte gebeuren, dat sommige van de voorzyde rentmeesters om hunne contraventiën aen onze tegenwoordige ordonnantië ende andere geëmaneert op het stuk van de munten te bedekken, zig zauden bemoyen de betalingen door andere te ontfangen oft te doen geven; Wy hebben geordonneert ende ordonneren aen alle de voorzyde rentmeesters, van alle de betalingen zelf in persoon te doen ende te ontfangen, oft door hunne commisen, over de welke zy responsabel zullen zyn, zonder eenige assignatië te mogen geven, 't en zy op eenige andere rentmeesters, die aen den zelven eed ende obligatië gehauden zyn, op pene van gesuspendeert te zyn van hun officië ende administratië voor den tyd van dry jaeren, ende van andere arbitraire correctië.

Hæc antecedentia fusiora habet 20. *feb.* 1652. *art.* 5. 6. 7. 8. 50. 54. *& sequentibus usque ad* 71. *affinia etiam* 3. *jan.* 1645. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 3. *C.* 7. *item* 3. *jan.* 1698. *P.* 5. *L.* 2. *T.* 2. *C.* 18.

Ne receptores appensis nummis graviores sibi reservent.

XL. Oft het gebeurde dat iemand overtuygt wierd van eenige gaude oft zilvere speciën, hier boven verhaelt, gewogen oft doen wegen te hebben, om daer van de zware stukken te bewaren, ende de ligte in cours te herstellen, ende in betaling te geven; wy willen, dat alzulken weger, boven de amende hier boven gestatuëert, gebannen zy uyt ons gebied voor den termyn van tien jaren. *Idem habet* 20. *feb.* 1652. *art.* 49. *quod etiam articulo* 50. *in officiarios officinæ monetariæ huic articulo impingentes decernit pœnam publicationis bonorum & exilium perpetuum.*

Ne qua pecunia frangatur, fundatur, mutiletur.

XLI. wy verbieden wel scherpelyk aen alle ende eenen igelyken, van wat qualityt hy mogte wezen, ende bezonderlyk aen de gaudsmeden, van te breken, schenden, smelten oft doen smelten eenige gaude ende zilvere speciën by onze plakaerten geëvaluëert, op pene van confiscatië van die gebroke, geschonde oft gesmolte stukken, ende boven diën van de amende van vier mael zoo veel, als de weerde van de zelve stukken. *His accedit* 20. *feb.* 1652. *art.* 48. *item artt.* 28. 29. 43. 44. 45. 46. 47.

Stipulatio solvendi certâ monetâ invalida esto.

XLII. Wy verklaren alzulke stipulatiën ende conditiën [der koopmans, dat de betalingen zauden moeten geschieden in gaud of zilver] nul ende van geender weerde: willende dat het niet tegenstaende gepermitteert zy aen de schuldenaers, die zig verbonden zauden hebben te betalen in zekere speciën, de weerde daer van te betalen in zulke andere speciën, by onze plakaerten geëvaluëert, als zy goed vinden zullen.

In monetam diminutam, externè importandam

XLIII. Wy willen ende verklaren, dat alle de gene die overtuygt zyn, van uyt vremde landen te hebben doen komen eenige speciën van gaud, by onze plakaerten geëvaluëert, die ge-

geschroeyt ofte merkelyk vermindert zauden zyn, om de zelve uyt te ryken ende in cours te stellen in onze Nederlanden, arbitrairelyk gestraft zullen worden by bannissement, confiscatie der goederen, oft andersints naer eysch van de zaeke.

Liceat tamen externè importari monetam reprobam ad usum officinæ monetariæ.

XLIV. Wel verstaende nogtans dat het aen eenider gepermitteert zal zyn van uyt vremde landen te doen innekomen zonder eenig regt te betalen alle soorte van billoenen om de zelve in onze munten te dragen, mits verklarende ten eersten bureele van de inkomste de qualityt ende quantityt van het billoen, als ook zyne destinatie, ende op laste van aldaer een acquit van cautie te nemen, om de zelve destinatie te verzekeren. het welk hy zal moeten wederbrengen behoorelyk ontlast by de officieren van de munte alwaer het voorsf. billoen zal gelevert zyn binnen de vyftien dagen. by faute van dien hy zal gehauden zyn het zelve ingebrogt te hebben in contraventie van onze tegenwoordige ordonnantie.

Huc refer 20. feb. 1652. art. 9. 10. & 80. Item P. 3. L. 4. T. 4. C. 12. die 17. decemb. 1660. sancitum est, ne vel minimùm quidem monetæ non permissæ viatici nomine ab advenis in hanc ditionem inferatur sub pœnâ in usum monetæ prohibitæ præscriptâ, ac insuper exilii in recidivos. vide item suprà citatum ed. 3. jan. 1698. quod delatoribus dimidium pecuniæ publicatæ & pœnæ quadrupli promittit.

In falsitates aucto pondere commissas.

XLV. Waer het zake dat iemand overtuygt wierd eenige gaude oft zilvere specien gesaudeert, gerand, verguld, genagelt, oft andersints zwaerder gemaekt te hebben; Wy willen dat hy uyt onze gehoorzaemhyd gebannen zy voor den termyn van tien jaren, ofte door zwaerdere penen gestraft, naer arbitratie van den regter, ende alzoo in justitie te behooren bevonden zal worden.

Ut monetâ, minutâ falsâve repertâ, quisque suum nominet authorem.

XLVI. Wy willen dat de gene by wie alzulke specien [valsch, geschroeyd, gezoden ofte andersints verminderd] zullen gevonden worden; ofte dieze in betaling zullen gegeven hebben, geëxamineert worden by de regters ende officiers van de plaetse, ende dat zy de persoonen zullen moeten verklaren van wie zy de zelve zullen ontfangen hebben: welke persoonen zullen insgelyks onder eed geëxamineert worden als boven, tot dat men geraken zal aen het ontdekken van den genen, die niet meer den persoon designeren en zal konnen van wie hy de zelve specien zaude konnen ontfangen hebben, denwelken gehauden zal zyn als oft hy de zelve specien zelver in het land gebragt oft verergert zaude hebben, ende voor zulks gestraft zal worden, 't en ware daer bezondere circonstantien zauden zyn in faveur van zyne onnoozelhyd: in welken gevalle hy gestraft zal worden door amenden, volgens arbitratie van den regter.

Ut pœnis eximantur, qui sponte mone-

XLVII. Willende nogtans dat de gene, die zonder verzogt oft geïnterrogeert te zyn, van zelfs zullen komen verklaren

tam improbam detulerint, autoremque suũ nominârint.

gaude en zilvere ſtukken, die beſchadigt zyn, ontfangen te hebben, noemende de perſoonen dieze hun gegeven hebben, geëxcuſeert zyn van alle penen ende amenden. *Affinia tribus articulis antecedd. vide in ed. 20. feb. 1652. artt. 17. 18. 39. & 40.*

Supplicium cuſæ falſæ monetæ.

20. *feb.* 1652. *art.* XXXI. Wy ordonneren ook, dat alle de gene die bevonden zullen worden eenige penningen, van wat ſlag ſtoffe oft metael dat het zy, geconterfyt, geſlagen, gedrukt oft in het zand gegoten te hebben, zullen als valſchemunters geëxecuteert worden met den ketel in ziedende olië ende water, met confiſcatië van alle hunne goederen.

Articulis illic ſequentibus decernuntur pœnæ in officiarios officinæ monetariæ, valorem aut pondus monetarum quas cudunt aut errore aut dolo excedentes.

Alia falſitatis ſpecies

Idem art. XXXV. Verklarende ook voor valſchemunters, ende ſtrafbaer door de zelve penen, alle de gene, die eenige munten zullen gecontrefyt ofte geſlagen hebben ter imitatiën ende gelykeniſſe van die van onzen ſlage, oft andere geëvaluëerde, alwaren ze ook van andere inſcriptië ende tytel.

Idem ſupplicium in eos qui abraſerint, diluerint.

Idem art. XXXVI. Zullen ook geſtraft worden met de zelve ſtraffe de gene, die gaude ende zilvere penningen van onzen ſlage, ende andere by ons toegelaten, zullen geſchroyt hebben, oft die de zelve met ſterk water oft ciment gewaſſen, oft anderſints van hun gewigt vermindert zullen hebben. *Paria 3. janu.* 1698.

Pœna in importatores, & fautores, inſtrumentorum cuſores.

Idem art. XXXVII. De gene die zoo danige valſche geconterfyte oft geſchroyde munte in ons voorſ. land zullen gebrogt, doen brengen, oft uytgegeven hebben; oft de gene die wetens eenige inſtrumenten daer toe dienende gemaekt zullen hebben; zullen arbitralyk geſtraft worden, het zy door confiſcatië van lyf en goed, oft anderſints naer de gelegentgyd van 't miſdaed ende den eyſch van zake.

Præmia delatoribus.

Apprehenſio etiam vulgo permiſſa.

19. *ſept.* 1749. *art.* XLVIII. Willende by alle mogelyke middelen beletten dat in 't toekomende de gaude en zilvere ſpeciën niet meer geſchroeyt nog anderſints beſchadigt en worden, en dat alzulke ſpeciën onder onze gehoorzaemhyd niet meer gebragt en worden om in cours geſtelt te worden; wy hebben belooft ende beloven aen den genen, die iemand aenbrengen ende overtuygen zal van zulke contraventie, eene belooning van duyzent guldens, die hun betaelt zal worden door den rentmeeſter generael van onze finantiën, boven alnog eene andere ſomme van vyfhondert guldens, te ligten op de goederen van den aengebrogten perſoon, enbe boven het deel in de confiſcatie, het welk den aenbrenger toebehoort, volgens de plakaerten. ende zal den naem van den aenbrenger verzwegen worden. permitterende niet alleenelyk aen alle de officieren; maer ook aen alle particuliere, de voorz. contraventeurs te arreſteren, om de zelve vervolgens in handen van de juſtitie te leveren. *Huc pertinet art. 81. edicti 20. feb. 1652. item art. 38. 40. & 41. ejuſdem.*

Ne qua privilegia non confiscandi contra edicta monetaria sortiantur effectum; *vide art.* 81. *ed.* 1749. & *art.* 67. *ed.* 1652.

XLIX. Om de gene die de speciën schroyen ende beschadigen zoo veel te gemakkelykér te ontdekken; onze intentie is, dat de zelve belooning gegeven ende betaelt zal worden aen den denonciateur, alhoewel hy mede pligtig zaude zyn van alzulke misdaed, mits dat hy de denontiatie zal doen, eer dat het fyt ter kennisse van de justitie, officieren ofte Fiscalen gekomen zal zyn.

Impunitas & præmium conſciis delatoribus.

LXI. Wy verklaren dat, alhoewel wy goedvinden zauden van aen de delinquanten gratië te vergunnen; zy zullen nogtans gehauden zyn aen de officieren exploiteurs ende denonciateurs de paerten te betalen, die hun in de confiscatiën ende amenden toekomen: ende de namen van de denonciateurs zullen blyven verzwegen.

Præmia obtinebuntur etiam si gratia delicti impetretur.

Articulo 42. *ed.* 20. *febr.* 1652. *decernitur ut præfecti monetarii programmatibus publicè notas faciant monetas improbas, sicubi apparuerint*

KAREL Rooms Kyzer &c. Wy ordonneren ende statuëren, dat alle dewelke in deze onze Nederlanden zullen naermaken eenige munte onder den titel ofte wapen van wat Prince ofte Staet het zelve zaude mogen wezen; niet tegenstaende de zelve hadde haere intrinsique weerde; zullen gestraft worden met de pene van de galge. blyvende boven diën alle de penen, amenden ende confiscatiën, gecommineert ende gedecerneert by de voorgaende edicten, ordonnantiën ende plakaerten, in hunne volle kragt ende magt. Brussel 21. janu. 1726. V. Hag. Vt. G. Schouten. *P.* 5. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 3.

Supplicium in eos qui alienam cudunt monetam.

Ne quis monetam cudat similem Portugallicæ, *vide P.* 2. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 5. *an.* 1564.

LIII. Wy ordonnneren, dat de smelting van het billoen ende van andere materiën van gaud en zilver, gedestineert om in onze munten gedragen te worden, in de zelve munten zal gedaen worden, op pene van confiscatië der zelver materiën, oft van de weerde der zelve ende van eene amende van viermael zoo veel, zoo tot laste van de gene die de zelve smelting zauden hebben doen doen, als van de gene die de materië zauden hebben gesmolten, al waeren zy gaudsmeden ofte andere. welke gaudsmeden zullen daerenboven van hun ambagt gesuspendeert zyn: wel verstaende nogtans, dat het aen de wisselaers gepermitteert zal zyn, van te smelten oft by de gaudsmeden te doen smelten het billoen, het welk zy zullen gecollecteert hebben, om de lingotten in onze munten te dragen: waer van zy geobligeert zullen zyn regifter te hauden volgens den inhaud van hunne instructiën.

Nemo monetam reprobam fundat, nisi &c.

LIV. Wy verbieden wel expresselyk aen alle ende eenigelyk eenige gebillonneerde speciën te wisselen, oft de weerde daer van te betalen, zonder daer toe geauthorizeert te zyn by de gene die het behoort, ende zonder den eed, daer toe verzogt,

Ne quis monetam reprobatam colligat, coëmat, nisi &c.

gedaen te hebben, op pene van zeshondert guldens amende, ende van confiscatië der materiën oft speciën by hun gewisseit oft gekogt, ende op andere arbitraire penen voor de tweede ryze.

Prohibita exportatio auri & argenti.

LV. Hebben insgelyks verboden ende verbieden allen uytvoer uyt de landen van onze gehoorzaemhyd, van materiën van gaud en zilver, gemunt oft ongemunt, gewerkt oft ongewerkt, het zy in massen, lingotten oft billoen, zonder ten diën eynde onze permissië alvorens te hebben bekomen, op pene van confiscatië der voorz. materiën ende boven diën van eene amende van het dobbel van de weerde der zelve: revocerende ten diën effecte de ordonnantië van den 14. Meert van dit tegenwoordig jaer.

Idem.

LVI. Ende ofte het gebeurde, dat iemand overtuygt wierd van eenige speciën, by ons geëvaluëert, ofte andere die billoen verklaert zyn, ofte eenige andere materië van gaud ende zilver uyt onze gehoorzaemhyd vervoert te hebben, ofte te hebben doen vervoeren, ende de zelve gelevert te hebben, ofte te hebben doen leveren in eene vremde munte; wy willen dat men tegen alzulke delinquanten in alle rigeur procederen zal by apprehensië van hunnen persoon, ende dat zy boven de confiscatië der voorz. materiën ende amende van het vierdobbel, gebannen zullen worden uyt onze gehoorzaemhyd voor den termyn van vyf jaeren voor de eerste contraventië, ende voor altyd voor de tweede.

Idem.

LVII. De gene die aen alzulken uytvoer mede gewerkt zullen hebben, zullen gestraft worden naer eysch van zake. *Idem ferè* 20. *Feb.* 1652. *artt.* 15. 16.

Ut sarcinæ aut capsæ suspectæ de importatione monetæ reprobatæ, aut de evectione cujusvis monetæ, à quocumque justitiæ officiario explorari possint, & quid hac in re ampliùs observandum, agitur hujus ipsius edicti 1749. *art.* 58. *& ed.* 20. *Feb.* 1652. *art.* 80.

Invigilatio officiariis indicta.

LIX. Wy belasten wel scherpelyk alle onze officieren ende Magistraten daer aen te vigileren met alle behoorelyke neerstighyd dat het tegenwoordig plakaert geobserveert worde. ende oft het gebeurde by hunne negligentië, conniventië oft andersints, dat men onder hun ressort publiekelyk aen het tegenwoordig plakaert contraveniëren zaude; in zulken gevalle zullen commissarissen t'hunnen koste ter plaetse gezonden worden om informatië te nemen over de voors. contraventiën, ende zullen de zelofficieren ende Magistraten gecondemneert worden in hunnen eygen ende priveën naem naer eysch van zake. *De his* 20. *febr.* 1652. *art* 69.

Officiarii quivis & ubilibet agant, & præventioni locus fit.

LX. Wy hebben geauthorizeert, gelyk wy authorizeren, alle officieren van justitië, hoedanige die zauden mogen wezen, om by preventië te mogen ageren tot laste van de overtreders in alle plaetsen, 't zy van hun district oft niet, ordonnerende aen alle raden ende regters daer toe gestelt, korte ende goede justitie.

tie te doen aen zulke acteurs, als oft dat die officieren voor de regters van hun ressort ageren zauden. *De his 20. febr. 1652. art. 73.*

LXII. Wy willen, dat, als iemand overgebragt zal zyn van aen onze tegenwoordige ordonnantië ofte andere gecontraveniëert te hebben; den beschuldigden zal gehauden zyn te compareren in persoon, zonder assistentie van raed, van procureur oft wie dat het zy, ende personelyk te antwoorden op de fyten van accusatië waer mede hy belast zal zyn.

Reus personaliter se judicio sistat sine patrocinio.

LXIII. Ende in cas hy daer over conveniëerde; wy willen, dat zonder den minsten uytstel hy terstond gecondemneert worde in de penen ende amenden volgens den inhaud der plakaerten.

Confessus illico damnetur.

LXIV. Ende ingevalle hy daer over niet en conveniëerde: wy willen, dat de getuygen, die kennisse zullen hebben van de fyten van lasten, secretelyk gehoort worden, ende in cas van noode, gerecolleert ende geconfronteert, observerende voorts diënaengaende de forme ende den stile van procederen die men gewoon is te volgen in materië crimineel. ordonnerende dat die processen sommairelyk geïnstruëert worden met korte ende peremptoire uytstellen, ende met preferentië aen alle andere zaken, alles op pene van arbitraire correctië.

Aut clàm testimonia excipiantur.

LXV. Wy willen ende verstaen, dat de gene, die speciën ontfangen zullen hebben tegen den inhaud van de plakaerten, oft die andersints mede pligtig zauden zyn van de gecommitteerde contraventiën, zullen geadmitteert zyn tot het geven hunder getuygenisse: alhoewel zy den denonciateur zauden hebben geweest. ende in alzulken cas ontlasten wy de zelve medepligtige van de penen ende amenden die zy zauden konnen hebben verbeurt.

In testimonium etiam recipiantur conscii.

LXVI. Onze intentië zynde dat eenen zonderling getuygen gelooft word op zynen eed, gelyk ook den denonciateur, alwaer hy medepligtig, doende zyne denonciatië tusschen de vierentwintig uren. mits dat de materië vyftig guldens niet en excedeert, ende mits dat er geene notabele circonstantiën en zyn, die het geloof van de voorf. zonderlinge getuygen zauden konnen krenken ofte in twyffel brengen. het welk wy ter arbitragië ende religië van de regters laten.

Fides danda testi singulari & denunciatori.

LXVII. Willende nogtans, dat, waer het zaken boven den eed van den denonciateur oft van eenen zonderling getuygen alnog andere getuygen waren, niet suspect, de welke op andere contraventiën, gesepareert van het cas daer van questië is, zauden getuygenisse geven; waer door den beschuldigden overwonnen zaude zyn van aen de ordonnantiën op 't stuk van de munten in andere occasiën gecontraveniëert te hebben; in zulk geval, den beschuldigden gecondemneert worde, op de depositië ende eed van eenen zonderling getuygen in de penen ende amenden by de plakaerten gedragen, alwaer het dat de somme de vyftig guldens excedeerde.

Quid, si plures sint testes singulares de diversis delictis?

In has sententias suspendendas nulla appellatio, inhibitio.

LXVIII. Willende ende ordonnerende voorts dat alle sententië, gegeven op 't stuk van de munten, executabel zal zyn niettegenstaende geenderlye oppositië, appellatië oft reformatië. verbiedende wel scherpelyk aen alle regters, van relievementen van appel met clausule van inhibitië oft interdictie te accorderen tegen d'executie van de voorz. sententiën, als ook van de penen ende amenden, by het tegenwoordig plakaert gestatuëert, te modereren, op wat pretext dat het zaude mogen wezen.

Inopes mulctas luant carcere, exilio &c.

LXIX. Ende indiën de delinquanten niet en hadden om daer mede te betalen de penen ende amenden in de welke zy gecondemneert zullen zyn; wy willen dat zy arbitrairelyk zullen gestraft worden by gevangenisse, bannissement, lyfstraffe, oft andere naer eysch van zake.

Condemnandum secundũ rigorem edictorum.

LXX. Ordonnerende aen de Fiscalen ende andere officieren, hunne conclusiën te nemen, ende aen de raeden ende regters, daer toe gestelt, hunne vonnissen te geven in conformityt van de tegenwoordige ordonnantië ende andere, zonder eenige moderatie oft afstand, op wat pretext dat het mogte wezen, ende de beschuldigde ende overwonne te condemneren in de penen ende amenden aldaer gestatuëert, als ook in de kosten, zonder de zelve te mogen compenseren in prejudicië van den officier exploiteur, alles op pene van onze indignatië ende van daer over te verantwoorden in hunnen eygen ende priveën naem.

Deprehensis aut præparatoriè convictis nulla sine nantizatione oppositio.

LXXI. Onze intentië zynde voorder, dat, zoo iemand contraveniërende aen het tegenwoordig edict, ofte aen andere de munte aengaende, op 't fyt betrapt zaude zyn, oft dat het andersints van zyne contraventië consteren zaude by declaratië van twee getuygen, dat alzulken contraventeur en zal in dat cas niet geadmitteert worden in oppositië zonder voorgaende namptissement van de penen ende amenden by hem verbeurt. ordonnerende wel scherpelyk aen alle raden ende regters die het aengaet, het zelve namptissement te ordonneren in alle de zaken, waer inne de beschuldigde zullen preparatoirelyk overwonnen zyn van hunne contraventiën, op pene dat t' hunnen last voorzien zal worden, gelyk in justitië zal bevonden worden te behooren.

De dubiis principem cõsulendum.

LXXII. Ende zoo in de instructië van de processen eenige difficultyt oft twyffel voorviel op het verstaen ofte den zin van deze ordonnantië ende andere; onze intentië is, dat in zulken geval de regters tot ons hunnen toevlugt nemen om de voorzyde difficultyten te doen ligten, ende de interpretatië te ontfangen op 't cas dienende, de welke zy zullen gehauden zyn te agtervolgen zonder daer op in eenige manieren zig te relaxeren.

Ut officiarii sine mora actiones suas intentent, pro-

LXXIII. Wy belasten de Fiscalen ende andere officieren, van hunne actië te intenteren tot laste van de delinquanten op 't stuk van de munten zoo haest de contraventiën tot hunne ken-

nisse zullen gekomen zyn, ten langsten tusschen de tweemael vierentwintig uren, ende de geïntenteerde processen te vervolgen zonder eenige interruptië: hun verbiedende wel expresselyk, van in eenige handeling oft compositië te komen met de beschuldigde, op wat maniere dat het zy, op pene van arbitraire correctië, ende van berooft te zyn van hunne officiën.

sequantur, nec componant.

LXXIV. Ende oft het gebeurde dat de ongevoegelykhyd oft negligentië van sommige officieren zoo verre strekte, dat men in hun ressort publikelyk contraveniëren zaude aen de tegenwoordige ende andere ordonnantiën, zonder daer over in justitië vervolgt te worden; Wy willen dat die onagtzame officieren van hunne officiën gesuspendeert worden. ordonnerende aen de Fiscalen tot hunnen last te ageren, ende de zelve exemplairelyk te doen straffen naer eysch van zake, ende alzoo in justitië bevonden zal worden te behooren.

In officiarios conniventes, negligentes.

De his officiariorum & judicum officiis vide 20. *feb.* 1652. *ab art.* 87. *usque ad* 100. *item* 83. 84.

Ut omnes officiarii & Magistratus jurent hujus ed. 1749. *observantiam, quod juramentum ad singulas Magistratuum mutationes renovetur, in tabulas publicas referatur &c. vide edicti hujus art.* 75. *& seqq. item ed.* 20. *febr.* 1652. *art.* 74. *& seqq. Ut & de hujus observantiâ singulis senis mensibus à locorum officiariis nota quædam ad consilia provincialia mittatur, vide art.* 79. *ed.* 1749. *& art.* 103. *ed.* 20. *febr.* 1752.

Magistratuum ad hæc observanda jusjurandum.

LXXXI. Eyndelyk wy willen ende ordonneren, dat alle andere plakaerten, edicten ende ordonnantiën, by onze gloriëuze voorzaten op 't stuk van de munte geëmaneert, ende bezonderlyk die plakaerten van den 18. meert 1633. ende 20. feb. 1652. geobserveert ende geëxecuteert worden naer hunne forme ende teneur, voor zoo veel daer aen niet gederogeert en is by het tegenwoordig edict. Brussel 19. sept. 1749. SCHOC. Vt. P. VAN CUTSHEM. *P.* 8. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 4.

Edicta anteriora rata manento.

MARIA THERESIA &c. *Art.* VI. Vernomen hebbende, dat vele momboiren het zilverwerk, dat in de sterfhuyzen bevonden word, in onze munten niet en zauden derren brengen, ter oorzaeke dat door de wet verboden is de effecten, toebehoorende aen minderjarige, te veraliëneren 't en zy door publike verkooping; wy verklaren, dat het aen alle momboiren ende curateurs, hebbende het bewind der goederen van minderjarige oft van andere persoonen in momboirschap oft voogdye gestelt, gepermiteert zal zyn in onze munten te dragen ten geheele oft ten deele het zilverwerk toebehoorende aen de persoonen waer van de goederen aen hunne administratië vertrauwt zyn, ende dat zoo dikwils, als zy het hun voordeelig zullen vinden, zonder gehauden te wezen van die door publike oproepers te doen verkoopen. Brussel 21. april 1755. SCHOC. Vt. J. F. DE VOS. *P.* 8. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 19.

Ut liceat tutoribus res argenteas pupillorum in officinam monetariam deferre.

Cum rationes politicæ suaserint quandoque augeri monetæ va-

Difficultates ex mutatâ monetâ.

lorem ; ea , quæ sanciri placuit ad prospiciendum iniquitati, quam ex solutionibus monetæ auctæ & levioris pro debitis monetâ probiori seu fortiori contractis nasci contigisset , & plura super dubiis ex mutatâ monetâ, mutatove valore ortis, vide P. 5. L. 2. T. 2. C. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27.

Pretium, puritas auri & argenti.

Ne materia aurea aut argentea pluris ematur aut vendatur quam pretio à præfectis monetariis fixo, nisi in casibus ibid. exceptis, vide 20. feb. 1652. art. 51. 52. 53.

Commissarii monetarii.

De commissariis monetariis in omnibus districtibus & locis celebrioribus habendis, vide eod. ed. art. 72.

Fraudes receptorum &c.

Contra rei monetariæ præfectos, & receptores Principis, Ordinum &c., monetam permissam recipientes & improbam militibus aliisque solventes, quædam vide eod. ed. art. 85. 86.

Monetæ antiquæ.

Variæ antiquæ monetæ nostrates, & aliæ, explicantur tabulâ quâdam post consuetudines Bruxellenses codici consuetudinum Brab. insertâ.

Mulctæ.

Compositiones prohibitæ.

MARIA THERESIA, Rooms Kyz. &c. wy verbieden aen alle officieren van justitië eenige compositiën te maken over delicten ofte misdaden, voor de welke lyfstraffe is vallende, 't zy by verbeurte van lyf oft lid, geesselinge oft bannissement.

Licitæ tamen de mulctis interventu judicis. De receptis danda apocha.

II. Wy verbieden hun eensgelyks te componeren over delicten ofte excessen, voor welkers straffe maer geld boeten en zyn vallende, 't en zy by interventië, ende naer ordonnantië van den regter. daerenboven zullen zy verpligt wezen aen de delinquanten te geven quittantië van het gene zy van hun zullen ontfangen hebben. welke delinquanten faute diër niet en zullen ontlast wezen. ende zal alzulke quittantië moeten inhauden de oorzake van de geldboete die de officiers zullen hebben ontfangen.

Pœna officiariis secùs facientibus.

III. De officiers die eenige boeten zullen hebben ontfangen zonder geobserveert te hebben alle 't gene wy hun komen voor te schryven, zullen verbeuren het vierdobbel van het gene zy alzoo ontfangen zullen hebben, ende daer en boven zullen zy berooft worden van hun officië in cas van recidive.

Mulctas tamen fixas sine decreto judicis recipiant datâ apochâ.

IV. Wy gedoogen nogtans dat zy zonder decreet, en zonder interventië van den regter zullen mogen eysschen de boeten, die gefixeert zyn door eenige ordonnantiën, mits nogtans altyd gevende quittantië als boven.

De mulctis etiam ex delictis ægrè probandis transigere liceat.

V. Wy laeten hun ook toe door compositië, ende zonder interventië van den regter geldboeten te eysschen over verborge ofte occulte misdaden, als voor de straffe diër maer geldboeten en zyn vallende, ende zy niet behoorelyk en zauden konnen convinceren de gene die diergelyke delicten zullen hebben begaen. aen de welke zy nogtans in diën gevalle zullen moeten geven quittantië, ende immediatelyk naer dat zy met de zelve

eenige

eenige conventië ofte compositië zullen gemaekt hebben, zullen zy gehauden zyn aen die van onze rekenkamer kennisse te geven van het import der zelve compositië.

VI. Ende op dat men zaude konnen onderrigt wezen dat de voorf. officiers onderhauden het gene voorf. is, en dat zy geene boeten en verzwygen; wy gebieden hun eenen exacten regifter ofte journael te hauden van alle de boeten die zy ontfangen. waer in zy ook gehauden zullen wezen aen te teekenen alle de andere regten die zy ontfangen op titel van officiëregten. willende dat zy inspectië van dezen regifter zullen geven aen onze raden Fiscalen zoo menigmael als zy des aenzogt zullen wezen. wy beloven voorders de helligt aen den genen, die de voorf. officiers zal konnen overtuygen van onbehoorelyke compositiën gemaekt, ofte eenige boeten verzwegen te hebben, alwaer hy zelfs pligtig van het exces voor het welk de compositië gemaekt is. zullende in dezen gevalle daer van ontlast blyven.

Mulctarum receptarii &c. redigendas tabulas.

VII. Zullen de voorf. officiers ook moeten quittantië geven van alle de regten, profyten ende emolumenten die zy ontfangen, 't zy op titel van salaris voor hunne devoiren, oft anderfints.

Officiarii de omni recepto dent apochas.

VIII Zynde voorders t'onze kennisse gekomen, dat boven de regten die aen de voorf. officiers toekomen voor hunne devoiren, zy alnog genieten eenige regten by forme van retributië ofte erkentenisse voor permissiën van toneelspelen te verthoonen, van kramen op te regten, uythangberden te zetten, oft eenige andere permissië te verleenen aen herbergiers, taverniers ende andere stielen, ende van andere diergelyke regten, die zy pretenderen hun toe te behooren, ende die zy noemen regten van officië; zoo willen wy dat zy in 't overbrengen van hunne rekeningen daer aen voegen eenen pertinenten lift van alle het gene zy op titel van deze officiëregten zullen ontfangen hebben zonder eenig het minste deel daer van te verzwygen, op dat die van onze rekenkamer zauden konnen oordeelen oft deze regten hun toekomen oft niet.

Tabulæ de aliis exactionum speciebus exhibendæ.

IX. Voorts zullen zy in hunne rekeninge moeten brengen alle ende igelyke boeten die zy ontfangen zullen hebben, zonder daer eenige van te verzwygen ofte t'hunnen profyte te hauden nog gedoogen dat ter diër oorzake iets gegeven en word aen hunne vrauwen, stadhauderen, klerken, knegten ofte andere, op pene dat zy daer over gestraft zullen worden naer eysch van zake.

De receptis reddenda justa ratio.

X. Zullen ook de voorf. officiers gehauden wezen te brengen op elke van hunne rekeningen goede certificatiën van de steden, vryheden, smalreheeren ofte andere die hebben ofte pretenderen deel te hebben in de voorf. geldboeten, inhaudende het import der voorf. boeten die zy effectivelyk gedeylt zullen hebben.

De Toparchis, municipiis, civitatibus, mulctarum participes se contendentibus.

XI. Eyndelyk zoo willen wy dat zy t'elker ryze in 't overbrengen hunner rekeningen zullen doen den eed volgens het naer-

Delationis seu tabulæ integritas juranda.

volgende formulier, te weten,

„ Dat den rendant N. N. niet en weet ofte heeft hooren zeggen
„ dat er iets ter contarië ende in prejudicië van onze Hooghyd
„ ende heerschappye ontfangen ofte gebeurt is, 't zy door geesf-
„ telyke oft weirelyke persoonen, door steden, gemyntens, cor-
„ pora, ofte door particuliere. voorts dat zyne rekeninge be-
„ helst den geheelen ende waren ontfang inhaudende generalyk
„ alle ende igelyke gedecreteerde ende niet gedecreteerde boe-
„ ten die hy ontfangen heeft. dat zynen uytgeef is warelyk
„ ende effectivelyk betaelt volgens de acquiten die hy zal over-
„ brengen zonder renversael ofte tegenbrief gegeven te hebben,
„ nogte daer over directelyk nog indirectelyk eenig profyt
„ getrokken te hebben. voorts dat hy directelyk nog indirecte-
„ lyk geene regten ontfangen en heeft uyt kragte van zyn
„ officië, als de gene begrepen in den list gevoegt aen zyne
„ rekeninge.

Invigilatio Fiscalibus indicta.

XII. Wy belasten wel expresselyk onze Raden Fiscalen, dat zy op pene als boven zullen onderhauden ende doen onderhauden deze tegenwoordige dispositië, ende dat zy zullen ageren tot laste der overtreders zonder gunst, oogluykinge nog dissimulatië. Brussel 31. oct. 1753. SCHOC. Vt. J. F. DE VOS. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 9. *C.* 4.

Complura antecedentibus similia vide Tom. 3. *Loovens. pag.* 8. *dieï* 29. *nov.* 1478.

Ne judices de mulctis aut confiscatione participent.

Ne qui judices participent de mulctis in quas fit condemnatio, neve de bonis quæ fisco addicuntur, vide 12. *jul.* 1611. *art.* 7.

Nitrum, Pulvis tormentarius.

Finis edicti.

MARIA THERESIA Rooms Kyz. Dou. &c. Alzoo onzen dienst vereyscht, dat geenen salpeter gefabriceert, verkogt ofte gebruykt en worde als van goede qualityt; zoo tot het maken van buspoeder als van verschyde andere fabrieken, de welke den zelven dagelyks noodig hebben; ende dat de plakaerten door de souverynen onze voorzaten uytgegeven nopens het regael regt, ons competerende op den salpeter, niet exactelyk en worden onderhauden; Wy, by advies van onzen Rade geordonneert in Brabant, hebben gestatuëert de pointen ende artikelen hier naer volgende.

Confectio nitri sine veniâ prohibetur.

I. Dat aen niemand, van wat staet, conditië ofte qualityt hy zaude mogen wezen, zal geoorloft zyn te trekken de materië bekwaem tot het maken van salpeter, nog den zelven fabriceren, 't zy in de steden oft ten platten lande, zelfs niet binnen zynen eygen grond, zonder daer toe van ons bekomen te hebben commissië oft oorlof, op pene van hondert pattakons amende, waer van een derde zal zyn t'onzen profyte, een derde ten profyte van den aenbrenger, ende het resterende derde ten profyte van den officier, ende voorts op pene van confiscatië van de fornyzen en andere gereedschappen.

II. Wy herroepen alle permissiën de welke konnen gegeven zyn om de voorf. materië te zoeken ende te fabriceren.

Permissiones ante obtentæ revocantur.

III. Alle de gene van onzentwegen ten diën eynde zullen verkrygen commissiën ofte toelatingen, zullen vermogen in de steden, vryheden, en dorpen, abdyen, kloosters, kasteelen, pachthoven, huyzen en andere plaetsen binnen deze landen, geene uytgenomen, te zoeken ende te trekken de materiën, dienende tot de fabrike van salpeter, mits desintereslerende d'eygenaers oft huerlingen van den grond tot hunnen contentemente, ofte by faute diër ter taxatië ende sommaire arbitragië van die van de wet.

Permissione munitis ubivis quærere & eruere licet.

IV. Wy nemen onder onze sauvegarde ende bescherminge die de welke van onzentwegen de gemelde commissiën ofte toelatingen zullen bekomen. ende wy verbieden aen eenider, van wat staet ofte conditië hy zaude mogen zyn, van in eeniger maniere het zoeken ende trekken der voorf. materië te beletten, 't zy op pretext van jurisdictië oft andersints, op pene van hondert pattakons amende, ende van zwaerdere straffe volgens eysch van zake.

Ut sub Majestatis sint patrocinio qui nitro quærendo sint admissi.

V. Voorts willen wy dat de edicten ende plakaerten, voorgaendelyk uytgegeven ten opzigte van het zoeken en fabriceren van salpeter, zullen stadgrypen voor zoo veel daer aen door deze tegenwoordige niet en is gederogeert. Brussel 28. Aug. 1766. STREITII. Vt. E. DE ROBIANO. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 19. *C.* 1.

Edicta anteriora rata sint.

Nitri extractionem & confectionem esse juris regalis, & nequis sine veniâ Principis erigat molendina ad pulverem nitratum conficiendum, neve aut salpetræ aut ipse pulvis his ditionibus evehatur; pluribus antiquioribus constitutum est. P. 1. *L.* 3. *T.* 2. *per tot. item P.* 4. *L.* 1. *T.* 10.

Pulvis nitratus, Molendina.

Nobilitas, Tituli, Insignia.

IN redigendâ hâc materiâ ordo fere servatus est edicti 24. *Dec.* 1755. *quod omnium hîc præcipuum est.*

24. *Dec.* 1755. *art. II.* Personne ne pourra se titrer d'Ecuyer, noble, ou se donner aucun titre de noblesse, porter en public ou en particulier armoiries timbrées, soit dans les cachets ou lapis, soit aux autres actes, ni user de ceremonies ou honneurs appartenans aux nobles, à moins d'être noble de race d'ancienne extraction, ou que lui, son pere, ayeul & bisayeul ayent vecu publiquement en personne noble & ayent été reputés pour tels communement. *Idem habet* 14. *Dec.* 1616. *art.* 1. *nisi quòd omittat voces* & bisayeul: *vicinia habet* 23. *sept.* 1595.

Ne quis ullis nobilitatis utatur insignibus, nisi nobilis.

Idem art. III. Pourront aussi user des dites marques de noblesse ceux, qui, ou dont les ancêtres paternels en ligne directe masculine auront été de nous ou de nos predecesseurs honorés

Ut illis uti liceat nobilitate donatis & officiorum ratione nobilibus

du degré de noblesse par lettres patentes d'annoblissement [ou qui à cause de leurs états ; offices ou charges, ou de celles de leurs peres ou ayeuls paternels ont droit d'en user. *Hæc finalia 23. sept.* 1595. *&* 14. *dec.* 1616. *tacent.*

De officiis nobilibus.

Idem art. IV. Entre ces états & offices ne sont pas compris tous ceux, qui jusques ici n'ont pas été en duë possession d'user des marques de noblesse & d'honneur mentionnées dans les deux articles précedens. *Etiam hæc anterioribus tacentur.*

Officia Advocatorum Medicorum &c.

Rescripto Consilii Privati 25. *sept.* 1631. *P.* 2. *L.* 2. *T.* 4. *C.* 2. *responsum fuit*, Que les avocats, greffiers, docteurs en medecine, officiers du mont de pieté & secretaires des villes, n'etant autrement d'extraction noble ou annoblis, ne sont compris sous la disposition du dit article. *Intelligitur art.* 1. *ed.* 14. *dec.* 1616. *qui titulis & insignibus nobilitatis uti permittit nobilibus aut nobilitate donatis. Quâ super re etiam videas licet Christinæum Jurisprud. Her. P.* 1. *pag.* 40. 18. *jul.* 1654.

Magnum Consilium.

Liberos, nepotes, posterosque Consiliariorum Magni Consilii habendos nobiles, die 1. *Martii* 1660. *decretum vide P.* 4. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 2.

Conf. Flandriæ, Brab.

Nullam competere nobilitatem liberis Consiliariorum Flandriæ vide P. 7. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 6. *dieï* 13. *aug.* 1716. *Nullam etiam ipsis Consilii Brabantici Graphiariis aut Secretariis* 3. *janu* 1649. *Jurispr. Her. Christyn. P.* 1. *pag.* 36.

Non adsciscenda aliarum familiarum nomina aut insignia.

24. *dec.* 1755. *art. V.* Defendons à tous nos sujets, de quelque qualité ou condition qu'ils soient, de prendre, porter ou relever le nom ou armes d'autres maisons ou familles nobles, quand même la ligne masculine de ces maisons ou familles fut éteinte : sauf les gentils hommes à qui cela aura été permis par adoption, contrat de mariage, testament ou autre disposition valable de ceux de ces familles qui portent pareil nom & armes des familles éteintes, & qui en auront obtenu de nous ou de nos predécesseurs le consentement exprès ès lettres patentes en forme duë, qu'ils seront obligés de faire enregistrer aux registres de nos offices d'armes, comme il sera declaré ci-après, à peine de 200. florins d'amende outre & pardessus la réparation de ce qui aura été fait contraire. *idem* 14. *dec.* 1616. *art.* 2. *quod tamen supradictam adoptionem aliter, sed confusè exprimit, deinde hæc ultrà addit*: Behalven in plaetsen daer geapprobeerde costume is ter contrarië, naer de welke men hem zal mogen reguleeren.

Insignium regiones non vertendas, nec aliena quarteria jungenda.

Idem art. VI Defendons aussi à tous, de transporter ou intervertir l'ordre de leurs quartiers en leurs genealogies, sepultures, epitaphes verrieres ou ailleurs, soit en public ou en particulier, d'y inserer des quartiers empruntés d'autres maisons, ou d'en mettre des faux, non nobles ou suposés, à peine qu'ils seront par tout rompus & effacés à leurs fraix & que les contrevenans seront condamnés dans une amende de 200. florins. *idem* 14. *dec.* 1616. *art.* 3. *nisi, quòd illic pœna sit minor.*

His

His accinit aliquantulum ed. 23. *nov.* 1729. *P.* 7. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 12.

14. *dec.* 1616. *art. VI.* & 24. *dec.* 1755. *art. VII.* Ceux qui ſont parvenus ou parviendront en après à quelque terre, fief, ou ſeigneurie par ſucceſſion, teſtament, donation, contrat de mariage, achat, echange ou par quelque autre titre que ce ſoit du ſurnom de quelque maiſon ou noble famille, ne pourront en porter le nom ni les armes, & ſe contenteront de ſe dire ſeigneurs des dits lieux, en y ajoutant leurs propres noms & ſurnoms. ſi cependant ces terres, fiefs ou ſeigneuries ont des armes propres y attachées & leur appartenantes; les actes dependans de la juſtice de tels lieux pourront être ſcellés & cachetés de ces armes, comme du paſſé.

Si quis acquirat toparchias, ne ſtatim nomina illarum aut inſignia gerat

24. *dec.* 1755. *art. VIII.* Si ces terres étant decorées de quelque titre relevé d'honneur, comme de Baronnie, Vicomté, Comté, Marquizat, principauté ou duché, parvenoient par mariage, teſtament, ſucceſſion, contrat ou autrement par ligne feminine ou collaterale à des perſonnes nobles, étant depourvues des dits reſpectifs titres; ils ne pourront s'en prevaloir, ni ſe titrer de Baron, Vicomte, Comte, Marquis, Prince, ou Duc, ſans en avoir notre confirmation. Et ſi ces terres parvenoient à des perſonnes non nobles, ou n'aiant pas la qualité correſpondante à ces titres; nous voulons qu'ils viennent à ceſſer: & ils ſeront éteints & reunis à nos domaines, ſans que les poſſeſſeurs des dites terres puiſſent les prendre ou permettre qu'on les leur donne, à peine de trois cent florins d'amende. *Hæc* 14. *dec.* 1616. *art.* 4. *paullo aliter exprimit.*

Item de titulis terrarum acquiſitarum

Certos titulis Baronis, Marchionis, Comitis, Ducis &c. requiri reditus annuos ſancitum eſt 8. *maii* 1664. *P.* 4. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 1.

Reditus titulis congruant

CHARLES Empereur Roy &c. Nous ſtatuons, que pour faire trafic ou commerce en gros, ſoit par mer, ſoit par terre, ſans deroger à la nobleſſe, ne ſera, & n'eſt pas requis de demander ni d'obtenir permiſſion particuliere. & que tous nos ſujets nobles, de quelle qualité, rang ou condition qu'ils puiſſent être, ont toujours pu cidevant, peuvent actuellement, & pourront en tout tems faire librement toute ſorte de commerce en gros, tant audedans qu'au dehors de nos Païsbas, ſoit par terre, ſoit par mer, par eux mêmes, par perſonnes interpoſées, de leur chef ou prenant part en entrant en ſocieté, ſoit pour leur compte, ou par commiſſion, ſans par la deroger à leur nobleſſe, rang, privilege & prerogative. Si donnons en mandement à tous nos Conſeils & autres &c. Vienne 13. juin 1736. ROCTI Vt. Signé CHARLES. Par ordonnance de Sa Maj. A. F. BARON DE KURZ. *P.* 7. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 20. *Huc pertinet* 1. *apr.* 1694. *cap.* 4. *eod. tit.*

Ne mercatura quam dicimus *in 't groot, en gros*, deroget nobilitati.

24. *dec.* 1755. *art. IX.* & 14. *dec.* 1616. Ceux qui ont ſouillé leur nobleſſe par l'exercice de quelque art mechanique, metier, ou autrement par quelque profeſſion derogeante à leur premiere qualité, n'en pourront plus jouir, ni d'aucuns hon-

Rehabilitatio.

neurs, prerogatives & immunités attachées à la noblesse, si prealablement ils n'abandonnent cette profession, & n'obtiennent de nous nos lettres de rehabilitation & restitution de leur ancienne noblesse, après avoir verifié, qu'ils sont issus legitimement & en ligne directe d'une personne ou famille noble, & qu'ils devront faire enregistrer ces lettres de rehabilitation aux registres de nos officiers d'armes, avant de s'en pouvoir servir: le tout à peine de deux cens florins d'amende. bien entendu neanmoins, que par les dispositions de cet article nous n'entendons alterer en rien l'edit de feu l'Empereur & Roy notre très-cher & très-honoré pere & seigneur du 13. de juin 1736. *Hoc maculatæ nobilitatis vitium, rehabilitationisque necessitatem etiam in liberos transmitti vult id, quod habet Christinæus. P.* 1. *pag.* 226. *Jurisprud. Her.* 28. *jul.* 1649.

Usurpationes titulorum ornamentorumque incompetentium in insigniis.

24. *dec.* 1755. *art. X. &* 14. *dec.* 1616. *art. VII.* Defendons à tous nos vassaux, de quelqu'etat ou qualité qu'ils soient, de s'attribuer, & aux autres de leur donner, soit en parlant ou écrivant, le titre ou qualité de Baron, ou autre semblable ou plus grand, ou de poser à leurs armoiries des bannieres, banderoles, ou supports, ou d'y mettre des couronnes induës, s'ils ne sont apparoir par enseignemens authentiques, que leur nom & les terres, fiefs ou seigneuries qu'ils possedent dans nos provinces aux Paysbas aient été decorés de tel degré ou titre d'honneur par nos lettres patentes ou celles de nos predecesseurs. & si leurs lettres & enseignemens étoient égarés ou perdus par la guerre ou autre accident, & qu'ils puissent prouver par temoins ou autres actes verificatifs, que leurs predecesseurs ont paisiblement joui de tels titres publiquement & sans contredit de personne; ils pourront prendre recours à nous, pour obtenir ou nouvelles lettres de la dite creation, ou confirmation des anciens & premiers titres. faute de ce, ils n'en pourront user en aucune maniere, à peine que ces titres seront biffés & effacés à leurs frais, & qu'ils seront condamnés à une amende de deux cens florins. *idem fere* 23. *sept.* 1595.

Nemo eques nisi creatus.

24. *dec.* 1755. *art. XI. &* 14. *dec.* 1616. *art. VIII.* Personne ne pourra se dire ou s'intituler Chevalier, à moins qu'il ne soit creé & fait Chevalier par nous, ou par les Princes nos predecesseurs, à la même peine que dessus, & que le titre sera biffé en tous lieux où il sera trouvé. *Idem* 23. *sept.* 1559. 1.°

Nulla est nobilitas, quæ ab extraneis principib. impetrata.

24. *Dec.* 1755. *Art XII. &* 14. *Dec.* 1616. *art. X. &* 23. *sept.* 1559. 1.° Nul de nos vassaux ou sujets ne pourra se prevaloir en nos provinces des Paysbas de lettres de legitimation, chevalerie, annoblissement, octroy de nouvelles armoiries, accroissement, relief ou confirmation d'icelles ou de noblesse, concession de titres, erection de nouveaux titres de leurs terres fiefs ou seigneuries, ou quelques autres graces & marques distinctives qu'ils auroient obtenues de quelques Princes etrangers, ecclesiastiques ou seculiers, à peine de trois cens florins d'amende pour

chaque contravention. & ces titres seront biffés & effacés à leurs frais. *Idem reperitur constitutum* 21. *juny* 1649. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 10.

Nisi probata & in tabularium relata.

24. *dec.* 1755. *art.* XIII. Les etrangers d'une noblesse reconnuë, qui se sont deja etablis, ou qui viendront s'établir ci-après dans nos provinces des Paysbas, pourront cependant jouir des titres & honneurs dont ils sont decorés, & profiteront des immunités dont jouissent nos sujets nobles, pourvu qu'ils fassent duëment conster de leurs titres ou état, & que les preuves qu'ils en donneront soient verifiées & enregistrées du consentement de nos Fiscaux par le Conseil de la province ou ils seront établis. *vide hîc* 23. *nov.* 1729. *infrà.*

Nullos in Belgio titulos honorificos nobilitatemve validè collata esse, nisi litteris sub magno Majestatis pro rebus Belgicis sigillo expeditis, constitutum vide 21. *jun.* 1649. *P.* 3. *ed. Fland. Et nec nobilitatem, litteris Cancellariæ Austriacæ collatam, valere, vide P.* 7. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 3. *dieï* 9. *maii* 1731. *& cap.* 15. *eod. T.* 14. *aug.* 1734. *quo pertinent C.* 17. *&* 18. *eod. T. dierum* 6. *maii. &* 27. *dec.* 1735.

Chartæ armariæ.

Cavendæ familiarum nobilium cum ignobilibus confusioni die 15. *jul.* 1662. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 15 *constitutum est ne quis imprimat, in has ditiones inferat aut divulget chartas armarias,* cartes armoriales, *sine prævià approbatione & veniâ, sub pœnâ.*

Nulla familiis patriciis nobilitas.

24. *dec.* 1755. *art* XIV. Ceux qui sont admis dans les familles lignageres ou patriciennes de nos villes, ne pourront de ce chef porter l'epée, ou se donner à eux ou à leurs femmes aucune marque ou titre de noblesse, à peine de deux cens florins.

Non mutanda insignia.

24. *dec.* 1755. *art.* XV. Nul noble ou titré ne pourra prendre d'autres armoiries & decorations, que celles qui lui sont attribuées par les patentes, à peine que les abus & excès qui se commettront à cet egard, seront redressés par authorité publique, & que les contrevenans seront condamnés à une amende de deux cens florins. *Paria, sed magis ampla in* 14. *dec.* 1616.

Insignia illegitimorum & post primogenitum natorum.

Idem art. XVI. Nous voulons qu'aux armes des bâtards & illegitimes & de leurs descendans, quand même ils auroient été legitimés par nous ou nos predecesseurs, soit apposée une difference notable, à peine de cent florins d'amende pour chaque contravention: savoir à celle des bâtards une barre, & à celle de leurs descendans legitimes une brisure, ou autre difference remarquable distinguée de celle, dont usent les puinés descendans des legitimes, afin que l'on puisse toujours reconnoitre les uns & les autres. *Idem fère* 23. *sept.* 1595. *textu* Et pour ce, *&* 14. *dec.* 1616. *art.* 12.

De eâdem re.

Idem art. XVII. Et pour ce qui regarde les brisures dans le port des armoiries, nous voulons, que le contenu du 5. article de l'édit de l'an 1616. soit exactement observé, à peine aussi de cent florins pour chaque contravention. *Sonat autem articulus ille ut sequitur.*

De eâdem re.

14. *dec.* 1616. *art.* V. Wy willen dat de joengste zonen van alle familiën, ja zelfs de audste zonen gedurende het leven van hunne vaders, zullen gehauden wezen in heure wapens te stellen eenigen breuke, naer gewoonte, tot onderschyd ende differentië van de audste, ende de zelve moeten continuëren alzoo lang, als de branchen oft staken van de audste zullen dueren, op dat men mag onderkennen de descendenten van den eenen oft anderen staek, op pene van 50. guldens, uytgesteken de edelmans van onze landen van Luxembourg en van Gelderland, alwaer alzulke breuke van wapenen niet bekent en is.

Patris viventis titulus aut insignia non competunt liberis, nec primogenitorum postea genitis.

24. *dec.* 1755. *art.* XVIII. Defendons aux enfans ainés des titrés, de s'attribuer ces titres du vivant de leur pere. defendons pareillement aux puisnés, de s'attribuer aucuns de ces titres vis à vis de leurs ainés après la mort de leur pere, ou de porter les armes pleines & les couronnes qui competent aux titrés, quand même leur pere ou leurs ainés en seroient contents. & tous ceux qui seront trouvés dans ces contraventions & irregularités paieront une amende de trois cens florins: & le redressement desdits abus & excès se fera à leurs frais. seront les parens responsables pour leurs enfans, & les ainés pour leurs freres puisnés lorsqu'ils auront cooperé ou favorisé lesdits excès. Le tout cependant à moins que par diplomes ou par lettres patentes expediées en duë forme, & par le canal competent, ils n'obtiennent de nous ou de nos successeurs pareilles extensions de titres ou armoiries conjointement & en commun pour tous ou pour plusieurs des mêmes noms & familles.

Nobilitatis tabulas in registra referendas &c.

14. *dec.* 1616. *art. XV.* Willen ende bevelen dat alle brieven die verleend zullen worden in materië van annoblissement, dragen van wapenen, vermeerderinge ofte veranderinge van diër, legitimatiën, vernieuwinge van edeldom, confirmatië oft approbatië van de zelve brieven, van ridderschap, erectië van eenige landen heerlykhyd oft leen in titel van eere, ende andere van diërgelyke materië ende substantië, zullen by de impetranten gepresenteert worden aen onzen eersten Roy d'armes, aen den Roy oft heraut d'armes van de provincië daer de heerlykhyd gelegen is, om geregistreert te worden in de registers van heure respective officiën, ende volgentlyk onder hun handteeken op den rugge gecertificeert te worden dat zy daer af notitië genomen hebben, op pene van te verliezen de vrugt van alzulke gratiën giften, en octroyen. *Hujus articuli observatio impensiùs formâ interpretationis indicitur sanctione dieï* 23. *mart.* 1658. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 3. *quâ etiam tabulæ datæ nobilitatis intrà sex ab impetratione menses levari seù solvi jubentur sub pœna nullitatis &c. vide hîc etiam si lubet*, *P.* 7. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 12.

De eâdem re.

24. *dec.* 1755. *art. XIX.* Voulons que tous ceux, qui ont obtenu par nous ou nos predecesseurs, ou qui ci-après viendront à obtenir quelques titres d'honneur sur leurs noms de familles, comme de Baron, Comte, Marquis ou autres plus élevés, & qui

qui appliquent ces mêmes titres par notre permission sur quelques unes de leurs terres ou seigneuries, qu'ils ont ou qu'ils viennent à acquerir, seront obligés de faire enregistrer l'acte de cette designation ou erection aux registres de notre premier Roy d'armes, & à celui du Roy d'armes de la province ou l'érection en aura eté faite, de même que de la faire enregistrer à la chambre des comptes & vérifier au Conseil des Finances, à peine de cent florins d'amende.

De taxis, seu juribus pro registratione solvendis, vide P. 7. L. 1. T. 1. C. 19.

Idem art. XX. Quand on envoyera ou distribuera des billets d'avertissement de mort imprimés, nous voulons que les imprimeurs, qui seront chargés de les imprimer, en delivrent aussitot un exemplaire à nos Conseillers fiscaux de leur domicile, ainsi qu'à la chambre héraldique, à peine d'une amende de vingt cinq florins à chaque fois qu'ils seront restés en defaut.

Tabellæ quibus mortes nunciantur fiscalibus exhibentur.

Idem art. XXI. Nous permettons le port d'epée aux annoblis, & leur permettons aussi qu'ils puissent faire donner à leurs femmes le titre de Dame ou Madame.

Gestus ensis. Madame.

Idem art. XXII. Nous defendons le port d'epée à tous ceux qui ne sont pas nobles, ou qui ne sont pas authorisés ou en duë possession de la porter en vertu de leurs charges & emplois, à peine de cent florins d'amende.

Ensis.

Idem art, XXIII. Nous defendons aussi à tous ceux, qui sont de moindre qualité que de Chevalier, de porter une epée d'or, dorée, ou semblable, à peine de cent florins d'amende.

Ensis aureus.

Idem art. XXIV. Nous defendons à tous ceux, qui ne sont pas nobles, soit de race, soit par lettres patentes, ou à titre de leurs charges, de prendre aucune marque de noblesse, ou de faire ou permettre qu'on titre leur femme de Dame ou Madame, en public ou en particulier, à peine de deux cens florins d'amende à chaque contravention.

Titulus Dame, Madame.

Idem art. XXIX. Nous declarons que les titres de Très-haut & Très-puissant & Altesse n'appartient, qu'aux Princes souverains d'ancienne maison. defendons à tous autres, de quelque qualité éminente qu'ils soient, de se les donner, ou de permettre, qu'on les leur donne, à peine de six cens florins d'amende.

Très-haut, très puissant, Altesse.

Idem art. XXX. Declarons qu'à notre Ministre plénipotentiaire, au Commandant de nos armées, aux Chevaliers de la Toison d'or, aux Feld-marechaux de nos armées, & à nos Conseillers d'état intimes & actuels compête le titre d'Excellence. defendons à tous autres de le prendre ou de se l'attribuer en public ou en particulier, à peine de six cens florins d'amende. *Plures super urbanitatibus minutias vide in ed. 23. Sep. 1595. 2.° & P. 3. L. 4. T. 1. C. 3.*

Excellence.

14. *Dec.* 1616. *art. IX.* Wy willen dat zulke publike persoonen [secretarissen, greffiers, notarissen ende andere] die bevonden zullen worden de partyen voor hun comparerende, toege-

Ne graphiarii & notarii titulis abutantur.

ſchreven te hebben titelen ende eeren die zy zekerlyk ofte waerſchynelyk wiſten heurlieden niet toe te komen, zullen voor elke ryze gecondemneert worden in de boete van hondert guldens. *Vide hîc, ſi lubet, P. 7. L. 1. T. 1. C. 12.*

Veſtes famulares.

24. *Dec.* 1755. *art. XXXV.* Defendons à tous ceux, qui ne ſont pas nobles, de donner à leurs domeſtiques une livrée ou habit de plus d'une couleur, les garnir des paſſemens ou d'éguillettes ſur l'épaule, à peine de cent florins d'amende.

De dandis veſtibus famularibus & uniformibus vide antiqua quædam monumento ſub litterâ H. deſignato art. 24. item in ed. 14. Aug. 1459. art. 22.

Carreau avec eſtrade.

24. *Dec.* 1755. *art. XXXI.* Perſonne ne pourra ſe ſervir du carreau avec une eſtrade à moins qu'on ne ſoit de maiſon ſouveraine à peine de 300. florins d'amende.

Syrmata.

24. *Dec.* 1755. *art. XXXII.* Les femmes des Ducs, Princes & Marquis pourront avoir à leurs robes des queues trainantes, ſauf qu'elles ne pourront s'en ſervir en notre preſence ou en preſence de notre Lieutenant & Gouverneur general des Païs-bas: defendons à celles de moindre qualité d'en porter, à peine de ſix cens florins d'amende.

Ornamenta in rhedis & equis.

Idem art. XXXIII. Permettons aux chevaliers de la Toiſon d'or, aux Ducs & Princes, de faire ciſeler des liſieres d'or ou d'argent, les marchepieds, les piliers de l'aſſiete du cocher, les roues & les caiſſes de leurs carroſſes, & de ſe ſervir à leur voiture de couvertures de velours & de houppes entremêlées & travaillées d'or & d'argent, & de harnachemens & brides de ſoie de chevaux. defendons à tous ceux, qui ſont d'une moindre qualité, de ſe ſervir de ce que deſſus, à peine de ſix cens florins d'amende à chaque contravention.

Idem.

Idem art. XXXIV. Defendons aux nobles qui ne ſont pas titrés, de ciſeler leurs caroſſes d'avantage que les extremités de la caiſſe d'une liſiere d'or ſeulement, ſans plus, non plus que de ſe ſervir de houppes aux chevaux, à peine de cent florins pour chaque contravention.

Epaulettes.

MARIE THERESE Imperatrice Reine. Le port des épaulettes étant une marque diſtinctive des officiers de nos trouppes, nous ordonnons bien expreſſement à tous ceux, dont les domeſtiques & gens de livrée portent actuellement les dites épaulettes, de les faire ôter dans le terme d'un mois, à peine de trois cens florins d'amende. defendons ſous la même peine à tous & chacun, de quelque rang & qualité qu'ils ſoient, de donner à l'avenir des dites épaulettes à leurs domeſtiques & gens de livrée. Bruxelles 23. Aout 1765. STREITH. Vt. E. DE ROBIANO. *P. 10. L. 1. T. 1. C. 3.*

Faſciæ, nodi in manubriis enſium.

BY DE KYZERINNE ENDE KONINGINNE. Alzoo de militaire dege-ſtrikken, met gaud en zwerte zyde gevlogten, zyn dienende tot eene bezondere diſtinctie van de officieren der trouppen van hare Majeſtyt; heeft zy verboden met de tegenwoor-

dige aen alle ende igelyke, regt hebbende van den degen te dragen, ende niet bekleed zynde met eenen militairen titel, van voortaen dusdaenige militaire degestrikken, met gaud en zwerte zyde gevlogten, te gebruyken, op pene van de amende van dry hondert guldens tegens de overtreders. Brussel 9. 8bris. 1765. STREITH. Vt. E. DE ROBIANO. *P.* 10. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 4.

24. *Dec.* 1755. *art. XXVI.* Quant aux blasons funebres, ils ne pourront etre exposés au dessus des maisons mortuaires, que pour les chevaliers ou descendans des titrés, ou d'ancienne noblesse de quatre generations nobles, à peine de trois cens florins d'amende, & d'être detachés à leurs frais.

Quadra funebria.

24. *Dec.* 1755. *art. XXVII.* Personne ne pourra porter les lisieres de toile ou pleureuses, ni couvrir l'epée de drap noir, ou porter une epée noire, à moins d'être noble ou annobli, à peine de cent florins pour l'une & l'autre des contraventions.

Fasciæ lugubres, pleureuses.

24. *Dec.* 1755. *art. XXVIII.* Defendons à tous ceux, qui ne sont pas nobles, de pouvoir exposer ou se servir à leurs enterremens ou services de flambeaux posés au tour du corps ou de la biere. Et personne ne pourra s'attribuer ou donner le titre de Douairiere, à moins d'être veuve de chevalier ou descendante de titrés, ou que du chef de leurs offices ils soient tenus pour tels, à peine de cent florins d'amende pour l'un & l'autre des dits excès.

Cerei ad funus aut ad cenotaphium. Douairiere.

Edictum super vestimentis & ornamentis pretiosioribus, aureis, argenteis & sericis, præcipuum, diei 27. *Maii* 1550. *vide P.* 1. *L.* 2. *rubr.* 24. *pag.* 693. *Ed. Fland. & plura talia moribus hodiernis parum aut nihil applicabilia, Ann.* 1531. *&* 1545. *vide P.* 1. *L.* 3. *Rubr.* 1. *pag.* 751. *art.* 16. *& pag.* 782. *Ed. Fland.*

Vestes pretiosæ.

SUR la remontrance faite au conseil ordonné en Brabant par Adrian Colbrant lieutenant du premier Roy d'armes que &c. *Narrantur frequentes oppositiones, easque officiariis rei armariæ tanto esse onerosiores, quanto judices plerique ordinarii minùs hac in re sunt versati &c. Dein rescriptum est, ut sequitur.* LA COUR authorise & ordonne au suppliant, de faire exécuter par les Rois d'armes & autres qu'il appartiendra, les placcards & ordonnances, emanées sur le fait des armoiries & marques d'honneur, par tout le dit Païs & Duché de Brabant & Outremeuse, sans port, faveur ni exception de personne. Declarant en outre, que les oppositions qui en resulteront, seront vuidées au dit Conseil de Brabant. ou le suppliant pourra tirer les opposans en cause. Bruxelles 26. de Juin 1630. BOISS. Vt. VAN GINDERTAELEN. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 5.

Executio indicta.

Oppositio coram Consilio supre. Brab.

Ne Consilia provincialia, aut magistratus, officiariis rei armariæ ullum opponant impedimentum, utque eos prævaricantes Consilio privato deferant, ab eod. Consilio privato edici vide P. 3. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 7. *&* 8. *annis* 1632. *&* 1649.

Ut rei armariæ officiarii in suis quique resideant provinciis, illicque ratione officii subsint correctioni consiliorum judicumque

Officiarii in suis resideant

provinciis, ne componant, unà omnes cõmunibus facultatibus & consilio agant.

regalium, vide P. 3. L. 4. T. 1. C. 11. 24. Feb. 1652. Ne quâ de re inconsultis fiscalibus transigant, utque in singulos ternos aut quaternos menses litium institutarum tabulas fiscalibus edant, vide in ed. 24. Dec. 1755. art. 38. & P. 3. L. 4. T. 1. C. 14. ut simul omnes collatis facultatibus & communi consilio agant officii sui causas, & de collegio heraldico, vide 24. Dec. 1755. art. 37. quo spectat etiam ejusd. art. 39.

Ut & Fiscalibus agere liceat.

24. Dec. 1755. art. XL. Nos Conseillers fiscaux pourront également agir contre les contrevenans dans leurs respectifs departemens par prevention & sur le pied qu'ils intentent nos autres causes fiscales.

Summariè procedendum.

Idem art. XLI. Toutes les procedures s'instruiront pardevant commissaires le plus sommairement que faire se pourra. *Vicinia P. 7. L. 1. T. 1. C. 12.*

Nobilitate donati. Vellus aur.

Tabulas quasdam nobilitate donatorum vide P. 7. L. 1. T. 1. C. 1. 2. 14. & 15. item ad frontem P. 10. Quæ verò spectant ad ordinem velleris aurei, vide in Christinæi jurisprud. heroïcâ.

Notarii.

Notarios honestos, consiliisque probatos admittendos.

KAERLE Rooms Kyzer &c. Om te verzien op de gebreken die gecommitteert worden by de notarissen oft tabellioenen, by eenige uyt ignorantië, by andere met opzet en wille; statuëeren, dat niemand tot den voorzyden staet geadmitteert en zal worden, dan vermaerde en wel gefameerde lieden, ende die by examinatië van de hoofd en lieden van onze raden en provinciale rechteren in elk land bezonder bevonden zullen worden daer toe bekwaem te zyn, ende dat daer af blyke by acte van de voorf. Raden. Ende verbieden alle andere d'exercitië van 't voorf. officië op de pene van arbitrale boete ende van inhabilityt van 't voorf. officië nochte andere nimmermeer te mogen exerceeren. *Hic est art. 4. ed. 7. Oct. 1531. P. 1. L. 3. Rubr. 1. pag. 751. Ed. Fland. quod quidem illic in solam Flandriæ provinciam dirigitur; sed ex textu & aliundè satis liquet omnibus Belgii provinciis esse commune.*

Ut tabularia habeant apta, neve pro ignotis instrumenta redigant.

4. Oct. 1540. art. 9. Dat alle Notarissen zullen gehauden wezen te maken goed en rechtveerdig regiftre ende protocolle van alle contracten, testamenten en andere acten die zy passeeren ende ontfangen zullen, ende de zelve registreeren by ordene dat zy die ontfangen zullen hebben: ende in 't eynde van elk contract, testament oft anderen act, teekenen 't voorzyd register, ende 't zelve wel bewaren, op de pene gepriveert te wezen van den voorz. staet, en verklaert inhabiel nimmermeer te mogen exerceeren officië, en boven diën arbitralyk gecorrigeert. En verbieden de voorf. Notarissen te ontfangen eenige obligatiën, contracten, oft lesten wille van persoonen, henlieden onbekent: 't en zy dat de getuygen lieden van eere bekent zyn de notarissen, en dat zy affirmeeren, dat die persoonen

nen zulke zyn als zy henlieden noemen: en tot dezen eynde zullen de notarissen gehauden wezen 't zelve te verklaeren in haer instrument. Wy willen ook dat de voors. notarissen in haer instrument inschryven zullen de plaets van woonstede van de persoonen die eenige acten voor hun passeren zullen: alles op de pene van arbitralyk gecorrigeert te worden.

Contrahentium domicilium insignien-dum.

Frequentes officio huic allatas aut tentatas mutationes vide P. 5. L. 4. T. 2. per tot.

Ut instrumenta sua bono ordine habeant religata vide ed. 19. Apr. 1723. P. 6. L. 2. T. 2. C. 12. & ed. 31. Jul. 1758. infrà sub voce Sigillum.

Protocolla.

Quædam in notarios, qui venditiones publicas faciunt ad ictum baculi, & extinctionem candelæ sub jurisdictione Zaventhemii &c. vide in regimine Zaventhemii P. 4. L. 3. T. 2. C. 8. artt. 47. 48. 49.

Venditiones ad ictum baculi & candelam.

Ne notarii gestent enses, vide sub voce Consil. Brab. *item P. 6. L. 1. T. 2. C. 4.*

Ne gestent enses.

Ne conscribant pacta nuptialia inter minores, neve illa, quibus bona immobilia acquirerentur manibus mortuis, vide sub vocibus Nuptiæ *&* Amortizatio.

Ne pro minoribus pacta nupt. conscribant &c.

Ne informationes, seu testimonia, super factis criminalibus conquirant aut scripto redigant, vide Judicia Crim. *& paria sub voce* Perjurium.

Inform. crim.

Nundinæ, Fora, Emporia.

MErcatoribus cujusvis annonæ speciei certa statuta esse tempora quibus tantùm coëmendi frumenti aliusve penûs gratiâ in fora prodeant, vide sub voce Annonæ Flagellatores.

Coëmptores frumenti.

P. 6. L. 1. T. 3. C. 3. à supremo Brab. Cons. petentibus Lovaniensibus decernitur, Dat den vryen merktdag [op den maendag, oft als dezen wierd geviert, den dynsdag] binnen Loven zal voor idereen vry ende onbekommert gehauden worden. verbiedende tot diën wel expresselyk aen alle deurweerders, comptoir-boden, executeurs van geestelyke hoven ende andere officieren, magt hebbende t'exploiteren in dezen hertogdomme van Braband, gedurende die vryhyd der voors. merkt binnen de voors. stad, nog op de wegen, zoo in 't komen als in 't wederkeeren, aen de voors. merktlieden eenig exploit te doen, 't zy by arrest van persoon, wagens, kerren oft koopmanschappen, in conformityt van de aude privilegiën ende immemoriale possessië der voors. stad. Brussel 6. April 1686. FIER Vt. VAN DEN BOGAERD. Gepubliceert ter puyen 8. April. 1686. door my *A. F. Van der Veken.*

Nundinæ hebdomadales privilegiatæ Lovanii.

JOSEPHUS Rooms Kyzer &c. Alzoo wylen de Hertogen Maximilianus ende Maria uyt zonderlinge goede gunste tot de stad van Brussele, om te handhaven ende te beter te doen voorzien de vrye wekemerkt de welke van audere tyden was in voegen geweest binnen deze stad, aen de zelve by forme van

Ejusmodi privilegium Bruxellis.

privilegie hebben vergunt de pointen ofte voorrechten begrepen in hunne opene brieven van den 11. May 1481. de welke wy verstaen alsnu niet genoegzaem bekent te wezen alomme daer het behoort, om daer van te konnen beryken het volkomen oogwit; zoo is't dat wy ten diën eynde by advies van onzen Rade geordonneert in Braband, ende ter deliberatië van onzen zeer lieven ende getrauwen Neve GEORGIUS ADAM Prince van het H. Rooms Ryk, DE STARHEMBERG, onzen Stadhauder, Gouverneur ende Capityn generael der Nederlanden, vernieuwen ende bevestigen de voorgemelde brieven, waer van den inhaud hier naer volgt: begeerende dat die onophaudelyk van nieuws worden uytgekondigt zoo binnen deze onze stad van Brussele, als in de omliggende plaetsen. Ontbieden daerom onzen Rade van Braband, Amptman van Brussel ende alle andere officieren dat zy de bovengemelde brieven onderhauden ende doen onderhauden volgens hunne forme ende inhaud. Den 31. Januarii 1781. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

MAXIMILIAEN ende MARIE &c. Want die wekemerkt in onze stad van Brussel te meer stonden kwalyk verzien is geweest van provianden en behoeften van vitaliën; wy by adviese van onzen Rade verleenen voor ons ende onze naekomelingen de zelve onze stad die pointen hier naer volgende om die te hebben ten eeuwigen dage.

Nundinæ singulis dieb. veneris.

I. In den eersten dat onze voorf. stad van Brussel voortaen eeuwiglyk alle weken des vrydaegs hebben zal eenen vryen merktdag, daer eenigelyk alretieren vitaliën, provianden ende alle andere manieren van anderen goeden zal mogen brengen ter merkt, ende die aldaer verkoopen oft onverkogt behauden ende wedervueren daer hem gelieft.

Ut liber ad nundinas sit commeatus, salvis tamen vectigalibus, quæ non sint augenda.

II. Item dat eenigelyk ter voorf. vrye merkt met zynen goeden zal mogen komen ende die aldaer ter merkt brengen ende van daer vuren, op zynen geregten tol ende ongeld dat van auds gewoonelyk is geweest, zonder daer en boven binnen de voorf. onze stad oft tot eenigen anderen plaetsen binnen den cirkel van onze Ammanye van Brussel eenigsints belast te worden. van welken tol ende aude ongelde onze voorf. stad zal hebben eenen boek ten bezorge van de kooplieden, dat zy niet voorder en worden bezwaert.

Ne in nundinis vendita ab eo qui non est dominus, ex emptoris manib. vindicentur, nisi &c.

III. Item oft eenig goed, dat alzoo ten voorf. vryen merktdage openbarelyk veyl kwame ter merkt, ende aldaer verkogt worde, ende men nae bevonde dat het den verkooper niet toe en behoorde, ende de gene die dat wettelyk zyne maekte verzogt in regte hem dat wedergekeert te worden; zoo zal hy dat laten den genen, die 't ter goede trauwe op de merkt gekogt heeft, oft hy zal hem wederkeeren alzoo vele, als die zelve kooper daer voor betaelt heeft, zonder argelist.

IV. Item zoo wat goede men op de voorf. vrye merkt koopt zonder eenigen termpt van dagen; dat zal men met gereeden

gelde moeten betalen. ende oft die verkooper daer af hadde gebrek, ende hy 't recht verzogte; zoo zal d'Amman ende de wet hem daer af betalinge met zonneschyn doen geschieden.

Prompta ante solis occasū solutio.

V. Item ende oft eenig goed ter voorf. vryer merkt wordde verkogt, ende die betalinge tot zekeren dage uytgezet, ende dan de dagen niet en worden gehauden; oft dat anders eenige geschille tusschen den verkoopere ende den koopere op heure underlinge voorweerden gerezen, ende zy daerom tegen malkanderen kwamen te gerichte; zoo zullen die wethauderen onzer voorf. stad die rechte waerhyd daer af sommierlyk ende plynlyk onderzucken, ende daer naer die partyen besligten ten alderkortsten dat zy zullen mogen. ende heure terminatië zal onze Amman oft zyne dienare stellen ter executiën zonder vertrek over die goeden oft over den persoon des geens die daer inne geduemt zal zyn.

Dissidia summariè dirimenda.

VI. Item dat alle de gene, die ter voorf. merktweert komen; daer merkten oft van daer t' huysweert keeren, zullen met allen heuren goeden, die zy ter merktweert brengen ende van daer vueren, vry en veylig zyn. alzoo dat zy ofte heure voorf. goeden binnen onzer stad; oft tot eeniger plaetsen binnen onzer voorf. ammanye, niet en zullen mogen worden gevangen, gehauden, gearresteert, oft tegen heuren dank in regte getrokken, anders dan om die zaken hier naer verklaert. als oft men hem opzeyde dat zy waren onze ofte ons Lands van Brabant ofte onzer Stad van Brussele openbare vyanden, fugitive oft daer uyt geruymt, oft dat zy metten regte onzer voorf. stad openbarelyk waren gebannen oft gecorrigeert ende dat zy die correctië niet hadden voldaen, oft dat zy hen met schepene brieven van Brussel hadden verbonden, oft dat ook die Wethauderen der zelve onzer stad eenige vonnissen oft terminatiën tegen hen hadden gewezen die zy niet volvuert en hadden, ende desgelyks oft die Heeren oft iemand anders hen aenspreken wauden van zaken mits den welken, oft menze ter waerhyd bevond, zy heur lyf of let zauden hebben verbeurt, ofte van andere breuken daer af zy hadden gecomposeert ende gelooft te betalen, ofte ook dat men hun waude aenspreken van schulden voorweerden ende geloften die zy ten zelven oft anderen voorgaende merktdagen binnen onze voorf. stad gemaekt begaen ofte gelooft zauden hebben. Waer 't ook dat iemand hen waude leyden te getuygen; zoo zauden zy by heuren eede die waerhyd die zy van den zaken wisten moeten verkleren.

Personæ & res eorum qui ad nundinas eunt aut indè redeunt, ne apprehendantur, detineantur, nisi &c.

VII. Item ende oft imand die de voorf. vryhyd in der manieren boven verklaert zaude mogen genieten binnen den tyde van zynre vryhyd eenige ingezetenen van Brussel betrokke te regte anders dan van schulde, voorweerden oft geloften spruytende van kommerschappen ten zelven ofte andere voorgaende merktdagen binnen onze voorf. stad gedaen, die zal

Qui tamen civem in urbe ex actione non nundinali convenerit; ab eodem invicem & ab aliis conveniri poterit &c.

dan tegen den zelven ende alle andere ingezetenen onzer ſtad, oft heuren vryhyd die hem binnen der vryhyd van den zelven merktdage iet eyſſchen wille oft aenſpreken, 't 's regts moeten plegen. ende oft hy ten voorſ. merktdagen iemande van buyten te regte betrokke; zoo zal hy tegen diën, oft hy hem iets weder eyſſchen wilde, ook regts moeten plegen. ende nogtans zal hy dan tegen andere zynre vryhyd mogen gebruyken.

Tempus immunitatis determinatum.

VIII. Item de vryhyd van den voorſ. merktdage zal binnen onze voorſ. ſtad ende heure vryhyd altoos innegaen des donderdaegs 's noenens, en duren tot er noen des zaterdags: en buyten onze voorſ. ſtad en heure vryhyd, en binnen onze voorſ. ammannye, zal die zelve vryhyd innegaen des donderdags 's morgens met er zonnen, ende eynden des zaterdags 's avonds met er zonnen. 't en ware dat imand van zyne komenſchappen ende voorweerden recht moeſt verzueken, oft zonder colluſië ende argliſt te regt worde getrokken; in welken gevalle zyne vryhyd binnen onze voorſ. ſtad hem dienen ende dueren zal tot dat hem volkomenhyd van recht zal zyn geſchied: ende daer naer voorts in onze ammanye, tot dat hy vugelyk t'huys zal mogen komen.

Aliis hebdomadis diebus etiam annonā venalem importare liceat.

IX. Item zal men ook allertieren vitaliën, provanden ende andere goeden binnen onze voorſ. ſtad van Bruſſel mogen brengen te koop, ende die tot alle andere dagen aldaer mogen verkoopen in zulke voegen ende manieren, als men tot nog toe heeft geplogen.

Quid ſi in diem certum ſolutio ſit dilata?

X. Item want de koopmanſchappen altoos met gereeden gelde niet en mogen geſchiën, maer beruſten dikwyle op geloove van den kooplieden; ofte gebeurde, dat imand binnen onze voorſ. ſtad van Bruſſel oft heure vryheyd voor twee wettige poorteren, ſtaende ten goeden naem ende fame, daer over geroepen zynde, eenige ſomme van penninge oft andere zaken tot zekeren termynen oft dagen geloofde te doen oft te betalen; ende daer inne gebrek viele; zoo zal dan de gene, diën de gelofte gedaen es, die getuygen voor ſchepenen mogen doen verhooren: ende zoo verre zy hem des geſtaen; zoo zal die voorſ. onze ſtad den genen die de gelofte gedaen heeft, op dat hy binnen onzer ammanyen woonagtig is ende gezeten, met heuren brieven verzueken, dat hy den klagere vernuege, ofte dat hy hem tegen diën tot eenen zekeren redelyken dage voor hem kome verantwoorden: ende oft hy des egeen en doet; zoo zal onzen Amman van heerhyden aen hem ſchriven ende verzueken, dat hy 't een van byde doe binnen eenen zekeren redelyken dage, diën hy hem daer toe zal beteekenen. ende oft dan daer inne gebrek viele; zoo zal die zelve onze Amman, oft zyne ſtadhauderen in zynre abſentiën 't voorſ. gebrek doen uytpanden ende nemen aen de goede des geens, die de gelofte gedaen heeft. ofte hy zal hem doen innekomen tot zynre geloften om te plegen des onze ſchepenen ende wethauderen van Bruſſel daer af zelen termineeren.

XI.

XI. Item ende op dat d'ingezetenen onzer voorſ. ſtad van Bruſſel mits der voorſ. vryhyd van der merkt in 't vervolg van den rechte om te gekrigene heure renten, pachten ende ſchulden niet te zeer gepraemt en worden, nogte te lange en bliven verſpaert; zoo zal onze voorſ. ſtad voor, ende onze Amman van heerhyden, op dat 's behoeft, daer nae mit heuren brieven verzueken, ende ten uyterſten uytpanden, oft doen inkomen inder manieren boven verklaert, die gene die die goede binnen onzer voorſ. ammanyen gelegen, den ingezetenen poorteren onzer voorſ. ſtad ofte vryhyd toebehoorende, in laetſchappen, winningen oft huringen gehauden hebben oft hauden, ende daer af ſchuldig zyn, ende ook die gene, die die ontvroemt, gebloot oft geblaed hebben: ende deſgelyks die gene, die ontvroemt, gebloot oft geblaed hebben goede, die hen voor jaerelyke renten verpand ofte verbonden zullen zyn mit brieven oft vonniſſen onzer ſchepenen van Bruſſel, om hen daer af voor onze wethauderen van Bruſſel te verantwerden met rechte, ofte te betalen 't geen dat zy van heuren winningen, laetſchappen of hueringen ſchuldig zyn, ende de weerde van den profyten die gehad hebben die gene die voorgenoemde goede gebloot, geblaed oft ontvroemt zelen hebben.

Forma, quâ civibus ſolvi cogantur locationū, emphiteuſeos & redituum canones ex bonis ruralibus.

XII. Item hebben wy de zelve onze ſtad nog verleent by advyze van onzen voorſ. Rade zekere andere pointen, om diër te gebruyken tot onzen wederzeggen, ende alzoo lange als het ons zal genoegen. te wetene dat alle lakenen, buyten de voorſ. onzer ſtad gemaekt, die ter voorſ. merkt komen zelen ende aldaer verkogt worden, zullen die zelver onzer ſtad te baten geven den tienden penning.

Civitatis emolumenta ex pannis ſeu telis laneis venalibus.

XIII. Item dat het goed van de gene die hen tegen heure ſchuldeneiren zullen willen bevryen, ende dat gebragt zal worden ter voorſ. merkt, weerd zal moeten wezen een half pond grooten brabands ofte daer boven en niet daer onder.

Quantum venum portaſſe neceſſe ſit, ut privilegio locus ſit.

Ontbieden hier om ende beveelen onzen Droſſate van Braband, Amman van Bruſſel &c. Gegeven in 'sHertogenboſſche 11. Mey 1481. Aldus op de plyke geſchreven ende geteekent, By myn Heer den Hertoge daer die Heeren van Champuans Cancellier &c. gy en andere by waert. JA. HUJOEL.

Epilogus.

D'OFFICE. Aen den Kyzer en Koning in zynen Souverynen Raede geordonneert in Braband.

Vertoont den Raed ende Procureur generael, dat, gemerkt by het gemeld privilegie [*van* 11. *Mey* 1481.] niet uytgedrukt en is den tol ende ongeld, 't welk moet betaelt worden van de victualiën ende namentlyk van het geſlage vleeſch, ende dat daer door eenige moeyelykheden zauden konnen ontſtaen nopende de betalinge van het gemeld ongeld, accynzen oft andere zoo genoemde impoſitiën, waer door de aenbrengers zauden konnen eenen afkeer krygen van geſlage vleeſch alhier ter merkt te brengen; den vertoonder zig genoodzaekt vind, om aen het

gemeld privilegië de volle executië te bezorgen, te bemerken, Dat nopende de betaling van den accyns oft ongeld aen deze ſtad competerende, voor zoo veel men inbrengt geheele geſlage beeſten, geene zwarighyd kan zyn: gemerkt den zelven accyns is gereguleert by de conditiën van verpachtinge dezer ſtads rechten van het jaer 1704. ſtaende in den zeſden plakaertboek van Braband foliis 152. ende 153. alwaer gezien word, dat de aude impoſitië op het vee moet betaelt worden, als volgt, te weten, „ van iederen oſſe 1 - 10. van ieder rund 1 - 0. van ieder verken 0 - 10. van ieder ſchaep oft hamel 0 - 6. van ieder kalf 0 - 6. van elk lammeken ofte kabrietken 0 - 3. ende van elk braedverken 0 - 2. in den verſtande nogtans, dat elke hoorne-beeſt geen jaer aud wezende geagt moet worden voor een kalf; ende gekomen zynde tot een jaer, ende daer en boven tot twee jaren toe; voor koye oft veerze." ende de nieuwe impoſitië als hier naer; te weten. „ van iederen os ofte ſtier van twee jaren ofte daer boven 1 - 10. voor elke koye oft veerze 1 - 0. voor elken hamel oft kalf 0 - 5. van elk ſchaep, oye, oft ram 0 - 4. van elk lam, kabriet ofte braedviggen 0 - 2. ende van elk verken 0 - 8. ende zulk ook met de diſtinctië van auderdom, als ten opzigte van de voorſ. aude impoſitië."

Impoſitiones civitatis Bruxel. in illatas in urbem carnes determinantur.

Den vertoonder en vermeynt niet dat er zwarighyd kan zyn alſwanneer het geſlage vleeſch ingebrogt word met hellichten oft vierendeelen van beeſten; alzoo de betalinge daer van moet geſchieden naer proportië.

De eenigſte zwarigheden, die konnen ontmoet worden, ſchynen dan alleenelyk te konnen beſtaen, 1.° in het verſchil tuſſchen oſſen ende koyen ofte veerzevleeſch; ende 2.° over de betalinge van ſtukken ofte quantityt van geſlagen vleeſch, de welke geene hellicht oft vierendeel van eene beeſte en vertoonen. Doch ten opzigte van het geſlage vleeſch, vermeynt den vertoonder dat dezen Souverynen Hove de betalinge van den accyns, impoſitië oft ongeld zaude konnen bepalen op den volgenden voet, te weten, Dat voor elke geſlage beeſt &c.

Rapport gedaen in den Rade, 't HOF ter interventië van het officië fiſcael verzend deze ten adviſe van die wethauderen dezer ſtad Bruſſele, gehoort de pachters van den vee-accyns, te geven binnen acht dagen. zonder prejudicië diër verklaert, dat de gene de welke ingevolge het privilegië alhier vermeld zullen ter vrye merkt brengen geſlagt vleeſch, 't zy van oſſen, koyen, veerzen, ſtieren, verkenen, kalveren, hamelen, lammeren, gyten ofte diergelyke, met ſtukken ofte geheele beeſten, by proviſië zullen geſtaen mits betalende in het inbrengen dezer ſtad, de impoſitiën, accyns, ofte ongeld op de maniere als volgt, te weten.

Dat voor elke geſlage beeſt, de welke geheel zal binnen deze ſtad gebragt worden, de betalinge zal moeten gedaen worden

in 't innekomen van de ſtad op den voet voorgeſchreven by de generale conditiën van admodiatië dezer ſtads gerechtigheden van den jare 1704. ende naer proportië, als de zelve geſlage beeſten zullen ingebragt worden met hellichten ofte vierendeelen. wel verſtaende, dat, om te voorkomen de geſchillen oft deze geſlage beeſten zyn oſſen, koyen ofte veerzen, alſwanneer het vierendeel zal wegen boven de hondertenvyftig pond, de beeſte zal genomen worden voor eenen os: ende als het vierendeel zal min wegen, de beeſte zal genomen worden voor eene koye ofte veerze. zoo nogtans dat, alſwanneer het vierendeel maer en zal wegen vyfenſeventig pond ofte min, de beeſte zal genomen worden voor een kalf.

Ende dat ten opzigte van ſtukken van geſlage vleeſch, de welke niet en zullen vertoonen de hellicht oft een vierendeel van eene beeſte, zal betaelt worden eenſgelyks in 't innekomen van deze ſtad voor alle impoſitië, accyns oft ongeld, van een tot tien ponden eenen ſtuyver: dat boven de tien ponden tot twintig zullen betaelt worden twee ſtuyvers: ende dry ſtuyvers van twintig tot dertig ponden, ende zoo voorts. Ordonneert aen wethauderen dezer ſtad aen de voormelde pachters ende alle de gene des rakende hun daer aen te conformeren: permitteert aen den Requirant deze te doen drukken ende plekken zoo aen dezer ſtads poorten, als in alzulke andere plaetſen van Braband, als hy zal goedvinden. Actum 1. Februarii 1781. Crump. Vt. F. Helman de Termeeren.

Privilegium pro nundinis annuis Bruxellis.

MEN kondigt eenigelyk, dat Maximiliaen Rooms Kyzer &c. deze ſtad van Bruſſel verleent hebben elks jaers twee vrye jaermerkten d'een' beginnende des anderen daegs nae S. Luycx daege, durende acht werkende dagen, ende d'andere des anderendaegs nae den hyligen Aſcenſioens-dag duerende tot op den Sinxen avond incluys. aldaer eenigelyk aldertieren goede waren ende komenſchappen, alzoo wel van victaliën, als andere, te water ende te lande, zal mogen brengen te koop ende onverkogt behauden ende wedervuren daer 't hem believt op zynen geregten tol ende ongeld van auds gecoſtumeert: in de welke de zelve onze genadigſte Heere gegeven heeft ende geeft volkomen gelyde ende ſaufconduit alle zyn' landen, heerlykheden ende gebieden door, zonder gepraemt oft belet te zyn in lyve oft in goeden, allen den genen die ten voorſ. merkten komen zelen willen om koopen oft verkoopen, ende ook anderſints met heuren goeden oft zonder goed te komen, in de voorſ. merkten te bliven ende weder te keeren al hoe lange als die zelen uyt zyn, 't zy in gaen, vaeren oft ryden heuren regten weg zonder argeliſt tot dat zy wederom t' huys gekeert zelen wezen: behaudelyk ende daer uytgeſloten den openbaren vyanden des voorſ. ons Heeren des Konings, ende dezer ſtad fugitief, ende die metten regte van dezer ſtad gebannen oft gecorrigeert zyn, ende heure correctië niet voldaen en hebben,

ende ook de gene die hen verbonden hebben met schepene brieven der voorſ. ſtad, oft dat zy by onzen genadigen Heere oft den Rade van Braband, oft ook by der wethauderen van Bruſſel, geduempt oft gewezen waren iet te betalen, ende de gene die hen in de voorſ. merkten van Bruſſele verlooft oft verbonden hebben, verloven ende verbinden zelen, iet te betalen. alles nae uytwyzen van den voorſ. brieven van privilegiën.

Geëxtraheert uyt het geel correctië-boek der ſtad van Bruſſele ende is dit extract daer mede bevonden te concorderen by my ſecretaris der voorſ. ſtad op den 4. Novemb. 1664. P. DE GREVE. *Extat P. 4. L. 1. T. 24.*

Nundinæ annuæ Antv. *De nundinis anniverſariis Antverpiæ & aliis vide Inaug. Inſcrip. 16.*

Emporia Liræ. *De Emporio pecuario Lyrano*, Veeſtapel te Lier, *vide P. 4. L. 1. T. 12. & præcipuè monum. ult. poſt conſuet. Liran. in cod. Conſuet. Brab.*

Diſthemii. *De Emporio equili*, Peerdeſtapel, *Diſthemii, vide P. 4. L. 1. T. 14. per tot. & tit. 26. eod. lib. item P. 4. L. 3. T. 14. C. 1. & P. 7. L. 2. T. 2. C. 1. & 2. vide item quæ ſubnexa ſunt conſuetudinib. Diſtenſib. pag. 115. tom. 1. conſu. Brab.*

Tenis. *De emporio frumentario & lanario Tenenſi, ſive ne qua intrà præturam, ſeu majoratum Tenenſem frumenta aut lanæ publicè venalia habeantur, vide P. 6. L. 1. T. 4. C. 4.*

Nundinæ Herendalii. *De nundinis hebdomadalibus Herendalii vide P. 4. L. 3. T. 14. C. 2.*

Meirhaut. *De nundinis anniverſariis & hebdomadalibus Meirhauti, vide P. 7. L. 2. T. 1. C. 1. 2.*

Forum olitorium Brux. *Forum olitorium Bruxellis edicto 17. Nov. 1770. in varia per urbem loca diſperſum vide P. 6. L. 1. T. 5. C. 21.*

Linarium, Seminarium. *De foro linario locato ad. S. Joannis Bruxellis, vide Cap. 24. eod. de foro verò ſeminario ad canalem, Cap. 31.*

Nundinæ diebus profeſtis. *Ut nundinæ hebdomadales diebus feſtis incidentes die profeſto proximo habeantur, vide in placeto ad Synod. Mech. art. 9.*

Nuptiæ, Jura conjugalia.

In nuptias cum feminâ minore 20. annis contrahendas præter conſenſum parentum, tutorum, ſcabinorum.

ENde want dagelyks vele inconveniënten gebeuren overmits de hymelyke hauwelyken tuſſchen joenge lieden zonder conſent van vrienden ende magen; wy willen ende ſtatuëren, dat, indiën iemand hem vervoorderde te ſolliciteren ofte verlyden eenige joenge dogter, niet excederende den auderdom van twintig jaren, met gelofte oft anderſints met haer hauwelyk te contracteren, ofte by faite contracteren hauwelyk zonder conſent van vader oft moeder van de voorſ. dogter oft van de naeſte vrienden ende magen (ingevalle zy vader nog moeder en hadde) ofte van de wethauders van der plaetſe; dat zulke man te geenen tyde en zal mogen nemen oft heffen eenige douarië oft ander gewin, 't zy uyt kragte,

te van hauwelyk, van costume van den lande, by testament, gifte, overdragt, cessie, ofte andersints, in wat maniere dat het zy, op de goeden die de voorf. dogter zal mogen agterlaten; alwaer 't zoo, dat hy, naer 't hauwelyk volbragt zynde, verkrege 't consent van vader ende moeder, van de voorf. vrienden ende magen, ofte van de justitië. waer op wy in dit stuk geen regard genomen willen hebben. 4. *Octob.* 1540. *art.* 11.

De 20. annis.

Sunt, qui in vocibus superioribus Auderdom van twintig jaren *mendum suspicentur, legendumque putent* vyfentwintig jaren. *quòd hoc posterius cum jure scripto & edicto* 1623. *magis consonet. sed in codice edictorum Namurcensium quem habui manuscriptum, etiam linguâ Gallicâ habetur* Vingt ans.

In nuptias cum masculo minore 25. annis præter consensum.

Idem edict. 1540. *art. XI.* Insgelyks, indiën eenige dogter ofte vrauwe haer vervoorderde te contracteren hauwelyk met eenen zone niet excederende den auderdom van vyfentwintig jaren zonder consente van vader ofte moeder ofte van de naeste vrienden ende magen, ofte van die van de justitië van der plekke; zulke vrauwe en zal nemmermeer mogen nemen ofte ligten eenige douarië oft ander gewin op de goeden die zulken man zal mogen agterlaten, 't zy uyt kragte van den contracte van hauwelyk, van de costume van den lande, by testamente, gifte, overdragt, cessie, ofte andersints, in wat manieren dat het zy, alwaer 't ook zoo, dat zy, naer 't hauwelyk geconsommeert, verkregen het consent van vader ofte moeder, van de voorf. vrienden ende magen, oft van de justitië. waer toe wy niet en willen eenig regard genomen te worden.

Ne quis nuptiis ejusmodi opituletur, &c.

Voorts verbieden wy allen onzen onderzaten, niet tegenwoordig te wezen, consenteren oft accorderen zulk hauwelyk, gedaen zonder consent van vader en moeder, van de naeste vrienden, oft van de justitië: ofte te ontfangen, onderhauden ofte logeren zulke gehuwede in hare huyzen, op de pene van hondert gauden Carolus-guldenen, ofte andere groote pyne arbitraire.

Ne notarii talia pacta nuptialia conscribant.

Verbieden ook alle notarissen te ontfangen eenig contract voor 't hauwelyk, ofte andere gelofte om te komen tot zulk hauwelyk, op de pyne van privatië van haren staet ende boven dezen arbitraelyk gecorrigeert te worden.

In nuptias minorum 25. annis sine consensu parentum, curatorum &c.

PHILIPS Koning &c. In den eersten wy verklaren, dat de kinderen des huysgezins, nog niet volkomen hebbende 25. jaren, die zullen hauwen tegen den dank, wille ende consente, ofte buyten voorwete van hunne vader ende moeder, ende alle andere minderjarige die ten hauwelyk zullen verzamen zonder raed, advies ende consent zoo van hare naeste vrienden van vader-ende-moederlyke zyde, als van hare momboirs, mitsgaders alle de gene die alzoo zullen trauwen diergelyke joenge lieden, van wat qualityt ofte conditië zy zyn, onbekwaem zullen wezen om te genieten alderhande voordeelen, profyte ende voorvallen, die zy eenigsints zauden konnen eysschen, di-

rectelyk oft indirectelyk d'een van den anderen, by contracten, giften onder levende, ofte ter oorzake van dood, testamenten, versterffenissen, costuymen der plaetsen oft andersints in eeniger manieren. verklarende alle giften, overkomingen oft voordeelen, te voren besproken ofte gemaekt tot profyte den eenen van den anderen, kragteloos ende van geender weerden. alles niet tegenstaende dat sedert 't volkomen van alzulke hauwelyken vader ende moeder daer toe hun consent zauden mogen gedragen hebben. waer op wy niet en willen eenigsints gelet te worden.

Ut exhæredari à parente offenso liberi inobedientes queant.

Hebben voorts toegelaten ende laten toe, dat de voorf. kinderen des huysgezin, die voortaen hauwen zullen tegen den dank wille ende consent, oft buyten de wete van hunne vader ende moeder, zullen mogen, om zulke oneerbiedinge, ondankbaerhyd ende ongehoorzaemhyd, by de voorf. hunne vader ende moeder ende elk van hun, onterst ende ontmaekt worden van hunne versterffenissen ende goeden, zonder eenigsints te mogen klagen oft tegenspreken d'onterffenisse die alzoo zal geschied zyn, nog eenig regt te pretenderen tot de voorz. versterffenisse onder 't dekfel van legitieme, hauwelyk-goed, alimentatië ofte van costumelyke devolutië der goeden komende van de zyde van den lestlevenden der voorn. vader ofte moeder: die alzulken zyn ondankbaer en ongehoorzaem kind zal mogen benemen het regt ende de vrugt van dier. onvermindert nogtans het regt van andere, op de welke de zelve goeden zauden mogen vervallen wezen uyt kragte van de voorz. devolutië.

Exceptio pro majoribus natu, item pro minoribus, matre superstite denuò maritatâ.

Zonder dat wy nogtans verstaen onder deze ordonnantië te begrypen, nog t'onderworpen de penen daer inne begrepen, de zonen ende dogters hebbende hunne volle 25. jaren. behaudelyk dat zy te voren zullen hebben gedaen behoorelyk devoir van te verzoeken den raed ende advies van hunne vader ende moeder. in welken gevalle, ende ook ten opzien van de moeders die herhauwen, de kinderen, naer dat zy 't zelve zullen gedaen hebben, niet en zullen gehauden wezen hunlieder vaders ende moeders consent te verwagten.

In pacta secreta contractui nuptiali contraria &c. *Tegebrieven.*

Ende aengaende de voornoemde hymelyke overkomingen, gemaekt by maniere van tegebrieven oft andersints, by een van de contractanten zonder de wete oft ten agterdeele van den anderen, ofte t'samentlyk in absentië ende tot agterdeel van de vrienden gestaen hebbende over hunne hauwelyke voorwaerden, bevindende zulke overkomingen bedriegelyk te zyn ende te stryden tegen alle billighyd ende goede manieren; wy hebben de zelve verklaert kragteloos ende van onweerde, zelfs ten opzien van den genen oft de gene die de voorz. tegebrieven zullen hebben gegeven, 't zy voor oft naer het contract van hauwelyk. Verbiedende aen alle ende eeneniegelyken, van wat qualityt ofte conditië zy zyn, hun van de zelve te dienen, in regte oft daer buyten. Brussel 29. Novemb. 1623. MA. Vt. VERRYCKEN. *Extat P. 2. L. 3. rubricâ 1. pag. 771. Ed. Fland.*

Aliud hâc ſuper re, multo rigidius & extenſius 4. *Aug.* 1692. *extat P.* 5. *L.* 1. *T.* 7. *C.* 1. *ſed quod unquam legiſlatione Brabanticâ emanâſſe non credo. Nuper equidem in tabulariis Conſilii noſtri ſupremi quæri juſſum, repertum non eſt. In Flandriâ quoque anno ſtatim ſequenti* 1693. *die* 19. *Aug. decreto Conſilii Privati ſuſpenſum eſt. P.* 6. *L.* 4. *Rubr.* 4. *pag.* 1327. *Ed. Fland.*

DeEd. 1692.

A compluribus Flandriæ juriſconſultis practicis propoſitum fuit, quod ſequitur.

An liberis liceat in parentes exceptionibus ſuprà ſancitis uti.

DAT eenige hauwelyken gecontracteert zynde tegens de voorſ. [*twee voorgaende*] plakaerten zonder conſent daer by geroert, en 't hauwelyk daer naer gebroken wezende, de hoirs van den overledenen refuzeerden aen den langſt levenden de betalinge van de hauwelykſche obventië oft douariën. ende dat het ſchynt dat men daer van van natuerswegen behoort te ſchroomen, als ſtrydende contra præcepta honeſtatis & gratitudinis ſeu obligationis naturalis, mitsgaders tegen d'eere ende gehoorzaemhyd die de kinderen aen hunlieden auders ſchuldig zyn.

Reſcriptum, Les termes des placards cy mentionés ſont clairs: qui ſe doivent ſuivre en leur generalité. Fait à Bruxelles 1. Juil. 1626. Ma. Vt. Prats. *P.* 2. *L.* 1. *T.* 10. *Cap. unico.*

Non contrahendas nuptias virtute diſpenſationum, niſi &c.

MARIA THERESIA &c. Wy verbieden in hauwelyk te treden binnen de provintiën ofte plaetſen der Nederlanden van onze gehoorzaemhyd uyt kragte van brieven van diſpenſatië van hauwelykſche geboden bekomen by andere, dan by den Biſſchop Diocеſaen der plaetſen, alwaer het hauwelyk zal aengegaen worden. ende aen alle Paſtoors, onderpaſtoors, vicariſſen ende andere, hoedanige geeſtelyke, over de celebreringe van alzulke hauwelyken te ſtaen, op pene, zoo tegens de contractanten, als tegens de geeſtelyke, van te verbeuren ider eene amende van duyzent guldens ten behoeve voor een derde van den aenbrenger, voor een ander derde van den officier, ende voor het reſterende derde van onze Finantiën. Bruſſel 9. Octob. 1769. Crump. Vt, E. De Robiano.

Ne parochi extraneæ ſubditi cathedræ ſolemnia præſtent matrimoniis officiariorum militarium &c.

BY DE KYZERINNE &c. Hare Maj. verbied aen alle de paſtoors van hare onderhoorighyd; de welke voor het geeſtelyk afhangen van biſdommen welkers ſtoel gelegen is onder eene vremde mogentheyd, te aſſiſteren aen de hauwelyken van gepenſioneerde officieren, ofte van alle andere officieren, zoo lange zy onderworpen zyn aen de militaire juriſdictië, alhoewel geretireert zonder penſioen, 't en waere zy hadden ende konden aentoonen den oorlof in 't geſchrift van den Commandant generael van hare troepen binnen de Nederlanden. Bruſſel 22. Novemb. 1776. Crump. Vt. F. Lanne'.

Idem anteà ſancitum fuerat 11. *Jun. &* 1. *Julii* 1771. *Ac poſteriori quidem omnes Epiſcopis extraneis ſubditi Paſtores decreti hujus, miſſo exemplo, certiores fieri jubentur: recenſenturque curiones inſtruendi, appoſitis in margine decreti his locorum nominibus.* Limbourg, Daelhem, Bolland, Alſtorf, Rimbourg, 'sHertogenrode.

Ooo o 2

Sponſalia, pacta nuptialia militarium, ſine conſenſu ſuperiorum invalida decernuntur.

MARIA THERESIA. &c. Wy verklaren nul en zonder effect alle hauwelykſche beloftens en ondertrauw, gelyk ook de hauwelykſche overeenkomſtens, die de militairen, de welke in onzen dienſt zyn, zullen aengaen zonder de toeſtemming van hunne reſpective overſten: verbiedende alle rechters, zoo geeſtelyke als wereldlyke, geen het minſte opzigt te hebben aen de hauwelykſche beloftens, ondertrauw oft hauwelykſche overeenkomſten, die by de militairen zullen geſloten geweeſt hebben tegen de tegenwoordige ſchikking. Bruſſel 15. April 1779. CRUMP. Vt. F. HELMAN DE TERMEEREN.

Kwanſelbieren.

Prohibitum ſub Diœceſi Antverpienſi dare ſympoſia nuptialia, ſeu, ut dicitur, Kwanſel-bieren, *de illis participare, illa quovis modo extorquere, aut poſcere; aut iiſdem habendis domum ullumve locum præbere, vide P. 5. L. 1. T. 7. C. 2. 15. Oct.* 1695.

Parem fere prohibitionem pro Limburgo factam vide cap. 3. eod. T. die 16. Jul. 1728.

Vide porrò quædam ſub voce Comeſſationes.

Douaires. Reditus, emolumenta viduaria.

12. *Jul.* 1611. *Art. XXVI.* Pour aucunement remedier aux excès & deſordres qui s'en vont croiſſant au fait des douaires, Nous ordonnons que les marians, ſignamment les filles & veuves, ou leurs parens ſtipulans pour elles, de quelque qualité qu'ils ſoient, ſe contentent de telle jouiſſance de douaire, que les coutumes des lieux donnent au ſurvivant ſur les biens du premier decedant.

Modus certus eorum.

12. *Jul.* 1611. *Art. XXVII.* Et ſi avant qu'on vient à ſtipuler autre douaire, qu'on appelle conventionnel, de ſomme certaine par an, Nous permettons qu'on en uſe, pourveu, qu'en cas d'enfans, tel douaire n'excede la moitié du revenu des biens immeubles que le trèspaſſé delaiſſera.

Cum conſuetudo Gandenſis, hoc edicto 1611. *antiquior, lucris viduariis ampliorem quam hæc antecedentia permitteret libertatem; reſcripto* 28. *Jul.* 1661. *P. 4. L. 5. T. 1. C. 1. poſt art. 27. reſponſum eſt, conſuetudines Gandavenſes edicto huic nihil derogare.*

Ut lucra ſuperſtitis ex bonis præmortui, ſi ſuperſtes iterum nuptias contrahat, liberis ſervata ſint.

12. *Jul.* 1611. *Art. XXVIII.* Ès lieux, ou les coutumes permettent aux conjoints par mariage de faire donations & avancemens l'un à l'autre, ſoit entre vifs ou par diſpoſition derniere; ſi par après l'un vient à mourir delaiſſant enfans; & le ſurvivant à ſe remarier en ſecondes noces; Nous voulons que les biens ainſi acquis au dit ſurvivant, & dont il conſtera par inſtrument paſſé pardevant perſonne publique, ſoient reſervez & demeurent affectez aux enfans communs de tel mariage, ſans en pouvoir beneficier celui ou celle, avec qui tel ſecond mariage ſe contracte au prejudice deſdits enfans.

Magiſtratui Antverpienſi petenti à Conſilio Principis privato reſponſum eſt, ut ſequitur. Le 28. Art. ne contenant aucune diſpoſition touchant la caution ou autre aſſurance; il n'echet conſequemment aucune interpretation. & partant pouriez decider le cas

cas controvers, ſelon qu'en termes de droit & d'équité trouverez convenir, prenant regard à ce que l'affectation ordonnée par ledit art. vient au cas offert à concerner des meubles: pour le regard des quels, étans periſſables, l'uſufructuaire ou autre, n'aiant proprieté abſolue, eſt chargeable de caution ſelon le droit commun. De Bruxelles le 19. d'Aout 1641. VUL. Vt. DE GOTIGNIES. *P.* 4. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 1. *poſt Art.* 28.

An cautio parenti ſuperſtiti pro talib. bonis imponenda?

Jura conjugalia militum vide ſub voce Militia.

Obſignata, ſequeſtro depoſita.

PHILIPPE Roy &c. Comme l'on s'eſt apperçu que pluſieurs bonnes ſommes de deniers, jadis nanties & conſignées és mains des prevoſts, baillys, ammans, mayeurs, depoſitaires, greffiers, ſecretaires, huiſſiers & autres ſequeſtres, tant de nos Conſeils, comme des tribunaux inferieurs, reſtent ſequeſtrées ſi long eſpace d'années, que les nantiſſans, conſignataires, & ceux, au profit des quels la depoſition s'eſt faite, ſont morts; ceux en etans nantis s'en garniſſans les mains; & que ces deſordres procedent la plus part de ce que par tolerance l'on a laiſſé les héritiers de tels greffiers ſaiſis des caiſſes & conſignations; nous par cet edit perpétuel ordonnons & ſtatuons les points qui ſuivent.

Frequentes obſignatorum ſuppreſſiones, averſiones.

I. Premierement declarons, que ſitôt le trépas advenu de quelque prevoſt, bailly, amman, mayeur, depoſitaire, greffier, ſecretaire, huiſſier, ou de quelque autre ſequeſtre aiant en ſon pouvoir ou poſſeſſion aucuns biens, droits ou deniers cidevant ſequeſtrés, namptis, depoſités, demeurés en ſes mains, ſoit qu'il ſoit hereditaire, gager ou autre, veuves héritiers ou cautionnaires, feront tenus de remettre les papiers qui y auront été depoſités, ſous lui de ſon vivant, ou lui été remis de par les héritiers de ſes predeceſſeurs, és comptoirs & ſecretairies des ſiéges de juſtice ou il aura ſervi, & les namptiſſemens des deniers faits en ſes mains, ou celles de ſes predeceſſeurs, ſi tant eſt qu'ils lui aient été remis; pareillement és treſories, maſſarderies & argenteries s'il y en a, & à faute d'icelles, en autre endroit que nous ou nos conſeils chacun dans ſon reſſort deſigneront à cet effet à la ſureté de ceux y aians interêt, afin que ceux, aians à lever quelques deniers, ne ſoient obligez de recourir vers pluſieurs héritiers, & recevoir leur deu par menues parties.

Depoſitario, ſequeſtrove publico defuncto, depoſita in tabularium officii referantur.

II. Si avons declaré & declarons, que tant nos officiers, que ceux de nos vaſſaux, avec ceux qui feront à ce deputés de notre part ou autres y aiant interêt, pourront actioner & contraindre les veuves, héritiers & cautionnaires de tels officiers à vuider leurs mains de ce que deſſus, & que les dites veuves, héritiers & cautionnaires parmi telle fidelle, exacte & duë remiſe de ce qui etoit reſté au pouvoir du defunct lors de ſon trepas, feront dechargées de toutes actions & pourſuites.

Ut ab officiariis aliiſque quorum intereſt hæredes ſequeſtrorum ad hoc cogi queant.

X. Et afin que ces recherches & perquiſitions ſe faſſent avec

Deſtinatio, applicatio depoſitionum antiquarum.

plus grand fruit; nous declarons, que tous deniers namptis & conſignés paſſés trente ans & plus, qui ne ſe reclament, ou pour leſquels ne ſe font ultérieures pourſuites, ſeront à notre diſpoſition pour être emploiés utilement à la direction deſdits de nos Finances. ſauf à nous de les rendre & reſtituer à ceux, qui par ci-après pourroient obtenir adjudication, ou en acquerir le droit par moiens légitimes. au quel effet nous avons obligé & obligeons par cette nos domaines, aydes & ſubſides ordinaires & extraordinaires chacun en ſon diſtrict. Si donnons en mandement à notre Privé & Grand Conſeils, Conſeil de Brabant &c. Bruxelles 23. Oct. 1663. STEENH. Vt. VERREYCKEN. *P.* 4. *L.* 2. *T.* 5. *Plura idem hoc edictum ſtatuit de modo, quo antiqua tum temporis depoſita eruerentur, quo perſonarum nomina, inſtrumenta, notæ & monumenta illuc relativa publicè ederentur, undque quivis, cujus intereſſe poſſet, juri ſuo probando provocaretur, defectuque reclamantis depoſita fiſco adjudicarentur.*

Ne ipſi judices, prætores juſtitiæve miniſtri bonorum litigioſorum aut annotatorum ſint ſequeſtri, conſtituitur ed. 5. *Jul.* 1570. *Art.* 12. *quem vide in Judiciis Crim.*

De obſignationum loco, formâ, & ſalariis in Conſilio Brab. vide Ordonn. art. 171. 392. 520.

Officia.

Redactionis ratio.

EA ſolum hoc tractatulo comprehenduntur, quæ ad officia generatim ſpectant. Nam quæ pertinent ad munia quævis ſingularia, in ſuos quæque tractatus ſingulares ſunt relata. Sic officia rei monetariæ, officia rei venaticæ, officia rei armariæ ſub ſuis quæque vocibus Moneta, Venatus, Nobilitas, *quære.*

Officia ſolis Brabantis & legitimis conferenda.

Omnes Ducis, vaſallorum, civitatum &c., officiarios, judices, receptores, præfectos ſeu caſtellanos arcium eſſe debere in Brabantiâ natos & legitimi tori liberos, vide Inaug. Inſcrip. 5. & 29. *In quorum certiorem executionem obſervantiamque mandatum ſeverius vide P.* 1. *L.* 3. *T.* 14. *C.* 1. *An.* 1576. *Vide etiam C.* 3. *ibid. An.* 1549.

Ad officia ſumantur, nominentur, eligantur idonei, frugi &c.

4. *Octob.* 1540. *art. XII.* Wy bevelen alle die laſt hebben te kiezen oft nomineren de perſoonen, die in de wet behooren te zyn, oft hebben adminiſtratie van gemyne zaken, oft van d'innekomen van ſteden en gemynten, te kiezen op haren eed de nutſte als zy zullen konnen recouvreren. verbiedende zeer ſcherpelyk te nemen openbare overſpelders, oft notoirelyk gediffameert van andere delicten oft meſuſen, oft geſuſpecteert van fecten, oft die gewoon zyn henlieden droenken te drinken. Ende indiën zulke lieden in de wet geſtelt waren; wy willen, dat onze zuſter die Koninginne Douairiere van Hongariën ende onzen Secreten Rade de zelve doen ſchandelyk deſtituëren.

In officiorum venalitatem vide tum Inaugurationes & reliqua,

ante præcedentem art. citata, tum P. 1. L. 3. T. 14. C. 2. & P. 7. L. 1. T. 2. C. 3. quibus persimile, sed recentius, amplius & lucidius est hoc quod sequitur.

In officiorum venalitatem.

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne &c. *Art.* I. Wy verbieden aen alle onze onderzaten hebbende de collatië van eenig officië oft ampt uyt den hoofde van landen oft heerlykheden die zy bezitten, van daer voor te trekken oft te ontfangen, nogte zig te doen beloven, 't zy door hun zelven oft door derde persoonen eenige belooninge, 't zy in geld oft eenigerlye andere dingen, 't zy van de gene aen wie zy de zelve ampten zullen vergeven, van hunne vrienden, magen oft andere persoonen, 't zy voor oft naer de collatie der zelve, ende 't zy by wyze van overeenkoming, herkentenisse, van enkele vrywillige gifte, ofte op zulkdanige andere maniere als het zaude mogen wezen.

Ne quid ullo titulo accipiatur ob collata munera.

II. Gelyk verbod doen wy aen de Gouverneurs van onze provinciën, steden ende casselryen, aen de magistraten borgemeesters, meyers, provosten ende andere officieren van de steden, casselryen, quartieren, vryheden ende dorpen van deze landen, ende aen alle andere persoonen, geene uytgezonderd, die in regt oft in gebruyk zyn van eenig ampt te vergeven, 't zy in onzen naem ende van onzentwegen oft andersints.

De eâdem re.

III. Verbieden insgelyks aen alle de gene, die eenig officië zullen bekomen, van daer voren te geven ofte te beloven, 't zy door hun zelve oft door derde persoonen, eenige herkentenisse, 't zy in geld oft in eenigerlye andere dingen aen de gene, die de magt zullen hebben van de zelve officiën te vergeven, nogte aen andere persoonen, 't zy voor ofte naer dat de collatie daer van zal wezen geschied, ende 't zy by wyze van overeenkominge, herkentenisse, van enkele vrywillige gifte, ofte op zulkdanige andere maniere als het zaude mogen wezen.

Ne quid ob accipienda officia detur aut promittatur.

IV. Wy verklaeren dat alle de officiën, voor de welke te verkrygen men zal overtreden eenig point van het gestatuëerde in de voorgaende dry artiekelen, zullen gehauden worden voor vacant ende impetrabel wezen ipso jure, zonder dat het zal noodig wezen daer over te dragen eenig vonnis declaratoir, ende by ons voor die ryze geconfereert worden ter exclusië van de gene, aen wie andersints de collatië zaude toebehoord hebben.

Ut secùs data aut impetrata vacent ipso jure.

V. Boven diën alle de gene, die aen het gene hier voren bevolen ende gestatuëerd is, zig misgrypen, zullen afgezet worden van d'officiën ende ampten die zy uyt eenen anderen hoofde zauden mogen bezitten, voor onbekwaem gehauden worden om eenige andere te bedienen hun leven lang gedurende, ende gecondemneerd in eene amende van het vier dobbel van de sommen ofte waerde van 't gene alzoo gegeven ofte enkelyk beloofd is, te verdylen tusschen ons, den officier exploitant, ende den aenbrenger elk voor een derde.

Pœna in contravenientes.

Ut idem obtineat in resignationibus.

VI. wy willen ende begeren, dat de verboden, vervat in de vyf voorgaende artiekelen, insgelyks stad grypen tusschen de resignanten ende resignatarissen van eenige officiën.

Pœna adjutorum.

VII. Ende voorders dat alle derde persoonen, die zig zullen bemoeyen dusdanige zaeken te handelen, ofte die daer inne zullen paert ende deel hebben, op wat maniere het mogte wezen, insgelyks vervallen in de penen by den vyfden artiekele gestatuëert.

Officiariorum sacramentum.

VIII. Wy gebieden andermael ende op de alderkragtigste wyze, dat alle de gene die verzien zullen worden van eenigen staet ofte officië [*antiquiora addunt:* mitsgaders van alle geestelyke dignityten oft beneficiën] aleer daer van bezit te mogen nemen, zullen gehauden zyn te doen, in handen van wie het behoord, den eed op dat stuk voorgeschreven by de voorgaende ordonnantiën. te weten:

„ Dat hy om den voors. staet oft officië te bekomen, ofte „ ter oorzaeke van diën, geen geld nog eenige andere dingen „ niemanden geboden, beloofd, nog gegeven en heeft, nog „ doen bieden, beloven, nog geven en zal wiën dat het ook „ zy, directelyk oft indirectelyk, nog andersints in eeniger „ manieren, behalvens 't gene dat men gewoonelyk is te ge- „ ven voor d'expeditië ende depeche.

Ut in collationum litteris fuperiùs jusjurandum injungatur præstandum.

IX. Ende om te verhoeden, dat in 't toekomende het doen van dezen eed niet ontgaen en word; zoo willen wy, dat alle de gene, die de magt hebben van eenig officië te vergeven, in alle commissiën, die zy daer van zullen uytgeven oft doen depecheren, by klaere ende expresse termynen zullen moeten belasten den genen aen wie zy zulk officië zullen hebben gegeven, van den hier boven geschreven eed te doen. de welke zy in deze commissiën van woorde te woorde zullen gehauden zyn inne te zetten.

Præstitique ad calcem litterarum fiat nota.

X. Dat den genen, die dezen eed zal ontfangen, in nette ende expresse termynen by eenen act, te stellen op den voet van de commissiën, zal gehauden zyn te verklaren, dat den genen, die zulk officië verkregen heeft, den zelven eed gedaen zal hebben.

Collatio cum actu juramenti in tabularia referenda.

XI. Dat hy aldus voorzien zynde; vervolgentlyk zyne commissië met den act van eed zal moeten doen registreeren zoo ter greffië van den Raed van de provincië, als ter greffië van de regtbanke, gemynte oft collegie, 't zy van justitië ofte policië, van de welke hy zal deel maeken, ofte van de welke hy zal moeten onderhoorig zyn: alles binnen den tyd van eene maend, te rekenen sedert den dag, dat den voorz. eed zal gedaen geweest zyn: ende op pene dat, dezen termyn overstreken zynde, zyn officië zal vaceeren, ende ipso jure impetrabel wezen, als hier boven, ende insgelyks by ons voor die ryze verzien worden, ter exclusië van alle andere.

XII. Wy verbieden aen alle de gene, die zullen verzien worden van eenig officië, daer van eenige fonctië te doen, zoo lange

lange dat deze regiſtreringen niet en zullen geſchied zyn, op pene van dry hondert guldens amende voor idere overtredinge: de zelve amende te verdeelen gelyk de gene voorgeſchreven by den 5. artikel.

Ne ante hanc relationem ſeu regiſtrationem fungi munere liceat.

XIII. Ordonneeren aen onze Raden Fiſcalen van deze landen, als ook aen de hoofden van de andere regtbanken, gemynten ofte collegiën, 't zy van juſtitië ofte van policië, dat zy ons inſtantelyk onderrigten van alle de voorvallen, in de welke het zal gebeuren, dat de gene, die eenig officië zullen bekomen hebben, zauden verzuymt hebben in hunne reſpective greffiën deze regiſtreringen te doen doen, op dat wy van hunne officiën zauden konnen diſponeeren, ende de voordere orders geven, die de omſtandigheden zullen veryſſchen.

Ut, qui omiſſâ regiſtratione funguntur, deferantur.

XIV. Ende op dat dit alles preciеſelyker worde agtervolgt; wy willen dat de greffiers van de Raden ende van de andere regtbanken, gemynten ende collegiën, 't zy van juſticië ofte policië, zullen hebben te hauden bezondere ende onderſchyde regiſters, om daer inne de boven geroerde commiſſiën ende acten te regiſtreeren. ende dat zy zig zullen vergenoegen met eene ſomme van twintig ſtuyvers voor het aenteekenen van iedere commiſſië, ende van den act daer toe dienende.

Regiſtra ſeu tabulas in hanc rem habenda. Salaria.

XV. Wy verklaeren, dat onzen wille is, dat alle 't gene wy by deze tegenwoordige hebben geordoneerd, zal inſgelyks moeten ſtad grypen voor alle de officiën van baillius, caſtelynen, provooſten, meyers, ſchepenen, penſionariſſen, ſecretariſſen, greffiers, deurweerders, ſergeanten, boden, ontfangers van onze domynen ofte van de provinciën, caſſelryen, ſteden, vryheden ende dorpen van deze landen, ende voor alle andere, geene uytgezonderd, die raeken de juſtitië ofte policië ende de adminiſtratië ofte handelinge van onze domynen oft van de publieke penningen.

Pro quibus etiam officiis hæc obtineant.

XVI. Begerende ende verſtaende, dat alles inſgelyks zal ſtad grypen voor de officiën, die men doet bedienen door lieutenanten, ofte door enkele commiſſiën bepaeld tot zekeren tyd, ofte wederoepelyk ter geliefte van de gene die de zelve aldus vergeven, voor zoo veel duſdanigen handel in eenige plaetſen gedoogd word: het welk wy in geender maniere by deze willen authorizeeren nogte beveſtigen. Bruſſel 12 Janu. 1746. Schoc. Vt. J. F. De Vos *P.* 10. *L.* 2. *T.* 10. *C.* 1.

De eâdem re.

Duo illa, quæ ſuprà edicto huic perſimilia monentur, ſeu ed. 2. Maii 1626. repetitum 16. Febr. 1734. poſt injunctum ſuperius jusjurandum & regiſtrationem, hæc ponunt. Het zelve zal ook onderhauden worden in alle vernieuwingen ende continuatiën van wetten, oft magiſtraten van de voorſ. ſteden, caſſelryen, bailliagiën, vryheden oft andere diergelyke gemynten.

BY DE KYZERINNE DOU. &c. Rapport gehad hebbende van het vertoog der Staten van Limborg en Daelhem. *Narratur officiorum collationem gratuitam infringi prætextu hujus ex-*

Ne quid prætextu expeditionis collationis detur.

pressionis ed. 12. *Jan.* 1746. Behalven 't gene dat men gewoon is te geven voor d'expeditië ende depeche. *Sanxit Senatus ut sequitur Art. I.* Dat de clausule hier boven uytgedrukt noyt en heeft geauthorizeert, nochte konnen authorizeeren, om voor ofte ter zaeke der collatië van eenig officië respectivelyk iet te ontfangen ofte te geven.

Hanc in rem juramentum.

II. Dat diënsvolgens alle die, de welke van eenig officië zullen worden verzien, zullen gehauden zyn te doen den eed, „ Dat zy om het zelve officië te bekomen, ofte ter oorzaeke „ van diën, geen geld noch iet anders, wat het mochte we„ zen, geboden, belooft, nochte gegeven en hebben, noch „ doen bieden, beloven, noch geven, nochte ook geven en „ zullen, wiën dat het ook zy, directelyk nochte indirectelyk, „ nochte andersints in eeniger manieren, zelfs niet voor ofte „ ter oorzaeke van de depesche ofte commissië van het zelve „ officië.

Salaria expeditionis & registrationis.

III. Verbied Haere Majesteyt aen alle officiers, wethauderen ende greffiers meer te ontfangen, ende aen de verkrygers der officiën meer te geven, als tien pattakons eens voor d'expeditië, enregistreringe der depeschen, voor het stellen in possessië, prestatië ofte afnemen van den eed, ofte voor wat het zaude mogen wezen.

IV. Verklaert Haere Majesteyt nochtans, dat zy, met deze rechten aldus te bepaelen, niet en verstaet die te vermeerderen daer de zelve tot geene tien pattakons en beloopen, willende dat de zelve in diergelyke plaetsen blyven gelicht worden op de gewoonelyke maniere. Brussel 20. Dec. 1771. CRUMP. Vt. E. DE ROBIANO.

Multa contra officiorum venalitatem, & de pertinenti huc jurejurando præmissis homogenea videre etiam licet in instructione priori judiciorum criminalium 5. *Jul.* 1570. *& in subjectâ illi formulâ juramenti P.* 2. *L.* 1. *T.* 3. *C.* 1. *artt. initialibus &* 57.

Mediannatus.

Mediannatus Consiliorum provincialium determinatos & inter alia, mediannatus Consilii Brab. fixos ad octo millia florenorum, vide P. 7. *L.* 1. *T.* 3. *C.* 2. 30. *Sept.* 1719. *Magistratuum Lovaniensis, Bruxellensis & Antverpiensis determinatos vide P.* 7. *L.* 1. *T.* 3. *C.* 3. 8. *Jul.* 1728. *& officiorum Financiæ Cap.* 1. *ejusd. tit. Quæ observanda sunt circa mediannatuum solutionem & receptum, præscribuntur Cap.* 4. *eod. T.* 31. *Maii* 1735. *item P.* 4. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 18.

De prætorum urbicorum & aliorum officiariorum emolumentis, reditibus, & præcipuè de certis multarum partibus ipsis emolumento cessuris, vide antiquum quiddam Maximiliani Ducis 19. *Nov.* 1478. *Tomo* 3. *pag.* 88. *Loovens ad fin.*

Officiorum perennitas.

Op het vertoog gedaen in zyne Majestyts Rade van Braband, &c. 't Hoff verklaerd, dat het landregt van Braband, van alle tyden onverbrekelyk geplogen, gedraegt, dat alle officiën in Braband zyn permanent, voor het leven van de respective aen-

gestelde officiers: ende dat de zelve officiën hun niet en konnen oft vermogen afgenomen te worden, zoo lange zy die zelve niet en misbruyken door eenige excessen, daer toe naer geschreven regt destitutië oft deportement van officië zaude vallen. Brussel 30. April 1649. A. HAPPART. *P.* 4. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 13.

Munerum pluralitas & ex loco officii absentia. Vicarii.

BY DEN KONING. Onzen zeer lieven ende getrauwen Cancellier ende luyden van onzen Rade geordonneerd in Braband &c. Wy ordonneren, dat alle Drossaerden, Schautheten, Meyers, [*Edictum* 29. *Julii* 1740. *addit*, Baillifs, Greffiers, Secretarissen, Wethauderen,] ende andere diergelyke officieren [van justitië, *hoc suprà dicto omittitur.*] binnen onzen voorf. lande van Braband ende van Overmaze, hun zullen hebben te begeven met hunne wooninge ter plaetse, daer zy officieren zyn, ende aldaer buykvast te blyven, ende hunne officiën te bedienen in persoon, zonder te mogen stellen eenige lieutenants in hunne plaetse, ende dat binnen zes weken naer de publicatië dezer: op pene, dat, den zelven tyd overstreken zynde; ende behoorelyk blykende, dat zy aldaer geene vaste residentië en zyn haudende; oft hun officië in eygen persoon bedienende; de zelve officiën zullen gehauden worden voor vacant, ende datelyk by ons worden verzien, en aen andere geconfereerd. Ende alzoo wy verstaen, dat eenige persoonen verzien zyn van diversche Drossaerdyen, Schautetschappen, Meyeryen ende andere diergelyke officiën van justitië, ende in diversche plaetsen; zoo willen wy van gelyken, dat zulke persoonen binnen den voorf. tyd van zes weken gehauden zullen zyn te kiezen, aen wat officië ende residentië zy hun zullen hauden, op pene van vervallen te zyn van alle hunne officiën. Brussel 27. Aug. 1642. BOISS. Vt. LENDICK. *P.* 4. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 14. *Idem hoc confirmatur & renovatur Capp.* 15. *&* 16.

Domicilium etiam in loco officii habere jubentur officiarii P. 6. *L.* 2. *T.* 1. *art.* 37. *item P.* 10. *L.* 2. *T.* 9. *C.* 1. 2. 3. *Rescriptum item Consilii supremi Brabantiæ P.* 7. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 1. *jubet illos officiarios, qui extra Brabantiam resident, domicilium intra Brabantiam figere, sub pœnâ statutâ articulo* 37. *edicti suprà citati, anni* 1681. *ultra injunctam residentiam, P.* 2. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 1. *art.* 8. *etiam constituitur collationi inseri debere clausulam de non constituendo vicario, item accepto secundo officio prius officium vacare. Ulterius de non constituendis vicariis, agitur Inaugurationibus Inscr.* 5. *item art.* 9. *edicti anni* 1734. 16. *Febru. P.* 1. *L.* 3. *T.* 14. *C.* 2. *& P.* 7. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 3.

Depositio.

Extat P. 10. *L.* 2. *T.* 34. *C.* 1. *rescriptum quo jubentur rectores Rodæ-Ducis conferre cuidam alii munus Burgimagistri, quod contulerant cuidam jam ante munere scabinatus fungenti &c.*

Salva gardia officiariis.

Omnes officiarios in officii sui ministerio sub Ducis esse patrocinio seu salvâ gardiâ, vide narrativè P. 6. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 25.

Mulctæ, compositiones.

De registris sive tabulis mulctarum, & quorumcumque emolumentorum, per prætores seu justiciarios redigendis, & exhibendis, vide Mulctæ.

Concussiones. Amman van Brussel.

Contra concussiones & exactiones iniquas officiariorum vide P. 1. *L.* 3. *T.* 14. *C.* 2. *art.* 10. *P.* 7. *L.* 1. *T.* 2. *C.* 3. *art.* 10. & *Inaug. Inscr.* 22.

Instructionem seu regulamentum pro officio prætorio Bruxellensi, quo determinantur prærogativa, quibus gaudeat ipse Prætor præ vicario suo, & ipsorum in negociis officii inter se præferentia, præventio & concursus stabilitur, & plura de delictorum persecutione reliquisque eorum functionibus constituuntur, vide P. 10. *L.* 2. *T.* 5. *C.* 1. 2. *Aug.* 1743.

Opificia, Fabricæ.

Ne altera civitas vel provincia alterius fabricas impositionibus oneret.

KAREL Koning &c. Alzoo het betaemt te favorizeren den koophandel; wy ordonneren, dat alle koopmanschappen gesabrikeert in deze onze landen, gaende van d'eene onzer steden ofte provincien naer eene andere van deze landen onzer gehoorzaemhyd, aldaer niet en mogen worden belast met eenig regt nogte impositië, 't zy onder titel van hallegeld, oft eenigen anderen titel. Brussel 27. Aug. 1699. GRYSP. Vt. H. BODRY. *P.* 6. *L.* 2. *T.* 5. *C.* 6. *extat item simile in add. ad tom. jurium limitaneorum Cap.* 19.

MARIA THERESIA Rooms Kyz. &c. Wy ordonneren ende statuëren de naervolgende pointen ende artikelen.

Ne quod opificum corpus, ullam suscipiat litem præter approbationē magistratûs.

I. Geen ambagt en zal voortaen aenveerd worden om een proces te ondernemen oft uyt te staen, 't zy als eysscher ofte als verweerder, zonder daer toe behoorlyk door het Magistraet van de stad alwaer het ambagt opgeregt is, ende naer dat men de naervolgende formalityten stiptelyk zal volbrogt hebben, geauthorizeert te zyn.

Approbationis petendæ forma.

II. Ider ambagt, het welk nut zal oordeelen een proces te ondernemen ofte uyt te staen, zal ten diën eynde aen het Magistraet requeft moeten presenteren, daer aen voegen eene resolutië van het corpus, genomen in de forme, ende op de maniere gepreseribeert door de reglementen geëmaneert voor des zelfs directië; zal in de zelve requeste moeten verzamelen ende uytdrukken alle de middelen, op de welke het zelve oordeelt zyne zake te konnen fonderen, ende daer by voegen de stukken daer toe relatief.

Ut pars adversa ad libellum supplicem respondeat.

III. De zelve requeste zal moeten gecommuniceert worden aen partye, om daer tegens te zeggen by middel van eene enkele rescriptië, in de welke alle de middelen insgelyks zullen moeten verzamelt ende uytgedrukt worden.

Magistratus commissarios nominet, qui componant.

IV. Dit gedaen zynde, zullen die van het Magistraet deputeren eenen oft meerdere commissarissen uyt hun corpus, volgens de omstandigheden, om, is het mogelyk, de partyen minnelyk te vereenigen.

Si partes convenire nequeant, nominentur jurisconsulti &c.

V. By aldiën de zelve commissarissen geen accoord en konnen bemiddelen; zal het Magistraet noemen dry vernufte advocaten ten eynde van hun advies over de middelen door partyen wederzyds bygebragt.

VI.

VI. Dit advies gezien, zal het Magiſtraet ſommierelyk ende zonder voordere communicatië nogte inſtructië op de gevraegde authorizatië diſponeren ende van de zelve diſpoſitië en zal nogte appel nogte reformatië vallen.

Ex quorum conſilio magiſtratus conſtituat.

VII. Ende wat aengaet d'ambagten, de welke niet immediatelyk en reſſorteren onder het magiſtraet van de ſtad, alwaer de zelve zyn opgeregt, maer onder eenig tribunael ſubaltern, gelyk de Lakengulde tot Bruſſel; wy verklaren dat de diſpoſitiën van het tegenwoordig reglement insgelyks zullen moeten worden achtervolgt zoo wegens de zelve ambagten, als de ſubalterne tribunaelen, zynde hunne regters in de eerſte inſtantië, aen de welke zy hun zullen addreſſeeren ten eynde van authorizatië om te mogen procederen.

De opificiis peculiarem habentib. juriſdictionem.

VIII. Wy willen dat in alle proceſſen, in de welke een ambagt partye zal wezen, niet anders geplyt en word, als in forme communicatoir, niets aenveerdende, als de ordinaire ſchriften, te weten requeſte, antwoord, replique en duplique, zonder meer, zoo ten opzigte van het principael, als voor de incidenten.

Communicatoriè litigandum.

IX. Eyndelyk wy verſtaen, dat, als diergelyke proceſſen zullen geïnſtrueëert worden voor den Rade van Braband, den zelven exactelyk zal agtervolgen den zelven voet ende de zelve formalityten, by den voorgaenden artikel voorgedragen: ende dat de partyen in geenen cas en zullen worden geadmitteert tot de groote reviſië over de vonniſſen van den zelven Rade. Bruſſel 21. Janu. 1771. Crump. Vt. E. De Robiano.

Etiam in Conſilio Brabantiæ. Nulla reviſio.

Decanis opificii tinctorum Antverpiæ quemdam à Magiſtratu in ipſorum opificium admiſſum eâ ratione opificio arcere tentantibus, quòd, etiamſi ſat diu opificium illic exercuiſſet, ſolemne coram ipſis tentamen ſubiiſſet, & ſpecimen edidiſſet, tamen tabulæ tyronum inſcriptus nunquam fuiſſet; ſpreto decanorum conamine admiſſio confirmatur 5. Nov. 1685. P. 6. L. 1. T. 9. C. 3.

Adſcriptio in tyrocinium, admiſſio ad opificium.

De opificiis quæ in pagis Antverpiæ vicinis prohibentur ab aliis, quam ipſis opificibus Antverpienſibus, exerceri, extat ed. 7. Jun. 1687. P. 6. L. 1. T. 9. C. 6. item ed. 30. Apr. 1755. P. 10. L. 2. T. 7. C. 3. monumento primo.

Opificia in pagis propè Antverpiam.

P. 10. L. 2. T. 7. C. 3. monumento ſecundo & tertio, item Cap. 4. opificibus, qui habentur ſub patrocinio quatuor coronatorum Antverpiæ, & fabris lignariis, certæ præſcribuntur mercedes, laborandi & pauſandi momenta, pluresque ejuſmodi regulæ.

Regula opificibus Antverp.

Aliqua ſuper negocio ærario vide P. 4. L. 1. T. 18.

Die 17. Julii 1779. legiſlatione Brabanticâ ſancitum eſt, ut quivis recipiendi in opificium coctorum cereviſiæ Bruxellis tyrocinium duorum annorum poſt immatriculationem egerint in officinâ cujuſdam magiſtri coctoris ejuſdem urbis: ut filii eorum, qui jam ſunt magiſtri, admittantur pro ſummâ tredecim, & filii futurorum, pro ſummâ quadringentorum florenorum: ut qui non

Opificium coctorum cereviſiæ Bruxellis

ſunt filii magiſtrorum ; ſi tyrocinia peregerint ; pro admiſſione ſolvant mille florenos : ſi verò cum diſpenſatione , non factis tyrociniis ; ſolvant duo flor. millia.

Brauweryen, maut, herbergen te Bruſſel.

Quatuor edicta Magiſtratûs Bruxellenſis ſuper universâ re cereviſiariâ , hordeo molendo ; molendiniſque illi rei deſtinatis , cereviſiâ coquendâ , & de cauponariâ ann. 1650. 1681. & 1686. *inſerta extant locationi proventuum annuorum hujus urbis P.* 6. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 17. *item aliud anni* 1704. *verſus finem ejuſdem inſtrumenti locatorii*

In conſervationem doliorum cereviſiariorum.

P. 7. *L.* 1. *T.* 6. *C.* 1. 10. *Jul.* 1679. & *cap.* 2. *ejuſd. tit.* 9. *Maii* 1694. *cautum eſt , ne quis ulla dolia coctorum cereviſiæ , dum fuerint vacua , impleat aliis rebus ; illiſve ad imponendas merces venales aut aliter utatur , ſub pœnâ ſex florenorum : ne vaſcularii illa diſſecta convertant in cupas aut excipula ; neve ejuſmodi cupas ligent , ſub pari pœnâ : ut dolia , cereviſiâ alienâ repleta dominis vindicare , per prætores locorum apothecis extrahere publicatâ cereviſiâ liceat : utque illi , qui impleri illa curaverint ; & coctores qui impleverint , mulctentur flor.* 12. *in ſingula dolia : ne quis illis utatur excipiendæ aut conſervandæ aquæ pluviæ , aut ſiliquis frumentiſve decoctis , neve nomen aut inſigne domini illis inciſum aut inuſtum deleat aut abradat ſub pari pœnâ.*

Quod idem fere , paulo tamen aliter , auctiſque mulctis , pro Antverpiâ ſancitum eſt An. 1722. *Cap.* 3. *eod. tit.*

Aliud aliquanto amplius hac ſuper re , auctiſque mulctis , pro coctoribus Bruxellenſibus prodiit 17. *Julii* 1779.

Molæ Bannales.

De molendinis bannalibus Bruxellis molendis præcipuè frumentis cereviſiariis deſtinatis , vide P. 3. *L.* 2. *T.* 8. *C.* 1. & *edictis Magiſtratus Brux. de quibus antè.*

Clavi.

Super clavorum fabricâ Limburgi vide P. 10. *L.* 2. *T.* 8. *C.* 5. *An.* 1757.

Coria.

Super coriorum præparatione & mercaturâ vide P. 10. *L.* 2. *tit.* 28. *C.* 1. *An.* 1767.

Haleces.

P. 10. *L.* 2. *T.* 38. *dieï* 13. *Nov.* 1767. *item reſcripto Conſ. Brab.* 17. *Feb.* 1774. *permittitur quibuſvis mercatoribus piſcariis , ut haleces recentes , muriatas & infumatas quantâvis copiâ vendant , illis etiam qui piſcatorum collegio non ſubſunt : utque quivis eas publicè per vias & in domibus , etiamſi de piſcatorum opificio non ſit , minutatim & exiguâ copiâ venales habeat.*

Lanificium.

Super harum ditionum lanificio tempore ſæculi 16 & 17. *vide P.* 4. *L.* 1. *T.* 17. & *L.* 3. *tit.* 13. *per tot.*

Conſtituta quædam annis 1743. 1757. & 1765. *pro Lanificio Limburgico & Hodimontano , vide P.* 10. *L.* 2. *T.* 8. *C.* 1. 5. 7. & 8.

Vodden.

P. 10. *L.* 2. *T.* 20. 9. *Aug.* 1752. *fabricæ chartarum gratiâ panni vulgò* Vodden *ditioni exportari prohibentur , efferentes incarcerari jubentur , pœnâ mille florenorum mulctantur , elata , ut & vehicula , naves & equi fiſco vindicari & rei cuſtodiâ teneri dum mulctam perſolverint , aut , niſi intra menſem perſolverint ,*

fustigari; *stigmate inuri*, & *in perpetuum proscribi jubentur. sancitur item*, *ut illi*, *qui ad pannos efferendos operâ alienâ usi fuerint*, *eâdem pœnâ afficiantur*, *ac qui ipsi extulerunt*, *ut*, *qui pro aliis extulerunt*, *si sufficienter autores suos probarint*, *pœnâ sint absoluti*: *ut cuivis detinere liceat delinquentes*; *ut pro uno-quoque apprehenso præmium decem scutatorum & pars competens ex mulctis & commissis detur.*

Pilei.

Pileos fabricæ extraneæ importari prohibitos die 17. *Sept.* 1640. *vide P.* 4. *L.* 1. *T.* 8.

Contra eos, *qui arrogantes sibi titulum*, *ut exprimitur*, van vrye hoedemakers-gasten, *contendebant nullos alios præter se in officinas pilearias uti famulos aut opifices mercenarios adhiberi posse*, *sancitur*; *ut cuivis pileorum confectori sibi sumere liceat quoscumque cujuslibet nationis opifices*: *utque illi*, *qui sibi privilegium hoc arrogant*, *si quid seciùs in alios opifices aut magistros machinati fuerint*; *uti perturbatores quietis publicæ plectantur*, *edicto* 13. *Jul.* 1775.

Sal, Salinæ.

Edicto 30. *Aug.* 1764. *solemnibus Brabanticis munito contra salinarios avidiores*, & *nimiâ salis levitate*, *exiguâque pro volumine virtute fallentes*, *statutum est*, *ut singulus septarius mensuræ Ostendanæ vulgò* Zistervat, *aut saccus Mechliniensis*, *pendat saltem* 270. *libras*: *plura in hujus placeti executionem officiariis indicuntur & pœnæ determinantur P.* 9. *L.* 4. *T.* 3.

De salinis extra urbes clausas aliquando dirui jussis, *vide P.* 4. *L.* 3. *T.* 12. *C.* 1. *vide & cap.* 2.

Sapo.

Edictis 4. *Sept.* 1623. 27. *Oct.* 1648. 24. *Dec.* 1660. *P.* 4. *L.* 1. *T.* 3. *edicto* 26. *Sept.* 1664. *P.* 4. *L.* 3. *T.* 12 *C.* 3. & *ed.* 24. *Dec.* 1755. *P.* 9. *L.* 4. *T.* 4. *impediendo saponis infecti & corrupti commercio*, *omnis adeps cetacea*, *vulgò* Traen *quin & ipse sapo ex illis advectus regionibus*, *in quibus ex ejusmodi adipe conficere saponem licet*; *huc inferri prohibentur*, & *deprehensa comburi aut terrâ defodi jubentur*: *olei pressoribus ejusmodi adipem miscere prohibetur*: *omnes saponarii ad hæc observanda juramento adstringuntur*, & *secus facientes pœnâ perjurorum plecti jubentur*: *certi in urbibus saponum exploratores constitui*, & *vasa approbationis notâ signari mandantur.*

Instrumenta compendaria Textrina.

P. 4. *L.* 1. *T.* 25. *prohibentur jugo*, *seu instrumento compendiario tæniæ & fasciæ aureæ*, *argenteæ*, *sericæ*, *aliæve*, *sic ut plures unâ unius personæ fiant operâ confici*: *delinquentes quadruplo operis confecti ipsisque instrumentis jubentur mulctari*, & *in semestre spatium omni commercio arceri*, *vetanturque sic confecta in has terras importari aut hìc vendi*, *sub pœnâ confiscationis. quod*, 27. *Nov.* 1664. *constitutum*, *denuò promulgari jussum est* 26. *Jul.* 1770.

Kanten, Spellewerkersen.

P. 7. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 4. 20. *Dec.* 1698. *prohibentur textrices fimbriarum seu operis acicularii* Spellewerkersen *emissariis extraneis præbere aures & exercendo docendove opificio suo patriâ emigrare sub pœnâ publicationis omnium bonorum & fustigationis. ut ipsarum parentes teneantur reparare damnum indè rei-*

publicæ natum, & ut ii, qui delicta quædam ejusmodi noverint illa Procuratori fiscali deferant.

Vina muta, noxia.

P. 4. L. 1. T. 15. C. 1. 4. Aug. 1628. statuitur pœna mille florenorum in illos, qui vendiderint aut emerint vina muta stomme wynen *illisve usi fuerint, & pœna arbitraria in illos, qui illa in has regiones importarint aut cum aliis miscuerint. idque ideo quod virtus ipsorum sit virulenta & sanitati quam maximè noxia.*

Brandewyn.

Etiam prohibentur fieri vina ustitia Brandewynen *ex pomis putribus P. 4. L. 1. T. 16. C. 1. 26. Maii 1651.*

Vremde Handwerkers.

P. 9. L. 1. T. 4. C. 2. 15. Oct. 1740. quod frequentiores operæ extraneæ Handwerkers *promptiora indigenis lucra præriperent, ejus temporis annonæ caritas extorsit, ut tales arcerentur.*

Consuetam illis, quos appellari videas Dekens der Gulden van Brussel met de Achten, *jurisdictionem confirmatam vide anno 1326. Loovens Tom. 1. pag. 38.*

Huic materiæ vicina vide sub vocibus Mercatura & Nundinæ *vide etiam suo loco Inaugurationes.*

Apparitores. Tabernaria.

Anno 1321. Lovanii constitutum fuit, ne apparitores tabernariam exerceant: item ne lanificium intra secundum ab urbe lapidem exerceatur. Divæ. Annal. Lov. ad d. An.

Suburbia Lovan.

Anno 1377. Lovanii statutum fuit, ut nulli fas esset intra primum ab urbe lapidem comessatum ire, aut potum illic coctum in urbem inferre. Divæus Annal. Lov. ad d. An.

Ordines Brabantiæ & Limburgiæ.

Ad conservandum Ordinum splendorem.

LE ROY. Sa Maj. aïant eu rapport de ce que les États de Brabant ont remontré; que depuis quelque tems le nombre des personnes titrées du rang & état des Nobles que Sa Majesté a coutume d'appeller à leurs assemblées s'augmente de telle sorte, que, si bientôt il n'y est pourvu; Sa Majesté en recevra selon toute apparence plus de deservice que service: & qu'en acquit de leur devoir & pour la conservation du lustre de leur college, ils ont jugé qu'il convenoit de remontrer (comme ils ont remontré très-humblement à Sa Majesté) que les personnes qu'elle sera servie d'honorer d'oresenavant du titre de Marquis, Comte, Baron, ou plus relevé, par l'érection d'aucunes de leurs terres en Marquisat, Comté, Baronnie ou autrement en son dit pays & duché de Brabant, à l'effet d'avoir entrée & séance en leur college, soient nobles, non seulement de quatre cotez, & possedans de propre en fond de terres ou autres revenus seigneuriaux en Brabant, les Marquis & Comtes, pour le moins de dix mille florins par an, les plus haut titrez le double, & les Barons quatre mille aussi pour le moins, selon les reglemens precedens, observez jusqu'aujourd'hui, & approuvés au nom de S. M. par feu le Marquis de Castelrodrigo le 3. de May de l'an 1665. lors Lieutenant Gouverneur Capitaine General de ses Pays-bas: mais

Certa in recipiendis requisita nobilitas & facultates.

mais que suivant la resolution des remontrans du 16. de Juillet 1685. tous ceux qui à l'avenir se presenteront pour être admis à l'état noble, seront obligez (avant d'être reçus au serment & séance ordinaire) de faire preuve, qu'ils sont du nom & d'armes de noblesse ancienne, connus & reçus pour tels és colleges ou chapitres nobles, sans se pouvoir prevaloir de ce qu'aucun de leur famille auroit été reçu au dit état noble: & qu'ensemble ils seront aussi tenus, avant chaque admission ou entrée, de verifier qu'ils sont encore effectivement pourvus des respectifs revenus pretouchés: de maniere, que si quelqu'un vient à obtenir aucun des dits titres sans être de la dite ancienne noblesse, & avoir lesdits revenus en Brabant, ni lui, ni ses successeurs non plus, pourront pretendre entrée & séance és assemblées des remontrans, avant d'avoir fait les preuves susmentionées: demeurans néanmoins & sans préjudice de ce tels nouveaux titrés dans la jouissance de tous autres droits, honneurs & privileges appartenans à leurs respectives dignités & titres: Sa Majesté aiant meurement consideré tout ce que dessus: a par avis de son Conseil d'Estat aux affaires du Pays-bas lés Sa Royale Personne, & pour la conservation de l'ancien lustre de leur college, confirmé & confirme par cette derechef pour le passé la declaration du dit Marquis de Castelrodrigo de 3. Mai 1665. sur le point des quatre quartiers nobles & revenus des biens. aggréant & ratifiant Sa Majesté aussi par cette la dite resolution desdits trois Etats de Brabant & de leurs deputés du 16. Juillet 1685. ci-dessus entierement deduite. Fait à Madrid sous le nom & cachet secret de S. M. le 4. Nov. 1688. Etoit paraphé J. Mercy. Vt. Signé CHARLES. Par ordonnance de S. M. *Br. Baron de Molinet. P. 7. L. 1. T. 1. C. 3.*

Quas probare oporteat.

De Ordinum Comitiis vide Inaugurationes Inscrip. 14.

Alia pauca de Ordinibus videre licet sub materiâ tributorum, ubi etiam plura citantur, quæ regimen totius Limburgiæ aliarumque terrarum Transmosanarum & præcipuè Ordinum in ipsis comitia, officia, potestatem &c. tractant.

Ordines Transmosani.

Ordinum quæstores seu receptores anno 1334. *institutos, vide in Tom.* 3. *Loovens pag.* 31.

Quæstores ordinum.

Ut viatorum mercedes; qui convocandis Brabantiæ Ordinibus missi fuerint, à quæstore ærario districtûs Bruxellensis solvantur, vide Ordonn. art. 285.

Comitiorum indictio.

Pastus pecoris in campis Gallo-Brabantiæ.

Quam pecoris speciem, & quantum cuique in campis communibus Gallo-Brabantiæ pascere liceat; ne quis agricola oves pascat in pratis aut ullum pecus in agris necdum triduo nudatis segete; item quantum illi qui nullas colunt terras, & tamen equos in campis communibus pascunt, tributi pendere debeant; vide P. 6. L. 1. T. 7. C. 7. 28. *jun.* 1730.

Cavendis damnis, quæ pecus, in campis communibus pastum, trifolio reliquisque frugibus serotinis inferret, sancita quædam vide 10. *Nov.* 1631. *eod. tit. c. ult.*

Pauperes, Mensæ S. Spiritûs.

Regulamenta pro mensis pauperum.

NIhil super pauperibus sive materiâ charitatis generatim constitum est. P. 5. *L.* 1. *T.* 6. *per totum aliqua extant edicta, quibus certorum pagorum ecclesiis & mensis S. Spiritûs regimen stabilitur.*

Pauperes Bruxellis.

Super pauperibus mensâ sancti Spiritûs, ædibus piis & collegio charitatis Bruxellis agitur toto tiulo 7. *P.* 3. *L.* 1. *item P.* 6. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 16. *art.* 58. *C.* 22. *art.* 11. *ann.* 1703. *&* 1705. *vide cæterùm vocem* Mendici.

Pensa limitanea.

Tomus jurium limitaneorum.

DE pensis, juribus seu tributis, quæ de mercibus ad ingressum & egressum hujus ditionis penduntur, integrum extat cum edictorum nostrorum collectione editum volumen, quod ex editione factâ per Advocatum Wauters futurum erat Pars octava: sed quod postea, tamquam nihil Brabantici continens, edito alio sub Partis octavæ *appellatione tomo, ex collectione edictorum Brabanticorum fuit rejectum. Quæ ex materiâ hâc tam amplâ in aliis extant voluminibus, hæc pauca, & pleraque antiqua sunt. Ne igitur pro Brabanticis obtrudantur, quæ Brabantica non sunt; insertionibus abstinendum fuit. salvis tamen patriæ juribus, indicis expleri vices posse, & ita oportere, credidi.*

Chambre supreme.

Ac primùm quidem de Camerâ supremâ, seu commissariis in hanc rem pro Brabantiâ singulatim constitutis, vide Loorens tomo 2. *pag.* 10. *item, si videbitur cap.* 12. *addit. ad tomum jurium limit. quod est dieï* 27. *Sept.* 1697. *& cap.* 672. *eod. tom.* 9. *Jun.* 1734.

Jura solvenda pro rerum conditione, modo, pretio.

Dicto tomo jurium limitaneorum cap. 511. *quod est dieï* 23. *Jun.* 1717. *item aliquatenus etiam P.* 4. *L.* 3. *T.* 15. *C.* 1. *hæc tractantur: mandantur jura limitanea solvi secundum tabulas hanc in rem editas,* Tarifs, *de omnibus mercibus, quæ hinc in alias ditiones, illic divendenda aut consumenda, exportantur, ut & de illis, quæ aliunde in hanc ditionem, hîc consumenda aut divendenda importantur: mandantur importanda & exportanda ad proximum ingressui aut egressui tabularium cum qualitatis, quantitatis, & valoris determinatione declarari, jura solvi, litteræque solutionis testatoriæ recipi, sub pœna rerum fisco vindicandarum: plura etiam de delationum formâ, litterarum redactione, & registratione earum statuuntur: deinde ut litteræ illæ mercibus semper adsint, sub pœnâ* 20. *aureorum, ne quid ante delationem solutionemve per avia vectetur aut portetur, sed viis eatur celebrioribus sub pœna* 25. *aureorum: neve aurigæ aut*

Declarationes & litteræ testatoriæ.

bajuli ſeu portatores iter ingrediantur ante ortum vel poſt occaſum ſolis, ſub pænâ confiſcationis rerum, vehiculorum & equorum, niſi muniti ſint litteris ſolutionis teſtatoriis: ut, delationibus pravè factis, ſi in qualitate ſit erratum, merx tota Fiſco addicatur: ſin verò in quantitate; tum quod amplius eſt, quam quæ delata ſunt, fiſco cedat: ut etiam aurigarum & nautarum naves, vehicula & jumenta publicentur, dum ea fraudis inſtrumento & tegumento convincuntur fuiſſe, vel ipſi fraudem non ignorârint, aut ignorare nequiverint: ut quivis herus vel mercator reſpondeat pro ſuis famulis, aurigis, & inſtitoribus, & invicem hi pro heris & mercatoribus: ut fraus tentata perinde plectatur ac commiſſa: ut fraudes in præſenti negocio non deprehenſæ ex intervallo, modò id fiat intra primum à commiſſis biennium, perſequi, & publicatione rerum earumve valoris plectere liceat: & demum ne reclamantes in jure audiantur, antequam pro expenſis litis ſatisdent, ſancitur

Ante delationes ne avils aut noctu aurigæ iter faciant. Pravæ delationes. - Inſtrumenti publicatio. Ut agi liceat æque in dominos ac fraudis miniſtros, etiam pro tentatâ tantum fraude, & vel in fraudes prætentitas. Oppoſitio.

Tabulæ illæ, quibus determinatur quantum quæque mercis ſpecies pendere debeat, Tarifs, *extant ſparſim toto tomo jurium limitaneorum, ſparſim etiam P. 3. L. 3. T. 1. & 3. P. 4. L. 1. T. 21. P. 4. L. 3. T. 15. P. 6. L. 2. T. 3. & ſuper auro & argento etiam P. 5. L. 2. T. 6. ſparſim.*

Tarifs.

Ne extra civitates aut in oppidis apertis nautæ exonerent aut onus levent, & de teſtimonio exonerationum in loco deſtinationis petendo & in tabularium remittendo, vide cap. 53. addit. Tomi jurium limit. item P. 6. L. 2. T. 3. C. 3.

Navium exonerationes.

Quæ cauta ſunt ad commercium inter diverſas hujus ditionis provincias, civitates, & terras liberum & immune, vide ſub voce Vectigalia, *& cap. 32. addit. ad Tom. jurium limitan.*

Commercium internum liberum.

Neminem ab his penſis, ne quidem Gubernatorem generalem eſſe immunem, vide cap. 169. 11. febr. 1581. Tomo jurium limitan.

Nullæ immunitates

Academiæ tamen Lovanienſi immunitatem ſuam aſſeri, modò declarentur devecta, jurentque rogati illa ipſorum uſui eſſe deſtinata &c. vide P. 3. L. 1. T. 5. C. 21. quod eſt dieï 21. Jul. 1634. quo etiam tendunt eorum privilegia eod. tit. capp. 2. 3.

An ſua tamen Academiæ?

Immunitatem ſibi arrogâſſe equites Aurei velleris, vide cap. 273. Tomo Jurium lim. 19 jul. 1696.

Velleri aureo?

Ac non ab his ſolùm, ſed & ab omnibus tributis Ordini Teutonico in territorio ejus, dicto Bailliage des joncs, *immunitatem aſſertam vide cap. 27. addit. Tom. Jurium limit.*

Au balliage des joncs?

Commercium liberum ſub beneficio tranſitûs aſſeri terris Leodicis Brabantiâ clauſis cum reliquâ ditione Leodicâ, modo invicem idem nobis præſtent Leodii, vide eod. tom. cap. 304.

Tranſit aux enclavemens.

Ut in tabulariis receptoriis tabulæ taxatoriæ Tarifs *ſemper in promptu ſint, mercatoribus aurigiſque petentibus exhibeantur, vide 15. febr. 1738. P. 6. L. 2. T. 3. C. 19. art. 4.*

Tabulæ taxatoriæ petentib. exhibendæ.

Eodem hoc etiam tractantur præfectorum, receptorum, tabulariorum, & exploratorum ſubordinatio, regimen & officia,

Miniſtrorum & tabulariorū regimen.

officiariorum admissiones, cautiones dandæ, salaria annua rationes reddendæ, litterarum testatoriarum redactiones & registrationes, porrò etiam explorationes, invigilationes, aliæque exploratorum functiones, cum deprehensis transactiones subdolæ, fraudum judicandarum forma.

Alia etiam super eod. regimine & subordinatione videre licet capp. 531. 671. 678. *Tom. Jurium lim. & P.* 6. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 17. 18. 20.

Contra collusiones & fraudes ipsorum officiariorum, vide P. 6. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 14.

Explorationum modestia.

Ne exploratores aperiant, fodiant, incidantve capsas, saccos aut sarcinas, nisi coram domino, institore, vel aurigâ, si scilicet suspicio sit fraudis: & caveant nocere rebus sub periculo restitutionis, vide 16. *Mar.* 1716. *cap.* 479. *Tom. Jur. lim.*

Carrage.

De eo quod aiunt le droit de Carrage, *vide* 15. *febr.* 1738. *P.* 6. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 19. *& præcipuè d. illud* 16. *Mar.* 1716. *cap.* 479. *Tom. Ju. lim.*

Opem dandam exploratoribus.

Ut magistratus civiles opem præstent exploratoribus aliisque jurium limitaneorum ministris, vide P. 6. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 5. & *cap.* 12. *addit. ad Tom. Jur. lim.*

Delicta ministrorum.

Ut, si ministri illi aut exploratores crimen aliquod, vim aut delictum commiserint; magistratus locorum testimonia facti excipere, & quidem, si opus sit, personam apprehendere, nec ultrà, possint: depositionum exceptarum exempla authentica Principi ejusve Consilio mittant, vide 14. *Oct.* 1732. *cap.* 650. *Tomo Jurium limit.*

Ministrorum immunitates.

De immunitatibus eorumdem ministrorum præcipuè ab excubiis, hospitiis militum, oneribusque personalibus, vide 13. *mart.* 1704. *cap.* 364. *Tomo Jur. lim. De immunitatibus eorum à tributis videre licet sub voce* Tributa.

Cum Transmosanis commercium.

Quædam de pensis limitaneis, ingressu & egressu mercium libero inter has terras & Transmosanas, vide sub finem Codicis Consuet. Brab. pag. 1426. *& seqq.*

Perjurium, Crimen falsi.

MARIA THERESIA Koninginne &c. Alzoo de myneedighyd, lasteringe en valsche getuygenisse als andere diergelyke hoe langer hoe meer gemyn zyn geworden; wy statuëren ende ordonneren.

Supplicium in instrumenta falsa confecta.

I. Dat boven de gevallen, strafbaer met de dood door de dispositië van het geschreven regt in materië van valshyd, van wat specië die mag wezen, men zal straffen met de zelve pene van de dood alle de gene, de welke zullen overtuygt zyn van kwaedwilliglyk eenen oft meer valsche acten gefabriqueert te hebben, oft eenigen kwaedwilliglyk vervalscht te hebben, van wat natuer het zy, tot merkelyke prejudicië van eenen derden.

In falsa testimonia & accusationes.

II. Gelyk ook aen die de welke zullen overtuygt zyn, 't zy van wetentlyk en met een opgezet gemoed, oft door geld ofte door

door belofte van geld, oft in opzigte van eenige andere belooninge iemand in justitië betigt te hebben door valsche aenbrenginge van een capitael misdaed, ofte van valsche getuygenisse gegeven te hebben in regte; naer ter eed gestelt te zyn door de commissarissen der zake in wat criminele oft civile zake het zy.

III. Ende van gelyken tot laste van de gene, die zullen overtuygt zyn van door haet, voor geld; ofte by andere wegen iemand aengelyd oft verleden te hebben om op te stellen ofte vervalschen eenige acten als boven, ofte van te doen het schadelyk ambagt van valschen aenbrenger ofte van valsche getuygenisse te geven in de processen door eed voor de commissarissen.

In eos qui quempiam in ejusmodi crimina induxerint.

IV. Willen ende verstaen, dat in de gevallen van myneedighyd, lasteringen, valsche aenbrengingen, valsche getuygenissen, ende in alle andere soorte van valshyd, in welke gevallen de straffe der dood niet gestatuëert en is door dit tegenwoordig plakaert, nogte door d'ordonnantiën van onze glorieuse voorzaten, nogte door het geschreven regt, de regters zullen vermogen ende moeten extenderen de straffe van het misdaed van valshyd tot de gene van de dood, naer eysch van de zake, voorval der circonstantiën van het feyt, ende naer de grootte van de prejudicië die daer uyt kan spruyten tot nadeel van eenen derden.

Pœnam mortis in quamvis falsitatis speciem extendi licere.

V. Bevelen zeer ernstelyk aen alle regters, van zig ponctuëlyk te conformeren naer het dispositief van ons tegenwoordig plakaert, zonder dissimulatië, oogluyking, verzoeting, nogte interpretatië: maer precieselyk t'oordeelen volgens de strengighyd, die wy noodig gevonden hebben aldaer voor te schryven.

Judices hæc severè observanto.

VI. Ende ordonneren hun ten zelven tyde, dat, zoo dikwils in het lezen van een proces, 't zy civiel 't zy crimineel, hun zal voorkomen den cas van 't misdaed van valshyd, zy datelyk doen ageren d'officieren van justitië tot laste van den auteur ende van zyne complicen, ende hun instantelyk doen aendoen hun proces crimineel, ten eynde van strengelyk gestraft te worden, zonder af te wagten het ëynde van het proces principael, ten tyde van het welk het misdaed van valshyd zal ontdekt geweest zyn.

Falsitatem in litibus deprehensam judices officiariis persequendam mandent.

VII. Ende zullen d'officieren van justitië gehauden zyn van zig instantelyk naer d'ordonnantië van den regter in devoir te stellen van daer aen te voldoen met allen mogelyken spoed, op pene van suspensië, privatië van hun ampt, oft andersints, naer eysch van zake. ende zal ook t'hunnen laste verzien worden, is 't zaken zy wetens, ofte by oogluyking, zauden veronagtzaemen d'informatiën te nemen, ende te doen de devoiren van hunne officiën tot laste van de gene, die, independentelyk van de voors. ordonnantië van den regter, zy zullen weten misdadig te zyn van het misdaed van valshyd.

Pareantque officiarii.

Conniventiæ vel negligentiæ pœna.

VIII. Ende al is 't dat wy niet en willen presumeren, dat in

In officiarios falsis accusationib. aut testib. usos.

opzigte van passië oft intrest eenig officier van justitië zig zoo verre zaude vergeten, van wetens te favoriseren oft beschermen, oft zig behelpen met valsche aenbrengers oft valsche getuygen; nogtans, ende om zoo veel te meer daer aen te voorkomen, statuëren wy ende ordonneren, dat men zal met de zelve penen, gedragen by onze tegenwoordige ordonnantië, straffen alle d'officieren van justitië, de welke, buyten alle verwagting, zullen overtuygt zyn van een zoo grauwzaem misdaed.

Ne notarii aliive scribæ publici testimonia, declarationesve sub juramento excipiant.

IX. Ende alzoo men, om te vermyden de ligtveerdighyd van het doen van eëd, eertyds precautië genomen heeft in vele provinciën der voorf. landen, met te verbieden aen de notarissen ende andere publieke persoonen geëmploiëert om de declaratiën, attestatiën ende andere acten van deze natuer op te stellen, van de persoonen, die voor hun dusdanige acten passeren, den eed af te nemen; waer door men desgelyke attestanten, alreeds gebonden door de religië van den eed, aenport van den zelven niet te herroepen als met moyte in regte; wy willen dat gelyk verbod stad zal grypen in alle onze provinciën der Nederlanden, ende verbieden diënsvolgens aen alle notarissen ende andere publieke persoonen hier boven vermeld, van den eed af te nemen van wie het zy, passerende acten als boven, op pene van privatië van hunne ampten. Brussel 5. Febr. 1744 Schoc. Vt. J. F. De Vos. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 17. *C.* 1.

Aliqua ex antecedentibus continet etiam ed. 30. *Janu.* 1545. *P.* 1. *L.* 3. *rub.* 1. *pag.* 782. *Ed. Fland.*

Piscatus.

Piscatûs varii abusus.

PHILIPS Koning. Alzoo men bevonden heeft de ongeregeldhyd in het stuk van visscherye, zoo in de Schelde, Rupel, als andere stroomen, vaerden ende canalen van Brabant; mitsgaders in de plaetsen ende wateren van de landen, vloeyende, ende gemeyn met de zelve stroomen, niet alleen door het groot getal van de eemers, genoemt krabbersschepen, daer toe tegenwoordiglyk gebruykt, zonderlinge in de voorf. rivier van de Schelde, tusschen Wintham ende Austruweel; de welke, als liggende in den stroom van de riviere, de zelve zoo uyttrekken ende toesluyten, dat er geenen visch hem daer door en kan salveren; dan word daer in alle den grooten visch gevangen, ende den klynen achter in den kuyl versmacht; maer ook by het visschen met diversche ongeoorlofde gewanden ende enghde van netten, niet hebbende de behoorlyke grootte van hunne maesschen ende andersints: voorts ook by het schutten van den visch merkelyken in 't zomersaisoen, ende by het rotten van den vlas in de voorf. rivieren ende gemeyne wateren; verdervende daer door ende te niet doende alderhande klynen visch ende grauwe, mitsgaders het zaed waer van het joeng visch moet voortskomen; wy ordonneren voor edict de pointen hier naer volgende.

I. In den eerſten dat niemand, wie ende van wat ſtaet ende conditië hy zy, hem en vervoordere in de voorſ. rivieren te viſſchen met de voorſ. eemers, die men heet Krabbers: laſtende ende bevelende alle de gene die daer eenige hauden liggen, de zelve promptelyk te weiren ende doen ruymen, op de boete van dertig Carolus-guldens ende verbeurte van de voorſ. ſchepen ende netten. ende dit by proviſië ende tot er tyd toe, dat, gehoort zynde de gene die zullen willen mainteneren daer toe recht ende vermogen te hebben, ende haer lieder privilegiën oft titulen gezien, diën aengaende ende op de forme ende getal van de zelve anders geordonneert zy.

De krabbers verboden.

II. Dat ook niemand, wie hy zy, hem en vervoordere in de voorſ. rivieren, nogh in eenige andere wateren, liggende gemeyn met de zelve rivieren, te ſchutten, oft doen ſchutten eenigen viſch, kleyn oft groot, op gelyke boete in 't winter ſaiſoen: ende in 't ſomer ſaiſoen, dobbel boete: mitſgaders op arbitraire correctië, boven de verbeurte van de viſſchen.

Verboden viſch te ſchutten.

III. Dies zullen onze vaſſaelen ende onderzaten, hebbende privilegiën van in de voorſ. rivieren te viſſchen, binnen het diſtrict van hunne heerlykheden de zelve vryelyk mogen gebruyken in hun ſaizoen, ende met gepermitteerde gewand, in der manieren hier na verklaert. verbiedende alle andere, die daer toe geen' privilegiën en hebben, aldaer te viſſchen, op gelyke pene, ende verbeurte van de netten ende gewand.

Ut, quibus piſcatus competit, illi licitâ tempeſtate, licitiſque inſtrumentis piſcentur.

IV. Item dat niemand ook hem en vervoordere te rooten in de zelve rivieren, noch in de broecken ende walgrachten oft uytkanten van diën, liggende gemeyn met de zelve riviere, op de verbeurte t'elker ryze van twintig guldens.

In putrefactiones, *rootingen*

V. Item dat niemand hem en vervoordere te viſſchen in de voorſ. rivier met dat'er aenkleeft gemeyn liggende met de zelve rivieren, met eenig getauw oft gewand, van de maend Mai tot half September. gedurende welken tyd zy met hunne krabbers voorſ. zullen moeten vertrekken naer Auſtruweel: permitterende de zelve naer half September wederom te mogen komen viſſchen met de gepermitteerde netten ende gewand tot de voorſ. maend Mai toe: ook t'elken op alzulke verbeurte als voren, ende arbitrale correctië.

Tempus clauſi piſcatûs.

VI. Item dat niemand hem en vervoordere te viſſchen of doen viſſchen in de voorſ. rivieren ende wateren als vooren, anders dan met rieknetten van veertig vademen in de groote riviere, ende zeſtien in de klyne, vlauwen, balnetten oft kruyſnetten, ende dat de zelve zyn van hunne gewoonelyke diepte ende lenghde, ende dat de maeſſchen van diën hebben haerlieder grootte, alzoo die van auds geüſeert zyn geweeſt, ende zoo men die bevind hangen op die policykamer onzer ſtad van Antwerpen, daer af diergelyke zullen gezonden worden aen de reſpective officiers ende magiſtraten van onze andere ſteden ende plaetſen, om t'haerlieder wethuyze bewaert ende gehangen te

Retia, quibus uti liceat.

worden: ook t'elken op de boete van twintig Carolus-guldens ende verbeurte van het gewand.

Quibus non liceat uti.

VII. Ende voorts dat alle andere netten ende gewanden, hoedanig die wezen zullen, boven niet genoemd nog niet geſpecificeert, ende namentlyk de netten die men noemd waeyen, verklaert zyn onbehoorlyk ende ongeoorloft, ende dat men daer mede niet en zal mogen viſſchen, maer de zelve hem moeten ontmaeken, ontdoen ende verbranden, op gelyke boete ende verbeurte als vooren.

Exceptio.

VIII. Laetende niet te min toe in de voorſ. riviere van de Schelde oft andere wateren, daer mede, oft met der zee gemeyn, te viſſchen met eenige keurde oft nette, dienende om langhs den lande klynen garnaert te vangen ende daer mede de aelskorven te ſpyzen. dies zal men het grauw, zulks als daer in gevangen word, moeten worpen in 't water, zonder het zelve te behauden, oft mogen verkoopen, oft de voorſ. aelskorven daer mede te ſpyzen, t'elken ook op de boete van twintigh Carolus-guldens ende verbeurte van de netten.

Magnitudo infra quam non capiantur lupi vel alburni.

IX. Item dat niemand wie hy zy hem en vervoordere in den rechten ſtroom van de voorſ. riviere te vangen ende op te hauden eenige ſnoeken, zy en zyn negen duymen langh tuſſchen de oogen ende den ſpriet van den ſteert, nog ook eenige blieken zy en zyn vier duymen lang tuſſchen de oogen ende den ſpriet van den ſteert; t'elken op de boete van twintigh Carolus-guldens, ende den viſch in 't water geworpen te worden. verbiedende alle verſcheviſchverkoopers ook diergelyke ſnoeken oft blieken te vangen, koopen oft verkoopen, op de verbeurte van den viſch, ende de boete van tien Carolus-guldens.

Explorationes, viſitationes per officiarios.

X. Ende op dat het een ende het ander te beter zaude werden onderhauden; wy authorizeren by proviſië onze officieren ende de gene van onze vaſſaelen die 't aengaen zal, elk in 't zyne, alom in de ſchepen, ſavoiren, putten, ende anderſins bezoek ende onderzoek te doen, tegens de gene die hun geneiren in 't viſſchen met netten ende gewanden in de voorz. rivieren: en alzoo wie wygeren zal het zelve bezoek te laten geſchieden; zal verbeuren t'elker ryze gelyke boete van twintig guldens.

Tempus exponendarum naſſarum.

XI. Item dat niemand en zal hauden ſtaen in de voorſ. rivieren eenig hilt van half Meert tot half Ooſt op de zelve boete ende arbitrale correctië.

Officiariis obſervantia, & vigilantia indicta.

XII. Laſtende onze officieren ende den genen van onzen vaſſaelen elk in het zyne, neerſtige zorg te dragen, dat de voorſ. poincten ende elk' bezondere ponctuëlyk onderhauden ende geëxecuteert worden; zonder eenige conniventië, diſſimulatië oft verdrag, ende zonder in contrarië van diën eenigen oorlof, diſpenſatië oft conſent te mogen geven, oft ter zelver cauſen met imand te mogen compoſeren, op wat pretext dat het zy, op pene van privatië van haerlieder officiën, ende voorts arbitralyk

lyk gestraft te worden naer den eysch van de zake: ende ordonnerende onze Fiscael ende Procureur generael van Braband, van daer op ook neerstigh toezicht te nemen, ende daer in by hun oft hunne gecommitteerde te suppleren het gebrek van de voors. officieren by preventie.

Ne conveniant, componantve.

XIII. Ende zoo wie van de overtreders dezer ordonnantie den middel niet zal hebben om te betaelen de boeten ende verbeurten hier boven gestatueërt; wy willen ende verstaen dat hy zal gestraft worden ter arbitragie van de rechteren die het aengaen zal.

Si rei non sint solvendo.

XIV. Item alzoo eenige dikwils hun poogen t'ontschuldigen onder het dekfel dat hunne kinderen oft knechten de voors. overtredinge gecommitteert zauden hebben; wy hebben verklaert ende verklaren by dezen, dat zulke auders ende meesters zullen moeten verantwoorden de fauten ende excessen van de zelve haerlieder kinderen oft knechten, ende voor hun betaelen de boeten ende verbeurten by hunlieden geincurreert.

Parentes, heri luant pro suis.

XV. Ordonnerende in de zelve zaken geprocedeert te worden sommierlyk & de plano zonder figure van procesle, ende dat by twee dagementen, de welke voorby ende overstreken zynde by gebreke van comparitie, den gedaegden gehauden zal worden de voors. boeten ende breuken by provisie te namptizeren.

Summariè procedendum.

XVI. Ende mits dat de voorz. transgressiën gemeynelyk geschieden in 't hymelyk ende in 't verborgen; zoo dat kwalyk mogelyk is de overtreders te overwinnen met getuygen; waer op zy dikwils hun steunsel zyn maekende; wy willen ende ordonneeren, dat onze voors. officieren, ende de gene van onze vassalen, die zulke overtreders op het stuk zullen bevonden hebben, zullen mogen gelooft worden op hunnen eed, mits hebbende eenen medegetuygen, daer op niet te zeggen en zy.

Fides officiariis cum unico teste.

XVII. Verstaende ook, dat alle onze onderzaten, van wat qualityt oft conditiën die zyn, die overtreden zullen, oft komen tegen deze onze ordonnantie, zullen onderworpen wezen de penen in de zelve begrepen, ende by provisie, ter kennisse ende judicature van de ordinarisse rechters van de plaetsen, daer de zelve contraventiën zullen gebeuren.

Quosvis delinquentes judex loci judicet.

XVIII. Verbiedende voorts alle officieren ende magistraten, ende ook alle andere, te doen oft geven aen onze voorz. officieren, ende de gene van onze vassaelen, doende in 't gene voors. het devoir van hunne officiën, eenige moeyenisse oft belet; maer ter contrariën alle hulpe ende bystand, des verzocht zynde.

Officiarii ne impediuntor.

XIX. Te bedeelen ende appliqueren alle de voorz. penen, breuken ende verbeurten, een derde voor den aenbrenger, een derde voor den officier die de calainge ende exploiten doen zal, ende het resterende derde t'onzen profyte, oft van den vassaelheer, tot concurrentie van alzulke boete, als hy vermag, blyvende de excrescentie t'onzen profyte.

Multarum applicatio.

Forum inter officiarios determinatum.

XX. Ende op dat de voorz. executië niet belet nog verachtert en worde door geſchil dat zaude mogen ryzen op het ſait van juriſdictië; 't zy tuſſchen onze eygene officieren, oſt tuſſchen hun ende die van onze vaſſaelen ende onderzaten; wy hebben verklaert ende verklaren by dezen, dat de executië van alle de voorz. overtredingen in de voorz. rivieren, ſtroomen, vaerden, ende wateren toebehooren zal de officieren, iegelyk binnen zyn diſtrict, de preventië van onzen procureur generael, ende procureur van onze domeynen ende hunne commiſſen altyds plaetſe hebbende: ende ingevalle dat'er diverſche van de voorz. officieren oſt hunne ſtadhauders, concurreerden in eene plaetſe, zal de zelve toekomen aen de gene van hun, die de neerſtigſte ende eerſt zal geweeſt zyn, privativelyk, ende ter excluſië van alle andere.

Epilogus, executio parata.

Ontbieden daeromme die van onzen Rade van Braband ende alle andere deze te onderhauden procederende ende doende procederen tegens de overtreders en ongehoorzame by executië van de penen ende amenden. Bruſſel 16. April 1661. Thuld. Vt. A. Happaert, Gepubliceert ter puyen af van het raedshuys van Antwerpen 1. Jun. 1661. J. B. De la Faille. *P.* 3. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 10.

Piſcatus Lovan.

Piſcatum in Diliâ & venatum ad ſeptentrionem urbis, modò ne apros cervos hinnuloſque capiant, Lovanienſibus conceſſos, vide Divæ. Annal. Lov. ad An. 1332.

Bruxellis.

Antiquiora quædam ſuper piſcatu in amne Zennâ Bruxellis An. 1513. *videre licet P.* 3. *L.* 4. *T.* 3. *C.* 1. *vide etiam Inaug. Inſcript.* 13.

Antverpiæ.

Ducem Joannem Antverpienſibus concedere piſcatum in mœnibus ſeu foſſis urbis, vide P. 4. *L.* 1. *T.* 22. *C.* 1. *art.* 7.

In nemoribus Limburgicis.

In pacto inter Ducem noſtrum & Principem Leodienſem inito 30. *Oct.* 1724. *ad conſervationem venatûs, piſcatûs & ligni in nemoribus confinibus Limburgiæ & Leodii articulis* 1. 2. 3. 41. 42. 43. 44. 45. *quædam conventa vide P.* 5. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 13.

Namurci.

Super piſcatu in provinciâ Namurcenſi vide P. 3. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 5.

Pontones.

NE quis populum & merces prope pontonem Ducalem in Helegat trajiciendo, portorio Ducali officiat, vide P. 3. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 6. *& P.* 6. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 8.

Prædiorum Locatio-conductio libera minis & inſolentiis impedita.

Ratio inductiva.

MARIA THERESIA, Rooms Kyzerinne Dou. &c. Alzoo ons is aengebrogt dat kwaedwillige perſoonen ſomwylen zoo vermeten zyn geweeſt, van binnen onze Nederlandſche Provinciën,

't zy door hun, 't zy door andere, te veroorzaeken verschyde schaeden aen de eygenaers der pachthoven, om dieswille dat de zelve van pachter zauden verandert hebben; zoo is 't dat Wy statuëren de naervolgende artikelen.

I. Die de welke door haet van pacht zullen doen eenige drygementen, hoedaenige die zauden mogen wezen, 't zy directelyk, 't zy indirectelyk, ten eynde van te beletten dat de eygenaers hunne goederen zauden verhueren aen andere als aen de tegenwoordige pachters, oft ter zaeke dat zy de zelve aen andere alreede zauden verhuert hebben, of dat zy de pacht zauden hebben verhoogt; 't zy dat die drygementen gedaen worden tegen den eygenaer of tegen de nieuwe pachters, 't zy tegen iet dat hun toebehoort; zullen vervallen in de pene van te worden gegeesselt ende gebannen uyt alle de landen van ons gebied voor den termyn van tien achtereenvolgende jaeren.

In Minas impediendis locationib. factas

II. Die, de welke deze drygementen zullen hebben uytgewerkt, 't zy in 't geheel, 't zy ten deele, gelyk ook hunne medepligtige, zullen worden gegeesselt, gebrandmerkt, ende voor altyd gebannen uyt de landen van ons gebied.

Et executioni datas.

III. Met deze laeste pene zullen ook gestraft worden die, de welke zonder zulke drygementen gedaen te hebben, nogtans overtuygt zullen wezen uyt diergelyke oorzaeke van haet van pacht, eenig hinder ofte schaede te hebben gedaen.

Vel etiam sine præviis minis.

IV. Om de auteurs van diergelyke drygementen, mitsgaeders die, de welke eenige schaede zullen hebben gedaen, ende hunne medepligtige te ontdekken, beloven wy aen den genen die hun zal komen kenbaer maeken, eene vergeldinge van twee hondert guldens. Wy beloven hem daerenboven, dat hy ongestraft zal blyven, ingevalle hy medepligtig is, mitsgaeders dat zynen naem zal secreet gehauden worden. Brussel 27. Aug. 1778. CRUMP. Vt. F. LANNE.

Præmia delationis.

Præscriptio.

OP het vertoog gedaen in den souverynen Rade van Braband by het officie Fiscael van den zelven Rade, inhaudende dat Kyzer Karel by plakaert van den jare 1540. onder andere had gestatuëert, Dat alle salarissen van advocaten, procureurs, secretarissen, medecyns, apotekers, klerken oft notarissen en andere arbyders, huere van dienaers ofte dienaressen, mitsgaders den prys van koopmanschappen ten slete gelevert, betalinge van geborgde gelagen, zauden moeten geëyscht worden judiciëlyk binnen twee jaren van den dag van den dienst oft arbyd gedaen, koopmanschap gelevert, ofte gelag geborgt, zonder naer overstryk van den zelven tyd daer af te mogen doen vervolg met den regte; 't en zy daer af zy cedulle oft brief van obligatië, uyt kragte van de welke men zaude mogen vervolgen zulken schulden binnen tien jaeren tegens de principale geobligeerde,

Præscriptio biennalis in salaria, mercedes, tributa urbica & annonaria, in merces usui quotidiano, quæsitas, traditas.

maer indiën zy van levenden lyve ter dood kwamen, het vervolg daer van tegens d'erfgenamen zaude moeten geſchieden binnen twee Jaeren naer 't overlyden van den geobligeerden, te rekenen van den dage dat den crediteur zaude kenniſſe gehad hebben van t' overlyden van zynen ſchuldenaer ende daer naer niet; maer naer d'expiratië van den voorſ. tyd zulken ſchulden zauden geagt worden behoorelyk gekweten, ende voor de zelve en zaude men geene actie hebben; [*Hæc antecedentia omninò conſonant cum d. ed.* 1540. *quod extat in Ed. Fland. parte I. pag.* 767.] Welke diſpoſitië was gekomen in niet-obſervantie in ſommige plaetſen; en dat die redenen van den voorſ. plakaerte ook plaetſe grepen ten regarde van de impoſten, accyzen en diergelyke publieke ſchulden; Die Koning ordonneert, dat het voorſ. plakaert van den jaere 1540. ten reſpecte van de ſalariſſen, huere, prys van koopmanſchappen ende geborgde gelagen, hier boven naerder geſpecificeert, zal worden vernieuwt ende onderhauden geheel Brabant door. Welverſtaende dat hier inne ook worden begrepen de ſchulden van impoſten, accyzen ende diergelyke: alle welke zullen moeten geëyſcht worden binnen twee jaren van den dage van de creatië der zelver ſchulden, op pene dat by gebreke van de judiciële maninge oft interpellatië binnen den tyde hier boven gelimiteert, den crediteur daer af zal zyn ende blyven vervallen. verbiedende wel expreſſelyk aen alle rechters, van ten reſpecte van het voorſ. gediſponeerde te admitteren eenige exceptiën oft objectiën van niet-obſervantië, derogatië oft diergelyke. Bruſſel den leſten junii 1650. K. Vt. G. VAN GHINDERTAELEN. *Extat P.* 4. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 6.

Vide idem fere conſtitutum ſuper ſalariis omnium Conſilii Brabantiæ ſubjectorum ordonn. art. 27.

Præſcriptio decennalis in reſtitutiones.

12 *jul.* 1611 *art XXIX.* Que toutes reſciſſions & annullations de contracts ou autres actes quelconques, fondées ſur léſion (pour grande qu'elle ſoit) dol, circonvention, crainte ou violence, ſe preſcrivront par le laps de dix ans continuels, à compter dois le jour qu'iceux ſeront faits, ou que la crainte ou violence, empêchement de droit ou de fait ceſſera.

Non in nullitates.

SUR ce que les chancelier & gens du Conſeil en Brabant ont propoſé au Conſeil privé du Roy, ſi ſous l'art. 29 de l'éd. perpetuel ſeroit compris le cas de nullité d'une éviction; ou decret à faute d'obſervance des ſolemnités y requiſes; Sa Maj. a déclaré le dit cas de nullité n'y être compris. Fait au Conſ. Privé tenu à Bruxelles 14. nov. 1628. *Extat P.* 4. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 1. *poſt art.* 19.

De præſcriptione illâ in minores 25. annis.

Vide hic P. 7. *L.* 2. *t.* 3. *c.* 14. *ubi Carolus VI. Imp. edicto dato Viennæ die* 2. *nov.* 1735. *interpretandi formâ declarat ſuperiori præſcriptione decennali non ſubmoveri minores* 25. *annis etiamſi aut nuptiarum gratiâ, vel per conſuetudines, ſtatuta aut reſcripta pro majoribus habendi eſſent, illamque tantùm in illos curſum ordiri ab anno* 25. *completo.*

Prætor

Prætor equeſtris Brabantiæ, *Droſſaerd van Braband* & præfectus viatorum aulæ, *Prevooſt van 't Hof.*

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne, &c. Wy, by advies van onzen Rade in Braband, ſtatuëren.

V. De compagnie van den Droſſaerd zal alomme hauden goed order ende comptant moeten betalen alle het gene van wegens die gemeynte zal wezen gelevert, alwaer zy by billet ofte anderſints 't zy by dage ofte nachte zal gelogeert ofte verbleven hebben.

Turma Prætoris equeſtris ruri hoſpitia, victumque ſolvat.

VI. Het ration van ieder peerd voor 24. ueren zal gelevert worden van wegens de luyden van de wet, ende zal beſtaen in dry ſpinten haever, wezende een achtſte van eene raſiere van Bruſſel, ende vyftien ponden hoy ende het ordinair ſtroy voor een peerd, waer voren ieder officier, onderofficier ofte ruyter zal betalen zes Stuyvers Brabands courant geld, ende boven diën eenen ſtuyver voor logement op 24. uren.

Pabuli, & ſtraminis ratio, pretium.

VII. Alomme waer de compagnie van den Droſſaerd van Braband oft een deel der zelve zal hebben gelogeert, oft daer zy zullen hebben ververſcht, zal den commanderenden officier moeten lichten billetten van goed order. in welke billetten zal moeten uytgedrukt zyn in het lang ende geenſints in cyfers, het getal van de onder-officiers ende van het volk zoo te voet als te peerd. ende zullen deze billetten van goed order moeten geteekent worden door den officier van de plaetſe, ende door twee ſchepenen, alwaer zy vernacht, by dage verbleven ofte ververſcht zullen hebben.

Teſtimonia boni ordinis.

XXXIV. Den Droſſaerd, zynen lieutenant ofte de gene van zyne compagnië en zullen geene guides mogen nemen, als in tyd van noode, de zelve betaelende op den voet van het reglement van den 12. Auguſti 1749. ende nemende quittantië, de welke den Droſſaerd zal voegen aen zyne maendelyke liſte van de uytgangen om daer van de betaelinge te ontſangen.

Non adhibendos viarum indices ſeu conductores, niſi &c.

XXXV. Den Droſſaerd, zynen lieutenant ofte die van zyne compagnië, uytgaende voor den dienſt te peerd, te voet, ofte te voiture, zullen vry zyn van de rechten van barriere, brugge, pontons ende andere.

Immunitas à vectigali, portorio.

XXXVI. Zoo wanneer den Droſſaerd, zynen lieutenant, oft de gene van zyne compagnië, zullen noodig hebben eenige wagens, kerren ofte peerden tot het vervoeren der gevangenen; zullen de wethauderen op het eerſte verzoek verpligt zyn hun de zelve te leveren. maer den Droſſaerd zal moeten betaelen op den voet van het reglement van den 12. Auguſti 1749. mits nemende quittantië, de welke hy ook aen zyne maendelyke liſte der uytgangen zal moeten voegen, om de betalinge daer van te bekomen.

Vehicula transvehendis captivis.

Nequid ultra superiùs statuta ab incolis turma capiat.

XXXVII. Dat den Drossaerd, den lieutenant ende die van zyne Compagnië niet het minsten ten platten lande zullen mogen pretenderen, op wat titel het zaude mogen wezen, boven het gene is vast gestelt, ende mits betalende zoo hier voren is gestatuëert, op pene dat het zelve zal worden genomen voor eene afpersinge, ende van gestraft te worden volgens het decreet van haere doorlugtigste Hooghyd, Maria Elisabeth, in date 30. April 1729. ten diën opzigte gegeven.

Auxilium a magistratu petendum.

XLI. Wanneer den Drossaerd ofte zynen Lieutenant ten platten lande zal noodig hebben de sterke hand oft assistentië; zullen de zelve mogen vragen aen die van de wet: die op het eerste verzoek de zelve zullen moeten leveren.

Excubias paganas neglectas Fiscalibus indicandas.

XLII. Den Drossaerd, zynen Lieutenant, ende die van de compagnië, op detachement ofte andersints ten platten lande zynde, zullen wel agt nemen, oft de wagten ende patrouillen aldaer ingevolge onze plakaerten nauwkeurig worden gedaen. ende in cas van overtredinge; zullen daer van kennisse geven aen den Raed Fiscael van Braband, om d'overtreders te doen straffen. ende ingevalle van amende; zal het derde als aenbrenger daer van toekomen aen het detachement der compagnië.

Prætor equestris auxilium præstet magistratibus, apparitoribus, &c.

XLIII. Indiën de officieren van justitië, magistraten, deurweerders, oft andere, den Drossaerd ofte zynen Lieutenant aenzogten om te hebben de sterke hand; zullen op het eerste verzoek de zelve moeten leenen. ende de vergeldinge diër zal gegeven worden aen de gene zynde geweest van het detachement. Brussel 11. Mey 1765. STREITH. Vt. F. LANNE'. *Extat P. 9. L. 1. T. 6. C. 4. Quo etiam lector remittitur pro iis, quæ hoc ed. amplius continet, quæque, ut minus publica, hîc non inseruntur.*

Turmæ regimen officia.

Tractant autem turmæ regimen, certam inter Prætorem & Præfectum viatorum aulæ servandam exituum vicissitudinem, item stipendia, præmia, in satellitium admissiones, dimissiones, satellitum ætatem, qualitates, vestitum, invalidorum sustentationem, rationes expensarum reddendas & justitiam ipsorum criminalem internam: præterea ut & pensorum limitaneorum fraudatores apprehendant & judicio persequantur, & militiæ desertores præsidiis tradant.

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne &c. Goedgevonden hebbende van te doen emaneeren een nieuw reglement, volgens het welk den Drossaerd van Braband, den Raed assesseur en den greffier van het zelve gerecht zig in 't toekomende zullen moeten gedragen relativelyk in het vervolg der criminele processen; hebben wy by advies van onzen Rade van Braband gestatuëert de pointen naervolgende.

Cuinam incumbat quærere an captivus sit vagabundus an incola.

I. Dat den drossaerd in zaken aengaende zyn officië, alleen met den greffier zal mogen doen het eerste onderzoek der gevangenen, oft in cas van afwezen oft ander beletsel voor den dienst, aenzoeken den raed assesseur om het zelve te doen tot vaststellinge van de qualityt der vagabonden, ofte ter con-

trarië onderzoeken ofte zy domicilië hebben, ende alvolgens verzenden tot den Regter van hunne woonplaetſe.

II. Maer alle andere devoiren, 't zy overhooren der gevangenen, examen, recolement van getuygen, ende confrontatiën, en zal hy niet mogen doen, als ter interventië van den raed-aſſeſſeur, en in de preſentië van den greffier, die alleen de antwoorde van den gevangenen, de depoſitiën der getuygen ende andere devoiren zal ſtellen in geſchrifte. Wel verſtaende nogtans, dat, wanneer daer zal queſtië zyn tot het overhooren der getuygen; 't zy by forme van informatië oft anderſints, zoo binnen als buyten de ſtad; zal den aſſeſſeur, ter aſſiſtentië ende interventië van den greffier, het zelve mogen doen.

Aſſeſſor captivos exploret, teſtimonia excipiat, &c.

III. Dat den Droſſaerd ende den aſſeſſeur zig zullen moeten verſtaen tot het ſtellen van dag ende ure, 't zy tot het overhooren der getuygen, ofte van eenige andere zake, op dat d'een nogte d'ander geen' reden van uytſtel zaude hebben.

Ut in hanc rē prætori cum aſſeſſore bene conveniat.

IV. Den Droſſaerd zal nogtans aen den aſſeſſeur kenniſſe geven van alle de fyten, waer mede hy den gevangenen zal belaſten, als ook van alle de ſtukken die hy tot hunne overtuyginge zal willen gebruyken, om in ſtaet te wezen van behoorelyk te werken, ende te ondervinden, oft de devoiren, de welke den Droſſaerd verzoekt, dienſtig zyn oft niet.

Ut prætor cum aſſeſſore conferat de criminibus & factis de quibus accuſet reum.

V. Dat alle de vonniſſen, gegeven voor het gerigt van den Droſſaerd, door hem ende zynen aſſeſſeur zullen wezen geteekent, ende door ordonnanntië by den greffier tegen-geteekent, 't zy daer queſtië is van eene regulative in 't vervolg van het proces, oft van banniſſement, geeſſelinge, van torture, ende generalyk van eenige andere pene, alwaer 't zelfs dat het vonnis niet anders en behelſde, als eene ontſlakinge. behalven dat ten opzigte van de perſoonen, gevangen in eene algemyne trakke, ende nog niet overgebragt naer de ſtad, het aen den Droſſaerd zal geoorloft zyn, alvoren verzekert zynde, dat het zyn ſimpele onbekende bedelaers, de zelve los te laten. hun verbiedende van weder te komen in dezen onzen lande.

Sententiæ à prætore, aſſeſſore & graphiario ſignantor.

Dimiſſio apprehenſorum.

VI. Dat den Droſſaerd nogte den aſſeſſeur niet en zullen mogen veranderen het vonnis, naer dat het zelve zal wezen vaſtgeſtelt ende geteekent zoo by den voorgaenden artikel is uytgedrukt. 't en waer daer eenige nieuwe fyten tot kenniſſe kwamen. in welk geval den droſſaerd d'executië zal mogen uytſtellen, mits aen zynen aſſeſſeur te kennen gevende de reden van uytſtel, om de zelve nieuwe fyten gevoegt te worden by d'inſtructië van het proces, ende daer op t'ſamen te diſponeren, mits volgende de zelve forme, die men heeft gevolgt voor d'inſtructië ende deciſië van d'andere fyten van belaſtinge.

Sententiæ ſignatæ ne mutantor niſi ex novis criminib.

VII. Dat alle de vonniſſen aen de gevangen zullen uytgeſproken worden door den greffier.

Et reo pronunciantor.

VIII. Zoo wanneer den Droſſaerd ende den aſſeſſeur zullen wezen van verſchyde gevoelen, ofte daer queſtië mogte zyn

In diverſitate opinionum, aſſeſſor præpo-

ſiti viatorum aulæ aſſumitor.

van de dood; zullen zy by hun nemen den aſſeſſeur van 't officië van den provoſt van den hove, om ſamen te wyzen ende zyne voiſe te geven.

Prætoris poteſtas in ſolos vagabundos extrà civitates clauſas.

IX. Dat het aen den Droſſaerd niet en zal geoorloft zyn eenigen perſoon te vangen, om wat oorzaeke het zaude wezen, hy en zy warelyk vagabond ende landlooper, op pene van te verantwoorden in zyhen eygen ende priveën naem, ende te dragen alle de koſten ſchaden ende intereſten. hem van gelyken verbiedende het zelve te doen in alle de beſlote ſteden ende andere plaetſen, alwaer hy niemand en mag in hegteniſſe nemen, nogte oeffenen eenigen act van juriſdictië.

Sententiæ aſſervandæ.

X. Dat alle de vonniſſen generalyk, geene uytgenomen, zullen worden bewaert ende geënregiſtreert vervolgens dat de zelve zullen worden uytgeſproken.

Ut & acta & inſtrumenta.

XI. Alle de proceſſen ende andere ſtukken, deel makende van d'inſtructië der materiën crimineel, zullen zyn onder de bewaerniſſe van den greffier, om in cas van noode daer toe recours te hebben.

Quarum rerum quotannis redigatur inventarium.

XII. Ende op dat 'er niet het minſte en zaude worden miſlegt, ende om 't onderzoek te verligten, zal den greffier zorge hebben, van op het eynde van het jaer te maken eenen inventaris, ende alzoo vervolgen van jaer tot jaer.

Captivorum nomen, patria, apprehenſio, dimiſſio, ſupplicium in ephemeridas referantur.

XIII. Boven diën zal hy gehauden wezen van alle de gevangenen te hauden eene exacte protocolle, ende aldaer aenteekenen hunnen naem, toenaem, de plaetſe hunder geborte, den dag ende plaetſe van hunne apprehenſië ende gevangeniſſe, wat ſtraffe zy hebben onderſtaen, ende den dag dat zy uyt de gevangeniſſe zyn vertrokken.

Inventarium de rebus cum apprehenſo repertis.

XIV. Wanneer men eenigen vagabond zal gevangen hebben; zal den greffier van alle zyne effecten maken eenen inventaris, om daer voor by den droſſaerd verantwoord te worden zoo tot het vinden der koſten ende miſen van juſtitië, als anderſints daer van gediſponeert te worden.

Blyvende voor de meer reſt alle de reglementen ende decreten, gedragen op deze materië, in hunne forme ende vigeur, voor zoo vele daer aen by deze tegenwoordige niet en is gederogeert. Bruſſel 11 May 1765. STREITH Vt. F. LANNE'. *Extat ibid.*

Teſtimonia boni ordinis ruri nimis temere reddi.

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne Dou. &c. Alzoo wy onderrigt zyn van de misbruyken, opſtaende uyt de gemakkelykhyd, met de welke de officiers en ſchepenen ten platten lande teekenen de billetten van goed order, de welke gevraegt worden door die de welke commanderen de detachementen der compagnië van den Droſſaerd van Braband oft van den Provooſt van den Hove, hun vergenoegende met het gene de commandanten hun wysmaken ten opzigte van het getal der mannen; daer nogtans een deel op hunne gemyntens niet en heeft gelogeert nog ververſcht; gelyk ook uyt de gemakkelykhyd met de

de welke de zelve lieden der wetten getuygen, dat alle het gene is gelevert geweeſt, is betaelt, daer nogtans alles voor niet is gelevert; wy hebben geſtatuëert de volgende pointen.

I. De officiers ende ſchepenen der vlekken, dorpen ende andere plaetſen ten platten lande, en zullen niet teekenen eenig verklaren ofte billet van goed order, het welk van hun zal gevraegt worden door den genen commanderende het detachement van de compagnie van den provoſt van den Hove ofte der gene van den Droſſaerd van Braband, zonder voorgaendelyk verzekert te zyn van het opregt getal der gene, die het zelve detachement uytmaken, ende dat zy ter plaetſe in der daed gelogeert ofte ververſt hebben, ende dat zy ook voorgaendelyk verzekert zyn, dat zy volkomentlyk betaelt hebben alles het gene is gelevert geweeſt, zoo voor hun als voor hunne peerden, op pene van als valſariſſen volgens den eyſch van zake te zullen geſtraft worden.

Ne dentur, niſi conſtiterit teſtantibus de numero ſatellitum, ſolutisque ſumptibus.

II. Zy zullen ook in de billetten van goed order, aleer die te teekenen, doen inſchryven de namen, toenamen ende qualityt van alle de gene wezende van het detachement.

Inſerantur Satellitum nomina.

III. Het en zal niet geoorloft zyn aen eenigen inwoonder iets, wat het mag wezen, voor niet te leveren aen de lieden van het detachement, 't zy voor hun, 't zy voor hunne peerden, op pene van tien guldens amende ten laſte van ideren overtreder, te verdeelen d'eene helft ten voordeele van den aenbrenger, ende de andere ten voordeele van den officier, den welken het exploit zal gedaen hebben.

Ne quid incolæ Satellitibus gratis præſtent

IV. Het en zal ook niet geoorloft zyn aen imand van het detachement toetelaten ofte verdragen, dat iets, wat het mag wezen, voor hem ofte voor zyn peerd voor niet gelevert worde, op pene van uyt de compagnie te zullen gejaegt, ende voor dry jaren uyt de landen van onze gehoorzaemhyd gebannen te worden. Bruſſel 9. Sept. 1769. AS. Vt. E. DE ROBIANO.

Neve ſatellites quid gratis recipiant.

Pro Præfecto viatorum aulæ, Prevôt de l'Hôtel, *ejuſque ſatellitio prorsùs idem mutatis tantùm mutandis prodiit* 29. *Decemb.* 1764. *ac id, quod hîc primo loco inſertum eſt. extat autem P.* 9. *L.* 1. *T.* 6. *C.* 3. *ſimilia quædam etiam continet Cap.* 1. *eod. tit. quod eſt anni* 1755.

Antecedentia etiam turmulæ præpoſiti viatorum aulæ applicantor.

Pro eodem præfecto & ſatellitio etiam aliud extat Cap. 2. *ejuſd. tit. perſimile antecedenti edicto ſecundo, eſtque* 13. *Oct.* 1764. *id tamen pro Art.* 10. *hæc habet ampliùs.*

Dans toutes les provinces, diſtricts, chatelenies & autres endroits, ou il y a des tribunaux particulierement établis pour juger les vagabonds, ou que par des ordonnances ou uſages le pays eſt chargé de l'arrêt, inſtruction & déciſion des procés des dits vagabonds & gens ſans avœu, la compagnie du prévôt ne pourra dans tous ces cas ramener les vagabonds dans les priſons de Bruxelles, mais il devra les remettre aux dits tribunaux ou officiers de juſtice, qui en vertu deſdits pla-

Præpoſitus jura localia apprehendendis vagabundis ne infringat.

cards & uſages ſont chargés de la detention & jugement des vagabonds.

De turmulâ Præpoſiti viatorum aulæ quam ſibi Aloſtani ſuſtentare ſuſceperunt, vide Cap. 3. ejuſd. tit.

Probationes.

Contractus aut diſpoſitiones, excedentes 300. libras Arteſienſes ſcriptis non teſtimoniis probandos.

COmme pluſieurs proces ſe meuvent entre nos ſujets à cauſe de la multiplication de faits qu'on poſe être entrevenus és conventions & contrats, en vertu deſquels on agit; comme ſi plus y avoit eté dit & pourparlé que ne contiennent les inſtrumens ſur ce faits; ſoit ſous leurs ſignatures ou pardevant notaires & temoins; comme de même au fait des diſpoſitions teſtamentaires, contrats de mariage & toutes autres eſpéces de conventions ou diſpoſitions, cauſant une grande incertitude & par fois diverſité, voires contrarieté de preuves & involution de procedures au très-grand intereſt des parties: nous pour obvier à ce, avons ordonné & ordonnons par cette; que toutes choſes dont nos ſujets voudront traiter ou diſpoſer, excedans la valeur de trois cens livres artois une fois; ſoit par ordonnance, derniere volonté, donations, contrats de mariage, venditions & autres contrats quelconques; fût de choſe réelle ou pecuniaire, de la valeur que deſſus; ils aient à le faire par écrit, ſoit ſous leurs ſignatures, ou pardevant notaires & temoins; ou autres perſonnes publiques, ſelon la qualité & importance deſdits contrats & diſpoſitions, qui en depecheront les inſtrumens en forme: leſquels ſeuls ſerviront de toute preuve és dites matieres: ſans que les juges pourront reçevoir aucune preuve par temoins contre le contenu en iceux. 12. *Jul.* 1611. *art.* 19.

Idem; nec amplius eruendum videtur ex reſcripto 12. *Aprilis* 1614. *huic art. ſubjecto.*

Remiſſio hujus pro Burſâ Antverpienſi.

OP DE remonſtrantië van de kooplieden ter borze der ſtad Antwerpen, Heure Hoogheden verklaren, hunne intentië te wezen, dat den voorſ. artikel in alle zaken ende contracten zal worden geobzerveert ook by de kooplieden binnen de voorſ. ſtad paſſeerende alle contracten ofte andere zaken, niet rakende den koophandel ter borſe: ten regarde van de welke die voorſ. kooplieden ende negocianten hun zullen mogen reguleeren op den voet van auds tot nog toe agtervolgt. Gedaen tot Bruſ. 30. Jan. 1617. MA. Vt. ALBERT. Ter ord. &c. VERREYCKEN. *Interp.* 2. *ibid.*

Non excludi juramenti delationem nec fidem libris mercatorum tributam.

Cum paria ſibi Mechlinienſes impetrare tentâſſent; reſponſum eſt ut ſequitur: PAR LE ROI. Nous vous avons bien voulu dire qu'icelui article ſera entretenu & obſervé ſelon ſa forme & teneur: bien entendu que par là n'eſt exclus le ferment de partie à elle deferé par ſa contrepartie, ni la preuve qui ſelon droit eſt attribuée à la confeſſion judicielle, ni auſſi la foi que meritent les livres mercantils. De Bruxelles le 21. de Mars 1624. Signé PRATS. *Interp.* 5. *ibid.*

Sacramenti delationem hoc art. 19. non excludi, itidem rescriptum fuit 20. Jan. 1622. vide interp. 3. ibid.

Brief van den priveën Raed aen de Tolkamer van Tienen.

BY DEN KONING. Gezien hebbende het verzoek by u gedaen om te hebben interpretatië van den 19. art. van 't Edict van 1611. wy laten u weten dat den zelven artikel moet plaets grypen in alle contracten ende conventiën, ende zelfs tusschen den mandant en den mandataris. Brussel 16. Sept. 1626. Geteekend E. DE BERTI. *Interp. 6. ibid.*

Etiam ad mandatum scripto opus est.

SUR la requête presentée au Conseil Privé de la part des mayeur & échevins de Tournai, si sur un contrat verbal excedant la somme de 300. ll. d'Artois l'on peut admettre preuve par temoins, sous pretexte des derniers mots au 19. Art. de l'édit de 1611. *outre le contenu en iceux*; attendu que l'on soutenoit, la preuve par temoins avoir seulement lieu, quand le contrat est par écrit; a eté apostillé ce que s'ensuit. SA MAJESTÉ declare, que de contrats touchans chose excedante en valeur 300. fls. ne peut être reçue autre preuve, que par écrit, & non par temoins. Fait à Bruxelles le 5. de Novembre 1631. *Extat ibid. Interp.* 8.

Dubium propositum ex vocibus *outre le contenu en iceux.*

PAR LE ROI. Chers & Féaux [*du Conseil de Namur*] l'on a vu ce qui est representé par votre lettre du 17. Novembre dernier. & pour le regard du premier point, nous trouvons que l'art. 19. de l'Édit perp. est clair: portant non seulement, que la preuve par temoins ne se peut admettre, en cas que le contrat ou autre disposition seroit mis par écrit, outre ce qui y est couché; mais aussi que toutes dispositions se doivent faire par écrit: le tout au cas que la valeur de la chose disposée excede trois cens florins. Quant au second point; comme l'article parle généralement de toutes espéces de conventions ou dispositions; que l'accord de prolongation du terme limité par la coutume pour purger ou arriere-purger quelque saisine y est compris. & quant au troisieme nous entendons que l'exception de la dite ordonnance ne peut être excluse par ce que de fait le juge auroit reçu la preuve par temoins, à la quelle partant ne doit être pris aucun égard. Bruxelles le 11. Décembre 1631. Signé J. LE COMTE. *Extat ibid. interpretatione 9na. priori. Ultimo ex tribus his casibus etiam fere respondet id quod contentum interp. 7.*

Nec de eo quod scripta excedit probare licet.

Et vel dilatio obligationis articulo sub est. Quid si judex tamen probationem admisit?

Interp. 9. posteriori, 12. Maii 1634. etiam quinarius testium numerus excluditur. Vide etiam si lubet interp. 10.

12. *Jul.* 1611. *art XXI.* Aussi voulons que les preuves des tonsures, vœu monachal, reception aux ordres sacrez soient faites par lettres & non par temoins, pareillement celles des jugemens & sentences, dont les parties se voudront ayder: ne fut qu'on allegueroit perte de registres, dont en ce cas l'un & l'autre se pourra recevoir preuve par temoins.

Ut & scripto probentur vota monachalia, ordinum sacr. collatio, sententiæ.

12. Jul. 1611. Art. XXII. Es matieres & procés, où y a question de la valeur des choses contentieuses, & où la preuve se

Rerum contentiosarum

valor non probandus testimoniis.

doit faire par temoins; ordonnons que les juges feront convenir les parties de certain nombre de gens experts en ce connoissans. & à faute d'en convenir; les dits juges en denommeront d'office pour estimer & évaluer les dites choses selon le temps auquel l'estimation se doit rapporter, sans sur ce autrement admettre les parties à faire enqueste.

Interpretatio.

Lettre du Conseil d'Artois au Conseil Privé. LES Religieux de Lobes au procés qu'ils ont comme demandeurs à l'encontre de Jean Du Pont pour rentrer en la proprieté des terres & seigneuries par eux venduës au pere du dit Du Pont y a environ 35. ans, se fondans sur la lesion d'outre la moitié du juste prix, & aians soutenu que prisée fut faite des dites terres par personnes en ce connoissans, sans faire enquête, en conformité de l'art. 22. de l'éd. perp. Le dit Du Pont (sans se vouloir astraindre a preuve testimoniale, pour être defenseur qui ne doit être lié à aucune espece de preuve) dit, que [le dit article] se doit entendre lorsque la valeur des choses contentieuses ne se peut demontrer autrement que par temoins, & non pas au cas present, auquel la dite valeur se doit estimer telle que les choses étoient aux jours des dits contrats: laquelle valeur se doit principalement verifier par contrats de vente, baulx de censes & terres de pareille valeur & bonté, venduës au même temps, prisées des grains, chapons & autres especes, &c.

Rescriptum. LES ARCHIDUCS. Il nous a semblé qu'au cas offeré l'on ne doit astraindre les parties au dispositif du 22. art. de l'éd. perp. & partant les pourrez admettre à faire leurs enquêtes par preuve testimoniale & litterale. De Bruxelles le 16. d'Oct. 1617. signé DE GROOTE. *Extat P. 4. L. 5. T. 1. C. 1. post Art. 22.*

De formâ probationum testimonialium vide Judicia Civilia *item* Judicia Criminalia.

De fide tributâ tabulis baptismorum, nuptiarum & funerum, vide sub voce Baptismorum &c.

Processiones.

Nec arma nec tympana in processionibus sacris.

BY DEN KYZER ENDE KONING. wy verbieden aen de guldens, lichaemen ende alle andere van wat staet ofte conditië die ook zauden mogen wezen, te verschynen in de processiën [in de welke word ommegedragen het alderheyligste Sacrament des Autaers] met trommels, vendels, fuziken ende andere diergelyke instrumenten, op pene van vyfentwintig guldens amende by ieder een te misbeuren voor elke contraventië. Wy ordonneren hun dat zy hun aldaer zullen hebben te vinden te voet, bloots hoofds, ende met alzulke eerbiedinge als aen den levenden God toekoomt. Brussel den 13. Junii 1718. GRYSP. Vt. G. SCHOUTEN.

Pupilli,

Pupilli, Minores, Tutores, Filii familias,

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne &c. Naer diën wy ons hebben doen onderrigten van de dispositië der costumen ten opzigte van den auderdom den welken zy vereysschen in de joenge lieden, 't zy voor de administratië van hunne goederen, 't zy voor de aliënatië ofte verbintenisse van hunne immeubelen, 't zy voor de volle meerderjarighyd; wy hebben bevonden, dat deze costumen niet gelykelyk en zyn afgemeten van de volkomenthyd die de romynsche wetten hebben toegeygent in alle gevallen aen den auderdom van 25. jaren. dat'er zyn, de welke de onbekwaemhyd hebben uytgestrekt verder als diën auderdom ten aenzien van de alienatië van de immeubelen, terwylen zy diën auderdom hebben voorkomen ten aenzien van de administratië van de goederen, doende ten diën opzigte ophauden de momboirdye in den oogenblik zelfs dat de minderjarige het meest zyn bloot gestelt aen de dwalinge, aen de verleydinge ende bedriegeryen, bezonderlyk van de geldleeners; dat eyndelyk alle deze costumen in 't generael niet kragtiglyk genoeg en hebben voorzien tegens het wanorder, het gene meer als oyt heerscht onder de joenghyd; wy ordonneren de pointen hier naer volgende.

Importuna diversitas consuetudinum circa tempora finitæ tutelæ & curatelæ.

I. Stellen vast generalyk voor onze provinciën van Braband en van Limborg tot de volle meerderjarighyd den volkomen auderdom van 25. jaren, te niet doende ten opzigte van dit point alle costumen van de zelve provinciën, gehomologeert ofte niet, de welke de momboirdye doen ophauden in eenen leegeren auderdom, ofte de welke vereysschen eenen hoogeren auderdom, 't zy ten eynde van zyne goederen, hoedanig die zyn, te mogen administreren, ende aen te gaen personnele verbintenissen alleenelyk, 't zy ten eynde van te mogen aliëneren zyne immeubele goederen, van wat nature die zauden mogen wezen, allodiale, censale, feodale oft andere.

Terminus tutelæ finitæ & majoris ætatis adeptæ ad annum 25.

II. Wy excepteren nogtans van dezen generalen regel die, de welke gekomen zyn tot den hauwelyken staet voor den volkomen auderdom van 25. jaren: de welke zullen hebben de volle administratië van hunne goederen, hoedanig die zyn, ende zullen mogen validelyk aengaen personele verbintenissen. behaudens alleenelyk, dat nogte den man, nogte de vrauwe alhoewel gemagtigt door dezen laesten, niet en zullen mogen verkoopen, belasten, aliëneren ofte verbinden op wat maniere het zy hunne immeubele goederen, van wat nature die zauden mogen wezen, voor den volkomen auderdom van 25. jaren, 't en zy met kennisse ende met toestemminge van vier mansperfoonen van hunne naeste vrienden oft maegen. te weten twee van de vaderlyke en twee van de moederlyke zyde. de welke zullen moeten tegenwoordig zyn in 't aengaen van de acte, ende cer-

Administratio tamen minoribus conjugatis concessa.

Quin & alienatio & oppigneratio immobilium ex consilio consanguineorum.

tificeren op hunne trauwe, dat zulke verkoopinge, belastinge, aliënatië oft verbintenisse voordeelig oft profytelyk zyn aen den genen, die de zelve doet. in den verstande, dat ingevalle dat 'er zulkdanig getal van vrienden oft maegen niet en zy, ofte dat men die niet en kan vinden; die getrauwde lieden zullen mogen worden geauthorizeert ten zelven eynde door hunnen personnelen regter, naer voorgaende kennisse van zake. alles niet tegenstaende alle costuymen die daer aen contrarië zauden mogen wezen.

Pecunia mutuo data mercesve credita filiis fam. invalida nomina sunto.

III. Wy verklaren nul ende van geender weerde alle leeningen, schietingen van geld ofte verkoopingen op crediet van alle kommerschappen ofte effecten, die voortaen zullen worden gedaen aen kinderen van familië, nog wezende in de pligt ofte in den broode van vader ofte van moeder, tot wat auderdom zy zauden mogen gekomen zyn. 't en zy die leeningen, schietingen van geld, oft verkoopingen op crediet worden gedaen met kennisse ende toestemminge in geschrifte van den vader, ofte van de moeder indiën den vader is overleden.

Cautio in ea quæ credita sunt ante hoc edictum.

IV. Wy ordonneren dat alle de gene, de welke zullen vermynen te konnen formeren eenige pretensië tot laste van eenen minderjarigen van 25. jaren, ofte van eenig kind van familië nog wezende in de pligt van vader ofte van moeder, tot wat auderdom dit kind gekomen zy, ter zake van leeningen, schietingen van geld ofte verkoopingen op crediet, die zy zauden mogen gedaen hebben aen zulken minderjarigen ofte kind voor de verkondinge van deze onze tegenwoordige ordonnantië, zullen moeten binnen eene maend naer de publicatië diër, indiën zy gedomiciliëert zyn in de gezyde provinciën; ofte binnen den tyd van dry maenden, indiën zy vremdelingen zyn, doen viseren de originele titels, ofte eene pertinente declaratië van hunne pretensiën, met uytdrukkinge van het beloop der zelve door het Magistraet van de plaetse van het domicilië van de voorf. joenge lieden, op pene dat zy zullen zyn vervallen van alle actië uyt den hoofde der zelve pretensiën.

Aliæ in mutuatores exceptiones salvæ sunto.

V. Wy verklaren dat in alle de gevallen deze joenge lieden, als mede hunne auders, momboiren, voogden ofte curateurs zullen behauden alle de beneficiën van regten ofte andere exceptiën, waer van zy hun andersints zauden konnen bedienen. Brussel 29. April 1777. CRUMP. Vt. F. HELMAN DE TEERMEREN.

Supellex pretiosa pupill.

Supellectilem argenteam & auream pupillorum posse sine venditione publicâ in officinas monetarias deferri; vide sub voce Moneta.

Lites.

Ut tutoribus etiam suscipere lites liceat, vide ordonn. art. 447.

Pecunia pupillorum Antverp.

Ut tutores aut administratores pecuniæ pupillorum Antverpiæ singulis trimestribus collegio tutorio rationem reddant pecuniarum quas non applicârunt, doceantque de sufficienti operâ in illas applicandas datâ: quod si non fecerint, ipsi fœnoris nomine nummum decimum sextum pupillis pendant: ut non intra ur-

bem pecuniam illam applicare opus sit; sed sufficiat id fieri intra has ditiones, constitutum vide P. 7. Append. cap. 3. 12. Sept 1735.

Vacationum salaria.

Tutoribus ut & procuratoribus agentibus &c. sub Limburgo nullas alias taxari licere vacationes, quam quas ipsi domino seu principali necesse fuisset facere; vide P. 6. L. 1. T. 10. C. 4. Art. 7.

Hypotheca in bona tutoris.

De hypothecâ tacitâ Gandavi in bona tutorum minoribus competente, vide P. 4. L. 5. T. 1. C. 1. post Art. 24.

De liberalitatibus minorum in tutores, curatores &c. vetitis vide sub voce Testamenta.

Regimina civitatum, districtuum, pagorum, corporum.

Regimina quarumque universitatum redigere, prolixius esset.

Fieri non potest, ut in unum systema redigantur universa civitatum aliarumque universitatum regimina: utpote quæ singula singulum sibi tractatum requirerent. unde in volumen plus nimio prolixum sola hæc materia excresceret. Tractanda hîc forent magistratuum, consiliorum, membrorum politicorum, collegiorum creationes, electiones, nominationes & officia, singulorum super negotiis provincialibus & urbicis comitia, collegia, deliberationes & suffragia, tribunalium authoritas & jurisdictio. Hujus loci etiam forent, quæ ad facultates, reditus, accisia & quæcumque civitatum emolumenta & tributa invenienda, conferenda, comparanda, imponenda & administranda sancita sunt. Quæ cuncta quoniam magnâ ex parte etiam consuetudinum codicibus tractantur, & illis merito tractanda sunt; omnia referenda relinquuntur in codices tres aut quatuor, ad quos alii ante hoc tempus multiplices & rudes provinciæ nostræ consuetudines redigendas censuere.

Et in novos consuetudinum Brabanticarum codices referenda voventur.

Assignare monumenta quæque sufficiat.

Sufficiat ergo hîc assignasse, ubi quæque hùc spectantia reperiri queant.

Regimen urbis Lovan.

Status politicus urbis Lovaniensis, accisiorum aliorumque redituum ejus creatio, & omnium facultatum ministratio, continetur Ed. 1. Aprilis 1662. P. 4. L. 3. T. 2. C. 1. Ed. 27. Aug. 1675. P. 4. L. 5. T. 2. & in Codice consuetudinum Brab. post Consuet. Lov. Pag. 67. item ed. 17. Dec. 1696. P. 6. L. 1. T. 3. C. 4.

Bruxellensis.

Urbis Bruxellensis regimen stabilitur ed. ult. Febr. 1545. P. 4. L. 3. T. 2. ed. 4. Jul. 1586. ibid. ed. 25. Oct. 1619. ibid & 20. Maii 1639. ibid. ed. 18. Jun. 1681. P. 6. L. 1. T. 5. C. 5. ed. 12. Aug. 1700. cap. 15. eod. T. ed. 14. Aug. 1704. cap. 20 eod. T. ed. 22. Maii. 1705. cap. 22. eod T. ed. 3. Feb. 1720. cap. 29. eod T. huc refer etiam cap. 16. 25. 26. 27. 28. eod. tit. item hæc de accisiis. P. 3. L. 3. T. 2. per totum & P. 3. L. 3. T. 1. C. 14. 15. 33. 34.

Facultates urbis Brux.

Familiæ patriciæ, Magistratus.

Accisa, clerus.

Omnium hujus urbis emolumentorum & redituum locationes conductiones aliquot vide P. 6. L. 1. T. 5. C. 17. ubi etiam omnes ejus facultates ob oculos ponuntur, & ex sexdecim annorum, annum 1704. præcedentium, reditibus, medius redituum status & ratio eruitur. Familiarum patriciarum jura, & plura de electione magistratuum; vide tum in consuetudinum codice, tum in eo libro qui inscribitur Luyster van Braband *passim.*

Immunitatem ab accisiis clero S. Gudulæ, impetratâ à Sede Rom. excommunicatione magistratûs aliquando defensam, vide P. 3. ad an. 1514. eod. lib.

Regimen urbis Antv.

Pro urbis Antverpiensis regimine vide præter ea quæ in ipso consuetudinum ejus codice reperiuntur, etiam illa, quæ in collectione consuetudinum Brabantiæ codici illi continuò subjiciuntur vide item ed. 22. Dec. 1653. P. 4. L. 3. T. 2. C. 3. ed. 17. Oct. 1654. cap. 4. eod. T. Ed. 23. Oct. 1659. cap. 5. ed. 30. Apr. 1681. P. 6. L. 1. T. 9. C. 2. ed. 15. Aprilis 1690. cap. 10. eod. T. Ed. 17. Apr. 1693. cap. 12. Ed. 7. Jul. 1693. cap. 13. Ed. 10. Jul. 1693. cap. 14. Ed. 24. Jul. 1693. cap. 15. Ed. 17. Aprilis 1708. cap. 20. ed. 8. Apr. 1711. cap. 21. Ed. 26. Oct. 1752. P. 10. L. 2. T. 7. C. 1. Ed. 24. Nov. 1752. cap. 2. ed. 23. Sept. 1757. cap. 5. Huc aliquatenus etiam spectat Ed. 1306. P. 4. L. 1. T. 22. C. 1. item Ed. P. 5. L. 3. T. 6. C. 3. P. 6. L. 1. T. 9. C. 9. 11. & 18. quæ tria postrema tractant de litteris prætorialibus, Ammans brieven, *de libripendibus piscium fluviatilium & de foro competenti domuum mortuariarum.*

Ammans Brieven, Groenvischwegers, sterfhuyzen.

Gulden, wyken.

De Collegiis sacramento adstrictorum Gulden, *& vicorum, item de excubiis civicis, præterquam in aliquibus ex antè citatis, etiam agitur tribus edd. anni 1623. pagg. 561. 569. & 575. Consuetud. Brab. item P. 6. L. 1. T. 9. C. 19. 23. 24. 28. 29. & P. 10 L. 2. T. 7. C. 6. & 7.*

Issuë.

De jure exitus urbi competente, quod appellant Issuë, *vide pluribus monumentis Pag. 577. Consuet. Brab.*

Opificia in suburbiis.

De opificiis & mercaturâ in suburbiis pagisque vicinis; vide P. 6. L. 1. T. 9. C. 6. 7. 26. 27.

Privilegia urbis.

Privilegia quædam antiqua, & quæ fere Inaugurationibus continentur, vide P. 1. L. 2. T. 3. C. 1. an. 1220. P. 4. L. 1. T. 22. C. 1. An. 1306.

Lyræ regimen.

Pro regimine civitatis Lyranæ extant quædam in consuet. Brab. Pag. 1337 & seqq.

Nivellarum regimen.

Pro regimine civitatis Nivellarum, vide Ed. 1. Feb. 1663. P. 4. L. 3. T. 2. C. 6. quod & extat in Consuet. Brab. Pag. 371. Ed. 19. Nov. 1676. P. 6. L. 1. T. 6. Item ex Tractatu cum Capitulo Nivellensi habito 2. Junii 1678. data est huic oppido nova regiminis forma.

Districtus Tenensis regimen.

Regimen districtûs Tenensis stabilitur Ed 22. Jan. 1659. P. 4. L. 3. T. 2. C. 7. & Ed. 27. Jun 1687. P. 6. L. 1. T. 4. C. 2. vide item C. 6. eod. tit.

Zaventhem.

Regimen Pagorum Zaventhem, Sterrebeke &c. vide P. 4. L. 3. T. 2. C. 8. An. 1664.

Regimen

Regimen pagi Goyk vide P. 6. L. 1. T. 8. An. 1705.

Goyk.

Regimen districtûs Arkel vide P. 4. L. 3. T. 2. C. 9. An. 1655.

Arkel.

Regimen terrarum Transmosanarum constituitur Ed. 6. Febr. 1680. *P. 6. L. 1. T. 10. C. 1. Ed. 8. Sept. 1714. cap. 8. Ed. 11. Sept. 1714. cap. 9. Ed. 27. Oct. 1766. P. 10. L. 2. T. 8. C. 10. vide item cap. 2. 3. 4. eod. Tit. & plura sub voce* Tributa.

Regimen terrarum Transmosanarum.

Pro districtu Limburgiæ Gallico seu Walonico, vide Ed. 21. Jun. 1704. P. 6. L. 1. T. 10. C. 6. pro Dalhem & Pastu pecoris in ipsâ illâ terrâ Ed. 12. Aprilis 1689. P. 6. L. 1. T. 11. Ed. 1760. P. 10. L. 1. T. 7. C. 1. pro Rodâ-ducis pag. 1415. Consuet. Brab. & Ed. 20. Nov. 1766. P. 10. L. 2. T. 8. C. 11. pro Baken Limburgiæ Ed. 12. Dec. 1696. P. 6. L. 1. T. 12. pro Sprimont Ed. 30 Mar. 1699. & 7. Jul. 1714. tit. 13. eod. lib. pro Walhorn & Gemmenich &c. Ed. 11. Mar. 1687. & 23. Febr. 1706. tit. 14. plura item pro his terris vide sub voce Tributa.

Wals limborg, Daelhem, 's Hertogerode, Balen, Sprimont, Walhorn, Gemmenich &c.

Retractus.

ET afin d'obvier aux differens, que journellement adviennent au fait des retraites lignageres, & remedier à la diversité des coutumes disposantes sur le tems d'icelles; Nous ordonnons, que par tout & generalement, ou la susdite faculté de retraite est en usance, icelle devra être intentée endeans l'an depuis l'adhéritance és contracts volontaires, ou le decret du juge és ventes par justice: & qu'icelui tems aura cours contre tous, soient absens, mineurs ou autres, de quelque qualité qu'ils soient. & contre tel laps de tems ne s'accordera aucune restitution. 12. *Jul.* 1611. *art.* 37.

Tempus aperti retractûs annus esto post mancipationē vel subhastationem.

Interpretatione 2. earum, quæ extant post articulum antecedentem P. 4. L. 5. T. 1. C. 1. Consilio provinciali Flandriæ rescriptum est, ut sequitur.

LES ARCHIDUCS. Chers &c. aïans fait revisiter par ceux de notre Conseil Privé les avis que sur cette matiere ont été rendus, tant par vous le 15. de Novembre 1607. que par ceux de notre grand Conseil le dernier de Janvier 1608. nous trouvons la resolution avoir été, de, par le dispositif du dit article, retrancher les abus, qui sont entrevenus en cette matiere de retraite, & la reduire au terme d'un an y specifié, & qu'icelui seroit continuel, & auroit cours contre tous, & non pas extendre ledit terme és lieux, ou par coutumes decretées le tems pour faire la dite retraite seroit plus brief. lesquelles partant voulons demeurer en leur force & vigueur. Bruxelles 21. Mars 1613.

Ubi ex consuetudine brevius est, brevius maneto.

Tempus illud retractûs aperti ubi ex consuetudinibus brevius est, non censendum articulo superiori extensum, etiam decernit interp. 4. ibid. item aliquatenus interp. 2. ad art. 32. ejusd. Cap. 1. item P. 2. L. 1. T. 9. C. 2.

Idem, & ut anni lapſus factam etiam ſine præviis proclamationib. mãcipationem à retractu afferat.

SUR ce que les Préſident & gens du Conſeil provincial de Flandres ont écrit, Leurs Alteſſes declarent, par leur édict perpétuel leur intention avoir eté, d'ordonner, que perſonne ne ſera reçu à intenter retraite lignagere après l'an de l'adhéritance ou decret, ores qu'auparavant la dite adhéritance n'auroient eté faites les criées d'égliſe en tel cas accoutumées en aucuns lieux, & que cecy s'obſervera tant en la ville & chaſtelenie d'Audenarde, qu'autres lieux où il pourroit avoir coutume ſemblable. n'entendent toutes fois avoir par là derogé aux coutumes déja decretées, ou ne l'eſtant encore, aiant au dit effet introduit temps plus brief que d'un an, ſoit en faiſant des criées, ou autrement. ains que ceux, veuillans retraire les héritages ſujets aux dites coutumes, le devront faire dedans le temps pour ce prefigé par icelles. Fait au Conſ. privé de leurs Altt. 20. Avril. 1616. MA Vt. ſigné DE GROOTE *extat Interp. 6. poſt. d. art. 37. Paria fere decernunt interpp. 3. & 5. ibid.*

Anni lapſus poſt ſententiam ſubhaſtationis retractũ arcet etiam ubi haſta jus reale non dat.

SUR ce qu'au Conſeil privé du Roy le Chancelier, & un Conſeiller du Conſeil de Braband, à ce commis par le dit Conſeil, ont repreſenté, que pardevant eux étoit revoquée en doute l'intelligence de l'art. 37. de l'édit perp. en ce que les uns ſoutenoient, qu'és ventes faites par decret l'an & jour, accordé pour intenter la retraite lignagere, ne devoit prendre ſon cours du jour du dit decret ès lieux où le dit decret n'avoit effet d'adhéritance, ains ſeulement du jour d'icelle adhéritance: & les autres au contraire que l'an devoit être compté du jour du dit decret généralement & indiſtinctement; Sa Majeſté a declaré & declare, que le contenu du dit article s'entend & ſe doit entendre généralement de tous décrets, ſoit qu'iceux aient force & effet de réalité & d'adhéritance, ou non. Fait au dit Conſeil privé tenu à Bruxelles le 9. Nov. 1621. ſigné DE GROOTE. *Extat poſt d. art. interp. 8.*

Valeant hæc etiam in retractum ex communione.

Interp. 7. jubetur hic art. 37. æquè locum habere in retractum ex causâ ſocietatis ſeu communionis, ubi talis viget, ac in retractum gentilitium.

In feudis.

Speciem quamdam retractûs qui domino competit in feuda, vide ſub voce Feuda.

Retractûs ex concenſualitate Antverpiæ, importunitates & hinc illi facta moderatio.

Cum in urbe Antverpienſi vigeret conſuetudo, ut ſi quis fundus venderetur, qui cum aliis cenſum penderet communem, tum illi concenſuales, quorum fundi non vendebantur, retrahere poſſent fundum venditum; quo ſcilicet caverent, ne, cenſu partis alienatæ non ſoluto, fundus univerſus diſtraheretur; cumque ejuſmodi retractus tam frequentes eſſent, ut ne in minimam quidem aream non mutuerentur; adeo unuſquiſque ab ejuſmodi fundorum incertâ & precariâ acquiſitione abhorrebat, ut vel in celeberrimis civitatis regionibus areæ maximè opportunæ jacerent neglectæ, non ſecùs, ut exprimitur, ac viliſſimus totius Brabantiæ angulus; ideo petentibus Antverpienſibus conſuetudo illa fuit abolita, ſi cenſus ille non valeret quaternos Carolos aureos annuos, die ult. Jul. 1548. P. 2. L. 1. T. 9, C. 1.

CUM rectores & incolæ pagi Bouchaut prope Lyram, indignati nimiam procuratorum & officiariorum in petendis salariis aviditatem, huic rei in supremo Brab. Consilio petiissent mederi, prævio Magistratûs Antverpiensis consulto; sic rescriptum est.

Salariâ officiariorum sub districtu Antverp.

'T HOF verklaert, dat ten respecte van de quartieren die nog geen reglement en hebben over de salarissen van hunne secretarissen en andere, met den eersten sal worden gemaekt alzulk generael reglement, als bevonden zal worden te behooren. ende dat ondertusschen onder de zelve quartieren [van Antwerpen] zal worden agtervolgt het reglement diën aengaende gegeven aen die van de quartieren van Zandhoven by hunne gedrukte costumen. Actum 3. Febr. 1682. RYC. Vt. A. VAN GHINDERTALEN. *Extat in Consuet. Brab. Vol. I.*

MARIA THERESIA Rooms Kyz. &c. verklaren by modificatië van den 65. art. van het reglement van den 12. Aug. 1749. rakende de publieke lasten, als volgt.

Salaria eorumd.

I. Dat by provisië ende tot naerder order de onderofficiers ende greffiers van de dorpen van het quartier van Antwerpen, wanneer zy tot voordeel van hunne respective gemynten zullen vaceren, voor hunne binne-vacatiën zullen genieten twee guldens twee stuyvers, voor den natuerlycken dag; ende voor hunne buyte-vacatiën, vier guldens vier stuyvers insgelyks voor elken natuerlyken dag zonder meer, 't zy op titel van kosten der voituren, ofte zoodanigen anderen als het zaude konnen wezen. welverstaende dat, in gevalle eenen ware officier van verschyde dorpen, ofte dat hy ten zelven tyde zaude gevaceert hebben voor vele dorpen te samen de welke hem tot diën eynde zauden gecommitteert hebben, zynen salaris zal gedragen ende verdeylt worden tusschen alle de dorpen, voor de welke hy zal gevaceert hebben, zonder dat het hem zal geoorloft zyn zynen salaris in het geheel te eysschen tot laste van ider van deze dorpen.

Vacationes pro pluribus pagis in singulos dividendas.

II. Dat in de dorpen oft plaetsen alwaer ingevolge eenig aud gebruyk, reglement, vonnis oft overeenkominge de salarissen van de officiers zauden vast gestelt zyn op eenen minderen taux, zy hun zullen moeten vergenoegen met ten diën opzigte te volgen den auden voet.

Si salaria jam antè conventione aut aliter sint minoris; maneant.

III. Dat het gestatuëerde by den 47. art. van het reglement van den 13. Sept. 1687. ende by den 59. art. van het gene van 12. Aug. 1749. ten opzigte van de vacatiën nauwkeurig zal moeten agtervolgt worden.

Edicta 1687. & 1749. de salariis.

IV. Eyndelyk dat de hoofd-officiers van de zelve quartieren van Antwerpen, die tot laste van hunne quartiers van geene vaste gagië voorzien en zyn, zullen genieten zes guldens voor elken natuerlyken dag, ende den Markgrave agt guldens, zoo als van auds. alles by provisië. Brussel 3. Meert 1760. ROB. Vt. P. VAN CUTSHEM. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 9. *C.* 7.

Salaria officiariorū primariorum.

Vide porrò Tributa.

MARIE THERESE Imperatrice &c. Sur le rapport qui nous a été fait de la requête des chefs-officiers des grands offices du Wa

Salaria offici. Gallo-Brabantiæ.

lon-Brabant, declarons, qu'à commencer depuis l'année 1750. il sera passé à l'avenir aux dits chefs-officiers six florins par jour naturel, lorsqu'ils vaquent par commission, suivant le prescrit des articles 43. & 47. du reglement du 13. Sept. 1687. & de l'art. 59. de celui du 12. Août 1749. sans plus, soit à titre de defraiement, ou tel autre que ce puisse être. Quant au tantième des sommes qu'ils ont maniées en leur qualité de chefs-officiers; nous leur accordons cinq par cent pour tantième des sommes qu'ils ont maniées depuis 1750. & qu'ils manieront au futur. Declarons que toutes les dispositions contenuës au present decret n auront lieu, que par provision. & que ce que les dits chefs-officiers auront réquis au surplus ne peut être accordé. Bruxelles 5. Décemb. 1759. OR. Vt. F. LANNE'. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 9. *C.* 6.

De Salariis officiorum in civitatibus & districtibus singularibus, vide in monumentis, quæ super ipsorum cujusque extant regimine.

Scholæ.

Artium disciplina facultati artium Lov. reservata. Dialectica suppressa.

Vide hìc initium Placeti seu litterarum admissoriarum datarum ad synodum Mechliniensem sub voce Concilia.

Scholæ humaniorum docere prohibentur, quidquid Facultas artium Lovanii docet: Dialectica supprimitur, & ejus in locum surrogatur Rhetorica: & iidem huic favores, quibus antea Dialectica gaudebat, in collegio S. Trinitatis Lovanii tribuuntur: iis, qui in Rhetorica in eodem collegio locum inter duodecim primos obtinent, & deinde philosophiæ cursum absolvunt, unus habitationis annus pro studiis altioribus remittitur: & delinquentes mille florenis mulctantur. 24. Sept. 1766. *P.* 8. *L.* 1. *T.* 3. *monumento ultimo.*

Minervalia scholarum cuique præfecto solvenda.

MARIA THERESIA &c. Wy statuëren *Art. I.* Alle de scholieren die te scholen zullen gaen in de collegiën ofte publieke leege scholen, binnen wat stad of vlek 't zy van eenige onzer Nederlandsche Provinciën, zullen betaelen in handen van den principael ofte oversten oft in handen van den prefect der studiën de Minervalia op den volgenden voet. In de klyne Figure jarelyks 7. - 0. guldens, in de groote Figure 9. - 0. in de Gramatica 10. - 0. in de Syntaxis 12. - 0. in de Poësis 14. - 0. in de Rhetorica 16. - 0.

Deze betalinge zal geschieden zonder onderscheyd oft de collegiën zyn van aude, dan van nieuwe instellinge, of zy bestiert worden door weirelyke priesters ofte door reguliere, ende ook zonder onderscheyd oft de studenten aldaer hunnen kost koopen weder niet.

Ingenii sublimioris alumnos publicè juvandos.

III. Alswanneer onder de joenghyd van eene stad ofte van het plat land gevonden zullen worden kwekelingen begaeft met eene uytmuntende bekwaemhyd ende teenemael buyten staet om te betaelen het import der minervalia, hoe gering de zelve ook zyn; deze joengelingen ofte hunne auders zullen hun konnen begeven

begeven tot onzen Gouverneur generael, mits plegende de volgende formalityten. Zy zullen overgeven aen de koninglyke commissie tot de studiën eene attestatië bewyzende hunne bekwaemhyd, onderteekent door den principael oft oversten van het collegië ter plaetse waer dat'er eenen is onder deze benoeminge, ofte door den prefect der studië, ende door alle de meesters van het zelve collegië. men zal daer by voegen een certificaet van armoede, gegeven door de Magistraet ofte de wet der plaetse waer den joengeling geboren is, ende van de gene waer hy woonagtig is. De attestatië over de bekwaemhyd zal geredecavelt zyn, ende gesteunt op een deftig onderzoek. ende men zal geen certificaet van armoede mogen verleenen, als naer de zelve genoegzaem te hebben onderzogt. zullende de redenen van wetenschap aldaer ook uytgedrukt worden.

IV. In alle de collegiën, 't zy met pensionaet, 't zy zonder pensionaet, elken meester oft professor, niet zynde religieus, zal genieten in 't geheel de belooninge van zyne studenten, naer aftrek van een tiende deel, het welke voor uyt zal worden geligt ten behoeve van den Oversten oft Principael, onderprincipael oft Prefect der studiën. dit al volgens den voet ende volgens de verdeelinge die wy wederhauden met den eersten vast te stellen. dit tiende deel zal dienen tot bezondere belooninge van de zorgvuldighyd die de oversten oft principalen ende de Prefecten moeten dragen opzigtelyk tot de religië, tot de zeden ende tot het gedrag van de scholieren van een collegië in 't algemyn. deze opzigt zynde aen hun wel uytdrukkelyk ende bezonderlyk toebetrauwt.

Minervalia professoribus cedunto: deductâ suâ Præfecto parte decimâ.

V. De religieusen ende alle de gene die lidmaten zyn van eenige gemeynte, ende woonen in het huys van hunne vergaderinge oft van hun order, zullen helft om helft met het huys verdeelen hunnen vasten loon ende het voordeel van de minervalia. maer de gemynte nog het huys en zullen ook boven deze helft niets mogen eyschen over woonste, kleedsel oft voedsel.

Religiosi tamen cum domo suâ exæquo partiantur minervalia.

VI. De wederhelligt zoo van den vasten loon als van de minervalia zal dienen als een peculium ende tot vergeldinge van den arbyd der lidmaten van die gemynte, die hun zullen besteden tot het zwaer ende aengelegen werk van de joenghyd te onderwyzen.

De eâdem re.

VII. Willende dat ons tegenwoordig reglement zyn uytwerksel zal beginnen te hebben met den eersten der toekomende maend October, met verbod, aen wie het zyn mag, van te ondernemen eenige dispensatië toe te staen in eenigen der artikelen in het zelve begrepen, op pene van hondert guldens voor iedere overtredinge, te verdeylen op den voet van de ordonnantiën. Wel verstaende daerenboven dat alle deze tegenwoordige schikkingen worden aenzien ende gehauden als provisioneel. Brussel 22. Sept. 1777. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

Nihil ex his remittendum. Omnia tamen provisionalia sunto.

Plura præterea super novo scholarum statu Consilio Pri-

Gymnasiorum, Scholarum regimen, disciplina.

vato emanârunt. ac primum quidem 22. Sept. 1777. pro disciplinâ pensionatuum seu gymnasiorum. quo illa omnia sub singularem Majestatis protectionem assumuntur, directo immediatoque gubernationis generalis arbitrio & curæ subfore cupiuntur: præfectus seu principalis cujusque tamquam anima ejusdem tam pro subordinatione & œconomiâ quam instructionibus esse, cum professoribus de disciplinâ & docendi ratione conferre, bis in anno statûs collegii rationem reddere, alumnorumque moribus invigilare jubetur: in scholis quæ collegia seu pensionatus non sunt eadem hæc præfecti cura uni ex professoribus demandari jubetur: officia præfecti vicarii describuntur: punitiones corporales aliæque rudiores prohibentur: professores discipulis virtutem, religionem, humanitatem, urbanitatem, munditiem & decorem voce & exemplo inspirare jubentur, & plura de collegiorum politiâ, exercitiis religiosis, de studendi & feriandi temporibus præscribuntur. Aliud præterea simul emissum est, quo decernitur, quid, quo tempore, ordine, modo &c. classis quæque sit docenda. cui ulterior quædam 17. Sept. 1778. accessit interpretatio, itidem, ut omnia præcedentia, provisionalis.

Vide porrò vocem Academia.

Sigillum Ordinum Brabantiæ, seu Sigillum minus.

BY DE KYZ. EN KONINGINNE. Alzoo die dry Staten van Braband tot onzen dienst hebben toegestaen eene vrywillige ende buytengewoonelyke gifte van &c. te vinden by creatie van erf-en-personele renten waer van d'interesten zullen gevonden worden by middel van het regt van den klynen zegel, te ligten gedurende eenen tyd van &c. op den voet van den liste ende instructie gelyk wy goed vinden en approberen by deze.

Destinatio, seu applicatio tributi sigillarii.

I. Eerst dat van het voorf. regt niemand, van wat staet, conditie oft verhevene qualityt die zauden mogen wezen, 't zy geestelyke 't zy weerlyke, geprivilegieerde oft ongeprivilegieerde, edele oft onedele, oorlogsmans oft andere, uyt wat oorzake het zaude mogen wezen, zelfs niet uyt den hoofde van vrydom van den grooten zegel, exempt nogte vry wezen zal.

Nulla immunitas.

II. Dat ook van het regt van den voorf. generalen zegel niemand en zal vry wezen, ook niet die officiers ende ingezetenen der vrye aerden gelegen in Braband, uytgenomen alleen de armen ende behoeftige menschen gedient wordende om Godts wille. ten opzigte van de welke wy ordonneren, dat alle de gene die zullen willen pretenderen te moeten gedient worden om Godts wille, zullen hebben te doen blyken by advies van twee Advocaten, by de regters te noemen, dat zy wel gefondeert worden geoordeelt in hunne actien ofte pretensien. mitsgaders by behoorelyke certificatie, dat zy in der daed arm ende on-

Nisi pauperibus pro Deo litigare admissis.

magtig zyn om te betalen de salarissen, rapporten ende andere regten daer toe staende, welkdanige persoonen [naer het bekomen der voorf. permissie] wy verstaen te zullen moeten genieten den vrydom van het voorf. zegelregt, mits in de zelve permissie notitie gehauden worde ter greffie oft secretarye alwaer ze zal gedepecheert wezen, om naermaels, de zake ten voordeele der gemelde arme ende behoeftige persoonen geëyndigt zynde, het voorf. regt verhaelt te worden.

III. Dat alle officiers van justitie zullen in alle zaken 't zy civile oft criminele (uytgenomen alleenelyk de pure criminele in de welke prise de corps oft daegsel personneel hun zal geaccordeert worden) moeten gebruyken ende voegen gezegelt papier op den voet der volgende artikels, op pene als by de zelve.

Quænam officiariis agentibus immunitas.

IV. Het regt van vier stuyvers zal betaelt worden voor den zegel te stellen op het eerste blad van alle proclamatiën, publicatiën, kerkgeboden ten eynde van vernaderingen, ende alle openbaere affichen oft aflezingen, de welke zullen gedaen worden door officiers: mitsgaders voor alle relazen van insinuatiën, van daegsel, van sommatie, van presentatie in executie, ende van alle andere diergelyke exploiten, geschiedende binnen dezen lande by authorityt van gerigten van dezen lande van Braband, geen' uytgezondert. nog en zal onder eenen zegel meer als eene partye mogen geschreven worden nogte gepubliceert, op pene van nullityt ende van eene amende van vierentwintig rinsguldens, zoo tot laste van de gene die diergelyke proclamatiën, publicatiën, openbare affixiën, aflezingen ofte relazen zullen gedaen ofte gegeven hebben; als van de gene die hun daer van zullen willen bedienen: blyvende alleen geëxcipiëert de publicatiën die gedaen zullen worden van onzent'wegen, oft van de Magistraten der steden.

Sigillum 4 stuferorum ad publicationes & relationes citationum, insinuationum &c.

V. Ondertusschen het voorf. regt van vier stuyvers en zal maer moeten betaelt worden voor oft over de relazen van insinuatiën, dagementen, sommatiën, arresten, &c. de welke daer over worden gegeven aen partye aen wie die zelve geschieden; maer niet voor oft over de relazen, die gegeven ofte gelaten worden aen de gene, tot wiens verzoek die geschieden. mitsgaders dat het voorf. regt van vier stuyvers niet en zal moeten betaelt worden voor de relazen van dagementen, geschiedende voor borgemeesters ofte klyne rollen der steden van Loven, Brussel, Antwerpen en andere steden ende plaetsen, over zaken niet excederende de weerde van vyfentwintig guldens, ende ook niet voor eenige stukken oft documenten die ter voorf. rollen zullen worden geëxhibeert alwaer 't dat de zaken zauden excederen de voorf. weerde van vyfentwintig guldens. Ordonnerende voorts op gelyke pene de relazen der dagementen ende andere in dezen artikel vermeld te stellen kort onder den zegel, zonder eenige zienelyke spatie te laten tusschen den zegel en het relaes.

Ad relationes quidem citato datas, non verò ad eas quæ citanti reddi solent.

Exceptio pro tribunalibus vulgarioribus urbium.

Ut scriptura sigillo sit continua.

VIII. Het regt van agt stuyvers zal moeten betaelt worden voor

Sigil. 8. ft. ad fupplicas & quævis fcripta litigatoria.

het eerfte blad van alle requeften, 't zy venuën-en-cour oft om eenige gratië beneficië oft octroy oft provifië te hebben, ende alle andere: mitfgaders van alle fchrifturen, gefchriften oft billetten, van wat nature die zauden mogen wezen, 't zy aenfpraken, redenen van arreft, refcriptiën, antwoorden, declaratiën, fyten, requeften-civiel, nieuwe fyten, inventariffen van proceffen, mitfgaders van alle motiven, deductiën van regten, als alle andere die zullen geprefenteert oft gedient worden aen ende voor arbiters ende andere regters oft gerigten van dezen lande, op pene dat den procureur oft andere die eenige requeften, fchrifturen oft gefchriften zonder den voorf. zegel zal hebben ingegeven oft gedient, en ook den genen die de zelve zal hebben aenveerd, daer voor zal verbeuren eene amende van vyftig rinsguldens, ende tot diën op gelyke pene tot lafte van de greffiers, fecretariffen, die zoodanige ongezegelde requeften, fchrifturen &c. zullen geadmitteert hebben. ende zullen daer en boven de zelve requeften, fchrifturen &c. gehauden worden voor niet gedient, en de partyen hun profyt te hove oft in regte mogen leggen, als voor een verfteekfel.

Item ad procurationes ad lites & exemplaria in litibus exhibita.

IX. Het voorf. regt van agt ftuyvers zal moeten betaelt worden voor de procuratiën ad lites, alhoewel die waren gegeven onder bezondere fignaturen, voor alle copyen authentiek oft niet authentiek, als voor alle originele ftukken, die gevuegt zullen zyn aen de voorf. requeften ende fchrifturen, oft wel geëxhibeert ende geconfigneert in eenig proces, ende daer van zullen deel maken, op pene van vyftig guldens tot lafte van de gene, die hun daer van zullen willen bedienen, 't zy in hunnen eygen naem, oft als procureur ende gemagtigden, ende oft het contrarië gebeurde van diën, zal partye daer tegens mogen excipiëren: ende boven diën zullen d'acten ofte vonniffen op zulke ftukken bewezen, niet executoriael wezen totter tyd toe de voorf. ftukken gezegelt zullen zyn, ende voldaen de pene by partye verbeurt.

Uter litigantium confignationes coactas figillis muniat.

X. Dat den genen, die de confignatië zal doen van eenige ftukken ten verzoeke van zyne wederpartyë, niet en zal gehauden zyn daer aen te voegen eenigen zegel. maer zal den verzoeker, zig willende behelpen in regten met deze ftukken, oft met eenige diër, gehauden wezen aen elk ftuk, waer van hy zig bedient, te voegen eenen zegel van agt ftuyvers, op pene van vyftig guldens amende voor elk ftuk.

Pœna procuratoribus edentibus non munita.

XII. Wy verbieden by deze aen alle procureurs in 't generael, aen elkander te doen eenige exhibitië oft vifië van requeften, fchrifturen, gefchriften oft ftukken, ende de zelve te dienen op de rollen voor commiffariffen oft anderfints, zonder dat idere requefte, fchrifture, gefchrift oft ftuk, zal wezen bekleed met den voorf. zegel van agt ftuyvers als boven, op pene van hondert guldens amende voor ider ftuk tot lafte van den procureur die d'exhibitië oft vifië zal hebben gedaen, ende van vyftig guldens tot

tot laste van den genen, die de zelve zal hebben aenveerd. ende zullen de procureurs moeten instaen voor het syt van hunne klerken oft schryvers, de welke zy ten diën eynde zullen hebben geëmployëert : zy geheel in hun regres. ende zullen de schriftueren, alzoo geëxhibeert ofte gedient, gehauden worden voor niet geëxhibeert ofte gedient. partye ook geheel om daer mede profyt te doen als naer regten ende coustume.

XIII. Item zullen met den voorf. zegel van agt stuyvers moeten bekleed worden alle brieven, 't zy beslotene 't zy opene, by den rade, leenhove, tolkamers; magistraten; wetten ende gerigten gedepecheert, op pene van vyftig guldens tot laste van den Greffier oft secretaris, die de zelve zonder den voorf. zegel zal hebben gedepecheert.

Par sigillum ad litteras à tribunalib. expediendas.

XIV. Van gelyken zullen moeten geschreven worden op gezegeld fransyn oft papier van agt stuyvers voor het eerste blad alle extracten authentiek uyt acten, vonnissen, dictums uyt de rolle, ordonnantiën; appointementen, registers, rekeningen van publike penningen, ende uyt andere diergelyke publieke documenten ofte boeken, zoo dikwils die gelicht worden; by wie het zaude mogen wezen: alhoewel de voorf. vonnissen, ordonnantiën, acten, appointementen, rekeningen ende registers voor date dezer waren gegeven oft gehauden, op gelyke pene van vyftig guldens tot laste van den greffier, secretaris, ontfanger, rentmeester oft andere die de zelve extracten zal hebben gegeven, als ook van de gene die hun daer van zullen willen behelpen.

Item ad quævis ex monumentis publicis extracta authentica.

XV. Item voor alle vonnissen, zoo deffinitive als provisionele, condemnatiën volontaire, arbitrale uytspraken oft andere decisiën van zaken, niet excederende de weerde van dertig guldens, zal ook betaelt worden het voorf. regt van agt stuyvers, op pene van vyftig guldens, ende tot laste van den genen als in den voorgaenden artikel.

Item ad sententias & arbitria.

XVI. Van alle vonnissen, zoo deffinitive als interlocutoire, interpositiën van decreet, condemnatiën volontaire, arbitraele uytspraken, oft andere decisiën, van zaken excederende de weerde van dertig guldens tot zes hondert guldens exclues, zal moeten betaelt worden het regt van twintig stuyvers, op pene van vyftig rinsguldens te verbeuren zoo by d'impetranten als by de greffiers secretarissen oft andere die de zelve zauden hebben gedepecheert anders als op gezegelt fransyn oft papier van de weerde als voren : ende dat partye daer op zal mogen excipiëren totter tyd toe den zegel zal wezen gesuppleert ende de voorf. pene voldaen.

Sigillum 20. st. ad sententias majoris momenti.

XVII. Item op gelyke pene voor alle brieven van relevementen requisitoriën, executoriën, attaches op vonnissen, brieven van daegsel met committimus, 't zy voor den voorf. Rade, leenhove, commissarissen, oft voor andere gerigten : gelyk ook voor alle brieven van reformatiën, appellatiën ende diergelyke andere,

Item ad litteras restitutorias, requisitorias, citatorias, &c.

zonder eenig onderſchyd te maken nopende de weerde van zaken.

Item ad litteras executorias venditionum, locationum.

XVIII. Dat eenſgelyks zal behooren gevoegt te worden eenen zegel van twintig ſtuyvers tot executoriael-verklaringe van alle conditiën van verkoopingen, verpagtingen ende aenbeſtedingen geſchied voor eenige magiſtraeten oft wetten; op pene van vyftig guldens, zoo tot laſte der greffiers, ſecretariſſen oft andere, als van de gene die hun van de zelve zullen willen bedienen.

Sigil. 2. aureorum ad ſententias auctioris momenti.

XIX. Van alle vonniſſen, definitive oft interlocutoire, condemnatiën volontair arbitrale uytſpraken, interpoſitiën van decreet, ende andere deciſiën; gegeven in zaken bedragende zes hondert rinsguldens tot twelf hondert rinsguldens exclus, zal moeten betaelt worden het regt van twee guldens, op pene van vyftig guldens als boven.

3. aureorum ad auctiores.

XX. Van alle vonniſſen ende acten, hier vorens reſpectivelyk getaxeert onder het zegelregt van eenen ende van twee guldens; bedragende twelf hondert guldens oft meer, zal moeten betaelt worden het regt van dry guldens, zonder voorder nog meerder; op pene als in de voorgaende artikelen. ende dit alles ter arbitragië ende uytſprake van het dictum van den regter oft arbiter; die de voorſ. vonniſſen oft acten zal hebben gegeven, ingevalle de weerde van zake daer inne niet en ſtaet uytgedrukt.

Exempla ſententiæ non edenda, niſi hæc prius expedita fuerit ſub congruo ſigillo.

XXI. Dat geene copyen oft extracten 't zy autentieke 't zy niet autentieke en zullen mogen uytgegeven worden van vonniſſen interlocutoir oft deffinitief oft dictums diër, 't en zy naer diën de zelve vonniſſen gedepecheert zyn geweeſt op gezegelt franſyn oft papier, naer proportië van de weerde van zaken, gelyk hier voren is gereguleert: oft wel 't en zy de zelve extracten oft copyen bekleed worden met eenen zegel van gelyke proportië op d'amende van vyftig guldens, te verbeuren zoo by den greffier oft ſecretaris, den welken de voorſ. copyen zal hebben geſchreven oft laten ſchryven, als by den genen, den welken de zelve zal hebben geligt.

Sigillum 6. aureorum ad litteras Placet, reviſionis, terrier, inventarii, caſſationis &c. ad quasvis venias.

XXII. Het regt van zes guldens zal moeten betaelt worden voor alle brieven van placet, van groote reviſië, van terrier, van beneficiën van inventaris, van caſſatië, van ſureté de corps oft ſauf-conduit, van venia ætatis, van ſtaet, van remiſſië, van abolitië, van rappel de ban, ende van rehabilitatië. item van alle ſoorten van brieven van octroi, zelfs van eenige leenen oft andere goederen te teſteren, oft om de zelve by procuratië te verheffen, voor abſolute brieven van atterminatië, van naturalizatië, van amortizatië, van legitimatië, ende van diergelyke andere. alles op de pene hier vorens by den 16. artikel geſtatuëert.

Sig. 12. aureor. ad admiſſiones, collationes, commiſſiones ad munia.

XXIII. Het regt van twelf guldens zal moeten betaelt worden voor alle admiſſiën van advocaten ende procureurs, voor alle commiſſiën van meyers, ſchauten, bailliues, ſtadhauders, vorſters, greffiers, ſecretariſſen, gezworene klerken, rentmeeſters, notariſſen, huiſſiers, comptoirboden, landmeters ende andere dier-

gelyke, weder de zelve commissiën gedepecheert worden in den Rade van Braband, by eenige magistraten oft wethauderen van hoofdsteden, klyne steden, vryheden ende dorpen, oft by de heeren der zelve plaetsen onder hunne bezondere handteekeninge, op pene van nullityt, ende van eene amende van vyftig guldens, zoo tot laste van den genen die de voorf. admissië oft commissië zal hebben gegeven oft gedepecheert, als van den genen die de zelve zal hebben ontfangen ende aengenomen.

XXIV. Ende alzoo sommige verzien zyn van verschyde officiën, zoo van dorpen als laethoven ende leenhoven; verklaren wy, dat diergelyke persoonen zullen behooren verzien te wezen van behoorelyke commissië van idere banke oft jurisdictie, verleden op behoorlyken zegel van twelf guldens, op pene als by den voorgaenden artikel.

De eadem re.

XXV. Men zal moeten gebruyken eenen zegel van zes stuyvers voor het eerste blad van alle acten van koop, van permutatië, van transport, van cessie, van constitutië van renten oft obligatiën, van pagten ende hueren, naer proportië van de jaerlyksche weerde oft prys van de zelve pagten oft hueren, conventiën, accoorden, transactiën, donatiën, contracten van hauwelyk, testamenten, codicillen oft andere dispositiën inter vivos oft van uytersten wille, ende van alle diergelyke geene uytgezondert oft gereserveert, rakende affairen oft zaken, niet excederende de weerde van twee hondert guldens, 't zy dat de zelve acten gepasseert oft herkent zyn voor eenige regters, officieren, magistraten der steden, wethauderen, greffiers, secretarissen, gezworene schryvers, stoel-klerken, pastoors oft onderpastoors, t'zy voor notarissen oft andere publike persoonen van deze provincië van Braband. ende by aldiën de zelve acten gegeven oft geëxpediëert waren onder bezondere handteekeningen, oft voor eenige regters, officiers, magistraten, wethauderen, greffiers, secretarissen, pastoors, onderpastoors, notarissen oft andere persoonen buyten deze provincië van Braband; men zal aen de zelve voegen eenen zegel van zes stuyvers voor ende aleer daer van te mogen verzoeken eenige regtsvoorderinge, executië oft uytwerkinge van diën binnen deze provincië. 't welk eensgelyks zal moeten agtervolgt worden ten opzigte van de volgende artikelen. alles op de pene van hondert guldens, te verbeuren by den greffier, secretaris oft anderen persoon, den welken bevonden zal worden eenige van de voorf. acten anders gedepecheert oft wel in regte overgegeven te hebben, ende dat de zelve acten zullen wezen van geender weerde, oft gehauden voor niet gedient ende gerejiciëert, totter tyd toe de zelve zullen wezen gezegelt ende voldaen de pene daer toe staende. zoo nogtans dat men zig nopende de cassatiën van renten, waer van het zegelregt in de constitutië der zelve betaelt is, ende ten regarde van de dispositiën van uytterslen wille, zal reguleren volgens het gene diënaengaende gestatuëert is by de volgende 34. en 35ten artikelen

Sig. 6. stuf. ad instrumenta emptionum, permutationũ, obligationum, location. pact. nuptial. testam. donationum, &c.

Quid si quæ instrumenta extra hanc provinciam fuerint confecta?

Sig. 12. ftuf. ad inftrumenta valoris auctioris.

XXVI. Alle diergelyke acten, rakende zaken van de weerde van tweehondert tot vyfhondert guldens exclufivelyk, zullen moeten gefchreven worden op eenen zegel van twelf ftuyvers.

Sig 24. ad auctiora.

XXVII. Op eenen zegel van vierentwintig ftuyvers zullen moeten gefchreven worden alle d'acten in den voorgaenden 25. artikel uytgedrukt, rakende zaken van de weerde van vyfhondert tot duyzent guldens exclus.

Sig. 48. ftuf. ad auctiora &c.

XXVIII. Ende op eenen zegel van achtenveertig ftuyvers zullen gefchreven worden alle diergelyke acten, rakende zaken van duyzent tot twee duyzent guldens exclus, ende zoo voorts naer proportie verhoogende op ider duyzent guldens het voorf. regt met vierentwintig ftuyvers: zonder nogtans t'excederen dertig guldens ten hoogften. ende dit alles, voor zoo veel de weerde van zake in de voorf. acten ftaet uytgedrukt: anderfints, op het verklaren van de partyen contractanten.

Sig. 12. ftuf. ad proteftationes, procurationes, compromiffa, retractus &c.

XXIX. Alle andere acten fcabinael oft notariael, niet behelzende eenig tranfport, als zyn proteften notariael, policen van affurantie, acten op arbiters oft compromiffen, procuratiën, commiffiën, authorifatiën, acten van vernaderinge, borgtogten, ftaten, inventariffen ende diergelyke andere, zullen moeten gefchreven worden op eenen zegel van twelf ftuyvers zonder eenige verhooginge.

Pœna fcribis delinquentib.

XXX. Dat alle originele acten oft minuten, in de voorgaende artikelen vermeld, voor notariffen, fecretariffen ende greffiers binnen deze provincie gepaffeert, moeten gefchreven worden op gezegelt papier, naer advenant de weerde van de zake, waer over de zelve acten gepaffeert worden, op pene van hondert guldens, en dat de voorf. acten zullen wezen van geender weerde, als voren. in den verftande nogtans, dat alle de dobbels ende copyen authentiek der zelve acten maer en zullen moeten gefchreven worden op eenen zegel van agt ftuyvers, mits daer op afteekenende notitie, dat het zegelregt over het origineel naer de weerde van zake is betaelt geweeft, met uytdrukkinge der weerde van den zegel daer toe gebruykt, op pene van vyftig guldens.

Sig. 8. ftuf. ad exempla & mentio de fig. ipfi actui adhibito.

XXXI. Dat alle greffiers oft fecretariffen, de welke op hunne regifters zullen pafferen eenige acten in de voorf. artikelen vermeld, daer van aenftonds ofte ten langften binnen dry dagen zullen hebben te formeren een dobbel, gefchreven op papier hebbende eenen zegel geproportioneert aen de weerde van zake, ende dat daer van zal moeten notitie gehauden worden op hunne regifters, ook met uytdrukkinge van de weerde van den zegel, op pene van hondert guldens als boven.

Inftrumenta redacta, intra triduum figillo munienda.

XXXII. Dat, alswanneer over de contracten van koop, permutatie, conftitutie van renten ende andere diergelyke, eens betaelt is het regt van den zegel in conformityt van de voorzyde artikelen; de brieven van goedeniffe, verheffen oft realizatie, die daer af moeten gemaekt worden in conformityt van den voorgaenden

Sigilla ad mancipationes.

gaenden artikel, alleenelyk gestelt zullen moeten worden op fransyn oft papier bekleed met eenen zegel van twintig stuyvers, in zoo verre de weerde niet en excedeert de zes hondert guldens: van veertig stuyvers, in gevalle de zelve niet en excedeert de twelf hondert guldens: ende van dry guldens, voor alle andere, hoe groot de weerde ook zaude mogen wezen, mits haudende notitie, zoo op den brief als op den regifter, dat het zegelregt naer de weerde van zake is betaelt geweest, ende tot wat somme over de voorſ. contracten, op pene van vyftig guldens, ende by zoo verre het voorſ. regt daer over niet en is betaelt geweest zullen moeten gestelt worden op fransyn oft papier bekleet met eenen zegel naer weerde van zake; volgens de dispositie van den vorenstaenden 25. ende volgende artikelen, op pene van hondert guldens.

XXXIII. Onzen wille is, dat zoo menigwerf, als eenige verhandelinge van een leengoed zal komen voor te vallen by transport, successie oft anderen titel, welkdanigen het mogte wezen; ende dat daer over eenige leenregten worden betaelt; de brieven van verheff daer over zullen behooren verleden te worden in behoorelyke forme op zegel van twintig stuyvers; op den voet ende pene in den voorgaenden artikel vervat.

Ad relivia.

XXXIV. Dat voorts tot de acten van cassatie van renten oft van andere contracten hoedanig de weerde mag zyn, maer en zal moeten geëmployeert worden eenen zegel van twelf stuyvers, 't zy de zelve cassatie wettelyk 't zy notarialyk gedaen worde, op pene van vyftig guldens.

Ad cassationes.

XXXV. Dat voortaen alle testamenten codicillen ende diergelyke dispositiën van uytersten wille; alhoewel die zauden excederen de weerde van tien duyzent guldens, maer en zullen moeten verzien worden ten hoogsten van eenen zegel van twelf guldens. blyvende de gene, waer inne gehandelt word van mindere weerde, onderworpen aen den inhaud van den 25. ende volgende artikelen.

Ad testamenta non excedendos 12 floren.

XXXVI. Dat desgelyks alle conditiën oft acten van verhueringen, verpagtingen, aenbestedingen, verkoopingen, schydingen en deylingen, permutatiën &c. zoo van haeffelyke als van erffelyke goederen, die wettelyk oft voor notarissen geschieden, binnen dry dagen zullen moeten bekleed worden met een gezegelt papier, naer proportie van de weerde der verkogte, oft rendagie der verhuerde goederen ende effecten. op welk papier zal worden afgeteekent in 't lang den datum van de verkoopinge, verhueringe &c. de somme, den persoon aen wie die is gebleven, ook op pene van hondert guldens tot laste van den greffier, secretaris, notaris, gezworene schryvers; stoel-klerken oft andere diergelyke persoonen die daer over zullen hebben gestaen.

Instrumenta locationum, empl. permut. divis. intra triduum munienda.

XXXVII. Dat alle voordere dobbels als ook alle copyen authentiek, van wat acten, geschriften oft documenten het zaude

Sig. 8. st. ad exempla.

mogen wezen ook zullen moeten geschreven worden op gezegelt papier van agt stuyvers, op pene van vyftig guldens.

Ad declarationes, testimonia.

XXXVIII. Dat insgelyks alle declaratiën oft certificatiën gegeven wordende by publieke persoonen, 't zy pastoors, officiers van justitië, regeerders, greffiers, secretarissen, ontfangers, rentmeesters oft andere in diergelyke qualityt, zullen moeten geschreven worden op gelyk papier van agt stuyvers, uytgenomen alleenelyk de certificatiën, die gegeven worden aen d'ingezetenen der steden en dorpen nopende hunne woonplaetse.

Ad locationes tributorum colligendorum.

XXXIX. Dat het beginsel oft eerste blad van alle aenbestedingen der boeken van beden, subsidiën, contributiën ende andere publieke lasten, als ook van alle dorps rekeningen, maer en zal moeten geschreven worden op gezegelt papier van twelf stuyvers, zonder aenzien van de weerde van den ontfang ende uytgeef der zelve boeken oft rekeningen, op pene van vyftig guldens.

Ad apochas in rationibus publicis.

XL. Dat den rendant van rekeninge niet zal gehauden wezen te voegen eenigen zegel aen de verificative stukken van de posten, de welke hem gepasseert ende geleden zullen worden, oft der gene die niet en zullen gereguleert worden tot schriftelyke afhandelinge diër, behaudelyk die quittantiën der renten ende obligatiën, de welke zullen moeten bekleed zyn met eenen zegel naer proportië van de weerde, volgens den inhaud der volgende artikelen rakende de renten.

Ad tributorum libellos collectorios.

XLI. Dat het eerste blad van ideren zetboek van beden, subsidiën ende andere publieke lasten, uyt kragte van de welke den collecteur der zelve beden, subsidiën ende lasten innevoordert, zal moeten wezen verzien van eenen zegel van twintig stuyvers, op gelyke pene van vyftig guldens voor idere contraventië, zoo tot laste van den collecteur, als tot laste van den greffier oft secretaris die den zelven boek geformeert heeft.

Protocolla bono ordine colligata habentor.

XLII. Ingevolge den inhaud der ordonnantië van den 29sten April 1723. ordonneren wy by deze aen alle notarissen, pastoors ende onderpastoors, van gezamentlyk in parkement oft andersints te doen binden alle hunne acten oft protocollen, successivelyk genumeroteert, volgens den datum van iedere acte van jaer tot jaer, binnen een maend naer den ingang van ieder jaer, op pene van twelf guldens amende voor elke acte, de welke daer inne niet en zal bevonden worden voor d'eerste ryze, ende van suspensië voor een half jaer voor de tweede ryze.

De eâdem re.

XLIII. Wy ordonneren insgelyks aen alle de greffiers en secretarissen der steden, vryheden ende dorpen, gezamentlyk in parkement of andersints te doen binden alle schydingen ende dylingen, wettelyke verkoopingen, 't zy van haeffelyke, 't zy van erfgoederen ende diergelyke andere acten, successivelyk genumeroteert volgens de datums van ieder acte van jare tot jare binnen een maend naer den ingang van ieder jaer, op pene van twelf guldens amende voor elke acte, de welke daer inne

niet en zal bevonden worden voor d'eerste ryze, ende van suspensie voor een half jaer voor de tweede ryze, zonder dat geoorloft zal wezen aen eenige greffiers, secretarissen oft andere, die tot hun te nemen, op pretext dat zy die koopboeken behooren te collecteren ende in rekeninge te verantwoorden, oft andere hoedanig het mogte wezen : maer zullen daer toe behooren te gebruyken behoorelyke copyen van diergelyke koopboeken op pene als voren.

XLIV. Alle quittantiën van renten ende obligatiën tot laste van hare Majesteyts domynen, van de voorf. Staten van Braband, van steden, vryheden, dorpen ende andere gemynten, 't zy geestelyke oft weerlyke dezer provintië, zullen moeten geschreven worden op eenen zegel van tweeënhalve stuyvers, alswanneer deze renten beloopen boven de vyf guldens tot tien guldens 's jaers.

Apocharum sigilla.

XLV. Op eenen zegel van vier stuyvers alle quittantiën van renten ende obligatiën boven de tien guldens tot 25. guldens 's jaers, ende op zegel van agt stuyvers alle quittantiën van renten boven de vyfentwintig tot vyftig guldens 's jaers, ende zoo voorts naer proportië vermeerderende het voorf. regt met vier stuyvers van vyfentwintig tot vyfentwintig guldens. ende dit alles op d'amende van vyfentwintig guldens voor idere quittantië, te verbeuren zoo by de gene die de zelve quittantië op ongezegelt oft niet behoorelyk gezegelt papier zal hebben geteekent, 't zy in eygen name ofte by procuratië oft commissië, als by de ontfangers, rentmeesters ende andere, die op de zelve quittantië eenige betalinge zullen hebben gedaen, mede van de gene die dusdanige quittantiën in rekeninge zullen hebben gepasseert.

Idem.

XLVI. Ende op dat de collecteurs oft andere, belast met de betalinge der gemelde renten, hun niet en zauden misgrypen; bevelen wy aen de greffiers ende secretarissen, in de zetboekken ofte listen der renten de welke aen die voorf. collecteurs behandigt worden tot hunne directië op het stuk der betalinge der gemelde renten, aen ieder der zelve aen te teekenen de weerde van den zegel noodig tot de quittantië daer over te verlyden, agtervolgens de twee voorgaende artikelen, op pene van vyfentwintig guldens tot laste der greffiers oft secretarissen, de welke in gebrek zullen blyven van deze aenteekeninge te doen, zoo wel als tot laste der gene, de welke den prys dier niet en zullen gestelt hebben op den voet by dit reglement vastgestelt.

Idem.

XLVII. Ende dat daerenboven het merk van den voorf. zegel jaerlyks zal worden verandert. Verbieden daeromme aen een ieder, aen wie het zaude mogen wezen, te gebruyken eenig aud onbeschreven gezegeld papier van het voorgaende jaer, op pene van vyftig guldens voor iedere contraventië. welk aud onbeschreve gezegeld papier zal uytgewisselt worden met ander nieuw gezegelt papier van gelyke weerde t'elken jare. ordonnerende aen een ieder zig daer naer te reguleren.

Mutandam quotannis sigilli figuram. sigilla vetera, ne adhibentor, sed cum novis commutantor.

Exploratores in hanc rem in tabularia admittendos.

XLVIII. Ende op dat alle contraventiën ende abusen hier tegens begaen des te beter zauden konnen agterhaelt worden; zoo word aen de collecteurs oft inspecteurs, daer toe van wegens de voorf. Staeten behoorelyk geëed, by deze verleent permissië om te hebben acces, ende nemen inspectië op alle de comptoiren, schryfkamers ende andere diergelyke plaetsen van alle de voorf. greffiers, secretarissen, ontfangers, rentmeesters, pastoors, procureurs ende notarissen, aen de welke wy wel expresselyk ordonneren, aen de voorf. collecteurs oft inspecteurs inspectië te geven van alle processen, acten, rekeningen, quittantiën, stukken ende bescheeden, aldaer oft elders onder hun berustende, zonder daer tegens eenig beletsel oft eenige wygeringe te doen, op pene van hondert guldens voor iedere ryze. welke pene ook zullen verbeuren de gene, de welke eenige stukken zullen verstopt ofte niet getoond hebben aen d'inspecteurs ten tyde van hunne visitatië.

Qui & visant protocolla notariorum defunct.

XLIX. Dat het eensgelyks geoorloft zal wezen aen de voorf. collecteurs oft inspecteurs, binnen 's jaers inspectië te nemen van de protocollen der afgestorvene notarissen, ter plaetse alwaer die overgebrogt zullen wezen, omme te konnen agterhalen ende ontdekken de contracten ende acten onvoorzien van behoorelyke zegels, om de gebreken, de welke in de zelve zullen bevonden worden, verhaelt te worden tot laste van hunne erfgenaemen met regt van preferentië aen geprivilegiëerde Prince-penningen toegeëygent, zonder dat de gene gestelt tot de conservatië der gemelde protocollen deze inspectië zullen vermogen te wygeren, op pene van vyfentwintig guldens.

Cauta, ut sigilla cuivis in promptu sint, & de restitutione.

L. Ende op dat eenieder gevoegelyk zaude konnen gerieft worden van het voorf. gezegelt papier; zoo zullen alle greffiers, secretarissen, ontfangers ende notarissen hun daer van moeten verzien. in den verstande nogtans, dat aen hun zal worden restitutië gedaen van de regten, die zy daer over zullen hebben verschoten, ende de welke zy binnen het jaer niet en' zauden hebben geëmploiëert. tot welken eynde de voorf. gezegelde fransynen ende papieren t'allen gevoegelyken tyde zullen veerdig wezen ten comptoiren binnen ieder der dry hoofdsteden by de voorf. Staten daer toe te stellen.

Privilegiata ad hæc jura executio, exactio. & judices hæc observari curent.

LI. Zullen alle penningen der voorf. regten geprivilegiëert wezen als Prince-penningen, ende overzulks reëlyk ende metter daet geëxecuteert worden, zonder dat iemand daer tegens zal mogen ontfangen worden in oppositië oft proces, onder wat dekfel ende om wat reden het ware, 't en zy naer voorgaende namptissement in handen van den voorf. collecteur. wordende daeromme aen alle raden, regters, wethauders ende regeerders wel ernstelyk verboden, tegens de zelve collecteurs in de collectatië der voorf. impositië eenige surceantië, dilay oft beletsel toeteftaen, te doen oft te laten geven, mitsgaders geordonneert, van de amenden, penen ende verbeurten by deze gestatuëert

tuëert (sommierelyk gebleken zynde van de contraventië daer tegens gedaen) in handen als voren te doen namptizeren ende executeren by reële ende parate executië , ende daerenboven neerstelyk te letten ende toezigt te nemen, dat geene requesten, schrifturen, acten, brieven &c. voor hun worden overgegeven ofte gedient, 't en zy de zelve verzien zyn van behoorlyken zegel in voegen hier boven gereguleert.

LII. Alle questiën ende geschillen die uyt ofte wel ter oorzake van de voorf. zegelregten naer voorgaende namptissement oft van de penen daer toe staende zauden mogen ryzen, zullen sommairelyk besligt worden by eenen commissaris, te denomineren by de wethauderen van de dry hoofdsteden ieder in zyn quartier, ende uyt den Rade van Braband, by onzen Cancelier voor de zaken oft ten opzigte van de persoonen die immediatelyk te regt staen voor den voorf. Rade van Braband.

Ortæ difficultates summariè componuntor.

LIII. Alle de voorf. amenden, penen ende verbeurten zullen bekeert worden voor een derde deel ten behoeve van de voorf Staten oft hun regt hebbende, voor een derde deel ten profyte van den inspecteur die daer af de calengië gedaen zal hebben, ende voor het leste derde deel ten behoeve van den aenbrenger, wiëns naem zal gesecreteert worden, oft andersints verdeylt, gelyk het zal gereguleert worden. ten opzigte van alle welke amenden, penen ende verbeurten, de greffiers, secretarissen, procureurs, notarissen ende alle andere zullen innestaen voor hunne klerken ofte schryvers: tegens de welke zy niet te min zullen mogen nemen hun regres. ende op dat alle de gene die geauthoriseert oft gecommitteert zullen wezen om de voorf. regten inne te voorderen, t'ontfangen ende gade te slaen, 't zy rentmeesters, collecteurs, inspecteurs, boden, executeurs oft andere, des te beter en vryer mogen hunnen last volbrengen; hebben wy alle de zelve gestelt ende gehauden, stellen ende hauden mits dezen in onze protectië en sauvegarde. verbieden aen alle ende iegelyke, hun te molesteren oft te outrageren, met woorden oft met werken in eenige manieren, op pene van hondert guldens, ende te vallen in onze indignatië.

Mulctarum applicatio.

Pro amanuensibus luant secretarii. notarii &c.

Ontbieden daer omme ende bevelen aen onzen Secreten ende Grooten Rade, Surintendent, Directeur ende Tresorier generaels, Raden ende Gecommitteerde van onze Domeynen ende Finantiën, Rade van Braband ende alle andere &c. Brussel den 31. Julii 1758. Rob. Vt. P. Van Cutshem. *P.* 9. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 3.

Plura quidem sed quæ cuncta in instructionem antecedentem collata videntur, videre licet ad calcem partis 2. *pag.* 579. *An.* 1648. *alia item P.* 4. *L.* 3. *T.* 9. *&. P.* 6. *L.* 2. *T.* 2.

Spicilegium.

De spicilegio in agris Romano-Brabantiæ vide P. 6. *L.* 1. *T.* 7. *C.* 4. *diei* 7. *Jul.* 1700. *&* 25. *Jun.* 1729. *item cap.* 6. *eod. tit. dieï* 27. *May* 1730.

Regula Paterna Paternis.

EXtat in consuetudinibus oppidi Leeuw codici generali consuetud. Brab. insertis pag. 92. monumentum ab Henrico III. Duce datum Tenis die Jovis post natalem Domini An. 1255. *illi quidem oppido peculiare, sed tamen ob vetustatem verendum. quo inter alias successionum species etiam illa regula, quæ in omni Brabantiâ sub valgari nomine* Paterna paternis materna maternis *invaluit, latinè sic exprimitur*, Item statuimus, quod si aliquis, habens bona immobilia sive hæreditaria, sine liberis discedat [*decedat*] illa integraliter ad illos, à quorum parentibus sive prædecessoribus processerant, revertantur, licet in gradu remotiores defuncto inveniantur: mobilia verò ipsius proximioribus in gradu conferantur.

Patrimoniorum, redituum, hærediorum de provinciâ in provinciam immunis translatio esto.

L'EMPEREUR ET ROY. Mon Cousin. Le Baron Rudolphe de Kaizerstein étant mort à Mons Pays de Hainaut &c. la veuve du defunt & la fille sa pupille ont pretendu de lever par leur procureur, & de transporter ensuite à mes Pays-Bas l'héritage que le dit defunt a laissé ici. mais mon Procureur Fiscal Aulique & Autrichien aïant demandé une certaine portion, à savoir dix par cent du dit héritage, suivant le droit usité en Allemagne lors qu'on transporte une rente, héritage ou autre chose d'une province à une autre; la susdite veuve y a repliqué, alleguant, que selon l'ordonnance ou pragmatique, établie & publiée il y a quelque tems, le Fisc constitué par le Souverain ne peut en vertu du droit de transport demander la moindre portion, quand on transporte quelque héritage ou autres biens d'une province héréditaire à une autre égalément héréditaire: sauf les droits appartenans aux seigneurs des fonds. Sur le rapport que ma Chancellerie aulique d'Autriche m'a fait de cette controverse, j'ai bien voulu resoudre & ordonner, que pour le transport de l'héritage mentionné d'ici aux dits Pays-bas Autrichiens pareillement héréditaires, on ne demande aucune portion en suite du dit droit. Donné à Vienne le 27. Fevrier 1717. ARCH. VAL. Vt. Signé CHARLES. Contresigné KURT. La superscription étoit, A mon Cousin le Prince Eugene de Savoye Lieut. Gouv. & Cap. Gen. de mes Pays-bas. *P. 7. L. 2. T. 3. C. 7.*

Droit d'Aubaine.

Quibuscum nationibus reciproca nobis existant pacta conventa de remisso jure quod appellamus droit d'aubaine, *vide in fœderibus sub voce Brabantiâ assignatis, & cum Gallis quidem in tractatu pacis Cameracensi anni* 1529. *P.* 3. *L.* 5. *T.* 1. *C.* 6. *art.* 20. *tractatibus posterioribus confirmato.*

Quædam de successionibus Feudalibus vide sub voce Feuda.

Urbis Lovan. jura.

Anno 1377. *à Duce Wenceslao concessum Lovaniensibus, ut pars vigesima hæreditatis eorum, qui sine liberis decederunt, vigesima item pretii fundorum venditorum, publici juris fieret; vide ad d. annum Divæi annalium Lov.*

Contra eos, qui ſylvis nocent, pluries repetita extant edicta. unum, quod recentius, hîc ſolum inſeritur. non tamen omittuntur, quæ edicta anteriora amplius habent. Ne oporteat ad ſingulos hos articulos, anteriorum edictorum loca citare, hic ſemel monitum eſto, omnes anteriorum articulos paucis exceptis præterpropter hoc recentiori contineri. edicta autem illa antiquiora ſunt 4. *Aprilis* 1554. *P.* 3. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 1. & 8. *Novi* 1596. *C.* 2. & 6. *Maji* 1560. *P.* 2. *L.* 1. *T.* 3. *C.* 1. & 21 *Nov.* 1623. *C.* 5. & 13. *Dec.* 1721. *P.* 5. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 12.

Redactio hujus materiæ.

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne &c. onderrigt zynde van de groote ſchaden ende dieveryen, die worden begaen in de boſſchen, onze onderzaten ende andere perſoonen toebehoorende binnen Braband; zoo ſtatuëren by dezen.

I. Dat niemand, van wat conditië ofte qualityt hy zy, hem zal hebben te vervoorderen buyten wete ende conſent van den eygenaer der voorſ. boſſchen ende plantagiën daer in te ſtauwen ofte te dryven eenige beeſten, als peerden, veulens, koyen, runderen, kalveren, verkens, ſchaepen, oyen oft andere, op pene van te verbeuren voor elk peerd, veulen, koye ofte rund, dry guldens: voor elk kalf ende verken, eenen gulden: ende voor elk ſchaep, oye ofte lam, tien ſtuyvers. alle welke boeten ook zullen konnen verhaelt worden tot laſte van de propriëtariſſen der gemelde beeſten in de boſſchen ofte andere plantaziën bevonden wordende, alhoewel het niet en bleke, dat zy ofte imand door hun bevel de zelve beeſten daer inne hadden gedreven.

Ne pecora in ſylvas alienas agantur.

II. By zoo verre iemand, om zyne voorſ. beeſten op de boſſchen ofte plantaziën te dryven, hem kwaeme te vervoorderen, de grachten, tuynen, haegen, hekkens oft andere afheymſels te vullen, ſlechten, openen ofte op te breken; den zelven zal verbeuren, naer de voorſ. diſtinctië, het dobbel van de reſpective amendens, boven een' amende van zes guldens voor het enkel feyt voorſ.

Nec in hunc finem ſepta effringantur.

III. Dat eenſgelyks het dobbel van de voorgemelde boeten, ende van alle andere hier naer volgende zal worden betaelt voor de misbruyken by nacht begaen.

Dupla mulcta in delicta nocturna.

IV. Dat niemand wie hy zy buyten conſent als vooren en zal vermogen binnen de voorſ. boſſchen ofte plantaziën het gras, voyer, heyde, doornen, bremen ofte ander gewas, met zikkelen, meſſen oft andere inſtrumenten af te ſnyden; op pene van te verbeuren voor d'eerſte ryze dry guldens, voor de tweede ryze zes guldens, ende voor de derde ryze twelf guldens: alles boven de verbeurte van de voorſ. inſtrumenten ende van den zak, korf, ofte ander gereedſchap, dienende om het gene voorz. is, weg te dragen.

In cædenda gramina, rubos, ericam.

V. Dat eenſgelyks niemand hem en zal hebben te verſtauten buyten conſent van den eygenaer in de voorſ. boſſchen ofte plantaziën eenig haut, hoedanig het zy, af te kappen ofte af

In cædenda ligna.

te snyden, ofte het zelve afgekapt ofte afgesneden zynde weg te dragen, op pene van tien guldens voor d'eerste ryze, (boven de verbeurte van d'instrumenten ten diën eynde gebruykt) voor de tweede ryze van twintig guldens, ende daerenboven van publiekelyk gesteld te worden aen eenen staek ofte kaeke met het haut behangen ten tyde van een ure, ende voor de derde ryze openbaerlyk gegeesselt, gebrandmerkt, ende voor altyd gebannen te worden uyt onze landen, op pene van de dood.

In eruenda, fodienda, corrumpenda, enecanda ligna viva.

VI. In alle de zelve penen ende straffen zullen vervallen de gene, die buyten wille van den eygenaer eenige eesters oft ander groen haut zullen uyttrekken oft uytdoen, als ook die, de welke eenig groen haut zullen hebben doen sterven met het zelve te doorbooren, kerven, kwetsen, ofte door eenen anderen middel.

In cædendas arbores incīduas.

VII. De gene die hun zoo verre zullen te buyten gaen van zonder consent als voorz. is, af te kappen, oft af te hauwen opgaende boomen; zullen verbeuren voor d'eerste ryze een' boete van vyftig guldens voor ideren boom, ende daerenboven gebannen worden voor tien jaeren uyt alle onze landen, ende voor de tweede ryze gegeesselt ende gebrandmerkt worden met eenen ban van dertig jaeren.

Easve enecandas.

VIII. Welke respective penen ook zullen plaets hebben ten regarde van die, de welke de boomen ten deele van hunne schorsen zullen ontblooten ofte kwetsen, zoodaniglyk dat de zelve hier door kwamen te vergaen.

In aviis sylvarum cum securedeprehensi.

IX. Dat de gene die in anderlieden bosschen als vooren zullen bevonden worden buyten den ordinairen weg met hauwmessen, zagen, bylen ofte andere diergelyke instrumenten, dienende tot afhauwen oft afkappen van haut (schoon men niet en konde proberen, dat zy met de zelve instrumenten in der daed eenig haut zauden hebben afgehauwen, afgekapt, oft afgesneden) boven de verbeurte van de zelve instrumenten, zullen vervallen in de boete van zes guldens voor d'eerste ryze, van twelf guldens voor de tweede ryze, ende dat zy voor de derde ryze zullen gebannen worden uyt alle onze landen voor den tyd van tien jaeren.

Pro liberis, famulis respōdeant parentes, heri.

X. Wy statuëren, indiën de kinderen ofte boden met hunne meesters woonende, de geldboeten niet en konden voldoen; dat zy auders, meesters ende meesterssen de zelve geldboeten zullen moeten betalen ende opbrengen, op pene van daer voor reëlyk geëxecuteert te worden in hunnen persoon ende goederen.

Pœnæ in eos qui solvendo non sint.

XI. By zoo verre de overtreders nogte ook de zelve hunne auders, meesters ende meesterssen de magt niet en hadden om de voorf. geldboeten te betaelen; willen ende ordonneren wy, dat de zelve overtreders voor d'eerste ryze zullen gesteld worden ten toon aen eenen staek ofte kaeke voor den tyd van dry

dry uren: ende voor de tweede ryze, zullen gebannen worden voor vyf jaren, op lyfstraffe: ende voor de derde ryze, zullen gebannen worden voor den tyd van tien jaren, op pene van geesseling ende brandmerk. alles zonder prejuditie van de zwaerdere straffen by deze onze ordonnantie gestatueert voor de fyten, de welke daer inne zauden mogen vallen.

In emptores ligni furtivi.

XII. Dat de persoonen, die zullen gekogt hebben eenig gestolen haut, ende overtuygt zullen worden, daer van kennisse te hebben gehad, zullen vervallen voor d'eerste ryze in de boete van twintig guldens: ende by zoo verre zy daer inne hervallen; arbitralyk zullen gestraft worden volgens de gelegenthyd van de zake.

De tentandis iis qui, non possidentes fundos, ligna venum portant.

XIII. Ende overmits men ondervind, dat geringe lieden, geene proprietyt nochte gebruyk van bosschen ofte hautwasch hebbende, komen te brengen op de merkten der steden ende dorpen alle soorten van joenge boomkens, plantazien, meyen, staken, pertsen, wissen, bandroeden ende diergelyken; de welke zy gestolen hebben uyt de voorf. bosschen ofte plantazien; om daerinne te voorzien; word geordonneert, dat alle dusdanige; op wie suspitie zal vallen, des aenzogt zynde wegens de officiers der steden ofte dorpen, alwaer zy zullen met alzulken hautgewasch ter merkt ofte te koop komen; zullen moeten betoonen, dat het zelve hun ten justen titel is toekomende, ofte dat zy het uyt bevel van den eygenaer zyn verkoopende. Ende by zoo verre het contrarie bevonden wierde; zullen zy geboet ofte gestraft worden volgens eysch van zake met de respective penen hier vooren gesteld. *Præter reliqua anteriora vide etiam P. 2. L. 1. T. 3. C. 2. An.* 1612.

Domorum suspectarum visitationes.

XIV. Wy ordonneren andermael aen onze ofte onzer vasallen officieren, dat zy, met hun genomen twee schepenen van de plaetse, beneffens de respective preters, vorsters, ofte boschwachters, zullen hebben te visiteren dry ofte viermael 's jaers, ofte zoo dikwils als het hun goeddunken zal, de huyzen ofte byvangen bewoont by lieden notoirelyk geene bosschen ofte hautwasch hebbende. ende ingevalle zy aldaer bevinden eenig groen haut ofte ander, waer op suspicie kan vallen van dieste; hun te vragen by wat middel zy daer aen gekomen zyn, 't zy by koop oft anderen regtveerdigen titel.

Quid, si justam acquisitionem probare nequeant.

XV. Waer op indien de zelve lieden geene satisfactie willen oft en konnen geven, ofte dat zy de waerhyd sparen, ende in leugenen betrapt worden, zal in zulk geval het voorf. haut worden verbeurt, ende de meesters ofte meesterssen, in wiens huys ofte byvangen het zelve haut bevonden zal worden, zullen vallen in de boeten ende penen hier voren respectivelyk geordonneert.

Fides danda prætoribus saltuariis seu sylv.

XVI. Alle officiers, preters, vorsters, ofte boschwachters behoorelyk eed gedaen hebbende, zullen op den zelven hunnen eed gelooft worden over de overtredinge die zy tegens deze ordon-

custodib. juratis.

nantie zullen bevinden ten opzigte van de geldboeten, verbeurten ende vergoedingen by de zelve gestatueert, zonder dat het van noode wezen zal anderen toon daer over te doen, behaudelyk dat men zal gehauden zyn de zelve officiers, preters ende boschwachters te maken van goede eerlyke ende geloofelyke persoonen. *Vide infrà.*

Iisdem indicta fidelitas.

XVII. Dat de voorf. preters, vorsters ofte boschwachters ook in gevolge hunnen voorf. eed, wel scherpelyk zullen hebben toeteletten op de overtreders dezer; de zelve te calengieren ende overtebrengen aen den officier; om gestraft ofte geamendeert te worden; op pene dat zy, overtuygt zynde van oogluykinge, faveur, secrete giften ofte andersints, seffens zullen vervallen van hun officië, ende inhabiel verklaert worden om eenig ander te bedienen; ende daerenboven arbitralyk worden gestraft naer eysch van zaken.

Et pariter aliis officiariis.

XVIII. Het gene ook zal plaetse hebben ten opzichte van de principale officiers, in cas van merkelyk gebrek in het kwyten van hunne plichte, niet tegenstaende verzekeringe van daer over vergoed te worden, hun toegezegt by den 23. artikel van het plakaert geëmaneert den 13. December 1721. op het verzoek van de dry Staten van onzen voorf. lande ende hertogdomme van Braband. *Vide d. art. 23. infrà.*

In eos qui turmatim sylvas depopulantur.

XIX. Ende alzoo wy verwittigt zyn, dat eenige officiers hun trachten te ontschuldigen wegens het naerlaeten van hunne plicht uyt dièn het somtyds gebeurt is, dat de boschroovers, met gantsche benden by een gerot, zyn gevallen in de bosschen van onze goede onderdanen ende aldus met geweld zauden wederstaen hebben; wy, willende stutten alzulke strafbare ondernemingе, gebieden, dat in den voorval, alwaer dry, vier ofte meer der zelve boschroovers aldus te samen zullen bevonden worden in de voorf. bosschen ofte plantaziën; de gemelde officiers boven de vorsters, boschwachters ende andere dienaers, gewapent met hun zullen nemen de ordinaire dorpswachten, mitsgaders, in cas van noode, door 't klippen van de klok d'andere ingezetenen zullen doen in de wapenen komen, ende by den lyve zullen aenpakken de voorf. boschroovers, om over diergelyk feyt gegeesselt, gebrändmerkt ende voor altyd gebannen te worden: ofte ingevalle zy met schietgeweer hadden wederstaen, zelfs met de galge gestraft te worden, andere ten exempel. *Vide id quod est dieï 20. Aug. 1767. sub voce* Venatus, *quod æquè in eos qui sylvis nocent conceptum est. In vim etiam officiariis saltuariisve illatam suprà citata ferè cuncta pœnas decernunt.*

Ultra mulctas etiam rei damna reparent

XX. Alle contraventeurs zullen gehauden wezen, boven de voorf. boeten ende amenden, te vergoeden ten behoeve van de eygenaers der gemelde bosschen ende plantaziën, de schaede daer aen gedaen. de welke ten koste der zelve contraventeurs zal worden getaxeert zonder eenige figuer van proces.

XXI. Dat de aengewezene boeten uyt kragte dezer zullen wezen executoir, niet tegenſtaende eenige appellatië ofte oppoſitië, en zullen verdylt worden, een derde ten profyte van den heer, een derde ten behoeve van den officier, ende het reſterende derde ten profyte van den aenbrenger ofte calengierder; die ook voor hem zal mogen behauden de inſtrumenten hier vooren breeder vermeld, met de welke het misbruyk is begaen *Vide tum antè citata omnia edicta; tum P. 2. L. 1. T. 3. C. 2. An.* 1612.

Parata executio mulctarum.

XXII. Dat de plakaerten ende ordonnantiën, op het ſtuk der boſſchen voor dezen uytgegeven, zullen blyven ſtád grypen, voor zoo vele daer aen niet en is gederogeert by de tegenwoordige ordonnantië. Bruſſel 3. Febr. 1753. SCHOC. Vt. J. F. DE VOS. *P.* 9. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 2.

Edicta priora ſalva ſunto

Articulus 23. *edicti* 13. *Dec.* 1721. *qui & in antiquioribus reperitur, ſic ſonat.* Ende alzoo wy verſtaen te behoeden van alle ongemak d'officiers de welke hun neerſtelyk zullen kwyten van hunne plicht in het doen onderhauden van deze onze ordonnantië; zoo verklaren wy, dat zy daer over zullen vergoed worden van wegens de Staten van dezen onzen lande ende hertogdomme van Braband uyt 's lands middelen onder ons welbehagen ende aggreatië.

Officiariis zeloſis indemnitas.

Ea, quæ edicta antiquiora amplius quam hoc noviſſimum continent, ſunt hæc. nempe in antecitatis edictis annorum 1596. 1623. *&* 1721. *articulis* 13. *&* 1560. *art.* 8. *&* 1554. *textu* 5. *decernitur, ut, qui pretio pecora aliena paſcere aut ſaginare conſueverunt, non ultrà ſibi ſuſcipiant paſcenda; quam; pro modò terræ quam colunt, alere poſſint.*

Qui non locupletes pecora aliena ſaginare, alere ſuſcipiunt.

De retinendis ad ſecuritatem multarum pecudibus quæ in alieno deprehenſæ fuerint; Van beeſten te ſchutten, *nec dimittendis antequam mulctæ in anteceſſum ſint ſolutæ;* genamptizeert, *agitur edd. antecitatis* 1554. *art.* 1. 1560. *art.* 2. 1596. *art.* 7. 1623. *art.* 6. 1721. *art.* 7.

Beeſten ſchutten.

Ut nemorum cuſtodes præſtent juramentum coram officiario & duobus ſcabinis; ac illi quidem qui ſunt ſub juriſdictione magiſtri nemorum; Wautmeeſter, *coram ipſo magiſtro, vide antiquioribus, & præcipuè* 1623. *art.* 16. 17. 18.

Juramentum Prætorum ſaltuariorum.

Antiquiora propè finem etiam injungunt publicationem annuam.

Contra eos qui nocent arboribus ſecus vias munitas Ordinum conſitis; cauta quædam vide ſub voce Viæ ſtratæ *& P.* 5. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 9.

Arbores in viis ſtratis

Pactum inter Principem noſtrum & Leodienſem ſuper plectendis & perſequendis noxis in nemora in Leodici & Limburgiæ confinibus ſita commiſſis; vide P. 5. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 13. 30. *Octob.* 1724.

Nemora ducalia Limburgica.

Edicta quædam ad medendum lignorum inopiæ circa annum 1623. *vide P.* 2. *L.* 1. *T.* 3. *& P* 3. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 3.

Inopia olim.

Pauca de non paſcendo in alienis ſylvis pecore, & abſtinendo

Zaventhem

arbustis cædendis , vide in regimine Zaventhem *P.* 4. *L.* 3. *T.* 2. *C.* 8.

Wautmeester, Zoniënbosch

Quæ speciatim spectant ad jurisdictionem magistri nemorum & nemora Zoniæ, 's Hertogen walt *&c. vide sub voce* Zoniæ nemus.

Tabaci fumigatores.

Non fumigandum tabacum in horreis, stabulis &c.

BY DEN KYZER EN KONING. D'ondervinding hebbende doen zien sedert vele jaren dat het meestedeel van den brand ten platten lande is veroorzaekt door de toebakrookers; wy ten verzoeke van de dry Staten van Brabant, verbieden toebak te rooken in de schueren, stallingen, op de messingen en op de daken van de huyzen of bauwen gedekt met stroy; op de pene van dry guldens amende voor idere contraventie voor d'eerste ryze, van zes guldens voor de tweede, en van arbitraire voor de derde ryze: de voorss. amenden te verhalen zoo tot laste van de meesters en meesterssen, als tot laste van de contraventeurs. Brussel 20. Janu 1727. V. HAG. Vt. G. SCHAUTEN. P. 7. L. 2. T. 3. C. 10.

Tabellarii & Veredarii publici, *Posten.*

Quibusnam solis liceat tabellarii publici officium obire.

EDictum 1. *Sept.* 1609. *publicatum, ut fertur, P.* 3. *L.* 2. *T.* 2. *C.* 2. *ex virtute sententiæ cujusdam latæ inter præfectum rei veredariæ generalem, actorem, & Magistratum Antverpiensem, reum; subsignatum hoc modo*, By de Aertshertogen in heuren Rade P. PIERMANS, *item edictum* 8. *Martii* 1703. *P.* 5. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 5. Paraphé GRYSP. Vt .A. V. GHINDERTALEN, & *tandem edictum* 16. *Octob.* 1713. *cap.* 8. *eod. T. iisdem, ac d. hoc posterius, munitum signationibus, hæc habent.* Verbieden by dezen, dat niemand, van wat staet, qualityt of conditie hy zy, hem en vervoordere te poste te loopen, den posthoren te dragen oft den zelven by nagt te steken oft blazen; 't en zy dat hy gedepecheert ware by ons oft onze stadhauderen, gouverneuren ende officieren, dien 't behooren zal, om onze zaken en affairen, oft dat hy bewys had van onzen postmeester, oft van zyne gecommitteerde. Insgelyks verbieden wy eenigelyk indifferentelyk in heuren eygen naem oft andersints te verzamelen eenige quantityt van brieven om de zelve te zenden oft doen bestellen buyten onze voorz. landen, 't zy te poste oft met veranderen ende vernieuwen van peerden, couriersgewyze, oft by expresse boden te peerd, oft te voet, zonder de wete, bewys ende pasport van onzen voorn. postmeester, oft zyne gecommitteerde, resideerende ter plaetse van waer men de voorz. brieven zal willen zenden of depecheeren. Maer willen, dat zulke brieven vergadert, gezonden ende bestelt worden by de gene die onzen voorz. postmeester oft zynen gecommitteerde daer toe ordineeren zullen, op pene tegens de gene ter contrarie doende

doende, van elke ryze te verbeuren hondert gaude Carolusguldens [*hoc in d. ed.* 1. *Sept.* 1609.] [150. guldens 8. *Martii* 1703.] [300. guldens 16. *Oct.* 1713.] boven 't verlies van hunne peerden, te bekeeren 'teen derde deel tot onzen profyte, 't ander tot profyte van den aenbrenger, ende 't derde derdedeel tot profyte van den officier die daer van de calengië oft executië doen zal, ende van boven die voorz. mulcten en forfaituren gehauden te wezen als suspect aen ons en aen onze landen, ende als dusdanige ondervraegt ende geïnterrogeert, jae, indiën 't nood zy, op de pynbanke gelegt oft andersints arbitralyk gecorrigeert te worden, nae de gelegenthyd van de zaken. *Præterea unanimiter singula officiarios invigilare jubent contraventoribus persequendis: postremum etiam executionem paratam injungit. Duo priora præterea protestantur solitam veredariis seu tabellariis publicis immunitatem conservandam. Postremum etiam ad immunitates illas ab oneribus tributorum annonariorum, fundiariorum, contributionum, excubiarum, copiarum hospitio excipiendorum &c. specificandas, procedit. quibus accedit ed.* 5. *Nov.* 1701. *P.* 5. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 4. *&* *C.* 6. *sed immunitates illæ, præter Ordinum interventum concessæ; quam ratæ sint, prudens quisque, collatis Inaugurationibus edictisque tributariis, ac perpensâ tributorum concedendorum & imponendorum formâ, Ordinumque seu Reipublicæ hanc in rem juribus, secum constituat.*

Immunitates.

Cum sibi urbs Antverpiensis contenderet esse jus suos constituendi tabellarios & veredarios, puresque identidem transactiones, sententiæ & interdicta non ex vulgi voto cessissent; eò tandem res rediit, ut vel turbæ illic non spernendæ fuerint excitatæ, armorumque terrore quies imperata. P. 3. *L.* 2. *T.* 2. *C.* 3. *&* 4.

Tabellarii Antverpiæ.

KAREL Rooms Kyzer &c. Alzoo ons klagten gedaen zyn, dat de couriers en andere te post rydende persoonen alle omwegen zoeken om te ontgaen de passagië van de groote steden tot ons groot nadeel en het gene van de posthauders: wy verbieden aen alle peerde-verhuerders, boeren en andere particuliere, woonende ten platten lande ontrent de groote steden, gelyk zyn Brussel, Loven, Antwerpen, Gend, Cortryk, Doornik, Ipren, Brugge, Ostende, Nieuwport, Meenen, Furne, Audenaerde, Dendermonde, Mechelen, Bergen, Ath, Luxembourg, Namen, Limborg en Remunt zoo wel als aen de gene van de klyne steden, opene plaetsen, dorpen ende gehugten, te verhueren aen eenig passagier peerd of peerden, 't en zy dat hy eenen nacht zal verbleven hebben in de plaetse, alwaer hy zaude willen peerden hueren: verbiedende alnog wel expresselyk zoo aen de voorf. peerde-verhuerders, boeren en andere particuliere, als aen de posthauders, hunne knegten ofte postloopers, anders hunnen weg te nemen, als door de voorf. groote steden, op pene van hondert guldens amende voor d'eerste ryze, 200. guldens voor de tweede, ende arbitrale straffe voor de derde ryze,

Non præstandos equos viatoribus, qui non pernoctarint.

Ne declinent urbes.

te verbeuren by de koetsiers oft postloopers: 't en waer dat zy konden toonen dat zy daer toe zyn gedwongen geweest door de couriers of passagiers, op de welke men in zulken gevalle zal konnen verhaelen de voorſ. amenden door arrest oft andersints. Wy willen dat de meesters zullen instaen voor de geld-amenden verbeurt door hunne dienstboden, en dat alle de voorſ. amenden zullen wezen ten profyte van den genen oft de gene die zullen aengebrogt hebben ende doen blyken, dat men dusdaenigen omweg genomen heeft. Wy willen ende ordonneren, dat ingevalle van moyelykhyd, de zake geoordeelt worde door den borgemeester oft eersten schepenen van de stad of plaets 't naeste by gelegen, op vertoog, zonder forme van proces, zonder prejudicië van het appel tot het magistraet, die er van zal decideeren in 't leste ressort op koste van ongelyk, naer dat er borge zal gestelt wezen voor de kosten der procedure. Brussel 1. Julii 1734. V. HAG. Vt. G. SCHAUTEN. *P. 5. L. 3. T. 2. C. 10. Cum his confer hoc sequens.*

De eâdem re.

KAREL FERDINAND, Grave van Koningsegg-Erps, volmagtigden Minister tot het Gouvernement Gen. der Nederlanden. Wy verbieden by deze aen alle haudende postpeerden, ter eerste statiën rondom deze stad, van te geven eenige peerden aen die, de welke met andere peerden, als de gene van de posterye zullen aenkomen, op pene van vyftig guldens amende voor iedere overtredinge. waer van twee derde zullen bekeert worden tot profyt van Hare Majesteyt, ende het ander derde zal wezen voor den aenbrenger. verbieden voorders op de zelve pene aen de posthauders ende hunne postillons, van met de passagiers te passeren ter zyde dezer stad om te frauderen de statië aldaer opgeregt, ende van peerden te nemen aen d'eerste statië. interdicerende aen de voorſ. posthauders van 'er te geven in diën gevalle. Brussel 24. Jul. 1743. SCHOC. Vt. P. VAN CUTSHEM. *P. 8. L. 4. T. 1. C. 1.*

Ne nuncii civitatum locorumve singularium in urbibus capsas suas variis locis exponant sed uno tantùm, vide P. 5. L. 3. T. 1. C. 7. diei 17. Apr. 1704.

Ne aurigæ rhedarum statariarum der diligentiën en ryskoetsen *litteras vectent, sancitum vide P. 7. C. 9. append. 27. Aug.* 1738. *item P. 5. L. 3. T. 1. post cap.* 8. *An.* 1720.

Equi in stationibus sint expediti.

Veredarii publici ne offenduntor.

Ut ad quasvis stationes sufficiens equorum sit numerus, isque saltem sex aut plurium, pro viarum celebritate, quique semper in stabulis præsto sint; ne quid insultationis aut importunitatis in equos aut veredarios fiat, cuinam judici de ejusmodi importunitatibus cognitio competat, item ut ipsi veredarii ipsorumque res & domus sub Principis sint patrocinio seu salvâ gardiâ, decernitur ed. 5. Nov. 1701. *P. 5. L. 3. T. 1. C. 4.*

P. 4. L. 3. T. 11. die 1. Nov. 1673. ducibus, prætoribus & præfectis militaribus, ipsisque militibus, sub comminatione gravium pœnarum, quin & mortis, jubentur omnes veredarii & tabellarii

publici, etiam hostiles, ipsorumque res & jumenta sancta haberi & juvari.

Tabularia veredaria Posteryen *sub Ordinum Brabanticorum regimen anno* 1729. *remissa & iisdem oppignerata pro summâ quâdam* 1366320. *flor. quam iidem Ordines Batavis reddere susceperant vide P.* 6. *L.* 3. *T.* 4. *C.* 17.

Certa veredariorum publicorum itinera seu viæ; certusque in singulas distantias vecturarum computandus numerus; determinantur eod. ed. 5. *Nov.* 1701. *P.* 5. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 4. *item C.* 2. *eod. T. item recentioribus* 8. *Janu.* 1770. *&* 19. *Jul.* 1777.

Postwegen postloon.

Singularum vecturarum pretia d. ed. 16. *Octob.* 1713. *sic decernuntur.* Voor ideren post zal betaelt worden eenentwintig stuyvers voor een zadelpeert, ende vyfentwintig stuyvers voor een peerd tot eene seeze met twee raeders, ende vyf stuyvers voor ideren post voor drinkgeld aen den postillon zonder meer. ende alswanneer de seeze niet meer als met een peerd ingespannen zal zyn; men zal maer vyfentwintig stuyvers betalen voor het peerd dat in den dyssel gaet. ende voor d'andere en zal men niet meer betalen als voor de zadel-peerden: alles courant geld.

Ut singulæ vecturæ in antecessum solvantur, & quantum pro sarcinis, sancitur d. cap. 4. *P.* 5. *L.* 3. *T.* :.

Mercedes litterarum portatarum, Tarif de port de lettres, *vide P.* 5. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 9. *& C.* 3.

Tarif de port de lettres.

BY DE KYZERINNE DOU. EN KONIN. Hare Maj. verbied aen alle bareelhauders ende brughauders, de couriers belast met het transport van de briefmalen in eenige maniere te doen vertoeven. hun ter contrarië ordonneerende, de bareelen t'openen en den overgang der bruggen te verleenen, zoo haest de zelve couriers zig aldaer zullen presenteeren, namentlyk 's nagts: op pene dat den bareelhauder of brughauder, den welken eenige van de voorf. couriers zal opgehauden hebben, idermael zal verbeuren eene boete van vierentwintig guldens, waer van een derde aen den denonciateur; een derde ten profyte van den officier exploitant, ende het resterende derde ten profyte van Hare Majestyt. authorizerende Hare Majestyt den officier, onder welkens ressort den overtreder zig zal aengesteld bevinden, het decretement ende betalinge der gezyde pene te vervolgen.

Ad vectes pontesve non detinendos nuntios veredarios.

Eyndelyk verstaet Hare Majestyt, dat de bareelhauders en brughauders aendagt zullen nemen van de ryzers ende voerlieden niet noodeloos te doen vertoeven, bezonderlyk 's nagts: maer dat zy ter contrarië hun op het aldersspoedigste de passagië zullen faciliteren, op de boete in cas van negligentië, te decerneren volgens eysch van zake by de regters onder welkers jurisdictië den bareel oft de brugge zig zal bevinden. Brussel 5. Febru. 1776. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

Nec aurigas nec viatores.

MARIA ELISABETH, Gouv. Gen. van deze Nederlanden. Die Gedeputeerde der Staten van Braband hebben ons vertoont &c. Wy verbieden aen eeniegelyk zoo ingezetene van dezen

Ryskoetsen, diligentiën.

Ne quis vectandis rhedis capacioribus, illis officiat.

lande, als vremdelingen, van wat qualityt ofte conditië zy mogten wezen, t'ondernemen van te vervoeren van Brussel naer Gend, Bergen, Loven, ende van Loven naer Brussel oft andere steden naer de welke door die Staten van Braband koetsen zyn aengestelt, ende in 't toekomende zullen aengestelt worden op magt der octroyen by hun van zyne Majestyt verworven, eenige persoonen met voituren, bekwaem om te vervoeren meer als vier in getal, op pene dat zy zullen moeten instaen voor den loon, den welken betaelt word voor de plaetsen der gemelde koetsen, zoo als den zelven gestelt is by de conditiën hunder verpagtinge, boven d'amende van 25. pattakons voor ideren persoon den welken zal vervoert wezen: d'een' ende d'ander' ten profyte der voorf. Staten ofte van hunne pagters. wel verstaende nogtans dat wy gedoogen aen eenieder de gemelde ryzen te doen met zyn' eyge voiture oft andere bezondere, de welke hy gehuert zal hebben van twee, dry oft vier plaetsen ten hoogsten. verbiedende aen de voerlieden, voor de welke de meesters zullen moeten innestaen, weder te brengen andere persoonen, als de gene de welke zy gevoert zullen hebben, op de zelve penen ende amenden, 't zy dat zy die geplaetst hebben in hunne voituren, voor oft agter de zelve, zonder onderschyd. ende op dat alle het gene voorf. punctuëlyker worde volbrogt; wy vergunnen zoo aen de voorf. Staten, als aen hunne pagters, de magt van t'ageren ten laste der overtreders tot decretement der gemelde penen ende amenden, zonder daer toe noodig te hebben d'interventië oft hulpe van eenigen officier. Brussel 9. Jul. 1735. V. HAG. Vt MARIE ELISABETH. Ter ord. van H. D. H. G. SCHAUTEN. *Extat P. 5. L. 3. T. 2. C. 3. Idem fere privati cujusdam rogatu die 25. Sept. 1752. renovatum extat P. 8. L. 4. T. 1. C. 4. aliud simile anni 1732. extat P. 5 L. 3. T. 2. C. 2.*

Item in eos qui rhedas vectant capaciores.

ZYNE KONINGLYKE HOOGHYD interpreterende; voor zoo veel noodig, het decreet gegeven den 25. Sept. 1752. verklaert by dezen, dat alle ende iegelyke persoonen, inwoonders des lands oft vremdelingen, van wat staet ofte conditië zy mogen wezen, alleen uytgenomen de pagters ende voerlieden der publicke koetsen oft diligentiën, de welke bevonden zullen worden op de baenen alwaer koetsen oft diligentiën opgeregt zyn, volk vervoerende in voituren van meer dan vier plaetsen, zullen verbeuren de penen ende amendens gecommineert by het voorf. decreet van 25. Sept. 1752. 't zy dat deze particuliere voituren vertrokken waren van eene stad oft plaetse alwaer zig publike voituren bevinden, ende zig begaven naer een' andere plaetse alwaer zig dusdanige bevinden; 't zy ook dat die kwamen van eene plaetse alwaer nog koetsen nog diligentiën en zyn. verklarende voorts Z. K. H. dat dit tegenwoordig decreet, als ook dat van den 25. Sept. 1752. ende alle andere ordonnantiën ende dispositiën gegeven op 't stuk van de publieke voituren,

Parata executio.

ren, ter executië zullen mogen gestelt worden door de huissiers oft officiers, onder welkers ressort de overtredingen zullen geschied zyn, ende zulks zonder dagement ofte decreet van den regter. verbiedende Z. K. H. aen alle regters eenige oppositië ofte tegenstellinge te admitteren, 't en zy naer voorgaende namptissement van de verbeurtens. Brussel 19. Febr. 1759. Rob. Vt. P. Van Cutshem. *Extat P. 8. L. 5. T. 1. C. 5.*

Pro rhedis statariis publicis viâ decedant reliqui aurigæ.

BY DE KYZERINNE EN KONINGINNE. Op dat de ryzende menschen zig in 't toekomende met gerusthyd van de diligentiën ende koetsen oft wagens zauden bedienen; gelyk het goed order ende policië is vereyschende; zoo verklaren wy, dat de diligentiën; opgeregt met octroy van 't gouvernement, zyn en moeten aenzien worden gelyk postwagens ofte vaertuygen te poste loopende. indervoegen dat telkens dat zy op de cassyden oft op andere publike banen zullen agterhalen oft tegen komen eenige andere publieke koetsen oft wagens, geene diligentiën wezende, de voermans van diergelyke koetsen oft wagens hunne vaertuygen aenstonds zullen moeten ter zyde stellen om plaetse te maken aen die voorf. diligentiën, tot dat de zelve voor by zyn, op eene amende van dertig pattakons, te verbeuren voor ideren contraventeur, te verdylen in dryen, 't een t'onzen behoeve, 't ander ten behoeve van den aenbrenger, ende het resterende ten behoeve van den officier exploitant: ende in cas van insolventië; op de pene van in gevangenisse gestelt te worden voor twee maenden te water en te broode, zonder prejuditië van zwaerdere straffe te incurreren volgens eysch van zake. verbieden tot diën aen alle voermans, zoo van diligentiën als andere koetsen, op de bane elkanderen te lasteren ofte beledigen met woorden ofte werken op de penen hier boven gecommineert, ende andere zwaerdere volgens eysch van zake. Brussel 5. Sept. 1760. Schoc. Vt. P. Van Cutshem. *Extat P. 8. L. 4. T. 1. C. 3.*

Horæ certæ rhedis publicis.

Ne quid incommodi sit vectoribus.

Certis quibusdam conductoribus vehiculorum publicorum; Bruxellis Lovanium & Lovanio Bruxellas meantium, sub certarum pœnarum comminatione prohibitum fuit rhedarum vectum intermittere, horâs discessûs & adventûs prævenire aut excedere, cerevisiam, pisces; coria, aliasve merces fœtidas vehere aut vectoribus insuitare. P. 5. L. 3. T. 1. C. 1. An. 1714.

Vide etiam si lubet P. 8. L. 4. T. 1. C. 2. His vicinia etiam vide sub voce Viæ stratæ.

Testamenta, Fideicommissa, Legata.

Testamenta fiant secundum consuetud. homologatas.

POur obvier à la diversité des jugemens qui se rendent sur le fait de la formalité des solemnités de la faction des testamens; declarons & statuons, qu'és lieux de nos provinces, ou les biens sont disponibles, & qui ont leurs coutumes decretées, on se reglera selon la disposition desdites coutumes, à peine de nullité. 12. *Jul.* 1611. *art.* 11.

Teftamenti factio ubi confuet. non exiftunt homologatæ.

Duo teftes. interpellatio an fcribere poffint.

Difpofitio in favorem notarii.

Idem art. XII. Et là ou elles ne font encore decretées; nous, pour cependant retenir les penfées douteufes & variables des hommes mourans, & éviter toutes fuppofitions & falfifications que les defuncts ne peuvent arguer; avons ordonné & ordonnons, que tels teftamens, difpofitions ou autre derniere volonté, feront fignés des teftateur & de deux temoins à ce appellés s'ils favent écrire, dont ils feront interpellés par les notaires, curés ou vice-curés, qui feront tenus de en l'un ou l'autre cas en faire mention en leurs inftrumens: auxquels notaires, curés ou vice-curés nous defendons de reçevoir és dits teftamens, qui fe pafferont pardevant eux, aucunes donations ou legats à leur profit ou de leurs parens jufqu'au quatrième degré, felon fupputation du droit civil inclufivement.

Confuetudines homologatæ quænam intelligantur.

LEURS ALTESSES SERENISSIMES ont fait la declaration fuivante. Les mots de *Coutumes decretées*, dont il eft parlé és articles 11. & 12. doivent être entendus de celles, qui font confirmées par decret & autorité du Prince, [*non pas des* coutumes ftatuées par magiftrats & confeils de villes, obfervées de tous tems immémoriaux] Bruxelles 18. Mars 1620. MA. Vt. G. DE GOTTIGNIES. *Extat P. 4. L. 5. T. 1. C. 1. poft d. art. 11. extat item, ut & plures ex interpretationibus fubfequentibus P. 1. L. 4. T. 1.*

Teftam. factum coram 2. fcabinis & prætore.

Petentibus in Confilio fecreto Zandhovienfibus, refcriptum fuit hoc modo. LA COUR declare que le teftament fait & paffé pardevant deux échevins, écrit par l'écoutette du lieu, par les dits échevins à ce autorifé à caufe de l'abfence du greffier, eft à tenir pour valide. Bruxelles 18. Nov. 1631. BOISS. Vt. J. LE COMTE *Extat num. 1. poft d. art. 12.*

Coram prætore, paftore & 2. fcabinis.

Numero 10. poft eumd. art. validum haberi jubetur teftamentum conditum coram prætore, paftore & duobus fcabinis fcriptum ab ipfo prætore tamquam tali, non tamen ad hoc authorizato & ab omnibus ut & à teftatore fignatum.

Antecedentibus his affinia vide interpretationibus 2. 5. & 16. ad d. art.

Coram 2. fcabinis & 2. teftibus.

PAR LE ROY. Nous entendons, que le teftament en queftion, paffé par devant deux échevins de votre college [d'echevins de Douay] & deux temoins, & figné tant par la teftatrice & fon mari [pour l'autorifer] que par lefdits echevins & temoins, doit être jugé vaillable & fait en conformité du 12. art. de l'édit perp. de l'an 1611. Bruxelles 22. Mars 1632. *Extat poft d. art. 12. num. 22.*

Teftam. factum fub fignaturâ privatâ virtute claufulæ contentæ in litteris veniæ teftandi de feudis.

SUR ce que les Chancelier & gens du Confeil de Brabant ont propofé touchant les teftamens faits fans intervention de notaire ou curé, & de deux temoins, ains fous les fignatures des teftateurs ayans été pourvus de lettres patentes d'octroy, contenantes la claufe que par ci-devant l'on fouloit inferer, de pouvoir faire leurs teftamens pardevant notaire & temoins ou echevins, hommes de fief, fous leur fignature, ou autrement; LE

ROY declare, que les dits testamens, faits sous les seuls signatures des testateurs, seront tenus pour nuls & de nulle valeur, non obstant octroy contenant la clause que dit est. Fait au Conseil privé à Bruxelles 27. Nov. 1627. De Groote. *Extat num.* 14. *post d. art.* 12. *ed. perp.*

Tantumdem interpretatione 8. *ibid. reprobatur testamentum solemnibus destitutum, etiamsi liquidò constet à testatore scriptum & signatum.*

Quid si liquidò constet à testatore scriptum?

Præscriptas edicto perp. solemnitates requiri ad quascumque ultimæ voluntatis dispositiones, etiam ad testamenta & legata in pias causas, vide interp. 13. *post art.* 12. *dieï* 7. *Oct.* 1623.

Nulla remissio pro legatis piis.

Ut clarè cuncta exprimantur, commendat art. 17. *ed. perp.*

Claritas.

Officiali Episcopi Antverpiensis hoc modo rescriptum est. SA MAJ. declare, que le 12. art. de l'édit perpétuel doit aussi être observé és testamens faits par gens infectées au tems de la contagion. Fait à Bruxelles 27. Juin 1630. Ma. Vt. Prats. *Extat num.* 18. *post art.* 12. *item P.* 1. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 12.

Testamenta contagió afflictorum.

Tribunali tutorio Antverpiæ petenti responsum est. SA MAJESTÉ declare, que ce qui est ordonné par l'art. 12. [susdit] n'empeche, que les testamens faits par les infectés de la contagion, auxquels auroient assistées deux femmes comme temoins, soient valables. Bruxelles 15. Janv. 1633. Ro. Vt. Signé De Berti. *Extat num.* 23. *post d. art.*

Fœminæ testes tempore contagii.

Die 16. *Octob.* 1625. *petenti Magistratui Mechliniensi pro testamentis ab ægrotis tempore contagii condendis quædam remissio concessa est ex solemnibus quæ consuetudines eorum decretæ requirerent: nihil tamen ex iis, quæ ed. perp. requirit relaxatum videtur. vide num.* 15. *post d. art.* 12.

Testamenta contagiosorū.

Super testamentis contagio infectorum nullam decisionem inferre videntur duo de eodem casu rescripta numeris 26. & 27. *post dict. art.*

Rescripto 18. *Martii* 1620. *per officialem Episc. Antv. impetrato, de quo antè, etiam responsum est ut sequitur.* Quand le testateur a soussigné & non les temoins; quand les temoins ont soussigné & non le testateur; quand ni testateur ni temoins n'ont soussigné, mais le notaire tant en son protocol qu'instrument; toutes & chacunes les omissions ci mentionées rendent le testament nul.

Omissiones subsignationū.

Eodem item responsum est hoc. Les temoins, qui par occasion se trouvent au lieu où le testament se passe, sont entendus être à ce appellés; quand ils sont requis d'être à ce presens, & font ce qu'en tel cas les temoins doivent faire.

Testes non ex proposito appellati.

Eodem etiam hoc propositum fuit. Si le testament, soussigné par le notaire & temoins, & non par le testateur qui ne sauroit écrire, est nul pour ce tant seulement, que le notaire a oublié d'annoter au testament que le dit testateur de lui interrogé avoit declaré ne savoir écrire, ou bien si par dessus le dit instrument sera admise l'attestation du dit notaire & temoins pour prouver la dite declaration du defunt & faute de savoir écrire. *Responsum,*

Omissa mentio de testatoris scribendi impotentiâ.

Les testamens és quels se trouve omise la declaration ci mentionée, sont nuls & de nulle valeur.

Scribendi ex morbo impotentia.

Ejusdem rescripti etiam hoc est. Sous ceux qui ne savent écrire en l'art 12. sont compris ceux qui par maladie ou autrement sont empechés de le pouvoir faire.

Quos notoriè constat scribere posse, an illi interpellandi. ?

PAR LES ARCHIDUCS. La formalité d'interpeller les temoins s'ils savent lire & écrire, a été apposée au dit édit pour pourvoir à la sureté des testamens qui se passent en lieux champêtres & autres où ne se recouvre abondance de gens lettrés. Mais en quelque lieu que ce soit, si les témoins évoqués à tels actes & dispositions & les aians signé, sont notoirement qualifiés; si comme conseillers, avocats & praticiens & autres personnes notables, connuës aux testateurs & aux assistans; telle interrogation n'est precisement necessaire. Bruxelles 12. Nov. 1618. signé DE GROOTE. *Extat interp. 6. post d. art.*

Subscriptio testium omissâ mentione an scribere possent.

LE ROY. Nous vous dirons, n'y avoir sujet de tenir le dit testament autre que bon & vaillable, tant pour le regard de la personne commise à administrer les Sacremens aux pestiferés, l'aïant reçu & passé que pour les temoins y appellés & l'aiant signé [encore que par le dit testament ne soit faite mention que les dits temoins ont été interpellés s'ils savent écrire] Brux. 23. Juin 1637. signé FINIA. *Extat num. 24. post d. art. 12.*

Signaculorum subsignatio omissâ mentione de scribendi impotentiâ.

SA MAJESTÉ declare qu'ensuite du 12. art de l'édit perp: il ne suffit, que les notaires attestent, que la marque ou les marques y apposées soient des temoins entrevenus à la disposition: ains qu'ils sont tenus d'exprimer, qu'iceux temoins ne savent écrire, à peine de nullité des dits testamens. Bruxelles 12. Avril 1630. MA. Vt. J. LE COMTE. *Extat num. 17. post d. art. 12.*

Hæc confer cum interpretatione P. 1. L. 4. T. 1. C. 9. & num. 9. post d. art. 12. Magistratui Audomarensi datâ die 28. Julii 1621. ubi singulis signaculis testium & testatricis, nescientium scribere, apposita tantùm erant hæc verba Marque de, *nec ullâ, an scribere possent facta erat mentio.*

Vide hîc etiam rescriptum 17. Nov. 1631. num. 20. post d. art.

Testamenta clausa.

SUR la requête presentée à leurs Altesses Serenissimes par aucuns habitans de Douay, disans qu'il se rencontroit difficulté, si les testamens faits en un papier clos & cacheté, encores que le testateur auroit declaré le contenu au dit papier être son testament en presence des notaires & temoins, seroient tenus pour vaillables sans être lus en presence des dits notaires & temoins; a été appostillé ce que s'ensuit.

Comme les articles de l'édit ne contiennent aucune defence de faire testamens clos & cachetés en la forme çi reprise; il n'y a sujet de mouvoir la difficulté presentée par la requête. Bruxelles 8. Juin 1613. *Extat interp 1. post art. 12. ed. perp.*

Aperta sed non lecta.

Interpretatione 25. post d. art. fortiori ratione rescribitur, testamentum coram notario aut curione & duobus testibus quâdam chartâ apertâ, sed secretâ & non lectâ, contineri declaratum, valere.

LA

LA DECLARATION faite par un teſtateur par devant notaire & temoins, qu'un cohier, mis és mains d'icelui notaire, contient ſon teſtament & derniere volonté; doit être ſignée non ſeulement par iceux notaire & temoins; mais auſſi par le teſtateur, non obſtant qu'il auroit ſigné ledit cohier en dedans en abſence deſdits notaire & temoins, à peine de nullité. Bruxelles 15. Mars 1623. *Extat P. 1. L. 4. T. 1. C. 2. item num. 12. poſt d. art. 12.*

Teſtatio de teſtamento clauſo facta coram notario, etiam ſignanda.

Reſcripti 18. Martii 1620. ab officiali Antverpienſi impetrati, de quo ſuprà, etiam ſunt hæc duo, Les mots *Teſtamens, Diſpoſitions ou autre derniere volonté,* comprenent tous codiciles & teſtamens aians clauſe codicillaire.

Cuncta etiam de codicillis intelligi.

Ce qu'eſt dit au dit art. 12, doit auſſi avoir lieu és teſtamens des ſoldats, faits lors qu'ils ſont en garniſon.

Et de teſt. milit. in præſidiis.

LA COUR declare que ſon Alteſſe n'entend d'avoir derogué par le 12. art. au privilege du droit écrit en faveur des teſtamens & diſpoſitions dernieres faites inter liberos. Bruxelles 10. d'Aout 1619. J. LE COMTE. *Extat num. 7. poſt d. art. 12. item P. 1. L. 4. T. 1. C. 6. ubi datum fertur 3. Aug. 1619. quapropter à Chriſtinæo ſuſpectum habetur, ac tanto magis, quod videatur omninò impingere in id quod placitum interpretatione 7. Oct. 1623. de quâ ſuprà.*

Teſtam. inter liberos.

12. *Jul.* 1611. *Art. XIV.* Declarans toutes fois, notre intention être, que là, ou leſdits biens ſont de libre diſpoſition; ils ne pourront être laiſſés par tels teſtateurs, ſoit par teſtament ou donations d'entre vifs, ou à cauſe de mort, ni en être fait autre donation quelconque au proffit de leurs tuteurs, curateurs ou adminiſtrateurs ou de leurs femmes ou enfans durant le tems de leur adminiſtration, ſelon qu'a été ordonné par feu ſa dite Majeſté Impériale l'an 1540. le tout à peine de nullité. ce que toutes fois n'entendons avoir lieu au regard des peres & meres, grands peres & grandes meres, freres ou ſœurs, ores qu'ils ſoient de la qualité ſuſdite.

Diſpoſitiones in favorem tutorum vetita.

Ed. illud 4. Octob. 1540. P. 1. L. 3. rubr. 1. pag. 772. art. 8. Ed. Fland. vetat etiam ejuſmodi liberalitates fieri tot profyte van hare peters en meters. *Sed in eodem edicto gallicâ linguâ conſcripto in codice quodam Edd. Namurcenſium, habetur* paratres & maratres.

28. *Nov.* 1611. *Art. V.* Declarent en outre leurs dites Alteſſes qu'entre les biens, dont par l'art. 14. eſt defendu de faire donation au profit de ſes tuteurs, adminiſtrateurs & autres perſonnes denommées au dit art. ſont compriſes les rentes tant hypothequées que non hypothequées, les maiſons & autres biens aïans nature de fonds & héritages, ores que par les couſtumes des lieux tenus & reputés pour meubles en fait de ſucceſſion ou autres cas ſemblables.

Etiam diſpoſitiones de rebus fundiariis mobilitatis naturâ ſeu conditione habitis.

28. *Nov.* 1611. *Art. VI.* Et par ampliation dudit art. que la prohibition y contenue aura auſſi lieu au regard des biens vraiment mobiliers. ne voulans toutes fois empecher que l'on ne faſſe deſ-

Quin & diſpoſitiones de mobilibus ipſis.

dits biens mobiliers quelque liberalité gratieuse & moderée aux dits curateurs, administrateurs, leurs femmes ou enfans, à l'advenant des facultés & moyens desdits donateurs ou testateurs, & des merites des donataires: dont en cas de difficulté l'arbitrage demeurera au juge pour en être par lui ordonné ce que de raison.

Substitutiones fideicommissa in favorem trium successivè tantùm.

12. *Jul.* 1611. *Art. XVI.* Que toutes telles dispositions de substitutions, fideicommis, prohibitions d'aliener, conditions de retour ou autres semblables, faites par ordonnance de derniere volonté, ou par contrat d'entre vifs, de mariage ou autre que communement on appelle conventionels, sur quels termes elles soient concuës, n'auront effet que trois fois, y comprise l'institution premiere, & au profit de trois personnes, en ce comptée la premiere instituée. declarans celles ultérieurement ordonnées de nulle valeur.

Ita, ut secundùm substitutus alienare possit.

LEURS ALTESSES SERENISSIMES declarent, que, quand les biens chargés de fideicommis sont parvenus du premier institué au premier à lui substitué, & dudit substitué premier au substitué deuxieme, icelui peut vendre & aliener lesdits biens. Fait au Conseil Privé 16. Mars 1620. MA. VT. DE BERTI. *Extat P. 1. L. 4. T. 2. C. 1. item num. 3. post d. art. 16.*

Hujus rescripti placitum approbavit Consilium Brabantiæ 10. Oct. 1623. interp. 4. post d. art. 16. consulto prius, ut apparet ex interpretatione subsequenti, Consilio privato.

An pro materiâ fideicommissorum cujusquam esse queat momenti id quod proponitur & terminatur interp. 2. post. d. art. 16. dieï 5. Febr. 1614. studiosiores judicent.

An de bonis sit testamenti factio, ex jure locali sitûs judicandum est.

12. *Jul.* 1611. *Art. XIII.* Si és lieux de la résidence des testateurs & de la situation de leurs biens y a diversité de coutumes pour le regard de ces dispositions de derniere volonté; Nous ordonnons, qu'entant que touche la qualité desdits biens, si on ne peut disposer, en quel âge, & avec quelle forme & solemnité, on suivra les coutumes & usances de la dite situation.

Quid, si jura sitûs aliam exigant testandi formam?

Extat post hunc art. declaratio Consilii privati, quæ innuit testamenta solemnibus nostratibus condita etiam validè disponere de bonis sitis in regionibus aut terris in quibus testamentorum condendorum solemnia à nostratibus differunt, ut Mediolani, ubi requiruntur septem testes.

Liberi in conditione positi, substituti habentor.

12. *Jul.* 1611. *Art. XVIII.* Et advenant qu'ils y ordonnent quelque substitution au profit de quelqu'un „ Lors & si avant que „ le premier institué viendroit à deceder sans enfans „ (que plusieurs ont tenu être mots conditionels & ambigus, causans grande dispute & diversité d'opinions) nous, pour y mettre fin, declarons, qu'au cas susdit tels enfans, mis en condition, s'entendront être appellés après leur pere, qui par consequent ne pourra aliener les biens chargés de cette substitution.

Super testamentis de Feudis, vide Feuda.

De fideïcommissorum, prohibitionum alienandi, &c. registrationibus vide Mancipationes.

PAR LE ROY. Comme plusieurs héritiers, defraudans les volontés, dons & legats faits par leurs antecesseurs, ne se soucient de les accomplir, mêmes cachent & recelent les testamens, se fondans héritiers d'intestat; nous avons ordonné, que doresnavant tous successeurs, soit par testament ou d'intestat, aient au plus tard endéans quarante jours après le trespas de ceux auxquels ils succedent, à exhiber & communiquer à ceux, aux quels la chose touche, les testamens, si aucun en a, codicilles, donations à cause de mort, ou autres instrumens, disposition & ordonnance de derniere volonté des defuncts, pour les voir si avant qu'il touche à chacun pour sa part & portion, don & legat, afin de au plutot que faire se pourra, furnir & accomplir les dites ordonnances, dons & legats, si iceux sont justes & legitimes: & sinon, pour y garder le droit à qui il appartient, sur peine contre ceux qui le receleront, soustrairont, romperont ou empêcheront de venir à connoissance, d'être punis de crime de faux, selon le droit, & de payer le double des donations, dispositions, legats & autres ordonnances de derniere volonté : & à ceux qui seroient en faute de faire tel devoir par quelqu'oubliance simple ou negligence, d'amende arbitraire par dessus l'interêt de chacun donataire & legataire: à appliquer les dites amendes un tiers à notre profit, le second pour le denontiateur, & le troisieme à l'officier qui en fera la poursuite & exécution.

Successores testamenta, dispositionesve contentas ne celanto.

Et afin que les dites dispositions viennent tant plus facilement à connoissance; ordonnons à tous hommes de fief, échevins, gens de loy ou leurs greffiers & secretaires, tabellions, notaires & autres personnes publiques, même aux curés & vicecurés, qui auront reçus aucuns testamens, donations à cause de mort, codicilles & semblables dispositions dernieres, ou autres qui pourroient avoir en garde tels instrumens, de, au plus tôt que faire se pourra, & au plus tard endeans le terme de quarante jours advertir ceux auxquels la chose touche, & les officiers & gens de justice du lieu ou la maison mortuaire sera, que telles dernieres volontés, testamens, donations ou autres dispositions sont faites: declarant les noms des héritiers, executeurs du testament & légataires, pour pouvoir communiquer & montrer les registres & protocolles en ce qui touche un chacun, ainsi qu'il appartiendra, sous peine de suspension de leurs offices & correction arbitraire, ensemble de paier les dits dommages & interets à ceux qui par tels defauts seroient prejudiciés, & en outre, d'amende arbitraire à appliquer comme dessus.

Testamenta, legata &c. notarii, magistratus, parochi &c. indicent, institutis legatariis & magistratui.

Ordonnons aussi aux curés & vicecurés respectivement, de tenir note & registre de toutes dispositions qui se passeront par devant eux, & qu'iceux registres, après le trespas des dits curés & vicecurés, ensemble quand iceux changeront de residence, comme advient par fois par promotion à autres benefices, soient mis & consignés en la greffe sous la justice du lieu où ils auront deservis la dite cure, pour à toute occasion y avoir recours. à

Testamenta a parochis excepta post eorum decessum in tabularium publicum referenda.

la quelle fin y aura un coffre à ce ordonné en chacune ville & lieu, dont l'officier aura une clef, & le greffier l'autre. & au village le curé aura aussi une clef. Bruxelles 6. Decembre 1586.

Desumptum est hoc edictum ex codice quodam manuscripto Edictorum Namurcensium de quo & alibi. Extat etiam in Flandriæ provinciam directum P. 2. L. 3. rubr. 1. pag. 731. Ed. Fland. Eodem hoc edicto etiam fieri jubentur registrationes fideicommissorum, prohibitionum alienandi &c. citatur etiam art. 15. ed. perp. 1611 *item P. 4. L. 3. T. 7. An.* 1673. *P. 5. L. 4. T. 4. C. 1. & 2. An.* 1681. *&* 1694.

Tributa publica.

Materiæ termini.

SUb hoc tractatu comprehensa non sunt illa tributa, quæ in urbibus ad ipsarum proprias necessitates penduntur, quas accisias nominamus, & alia ejus speciei: nec etiam ea, quæ de mercibus ad introitum & exitum ditionis solvuntur: sed tantùm illa, quæ tamquam reipublicæ emolumenta & facultates conferuntur.

Huc refer aliqua ex inscrip. 3. Inaug. ad finem.

De consensu per Magistratus & membra politica urbium pro imponendis tributis ferendo, in edictis, ipsarum regimen tractantibus, quære.

Inscriptio prima.

De ratione seu modo tributorum imponendorum & eorum per civitates, monasteria & pagos deincepsq. in res & fundos distributione generatim.

Emissio taxarum.

13. *Sept.* 1687. *Art. I.* Dat de billetten uyt te zenden tot inninge der ordinarisse beden, zullen behelzen alle 't gene ieder godshuys, stad, vryhyd, dorp ofte gemynte ter diër oorzake in ieder termyn is geldende.

Id. Art. II. Deze billetten, gelyk ook de gene over de taxen onzer subsidiën zullen by de respective ontfangers van onze zeer Lieve ende Getrauwe die dry Staten van Braband gedistribuëerd worden aen de boden.

Quas viatores ipsi ferant, exactionemque faciant.

Idem Art. IV. De boden zullen zonder uytstel zelver in persoon ende niet door imand anders, wie het zaude mogen wezen, de billetten bestellen aen d'officiers van idere plaetse. aen de welke ten zelven tyde ook zal worden gedaen de sommatië staende tot de voorf. taxen, volgens de insertië die daer van word gedaen ende nog zal moeten gedaen worden in de voorf. billetten.

Sine assistente, certo salario.

Idem Art. V. Welke devoiren zy zullen doen zonder assistent, mits den salaris van 12. stuyvers van ideren tax van de beden, ende in 't regard van de subsidiën zullen hun moeten contenteren met de vergeldinge die zy daer vooren van de ontfangers zyn genietende, zonder iet voorders te mogen pretenderen oft ontfangen tot laste van de gemeynten onder pretext, 't zy van defroeye-

defroeyementen, teirkosten, oft dat het exploit aen meerdere persoonen zaude geschied zyn.

Plura, quæ quæstoribus generalibus in mittendis illis litteris, & viatoribus in illis ferendis observanda sunt, vide eod. ed. 13. *Sept.* 1687. & *P.* 7. *append. cap.* 1. *An.* 1697. & P. 3. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 13. *An.* 1560. *cap.* 31. *An.* 1546. & *cap.* 29. 2.° 1536. *ubi etiam de concussionibus viatorum.*

13. *Sept.* 1687. *Art. VII.* De bestellinge van de billetten ende sommatië gedaen zynde; zullen de wethauderen ende bedezetters van de steden, vryheden ende dorpen schuldig wezen te zorgen, dat terstond, ende ten langsten binnen vyf dagen daer naer, gemaekt ende voltrokken word hunne smaldeelinge ende particuliere zettinge op den voet, gepreſcribeert by de voorſ. billetten.

Receptas taxas magistratus & officiarii in suos dispertiantur.

13. *Sept.* 1687. *Art. XX.* De voorſ. zettingen zullen reëlyk worden ingevoorderd op den voet uytgedrukt by de billetten van uytzendinge, zonder dat de zelve zullen mogen worden voldaen by penningen op te ligten, 't en zy by ons expres consent, ende zonder dat daer tegens zal worden geadmitteerd eenig rencontre, compensatië oft contrepretensië, hoedanig die zaude mogen wezen.

Secundum indicatam formam. Nulla compensatio.

13. *Sept.* 1687. *Art. X.* Onder de voorſ. zettingen ende repartitiën [der beden en subsidiën] en zal niet anders begrepen mogen worden als de somme vervat by de billetten van uytzendinge boven den loon oft salaris van den collecteur, pagter oft aennemer der invoorderinge, ende geensints eenige vacatiën van andere persoonen, oft officieren, de welke zullen moeten geschieden gratis. *Paria habentur P.* 3. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 13. *art.* 4. & *cap.* 31. *quorum illud anni* 1560. *hoc anni* 1546. *de precariis tantùm sunt intelligenda. nam reliquas tributorum dispertitiones & libellos ab officiariis* gratis *non faciendas infrà videas licet.*

In precarias & subsidia nihil præter taxam & collectionis mercedem dispertiendum.

13. *Sept.* 1687. *Art. XI.* Veel wyniger zullen onder de voorſ. zettingen [van beden en subsidiën] mogen gemengeld worden eenige andere lasten oft schulden, 't zy reële, personele oft mixte, als van schipvragten, wagevragten, pionniers, logementen, passagiën, teiringen, schinkagiën, processen, vacatiën, vergaderingen, verschooningen, defaillanten oft andere lasten ofte kosten, hoedanig ende van wat qualityt, conditië oft nature die zauden mogen wezen.

Nec vel vecturas, operas, hospitia, copiis præstita, symposia &c.

13. *Sept.* 1687. *Art. XII.* Ja ook niet eenige voorgaende agterstellen van beden ende subsidiën, nog eenige capitalen oft agterstellen van renten ofte van obligatiën, alhoewel die ook wettelyk zauden gecreëerd wezen.

Nec precariarum debita anteriora.

12. *Aug.* 1749. *Art. XLIV.* Dat de beden, subsidiën, contributiën, quartierslasten ende domiciliaire oft binnekosten zullen omgesteld worden by bezondere boeken oft capittels teenemael gesepareerd, zonder daer mede te mengelen ofte daer inne te brengen eenige voorgaende schulden oft andere lasten oft kos-

Singulæ tributorum species in singulos referantur libellos.

ten, van wat qualityt, conditië oft nature die zauden mogen wezen. *Affinia* 13. *Sept.* 1687. *Art.* 13.

Libellis præmittendas summas distribuendas. &c.

12. *Aug.* 1749. *Art. XLV.* In het proëmium ofte hoofd van welke boeken men zal stellen den inhaud van 't billet van uytzendinge oft quote van bede ofte subsidië, ofte wel de orders met den dag ende datum uyt kragte van de welke de omstellinge moet geschieden, uytdrukkende den voet oft maniere van repartitië met het import der geheele somme tot uytvindinge van de welke die repartitië gedaen word, ende van waer de zelve is voortskomende, conform aen den 7. ende 13. artiekel van 't gezyd reglement.

Item sumptus redigendi libelli & rationis reddendæ.

12. *Aug.* 1749. *Art. XLVI.* Men zal daer inne ook uytdrukken oft specificeren, post par post, de kosten over het maken van den boek ende de gene over het doen der rekeninge, mitsgaders het import van den tantiëme van den collecteur, maekende by additië van alle die sommen de masse totael van 't gene zal moeten omgezet worden.

Deinde recensenda rerū & jugerorum contribuentiū modum, quantitatem &c.

12. *Aug.* 1749. *Art. XLVII.* Waer naer men zal stellen de generale quantityt der bunders die quotizabel zyn, met uytdrukkinge der verschyde qualityten van goederen, gronden ende erven volgens dat er van ider qualityt te vinden is, dat is te zeggen met uytdrukkinge van het bunder-getal der akkerlanden, bemden, wyden, besschen, vyvers, huyzen, tienden, molens, hyden, &c. met byvoeginge van de taxen van het bunder van ider der voorf. verschyde speciën, gelyk ook de taxen der tienden, molens, huyzen, herbergen &c.

Contributio decimarum.

12. *Aug.* 1749. *Art. XLVIII.* Ende alswanneer de tiende toebehoord ten deele oft in 't geheel aen den pastoor, ende dat den zelven zig bevind in den cas van te mogen genieten den vrydom gereguleerd nopende zyne competentië; zal men daer van mentië maken in het hoofd van den boek; ende men zal maer de excrescentië diër quotizeren.

Distributio in quemque justa & æqua esto.

Nulla immunitas.

13. *Sept.* 1687. *Art. VIII.* [De wethauderen ende bedezetters zullen zorgen dat hunne smaldeelinge en particuliere zettinge gedaen worde] zonder iemand te mogen verschoonen oft vry te laten in deel oft geheel, op wat pretext het zaude mogen wezen. verbiedende dezen aengaende eenige transactiën oft accoorden te maken. die wy van alsnu voor alsdan verklaren nul ende van geender weerde. ende rakende de gene, die hier vorens gemaekt oft ook by vonnissen bekleed zauden mogen wezen; wy ordonneren, dat deze accoorden ende vonnissen binnen zes weken naer de publicatië dezer in origineel oft by copye authentiek zullen overgegeven worden in handen van de commissarissen by ons te noemen tot beter uytwerkinge ende onderhaudinge van deze ordonnantië, om, het officië fiscael ende partye sommierlyk gehoord, gedisponeerd te worden naer behooren. ende by gebrek van deze overleveringe, zullen de zelve gehauden worden nul ende zonder effect.

Antiqua quædam de immunitate ecclesiasticorum vide P. 3. L. 3. T. 1. C. 35. An. 1594. & P. 3. L. 1. T. 9. C. 1. An. 1312. & cap. seq. An. 1421. vide item inscript. seq.

13. *Sept.* 1687. *Art. IX.* In 't formeren van de zettingen van de beden ende subsidiën zal worden agtervolgd het gene hier voormaels alnog geordonneerd is geweest, van dat de quoten der goederen zullen moeten betaeld worden ter plaetse daer de zelve goederen gelegen zyn, al waer het zoo dat de vrugten elders wirden geschuerd. wel verstaende dat eenen ingezetenen, wezende propriëtaris ende gebruyker, zal betalen ter oorzake van zyn bedryf zoo veel ende niet meer, als eenen pagter, gelyk bedryf doende. ende aengaende de propriëtyt, zal den ingezetenen propriëtaris worden getaxeerd gelyk eenen anderen propriëtaris buyten het dorp woonende ende niet zelf bedryvende zyn goed, zonder de belastinge van het bedryf te confonderen met de belastinge van de propriëtyt. *Paria P. 3. L. 3. C. 8. An.* 1617.

Bona soli solvunt in loco situs.

13. *Sept.* 1687. *Art. XIV.* Ende de gene op de zetboeken bekend staende, en zullen niet mogen doen eenig afwys oft afschryvinge onder pretext dat zy de zelve landen in 't geheel oft ten deele niet meer en zauden bezitten oft defructuëren: 't en zy dat zy te vorens oft in het formeren der zetboeken zulks hebben kenbaer gemaekt ten register ofte op den zetboek by exhibitië van de titels ende declaratië van den successeur, ende dat zy hem aldaer hebben doen aenteekenen. faute van 't welk zy zullen belast blyven als voren, behaudens hun regres.

Libellis annotati solvere debent, etiam si possessione privati.

12. *Aug.* 1749. *Art. L.* Deze boeken moeten gemaekt worden ter interventië van de officieren ende wethauderen, van de bedezetters ende van de meest geinteresseerde, ingeval deze laeste hun presenteren om daer over te staen, ende dat binnen 15. dagen naer dat men zal ontfangen hebben de uytzendingen ofte orders daer toe dienende. ende men zal in den zelven boek uytdrukken den dag dat hy gemaekt is, ende den naem van alle de gene die daer over gestaen hebben. de welke beneffens den greffier oft den secretaris den zelven zullen teekenen. ende hy zal ten zelven tyde executoriael verklaerd worden. alles op de forme ende maniere gelyk zulks gepresribeerd is by 't project aen dezen reglemente gevoegd, 't welk men geheel Braband door punctuëlyk zal agtervolgen, zoo voor de jaren van den laesten oorlog, als voor 't toekomende, op pene van 50. pattakons amende tot laste der greffiers oft secretarissen, ende 50. pattakons tot laste van de andere van de wet.

Libelli redigendi coram officiariis, magistratibus, subsignandi &c.

12. *Aug.* 1749. *Art. LII.* Wy willen dat den greffier oft secretaris van iederen zetboek zal maken een dobbel 't welk zal moeten geteekent worden door alle de gene die het origineel geteekend hebben. 't welk dobbel zal gesteld worden in handen van den collecteur. ende het origineel zal zorgvuldiglyk moe-

Libellorum duo exempla sunto.

Kkkkk 2

ten bewaerd worden in de gemyne dorpskomme, op pene van 50. pattacons amende, ende dat die van de wet zullen moeten inneſtaen voor alle koſten, ſchaeden ende intreſten daer uyt te reſulteren.

Quædam ex antecedentibus continet ed. 13. *Sept.* 1687. *art.* 21. & 57.

Salaria redactionis aliquorum librorum ſecretario conceſſa.

12. *Aug.* 1749. *Art. LX.* Wy verklaeren dat voor het formeren van iederen zetboek met zyn dobbel zoo van de XX. als contributiën ende quartierslaſten aen den greffier ofte ſecretaris zal worden betaelt vyf guldens eens, als 't import van diën boek niet en excedeert de ſomme van 500. guldens: ende zeven guldens, alswanneer 't zelve import de voorſ. ſomme zal excederen, zonder iet voorders te mogen eyſſchen, op wat titel het zy, behalven de koſten van de zegels. onzen wille zynde, dat de laſten, die betaelt worden voor de beden, by een capittel ſeparàet zullen volgen ten zetboek der XXſten, zonder dat iemand van de wet oft andere eenig recompens oft belooninge zullen mogen vragen, boven 't gene by dezen ende den volgenden artikel is gereguleert ende gefixeert. *Vide pauld ſuperiùs* 13. *Sept.* 1687. *art.* 10.

Salaria officiario, ſcabinis, viatori.

12. *Aug.* 1749. *Art LXI.* Dat men aen den officier preſent zynde zal betalen 28. ſtuyvers ende aen de ſchepenen 2 guldens, te verdylen onder de gene die geſtaen zullen hebben over 't formeren van diën boek. dat men maer twee oft uyterlyk vier bedezetters en zal employeren, aen elk van welke zal betaelt worden 10. ſtuyvers, gelyk ook aen den dienaer: alles zonder diſtinctië oft die omgezette ſomme excedeert ofte niet die 500. guldens, zonder iet voorders te mogen brengen oft eyſſchen op wat pretext het mogte wezen.

Inſcriptio ſecunda.

De Precariarum diſpertitione ſingulatim.

Precariarum taxæ, ſeu litteræ emiſſariæ.

Cum non abs re ſit nôſſe litteras illas, quas ordinum receptores ſub ſuis quique diſtrictibus ſeu quarteriis in pagos & municipia dimittunt, quas appellamus Taxen, Billets d'envoy; *quæque pro diverſis tributorum ſpeciebus determinant objectum & quodammodò fundamentum diſpertitionum inferiorum intra municipia & loca quævis ſingularia faciendarum; unum exemplar earum pro precariis nuper ſub diſtrictu Bruxellenſi in pagum quemdam emiſſarum, exempli gratiâ hîc præmittitur.*

LIEVE ENDE WEL BEMINDE. Die van [*hîc pagi vel municipii nomen*] My is belaſt door myne Heeren die Gedeputeerde der Heeren Staten van Braband, aen UL. toe te zenden den tax in de naervolgende ordinaire beden over den termyn van een half jaer t'mynen comptoire te betalen, voor d'een' helligt tegen bamiſſe ende d'andere helligt tegen kerſmiſſe van het jaer 1777. mede het extraordinair ſubſidië toegeſtaen aen Zyne Maj.

geestelyke persoonen tot heurs zelfs oft totten geestelyken behoef, het zy nieuwe kloosteren, collegiën oft andere, binnen oft buyten onzen voorgenoemden lande gezeten, gekogt oft verkregen, oft by testament aengekomen zyn oft zullen, uytgenomen die goeden, die tot de eerste fondatië gegeven zyn, ende daer toe by ons ofte onzer voorderen behoorlyk geamortizeert, ende ook uytgenomen die goeden die tot dezer geestelykhyd langer dan doen men schreef 1481. verkregen zyn, ende t' sindert van de beden vry zyn geweest.

Duæ instructiones antè memoratæ anni 1451. & 1497. *postquam dixerunt precarias solvendas de omnibus bonis in loco domicilii, hanc ponunt exceptionem.* Uytgenomen die goeden, die sedert den jare 1421. herwaerts tegen ongevryde persoonen verkregen zyn. *tum prior sic pergit*, ende uytgehauden den genen die in den zelven lande hooge heerlykheyd bezitten, oft die vader oft aude vader in den zelven onzen lande baenroetsenstamme bezeten hadden. *posterior sic*, daer inne nogtans niet en zullen zyn begrepen oft mede gelden de gene die in den zelven lande baenroetstamme bezeten hebben. *deindè sic ambæ consonant*, behaudelyk oft zy eenige goeden hielden oft verkregen, die voormaels als zy andere luyden toebehoorden mede te laste plagten te staen, dat zy daer af mede gelden zullen, 't en ware dat de goeden uyt'er heerlykhyd gespleten waren ende zy die dan wedergekregen hadden, oft verkregen ende tot'er heerlykhyd hadden gevuegd ofte vuegden.

Contributio in loco domicilii, in loco sitûs: immunitas toparcharum, feudorum.

Monumento quodam anni 1292. *Dux Joannes I. accepto grandi à vassalis suis dono seu tributo, testatur illud ipsos gratuitò & lubentes præter ullam obligationem contulisse: juratque numquam deinceps ejusmodi quid invitis imponendum. An hinc feudis ejus temporis insignioribus sua à precariis immunitas perduravit? vide Loovens Tom.* 1. *pag.* 21. & *ibid. citatum Butkens.*

Mechlinienses non esse immunes virtute privilegii cujusdam à precariis super bonis suis sub Brabantiâ sitis, dum precariæ illæ ad utilitatem aut defensionem patriæ sunt concessæ, sed tum cum ad solius Principis commodum, vide P. 3. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 30. *anni* 1540.

Nulla Mechliniensibus immunitas.

P. 3. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 18. *die* 4. *Apr.* 1651. *prohibentur consilia municipiis & pagis concedere litteras veniæ comprehendendi in precariarum repartitionibus bona alioquin à precariis libera.*

Immunitatum læsio.

Instructio super precariis anni 1451. *art* 2. & *ea quæ est anni* 1497. *art.* 15. *hoc habent.* Item dat van erfrenten ende lyftogtrenten, veronderpand op gronden van erven staende ten laste ter plaetsen daer diën grond gelegen is, zal een iegelyk naer den onderschyde boven verhaelt mede gelden, te weten de erfrente naer heure geheele weerde, ende de lyftogtrente naer advenant, te wetene de helft.

Redituum contributio.

Ut precariæ solvantur ubi bona sita sunt, vide tum inscript. præced. tum in edicto ult. Mart. 1617. *quod extat P.* 3. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 8.

Contributio in loco sitûs.

Plura de loco, in quo quisque precarias solvere deberet, nempe aut in loco habitationis, aut ubi bona sita essent; item in quæ bona & quomodo olim dispertiri & imponi jussæ fuerint; vide potissimum in dictis duabus instructionibus 1451. & 1497. *P.* 2. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 2. & 4.

Inscriptio tertia.

De subsidiorum & præcipuè eorum, quæ appellamus nummos vigesimos, dispertitione.

Vigesimorum taxa, seu litteræ emissoriæ.

Hic item taxarum exemplum præmitti oportere visum est: quod sonat ut sequitur.

LIEVE ENDE WELBEMINDE die van . . . My is belast door myne Heeren die gedeputeerde der heeren Staeten van Braband aen UL. toetezenden ende op zynen tyd inne te voorderen UL. taux, opgestelt tot dry XX.ste penningen over den oost van dezen jaere 1778. voor het subsidië van den zelven jaere ter somme van . . . . als ook UL. taux tot dry vierdedeelen van eenen XX.sten voor een extraordinaris secours tot onderhaud van den hove van Zyne Koninglyke Hooghyd Gouverneur Generael van deze Nederlanden; voor het jaer innegegaen met den eersten Januarii van dezen loopende jaere 1778. ter somme van . . . . . . daerenboven de somme van . . . . . voor UL. quote in eenen halven XX.sten penning successivelyk geconsenteert te ligten geduerende den tyde ende termyn van achtendertig jaeren ende dit voor het XXII.ste jaer, niemant daer van vry, op den voet breeder uytgedrukt in de bezondere uytzendinge daer van gedaen den 3. Decembris 1757. mitsgaeders ook een vierdedeel van eenen XX.sten penning geconsenteert te lichten geduerende den tyd ende termyn van zestien achtereenvolgende jaeren om te voldoen aen de buytengewoonelyke gifte aen Haere Majesteyt geaccordeert ten jaere 1764. ende dit voor het vyfthienste van zestien, niemand daer van vry op den voet van den halven XX.sten ter somme van . . . . . . .ende dus gezamentlyk vier ende eenen halven XX.sten penning op den voet van de nieuwe cohieren over het innekomen van alle gronden ende erven, 't zy landen, wyden, bemden, besschen, vyvers, tienden, molens, huyzen ende alle andere goederen, eenige vrucht, oft profyt uytbrengende, 't zy leenen, geamortizeerde, van commanderyen der militaire orders, geestelyke ende weerelyke, geprivilegiëerde, mitsgaeders alle neiringdoenders 't zy winkeliers, brauwers, tappers, bakkers, raeymackers, ende andere, niet noch niemant uytgezondert ofte gereserveert, van wat nature, qualityt, conditië ofte staet die zauden mogen wezen. behaudelyk dat de competentië pastoreel oft congruë portië van de pastoors wiëns geheel innekomen hunder pastorele goederen niet èn excedeert de vierhondert vyftig guldens 's jaers, zal vry ende exemt wezen van de voorf. XX.ste penningen over de goederen van hunne pastorye ter concurrentië van dryhondert guldens 's jaers;

Maj. by acte van modificatië daer op gevolgt den 11. April 1746. ter somme van 600000. ponden Artois, uyt te zenden van halven tot halven jare, by nieuwe impositie en augmentatië van twee ordinarisse beden voor het half jaer te verschynen Kersmisse 1777. volgens ordonnantië van Myne Heeren die Gedeputeerde der Heeren Staten in date 7. Decemb. 1746. &c.

In de beden van tweehondert tien duyzent ponden Artois met er augmentatië van twee achtste deelen, de somme van . . . .

Item in de beden van XXXV. M. ponden Artois 's jaers, de somme van . . . . . .

In de laeste augmentatië oft courteresse, de somme van . . . .

In het subsidie oft augmentatie van den jare 1634. de somme van . . . . . .

In den interest oft augmentatië van 1645. de somme van . . .

Ende voor de nieuwe augmentatië van de twee ordinarisse beden voor het half jaer te verschynen Kersmisse 1777. de somme van . . . . . .

Makende samen de somme van . . .

Actum tot Brussel ten comptoire der beden den 1. Julii 1777. *Et subsignatum à quæstore ærario Ordinum.*

IN 'T JAER 1421. in de maend van Februario was geordonneert by mynen genadigen Heere van Braband, zynen Rade; de Edele ende goede Steden des zelfs lands dat men deze tegenwoordige bede van 175000 kroonen, daer die kloosteren ende godshuyzen niet mede gelden; ende desgelyks alle andere toekomende beden zetten, stellen ende ordonneeren zaude indervoegen hier naer verklaert tot er tyd men daer op anders zal willen ordonneren.

Precaria anni 1421. in quâ non contribuunt ecclesiastici.

I. In den eersten zal men der kloosteren-gods-huyzen-en-kerke-goeden, over binnen 50. jaren [*quæ computatio incipit ab anno* 1371. *de quo vide paulò inferiùs.*] gekregen, die by den Hertog niet gemortificeert en zyn, stellen na gelande van dat die goeden jaerlyks gelden, te weten een mudde koren oft twee cynsguldens, oft die weerde daer af, op een' bede van 100000. kroonen, twee plen. daer mede desgelyks ook gelden zelen alle de gene die kommer op de goeden verkregen hebben na gelande van den kommer, alzoo verre dien kommer niet toe en hoort poorters van eenige van de binne-steden van Braband, die bukvast daer ingezeten zyn: het en ware dat zy daer af gelooft hadden te schot en te lot te staen.

Contributio bonorum ecclesiasticorum.

Redituum.

II. Item zal men der poorteren goeden van Mechelen, die zy in Braband liggende ende verkregen hebben desgelyks zetten na gelande dat die goeden gelden, als van de kloosteren-godshuyzen-kerke-verkregen-goeden voorschreve.

Contributio bonor. à Mechliniensib. possessorum.

IV. Item zal men zetten der poorteren goeden van Braband die daer af schot ende lot gelooft hebben na gelande dat die goeden gelden, gelyk verklaert is hier boven.

Civium bona.

V. Item is te weten, dat hier in te verstaen is, dat alle aude

Stokgoeden.

ftokgoeden, die van aude tyden geen' bede te gelden en plagen, nu och ook voortaen geen bede gelden en zelen: maer zelen blyven op hunne aude herkomen, het en ware datze godshuyzen oft lieden buyten lande verkregen hadden, oft hier naer verkrygen zauden.

Contribuant bona in posterum mancipanda.

VI. Item en zal men voortaen niemand in Braband goeden nog erven in geenerhande hove, het en zy dat zy geloven te fchot en te lot te ftaen: alwaer 't ook zoo dat zy daer toe komen waren met beleydbrieven van Loven oft van Bruffel: want 't anders tegen den landcharter waer, ende 't land te male gefchapen ware verloren te zyn, ende die Heer zynen dienft te verliezen. Onderteeckent M. Van der Reest &c. *Extat parte* 2. *pag.* 35. *ad annum* 1421. *Luyfter van Braband. Hoc inferere libuit, quod abftrufioribus & inveteratis precariarum juribus lumen addat.*

Ut de bonis poft 1466. acquirendis contributio fpondeatur.

Cum fuperiori etiam art. VI. conferre liceat id, quod ftatutum pactitium anno 1466. *per urbes capitales & nobiles factum (de quo vide plura loco primo fub voce* Mancipationes*) complectitur, nempe.*

Item zoo wanneer imand koopen zal goeden oft renten met veftigheden voor de banken der plaetfen tegen perfoonen die daer af ten tyde van 't verkoop te lafte ftonden van fchot ende lot; dat den kooper die ook verloven zal te fchot en te lot te blyven. Desgelyks ook als eenen gevrydden zyn goed verkoopt eenen die niet vry en is, dat dat onvry worden zal, en ftaen te fchot ende lot van de beden. maer wes goeden of renten gevryden tegen gevryden verkrygt; die zullen in heure vryhyd blyven, zonder fchot ende lot daer af te moeten geloven.

Ecclefiafticorum feparatæ à laïcis contributiones.

Ecclefiafticos quidem olim pependiffe tributa, fed feparatim à laïcis, ac in precariis quidem poft captivitatem ducis Wenceflaï anno 1371. *impofitis, illos contuliffe partem nonam vide Loovens Tom.* 1. *pag.* 70. *Butkens ad an.* 1374.

In inftructione editâ fuper precariis 20. *Sept.* 1451. *P.* 2. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 2. *art.* 1. *ftipulabatur ordo abbatum in vicena quina fibi terna tantùm fore danda: inftructione verò anni* 1497. *P.* 2. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 4. *ftipulabatur in fingula centena fibi quaterna tantùm oneri fore.*

Extat P. 2. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 3. *monumentum quoddam Maximiliani & Mariæ Ducum anni* 1479. *quo Clerus Brabantiæ fecundarius,* die van de middele en gemeyne Clergie, *impetraffe videtur ne inter laïcos tributa feu precarias pendat. Et P.* 3. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 28. *anno* 1523. *impetrant collegia & ædes piæ*, gafthuyzen, geefthuyzen, huyfarmen, gulden van fchutters, broederfchappen, *ne cum clero precarias pendant.*

Bonorum ecclefiafticorum contributiones, immunitates.

Super immunitate bonorum ecclefiafticorum fic loquitur dicta inftructio anni 1497. *art.* 12. *cui fere confonat inftructio antiquior anni* 1451. Item dat insgelyks in dezer toekomender beden medegelden zullen ter plaetfen daer zy gelegen zyn alle de goeden binnen onzen lande van Braband voorgenoemd gelegen, die de

's jaers, ende de gene wiëns innekomen pastoreel excedeert de vierhondert vyftig guldens 's jaers, maer en zullen genieten den vrydom der zelve XX.ste penningen ter concurrentië van tweehondert guldens 's jaers, 't zy dat de voorf. pastoors de tienden ende andere goederen toebehoorende aen hunne pastorye zelfs hauden ende cultiveren, 't zy dat zy die verhueren ende verpagten, ende dat op den voet van de aendrachten ende cohieren des jaers 1686. ofte in 't toekomende by eene nieuwe hertellinge generael alnog te maeken: in den verstande ende op conditiën, dat zy de tienden ende andere goederen van hunne voorf. competentië ter concurrentië als boven zullen verhueren en verpachten vry van alle XX.ste penningen, ende dat zy niet en zullen vermogen in pacht aen te nemen oft te cultiveren eenige andere goederen niet toebehoorende aen hunne pastoryen, op pene van vervallen te zyn van den voorf. vrydom, blyvende hunne voorf. goederen daer aen onderworpen: waer van het import aen de voorf. tauxen is afgeschreven ende gekort, behaudelyk dat de voorf. competentiën dezen vrydom niet en zullen genieten van den halven nogte van het quart XX.sten penning toegestaen voor de gemelde buyten-gewoonelyke giften. de voorf. tauxen te ligten voor d'eene helligt tot laste van den eygenaer, ende voor d'ander' helligt tot laste van den huerling, 't en waer de huere oft pachtcedullen contrarië medebrogten: naer' welke huercedullen een ieder zig zal hebben te reguleren, by den zelven huerling nogtans, voor zoo vele hy daer toe by executoriën van den Raede van Braband bedwangbaer is, in 't geheel te verschieten. wes ook zal ingevolgt worden voor d'eene helligt tot laste van de pachters van Haere Majestyts Domeynen. in den verstande nogtans dat de propriëtarissen oft toçhtenaers der voorf. goederen, waer op eenige erfpachten oft erfrenten, 't zy kwytbaer oft onkwytbaer, reëlyk bezet zyn, zullen vermogen aen de betalinge der zelve renten af te trekken tot hunne ontlastinge de helligt van de voorf. XX.ste penningen, ende aldus ook proportionelyk de helligt van de helligt aen de lyfrenten: behaudelyk van de renten de welke geconstituëert zyn oft betaelt mogen worden ten penning twintig oft minderen interest op expresse conditië van vry gehauden te worden van XX.ste penningen. ende ook behaudelyk dat geene kortinge en zal geschieden van eenige XX.ste penningen aen de erfpachten oft erfrenten der fondatiën ten behoeve van de parochiale kerken, armen oft tafels van den H. Geest niet excederende twelf guldens 's jaers in gelde, oft vier veertelen in graenen maete van Antwerpen ende andere maeten naer advenant. zoo en zullen UL. niet naerlaeten den voorf. taux van vier en eenen halven XX.sten t'mynen comptoire optebrengen in vier deelen en termynen van 2. tot 2. maenden, d'eerste te verschynen den 1. Januarii van den toekomende jaere 1779. tot eenen en eenen halven XX.sten penning, en de dry voordere tot eenen XX.sten penning: alles

Immunitas portioni congruæ parochorum.

Dominus & locatarius æquis solvant partibus.

Dominia Ducalia.

Contributio redituum.

pene van reële en parate executië tot laste van de gebrekkelyke, dienende deze uytzendinge tot dien eynde voor sommatië. Aldus gedaen ten comptoire der beden binnen Brussel den 1. December 1778. J. G. VAN DEN BROECK.

Fundorum, juriumque realium delatio.

Ut æqua horum tributorum in civitates & pagos & deindè in fundos & jura impositio & distributio fieri posset, necesse fuit universalem indicere locorum rectoribus delationem fundorum & jurium realium. hanc autem in rem emissum fuit illud. P. 6. L. 2. T. 1. C. 3. cujus contentum, quoad quidem sciri maximè expediat, est ejusmodi.

Nulla ecclesiasticis, ordinibusve exceptio.

BY DEN KONING. Onzen Myer van Loven, Amman van Brussel &c. *Art. I.* Dat eenen van d'audste schepenen oft bedezetters met den tiendenaer oft pagter der zelve, mitsgaders met den secretaris oft greffier van idere klyne stad, vryhyd ende dorp zullen formeren ende overleveren in handen van de respective rentmeesters generaels der Staten van Braband binnen den tyd &c. pertinente ende individuële cohieren van ieder parceel lands, bosch, vyvers, huyzen, schysputten en andere goederen welke oft van wat natuer ende conditië die mogen wezen, geestelyke, weirelyke, geamortizeerde, leenen, cynsen oft andere, geene uytgezonderd, 't zy van ridderschap, biddende orders oft andere.

II. Zulks nogtans dat in de zelve cohieren zal aengeteckend worden de distinctië der zelve goederen, met particuliere uytdrukkinge van het getal der leengoederen mitsgaders van de gene toebehoorende aen doode handen, ende zoo voorts van d'andere speciën met hunne palen ende regenoten.

Bonorum pretia æstimata & relata.

VII. Naer rapport van alle welke goederen ende middelen zullen de voorn. persoonen met de zelve getrauwighyd doen eene regtveerdige schattinge van alle de voorz. goederen, zoo rakende de weerde van de propriëtyt ende togt, als jaerlyksche rendetinge, met distinctië van iedere specië der zelve goederen, ende fractië van de gemyne weerde in erfdomme ende in jaerlyksche renderinge 't een bunder door 't ander genomen: zulks dat mag blyken wat een bunder bemds, 't een door 't ander genomen, weerdig is, zoo in verkoopinge, als jaerlyksche renderinge. ende zoo van de landen, bosschen en andere goederen, waer van de weerde in propriëtyt ende in het jaerlyks uytbrengen 't een door 't ander kan genomen ende gebroken worden. Maer aengaende de huyzen, schysputten, moeren ende andere goederen, waer van de weerde ende jaerlyks inkomen door hun groot verschil kwalyk konnen geschat worden, daer van zal de weerde en innekomen van iedere partye bezonderlyk geannoteerd worden ende daer van rapport gedaen. Brussel den 2. dag van den jare 1680. FIER. Vt. VERRYCKEN.

Fundorum mensio generalis.

Cum nihilominùs delationes suprà mandatæ minùs fideliter fierent, & multa cælarentur; ad detegendas delationum fraudes sancita & suscepta est mensio generalis omnium fundorum hujus

provinciæ idque pede & mensurâ in quoque loco usitatis. P. 6. L. 2. T. 1. C. 7. *An.* 1683.

Cumque deindè sæpiùs repetita delationum mandata, & pœnarum minæ, desideratum effectum nondum produxissent, tandem 29. *Jan.* 1686. *complures nominati sunt commissarii ad redigendas matriculas &c.* P. 6. L. 2. T. 1. C. 11.

Missique matricularum redactores.

Postquam matriculæ illæ essent redactæ 23. *Nov.* 1691 & 16. *Oct.* 1699. *unusquisque qui de fraudibus seu cælationibus quibusdam queri vellet, jussus est illas intrà trimestre spatium detegere.* Op pene dat den voorf. termyn overftreken zynde, aen eên ider geïmponeert zal worden een eeuwig gezwyg ten effecte de voorf. cohieren gedecreteert worden naer behooren.

Absoluta delatio.

BY DE KYZERINNE DOU. &c. Om te verzien dat de XX.ste penningen binnen onze ftad Bruffel des te gemakkelyker zauden konnen ingevoordert worden, zoo verklaren wy by deze dat de eygenaers welkers huyzen zyn verhuert by quartieren oft feparate vertrekken, in 't toekomende zullen gehauden zyn te verfchieten de geheele XX.fte penningen van dufdanige huyzen, zy geheel tot lafte van de huerlingen op den voet van de accoorden, de welke zy met hun ten diën opzigte zullen hebben gemaekt. ende dat alle de gene, de welke zullen vermynen regt te hebben van te beroepen ende te genieten eenigen vrydom van de gezyde XX.fte penningen, 't zy uyt den hoofde van eenen pofitiven vrydom, 't zy op titel dat de huyzen ledig zyn, ofte van eerfte huyshaudinge ofte van armoede; zullen gehauden zyn ten comptoire van den XX.ften penning den vrydom kenbaer te maken, den welken zy vermynen te moeten genieten, ende aldaer overleggen de noodige bewyzen binnen den tyd dat de effective betalinge der XX.fte penningen moet gefchieden. op pene dat de gene, de welke diën-aengaende in gebrek zullen zyn, gehauden zullen wezen te betalen d'onkoften van fommatiën ende prefentatiën in executië die t'hunnen lafte zullen gefchied zyn, ende daerenboven op pene dat, ingevalle zy deze devoiren niet gedaen zullen hebben voor de uytzendinge van de XX.fte penningen voor het volgende jaer, zy vervallen zullen zyn van den vrydom ofte verminderinge die zy zauden hebben konnen eyfchen. Bruffel 16. January 1768. STREITH. Vt. F. LANNE'. P. 10. L. 2. T. 39. *Cap. unico.*

Vigesimi Bruxellis de domibus divisim elocatis à domino solvendi.

Immunitatū tituli tempestive deferendi.

PROJECT van zetboek volgens de welke alle officiers ende regeerders van 't geheel Hertogdom van Braband zullen moeten maken de repartitiën van de XX.fte penningen ende van alles dat de zelve nature haud.

Forma libellorum collectoriorum.

Zettinge gedaen by meyer, fchepenen ende bedezetters der gemynte van . . . . . om te vinden . . . . XX.fte ter fomme van . . . . . volgens het billet van uytzendinge hier gevoegd.

Aen den meyer oft bailli voor zyne regten der zettinge ende van de rekeninge de fomme van . .

Aen de schepenen . . . . .

Aen de bedezetters . . . .

Aen den greffier oft secretaris voor 't maken van de zettinge, 't maken van dobbel, stellen ende sluyten van rekeningen met het dobbel . . . . .

Voor de zegels . . . . .

Aen den collecteur ten advenant van . . . . . . van 't hondert . . . . . .

't Geheel van alle deze sommen is . . . . . . 't gene zoo veel bedraegt als zes [*exempli gratiâ*] twintigste . . . .

Daer worden hedendaegs in 't district van den dorpe van . . . bevonden . . . . . . bunderen labeurland, de welke overgebragt in 't cahier van den jare 1686. ter weerde van zes guldens, betalen in eenen XX.sten penning zes stuyvers, ende vervolgens worden gequotizeerd voor zes XX.sten ieder bunder tot eenen gulden zestien stuyvers, uytbrengende de somme van . . .

Daer worden gevonden . . . . bunderen wyden, de welke in 't zelve cahier overgebragt ter weerde van 12. guldens, die gequotizeerd worden in eenen XX.sten tot 12. st., ende zoo tot dry guldens, uytbrengende de somme van . . . . *Et itâ porrò de sylvis, stagnis &c.*

De tienden niet exempt voor de competentië van den pastoor, en quotizeerbaer, zyn overgebragt tot 300. gulds. moeten betalen 15. gulds. in eenen XX.sten ende worden hier gequotizeerd tot 90. guldens. . . . . .

Daer is eenen molen overgebragt tot 150. guldens quotizeerbaer in eenen XX.sten ende alhier gesteld tot 45. gls.

Alle de huyzen van de prochië zyn overgebragt ter weerde van 100. gls. waer van de zes XX.ste maken de somme van 30. gls.

De kommerschap oft neiringe der brauwers, tappers, winkeliers, rademakers, smeden ende andere diergelyke word bevonden in 't cahier van den jare 1686. geëstimeert tot eene somme van . . . . waer over de zes XX.ste penningen op te brengen door de gene die zig tegenwoordig in de parochië bevinden, maeken de somme van . . . . te verdylen onder hun alle.

Zettinge.

N . . . moet voor zes bunderen akker-land ten advenant van 1. gulden 16. stuyvers par bunder de somme van 18 - 0

Voor vier bunderen wyde ten advenant van . . 3 - 12

de somme van . . . . 14 - 8

Voor tien bunderen bosch de somme van . . . . 9 - 0

De delatione, enumeratione & mensione fundorum in pagis dictis Caggevinnen anno 1729. vide P. 6. L. 2. T. 1. C. 34.

Inscrip-

Inſcriptio quarta.

De Diſtributione onerum, quæ appellamus Quartiers Laſten.

13. *Sept.* 1687. *Art.* XXXIX. Geene convocatiën oft vergaderingen van eenige hoofdofficieren, 't zy onder hunlieden, 't zy onder die van hunne meyeryen, quartieren oft dorpen, en zullen bevoorderd oft gehauden worden, uyt wat reden oft oorzake het zy, 't en ware de zelve officieren tot diën eynde ſpeciael ordre van onzen'twegen hadden ontfangen, op pene van 50. guldens te verbeuren by ideren contraventeur. behaudens nogtans dat zy eens 's jaers onder hun zullen mogen vergaderen tot het doen van de rekeningen van de gemyne ongelden, by zoo verre eenige zauden wezen voorgevallen.

Comitia diſtrictualia tantùm ſemel in annum.

Idem Art. XL. Zoo wanneer eenige generale convocatiën zullen moeten geſchieden uyt kragte van onze orders; de hoofdofficiers zullen gehauden wezen in hunnen beſchryfbrief, den welken zy goedstyds aen ieder dorp zullen hebben door geauthorizeerden perſoon t'addreſſeren, pertinentelyk uyt te drukken, tot wat eynde, ende om wat zake de convocatië gedaen word, voegende daer toe de copye van d'ordre, op dat daer op ten tyde van de congregatië ter gemynelyker plaetſe genomen kan worden vrugtbarige reſolutië. waer van behoorelyk regiſter zal gehauden worden.

Exceptio pro comitiis auctoritate principali indictis.

Idem Art. XLI. Ende ingevalle ontrent eenen oft den zelven tyd diverſche orders kwamen voor te vallen; zullen die t' ſamen vervat worden in eenen ende den zelven beſchryfbrief ten minſten koſte van het land.

De eâdem re.

Idem Art. XLII. De hoofdofficiers en zullen niet mogen de ſubalterne te beſchryven om repartitië te maken oft uyt te werken klyne zaken van onzen'twegen aen hun belaſt, niet excederende het import van twee honderd guldens. maer zullen de zelve by proviſië worden uytgezonden onder den eed die zy gedaen hebben in 't aenkomen van hun officië. dog zal daer van in de eerſt voorvallende vergaderinge raport gedaen worden ende notitië gehauden.

De eâdem re.

Idem Art. XLIII. De voorſ. hoofdofficieren en zullen niet mogen doen eenige vacatiën ofte onkoſten, 't en zy op voorgaende de behoorlyke reſolutië van die van hunne quartieren oft meyeryen. ende zal daer van de taxatië gedaen worden by onze commiſſariſſen op ſchriftelyke declaratië der zelver officieren.

Vacationes prætorum diſtrictualium ex voto comitiorum.

Circulairen Brief aen de hoofd-officiers der quartieren van Braband.

BY DE KYZERINNE DOUAIRIERE &c. Lieven ende Beminden. Wy ſchryven u dezen om u te laten weten dat onze begeerte is, dat de overhooringe der quartiersrekeningen binnen de provincië van Braband, voortaen zal moeten gebeuren ten overſtaen der meeſte gegoyde, oft ten minſten der gene van

Ut rationibus diſtrictualibus adſint & publicationibus invitentur privati proprietarii.

hunnentwegen daer toe gedeputeerd. de welke by kerkgebod ende affixie behoorlyk zullen moeten worden gewaerſchauwd van den dag by de hoofdofficieren te ſtellen. waer aen gy zult hebben te volkomen Bruſſel 21. Meert 1775. CRUMP. Vt. F.LANNE'.

Comitia Tenis. Arreſta.

Ut, qui ad litteras citatorias Archi-prætoris Tenenſis ad comitia diſtrictualia Tenas proficiſcuntur, ab arreſtis & quibuſvis creditorum impetitionibus ſint ſecuri & immunes, vide P. 6. L. 1. T. 4. C. 1. An. 1677.

Ut prætores & ſcabini tempeſtivè Ordinū deputatis nuncient ſumptus in copiarum tranſitus & vecturas.

13. *Sept.* 1687. *Art.* XXXVIII. In het fyt van de marchen van onze troepen ende van d'onkoſten van wagens oft ſchipvragten, noodig tot het vervoeren van het volk van oorloge, zullen d'officiers ende regeerders hun punctuëlyk reguleren naer het plakaert van den 6. Julii 1682. ende van deze onkoſten binnen agt dagen naer dat de zelve geleden zullen wezen, waerſchauwinge doen aen de gedeputeerde van onze Staten, om dezen aengaende verzien te worden op den voet van 't zelve plakaert, op pene van daer van te moeten verantwoorden in hunnen priveën naem tot ontlaſtinge van de gemynte. *De tempeſtivâ hac denuntiatione & deputatorum hanc in rem officio vide d. ed. 6. Jul. 1682. P. 7. L. 3 T. 2. C. 5.*

In onera diſtrictualia contribuendum in loco defructuationis.

BY DEN KONING. Wy ſtatuëren dat alle quartiers laſten, als wagevragten, ſcheepvragten, leveringe van fouragiën, pionniers ende diergelyke andere, zullen voortaen in 't geheel omgezet worden ter plaetſe daer de vrugten zullen gelicht worden, ende niet daer-ze zullen geſchuerd worden, tot laſte van alle ſoorten van defructuateurs oft gebruykers, 't zy afgezetene of ingezetene, daer inne ook proportionelyk ende alvorens taxerende het traffik ende apparent gewin der zelve ingezetenen.

Contributio commercii, induſtriæ.

Contributio poſſeſſorum oppidanorum.

In den verſtande dat d'inwoonders der beſlotene ſteden van Braband die hun eygene goederen zullen defructuëren, zullen geſtaen mits betalende over hunne defructuatië de helligt der voorſ. laſten.

Bona à precariis libera, etiam ab his oneribus eximuntur.

Ende dat de propriëtariſſen oft eygenaers inwoonders der ſteden ofte platten lande, de welke vrye goederen, exemt van de bede zullen cultiveren ofte defructuëren, niet en zullen mogen getaxeerd worden in de laſten hier boven vermeld, 't en ware in plaetſen daer de zelve eygenaers (alhoewel defructuateurs der zelve goederen) altyd zauden getaxeerd geweeſt zyn, ende dat de gemynten in poſſeſſië zauden zyn van hun in de voorſ. laſten te doen contribuëren. Bruſſel 16. Decemb. 1704. GRYSP. Vt. A. V. GINDERTALEN. *P. 6. L. 2. T. 1. C. 27.*

Aliqua hîc mutatio facta erat edicto 12. Aug. 1749. ſed totum reſtitutum fuit anno ſeq. 1750. P. 9. L. 3. T. 1. C. 3. reliqua pars major antecedentis ed. confirmatur art. 14. ed. 12. Aug. 1749.

Contributio bonorum, ſecundum relationem anni 1686.

12. *Aug.* 1749. *Art.* XXII. Wy verklaren dat alle de landen, bemden, ende boſſchen, die belaſtbaer zyn in de quartiers laſten, zullen getaxeerd worden, volgens d'eſtimatië die er van geſchied is in 't raport generael [van 1686] diënſvolgens dat

den defructuateur van een goed B. E. overgedragen tot 10. guldens, twee tiende deelen meer zal betalen als den defructuateur van een goed aldaer overgedragen ter weerde van 8. guldens.

Idem Art. LI. Het trafik ende apparent gewin, het welk volgens 't reglement van 16. December 1704. voor uyt moet getaxeerd worden in de quartiers lasten, hebbende insgelyks veroorzaekt verschyde moeyelykheden ende processen; uyt dien dat den voet van den tax niet en is gedetermineert; den welken nogtans den zelven behoord te zyn geheel Braband door; zoo verklaren wy; dat den zelven in 't toekomende zal zyn het tienste deel van 't geheel import der quartiers lasten, ende dat de zettinge dier zal gebeuren op den voet gelyk zulks geprescribeerd is in het project van zetboeken: ende dat op den zelven voet omgezet zullen worden alle de domiciliaire lasten oft binne-kosten zonder daer inne te begrypen de peerden dienende tot labeur; die genoegzaem belast zyn door 't gene men den akkerman bundersgewys oplegt.

Industria solvit partem 10. onerum districti

Onerum domiciliarium distributio.

Idem Art. XX. Wy verklaren dat de tiendepagters, zoo voor de jaren van den laesten oorlog, als voor 't toekomende, zullen passeren mits betalende in de quartiers lasten à rate van d'estimatie volgens de welke zy zyn overgebragt in het raport generael van den jare 1686. niettegenstaende dat de zelve tienden in 't meestendeel der plaetsen ende dorpen zeer leeg zyn overgedragen. dienvolgende zal men, voor regel nemende het voorf. raport generael van 1686, oprekenen aen welke quantityt bunderen lands de weerde ofte estimatie van de tiende gelyk is, ende men zal den defructuateur van de zelve tiende belasten met zoodanige quote; als zaude moeten betalen het bundergetal, met 't welk de voorf. tiende over een koomt. Indervoegen dat, ingevalle een bunder lands in 't voorf. cohier overgebrogt is ter weerde van 10. guldens, ende de tiende ter weerde van 100. guls, den defructuateur van de zelve zoo veel zal betalen, als den defructuateur van 10. bunders. ende alzoo naer proportie in alle andere gelegentheden: dit dienende alleenelyk voor exempel.

Contributio decimarum.

Idem Art. XXI. Ende ten regarde van de molens; wy verklaren insgelyks dat den voet, by den voorgaenden artikel geprescribeert, des aengaende zal worden ingevolgd.

Molendinorum.

Antecedentibus his, quantum ad decimas & molendina, quædam allata videtur mutatio sententiis 18. *Febr.* 1752. *P.* 9. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 5. *& rescripto* 13. *Aprilis* 1752. *ad supplicationem pagi Edegem dato, ibid. sed cum ea tantùm litigantibus & supplicantibus legem constituant; & præterea, quòd earumdem executio remissa fuerit art.* 4. *instructionis pro earumdem executione editæ ibidem; nihil est quòd illa hîc angant.*

12. *Aug.* 1749. *art. XXXII.* Dat in de rekeningen van den laesten oorlog en in 't toekomende maer en zullen passeren vyf guldens daegs voor eenen wagen bespannen met 4. goede peerden, rekenende eenen gulden voor den wagen, en eenen voor

Mercedes vecturarum.

voor ider peerd. Ende zal naer proportië geüseert worden voor de wagens ende karren, als er min oft meerdere peerden ingespannen zyn. behaudelyk dat men maer tien stuyvers en zal rekenen voor de karren. wel verstaende dat voor d'eene en voor d'andere als ordinaris maer en zullen worden betaelt de dagen dat zy reëlyk gebezigt worden, ende de dagen van hun retour, zonder daer in te begrypen den dag van hunne aenkoomst ter plaetse alwaer zy moeten laden.

Operarum, indicum.

Idem Art. XXXIV. Dat men aen de pioniers ende guidens voor ideren dag zal passeeren 15. stuyvers, ende aen de guidens te peerd 35. stuyvers, zoo voor den tyd van den laesten oorlog, als voor 't toekomende.

Quis ordo sessionis & locutionis in comitiis districtualibus Zanthovii sit observandus inter locorum deputatos seu commissarios, vide post consuet. Zanthov. in Cod. Consuet. Brab.

Forma libelli collectorii.

Forma distributionis onerum districtualium eidem ed. 12. Aug. 1749. *subjecta, est talis.*

Zetboek der quartiers lasten.

Deze gemynte is belast met de somme van . . . . . by uytzendinge van den hoofdmeyer van den . . . . . alhier gevoegt, voor haer deel in de rations haver, hooy, onkosten van wagens &c. gelevert door de generalityt van 't quartier binnen 't jaer beginnende . . . . en eyndigende . . . . de somme van . . . .

Men heeft van deze somme afgetrokken een tiende deel makende de gene van . . . . . om door de inwoonders alleen gedragen te worden volgens den 51. art. van 12. Aug. 1749. zulks dat er blyft de somme van . . . . . tot de welke gevoegt worden de wetkosten.

Aen den Meyer oft Bailly enz.

Hic Prætoris, scabinorum, graphiarii &c. jura determinantur, ut antè.

De geheele somme om te slagen, is . . . . .

'T gene quotisabel is, heeft men gebragt tot de weerde der bunderen land, nemende voor regel de respective weerdens uytgedrukt in 't cahier van 1686.

Men heeft afgetrokken uyt de quantityt van . . . . . bunderen lands onderworpen aen de XX.ste . . . . . bunders geamortizeert, oft leenen die gebruykt zyn door d'eygenaers, en de welke uyt diën hoofde vry zyn van bede en van de lasten van dezen boek.

Men heeft bevonden . . . . . bunderen gedefructuëert door d'ingezetene van beslote steden van Braband: welke, niet tegenstaende zy niet vry en zyn van bede; en zyn nogtans alhier niet belastbaer, als voor de helligt: voorzulks alnog af te trekken de helligt van de voors. quantityt onderworpen aen de XX.ste, blyven . . . . . bunderen lands quotizeerbaer.

Daer worden bevonden 100. bunderen wyde quotizeerbaer, de welke in 't cahier overgebragt zynde tot het dobbel van de

landen,

landen, zyn gelyk aen 200. bunderen land. alhier . . . 200 - 0

Hic pariter, si qua pascua sint immunia deductio facienda monetur, ut antè de agris factum est.

Item den pagter der tienden, overgedragen ter weerde van 300 - 0 heeft eene defructuatië egaleerende de gene van vyftig bunderen land; uyt reden dat in de weerde van 300 - 0 word gevonden vyftigmael zes guldens; weerde van vyftig bunderen. alhier. . . . . 50 - 0

Idem de molendinis; sylvis; stagnis &c. faciendum præscribitur.

De geheele quantityt der bunderen, by reductië gelyk die hier boven zyn uytgedrukt; is . . . .

Deze quantityt verdeylt door de somme van . . . . makende het object van dezen boek, brengt uyt de somme van . . . . . par bunder.

Zettinge.

Voor zes bunderen labeur-land naer advenant van twee guldens par bunder, de somme van . . . . 12 - 0

Voor twee bunderen wyde, egaleerende vier bunderen land; de somme van . . . . 8 - 0

Voor de defructuatië van de tiende doende zoo veel als 50. bunderen lands de somme van . . . . 100 - 0

Inscriptio quinta.

De Dispertitione onerum domiciliarium.

13. *Sep.* 1687. *Art. XLIV.* Geene personele lasten en zullen gezet worden; 't en zy op voorgaende schriftelyke resolutië van den officier ende schepenen van de plaetse, daer op gehoord den Heere ende de principaelste ingezetenen ende gegoyde. welken volgende daer van zal gemaekt worden eenen particulieren zetboek, exprimerende in proëmio de geheele somme waer over ende waer uyt die is procederende, involgende den voet staende tot de voorz. lasten.

Onera personalia ex consensu Magistratuum, toparchæ, incolarum &c. imponenda.

12. *Aug.* 1749. *Art. LIX.* Men zal geene vacatiën mogen eysschen tot laste van de gemyntens, zoo voor de jaren van den laesten oorlog, als voor 't toekomende, als de gene die geschied zullen zyn voor eene onvermydelyke oorzake, by resolutië van de wet, ende uyt kragte eender commissië, behelzende de redenen van de deputatië. welke commissië zal moeten geënregistreerd worden met uytdrukkinge der namen van de schepenen die daer over gestaen hebben. ende zullen die gedeputeerde gehauden wezen een exact rapport te doen van 't gene zy verrigt zullen hebben, op dat den greffier oft secretaris der plaetse in staet zy daer van notitië te hauden, gelyk ook van de dagen van de gedaene vacatiën. *Idem* 13. *Sept.* 1687. *Art.* 47.

In inutiles vacationum expensas.

Idem Art. LXV. Ende vermits ook geenen vasten ende generalen voet en is voor de journeën van vacatiën der officiers secretarissen ende wethauderen van den platten lande; word ge-

Salaria vacationum.

statuëerd, dat voor ideren natuerlyken dag van vacatië buyten dorps aen den greffier oft secretaris betaeld zal worden twee guldens en twee stuyvers, ende zoo veel aen den meyer oft bailliu, ende aen eenen borgemeester ofte schepenen vier schellingen voor iederen natuerlyken dag, zonder iets meer te mogen eysschen, op wat pretext oft motief het mogte wezen. Ende zal dezen tax punctuëlyk moeten geobserveerd worden, zoo voor de jaren van den laesten oorlog, als voor 't toekomende, niet tegenstaende alle vonnissen, accoorden, reglementen oft gebruyk ter contrarië.

Prohibitæ sympofiorum, donariorum, viatici &c. expensæ.

Idem Art. LVII. Wy verbieden conformelyk aen den 45. 46. ende 48. artikel van 't reglement van 1687. alle soorten van tractementen tot laste der gemyntens, meyeryen oft quartieren, alle soorten van schenkagiën, verteeringen ende giften, gelyk ook alle kosten die de heeren der dorpen zauden willen brengen tot laste der gemynte, op wat pretext het zaude mogen wezen, zelfs niet op pretext van gedaene diensten voor die gemyntens: ende dat zoo wel voor de jaren van den laesten oorlog, als voor 't toekomende.

Articuli in textu citati specialiùs etiam comessationes sumptu publico faciendas prohibent: item ne quas impensas in justitiam criminalem factas toparchæ pagis in expensum ferant.

Ad lites suscipiendas quorumnam requiratur consensus.

Idem Art. LXXV. De officieren, schepenen ende wethauderen en zullen niet mogen eenige proceduren beginnen nogte vervolgen op den naem oft ten koste der gemynte, 't zy als aenleggers oft verweerders, zonder consent van den Heere, van de principaelste ingezetene, en de gegoyde, op pene dat de kosten zullen blyven privativelyk tot hunnen laste. *Idem habet* 13. *Sept.* 1687. *Art.* 49.

Nullæ sine veniâ pecuniæ pro communitatibus mutuò sumendæ, levandæ.

12. *Aug.* 1749. *Art. II.* Wy verklaren nul ende van geender weerde, conform den 50. art. van 't gezyd reglement van 1687. alle ligtingen ende opnemingen van penningen zonder octroy, ten effecte om eenige actië te geven tot laste der gemynte, al was 't schoon zoo, dat die penningen waren bekeerd ten oirboire ofte profyte der gemynte. 't en ware in den gevalle, dat de noodzakelykhyd zoo groot ende hoogdringende was geweest, dat de zelve niet toe en liet te wagten tot het doen der noodige devoiren om het voorf. octroy te konnen bekomen, ende dat men alsdan korts daer naer, ten langsten binnen zes weken naer de ligtingen, het noodig octroy hadde bekomen: de crediteurs nogtans, ofte de gene hunne penningen gegeven oft geavanceerd hebbende, geheel tot laste van de gene met de welke zy gecontracteerd hebben. *Idem ferè* 13. *Sept.* 1687. *Art.* 50.

12. *Aug.* 1749. *Art.* 3. *& seqq. constituit, ut quæcumque communitates, quæ se tempore belli fœnore mutuove onerarant, item quisquis pecuniam illis fœnori dederat, omnia illuc pertinentia monumenta commissariis exhiberent, sub pœnâ nullitatis &c. Et plura de ejusmodi fœnerationibus vide ibid,*

De instituendâ contributione ad subveniendum pauperibus, vide sub voce Mendici *&* *P. 6. L. 1. T. 1. C. 6. art.* 8.

Pro pauperibus.

Ut onera militum lectitiorum, bellis præteritis à Gallis in pagos quosque imperatorum, ab inhabitantibus ferantur, vide 12. *Aug.* 1749. *art.* 37. *quemadmodum etiam sumptus hospitiorum*, van logementen der cantonneeringen, *vide art.* 25. *ejusd. ubi etiam certa hospitiorum merces etiam imposterum servanda determinatur.*

Miliciens, cantonnemens.

BY DEN KONING. Dat de binnekosten, ost domiciliaire lasten, als het onderhaud ost gagiën van de kosters der kerken, schoolmeesters, orgelisten, horologië, vroe'evrauwen, medecyns ost chirurgyns in tyd van peste, wagten ende diergelyke andere, privativelyk zullen gevonden worden tot laste van d'ingezetene, naer proportië van ieders traffiek ende apparent gewin. Dat alle passagiën ende logeringen van krygsvolk privativelyk zullen gedragen worden by d'ingezetene. Brussel 16. Decemb. 1704. GRYSP. Vt. A. V. GINDERTAELEN *Extat P.* 6. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 27.

Quænam onera sint domiciliaria, eorum in industriam, negociumve distributio.

Huc refer art. 51. *ed.* 12. *Aug.* 1749. *qui antecessit inscriptione quartâ hujus materiæ.*

Forma distributionis onerum domiciliarium eod. ed. 12. *Aug.* 1749. *exhibetur hoc modo.*

Zetboek der Binnekosten.

Schema libelli collectorii.

In den eersten het tiende deel genomen uyt de somme geëxprimeert in den boek van de quartiers-lasten, de gene van . . . . .

Item de kosten van logementen der volkeren van oorlog gedurende het jaer. . . . . . volgens de listen ende andere bewysstukken; beloopen ter somme van . . . . . .

Et itâ porro monentur exponendæ omnes summæ ab inhabitantibus ferendæ.

Aen den Meyer oft Bailli voor zyne regten in 't zetten van den boek en staen over de rekeninge, de somme van . . . . .

Aen de Schepenen . . . . . .

Aen de bedezetters . . . . . .

Aen den Greffier . . . . .

Voor Zegels . . . . .

Aen den Collecteur enz. . . . . .

'T geheel van den boek de somme van . . . . .

Men heeft gevonden quotizeerbare wyden [*deducenda monentur, ut antè, si qua sint immunia*] gedefructuëert door de inwoonders, de quantityt van 50. bunderen. de welke (nemende voor regel de weerde uytgedrukt in 't cahier van 't jaer 1686) maken 100. bunderen lands. alhier . . . . 100 - 0

Eodem modo quævis alia bonorum species, collata cum æquivalenti bonariorum agri culti producto, recensenda proponitur.

Daer zyn in de parochië . . . . . . peerden van voerlieden of kollaerden, die niet en worden gebruykt tot labeur, die voorzulks zyn quotizeerbaer naer advenant de twee bunderen.

Daer zyn in de parochië . . . . , hoorne beesten, waer van

alle de gene over 't jaer aud alhier gequotizeert zyn tot de zelve somme, gelyk de defructuatië van een bunder land. vervolgens hier ..... bunderen

Daer zyn ..... schapen waer van tien genomen voor een' hoornebeest maken alhier ..... bunderen.

Alle de bunders hier boven by reductie uytgedrukt, bedragen den nomber van ..... de welke over den generalen last verdeylt, maken eene somme van ..... par bunder.

Zettinge.

Voor zes bunderen land à rate van vier stuyvers par bunder	1 - 4
Voor twee bunderen wyde	0 - 16
Voor defructuatië van de tiende	10 - 0
Voor vyf peerden van koffaerden	2 - 0
Voor tien hoorne beesten	2 - 0
Voor neiring der brauwerye gewardeert gelyk aen de defructuatië van vier bunderen land	0 - 16

Inscriptio sexta.

De oneribus bellicis & imperatis hostilibus, debitisque eâ ex re contractis.

Mutua temerè sumpta, magistratibus & secretariis oneri sunto.

Edictum 12. *Aug.* 1749. *ab initio usque ad art.* 31. *item art.* 38. 39. 40. 41. 42. 49. 54. *Item Cap.* 1. *P.* 9. *L.* 3. *T.* 1. *anni* 1749. *C.* 3. *An.* 1750. *& C.* 4. *An.* 1751. *tractant varias species onerum, & æris alieni bellis contractorum. magistratuum ministrorumque eâ in re dolus, culpa & negligentia jubentur in ipsos redundare. Rectè contracta & veniæ litteris firmata, certâ repartitionum formâ jubentur restitui. Art.* 12. *etiam sub vocibus* Wethauderen, *quantum ad pœnas illis delinquentibus impositas, comprehendi statuuntur graphiarii & secretarii. Art.* 29. *ed.* 12. *Aug.* 1749. *magistratibus fœnora majora minoribus mutare permittitur ex consilio commissarii.*

Fœnoris, nominum mutatio.

De imperatis hostilibus extat P. 7. *L.* 3. *totus Tit.* 5.

Inscriptio septima.

De foro & modo dissidia super repartitionibus mota componendi.

Ad errorum restitutiones primùm conveniuntor magistratus.

12. *Aug.* 1749. *Art.* LXXIV. Alle de gene die zullen vermynen eenige materië van klagten te hebben over eenigen overlast, malversatië ofte executië deze zaken regarderende, zullen in conformityt van den 22. art. van 't reglement van 13. Sept. 1687. zig eerst ende voor al moeten adresseren aen de schepenen der plaetsen, om daer inne verzien te worden zonder figure van proces. welke schepenen alle mogelyke devoiren zullen aenwenden om die moeyelykheden neder te leggen by wege van accoord.

Id.

Id. Art. LXXVI. Alle die particuliere, corpora, gemyntens, die, gelyk voorzyd is, hunne verſchillen niet en zullen konnen doen ceſſeren in 't minnelyk, ende die de zelve zullen willen doen uyten by den weg van juſtitië, zullen gehauden zyn by hunne requeſten uyt te drukken alle hunne redenen ende middelen, daer by voegende alle hunne titels, beſcheeden ende ſtukken dienende tot fonderinge van hunne vragen: ende die requeſten zullen moeten behandigd worden aen de commiſſariſſen der reſpective quartieren: de welke die zullen moeten doen communiceren aen partye met behoorlyk interval om voor hun te compareeren inſgelyks verzien van alle ſtukken ende beſcheeden noodig tot elucidatië van de materië.

Deinde ad commiſſarium res refertor.

Reliqua de hac ſummariâ diſſidiorum hujuſmodi per commiſſarios terminandorum ratione, de ſummariâ item probationum vocalium & reviſionum formâ, & plura de talibus quatuor in ſingulos Brabantiæ diſtrictus nominatis commiſſariis, vide ab art. 77. ejuſd. ed. uſque ad 89. item art. 66. ejuſd.

Procedendi forma.

KAREL Koning enz. Wy verbieden aen onzen Rade van Braband, aen de magiſtraten der ſteden ende aen alle andere regters eenige kenniſſe te nemen by wege van arreſt nog anderſints van d'impoſitiën ende zettingen, gedaen in andere provinciën ende plaetſen, niet wezende van hun reſſort, nog van d'executiën der zelve, op pene van nullityt. verklaren, dat alle afgezetene ende andere die hun zullen willen beklagen van de voorſ. impoſitiën ende zettingen, 't zelve zullen gehauden zyn te doen in de zelve provincië voor de regters aen de welke de kenniſſe toekoomt, op pene van nullityt, als boven. Bruſſel 27. Janu. 1682. RYC. Vt. A. V. GHINDERTALEN loco GOUBAU. *P. 6. L. 2. T. 1. C. 6.*

Ne tribunalia de alienis judicent impoſitionibus.

Inſcriptio octava.

De Collectionibus & Executionibus.

13. *Sept.* 1687. *Art. XV.* De repartitiën gemaekt zynde, ende de boeken geformeerd op den voet ende binnen den tyd hier voren geroerd; zullen de wethauderen der plaetſe den eerſten volgenden zondag oft hyligdag daer van laten doen kerkgeboden, ende affigeren plekbrieven met uytdrukkinge van den tyd van de voldoeninge ende verkondinge, dat op den eerſten ofte tweeden dag daer naer, by hun te deſigneren, zal worden geprocedeerd tot publieke aenbeſtedinge van den ontfang ofte collectatië onder laſt van borgtogte, te ſtellen binnen dry dagen, by zoo verre die naer gelegenthyd der plaetſe kan gevonden worden, ende ingevalle van neen, zullen de wethauderen onder redelyke vergeldinge eenen collecteur kiezen, die gehauden zal wezen den zelven laſt aen te nemen, ende voor den welken zy zullen moeten inneſtaen.

Locanda aut imperanda collectio.

12. *Aug.* 1749. *Art. LV.* Wy verbieden aen alle de wethau-

Quantâ mercede.

deren, de zetboeken in collecte te geven tot hoogeren tantieme, als 5. par cent. hun belastende van alle mogelyke devoiren te doen om de zelve te brengen tot den minsten tantieme dat 't doenelyk zal zyn. ende ingevalle zy niemand en konden vinden die de collecte zal willen aennemen voor 5. par cent; in diën gevalle willen wy, dat conformelyk aen den 15. artikel van het voorf. reglement van 13. September 1687. die van de wet zullen aenstellen eenen collecteur, den welken op den voorf. tantieme van 5. par cent deze fonctië zal moeten aenveerden, en voor den welken zy zullen moeten verantwoorden.

Collectio non credenda magistratibus.

13. *Sept.* 1687. *Art. XVIII.* De myers ende andere officiers, gelyk ook de greffiers, secretarissen, ondermyers, preters ende de comptoirboden, en zullen den ontfang oft collectatië niet mogen aennemen, nogte eenig deel hebben in de winste, door hun zelven oft door imand anders, directelyk oft indirectelyk. *Idem ferè sub pœnâ destitutionis prohibetur P.* 3. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 31. *An.* 1546. *& alibi.*

Pro solutionibus faciendis nulla merces singularis.

Idem XVI. De voorf. aenbestedinge zal belast worden met conditië, dat de volle somme van de zettinge, agtervolgens den taux oft billetten, binnen den tyd daer by geprefigeerd, zal door den aennemer betaeld worden ten comptoire van den ontfanger, zonder dat hy daer voor eenige vacatiën oft onkosten zal mogen pretenderen, boven den ordinarissen loon van zyne inpagtinge.

Collectores publicè enunciandi, solutionis locus, tempus indicanda.

Idem XIX. Den aennemer oft collecteur ende zyne borge zullen aen den ontfanger van de Staten van Braband bekend gemaekt worden door d'officiers, wethauderen ende bedezetters, de welke ook den zelven aennemer oft collecteur zullen doen verkondigen ter plaetse by kerkgebod ende affixië van billetten, met uytdrukkinge van den naem van den aennemer oft collecteur, van de somme tot de welke den zetboek is omgeslagen, ende van de plaetse, mitsgaders van den tyd van de betalinge. waer naer ieder een hem zal hebben te reguleren, zonder dat den aennemer oft collecteur verpligt zal wezen te doen eene andere maninge van huyze tot huyze.

Executio ex libelli virtute in eos, qui non solverint.

Idem XXI. Ingevalle van eenige wygeringe oft vertrek, zullen de gebrekkelyke by den aennemer oft collecteur gepraemd worden by executië uyt kragte van hunnen zetboek, den welken by de wethauderen, zoo haest als den zelven zal wezen geformeerd, verklaerd zal worden executoriael.

Ut, qui oppositionem moliuntur, in antecessum solvant, seu nantizent, vide compluribus edictis antiquioribus, & inter alia P. 3. *L.* 3. *T.* 1. *C.* 26. *An.* 1561. *Ulteriùs de oppositionibus vide inscript. anteced.*

Distributiones, collectiones &c. tempestivè faciendas.

Idem XXXIV. De devoiren waer medë de ontfangers d'officiers ende regeerders van de plaetsen, de bedezetters ende aennemers van de collectatiën belast zyn, zullen moeten geschieden goedstyds ende zonder eenig merkelyk uytstel, als wezende

onzen wil ende intentië; dat naer het expireren van 't jaer sedert d'uytzendinge van de respective taxen hun geene actië reëel meer en zal competeeren om te konnen innen de agterhyd van de beden ende subsidiën: maer d'ontfangers, mitsgaders de particuliere aennemers oft collecteurs ende hunne borgen alleenelyk, zullen behauden eene actië personele tot laste van de gebrekkelyke, ende niet te min moeten verantwoorden het geheel import der zelver beden ende subsidiën.

Nulla post annum actio realis.

12. *Aug.* 1749. *Art.* *LVI.* Om insgelyks voor te komen de moyelykheden die dikwils geryzen in materië van preferentië ten regarde van publieke penningen; wy verklaren dat, alswanneer den ooft oft de vrugten der aerde zullen verkogt worden te velde, den collecteur oft die van de wet de preferentië zullen hebben voor alle de crediteuren op de penningen daer van voorts te komen ter cause van de reële lasten oft XX.ste penningen zoo voor het loopende jaer, als voor het gene immediatelyk voorgaende: en dat zy de zelve preferentië zullen hebben op de penningen; voorts te komen van de verkoopinge der meubelen, beesten, peerden, ende andere mobiliaire effecten toehoorende aen d'ingezetene van den platten lande, ende dat, zoo voor de personele lasten van het loopende jaer, als voor het immediatelyk voorgaende: ende ten opzigte van de voorgaende jaren, zullen de collecteurs oft wethauderen moeten concurreren met de andere personele ende niet geprivilegieërde crediteuren.

Tributorum præ cæteris creditoribus præferentia.

13. *Sept.* 1687. *Art.* *XXIII.* De ingevoorderde penningen ter somme, in de billetten uytgedrukt, zullen tydelyk overgeleverd worden aen de respective ontfangers, zonder dat de zelve elders by de aennemers ofte collecteurs gediverteerd zullen mogen worden, ook niet tegenstaende eenige contrarië ordonnantië van de wethauderen van de plaetse. ende de betalinge aen de ontfangers geschied, gelyk ook de gene te vorens gedaen aen de collecteurs, en zullen niet mogen worden gebragt op andere voorgaende oft naervolgende taxen: maer zullen de respective ontfangers der beden ende subsidiën ende collecteurs van de particuliere omzettingen gehauden wezen te geven quittantië op mindernisse van de taxen op de welke de penningen door de betaelders worden geappliceerd.

Collecta non aliò quam in destinatas taxas applicanda.

Idem XXIV. By aldiën de betalinge ten comptoire niet en geschied binnen den geprefigeerden tyd; zal den ontfanger last ende ordonnantië geven aen de boden om te gaen in executië, tot verhael van 't gene de steden, godshuyzen, vryheden ende dorpen ten achteren zyn. waer van aen ider der zelve boden eene liste zal gegeven worden geteekend door den ontfanger, ende gedateerd als voren. *Huc tendit art.* 17. *eod.*

Si solutio in tabulariis generalibus non fit facta; executio fiat.

13. *Sept.* 1687. *Art.* *XXV.* De zelve boden zullen diënsvolgens van stonden aen, ende ten langsten daegs daer naer trekken ter plaetse hunder executië, die zy zullen doen by dry successive presentatiën zonder assistent.

Quæ fiat illicò.

Ac primum in collectores.

Idem Art. XXVI. Dat de voorſ. executiën zullen moeten gedreven worden eerſt ende voor al op ende tegens de aennemers van de particuliere zetboeken ende op hunne borgen: ende by gebrek van hunlieden, op ideren van d'officiers, regeerders, ſchepenen ende bedezetters.

Ne viatores ſolutiones recipiant, portent.

Idem Art. XXX. Dat de boden ende executeurs niet en zullen mogen ontfangen eenige penningen van de godshuyzen, ſteden, vryheden ende dorpen om die ten comptoire van den ontfanger te draegen, op pene van privatië van hun ampt, als voren. nogte en zullen de zelve godshuyzen, ſteden, vryheden ende dorpen, aen hun eenige betaelinge mogen doen, 't en zy met perykel van andermael te moeten betaelen.

Reliquas inſtructiones viatorum & quæſtorum generalium ad has executiones vide eod. ed. art. 25. & ſeqq. & porrò prolixam inſtructionem viatoribus Ordinum Brabantiæ ab ipſorum Ordinum deputatis editam 27. Febr. 1697. vide P. 7. append. cap. 1.

Inſcriptio nona.

De rationibus Collectionum reddendis.

Reddenda ratio intra annum à facto libello.

12. *Aug.* 1749. *Art. LIII.* De rekeninge, bewys ende reliqua zal moeten geſchieden, ende 't geheel import van den zetboek zal moeten betaeld wezen door de pagters oft collecteurs voor 't expireren van 't jaer, naer 't maeken ende formeren van den zetboek, op pene dat de zelve collecteurs ende pachters daer toe by lyve zullen worden gedwongen, ende dat de officiers ende wethauderen, die verzuymd zullen hebben de zelve te dwingen, de gemynte zullen gehauden zyn t'ontlaſten van alle koſten, ſchaden ende intereſten. *Vicinia habet ed.* 13. *Sept.* 1687. *art.* 36.

Ubi, quomodo.

13. *Sept.* 1687. *Art. LI.* Alle de rekeningen de prochiën rakende, zullen t'elken jare moeten geſchieden op de ordinariſſe wetplaetſe zonder eenige mengelinge oft confuſie, als voren.

Die publicè indicto, ut adſint incolæ.

Id. LII. Den dag ende plaetſe van de zelve rekeningen zal by d'officiers ende ſchepenen kenbaer gemaekt worden by kerkgeboden ende affixië van billetten, met interval van agt dagen, op dat de gegoeyde alzoo wel als d'ingeſetenen aldaer preſent zauden mogen wezen naer hun believen.

Ut rationum videndarum cuivis copia fiat.

Idem LIII. Ende om dat een ider des te beter zaude konnen onderrigt worden van den inhaud van iedere rekeninge, zullen de zelve ſedert den tyd van de verkondinge blyven beruſten onder den greffier oft ſecretaris, ten eynde elk een inſpectië daer van zaude konnen nemen. ende zal den greffier oft ſecretaris op het verzoek van de geïntereſſeerde mogen leveren de extracten, die zy zullen verzoeken, t'hunnen redelyken koſte.

Unoque actu perficiantur.

Id. LIV. Het verhooren ende ſluyten der voorſ. rekeningen zal moeten voltrokken worden zonder eenige interruptië op den voet

voet van 't gene geprescribeert is by deze ordonnantië; op pene van 50. guldens amende, te verbeuren by den genen die contrarië dede.

12. *Aug.* 1749. *Art. LXIII.* Ende rakende de te doene rekeningen, men zal het import van iederen boek by eenen artiekel brengen in ontfang. welk import zal geconfronteerd moeten worden met de somme totael die men heeft moeten omzetten, ende die uytgedrukt word in 't hoofd van iederen zetboek. ende ten regarde van den uytgeef, men zal niet eenen artikel passeren, 't en zy dat den zelven behoorlyk geapostilleerd ende geverificeerd zy by exhibitië van goede quittantië oft andere autentike bescheeden. ende ten opzigte van de fauten, de zelve zullen moeten gebragt worden in de respective rekeningen, met verbod van die te brengen in de zetboeken. ende aleer die zullen passeren in den uytgeef; zal de insolventië ten vollen moeten worden geverificeerd, ende den collecteur boven diën moeten proberen, dat hy tydelyk gedaen heeft alle mogelyke devoiren om betaeld te worden. *Aliqua ex his* 13. *sept.* 1687. *art.* 55.

Rationum redigendarum forma.

Idem LVIII. Wy verbieden insgelyks zeer scherpelyk van in de rekeningen iets te brengen, als 't gene taxativelyk is rakende de repartitië der lasten gezet door den boek, waer over de rekeninge geschied; zonder eenige mengelinge ofte confusië, op pene van 50. patacons amende tot laste van den greffier ofte secretaris, ende van gelyke amende tot laste van die van de wet.

Idem; & de cavenda confusione.

Idem LXIV. Voor iedere rekeninge met het dobbel diër, die byde zullen moeten geformeerd worden door den greffier ofte secretaris, ende de welke door hem ende door die van de wet die over de rekeninge gestaen zullen hebben zullen moeten geteekend worden, zal betaeld worden conformelyk aen 't gene hier boven gestatuëerd ende gefixeerd is respectivelyk by den 58. 59. ende 60. artikel: te weten aen den greffier ofte secretaris 5. guldens als het import niet en excedeerd de 500. guldens, ende 7. guldens in cas het die somme excedeerd. aen den officier agtentwintig stuyvers, ende twee guldens aen de schepenen, te verdylen tusschen de gene die over de rekeninge zullen staen, zonder iets te mogen eysschen ofte brengen boven de voors. taxen, op wat oorzaeck oft pretext het zaude mogen wezen. ende alle deze taxen zullen alzoo ingevolgd worden, zoo voor de zetboeken ende rekeningen van de jaren van den laesten oorlog, als voor 't toekomende. ende die voors. rekeningen zullen met die voors. zetboeken zorgvuldiglyk bewaerd worden in de gemyne dorps komme met alle die quittantiën ende bescheeden daer toe behoorende, op pene dat die van de wet daer voor zullen verantwoorden. *Finalia hæc habet* 13. *Sept.* 1687. *art.* 57.

Salaria factionum.

Rationum asservatio.

De illâ facultatum publicarum specie, quæ ex sigillo minore seu sigillis ordinum redigitur, vide sub voce Sigillum.

Tributa in Goyk, Alsemberg, Zaventhem.

Super tributis publicis pagorum sequentium videri possunt edicta ad eorumdem regimina singularia edita, nempe pagi Goyk P. 6. L. 1. T. 8. C. 1. Pagi Alsemberg P. 3. L. 3. T. 1. cap. ult. Pagorum unitorum Zaventhem, Sterrebeke &c. P. 4. L. 3. T. 2. C. 8.

Ex iis quæ præsenti materiâ citata nondùm fuerunt plura extant minùs notabilia super tributis edicta: inter alia hæc P. 2. L. 1. T. 1. C. 4. 6. 7. 12. 18. 20. 22. 27. 28. P. 3. L. 3. T. 1. C. 5. 6. 12.

Tributa terrarum Transmosanarum.

Super tributis publicis terrarum Transmosanarum agitur locis sequentibus: P. 2. L. 1. T. 1. C. 17. anni 1622. Gallicè, quod idem extat Flandricè P. 3. L. 3. T. 1. C. 10. agitur item P. 2. L. 1. T. 1. C. 19. An. 1625. C. 20. An. 1628. P. 3. L. 3. T. 1. C. 10. An. 1622. C. 19. An. 1653. P. 6. L. 1. T. 10. C. 1. An. 1680. C. 8. & 9. An. 1714. T. 11. C. 1. An. 1689. T. 12. C. 1. An. 1696. T. 13. C. 1. An. 1699. C. 2. An. 1714. T. 14. C. 1. An. 1687. C. 2. An. 1706. P. 6. L. 2. T. 1. C. 12. An. 1686. P. 10. L. 2. T. 8. C. 2. An. 1750. C. seq. An. 1755. C. 11. An. 1766.

Demum anno 1770. 4. Aprilis per Terras Limburgicam, Falcoburgicam, Dalhemicam & Rodæducensem indicta fuit delatio seu denumeratio fundorum juriumque fundiariorum, ad quam etiam spectat edictum 29. Jan. 1778. undè denique natum est notabile edictum 29. Jan. 1778. quo terrarum Transmosanarum Ordines seu status uniuntur, & universa res tributaria novum pænè accipit fundamentum & faciem.

Fuit item 2. Jun. 1772. in Provinciâ Limburgicâ impositum tributum pecudibus.

Inscriptio decima.

De tributis annonariis & his similibus.

Impositiones in vina.

In vina reperiuntur impositiones sequentes. 3. Jan. 1601. P. 2. L. 1. T. 1. C. 15. 23. Maii 1625. cap. 18. eod. T. 29. Febr. 1643. P. 3. L. 3. T. 1. C. 11. 10. Dec. 1654. cap. 21. eod. T. 30. Junii 1702. P. 6. L. 2. T. 1. C. 23. & 20. Jun. 1759. P. 9. L. 4. T. 1. C. 4.

Vini advecti delatio, litteræ. De transvectu, viis certis, mensione.

Quæ sancita sunt de vinorum in hanc ditionem illatorum delatione, tributi solutione, litterisque ejus rei habendis, vide præcipuè dicto ed. 20. Jun. 1759. art. 3. De vino per has ditiones transvehendo art. 4. de certis viis per quas solùm importare vinum liceat, art. 7. 8. 9. 10. 11. ne importetur vasculis minutioribus art. 12. ut in urbes capitales invectum priùs mensuretur, art. 13.

Impositiones in cerevisias.

Tributa cerevisiæ imposita vide d. ed. 3. Jan. 1601. art. 19. item d. ed. 29. Febr. 1643. art. 14. item d. ed. 1702. art. 26. 27. item ed. 22. Aug. 1701. P. 6. L. 2. T. 1. C. 22. item ed. 9. Aug. 1745. P. 9. L. 4. T. 1. C. 1. item 18. Jun. 1764. cap. 5. eod. T.

Ne qua cerevisia coqui incipiatur ante habitas eo pertinentes litteras, præcipuè sancitur d. ed. 18. *Jun.* 1764. *art.* 6. *& seqq. ut lebetes certâ sint & maneant mensurâ art.* 10. *quæ nec ullò artificio augeatur, art.* 11. 12. *ut sint fixi & immobiles, neve minùs quam* 4. *capiant dolia, art.* 13. 14. *ut omnis coctio fiat pleno lebete, nec plus cerevisiæ minoris coquatur, quam generosioris art.* 15. *de fraude ex pluribus in unâ officinâ lebetibus, art.* 16. 17. *ne vasculis minoribus fiat in Brabantiam importatio art.* 19. *ubi tributa cerevisiæ aliundè illatæ solvenda & quid porrò hac in re observandum, art.* 20. *ut coctores & caupones etiam de cerevisiâ minimæ notæ, quam intra ædes habent, solvant integra jura, art.* 21. *ut omnes cerevisiæ aliundè invectæ habeantur generosæ seu bonæ, art.* 22.

Delatio, litteræ. Lebetum mensura, immobilitas, unitas.

In vina ustitia, Brandewynen, *quatenus sub impositionibus, factis in vina, comprehensa non fuerunt, aliqua singulatim impositio facta reperitur d. ed.* 22. *Aug.* 1701.

Impositio in vina ustitia.

Id, quod sancire aliquando placuit, nempe ne quis fornaces lebetesve liquoribus ejusmodi coquendis haberet, nisi priùs cum directore tributi annonarii convenisset quantum hujus tributi nomine in annum solveret, vide P. 6. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 16. *dieï* 28. *Nov.* 1714.

Prævia conventio quædam.

Delationes singularum coctionum seu destillationum, antequam ignis fornaci subjici possit, esse faciendas, vide d. ed. 18. *Jun.* 1764. *art.* 9. *vide item d. ed.* 22. *Aug.* 1701. *art.* 22.

Delationes.

Impositionem in tabacum, vide eod. 22. *Aug.* 1701. *art.* 28. 29. 18. *Jan.* 1764. *art.* 26. 9. *Aug.* 1745. *art.* 14. *& seqq.*

Impositiones in tabacum.

Contra vina, cerevisias & quosvis liquores fortes lagenis & vasculis minoribus importanda, editum est ed. 10. *Sept.* 1726. *P.* 6. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 17.

Importata vasculis minoribus.

Pœnæ in singulas fraudationum species decernuntur, & quædam de certis vecturæ viis statuuntur 23. *Febr.* 1708. *P.* 6. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 29. *De certis viis vide etiam Cap.* 25. *eod. T. & alibi.*

Viæ certæ.

De vectoribus, bajulis & exoneratoribus juratis, ne quid exonerent aut transferant, nisi declaratum, vide d. 3. *Jan.* 1601. *art.* 13. *&* 14. *item* 21. *Febr.* 1643. *art.* 13. *item* 30. *Jun.* 1702. *art.* 25. *plura prætereà hâc super re tractantur in edictis pro accisiis urbium editis quæ sub regiminibus urbium citata vide.*

Delatio vectoribus & bajulis juratis indicta.

Ut, antequam quid externè advectum in cellas subterraneas aut apothecas inferre liceat, habeantur litteræ, quas appellant Kelderbillet, *vide d. ed.* 18. *Jun.* 1764. *art.* 24. *&* 9. *Aug.* 1745. *art.* 13.

Kelderbrief.

De habendis litteris quas appellant Vervoerbillet, *pro rebus ex unîus collectionis territorio in aliam transferendis, itidemque de litteris dictis* Kelderbillet, *dum in locum depositionis deventum est, vide d. ed.* 18. *Jun.* 1764. *art.* 25.

Vervoerbrief.

Observanda circa res per hanc provinciam transvehendas, vide eod. ed. art. 27. *& seqq.*

Transitus.

Onus in viâ non levandum aut minuendum sine præviâ delatione, art. 28. *& in ed. mox citando.*

Onus in viâ non levandum.

Transitus.

Quæ convenerunt inter omnium provinciarum hujus ditionis Ordines, & approbatione regiâ munita sunt, ad præveniendas fraudes quæ prætextu rerum in alternas provincias transmittendarum committebantur, vide P. 7. append. C. 11. pag. 571. 3. Octob. 1738.

Communis in accisia urbium & Ordinum jura invigilatio.

Ut accisiarum urbicarum collectores accuratas rerum delatarum redigant tabulas, quas tributi annonarii collectoribus & exploratoribus inspiciendas & cum ipsorum tabulis conferendas præbeant: utque accisiorum collectores, receptores & exploratores eodem juramento pro conservandis Ordinum juribus, ac pro conservandis civitatis accisiis adigantur, quemadmodum etiam Ordinum officiarii pro urbium juribus, vide P. 6. L. 2. T. 1. C. 33. 9. Maii 1727.

Nemo explorationes recuset, impediat.

Ut unusquisque seu clericus seu sæcularis, quâcumque civili, militari aut privilegiatâ qualitate præditus, explorationes tali, ut antè, sacramento adstrictorum, patiatur, vide in ed. 3. Jan. 1601. art. 4. & 24. item 22. Aug. 1701. art. 17. & 30.

Explorationes assistente officiario, scabinis.

Ut in domibus mercatorum aut cauponum exploratoribus juratis sine cujusquam assistentiâ perquisitiones obire liceat; in domibus verò ecclesiasticorum, toparcharum, nobilium, & talium, assistat officiarius loci cum uno scabino, aut duo scabini; utque officiarii huic rei opem paratam præstent; vide 30. Jun. 1702. art. 10. Huc spectat P. 6. L. 2. T. 1. C. 20. 9. Febr. 1700.

Ut & noctu domus & apothecæ & officinæ cerevisiariæ cauponum, coctorum cerevisiæ &c. explorationibus pateant; vide eod. ed. art. 36. & rescriptum 28. Nov. 1714.

Deprehensorum sequestratio.

Ut commissa quæque exploratoribus detinere & in tabularium transferre liceat, salvis parti adversæ defensionibus; vide P. 6. L. 2. T. 1. C. 32. 26. April. 1727.

Qui exploratorib. insultant.

Mulctam 200. flor. & indignationem Majestatis in eos, qui exploratoribus insultant, vide art. 54. ed. 30. Jun. 1702.

Transportus per Hannoniam.

Transportationem ab unâ Brabantiæ parte ad alteram per territorium provinciæ Hannoniæ, vide permissam P. 6. L. 2. T. 3. C. 9. 23. Mart. 1728.

Fraudes Lovanii.

Contra damna Ordinum tributis allata per cellaria universitatis & capituli Lovanii, cuivis promiscuè vinum vendentia, prospectum vide P. 6. L. 2. T. 1. C. 1. 27. Aug. 1675.

Op vee en gemael.

Pro verâ & reali tributorum macellarii & frumentarii exactione & solutione; edicta, impositiones & instructiones extant dd. edd. 29. Febr. 1643. art. 19. & seqq. 23. Maii 1625. art. 12. & seqq. 3. Janu. 1601. art. 36. & seqq. & 30. Jun. 1702. art. 40. & seqq.

Ejus redemptio.

Pro eorumdem autem redactione quæ ruri fit formâ redemptionis, in senos quosque menses, perindè, ac pro precariis & vigesimis, à quæstoribus ærariis in pagos mittuntur litteræ quas vocant de Taxen van 't vee en gemael: *quibus certa pago cuique summa eo nomine pendenda exprimitur. quo spectat art. 46. ed. 30. Jun. 1702.*

De

De tributo rhedis & essedis imposito, nempe 24. flor. annuis in singulas bijugas, & 12. in esseda unici jugi, vide d. ed. 18. Jun. 1764. art. 32. & seqq. unde nemo vel maximè privilegiatus eximitur excipiuntur. tamen vehicula veredaria seu itineraria publica, & mercenaria: & cuique delatio suorum demandata est.

In rhedas & esseda.

Fuit item 10. Feb. 1772. impositum tributum in canes, ad comparandas impensas, arcendo pecudum contagio susceptas.

In Canes.

Ut his tributis annonariis etiam sint applicabiles instructiones ad percipiendas accisias urbicas editæ, sancitur 20. Jun. 1759. art. 14 13. Jan. 1601. art. 10. 29. Febr. 1643. art. 19. 30. Jun. 1702. art. 52. & aliis.

Huc sint applicabiles accisiorum instructiones.

Ut lites, super his ordinum impositionibus motæ, terminentur quemadmodum de precariis inoluit, coram magistratibus urbium primariarum &c. exceptis solùm iis, qui, ut exprimitur, Immédiate te recht staen voor 't bureau, voor den secreten Rade, voor den Rade van Braband en voor den Auditeur, *vide ed. 3. Jan. 1601. art. 77. ut & mulctæ exigantur intra anni spatium, sancitur eod. ed. art. 83. Super hoc causarum foro etiam agunt litteræ emissoriæ, de quibus paulo antè, item P. 6. L. 2. T. 1. C. 15. art. ult. An. 1688. Certos in hanc jurisdictionis speciem ex Magistratu Antverpiensi pro eo districtu nominatos & approbatos commissarios, vide P. 6. L. 1. T. 9. C. 22. 4. Jan. 1715.*

Jurisdictio in dissidia super his impositionibus orta.

De mulctarum applicatione agunt 30. Jun. 1702. art. 55. 20. Jun. 1759. art. 15. 3. Jan. 1601. art. 78. & seqq. 10. Dec. 1654. art. ult. 22. Aug. 1701. art. 20. vide etiam 3. Jan. 1601. art. 80. & 82.

Applicatio mulct.

Immunitates ab ordinum impositionibus tentatas, disputatas, vindicatas vide 21. Dec. 1553. P. 3. L. 3. T. 1. C. 33. 19. Octob. 1592. cap. seq. 7. Jun. 1636. cap. 10. 29. Dec. 1653. C. 11. quod ultimum est id, quod in edictis impositoriis aliquoties appellari reperias Liste Leopoldine.

Immunitates tentatæ.

De terrarum liberarum, item terrarum Leodiensium intra Brabantiam sitarum immunitatibus, vide P. 6. L. 2. T. 1. C. 28. 10. Jan. 1705. item cap. 31. 8. Octob. 1720. item P. 10. L. 2. T. 33. C. 1. 8. Octob. 1761.

Terræ liberæ.

Sententiam contra Flandros tributo in pecora ex ipsorum finibus in Brabantiam traducta usos, vide P. 3. L. 3. T. 1. C. 16. An. 1644.

Provincia provinciam ne oneret.

Vari, Varioli, *Kinderpokken.*

HAERE MAJESTYT onderrigt zynde dat de inentinge van de kinderpokskens begint geëxerceert te worden binnen deze landen, ende willende voorkomen dat eene oeffeninge, waer van men anderſints erkent heeft de goede ende hylzame uytwerkſels, niet en zaude veroorzaken ofte verſpryden eenige beſmettelyke ziektens; ordonneert by adviſe van haren Rade in Braband, dat alle de gene, de welke zullen wil-

Evitando ex insitione variolorum contagio.

len de inentinge van de kinderpokskens exerceren, ofte die hun zullen laten inenten, zulks niet en zullen mogen doen, dan in gebauwen, afgelegen ten minsten twee hondert toisen van den omtrek van de beslote steden, oft ter gelyke distantië van de leste huyzen van de opene steden, op pene, zoo tot laste van de inenters als de gene die ingeënt zullen zyn, van eene amende van duyzent guldens, te verdylen volgens d'ordonnantiën. en zullen de auders, momboirs ende meesters solidairelyk gehauden zyn voor hunne kinderen, weezen ofte domestiken in hun brood wezende. Brussel 28. Sept. 1768. SREITH. Vt. E. DE ROBIANO. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 30.

Vectigalia, Telonia.

Vide Inaugurationes inscript. 8.

De tribunalibus vectigalium, Tolkamers, *& pluribus pensorum speciebus, quæ sermone vernaculo appellamus* Tollen, *vide etiam sub materiâ* Dominiorum Ducalium.

Immunitates à Teloniis pro rebus & mercibus intra ditionem transvectis, illic natis, factis, &c.

ALZOO verschyde klagten zyn gedaen geweest, van dat de pagters van den Brabandschen landtol aen verschyde persoonen, in koopmanschap handelende, groote moyelykheden aendeden ter oorzake van de betaling of verklaren van de voorf. tollen, zoo is 't dat de Heeren President ende luyden van zynder Majestyts Rekenkamer van Braband, gehoort het officië fiscael van de zelve provincië, hebben verklaert, dat het inlands gewas oft manufacture van Braband geenen tol oft aengeven schuldig en is, 't en zy dat het gevoert worde buyten Braband: ende dat de goederen, binnen Braband komende, eens tol betaelt hebbende, oft by oft voor tolvrye persoonen in Braband gebrogt zynde, in Braband blyvende, ook geenen voorderen tol oft aengeven schuldig en zyn, 't en ware die zelve wederom buyten Braband gevoert wierden. Brussel 16. Sept. 1656. PARYS Vt. B. HAVET. *P.* 3. *L.* 3. *T.* 3. *C.* 20.

P. 6. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 6. *die* 22. *Mart.* 1719. *ortâ lite inter Deputatos Ordinum Brabantiæ & conductores vectigalis terrestris, supremum Brabantiæ Consilium conductores illos jussit obedire superiori huic actui etiam respectu terrarum quas appellamus* Enclavementen in Braband. *Idem confirmatur sententiâ ejusdem Consilii supremi* 27. *Octob.* 1721. *cap.* 6. *eod. tit. ubi etiam judici Dominiorum Principis Antverpiæ prohibetur de ejusmodi causis cognoscere.*

Fraudes ex ligno ex Hannoniâ advecto.

Huc pertinet P. 6. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 4. *An.* 1691. *quo tabularium computuum jubet omnes, qui ligna aliasque merces tamquam Brabantica invehunt in urbem Bruxellensem, cum sæpe veniant ex Hannoniâ & aliunde, munitos esse testimonio parochi sui aut exploratorum regalium si qui sint, unde constet ligna illa aut merces intra Brabantiam crevisse.*

BY DE AERTSHERTOGEN. Alzoo diverſche queſtiën zyn gerezen tuſſchen de tollenaers van hunne Hoogheden in den lande en hertogdomme van Braband ende de ſteden oft poorteren der zelve, hun zeggende vry ende exempt te zyn van de zelve tollen, ter cauſen dat de zelve vrye perſoonen, hun niet vindende by de goederen, niet en deden blyken by behoorlyke certificatiën dat de zelve hun waren toebehoorende; zoo is 't dat, om daer inne te verzien, naer voorgaende communicatië met de Staten van Braband hier op gehauden, hunne Hoogheden by maniere van proviſië, zonder prejuditië oft innovatië van de voorgaende plakaerten oft vonniſſen, hebben by adviſe van die van heure Finantiën geſtatuëert, als volgt.

Super immunitate in merces abſente domino vectas.

In den eerſten dat alle die gene, die hun met den vrydom op de voorſ. tollen zullen willen behelpen, zullen ſchuldig zyn in perſoon te compareren voor de wethauderen van de plaetſe van hunne reſidentië, ende aldaer te doen blyken van hunne borgerye oft poorterſchap, ende te zweeren, dat zy den tolbrief, die daer op heur zal verleent worden, niet en zullen gebruyken oft laten gebruyken, dan alleenelyk voor goeden, hun eygen toebehoorende, onverlooft en onverkogt, zonder dat iemand anders daer inne paert oft deel ware hebbende. welken tolbrief ende eed zy zullen ſchuldig ende gehauden zyn alle jaren te vernieuwen.

Litteræ teſtatoriæ immunitatis: jusjurandum in hanc rem.

Ende als de kooplieden zyn woonende ter plaetſe daer het goed word geladen; zullen gehauden zyn in perſoone, oft by iemand van hunnentwegen behoorlyk geïnformeert zynde, te compareren op den tol, ende aldaer te toonen hunnen tolbrief, ende verklaren wat in de balen, pakken oft tonnen geladen is, ingevalle eene ſoorte van koopmanſchappe is: maer wezende diverſche ſoorten van koopmanſchappe in een' bale, tonne oft pak; zullen geſtaen mits verklarende in 't generael de ſoorte van de koopmanſchappe daer inne wezende, 't zy kremerye, zyde lakenen oft ſpecerye, zonder gehauden te zyn in eenige ſpecificatië van het gewigte, quantityt oft weerde van diën.

Quæ ad tabularia oſtendantur, & bona devecta declarentur.

Maer zoo verre die koopman niet en is preſent by de ladinge van het goed; zoo zal den facteur oft die daer af de commiſſië is hebbende, gehauden zyn den voorſ. tolbrief te toonen ende de declaratië te doen in der manieren als boven.

Idem fiat ſi ipſe dominus rerum non ſit præſens.

Ende daer beneffens zullen de kooplieden die de koopmanſchappen zyn toebehoorende, wanneer zy de zelve zullen hebben ontfangen, gehauden zyn te compareren voor den commis die daer toe zal worden geſtelt in de reſpective ſteden ende tot koſten der zelve, ende aldaer moeten verklaren de goede by hun ontfangen door alzulken ſchipper oft voerman, ende dat de zelve hun alleen onverlooft en onverkogt ten tyde van de ladinge hebben toebehoort, ende dat niemand onvry wezende daer in paert oft deel gehad heeft.

Deindè in loco deſtinationis delatio, receptis litteris teſtatoriis.

Van welk verklaren hun zal gelevert worden by den voorſ.

Quæ litteræ in tabularium receptorium remittantur.

commis certificatië, de welke zy gehauden zullen wezen te zenden aen de tollenaers ten langsten binnen viertien dagen naer den ontfang van de goeden, op pene dat zy andersints zullen gehauden wezen daer af den tol te betalen, die by den pagter zal mogen verhaelt worden ten laste van de gene, die alzulke goeden op den tol hebben verklaert.

Pœna ei qui litteras suas, *Tolbrief*, aliis mutuaverit.

Zullen ook de voorſ. vrye kooplieden hunne tolbrieven niemand anders mogen leenen, op pene van te verliezen den voorſ. vrydom voor de eerste ryze den tyd van een jaer, voor de tweede ryze van twee jaren, en voor de derde ryze voor altyd.

Rebusve alienis accommodârit transvehendis.

Welke pene ook stad zal grypen, ingevalle getoont kan worden, dat zy uyt kragte van de voorſ. hunne tolbrieven zauden hebben vry gemaekt eenige goeden oft koopmanschappen hun niet toebehoorende, oft dat zy hunne tolbrieven iemand hadden betrauwt die de zelve hadde misbruykt. daer voore de eygenaers zullen moeten verantwoorden, op pene, als boven.

Provisionaliter.

Alles by provisië ende totter tyd toe anders by heure Hoogheden zal wezen geordonneert, ende zonder innovatië ende prejuditië van alle voorgaende plakaerten, ordonnantiën ende vonnissen. Brussel 6. Apr. 1616. M. Vt. N. De Montmorency, A. De Noyelle, B. De Robiano, Marles. P. De Ayala. *P.* 1. *L.* 3. *T.* 6. *C.* 4.

Cauta in declarationum & solutionum certitudinem.

P. 1. *L.* 3. *T.* 6. *C.* 11. 8. *Novemb.* 1627. *prohibetur nautis & aurigis tabularia seu receptoria vectigalium præterire, aut, cum jam in destinationem pervenerunt, exonerare & onerare nondum factâ declaratione nec soluto telonio: prohibeturque bajulis & factoribus onerare aut exonerare, antequam constiterit de soluto telonio aut immunitate, sub pœnâ publicationis navium, mercium, vehiculorum, equorum, officiorum. Paria fere P.* 3. *L.* 3. *T.* 3. *C.* 3. & 28. *Quo ultimo, quòd est anni* 1662. *etiam pœnæ decernuntur in eos, qui contumeliosè tractant exploratores, item in immunes, qui accersita cedunt non immunibus. vide & P.* 1. *L.* 3. *T.* 6. *C.* 3.

Fraudes, exonerationes, explorationes.

Immunitates Batavorum.

In tractatu pacis Monasteriensi art. 10 & 12. *qui extat ad finem Partis* 1. *Ed. Brab. conventum est, ut teloniorum immunitates inter ditionem nostram & Batavos maneant quomodo fuerant. quod tamen non videtur observari ex P.* 3. *L.* 3. *T.* 3. *C.* 27. *An.* 1662.

Vectigal vinarium Bruxellis.

Super telonio vinario, Wyntol, *quod Principi in districtu Bruxellensi competit, P.* 1. *L.* 3. *T.* 6. *C.* 3. *An.* 1610. 6. *Maii, constitutum est, ut de singulo vectu*, van elke vaert, *vini, in urbem Bruxellensem illati, solvantur, ut exprimitur*, vier gelten tolwyns: *ut pro uno vectu habeatur omne vinum quantâcumque copiâ uni personæ soli competens &c.*

Immunitas Bruxellensibus.

Ut incolæ urbis Bruxellensis ejusque pomœrii, van hare vryhyd, *sint immunes â teloniis idque vi & formâ oppignerationis*, van beleening oft pandschap, *ipsorum teloniorum pro certâ summâ pecuniæ, Principi â Bruxellensibus subministratâ, vide P.* 3. *L.* 3.

L. 3. T. 3. C. 5. dieï 8. Febr. 1628. cujus additamenta sunt capitula 6. 7. & 8. ibid. Huc spectat etiam P. 1. L. 3. T. 6. C. 10.

Parem ac Bruxellensibus immunitatem pari oppignerationis titulo pro certâ pecuniæ summâ Antverpiensibus 9. Maii. 1644. concessam vide P. 3. L. 3. T. 3. C. 29. quo etiam relativa sunt duo capita subsequentia.

Immunitas Antverpiensib.

Vide etiam Antverpiensibus provisionaliter assertam immunitatem à quodam penso, à civitatibus Tornacensi & Menensi exigi solito de frumentis & mercimoniis Antverpiam devectis P. 6. L. 1. T. 9. C. 25. An. 1728. 22. Oct.

Immunitatem suppositis universitatis Lovaniensis, vide P. 3. L. 1. T. 5. C. 2. 15. Jan. 1456.

Academiæ.

Vide immunitatem à vectigalibus aliisque intra Brabantiam regionemque Transmosanam pensis provisionaliter ademptam Aquensibus, eo quòd religiones novas reciperent & foverent P. 3. L. 3. T. 3. C. 2. 22. Octob. 1591.

Aquensibus.

Super telonio dicto lepeltol *in urbe Antverpiensi vide P. 3. L. 3. T. 3. C. 19. dieï 22. Martii 1650.*

Lepeltol Antverpiæ.

Super eâdem pensi specie in urbe Lovaniensi vide P. 6. L. 1. T. 3. C. 1. dieï 26. Aug. 1676.

Lovanii.

Ut quivis officiarii perceptioni & conservationi vectigalium destinati, etiam sequantur instructiones officiariis pensorum limitaneorum præscriptas, vide P. 6. L. 2. T. 3. C. 19. art. 39.

Instructiones datæ pro juribus limitaneis huc applicantor.

Vellus aureum.

PRivilegia ordinis Velleris aurei vide P. 1. L. 2. T. 3. C. 6. & præcipuè in Jurisprudentiâ heroïcâ Christinæi.

Venatus.

VIde hìc Inaugurationes inscriptione 13.

Ut causæ venaticæ, seu quæ ex officio Præfecti vivariorum, Warandmeester, *intentantur, agitentur coram summo venatore,* Meesterjager, *ejusque schabinis seu hominibus feudalibus, quorum tum temporis tribunal sedem fertur habuisse in Boitsfort, vide P. 3. L. 4. T. 2. C. 5. An. 1518.*

Jurisdictio venatica. Meester jager, warandmeester.

Transactione inter Præfectum vivariorum & summum venatorem initâ, & approbatione Principali dieï 22. Junii 1688. munitâ, convenit ut alternatim conferrent officia judicum reliquorumque tribunalis venatici officiorum: ut sua uterque habeat acta seu rotulas peculiaria: ut septem sint judices: ut suis uterque causis judicandis tamquam judex & præses, modò actor non sit, adesse possit: ut utriusque officii causæ agantur consilio sumptibusque communibus, & pauca quædam alia de formâ ipsorum judiciariâ. cujus etiam monumenti pars sunt hi duo articuli.

Præventioni inter ipsos locus esto.

Art. X. Et qu'en vertu de cet accommodement les officiers, veneurs & gardes des deux respectifs offices, feront & demeureront réellement, effectivement & sans contredits dans leurs droits de prevention generale & commune sur toutes sortes de mesus & forfaits, nuls reservés ny exceptés, de quelle qualité, condition ou nature qu'ils soient, à l'égard des delinquans & transgresseurs contre les placcarts, ordonnances, reglemens & instructions émanées, tant sur le fait de la chasse, que de la gruyerie, protection des biens ecclésiastiques, Pluymgravie ou Watergravie, qu'autrement indistinctement. *Huc spectant ed. ult. Aprilis* 1571. *P.* 2. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 3. *item narrativè* 30. *Jan.* 1613. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 14.

Actiones cum interventu Fiscalium; & cujusnam sumptibus?

Art. XV. Et en cas de difficultés considerables; iceux procés seront poursuivis, soit avec adjonction des Fiscaux du Roy, ou bien aux frais du tiers des amendes, competantes au Roy, comme il est porté par l'article cent sixieme du placcart du vingt dieuxieme de Mars 1631. & autre.

Sa Maj. ce que dit est consideré, a aggreé & confirmé par cette le dit accord sans préjudice de ses droits. Bruxelles 22. Juin 1688. BLON. Vt. D'ABREMEZ. *P.* 5. *L.* 3. *T.* 6. *C.* 2.

Officia venatica.

De officiariorum creatione etiam agunt 3. *Jun.* 1518. *de quo antè, & ed.* 1515. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 2. *art.* 31. *& ed.* 1545. *art.* 11. *de quo paulò inferiùs.*

Unionem officiorum dictorum Pluymgraeffchap *&* Watergraeffchap *cum Præfecturâ vivariorum vide P.* 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 1. *An.* 1456. *quæ etiam apparet illic facta fuisse hæreditaria.*

Sigillum.

De sigillo tribunalis venatici & ejus usu, vide P. 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 6. 16. *Dec.* 1519.

Nota subjectum hoc edictum anni 1545 *huic materiæ sic inseri, ut illi normam præbeat, & interjectis aliis ad sui finem continuari.*

Jura venatica consultis Brabantiæ Ordinibus redacta.

KARELE Rooms Kyzer. Alzoo wy eenige persoonen gecommitteert hadden om te doorzien die aude instructiën der Warandmeesters ende monumenten daer toe dienende; en alzoo die gecommitteerde, naer diën by hun geëxamineert zyn geweest die stukken, overgegeven zoo van wegens de Warandmeesters, als by de Staten van onzen lande van Braband, gemaekt hadden zeker concept van ordonnantië op 't warandmeesterschap; zoo hadden wy de Staten van Braband 't voorf. concept doen communiceren. 't welk zy wederlydt hadden by vele redenen in zekere schrifture, allegeerende te wezen in immemoriale possessië te hebben kennisse van eenige stukken in 't voorf. concept den Warandmeester gereserveert, verzoekende daeromme geadmitteert te worden heure feyten te toonen; ende het zy zoo, dat diënvolgende zekere onze gecommitteerde de voorf. stukken ontfangen ende de getuygen gehoort hebben ende het zelven gecommuniceert die van onzen Rade ende rekeningen in Braband, die welke door onze ordonnantië 't zelve

doorzien hebbende, zekere ordonnantië gemaeckt hebben; zoo ſtatuëren de punten hier naer volgende.

Art. I. In den eerſten, gemerkt dat blykt, dat de Hertoge van Braband van allen auden tyden zonder gedenkeniſſe ter contrariën geweeſt is voochd ende beſchermer van alle de klooſteren ende godshuyzen ende van heuren goeden liggende binnen onzen lande van Braband; ende de zelve heeft van allen auden tyden by zynen Warandmeeſter doen bewaren ende beſchermen; zoo zal onzen Warandmeeſter van onzenwegen in den naem van ons als Hertoge van Braband hebben de correctië, compoſitië ende boeten van alle delicten, meſuſen ende forfyten, gecommitteert ende geperpetreert by wyen dat het zy binnen de klooſteren ende de klooſterhoven wezende van den byvang van den zelven klooſters ofte den klooſterhoven by den klooſters oft godshuyzen verkregen voor d'amortizatië gedaen by wylen zaliger memoriën Hertoge Kaerle van Bourgondiën in 't jaer 1473. weder de zelve delicten, meſuſen ende ſtukken gecommiteert zyn tegens de perſoonen van den religieuſen, heuren dienaren pachters ende heuren huyſgezinnen, als tegens andere vremden, met ſecluſië van allen anderen officieren.

Juriſdictio magiſtri vivariorum in delicta intra monaſteria commiſſa.

II. Ende voor die boeten keuren ofte breuken van zulke delicte, zal de warandmeeſter heffen ende nemen 't dobbele van 't gene dat een zoodanige delinquant verbeurt zaude hebben binnen de naeſte van de vier hoofdſteden van Braband van den klooſteren daer 't delict gecommitteert zal wezen.

Mulctæ duplæ.

III. Dat de vier officieren van onze vier hoofdſteden van Braband ende de Bailliu van Walſch-Braband ende de meyer van Tienen, by ſpeciaele commiſſië zullen ook mogen hebben de kenniſſe, correctië ende compoſitië van eenige fortſe, geweld, ende van alle andere ſtukken ende delicten daer uyt confiſcatië van lyf ende goed vallen ende volgen zauden, gecommitteert binnen den voorſ. klooſteren ofte klooſterhoven onder heure juriſdictië gelegen. ende dit by alzoo verre dat die voorſ. officiers den perſoone van den delinquant gevangen hauden, ende anderſints niet. ende van 't gene zy ontfangen, zullen worden gehauden ſpecialyken ende appart te rekenen in onze Rekenkamer van Braband: ende zullen daer van hebben ende genieten zulken loon ende ſalaris, als zy hebben van de andere exploiten van heur officië.

Eadem intra monaſteria juriſdictio in majores etiam officiarios prorogata.

IV. Ende als van de ſchaden die by de beeſten gecommitteert zullen worden op de goeden van den voorſ. klooſteren, als boſſchen bempden, landen oft andere gelyke erven, toebehoorende den voorſ. klooſterhoven; de pachters van diën, oft heuren huyſgezinnen, zullen mogen ſchutten vangen ende beſlaen de voorſ. beeſten ter tydt toe, dat zyluyden van heure ſchaden betaelt ende voldaen zullen wezen. wel verſtaende, datze de voorſ. beeſten niet langer behauden en zullen mogen, dan vierentwintig uren. binnen welken tyde zoo verre zylieden

Juriſdictio in damna à pecudibus in bona monaſteriorum il ata. Pecudū detentio.

niet voldaen nogte veraccordeert zyn; zullen de zelve overleveren in handen van den warandmeester ofte van den officier van der plaetsen, onder de welke de goeden daer op de schaden gedaen zyn gelegen zullen wezen. ende de gene die den eersten klachte gedaen word, zal hebben de kennisse, correctië, compositië ende boete van diën.

Item de damnis & delictis in monasteria, eorum bona, vel conductores commissis.

V. Aengaende de delicten, die gecommitteert worden op anderen kloosterhoven oft goeden, der kloosters ofte godshuyzen toebehoorende, niet wezende van den byvang van diën, ofte negeene capelle hebbende, ofte de welke verkregen zyn t'sedert d'admortizatië van den voorf. wylen Hertoge Kaerle, tegens de pachters van diën oft heuren huysgezinne; de kennisse, correctië ende compositië van diën zal volgen ende toebehooren den voorf. Warandmeester ofte den officier van der plaetsen, onder wiëns jurisdictië ende bedryf de voorf. kloosterhoven oft goeden gelegen ende staende zyn, ende dat by concurrentië oft preventië.

De eâdem re.

VI. Ende als aengaende de delicten die gecommitteert zullen worden op eenige van de voorf. particuliere kloosterhoeven, stukken van landen, bosschen, bemden ende andere toebehoorten van diën in t' voorgaende articule gespecificeert, ende tegens andere persoonen dan de voorgenoemde; de kennisse correctië ende compositië van diën zal volgen ende toebehooren den officiers van den plaetsen onder wiëns jurisdictië de voorf. kloosterhoven, stukken van landen, bosschen, bempden oft andere straten ofte gelegen zyn, met seclusië van den voorf Warandmeester.

De eâdem re.

VII. Insgelyks de voorf. officiers van der plaetsen zullen hebben de kennisse, compositië ende boeten van de schade, die by luyden oft beesten gedaen zullen worden op de toebehoorten van de voorf. kloosterhoeven met seclusië van den voorf. Warandmeester.

De hac in monasteria jurisdictione etiam agit antiquiùs ed. 28. *Aug.* 1515. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 2.

Delicta venatica in vivaria Principis & Prælatorum commissa, quis iudicet.

VIII. Als van de delicten oft boeten, aengaende de wildebeesten, die gecommitteert zullen worden op eenige vrye waranden, ons ofte den Prelaten van Braband toebehoorende; de kennisse, correctië ende compositië van diën zal den Warandmeester alleen toebehooren met seclusië van alle andere. *Paria vide P.* 2. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 3. *An.* 1571. *in fine.*

Ut vasalli vivariorum suorum privatorum intra annum titulos exhibeant, aut vivaria ne sunto.

IX. Ende als van de delicten oft boeten (aengaende 't wild) die gecommitteert zullen worden op de waranden van den edelen ende vasallen, die niet en hebben doen blyken van eenigen titule te hebbene vrye waranden, oft dat heure waranden zyn van de gene die begrepen staen onder het 38. articule van der blyder inkomste; de kennisse, correctiën, compositiën ende boeten zullen by concurrentië toebehooren den Warandmeester ende den officieren van den edelen ende vasallen den tydt van

van eenen jaere naer de publicatië van dezen. binnen welken tyd eeniegelyk van den edelen, ende vasſallen in 't particulier zullen gehauden wezen te exhiberen in handen van de commisſarisſen, alzulke titulen, munimenten ende verificatiën by denwelken zy zullen willen doen blyken, dat hunne waranden vrye waranden zyn, oft van de gene die begrepen ſtaen onder 't voorſ. 38. articule van der blyder inkomſte: ende den voorſ. tyd van eenen jare geëxpireert ende geleden; de voorſ. waranden en zullen niet voor vrye waranden gehauden wezen.

X. Ende als de voorſ. deliĉten, breuken ende boeten, die gecommitteert zullen worden op de waranden van den edelen ende vasſallen, die doen blyken hebben titule van vrye waranden te hebbene, gelyk de Hertoge van Aerſchot in zynen boſch van Meerdale, als wezende van zyn' Heerlykhyd van Bierbeke; die Prince van Orangiën in zyne Heerlykhyd van Dieſt, ende de Heere van Merode in zyne Heerlykhyd van Herſſel, Oolen, Gelinde, Zoerle met heuren toebehoorten; in welken Heerlykheden de voorſ. heeren hooge, middele ende leege juſticiën hebben; de kennisſe, correĉtië ende compoſitiën ende boeten van diën, zullen toebehooren den voorſ. heeren ofte officieren. behalvens dat zy gehauden zullen zyn hen te reguleren naer de boeten die wy geordonneert hebben oft ordonneren zullen op de violateurs, verdervers van onzen eygen waranden. ende en zal den voorſ. warandmeeſter van diën egeen kennisſe oft correĉtië hebben; 't en waere ten verzueke van de voorſ. edelen.

Delicta in vasallorum vivaria commissa vasallorum jurisdictioni subsint.

Ut officiarii & viatores præfecti vivariorum ſint ſub patrocinio Principis, neve in officiorum ſuorum functionibus impediantur, aliòve in judicium attrahantur quàm coram tribunali venatico aut Conſilio Brab. vide P. 3. L. 4. T. 2. C. 16. An. 1626. Magiſtratus etiam Bruxellenſis 16. Jun. 1536. cap. 4. retractat quod civis cujuſdam gratiâ in juriſdictionem venaticam egerat.

Jurisdictio in officiarios venaticos.

XI. Zal die voorſ. Warandmeeſter hebben in elke van de vier quartieren van den vier hoofdſteden zyne dienaeren bekwame totter officië ende van goeder faeme. de welke hy gehauden word te nemen met conſente van den opperjager oft zynen ſtadhaudere.

Ut præfectus vivarior. suos habeat officiarios & judices in 4. districtibus.

De modo procedendi in quempiam ad mulctam commiſſam, & quosnam in quatuor reſpectivis Brabantiæ regionibus judices & ſecretarios præfectus vivariorum aſſumere debeat, tractatur articulis ſeqq. hujus ed. item P. 3. L. 4. T. 1. C. 8. 16. Jun. 1536. item ed. 24. Aug. 1515. art. 6. & 31.

XXX. Dat de Warandmeeſter zal mogen vangen alle de gene, die op onze waranden oft van den Prelaten gedelinqueert ofte gemeſuſeert zullen hebben, alomme daer hyze vinden zal: al waer 't ook, dattet onder de juriſdiĉtië van den edelen ende vaſallen gebeurt ware. ende zal mogen kiezen zulken gevangenisſe onder onze juriſdiĉtië, als hem goeddunken zal.

Præfecto vivariorum ubivis apprehendere licet.

ALZOO &c. Zyne Majeſtyt, gehoort het officië fiſcael, en de

Executio sententiarum tribunalis venatici, appellatione interpositâ.

voorf. acte in den Raede [van Braband] gevisiteert &c.; verklaert, dat alle vonnissen ende decreten, by die van de consistorië van den horen gewezen ende gegeven, waer van aen den voorf. Raede word geappelleert, de suppLianten, in den naem ende van wegen hunne officië, de zelve zullen mogen doen stellen ter executië tot namptizatië van de zelve, niet tegenstaende eenige appellatië : ende aengaende de vonnissen ofte decreten tusschen andere partyen gegeven; zullen insgelyks ten verzueke van den windere ter executië gesteld worden, niet tegenstaende d'appellatië die daer van zal wezen geïntenteert by partye adverse, zoo verre die condemnatië ten principaelen niet en excedeert de somme van 50. Carolus guldens eens, oft de weerde van dién, onder nochtans solvente cautië van het geëxecuteerde te restituëren, zoo verre het zelve alzoo inder materië van appellatië daer naer bevonden word te behooren. Gegeven in den voorf. Rade 5. Decemb. 1643. GAILLARD. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 20.

Ut à tribunali venatico appelletur ad Consilium Brabanticum, & aliqua anterioribus affinia etiam vide cap. 5. eod. T. An. 1518. *item ut viâ executionis procedatur in delinquentes, vide tum alibi, tum P.* 2. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 3. *An.* 1571.

Executores.

Tribunalium venaticorum sententiæ à quovis viatore consilii Brabantiæ, quovis satellite, lictore, officiario, civili & militari per totam Brabantiam executioni dari jubentur P. 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 18. 10. *Sept.* 1637.

Ne Tribunalia hæc jurisdictionem suam extendant, prohibetur P. 4. *L.* 4. *T.* 1. *C.* 7. *& P.* 1. *L.* 2. *T.* 2. *C.* 4. *An.* 1530.

Duplex pœna.

De duplici pœnâ violati temporis clausi & cæsæ feræ cædi prohibitæ, rescriptum vide P. 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 19. *An.* 1642.

Punitiones corporales à consilio judicantor.

XVI. Maer als de voornoemde warandmeester tegen imand zal willen procederen voor delict oft delicten ter cause van de welke zauden mogen vallen punitië corporeel van lid, oft van de dood; zal gehauden worden het zelve te doen voor onzen Rade van Braband. *Vicina vide P.* 2. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 3. *An.* 1571.

Ancupia libera.

XVII. Dat de voorf. warandmeester oft imand anders onze onderzaten, oft dién van den edelen ende vassalen, niet en zal mogen molesteren om gevangen te hebben eenige musschen, vinken, leeuwerken oft kwakkelen in heure saisoene, alzoo eeniegelyken toegelaten is de zelve te vangen, zoo wel in onze landen ende heerlykheden, als in de heerlykheden van de voorf. edelen ende vassalen.

Ne in vivariis Limburgicis liceat tendere laqueos ad capiendos turdos anno 1763. *constitutum vide P.* 10. *L.* 2. *T.* 8. *C.* 6.

Cuniculorum venatus, enecatio extra vivaria.

XVIII. Dat ook eeniegelyk zal mogen buyten vrye waranden, heure douwyeren ende toebehoorten van dién, schieten ende vangen die konynen, komende op zyne erve, 't zy met forretten, garen, garents oft andersints zonder tegens ons oft den anderen edelen ende vassalen eenigsints te misbruyken.

XIX. Dat eenigelyk die metten zakken patryzen, oft hazen met garens vangen zal alomme binnen onzen lande van Braband, zal vallen in de boete van tien realen t'onzen profyte, ende die zakken ende het garen verbeuren : uytgenomen, ende gereserveert den genen, diën 't by recht oft privilegië geconsenteert is.

Capturæ leporum & perdicum ignobiles, prohibitæ.

XX. Dat die gene die eenige konynen schieten oft vangen zal met foretten oft garens op onze waranden by dage, zal vallen in de boete van twintig realen: ende by nachte, van veertig realen t'onzen profyte.

Captura cuniculorum in vivariis ducalibus.

XXI. Item dat eenigelyk zal mogen huyshonden oft modehonden van [*puto* oft rueden houden om] hun koren ende andere landvrugten te bewaren. Maer ingevalle hunne rueden eenige wilde beesten verbeten, 't selve koren of vruchten bewarende, indiën die meesters van den zelven honden te Boetsfort, oft den warandmeester, oft eenige van zyne dienaren die wete daer af daden; zoo en zullen zylieden te diër causen in geene boete gehauden wezen. maer ingevalle zy daer niet af en adverteerden, ende dat die beesten verloren bleven; zullen verbeuren die boete van twintig realen.

Canum habendorum libertas.

XXII. Ende dat een igelyk lydende voorby eenige van onze waranden met bogen oft busschen, zal gehauden wezen de zelve te dragene ongeladen ende ongespannen om schieten, ende zynen rechten wegh te gaene. ende ingevalle iemand bevonden ware met gespannen bogen oft gelade busschen buyten den gemynen wech; zal verbeuren de boete van tien realen.

Transitus per vivaria cum armis.

XXIII. Ende ingevalle imand hem vervoordere eenige wilde beesten te schieten; zal t'onzer correctië staen..

Cæsæ feræ correctio.

XXIV. Indiën imand jaegde, ende zynen honden eenige wilde beest 't zy hert, hinde oft wild zwyn in onze waranden vinge, al waer 't in het saisoen, die zal vallen in de boete van sestig realen : ende buyten 't saisoen t' onzer arbitrale correctië.

Captæ in vivariis feræ correctio.

XXV. Die eenige wilde zwanen, ryger oft lamoegen schieten zal, zal vallen in de boete van tien realen.

Avium nobilium enecatio ignobilis.

XXIX. Indiën imand hem vervoordere te rooven ofte te vangen eenige edele vogelen, te weten terssëlen, sperrewaerts, valken, havikken, blaten oft diergelyke; zal verbeuren de boete van sestig realen.

Armis igniariis venari quandoque prohibitum, *vide* 26. *Febr.* 1568. *de quo postea*, & 13. *Martii* 1629. *P.* 2. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 7.

Arma igniaria.

MARIA THERESIA &c. Alzoo het gemynbest veryscht, dat de jagt niet geopent en word, 't en zy naerdiën den oost is geëyndigt; ende dat op den 10. Aug. het niet mogelyk is de velden te ontblooten; Wy verklaren dat voor het toekomende de jagt niet eerder zal open zyn, als op den eersten September van ider jaer. Wy verbieden wel uytdrukkelyk aen een ider voor dezen gestelden dag te jagen, op pene van te vervallen in de amendens ten diën opzigte gestatuëert by onze plakaerten. Brussel 7. Augusti 1772. As. Vt. E. DE ROBIANO.

Tempus aperti venatûs.

Venatio in segetibus.

Die 5. Dec. 1737. P. 7. append. cap. 5. in segetibus venari prohibetur à tempore ex quo illæ spicas agere incipiunt, sub pœnâ 25. florenorum præter damna reparanda : & tempus item venatûs aperti figitur.

Tempus venatûs aperti pro Limburgiâ

PAR L'IMPERATRICE DOUAIRIERE ET REINE. Les Etats de la province de Limbourg ayant representé que l'ouverture de la chasse fixée au premier Septembre de chaque année par l'ordonnance du 7. Août 1772. causeroit un prejudice notable à la recolte des grains, surtout à celle des marsages, qui n'est achevée dans le Duché de Limbourg & dans le Pays d'Outremeuse, que pendant le mois de Septembre, & même plus tard : Sa Majesté revoquant à l'égard de la Province de Limbourg ladite ordonnance du 7. Août 1772. defend pour toute l'étenduë de la même Province, de chasser ailleurs que dans les bois avant le premier Septembre, & en tout temps dans les endroits ou les depouilles seront extantes, à peine de cent florins d'amende pour chaque contravention, & de tous dommages & interêts qui auront été causés aux proprietaires ou fermiers. Bruxelles 18. May 1773. CRUMP. Vt. F. LANNE'.

Cygnorum cicurum cæsio.

XXXI. Die gene die eenige aude tamme zwanen, ende niet wild zynde, schieten oft doodslaen zal; die zal gehauden wezen den meester van diën te betalen tien realen, ende daerenboven twintig realen t'onzen profyte. ende die eenige joenge zwanen schote ofte doodsloege, zal den meester van diën betalen vyf realen, ende 't onzen profyte tien realen.

Et columbarum.

In eos, qui columbas domesticas jaculantur vel aucupantur, vide 13. Martii 1629. P. 2. L. 1. T. 5. C. 7.

Et canum nobilium.

XXVI. Indiën iemand eenen edelen hond kwetstde; zal vallen in de boete van twee realen: ende diën doodsloege; in de boete van zes realen, ende daerenboven zal gehauden wezen te gekrygen den moed van den genen die den hond toebehoort.

Et canum domesticorum.

XXVII. Die gene die eenige kudde oft huyshond dood sloege zonder redelyke oorzaeke, zal gehauden wezen den meester te vreden te stellen, ende te betalen de boete van zes realen t'onzen profyte.

Foveæ ad cap. feras.

In eos qui foveas fodiunt ad capiendas feras, hominibus imprudenter illapsis periculosas, vide fragmentum ed 12. Oct. 1585. post cap. 1. P. 2. L. 1. T. 5.

Pœna iis qui officiariis resistunt.

MARIA THERESIA Rooms Kyzerinne &c. by advies van onzen Rade geordonneert in Braband, statuëren, dat boven de penen, te voren alreede gestatuëert, de gene den minsten tegenstand zullen doen aen d'officieren van justitië, ende aen de jachten-bosch-bewaerders, door de welke zy zullen gecalengiert zyn, zullen worden gebannen voor tien jaren uyt de landen van onze gehoorzaemhyd. Wy verklaren dat de zelve pene zal plaetse hebben tegens de gene, die zullen bestaen te jaegen, de bosschen te berooven ofte de vyvers te besteelen verkleed, vermomd, oft zwert gemaekt, ingevalle zy worden herkent: gelyk ook tegens

Aut arbusta vivaria &c. deprædantur larvati vel turmatim.

gens die, de welke met dusdanig opzet zig zullen derren verzamelen ende gaen in benden van dry oft in grooter getal te samen, ofte met beraedslaginge. Wy ordonneeren niet te min aen den rechter, de voorf. pene te vermeerderen volgens dat d'omstandighyd van de zake, de nature van d'overtredinge ende de hoedanighyd van het misdaed dit zullen veryffchen.

Ende om met meerdere kracht de voorz. jagtstroopers, bosch-oft-vyver-dieven te wederhauden; wy permitteren dat de heeren, recht van jacht hebbende, zoo als d'eygenaers der bosschen ende vyvers, hun zullen mogen bedienen van de archers van den prevost van den hove ende van den drossaerd van Braband, om hunne jachtbewaerders ende die der bosschen in d'exploiten van hun officië tegens de delinquanten te ondersteunen ende te helpen.

In turbas illas opem præstent satellites prætoris equestris Brab. & præfecti viatorum palatii.

Wy willen ende begeeren daerenboven ernstelyk dat de actiën, die zy in die materiën zullen inspannen, op het alderkortste zullen vervolgt worden ende gewezen met alle mogelyke acceleratië daer toe te gebruyken. Brussel 20. Aug. 1767. STREITH. Vt. E. DE ROBIANO. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 29. *C.* 1.

Habitatoribus vivariorum adempta arma igniaria anno 1650. *vide P.* 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 21. *& eorumd. armorum explosiones intra ead. vivaria excubiis ruralibus prohibitas vide P.* 5. *L.* 3. *T.* 6. *C.* 7. *An.* 1706. *& ne quis Bruxellis per portas Namurcensem, Hallensem, Lovaniensem aut Scharbekensem cum armis aut instrumentis venatoriis, exceptis retibus ad capiendum aves minusculas, exeat, vide P.* 5. *L.* 3. *T.* 6. *C.* 8. *dieï* 7. *Jun.* 1725. *aliqua præterea in venatores furtivos carnem venaticam venum portantes vide P.* 2. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 3. 1571. *& P.* 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 10.

Arma igniaria.

Venatus Zoniæ, Zaventerloo, Moorsloo.

Ex Consilio Ordinum Brabantiæ & nominatis à Principe & ab iisdem Ordinibus commissariis, descripti sunt limites & fixi termini vivariis Zoniæ, Zaventerloo, Moorsloo &c. quorum limitum descriptio omnibus munita legislationis solemnibus edita est 29. *Aug.* 1778.

P. 1. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 9. 11. *&* 17. *Ann.* 1565. 1573. 1636. *jubetur certus satellitum numerus, cum certis annuis pensionibus constitui: qui sacramento adstricti nemora custodiant, citationes personarum, apprehensiones &c. exequantur.*

Viatores, nemoris custodes.

XXX. De Warandmeester zal gehauden wezen rekeninge, bewys ende reliqua te doene van alle de boeten die hy uyt krachte van deze tegenwoordige ordonnantië, ofte ter causen van zynder officië ontfangen zal, in de kamere van onze rekeningen in Braband.

Ratio mulctarum reddenda.

P. 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 14. *An.* 1613. *statuitur, ut, cum vicarius summi venatoris suis emolumentis exigat mulctas; is vicarius, non verò ipse summus venator mulctarum receptarum reddat rationem.*

Ut Antverpiensibus liceat in pagis urbi vicinis, quorum ipsa civitas toparchias habet, venari, rescriptum est anno 1698. *P.* 5. *L.* 3. *T.* 6. *C.* 3.

Venatus ad Antverp.

Prope Lovan.

Lovanienſibus datum piſcatum in Diliâ, & venatum ad regionem urbis ſeptentrionalem modò ne apros, cervos, hinnuloſque capiant, vide in Divæi Annal. Lov. ad 1332.

Oppoſitioni in hoc edictum terminus præſcriptus.

XXXV. Ende ingevalle dat iemand van de voorgenoemde Staten van onzen lande van Braband in 't particulier breedere inſtructië oft kenniſſe pretendeerde te hebbene dan by der ordonnantiën henluyden geconſenteert ofte toegelaten is; zal eeniegelyk in 't particulier zyne actië daer op intenteren in onzen voorſ. lande van Braband binnen dry jaeren van den dage van publicatiën van deze tegenwoordige ordonnantië: ende onzen Procureur generael daer op gehoort, zal hem redene ende juſtitië geſchiën zoo van rechtswegen behooren zal. Maeſtrigt, den leſten Februarii 1545. Onder ſtond geſchreven CHARLES. Ter ord. van Z. Maj. Hertog van Braband, geteekent VERREYCKEN. *P.* 2. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 1.

Alia edicta.

Univerſa etiam venatûs materia prolixiùs quàm antecedentibus tractatur ed. 26. *Febr.* 1568. *ſine Ordinum interventu lato. quod, ſi videbitur, vide P.* 2. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 2.

Promulgationem edicti 31. *Aug.* 1613. *quod extat tomo* 2. *pag.* 394. *Edict. Fland. interceſſione Ordinum Brab. ſuſpenſam fuiſſe, apparet ex cap.* 15. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 2. *dato die* 20. *Jun.* 1623.

Sunt præterea duo ſuper venatu edicta longiuſcula & antiquiora, ſed quæ ſatis apparet mutata & recuſa edicto præcipuo anni 1545. *hîc inſerto, quæque nihil prætereà, quod oporteret hîc inſeri, viſa ſunt continere. ſunt autem prius anni* 1512. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 3. *poſterius anni* 1515. *cap.* 2. *eod. tit.*

De penſionibus annuis officiariorum & ſatellitum rei venatoriæ, de regimine canum tôtiuſque domus venaticæ in Boitsfort, & de certo ſervando in venationibus ordine &c. extat P. 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 7. *inſtructio ſatis longa anni* 1600.

Super venatu in Flandriâ extat P. 2. *L.* 1. *T.* 5. *C.* 8. *edictum anni* 1631. *ſatis longum. ſuper venatu in provinciâ Namurcenſi, P.* 3. *L.* 4. *T.* 2. *C.* 13. *An.* 1571. *ſuper venatu in Provinciâ Arteſienſi cap.* 12. *eod. tit. anni* 1575. *ſuper vivariis in Mariemont & Binche P.* 5. *L.* 3. *T.* 6. *C.* 5. & 6.

Venatus & piſcatus in nemoribus dominialibus Limb.

In pacto Principis noſtri cum Principe Leodienſi ſuper nemoribus mutuis in confinibus terrarum Limburgicæ & Leodienſis ſitis ad meliorem ipſorum conſervationem inito 30. *Octob.* 1724. *etiam quædam ſuper plectendis venatûs aut piſcatûs abuſibus ſancita ſunt P.* 5. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 13.

Viæ publicæ, Amnes, Rivi, Pontes.

Redactionis ratio.

HUc refer Inaug. Inſcrip. 6.

Edictum hac in re præcipuum eſt hoc, quod hîc continuò ſubjicitur, dieï 10. *Jun.* 1628. *P.* 2. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 3. *quod interjectis aliis ſparſiſque articulis ſic inſeritur, ut illi ordo hujus tractatuli congruat. Huic edicto perſimilia ſunt etiam duo longiuſ-*

cula 14. & 24. *Aprilis* 1510. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 5. *C.* 2. & *P.* 2. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 1. *quod ſemel hîc monitum eſto ut eorumdem citationes frequentiores deinceps evitentur. Hoc etiam notetur, veroſimile non eſſe duo illa edicta decem tantùm dierum intervallo fuiſſe edita.*

BY DEN KONING. Onze zeer lieve ende getr. Cancellier ende Luyden van onzen Rade in Brab. Wy by uwen adviſe, hier op gehad hebbende 't advies van de vier hoofdſteden van Braband, ſtatuëeren.

I. Dat onze tegenwoordige ordonnantië jaerlyks zal worden gepubliceert alomme binnen onze landen van Braband ende Overmaeze, ter plaetſe daer men gewoon is de publicatië te doen, den volke meeſt vergadert zynde, ende dat den eerſten Zondag van de maend van Mey.

Annua promulgatio.

II. Dat binnen de dry weken daer naer eeniegelyk, van wat ſtaet, conditië oft qualityt hy zy, 't zy gemeynten, lichaemen van ſteden, vryheden, dorpen, klooſteren, plaetſen oft andere onze oft der ſmalreheeren onderzaten, geeſtelyke oft wereldlyke, in 't generael oft particulier, zoo verre als hun goeden ende erven aengaet, ſchuldig zullen wezen de voorſ. ſtroomen, rivieren, waterloopen, beken ende grachten, te doen ruymen, wyden, verdiepen, vermaeken, openen, ende alzoo te ſtellen ende onderhauden, dat het water zynen cours ende loop hebben mag zonder dat te ſtygen, oft op te doen hauden boven die ordinariſſe pegelen ende waterloopen. *Præter* 14. & 24. *Apr.* 1510. *in princ. huc etiam ſpectant P.* 3. *L.* 4. *T.* 5. *C.* 1. 3. & 4. & *P.* 2. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 2.

Menſe Maio flumina rivosque repurganda.

III. Dat binnen den zelven tyde alle die bruggen ook zullen worden hermaekt ende onderhauden by de gene daer inne gehauden wezende.

Pontesque aptos habendos.

IV. Ende daer die bruggen by tyde overwatert zaude mogen worden; wy ordonneren ende bevelen, dat aen byde zyden der zelver zullen geſteld worden goede ſterke bailliën, lenen oft teekenen, ende dat ook by de gene daer inne gehauden zynde.

Cum fulcris ubi opus eſt.

V. Dat inſgelyks binnen den voorſ. tyde alle gemyne kaſſyën, wegen, ende herbaenen zoo zullen worden vermaekt ende onderhauden, dat die met wagen ende kerren, te peerd ende te voet zonder ongemak mogen worden gepaſſeert ende gerepaſſeert.

Viasque reficiendas, æquandas &c.

VI. Dat inſgelyks binnen den zelven tyde alle putten ende doolaegen met haut ende anderſints loſſelyk ende behoorelyk zullen worden vervult ende onderhauden. ende zoo verre des nood zy, dat aen elke zyde hooge ende diepe grachten zullen gemaekt worden, ten meeſten oorboore ende profyte van eenigelyk.

Præſcripta reficiendarum viarum forma.

Similia habet 14. & 24. *Apr.* 1510. *item edictum* 3. *Martii* 1762. *art.* 6. *pro diſtrictu Antverpienſi datum. quo poſteriori jubentur foſſæ illæ ſic protendi, ut in rivum quemdam aut amnem*

De fossis secus vias sub quarterio Antverp.

exonerentur. quod & deindè art. 7. sic pergit. Tot welken eynde ende om de voorſ. grachten altyd te doen afwateren, zullen de eygenaers ofte gebruykers van de aengelegen erven, moetende wegen over de zelve grachten, gehauden zyn te leggen bruggen ofte ſchorren, zoodanig dat het water niet en worde geſtremt in zynen cours. faute dier; zal den officier in 't belyden de zelve mogen kalengieren op de amende voor andere fauten geſtatuëert: ende by hervisitatië, niet behoorelyk gemaekt zynde, het zelve doen maken ten dobbelen koſte van de gebrekkelyke. behaudelyk dat ter plaetſen, alwaer de zelve grachten moeten worden gepaſſeert tot den ingang van andere publike ſtraeten, de bruggen ofte ſchorren zullen worden gemaekt ten koſte van de reſpective gemeyntens.

Ponticuli ſumptibus municipalibus extruendi.

Cæſio arborum vias offuſcantium.

VII. Ende om 't maken van de voorſ. ſtraten te meer te faciliteren, hebben wy gepermitteert ende permitteren mits dezen, dat men zal mogen afhauwen alle die boomen, hauten ende hagen, ſtaende in ende op de kanten van de zelve ſtraten ende die de zelve ſtraten belet doen, zonder diënaengaende iet te miſdoen tegen den proprietaris.

De eâdem re.

3. *Mart.* 1762. *art.* 8. *pro diſtrictu Antverpienſi ſic habet.* Wy bevelen zeer ſcherpelyk, dat de boomen, haegen, takken van boomen ende andere beletſels binnen de breedde reſpectivelyk van 40. voeten voor de heirbanen, ende van 16. voeten voor de gemyne wegen ofte ſtraten, van ſtonden aen door de gemeyne eygenaers zullen beginnen weg gedaen te worden ende dat de eygenaers ofte gebruykers der aenpaelende erven daer aen onophaudelyk zullen hebben te werken, zoodaniglyk, dat alle de zelve heirbanen ende gemyne wegen worden bevonden in goeden ende loſſelyken ſtaet voor d'eerſte viſite de welke ingevolge het plakaert van den 10. Junii 1628. zal gedaen worden.

De eâdem re.

Idem pro diſtrictu Antv. art 9. Ende op dat die gemyne wegen, de welke proviſionelyk maer en moeten verbreed worden op zeſtien voeten, niet al te zeer en zauden worden belommert door de boomen daer ontrent ſtaende, maer behoorelyk zauden konnen opdroogen; word geordonneert, dat, alwaer de boomen geen' vyf voeten en ſtaen van den weg op de voorſ. breedde van zeſtien voeten gerekent, die zoodanig zullen worden verdunt, dat de opgaende boomen d'een' van d'ander' zullen blyven tot dertig voeten: de tronkboomen tot twelf voeten, ende eenen opgaenden met eenen tronkboom tot 15. voeten.

Viæ irreparabiles in fundos aſſitos translocantor.

VIII. Dat ook, zoo verre eenige banen, ſtraeten oft gaten bevonden worden niet vermaekbaer te wezen, de zelve zullen mogen verlegt worden in de lengde als die onvermaekbaer banen, ſtraten oft gaten bevonden zullen worden groot te zyn, ende dat over die naeſt gelegen landen, naer diën nochtans de proprietariſſen daer toe zullen wezen geroepen ende gehoort, is't dat zy compareren, behalven dat alzulke propriëtariſſen van de naeſte gelanden, ende in de reparatië van zulke onvermaekbaere

baere baenen, ſtraten oft gaten gehauden zynde, daer van behoorlyk zullen worden gerecompenſeert.

Latitudo viarum duobus anni 1510. edictis hoc modo determinatur. Die herſtraten op 40. voeten: eenen manpat op 4. voeten, eenen kerkweg op 6. voeten: eenen molenweg met hoofdzakken 6. voeten: eenen molenweg te peerde zonder ander getuwe, 8. voeten: een kautergat 12. voeten: eenen lydeweg van een dorp in 't ander daer vekenen hangen, 16. voeten: eenen dryfweg van der eenre merkt tot d'andere, daer men alderhande beeſten dryft 24. voeten.

Latitudines viarum.

3. *Martii 1762. pro diſtrictu Antv. hæc habet art I.* Dat alle de heirſtraten, heirbanen oft groote wegen onder het reſſort van de kuype ende zeven quartieren van Antwerpen, mitſgaders onder de byvangen van Lier ende Herentals, moeten zyn op de breedde van 40. voeten Antwerpſche mate, als van auds is geſtatuëert.

De eâdem re.

Idem ed. art. II. Dat voor heirſtraten, heirbanen oft groote wegen moeten worden gehauden alle de publicke banen lydende directelyk van d'eene ſtad naer d'andere.

Intellectus vocis *Herbaen.*

Idem ed. art III. Dat alle gemyne wegen ofte ſtraten, lydende naer de voorſ. heirbanen ofte van het een dorp naer het ander, ofte van een dorp naer een navigabele riviere, ende alle andere publike wegen by proviſië ende tot dat anderſints zal wezen geordonneert, alomme zullen verbreed worden ten minſten op zeſtien voeten.

Viæ ad latitudinem 16. pedum.

Idem art. IV. Dan alzoo wy deze gedoogzaemhyd maer en willen gebruyken in de actuële geſteltenisſe der zaken, zonder prejudicië der gemyntens, de welke, hebbende publike merkten, zauden konnen pretenderen dat de breedde der publike wegen, lydende naer hunne dorpen oft vryheden, zauden moeten wezen van 24. voeten; zullen de zelve gemyntens blyven in hun geheel daer over in cas van ongerief by requeſte hun vertoog te doen in onzen Rade van Braband, om, de geïntereſſeerde gehoort, ſommierelyk ende zonder figuer van proces te worden gediſponeert naer behooren.

Si viis latioribus opus ſit; id conſilio exhibeatur.

Idem art. V. Voorts by zoo verre de heirbanen en die publieke wegen ofte ſtraten op ſommige plaetſen alnog zauden mogen hebben grootere breedde als de gene uytgedrukt by den eerſten ende derden artikel; verbieden wy wel expreſſelyk aen de aenliggende gelande eenig deel van de zelve voordere breedde in te nemen, oft zig toe te eygenen, op pene dat het zelve ten dobbelen koſte zal worden herſtelt, ingevolge de voorgaende ordonnantiën, ende daer en boven van te vervallen in eene amende van hondert guldens, te verdylen naer aude gewoonte.

Non occupanda ab adjacentibus viarum ſpatia largiuſcula.

10. *Jun.* 1628. *art.* 9. Ende zal van alles, wes voorſchreven is, naer d'expiratië van de voorſ. dry weken de viſitatië gedaen worden by den officier ordinaris die van auds gewoon is in elke plaetſe die viſitatië te doen. ende elken gebrekkelyk wezende particulier on-

Quo tempore viſitationes faciendæ, per quem, &c.

Xxxxx

Mulctæ defectuum.

derzaet, zal voor elke faute verbeuren vier rinsguldens, ende elk lichaem oft corpus tien rinsguldens t'onzen behoeve. ende zullen die fauten voort worden gerepareert by de voorf. officiers ten dobbelen koste binnen viertien dagen naer d'expiratië van de voorf. dry weken. *Viarum visitationes tantùm obeundas in eas, quæ sint publicæ, & quas visitare consueverit, vide rescripto* 13. *Maii* 1758. *P.* 8. *L.* 6. *T.* 3. *C.* 1. *Quæ autem sint habendæ publicæ, vide infrà.*

Officiariorum mora.

X. Zoo verre die voorf. officiers ook bleven in gebreke; zoo zullen die rentmeesters van onze domynen 't zelve doen binnen andere viertien dagen daer naer ook ten dobbelen koste: ende boven diën hunne vacatiën rekenen ende doen betalen ten laste van de gebrekkelyke officiers.

Et cura receptoribus districtualibus indicta.

XI. Ordonneren voorts onze voorf. rentmeesters, dat zy binnen acht dagen naer d'expiratië van de viertien dagen, hen hier voren geprefigeert, in handen van onzen lieven ende getrauwen Raed ende procureur generael van Braband, zullen schuldig zyn over te zenden 't gene zy diënaengaende zullen hebben gedaen, op pene van vierentwintig rinsguldens te verbeuren t'onzen behoeve. *Aliud pro Antverpiâ placitum vide infrà.*

Quorum vicissim moræ Procurator gen. prospiciat.

XII. Byaldiën die voorf. rentmeesters blyven in faute; zoo zal 't zelve gebrek gesuppleërt worden by onzen voorf. Procureur generael oft zyne substituten, insgelyks ten dobbelen koste van de gebrekkelyke. ende zullen daerenboven hunne vacatiën by de voorf. rentmeesters betaelt worden.

Refectiones solidæ sint nec leviores.

Ut quovis anni tempore visitationes facere liceat.

BY DEN KONING. Al is 't dat by het plakaert [van den 10. Junii 1628.] genoemd is zekeren tyd om de rivieren te ruymen, de bruggen ende wegen te vermaken, ende in behoorlyken staet te stellen; waer uyt sommige persoonen gelooven, dat zy voldaen hebben, mits hebbende de bruggen ende banen met wat rys, gruys oft aerde gesteld in gebruykbaren staet, ende de fauten gerepareert ten tyde als de belyden gedaen worden; al is 't dat in de zelve in den winter, jae korts daer naer vele fauten gevonden worden; niet tegenstaende den voorf. plakaerte medebrengt, dat alles moet loffelyk worden in staet gesteld ende onderhauden; zoo verklaren wy, dat de gemyne bruggen ende herbanen altoos zullen belybaer zyn, in wat saisoen van het jaer dat het zy, zoo wanneer bevonden zal worden, dat zy niet gevoeglyk gebruykbaer en zullen wezen, ofte daer inne fauten bevonden, die met inleggen van steen, haut, oft aerde hadden konnen gerepareert worden.

Ut, si viæ non sint idoneæ, iter habeatur per adjacentes fundos.

Ende alzoo, contrarië den 14. article van den voorf. plakaerte, vele bezitters van gronden van erven aen de herbanen ende gemyne wegen gelegen, de zelve opgraven, ende de banen laten ongemaekt; zoo authorizeren wy eenigelyk, om in cas dat de banen zauden belybaer wezen; de hymen oft kanten af te graven oft af te steken, ende daer over hunnen weg te nemen ten minsten schade, tot dat de banen behoorlyk zullen wezen vermaekt, zonder dat zy daer inne by iemanden zul-

len fytelyk mogen worden belet, op pene van arbitrale correctie. *Affinia vide inferiùs.*

Ende op dat d'officieren van de dorpen meerdere zorge zauden dragen voor de bruggen ende banen van hun district; verklaren ende ordonneren, dat, zoowanneer onze Fiscalen zullen doen eenige belyden ende fauten vinden, in wat saisoen dat zy; dat d'officieren van de dorpen, alwaer de fauten zullen gevonden worden, by onze Fiscalen daer over geïnterpelleert zynde, de zelve promptelyk ende loffelyk zullen moeten doen repareren ten dobbelen koste van de gene die daer inne zauden gehauden wezen: ende zullen de zelve officieren geobligeert zyn daer over te verschieten d'amenden ende kosten van den belyde, ende vacatiën van onze Fiscalen ende van de gene die met hun zullen occuperen: hen regres tegens de eygenaers oft pachters die in faute zullen gebleven zyn van de fauten te doen repareren. over welke reparatiën, kosten, amenden ende vacatiën de zelve officieren zullen wezen executabel by deurweerders van onzen Rade, hen regres als voren. ende welk regres zy in de eerste instantie zullen mogen vervolgen in onzen voorf. Rade.

Officiarii negligentes nantizent sumptus &c. & fiant utique refectiones.

Verklarende daerenboven, dat, zoowanneer onze Fiscalen geen appaisement en zullen hebben van het oordeel van de erflaten van onze tolkamers, schepenen, leenmannen, erflaten oft eygenoten by hen te verzoeken, (ende die verzocht zynde, zullen moeten occuperen) dat zy alsdan ten koste van ongelyk zullen mogen lyden commissarissen van onzen voorf. Rade om over het bely ende vermaken van de bruggen ende banen, ende klachten van onze voorf. Fiscalen geoordeelt te worden naer behooren. Brussele 14. Julii 1660. Assel. Vt. A. De Merselle. *P.* 3. *L.* 4. *T.* 5. *C.* 5.

De eadem re.

KAREL Rooms Kyzer. Ons zynde menige vertooningen gedaen, dat die officieren, hun te vreden haudende amenden te ontfangen, verzuymen te doen volbrengen ende onderhauden de reparatiën ende hermakingen, noodig gevonden ende geordonneert in de visitatiën ende hervisitatiën der voorf. wegen, rivieren, waterloopen, riolen ende bruggen; wy, op dat de reparatiën niet meer en worden veronachtzaemt, ende op dat onze onderzaten niet en worden gekwollen door onbehoorlyke eysschingen; verbieden aen idere onze officieren ende die van onze vasallen, ten diën eynde eenige amenden te vraegen, alvoor dat in de tweede visitatie gebleken heeft, dat de fauten wel ende behoorlyk hermaekt ende in goeden staet gesteld zyn. ofte is 't dat zy het niet en waren; zy zelver hebben doen hermaken ende in goeden staet stellen de voorf. fauten ten dobbelen koste. Ende bovendiën wy verbieden hun te accorderen met onze onderzaten ende ingezetene van onze voorf. provinciën ende landen, ofte met de gene de welke in gebreke zullen gebleven zyn, nogte die te kwellen ofte zonder reden te overlasten, op pene van tot hunnen laste voorzien te worden, mitf-

Officiarii ne mulctas petant, nisi refectis viis, pontibus, emundatis rivis.

Caveant à compositionibus & extorsionibus.

gaders eene amende van het dobbel van het gene dat zy tegen dit tegenwoordig verbod zullen ontfangen hebben.

Nulla oppositio nisi solutis mulctis & sumptibus duplis.

Voorders, wy willen, statuëren ende ordonneren, dat geenen tegestand en worde aengenomen nochte ontfangen ten opzichte der voorſ. reparatiën ende hermaekingen, geordonneert in de visitatiën ende hervisitatiën, nogte ook ten opzigte van de amenden ende dobbele kosten; 't en zy men eerst voor al voldaen heeft aen d'eene ende d'andere, ten minsten door goede verzekeringe. willende boven diën, dat de kosten der hervisitatiën, die door de koninglyke officieren gedaen worden, alswanneer de officieren der plaetsen zullen in gebreke gebleven hebben te doen doen binnen den voorſ. tyd de reparatiën ende de noodige hermaekingen, ende de amenden die er van volgen, zullen zyn tot laste der officieren, die in gebrek zullen zyn gebleven. Brussel 8. Feb. 1734. V. HAG. Vt. J. F. DE VOS. *P.* 5. *L.* 3. *T.* 4. *C.* 13.

Mulctæ & sumptus ab officiariis negligentibus luantur.

Prævia antè oppositionem solutio.

Ut, antequam quis in oppositionem admittatur, priùs solvat, obsignet vel nantizet mulctas & duplas expensas, etiam agitur edicto anni 1510. *& P.* 3. *L.* 4. *T.* 5. *C.* 3. *&* 4. *& aliis. item art.* 20. *edicti hìc præcipui* 1628. *quod art. sequenti sic pergit.*

Oppositionis forum.

Art. XXI. Ordonneerende tot diën dat d'oppositië van de eerste ende tweede gebrekkelyke zal moeten gedaen worden voor de tolkamere van elken quartiere, ende van de derde gebrekkelyke, zoo verre zy in oppositië worden ontfangen, voor onze voorſ. zeer lieve ende getrauwe Cancellier ende luyden van onzen Rade van Braband.

Sub Antverpiâ receptorum generalium officium seu invigilatio remissa & in officiarios ordinarios translata.

KAREL Koning &c. Doen te weten, dat, hebbende wy op het aendienen van de dry Staten van Braband, by advies, zoo van onzen Rade van Financiën, als van den genen geordonneert in den zelven lande, goedgevonden de rentmeesters generaels van onze domynen binnen de zeven quartieren van Antwerpen te excuseren ende t'ontlasten, gelyk wy de zelve excuseren ende ontlasten mits dezen van aldaer in het toekomende te belyden ende te visiteren de gemyne wegen, herbaenen oft herstraeten, bruggen, rivieren, stroomen, waterloopen, beken, lyen ende andere grachten ende wateringen; wy om merkelyke redenen ende consideratiën ons daer toe moverende, accorderen aen de gemyne ingezetenen van de voorſ. zeven quartieren, dat die voorſ. devoiren van belyden ende visiteren voortaen zullen gedaen worden, ter exclusië der voorſ. rentmeesters, by d'officieren van de dorpen aldaer: zonder dat overzulks de zelve rentmeesters, zoo present als toekomende, oft imand anders van hunnentwegen oft in hunne plaetse, hun 't zelve voorder zullen hebben oft vermogen te bemoeyen in eeniger maniere. maer wel ordineren ende bevelen aen de voorſ. officieren, dat zy elk in hun dorp, ende onder het district hunder respective officiën ende jurisdictiën in het toekomende behoorlyk ende exactelyk zullen hebben te begaen ende te visiteren, in conformityt van onze plakaerten, gemaekt ende alnog te maken

ken op het ſtuk van belyden, de gemyne wegen, herbaenen oft herſtraeten, bruggen, rivieren, ſtroomen, waterloopen, beken, lyen ende andere grachten ende wateringen, ter aſſiſtentië van ſchepenen, naer gedaene behoorlyke publicatië, op dat de zelve gevoeglyk ende naer behooren worden onderhauden, op de boeten ende penen daer toe ſtaende. Bruſſel 19. Meert 1678. FIER. Vt. LASSO. *P.* 5. *L.* 3. *T.* 4. *C.* 1.

Cap. 2. *eod. tit. idem extenditur ad territorium ſuburbanum civitatis Lyranæ*, Byvang der ſtad Lier. 11. *Martii* 1684. *& cap.* 4. *eod. tit. ad oppidum & pomæria Herendalienſia* 27. *Jul.* 1684. *Et in conſequentiam horum*, *art*. 17. *ed.* 3. *Martii* 1762. *ſancitur*, *ut*, *quæ artt.* 10. 11. 12. *& aliis artt. edicti* 10. *Jun.* 1628. *quæſtoribus Dominialibus demandata ſunt*, *ea in diſtrictu Antverpienſi incumbant Procuratori Fiſcali. vide infrà.*

Quænam viæ ſint publicæ.

3. *Martii* 1762. *Art. X. pro quarterio Antverp.* Ingevalle daer queſtië oft twyffelachtighyd ontmoet word ontrent eenigen weg, om te weten oft den zelven is eenen gemynen publiken weg; het zelve zal ten verzoeke van den officier der plaetſe ofte van de geïntereſſeerde perſoonen door wethauderen der reſpective dorpen ſeſſens ter plaetſe worden gedecideert, zonder andere formalityt als dat zy zullen roepen de geïntereſſeerde, ende daer over zullen verleenen hunne acte declaratoir, by den ſecretaris ofte greffier onderteekent: de welke ter diligentië van den officier aen de geïntereſſeerde zal worden geïnſinuëert.

Viæ anguſtiores ex utro adjacentium fundo ampliandæ ſint.

Idem Art. XI. Ende alzoo daer op vele plaetſen ingekropen is de kwade pratyke, dat men, het gene ontbreekt aen de breedde der herbanen ofte publike wegen, by gelyke maete is afnemende aen de wederzydſche aenpalende erven; niet tegenſtaende het dikwils openbaer ende zienelyk is, dat den weg maer van d'eene zyde is ingenomen; waer door niet alleenelyk onrecht en geſchied, maer ook de wegen hunne rechtte zyn verliezende; zoo willen wy dat dit misbruyk alomme zal ceſſeren, ende dat in den gevalle voorſ. de verbreedinge zal afgenomen worden van de zyde daer het zal blyken dat den weg is ingenomen. ende dit alles wederom op het verzoek van den officier oft van de geïntereſſeerde partye, ter determinatië van die van de wet, de welke daer over zullen verleenen hunne acte declaratoir, te inſinuëren gelyk in den voorgaenden artikel is gezegt.

Sententiæ de publicitate aut ampliatione viarum exequendæ, ſpretâ oppoſitione.

Oppoſitionis forma.

Idem Art. XII. De acten ofte vonniſſen declaratoir der wethauderen by de twee voorgaende artikelen vermeld, zullen metter daed worden geëxecuteert, aleer men daer tegens zal konnen ontfangen worden in rechte. maer by zoo verre imand vermynde daer by bezwaert te wezen; zal hy zig voor deze ryze, ende in de gevallen by de zelve twee artikelen geroert, daer over mogen beklaegen by requeſte in den Raede, op de welke aenſtonds zullen gedeputeert worden commiſſariſſen, die hun zullen begeven ter plaetſe contentiëus, om aldaer, naer oculaire inſpectië, partyen mondelinge gehoort, te oordeelen over de voorſ. re-

denen van klachte, ende zonder vertrek recht te doen gelyk zy zullen vinden te behooren.

De eâdem oppositione.

Idem Art. XIII. Ingevalle nogtans dat de voorſ. commiſſariſſen den cas bevonden al te twyffelachtig, ende in den zelven tyd van al te groote aengelegenthyd te wezen; permitteren wy, dat zy aenſtonds op hunne wederkomſte daer over zullen rapport doen in onzen Rade, die daer op zal ordonneren het gene de juſtitië ende het gemyn beſt zal veryſſchen.

Ne ſtatim officiarii actores in litibus ſint, ſed ii, quorum interſit.

Idem Art. XIV. Ende op dat de officieren van juſtitië geenen afkeer en zauden hebben van hun devoir te doen; ordonneeren wy, dat in de gevallen by de vier voorgaende artikelen geroert, de zelve niet en zullen vermogen genomen te worden voor principaele partye in zaken, by zoo verre daer eene andere tegepartye is: 't zy eenigen eygenaer, defructuateur oft andere die by gevolg van den uytval der zaken principalyk zauden mogen geïntereſſeert wezen. maer zullen deze alſdan voor partye moeten genomen worden door de gene hun willen beklagen over de gemelde declaratiën van wethauderen. ende by zoo verre daer geene andere geïntereſſeerde partye gevonden en word als den officier van juſtitië zelf; en zal hy geene koſten moeten draegen; 't en zy in den gevalle alleenelyk, daer hy ter kwaeder trauwe zaude voortſgegaen hebben.

Lignorum impedimenta ad alteram viſitationem non amota.

Idem Art. XVI. By zoo verre den officier ende die voorſ. van de wet in het doen van de herviſitatië alnog bevonden de boomen, haegen, takken oft andere beletſels, ten opzichte van welke in d'eerſte viſite belyde ofte kalengië zaude gedaen wezen; zoo zal boven die amende reeds geincurreert, alle het zelve ten dobbelen koſte van den gebrekkelyken aenſtonds worden afgedaen. ende zal het haut daer van voortskomende gebruykt worden tot het hermaken van de wegen, ingevalle het aldaer tot diën eynde dienſtig kan wezen. ende zoo niet; zal het zelve op het verklaren van die van de wet verblyven ten profyte van den officier. ende in cas de zelve ook in gebrek bleven; zal het voorſ. haut t'onzen profyte worden geconfiſqueert.

Receptorum vicem ſuppleat Procurator gen.

Idem Art. XVII. Ende gemerkt, ſtaende de ſchorſinge van de juriſdictië der rentmeeſters onzer domeynen ten opzichte van de publike wegen in de quartieren van Antwerpen ende byvang van Lier, de devoiren hun opgelegt by den 10. 11. 12. ende voordere artikelen van het gemeld plakaert van den 10. Juny 1628. door de zelve niet en konnen worden gedaen; zoo zal daer in worden geſuppleert wegens onzen lieven ende getrauwen Raed ende Procureur generael van Braband.

Deindè quædam eodem edicto ſtatuuntur ſuper factâ tum temporis à Procuratore gen. in dicto diſtrictu viarum & fluminum viſitatione.

BY DEN KONING. Wy verklaren, dat die van ['t Magiſtraet] van onze ſtad van Bruſſele geen regt van propriëtyt nog diſpoſitië en hebben van de ſtraten, maer dat de zelve ons pri-

vativelyk toekomen: dat diënsvolgens is van onze regalie, permissiën te geven tot het incorporeren van partyen der straten, het uytzetten van gevels, van pilasters, het uytkomen van de winkels ende trailliën, van daken, balkoenen, trappen ende keldermonden, tot het maken van onderaerdige beken ende conduiten om de wateren ende onrynigheden af te lyden in de groote beken ende conduiten loopende door de stad, ende tot het maken van fontynen, particuliere borreputten ende andere diergelyke.

Viæ & plateæ Bruxeliis ad dominia Principis pertinent.

Dat de kennisse van alle de geschillen, de welke diën aengaende zauden komen te geryzen, mitsgaders over het precies agtervolgen der voorf. permissiën, in d'eerste instantiën ook privativelyk toekoomt aen onze Hoofdtolkamere, zelver tusschen ende tegen de borgers dezer stad.

Spectantque ad jurisdictionem tribunalis vectigalium.

Willende niet te min in faveur van de publike utilityt ende versiering dezer stad, aen die van 't Magistraet wel toestaen, gelyk wy toestaen uyt zonderlinge gratië, de facultyt van te maken fontynen, pompen, borreputten, ende groote onderaerdige beken in de publike straten ende plaetsen.

Magistratui tamen urbico permittitur facere fontes, antlias, aquæductus &c.

Dat aen onzen voornoemden Raed ende Rentmeester generael toekoomt de visitatië te doen van onze riviere de Zenne, zoo binnen als buyten de stad, ende den dag te stellen tot de ruyming der zelve riviere, naer diën hy over deze designatië van dag zal gecommuniceert hebben met den pagter ofte directeur van de banmolens daer op staende, over de beletsels oft inconveniënten die daer uyt zauden konnen voortskomen aen de voorf. molens.

Jurisdictio, visitatio in Zennam.

Dat de designatië, regulering ende verandering van de merkten, gelyk ook het stellen van de kramen op de straten, ons privativelyk toekomen.

Fororum loca determinare Principis esto.

Dat de Smautmolens niet en vermogen opgeregt te worden zonder onze permissië ende octroy.

Molendinorum oleariorum exstructio.

Eyndelyk dat onzen voornoemden Raed ende Rentmeester generael ende gezworene erslaeten van onze hoofdtolkamer geregtigt zyn kennisse te nemen van de misbruyken geschied ende te geschieden over onze voorf. koninglyke permissiën ende concessiën, ende te doen weeren alle bekommeringen ende hinderingen, die zauden komen te beletten den vryen doorgang ende gebruyk der straten, gelyk ook te doen de belyden ende visitatiën van de straten wegen ende rivieren, zoo binnen als buyten de stad, op den voet van onze plakaerten ende van hunne instructië. Brussel 7. Julii 1704. GRYSP. Vt. H. BODRY. *P. 6. L. 1. T. 5. C. 19.*

Ulterior tribunalis vectigalium jurisdictio.

Etiam in viarum impedimenta.

Die 10. octob. 1776. summo Brab. Consilio emanavit rescriptum quo decernitur. Dat het Magistraet van Brussel ter exclusië van die van de Tolkamer, voor zoo veel aengaet de policië, zal hebben de kennisse ende dispositië van alle 't gene is raekende de zuyverhyd ende den vryen doorgang van de straten

Jurisdictio Magistratûs Brux. in viarum mundiciem & impedimenta.

binnen de zelve ſtad, mitſgaders van alle het beletſel aen deze zuyverhyd ende vryen doorgang, het welk uyt zyne nature niet vaſtblyvende nogte duerzaem en is. CRUMP. Vt. F. HELMAN DE TERMEEREN.

Viæ Limburgiæ.

Aliqua ſuper viſendis viis & aquæductibus in provinciâ Limburgicâ, vide P. 4. L. 2. T. 12. C. 4. præcipuè art. 1. & 17.

Zaventhem.

Item in regimine Zaventhemii P. 4. L. 3. T. 2. C. 8. art 35. de viis ejus juriſdictionis vide.

In viarum impedimenta Bruxellis.

Ne pluteis, cellarum ſubterranearum oſtiis, inſignibus, cancellis nimium in vias prominentibus, canalibus aut ſiphonibus in plateas profluentibus, aut ſcamnis, fulcris areiſve præliminaribus, ſaxis, ligniſve repoſitis itinera publica Bruxellis impediantur aut arctentur, cautum vide 24. Octob. 1695. P. 6. L. 1. T. 5. C. 12. & 5. Apr. 1696. C. 14.

Ne adjacentes fundi foſſis ſepibuſve præcludantur, niſi refectis viis.

10. *Jun.* 1628. *art.* 14. Hebben voorts geordonneert ende ordonneren mits dezen, dat alle die bezitters oft huerlingen van eenige gronden van erven, gelegen aen de herbaenen ende gemeyne wegen, die zelve niet en zullen mogen opgraven oft beheymen; 't en zy dat de zelve herbaenen ende wegen eerſt en voor al behoorelyk zyn gemaekt ende gerepareert, op pene van twelf rinſguldens, een derde daer van t'onzen profyte, 't tweede voor den officier, ende het derde voor den aenbrenger.

Mandata quædam recentiora, quibus indictum officiariis, ut cuncta ſuper viis fluminibusque edicta exequantur, quæque monitionis gratiâ tantùm videntur ſubindè miſſa, mulctam hanc dimidio minuunt ac inter alia quidem caput 4. P. 3. L. 4. T. 5. anno 1652. miſſum diſtrictui Antverpienſi: item cap. 3. P. 5. L. 3. T. 4. anno 1684. miſſum receptori dominiorum ducalium in Tervuren, Vilvoorden, &c.

Qui repagulis aquariis aquam ultra fix am menſuram auxerint.

XV. Aengaende die gene die bevonden zullen worden die ſtroomen, rivieren, beken en wateren met arken oft anderſints geſtygt oft opgehauden te hebben boven die ordinariſſe pegelen oft waterplaeten; zullen verbeuren van elke twee duymen waters zes rinſguldens t'onzen behoeve.

Hæc pœna etiam decernitur antiquioribus anni 1510. *item iiſdem proximè citatis, item ed.* 27. *Mart.* 1610. *P.* 2 *L.* 1. *T.* 4. *C.* 2.

Mulctæ receptori mul ctarum Conſilii vindicatæ.

XIV. Ende want van de amenden by onze voorgaende ordonnantië geſtatuëert niet oft zeer wynig is verantwoord tot onzen profyte; ende dat den ontfang van de voorſ. amenden, als ſpruytende uyt ordonnantië ſtaende ter cenſure van onzen Rade van Bradand, behoorde toe te komen den Rentmeeſter van de exploiten van den zelven Rade; zoo ordonneren wy aen elken van de voorſ. officiers oft rentmeeſter die 't voorſ. gebrek ſuppleren zal, dat hy binnen acht dagen naer d'expiratië van den voorſ. tyd aen elk van hen gepreſigeert, in handen van den zelven rentmeeſter van de exploiten zal ſchuldig zyn over te zenden pertinente ſpecificatië van de amenden die ons alzoo verſchenen zullen zyn, met name ende toename van de perſoonen die daer inne-

inne zullen vervallen zyn, om daer van t'onzen behoeve notitië gehauden te worden, ende te doen verantwoorden naer behooren.

XVII. Ende of 't gebeurde datter niemand gebrekkelyk en ware onder het bedryf van elken van de voorſ. officiers oft rentmeeſters, ende datter by gevolge ook geen' amenden en vielen; 't zelve zullen zy ook ſchuldig zyn te kondigen, te weten aen onzen voorſ. Procureur generael die niet gebrekkelykhyd, ende aen onzen voorſ. rentmeeſter van de exploiten datter geene amenden en zyn verſchenen.

In eamdem rem

XVIII. Ordonneren voorts aen alle ſchepenen, leenmannen, erflaten ende eygenooten, die by onze voorſ. rentmeeſteren ende andere officieren daer toe zullen worden verzogt, dat zy hen ſchuldig zullen zyn t'aſſiſteren op hunnen redelyken ſalaris.

Auxilium præſtandum officiariis majoribus.

XIX. Authorizerende de zelve om die voorſ. ſchepenen, leenmannen, erflaten ende eygenooten te manen, ende hunne vonniſſen diënvolgende ter executië te ſtellen, gelyk behooren zal.

Magiſtratuſque inferiores pareant &c.

Bevelende voorts aen alle onze onderzaten, dat zy onzen Procureur generael, rentmeeſters ende officiers voorſ. obediëeren en byſtand doen, mits hun betalende hunnen redelyken ſalaris zoo verre diën zal worden getaxeert by de gene die over het gebrek van de viſitatië zullen ſtaen: ende zoo verre zy des wygeren te doen; zullen vallen in de pene van zes rinſguldens, 't een derde t'onzen profyte, het tweede tot profyte van den officier, 't derde tot behoef van den genen die relatië doen zal van de voorſ. wygeringe. Bruſſel 10. Junii 1628. Boiss. Vt. De Witte *P.* 2. *L.* 1. *T.* 4. *C.* 3.

Et quivis alii ſub pœnis &c.

Super amnium certorum emundationibus, ampliationibus, aliisque mutationibus, ſingularia quamplurima exierunt edicta & quidem ſuper Damerâ, Dyliâ, Velp, Geete, &c. unum anno 1658. *P.* 3. *L.* 2. *T.* 3. *C.* 9. *unum an.* 1715. *P.* 5. *L.* 3. *T.* 4. *C.* 10. *unum anno* 1740. *P.* 8. *L.* 6. *T.* 3. *C.* 5. *An.* 1752. *C.* 6. *An.* 1753. *C.* 7. *An.* 1754. *C.* 8. *An.* 1755. *C.* 9. *An.* 1757. *C.* 10. *An.* 1766. *C.* 13. *eod. tit. An.* 1754. *P.* 10. *L.* 2. *T.* 31. *C.* 1. *An.* 1761. *C.* 32. *eod. tit. alia præterea duo* 7. *Sept.* 1772. & 21. *Mart.* 1774.

Amnes ſingulares: ampliati &c. Damera Dylia Velp, Geete.

Super ultroque Netâ extant P. 5. *L.* 3. *T.* 4. *C.* 11. 12. 14. 15. 16. 17. *alia præterea emanârunt* 3. *Apr.* 1773. & 18. *Maii* 1775. & 11. *Maii* 1776. *quo ultimo inter alia cavetur, ut Netæ quotannis emundati ſint ante* 15. *Junii. aliud præterea* 17 *Maii* 1776.

Neten

Viæ ſtratæ & in illis vectes,

Steenwegen Bareelen.

MARIE THERESE &c. Les Deputés des Etats de notre Duché de Brabant nous aiant repreſenté &c. Nous ordonnons, I. Que tous les reglemens émanés ci devant pour la conſervation

Pro viis ſtratis Ordinum antiqua edicta ſubſiſtant.

de ſes chauſſées [conſtruites ſucceſſivement aux fraix de la dite province] ou pour aſſurer la perception des droits des barrieres qui s'y levent, reſteront en pleine vigueur, pour autant qu'il n'y eſt pas derogé par le preſent, & que ces droits continueront de même à être levés comme ils l'ont été ou du être juſqu'à préſent, ſauf les exceptions à ſuivre ci-après.

Vectigal ad vectes ſolvatur etiam remiſſo ante vectem vehiculo.

II. Comme il arrive quelquefois que des perſonnes, pour frauder les droits de barriere, ſe ſervent d'un caroſſe ou autre eſpece de voiture juſqu'à peu de diſtance d'une barriere; & aprés avoir renvoié cette voiture, paſſent la barriere á pied, & ſe mettent alors dans une autre voiture qu'ils y ont fait venir; refuſant en ce cas d'acquitter les droits de barriere ſous pretexte qu'aucune des deux voitures ne paſſe la barriere; nous declarons que dans ces ſortes de cas on ſera tenu d'acquitter les droits de cette barriere non-ſeulement pour l'une ou l'autre de ces voitures, mais pour toutes deux.

Vectigalis multiplicatio ex equorum numero.

III. Tous ceux qui ateleront un cinquieme cheval à un chariot au-delà du nombre ordinaire de quatre, ſeront tenus de payer des doubles droits de barriere, non-ſeulement pour ce cinquieme cheval, mais auſſi pour les quatre autres: & ceux qui en ateleront deux de plus, devront payer des triples droits pour tous ſix. ces doubles ou triples droits auront également lieu pour toute charette atelée de trois ou de quatre chevaux. & ceux qui ſont exempts des droits ordinaires des barrieres, ſeront aſſujettis à ces doubles ou triples droits ſi les chariots ou charettes ſont atelés de plus que de quatre ou de deux chevaux reſpectivement. *Ad hunc articulum data eſt hæc interpretatio ſeu adjectio.*

Immunitas pro Financiis.

BY DE KYZERINNE DOU. ENDE KO. Deze dobbele en tripele rechten zullen insgelyks plaetſe hebben voor alle de karren beſpannen met dry ofte vier peerden. Ende die, de welke vry zyn van de ordinaire barrierregten, zullen aen deze dobbele oft tripele rechten onderworpen zyn; in gevalle de wagens ofte karren beſpannen zyn met meer, als reſpectivelyk met vier oft met twee peerden. Ende Hare Majeſtyt by advies van haren Rade in Braband verklaert dat de vervoeringen, de welke alleenelyk ende directelyk raken haren dienſt, ende niet en zyn ten koſte oft laſte der aenneemers van eenige ordinaire levrantiën, ende de welke zullen verzien zyn van een particulier paſſeport van den Rade van Financiën; zullen langs alle de ſteenwegen gelegen in Braband paſſeeren vry van allen rechte van barrieren, niet tegenſtaende de wagens ofte karren zauden beſpannen zyn reſpectivelyk met meer als vier oft twee peerden. Gedaen tot Bruſſel 16. Febr. 1778. CRUMP. Vt. F. HELMAN DE TERMEEREN.

IV. Pour éviter les fraudes qui pourroient ſe commettre au ſujet de la diſpoſition repriſe dans l'article précédent, nous declarons que pour être aſſujetti à ces doubles ou triples droits, il

ſuffira qu'il y ait eu un ou deux chevaux au-delà du nombre ordinaire atelés pendant la route ſur la chauſſée, quoiqu'ils ne s'y trouvent juſtement pas au paſſage de la barriere. & tous ceux qui auront detelé quelque cheval avant de venir à la barriere ſans en avoir prevenu les tenans barriere, encourront au ſurplus une amende de vingt-cinq florins pour chaque cheval qu'ils auront detelé.

Multiplicatio etiam remiſſis equis ante vectem.

V. Lorſqu'il s'agira de tenir les barrieres fermées à cauſe du dégel; leſdits Deputés en fixeront le terme. & pendant tout ce temps les tenans barrieres n'y laiſſeront paſſer ni charette ni chariot, à moins qu'ils ne ſoient abſolument à vuide, ou que les conducteurs ſoient munis de quelque permiſſion particuliere de la part des mêmes Deputés, à peine d'une amende de vingt-cinq florins, payable par le tenant barriere, & d'une pareille amende à charge du voiturier pour chaque chariot ou charette qui aura paſſé.

Vectes clauſi ob degelationem.

VI. Les diligences ou coches n'ayant pas eté compriſes juſqu'à préſent dans la defenſe de rouler ſur ces chauſſées, quoique les barrieres ſoient fermées à cauſe du dégel; nous voulons bien ne les y pas comprendre encore. mais ces coches ou diligences ne pourront tranſporter pendant le même tems qu'une charge de cinq cent livres tout au plus au-delà des perſonnes qui s'y trouveront, ainſi que leur bagage, pour autant qu'il leur eſt permis d'en avoir avec eux ſans payer quelque droit particulier de tranſport: le tout à peine de vingt-cinq florins d'amende pour chaque contravention.

Non tamen rhedis itinerariis publicis.

VII. Il ne ſera pas permis pendant le même tems de rouler ſur ces chauſſées entre les barrieres avec des chariots ou charettes; à moins que les chariots ne fuſſent atelés uniquement de deux chevaux & les charettes d'un cheval, à peine d'une amende de vingt-cinq florins à charge du proprietaire du chariot ou de la charette.

Uſus viarum intra vectium clauſorum ſpatia.

VIII. Si quelqu'un obtient une permiſſion particuliere des Deputés des Etats, ou de quelqu'un de leur part pour paſſer quoique les barrieres ſoient fermées, & que le billet de cette permiſſion ſpecifie les effets dont la voiture pourra être chargée; le voiturier encourra une amende de cent florins au cas qu'il s'en trouve d'autres.

Permiſſiones ſingulares ab Ordinibus impetratæ.

IX. Pendant les trois premieres ſemaines après l'ouverture des barrieres, les chariots ne pourront être atelés que de quatre chevaux, & les charettes de deux, ſans y en pouvoir ateler d'avantage ſous quelque pretexte que ce ſoit, à peine d'une amende de cent florins pour chaque cheval qui aura eté atelé au-delà de ce nombre.

Poſt clauſionis tempus.

X. Lorſque les voitures s'arrêteront devant quelque cabaret ou autres maiſons; les charretiers ſeront obligés de les ranger de façon qu'ils laiſſent toujours le paſſage de la chauſſée libre pour les autres voitures, à peine d'une amende de douze florins à charge du conducteur.

Vehiculis pauſantibus non impediendа itinera.

Aurigæ dormientes, absentes.

XI. Chaque voiturier ſera tenu de ne jamais abandonner ſa voiture pendant qu'elle eſt en route, également à peine d'une amende de douze florins. declarant, que ceux qu'on trouvera endormis ou couchés dans leur chariot ou charette, encoureront la même amende.

Reſtaurationibus non nocendum.

XII. Nous defendons ſous une amende de vingt-cinq florins à tous charretiers de paſſer avec leurs voitures ſur les ouvrages que l'on eſt occupé à racommoder avant que les pierres ne ſoient duement enchaſſées & ferrées.

Regulæ cedendi viâ in occurſibus.

XIII. Pour empêcher les deſordres très-fréquens qui arrivent ſur ces chauſſées, lorſque les conducteurs de l'une ou l'autre voiture voudroient paſſer à coté d'une autre; ſoit qu'elles tiennent toutes deux la même route, ſoit qu'elles ſe rencontrent; nous ordonnons que les chariots & charettes vuides devront céder abſolument & faire place, fût ce même en quittant entierement la chauſſée, à toutes diligences, caroſſes ou chaiſes; & dans tout autre cas, celui à coté duquel un autre voudroit paſſer, ſera tenu de laiſſer libre toute la moitié du pavé qui ſera à ſa droite. le tout à peine d'une amende de vingt-cinq florins pour chaque contravention, outre une peine arbitraire à charge de ceux qui refuſeroient non-ſeulement de faire place, mais oſeroient au ſurplus inſulter ou maltraiter ceux qui voudroient paſſer à coté d'eux.

Projecta in vias vel aquapluvia in eas derivata.

XIV. Nous defendons encore à tous ceux qui ont des maiſons ou des biens à coté des chauſſées, de mettre ſur les chemins d'eté, & encore moins ſur le pavé, quelque fumier, bois, pierres, ou quelque autre choſe que ce puiſſe être, à peine de confiſcation de tout ce qui s'y trouvera mis, & que le tout ſera emporté à leurs doubles frais. ordonnant en même tems à ceux qui peuvent avoir hauſſé les avenues de leurs maiſons ou de leurs biens, enſorte que les eaux en découlent ſur les chemins d'eté, de les baiſſer de façon que la chauſſée & les chemins d'eté puiſſent ſe décharger de leurs eaux par les extrêmités de ces derniers, en conſiderant que ces extrêmités doivent être un demi pied plus bas que la partie qui joint au pavé même. & ce endéans trois mois après la publication de ce reglement, à peine d'une amende de vingt-cinq florins, outre que l'ouvrage ſera fait à leurs doubles frais.

Vectibus nocitum.

XV. Les voituriers qui en paſſant les barrieres les endommageront, comme il n'eſt arrivé que trop ſouvent, encourront outre l'obligation de reparation du dommage, une amende de ſix florins.

Arboribuſve.

XVI. Tous ceux qui auront arraché, coupé ou endommagé quelque arbre planté à coté de ces chauſſées, encourront une amende de cinquante florins pour chaque arbre ainſi arraché, coupé ou endommagé: & ils ſeront tenus au ſurplus de bonifier la valeur des arbres.

Lapides eruti.

XVII. Ceux qui auront levé quelques pierres de la chauſſée avec des pioches ou autrement, ſous quelque prétexte que ce ſoit, encourront une amende de douze florins.

XVIII.

XVIII. Tous ceux qui ne ſeroient pas en état de ſatisfaire les amendes repriſes dans l'article 16. ſeront empriſonnés pour la premiere fois pendant ſix ſemaines au pain & à l'eau, & en cas de recidive ils ſeront bannis pour un terme de dix ans.

Arboribus nocitum.

XIX. Les parens ſeront civilement reſponſables de toutes les amendes ci-deſſus repriſes à encourir par leurs enfans, & les maîtres de celles qui ſeroient encourues par leurs domeſtiques.

Parentes & heri luant pro ſuis.

XX. Nous autoriſons tous tenans-barrieres, inſpecteurs ou piqueurs des chauſſées, ainſi que tous gardes ou viſitateurs des états, à calenger tous ceux qui contreviendroient à l'un ou l'autre article de ce reglement. & les amendes qui reſulteront de leurs raports, ſeront pourſuivis par leſdits deputés devant les commiſſaires reſpectifs établis dans les trois chef-villes pour prendre connoiſſance des conteſtations relatives au payement des droits de barrieres que nous authoriſons également à cet effet: & des ſentences deſquels il échoira reformation devant notre Conſeil de Brabant. Le produit de ces amendes ſera appliqué pour un tiers au profit de celui qui aura fait la calenge, & le reſte au profit de l'adminiſtration deſdites chauſſées. ſauf que dans les cas où il y auroit un dénonciateur, autre que celui qui auroit fait la calenge, on lui attribuera alors également un tiers.

Mulctatio, Mulctarum applicatio.

XXI. Nous authoriſons encore à l'effet de faire toutes ces calenges, à l'exception de celles qui ſeroient à charge des tenans-barriere, les officiers & ſergeans des villages ſitués près deſdites chauſſées, chacun dans ſon diſtrict. en quel cas, les actions y afférantes, s'intenteront, à la pourſuite des officiers de ces villages devant la loi du lieu. & les amendes qui y échoiront, reſteront pour un quart à celui qui aura fait la calenge, pour un autre quart à l'officier exploitant, & pour les deux quarts reſtans au profit de l'adminiſtration des chauſſées. ſauf que pour encourager d'autant plus ces officiers à veiller à la conſervation des plantis, on leur laiſſera auſſi les deux quarts des amendes ſtatuées ci-deſſus par l'article 16. qui ſans cela ſeroient au profit de l'adminiſtration des chauſſées.

De eâdem re.

XXII. Nous leur defendons bien ſérieuſement de faire aucun accord au ſujet deſdites calenges, comme auſſi d'agir envers les contrevenans par connivence ou diſſimulation, à peine de privation de leurs offices, & d'encourir une amende de cent florins, la moitié au profit du dénonciateur, quand ce ſeroit même la perſonne calengée, & l'autre moitié au profit de l'adminiſtration des chauſſées.

Nulla compoſitio.

XXIII. Nous prenons ſous notre protection ſpéciale & ſauvegarde les perſonnes commiſes à l'exécution du préſent reglement: enjoignant à tous officiers, juſticiers & autres, en étant requis, de leur donner toute aide & aſſiſtence. defendant à toutes perſonnes, de quelque qualité qu'elles ſoient, de les inſulter ſoit de fait ſoit de paroles, ou de les empêcher dans l'exercice de leurs fonctions, à peine d'une amende de cent florins, applicable com-

Officiariis patrocinium Majeſtatis. præſtandum iis auxilium.

me deſſus à l'article 20. outre une peine arbitraire ſuivant l'exigence du cas.

XXIV. Nous ordonnons à tous & un chacun de ſe regler ſelon ce. & afin que perſonne n'en puiſſe pretexter cauſe d'ignorance; le preſent reglement reſtera toujours affiché aux barrieres & autres lieux accoutumés ſur noſdites chauſſées. Bruxelles 21. Decemb. 1769. CRUMP. Vt. E. DE ROBIANO.

Simile eodem die & iiſdem munitum ſubſignationibus prodiit pro viis munitis dominialibus intrà Brabantiam ſitis. Vide etiam ſi lubet ed. 9. Aprilis 1766. de quo in omiſſo antecedentis prologo P. 8. L. 5. T. 2. C. 3.

Ne equi veredarii ad veſtes ſiſtantur detineantur.

MARIE ELISABETH Gouv. Gen. des Pays-bas. Très-reverends, Reverends Peres en Dieu, Nobles, chers & bien amez. Nous vous faiſons cette pour vous dire, qu'aïant eu rapport de la requête du Prince de la Tour & Taſſis, & de votre avis y rendu le 30. Janvier dernier; nous avons par decret de ce jourd'hui, margé ſur la dite requête, declaré, que ce qu'il requeroit ne ſe pouvoit accorder, & l'enchargé, pour éviter qu'à l'avenir les chevaux des tenans poſtes ne ſoient arrêtés aux barrieres, qu'il ait à leur donner ordre de faire payer chacun dans ſon departement les droits de barriere à ceux à qui on donne des chevaux pour courir la poſte, ne fut qu'il conſteroit clairement aux dits tenans poſtes, qu'ils en ſeroient exempts, en ordonnant enſuite aux reſpectifs poſtillons de les acquitter aux dites barrieres. Et comme nous ſommes informées, que pluſieurs difficultés ſe rencontrent aux dites barrieres par les arrêts des perſonnes ou des voitures & chevaux de ceux qui refuſent de païer ſous pretexte qu'ils ſeroient exempts des droits de barriere; voulant prevenir les ſuſdites difficultés & les fraix conſiderables que pareils arrêts cauſent; notre volonté eſt, que vous ayez à ordonner aux tenans barriere, qu'en ce cas ils ayent à ſe contenter de faire payer par proviſion leſdits droits de barriere à ceux qui ſoutiendront d'en être exempts, ſans pouvoir uſer d'arrêt ſoit de leur perſonnes ſoit de leurs voitures, en renvoiant leſdits refuſans à vous, pour connoitre s'ils doivent jouir de l'exemption des droits de barriere ou pas. ſelon quoi vous aurez à vous regler. De Bruxelles le 23. Mars 1734. COLO Vt. ſigné MARIE ELISABETH, contreſigné J. J. LE ROI. *Extat P. 7. in append. cap. 2. His ferè conforme edictum, ſaltem Gubernatoris gener. authoritate munitum, prodiit 14. Dec. 1771.*

Sed vectigal pendatur.

Quid ſi immunes?

Veniæ ad muniendas vias

Complures litteras approbatorias ad muniendas, ſeu ſternendas ſilice certas vias, & ad vectigalia pro uſu earumdem exigenda conceſſas, inſtructioneſque hanc in rem conceptas, & alia plura viis quibuſdam peculiaria, videre licet P. 5. L. 3. T. 3. & P. 8. L. 5. T. 2.

Pauca quæ & huc ſpectare queant, vide ſub voce Tabellarii.

ADditamenta ad id quod appellatur 't Keurboek van Zoniën bosch, *ne cædendo ligno viridi, calcaribus in arbores conscendendo, aliisve maleficiis noceatur nemori, item quæ cauta sunt super egenis ad legenda ligna arida admittendis, neve ligna sic lecta vendant aut ultra necessitatis modum sibi comparent, de certis quibus lignilegi admittantur diebus, de sarmentis ad conficiendas scopas legendis, neve intra ipsum nemus ligna findantur aut ad carbones urantur, & de habendis ad portas urbis Bruxellensis exploratoribus, qui detegendis & deferendis furtis & lignilegorum excessibus invigilent, & pauca de tribunali saltuario*, Wautregt, *vide ed.* 6. *Nov.* 1634. *P.* 2. *L.* 1. *T.* 3. *C.* 13. *ed.* 11. *Mart.* 1619. *cap.* 4. *eod. tit. ed.* 17. *Febr.* 1620. *cap.* 7. *& extracto quod extat cap.* 10. *eod. tit. item ed.* 22. *Junii* 1717. *P.* 5. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 10. *ed.* 5. *Maii* 1721. *cap.* 11. *& ed.* 16. *Nov.* 1744. *P.* 9. *L.* 1. *T.* 1. *C.* 1. *Vide porrò si lubet P.* 3. *L.* 2. *T.* 1. *C.* 7. *& P.* 5. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 1. 2. 3.

Keurboek, Wautrecht. Usus calcarium, lignilegi, scopæ, carbones.

De pastu pecoris in nemore Zoniæ, vide ed. ult. Aprilis 1660. *P.* 4. *L.* 1. *T.* 11. *C.* 7. *aliqua item P.* 2. *L.* 1. *T.* 3. *C.* 13. *An.* 1634.

Pastio pecoris.

Saccis carbonariis certum præscriptum modum, utque notâ probæ mensuræ sint notati, vide in ed. 3. *Jul.* 1615. *P.* 2. *L.* 1. *T.* 3. *C.* 3.

Koolzakken.

Inveniendis facultatibus ad sustinendos nemoris custodes necessariis, certum vehiculis nemus transmeantibus impositum vectigal, vide edd. 1691. 1692. *&* 1703. *P.* 5. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 4. 5. 6. 8.

Vectigal in nemore, custodes.

Edictum conventionale Principis nostri & Leodiensis pro saltibus dominialibus in terrarum ambarum confiniis anni 1724. *vide P.* 5. *L.* 3. *T.* 5. *C.* 13.

Nemora Limburgiæ.

De aliis præterea sylvis Dominialibus vide sparsim P. 3. *L.* 2. *T.* 1. *item P.* 5. *L.* 3. *T.* 5. *C. ult.*

Alia.

Vide porrò de jurisdictione saltuariâ Inaug. Inscr. 1. *item vicinia sub vocibus* Sylvæ *&* Dominia.

INDEX VERNACULUS.

Bedelaers

C

D

E

F

G

H

hyd

Prisons

I

T

Imprimi poteft. Actum Bruxellis hac 12. *Juny* 1781.
P. Reuss *Confiliarius & Procurator Generalis.*

SUMMA PRIVILEGII.

JOSEPH par la grace de Dieu Empereur des Romains &c. Nous avons reçu l'humble fupplication de l'Avocat Verloo, tendante à obtenir nos Lettres d'Octroi à l'effet de faire imprimer & debiter à l'exclufion de tout autre, pendant le terme de quinze années, un Ouvrage aïant pour titre *Codex Brabanticus* &c. Savoir faifons, que Nous lui avons à la déliberation de nôtre très cher & féal Coufin George-Adam Prince du Saint Empire Romain de Starhemberg, Nôtre Lieutenant Gouverneur & Capitaine général des Païs bas, accordé, & accordons par ces prefentes, de pouvoir feul, & à exclufion de tout autre faire imprimer pendant le terme de quinze années confécutives, à commencer de la date des prefentes, l'Ouvrage ci-deffus mentioné, de le vendre & débiter dans toutes nos Provinces des Païs-bas: interdifant à tous autres d'imprimer, contrefaire, vendre ou débiter le même Ouvrage, foit en tout, ou en partie, pendant ledit terme de quinze années fans la permiffion & confentement exprès & par écrit de l'impétrant, à peine de confifcation de toute l'impreffion ou contrefaction, & d'encourir pardeffus ce une amende de trente florins pour chaque exemplaire, la moitié applicable à nôtre profit, & l'autre moitié au profit de l'impétrant. Donné en notre Ville de Bruxelles le deuxieme jour du Mois de Juin 1781. Ne. vt. Th. De Reul.

Par omnino Privilegium ex Supremo Brabantiæ Confilio impetratum eft, datum 25. Menfis Julii anni 1781. & bis munitum fubfignationibus, Crump. Vt. *F. J.* Mostinck.